

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

1001172828

Centralbiblioteket

Biogr.

Sv.

(Bremer, Fredrika)

GÖTTINGEN UNIVERSITÄTS- UND BIBLIOTHEK

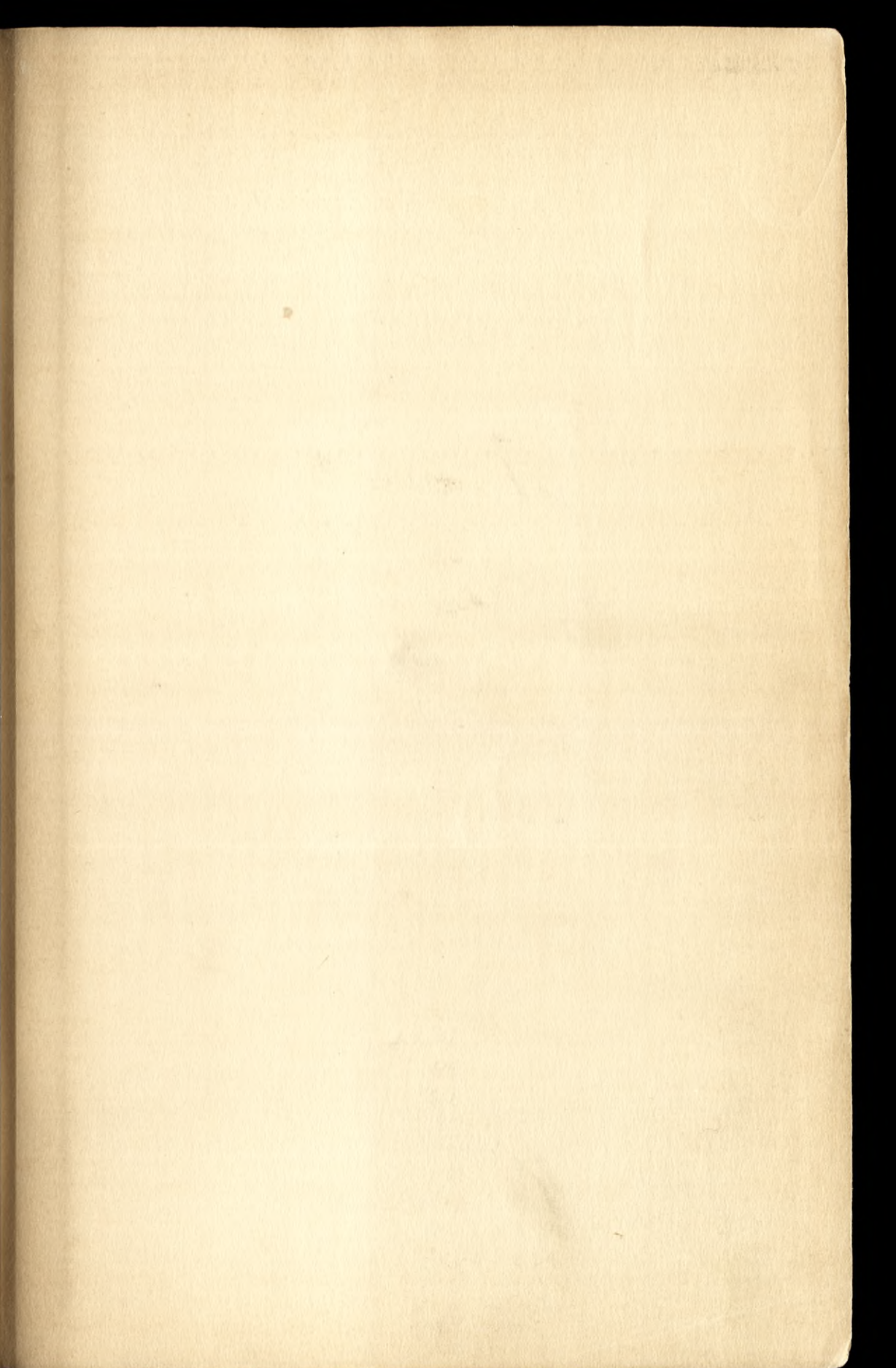

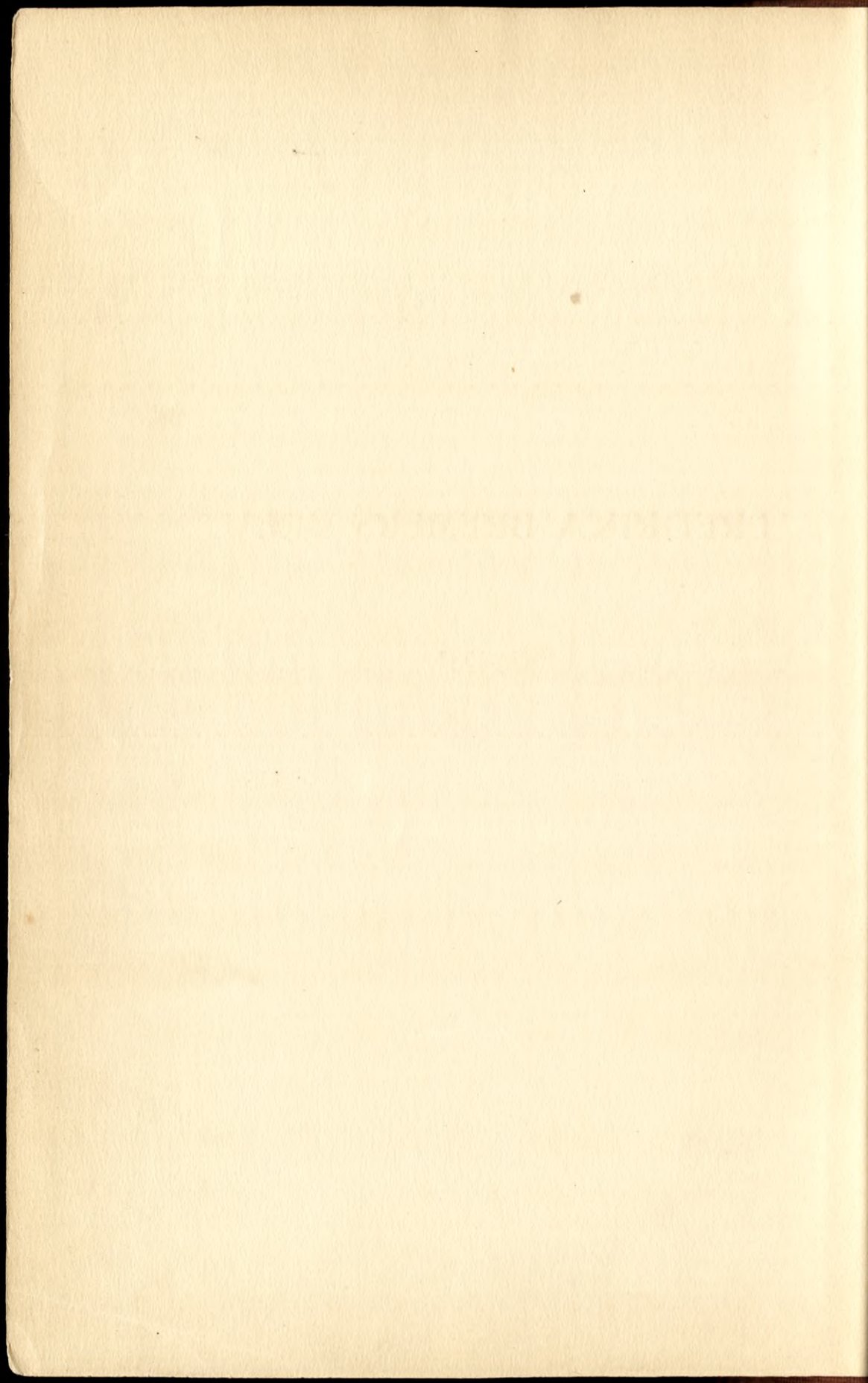
14000

000353886

14000

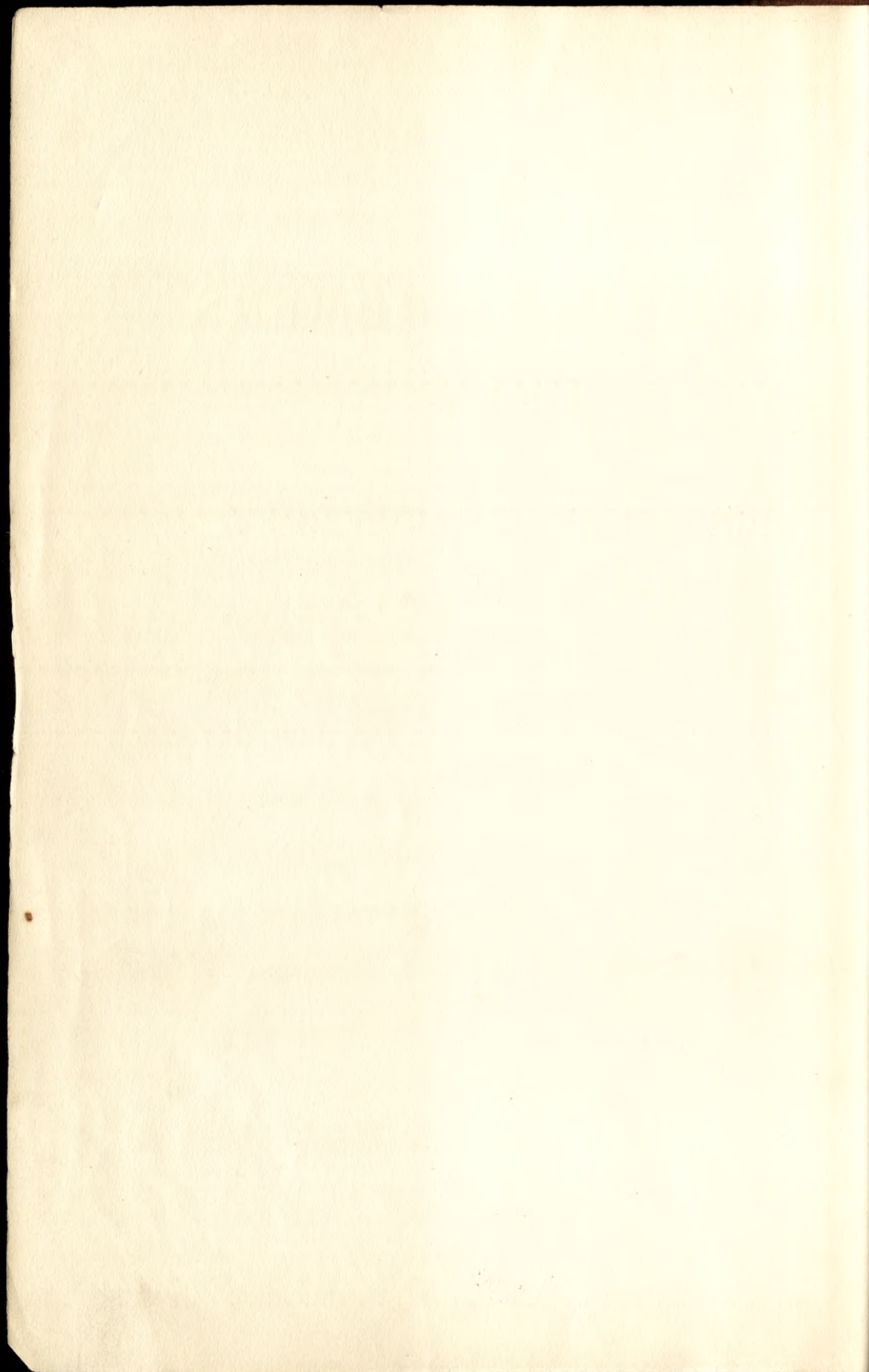

FREDRIKA BREMERS BREV

I

1821—1838

FREDRIKA BREMERS
BREV

SAMLADE OCH UTGIVNA

AV

KLARA JOHANSON OCH ELLEN KLEMAN

DEL I

1821—1838

J&E

STOCKHOLM

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

PAPPER FRÅN LESSEBO

STOCKHOLM 1915

KUNGL. HOFBOKTR. IDUNS TRYCKERI-A.-B.

152025

Halvsekelminnet av FREDRIKA BREMERS död firas bäst genom att låta henne uppstå livslevande för eftervärlden. Detta är det innersta syftet med den dokumentsamling vi nu börja offentliggöra. Om det skall vinnas beror av läsares benägna medverkan, men i varje fall skall vårt arbete fylla sin uppgift att tillhandahålla alla forskare och skriftställare, som härefter komma att syssla med Fredrika Bremer, det yppersta material. Den förtjänstfulla Adlersparre-Leijonhufvudska biografien, som för nitton år sedan med ett kraftigt tag lyfte Fredrika Bremers namn i ljuset, har hittills begagnats rent av som källskrift, vilket denna »biografiska studie» varken kunde vara eller gav sig ut för. Självklart har den som utgångspunkt för forskning varit till utomordentligt gagn för vår samling, vilken dock helt naturligt i någon mån blir en revision av föregångarnas uppfattning och resultat.

Det material, som vi under närmare två års ansträngningar lyckats hopbringa, framlägges fullständigt. Pryderi och diskretion, så välgörande i vardagens umgänge, hör icke hemma i ett verk av denna art och skulle passa särskilt illa i sammanhang med Fredrika Bremer. Texten har behandlats med största varsamhet: endast i sällsynta fall, där otvetydigt en »slip of the pen» föreligger, har någon bokstav ändrats.

De med mindre stil utmärkta breven äga alla det gemensamt, att de icke i original varit oss tillgängliga. För övrigt uppvisa de vitt

skilda grader av autenticitet. Nederst på skalan stå de skrivelser, som hämtats ur Charlotte Bremers 1868 utgivna bok: efter nutidens begrepp måste de kallas apokryfiska. De äro nämligen familjepietetsfullt redigerade av justitierådet Quiding efter 1860-talets editionsprinciper och hans eget stilideal. Till samma årtionde hör Esseldes publikation av brev till Brinkman i Tidskrift för hemmet; det enda äkta dokument ur den eljes förkomna Brinkmankorrespondensen, som bjudes i denna volym, ger en måttstock för bedömandet av trovärdigheten. Den typografiska degraderingen har av ovan uppgivna orsak drabbat även ett par brev som vi icke ha anledning att misstänka.

I »anmärkningarna» har jag tagit mig friheten att inströ en hel del inedita, förnämligast ur en nyfunnen packe papper, mirakulöst räddad undan den beryktade förstörelsen av Fredrika Bremers kvarlåtenskap.

Stockholm i november 1915.

K. F.

Originalbrev till denna del ha lämnats av:

- Hovjägmästaren baron *Carl Bonde*, Ericssberg,
1 — till G. H. Mellin.
- Godsägaren *D. Böklin*, Täckhammar,
156 — till Per Böklin.
- Författarinnan *Lotten Dahlgren*, Djursholm,
1 — till Erik Gustaf Geijer (n:r 209).
- Fru *Malla Grandinson* f. Lindblad, Stockholm,
1 — till Adolf Lindblad.
- Fru *F. E. von Kochs arvingar*,
22 — till Frances von Koch f. Lewin.
- Häradshövding *F. W. von Koch*, Falun,
1 — till Frances von Koch f. Lewin (n:r 281 a, sid. 560).
- Översten baron *Wilhelm Leuhusen*, Börstorp,
39 — till Louise Leuhusen f. Creutz och Wilhelm Leuhusen.
- Kammarherren baron *Robert Montgomery-Cederhielm*, Segersjö,
1 — till Mathilde Montgomery f. d'Orozco.
- Fru *Leonore Odencrants* f. Ekman, Borås,
1 — till Conrad Fredrik Lang.
- Fru *Elin Palander* f. Sandberg, Stockholm,
1 — till Casper Wrede (n:r 263).
- Fröken *Estrid Ribbing*, Lund,
1 — till Caroline Frumerie.
- Fru *Betty Richert* f. Palander, Stockholm,
1 — till Casper Wrede (n:r 212).
- Bibliotekarien baron *Gustaf Rudbeck*, Uppsala,
1 — till Malla Silfverstolpe f. Montgomery.
- Överstekammarjunkaren greve *Hans Trolle-Wachtmeister*, Trolle-Ljungby,
2 — till Carl Gustaf von Brinkman och H. G. Trolle-Wachtmeister.
- Professorskan *Hélène Ångström*, Uppsala,
1 — till Ebba Svanberg.
- Fredrika-Bremer-Förbundet*, Stockholm,
3 — till Agathe Wrede, Louise Forselius, Elisabet Bergfalk f. Lindmark.

- Det kongelige Bibliothek, Köpenhamn,*
5 — till Erik Gustaf Geijer (n:r 251) och Hans Christian Andersen.
- Kungliga Biblioteket, Stockholm,*
2 — till Carl Wilhelm Böttiger.
- Uppsala Universitetsbibliotek,*
1 — till Erik Gustaf Geijer (n:r 175).
-

Fredrika Bremers Brev

I. Till Agathe Wrede.

Fredrique Bremers Dagbok börjad den 21 augusti 1821.

Till min älskade Cusine, Agathe Wrede.

Stralsund d 21 Augusti 1821.

Ett Haf skiljer oss åt min goda Agathe, men mina tankar äro hoss dig, jag har mycket att säga dig, o jag gläder mig innerligen, att den för hvilken jag skrifver detta, säkert skall läsa det med samma interesse som jag har att beskrifa det. Jag bekänner det Agathe, verkligheten är ej angenäm, dessa motgångar dem jag förestälte mig så pikanta, dessa faror jag tänkte mig så upphöjande för Själen, ha redan förlorat ganska mycket af de granna färgor min inbildning smyckade dem med. Hå Gudbevars! (hör jag dig säga,) det var en ynkelig början, courage Fredrique! intet poltronerie. och nu med den förtrollningskraft, som en säker hand och en mästarinnas öfvade Pensel kan gifva tecknar du för mig en skön bild af Tålamodet, Ack hvad den är lik dig min söta Agathe! kom då min goda Engel följ mig till Ystads hamn, kom ner på Bron, Se Preusiska Flaggen Svaja, se Postjagten vaggad af upprörda böljor, hör blåsten hvina mellan tågverken, se hvirflar af Sand som dansa på Stranden, Se mulna himlen dunkelt hvälfva sig öfver ett gränslöst Haf, och stig nu vackert med osäkra steg ned i Kajutan sätt dig med armarne i kors och afbida Vågor och Vindars behag. I sanning behöfvde vi tålamod. Efter en obeskrifligt tråkig förmiddag stego vi om bord den 19 Augusti klockan $\frac{1}{2}$ 3 om eftermiddagen Kaptenen hade uppskutit afresan för Stormens skull som nu hade temmeligen saktat sig. vi togo afsked af vår sörjande Brita, och hon måste läfva oss att det första hon skulle göra vid sin ankomst till Stockholm var att gå till dig.

Vinden var knapp, men ganska stark, Vågorna gingo höga hvilket förorsakade en obehaglig vaggning, ingen af oss kunde stå stadigt på benen; utom vi, funnos inga andra Passagerare, hvilket var rätt väl. Captenen och hans folk voro mycket hyggliga; himmelen klarnade småningom Solen stack fram, och jag gladde mig innerligen åt den sköna ovanliga utsigten. Ju mera vi kommo ut på Hafvet, ju mer tilltog den obehagliga vaggningen, den första som föll ett offer för Sjösjukan var Hedda, sedan kommo efterhvarandra Charlotte, Agathe Claes Mamma, vår Betjent dånade under kräkningar, och var under hela sjöresan likasom bortagen. August höll sig tappert, och tack vare Gymenastiken, sjuknade jag aldri sist, och som du vet så har jag ganska lätt, för den slags manöver som sjösjukan fodrar, så att jag kände mig alldeles frisk då jag en enda gång ropat, uldrik! Mamma blef äfven snart bättre, men Systrarne måste gå och lägga sig; klockan 6 om aftonen förlorade vi den Svenska kusten ur sigte, jag vinkade ännu ett afsked åt mitt Fädernesland och kastade en slängkyss åt dig Agathe. Charlotte så sjuk hon var, släpade sig opp på decket för att ännu en gång se Sverge. Nu sågo vi omkring oss intet annat än en omätlig rymd af Himmel och vatten, det var en skön men ryslig syn, Hafvet var upprördt, stormiga vågor slogo mot Fartyget, och deras hvita rykande skum bestänkte oss, ingen af oss kunde äta, Pappa sjuknade emot aftonen; klockan 8 gick mamma ned i Kajutan för att hvila, jag satt ensam kvar på en bänk ungefär midt på Decket; jag hade tänkt få se solen gå ner på Hafvet, men denna gång behagade Herr Phebus lägga sig uti en molnbädd, jag fick nöja mig med ett bedraget hopp. I stället att lägga sig vid Solens nedgång tilltog vinden allt mer och mer, Vågorna svallade ännu starkare, Fartyget vaggade opp och ner, hvarken Kaptenen eller matroserne kunde stå på benen, men de voro alla muntra, och höllo en liflig conversation emellan sig på platt tyska. jag tänkte på Sverge, på mina Vänner, på vår resa, det stormiga Hafvet, och på Gud, allt föreföll mig en stund som en dröm, jag tillslöt mina ögon, och var en stund rätt lycklig, tvenne vågor som efter hvarandra slogo öfver Decket, väckte mig rätt obehagligt, derigenom att jag blef alldeles öfversprutad med deras salta vatten, den kalla vinden kylde ut mig, och jag blef tvungen att med Kaptenens tillhjelp gå ner i Kajutan, Mamma låg på en Sopha i Herrarnes Kajuta, våra sängar voro inrättade såsom Skåp i Väggarne, hvart skåp har 2 hyllor, på hvardera hylla är en Tagelmadrass, på dessa lågo dina suckande vänner, det var en ryslig natt, Vågorna slogo som klippor mot Fartyget, hvilket brakade i hvarje fogning, det svallade så starkt att jag rullade af och an i min Kojis, så snart vi upplyftade våra hufvuden var det endast för

att ropa på en viss person; lägg dertill det rysliga bullret som Besättningens manövrer förosakade öfver oss slamret af Jernstänger, Folkets hojt och skrik, dånet af Vinden som hven i tågverken, och det beständiga brakket i våra sängar, så skall du ej undra öfver den suck som den sjuka Charlotte sände ned från sin hylla, »ack denna Natt blir säkert den sista för oss!» jag var icke på långt när så rädd, men kunde ej få såfva en blund, min enda tröst denna natt var månan som igenom vårt i taket belägna fönster kastade då och då bleka strålar ner i det lilla Rummet omkring klockan 3 om morgonen feck fartyget likasom landkänning det var en gudomlig känsla, Kapitenen som hela natten, med Cirkeln i hand mätt och funderat med sina Chartor, kom nu ner, och sade oss att vi voro nära Ryghen, motvind och ström, hade tvungit honom att göra en omväg af 14 mil och troligtvis kunde vi ej framkomma till Stralsund förr än den 21. klockan $\frac{1}{2}$ 4 gick jag opp på Deck, snart kom Charlotte äfven dit, vi hoppades få beundra Solens uppgång i hela dess majestät, men motsägelseanden hade äfven denna gång fått tömmarne till Phebus höga Char i sina händer och körde fram ur dystra moln. morgonen var kylig men Hafvet, och vinden hade betydligt lungnat snart kommo vi nära en kust af Ryghen som kallas das Stubenkammer, den består af höga Kritberg som i besynnerliga skapnader af Arkader ock Ruiner i skön bländande hvithet resa sig ur ofantliga Ekskogar, hvilka växa längs med Kusten; ett af dessa Berg kallas der Königs Stuhl, och besökes årligen af flera hundrade resande för den sköna och ovanliga utsigts skull man derifrån har. denna kust gaf då Solen steg upp ur sin molnbädd verkeligen en ganska skön anblick; hela Hafvet stod som i Silfverglanz, och det vackra Ryghen log så vänligt emot oss i den klara morgonsolen, småningom församlades hela Sällskapet uppå Deck, alla mycket förbättrade till hälsan, klockan 10 Fruckosterade vi alla på Sill och Smörgåsar ack hvad det var förträffligt! aldrig har något smakat mig så Skönt, Ack min söta Agathe svält för all del ett helt dyngn och ät sedan en bit Sill på Smörgås, och bästa du blif förläggare till en liten afhandling som jag tänker ge ut, »om Sillens förträfflighet efter öfverstånden Sjösjuka». Hela resan den 20 var en verkelig lustresa, Vädret var obeskrifligt vackert; Vågorna lekte kring Fartyget, det var den angenämaste Sjöresa man kunde önska sig om eftermiddagen tog Styrman fram sin Fiol en Matros sin Clarinette och Claes sin Flöjt, jag glömde att säga dig att under gårdagens vedermöda började Charlotte och jag sjunga en Canon som likväl ej kom till slut; denna afton sjöngo vi med mera justesse ända tills det blef mörkt. det som ganska mycket förmin-

skade vår glädje var vår goda mammas illamående som sjuknade på vanligt sätt, eftermiddagen den 20 och var af Sjösjukan ganska svag.

Vi seglade hela natten, under ett stilla behagligt väder, den 21 klockan 6 om morgonen stodo vi på Stralsunds brygga, Vädet var mulet, mamma mådde illa, Pappa hade mycket att bestyra vi voro alla hjertligt bedröfvade. Vi blefvo temmeligen otrefligt härbergerade i der goldne Löwen vid gamla Torget, mamma har lyckligtvis ett hyggligt rumm, men vi Flickor bebo en stor otäck Sal som har utsig till en gård der man hvarje morgon slagtar höns.

Stralsund den 22 Augusti.

Svenska Consuln Lundblad, var här i går aftons och bød oss att dricka Caffé hoss sig denna eftermiddag; på förmiddagen gjorde Pappa med Charlotte och jag en Visit till hans Fru, som är rätt vacker glad och hygglig. Vi skola i eftermiddag med dem, göra en promenad, till en liten ö, kallad Dhenholmen, som tillhör Hofmarskalken Platen i Sverge.

Dhenholm är ett litet vackert ställe, några sköna skuggrika alleer utgöra dess förnämsta prydnad, det är Stralsunds innevänares förlustelseort; de sitta der i stora partier på bänkar, dricka Lemonad, Körsbärssaft, m. m. och äta allahanda bakelser och annat slisk. äfven vår täcka wärdinna gaf oss der en liten undfågnad, hvarefter vi under det vackraste wäder i werlden seglade tillbaka till Stralsund.

Stralsund d. 23.

I dag ha vi haft en rätt angenäm dag, Comercie Rådet Löfvenhagen kom hit på Förmiddagen, det är en för söt Gubbe, han bød oss på det förbindligaste sätt att denna eftermiddag komma och göra bekantskap med hans Döttrar, dessutom äro vi alla bjudna till honom i morgon middag. vi gingo dit på eftermiddagen med mamma; Löfvenhagen bebor ett af de vackraste hus i staden han är enkling, har 3 Söner och 4 Döttrar, dessa sednare äro glada och behagliga fruntimmer. På beskrifningen om den äldsta skall du ej kunna gissa till att hon i en roman skulle spelt en interessant role, hon är omkring fem och tjuge år, något halt, ful och har ett ganska sjukligt utseende, det var den fula, nu kommer jag till den behagliga sidan, hon är interessant genom just detta sjukliga utseende, då hon talar glömmes man hennes fulhet för det lifliga uttryck af godhet och förstånd, som lyser ur

hvert anletsdrag. Se här hennes historie, som hennes egen Far berättadt den.

Ömsesidigt värde och tycke fästade hennes hjerta vid en Prest som begärde hennes hand de blefvo förlåfvade, kort derefter sjuknar han farligt i en lång och svår sjukdom, hon blir hans sköterska; som en vårdande engel vakar hon vid hans bädd, den glada Minna, ler ej mer vid Solens uppgång, Natten sluter ej hennes ögon till hvila, med blicken fästad på den älskade lidande, offerar hon med ljuf känsla åt honom sin hälsa, sin hvila, alla de oskyldiga nöjen hon förr haft, hennes lif tycks vara fästadt vid hans, efter en lång och plågsam strid mellan sjukdomen och naturen — — dör han — — utmattad af vakor och sorger, följer Minna honom ännu till Grafven, — — men nu sviker hennes kroppsliga styrka, hon sjuknar, och ehuru tillfrisknad har denna sjukdom lagt grund till en långsamt tärande Lungdot, som snart skall föra den goda i Grafven. Hennes 3me systrar äro täcka Flickor och tyckes alla älska hvarandra inbördes; det som gjorde mig ett obeskrifligt nöje var ett gudomligt FlygelFortepiano som tillhör dem, det är blott skada att ingen af dem spelar något betydligt. detta instrument har en verkligt himmelsk ton, det öfvergår ganska mycket det som vi ha i Stockholm.

Vi pratade rätt muntert tillsammans hela aftonen, Claes på sin sida var ganska nöjd med de unga Herrarne, och Pappa och mamma äro mycket roade af den interessanta Gubbens conversation.

Stralsund d 24.

I morgon resa vi till Rosstock, vi ha dröjt här så länge för Pappas penninge affairers skuld. då jag i dag har god tid så vill jag meddela dig mina enfaldiga anmärkningar öfver Stralsund och dess innevånare. Stralsund är bygt på ett antikt och besynnerligt sätt, då jag först kom in i Staden trodde jag mig se Kloster och Kyrkor öfveralt, alla hus ha Gafvlarne vända åt Gatan till, Taken höja sig trappstegsvis ända till Spetsen, och äro vanligtvis prydda med mångfaldiga ornament och zirater i Basreliefs. öfveralt äro rännstenarne midt på Gatan hvilket ganska mycket misspryder Staden, här är mycket tyst och stilla, sällan ser man en vagn rulla på Gatorne, alla klaga öfver den hårda Preusiska Regeringen, alla tala med saknad och glädje om Sverge och Svenskarne, och alla med förtrytelse om Kungen som soldt dem, och det för en så ringa Penning åt Preusen. Wir waren, (sade i går Comercierådet Löwenhagen) wir waren liebende Kinder einer Vater der uns versties. es war doch sehr sehr

hart, säga alla både bättre och sämre. Charlotte i synnerhet fann högst anstötligt, att om Officerarne i Staden vilja ge en Bal så måste de svälta 3 månar efter denna, så illa lönta äro de.

Fruntimren i Stralsund ha nästan alla mycket vackra Ansigten, frisk färg vacker hy och skönt brunt hår, deremot ha de ingen hållning på Kroppen, illa växta, och i synnerhet stora fula Händer och Fötter. Karlarne äro fula, och se dumma ut. I Pommern är matlagningen så fet och stark, att vi med möda kunna äta somliga rätter, i en enkel Sagopudding med bärsås sätta de så mycket Kryddor att det bränner på tungan, rökt mat älskar man mycket här, Drickat är till och med bryggt på rökt Malt hvilket gör att det smakar som tobak. Pappa äter med Claes vid Table dhôte, och vi begära mat för oss, i början kunde vi omöjligt få en skål kall mjölk, eller en Carotte oskalad Potatoes, mjölken kokade de och skickade opp sjudande het, och Potatoesen stuvades med Lök och Peppar. Nu ändteligen kunna vi göra oss mer begripliga för de vackra men tröga Tyskorna.

Nu måste middags Toiletten börjas Farväl min goda Agathe i öfvermorgon skrifer jag till dig ifrån Rosstock der vi skola passera Söndagen.

Rosstock d. 26 Augusti.

Att vi äro här med armar och ben i behåll, är något som vi allesammans kunna ropa o öfver, vi hade i går en verkligt ångstfull dagsresa, Pappa hade ackorderat med tvenne Fhurmänner, som med samma Hästar skulle köra oss ifrån Stralsund till Rosstock, en resa af blott 6 Svenska mil, vi foro klockan 6 från Stralsund, ännu litet defvna efter gårdagens Calas hos Lewenhagens, det war den präcktigaste middag jag någonsin sett, en äckta Pommersk måltid fet och kryddad, och mächtig på alt sätt och vis. På eftermiddagen sjöngo 3^{ne} unga fruntimmer en trio, men så utan all hållning, med så gälla och skarpa röster att det verkligen skar i våra öron, man kan likväl ej begära bättre då ingen sångmästare finnes i Stralsund. men jag tar åter min tålmodspåse på ryggen och vandrar utur Stralsunds Port det var något nytt, och således i början roligt för oss, att fara med Spann då Postillion rider på en af Hästarne, men vi blefvo snart mätta på detta nöje, ack hvilka rysliga landsvägar i Tyskland! du kan ej föreställa dig något så ynkligt, ibland far man öfver ängar och Heder der knappast något spår till wäg syntes, och beständigt i ögonskjenlig fara att stjelpa; den svaga Engelska vagnen, brakade och

stötte beständigt, våra stygga Fhurmänner behagade på Tyska Postillionernas vis, stanna vid hvart Krogställe för att rasta; i Damgarten en gränsstad mellan Pommern och Mecklenburg fingo vi vänta på dem en timma på ett annat ställe 3 timmar, och dessutom som oftast på vägen, så att i stället att komma till Rosstock som det varit sagt kl: 7 om aftonen, sågo vi ingen dager att komma dit innan 10; att fara i mörkret, på dessa usla vägar, med de mäst ovåliga Formän var ingenting mindre än roligt. Vid middagstiden foro vi igenom de härligaste Ek och Bokskogar, öfverhufvud är hela vägen från Stralsund till Rosstock ganska vacker, man far beständigt igenom ett bebyggt och väl odlat land, vi sågo ej en enda Ris eller stenbacke, sådane man så ofta ser i vårt Fädernesland. Öfveralt der vi stannade i pommern hörde vi klagomål öfver Preusen, och kärlek för Sverge och Svenskarne tycktes lifva alla bröst, men de hoppas ännu att få tillhöra Sverge, och tala gerna om vår Kung och hans mäktiga krigstalanger. det började redan mörkna då vi af Postillionernas högljudda gräl hörde att de tagit miste om vägen, vi voro nu i tjocka Skogen, och man såg ej tecken till väg, till all lycka var det ställe på hvilket vi stannat någorlunda fritt från träd och man kunde ehuru med största möda vända, vi foro tillbaka ett godt stycke på vägen, och vände åter af på ett annat ställe i skogen, denna Skog kallas Die Heilige Wuste von Rosstock, är ofantligt stor, och full med irriga obanade vägar, Formännen trodde sig nu vara ganska säkra men innan vi visste ordet af, stannade vi åter i ett grufligt moras, du kan ej föreställa dig Pappas ångest, som trodde hvarje minut att vagnen skulle slås i stycken, Hedda och jag som sutto i Pappas darrade af ängslan, jag kunde ej hålla mig från att fälla tysta tårar vid det grufvliga gräl som uppstod, hvar var nu mitt Don Quixottiska lynne, borta var all min håg för äfventyr, ty värr får jag låf att bekänna, att jag var ingenting mindre än modig; men föreställ dig Agathe 2 stora Vagnar den ena förspänd med ett spann af 6 Hästar den andra med 4, i en tjock Skog körande öfver Tall och enbärsBuskar, än öfver stockar, än ner i djupa gropar, Engelska Vagnen brakade och stöttes så grufligt, att vi endast väntade på den stund då den skulle brista i stycken, aldrevärst var, att oackadt våra böner, ville Pappa ej tillåta oss att stiga ur. ändteligen kommo vi ur Skogen på en väg som ehuru usel den var likväl lugnade vår ångest; alla dessa ledsamheter hade så dröjt ut på tiden att det nu var nästan mörkt, och vi voro ännu långt ifrån Rosstock. Die heilige Wuste omgaf oss ännu med sina dystra skuggor, och Formännen för hvilka ingenting var heligt körde oackadt Pappas hotelser och förmaningar i fullt trav; en stund då vägen tycktes vara bättre, slumrade Pappa in, och plums körde lieber Schwager

ner i diket, lyckligtvis kom Vangskorgen att ligga mot en åkerren, och då framhulet ej låg alldeles ikull så körde vi ehuru med mycken möda åter upp på vägen; detta gjorde mig så darrande att jag under hela den öfvriga vägen ej hade ett ögonblicks ro, det var nu så mörkt att man ej kunde urskilja något föremål, ständigt ropade vi, »der tycker jag mig se ett Torn! tyst jag hör en klocka slå! ack der glimmar ett ljus!» och under det vi foro förbi susade vinden i de höga Ekar och Tallar dem vi tagit för Torn, och det matta ljuset kom ifrån en liten enslig koja som låg i skogen, säkert bodde der någon interessant skönhet som förföljd af en orättvis verld, der dragit sig undan flärden och bekymren för att under tysta nätter offra ensliga tårar vid en Lampas matta sken, åt ett älskat minne, säkert, skulle hon öppna sin dörr för villseförda olyckliga resande, och duka åt dem ett bord besatt med enkla rätter af Honung och mjölk, och fruckter dem årstiden kunde åstadkomma; men ack vi hade nu als ingen aptit på grönsaker, icke heller voro vi hugade att på minsta vis besvära den okända, jag kan inte neka till att om jag varit ensam skulle alt detta varit altför roligt; men nu, ack det var mycket olika! Vi började redan fruckta att våra stygga Svågrar ännu en gång misstagit sig på vägen, då Vagnen fick känning af en illa stenlagd väg, hvilket bebådade grannskapet af en Stad, och en half timma derefter befunno vi oss verkligen i Rosstock, det dröjde länge innan vi sluppo in genom portarne den enda vakna varelse som syntes, var en karl som sedan han för oss öppnat en bom, satt sig att såfva på en bänk, ändteligen fingo våra Formänner sjelfva Nycklarne, Portarne öppnades och vi rullade in i Staden, vi blefvo rätt väl logerade fastän 2 trappor upp i Herr Schleuders Hotell; efter en kort Soupé lade vi oss, alldeles utmattade af dagens mödor, jag är ännu i dag så darrande att jag ej kan hålla min hand stilla.

kl. 8 om aftonen.

omkring 10 i förmiddags hade vi det nöje att från våra fönster skåda vaktparaden, Mecklenburgska Militairen i denna Stad ville just ej behaga oss, men det som gjorde oss ett verkligt nöje var flera af Regements musiken förträffligt exequerade stycken; sedan gingo vi ut att bese Staden, först gingo vi i Mariekyrkan, som är märkvärdig i anseende till Hvalfvets ovanliga höjd, då man står midt uti Kyrkan ger på ena sidan Choret och på den andra det offantliga Orgelverket en ganska präcktig anblick, Kyrkan var prydd med en mängd vackra och sinrika monumenter, men tiden tillät oss ej att stanna

vid ett enda, o det är ett verkeligt Tantals straff att ana så mycket sköna saker och ej få betrackta en enda; det kostar på. Sedan gingo vi att bese det monument som är upprest åt Fältmarskalk Blücher; Blücker är född i Rosstock, och efter hans död, reste Stadens innevanare åt honom denna ärestod. Midt på ett stort Torg är gjort en instängsel denna åter har inom kort tid blifvit förvandlad till en ganska vacker Trädgård, sköna Popplar, och en mängd vällucktande blommor, bjuda vandraren in, men man glömmar alt annat för det lifliga minne som väckes vid åsynen af den midt uti trädgården uppresta sköna ärestoden. Vater vorwärts, tänkte vi alla och kastade rödda blickar på den stora mannens afbild. denna Statue är obeskrifligt väl gjuten, hela figuren är ädel, i den ena Handen håller han FältmarskalksStafven, den andra håller han på Värjfastet, Skinnet af ett Lejonhufvud betäcker Bröstat, och öfver Skulldrorna är en tåga eller mantilla kastad, han är i en gående ställning och tyckes ge ordres; Ansigtet är så Själfult, och uttrycker på en gång Tapperhet Redlighet och Mannamod, så måste han ha sett ut. På ena sidan af monumentet äro verser inristade till hans ära, jag tyckte ej om dem o hvarför lät man ej häldre den stora mannen ännu efter döden tala till Meniskorna dessa sköna ord af Schiller

Festen muth in Schveren Leiden
 Hülfe wo die Unschuld weint
 Ewikeit geschworner eiden,
 Treue gegen Freund und Feind,
 Männerstolz vor Königsthronen
 Bruder gält es gut und Blut
 Dem Verdienste seine Kronen
 Untergang der Lügenbrut!

Vi sutto en stund på en bänk i den lilla parterren, och fägnade oss åt de sköna välluktande växter, som blomstrade omkring oss, sedan gjorde vi en promenad på Vallarne, och kommo hem med ganska god appetit till middagen. På eftermiddagen gjorde vi en visit till Comercierådet Löwenhagen, bror till den som bor i Stralsund. Han har en hygglig fru och 10 barn af hvilka vi blott sågo 4 små gossar, alla vackra som englar. Vi hörde mycket talas om Löfwenhagens i Stralsunds fru; en älskvärd och vacker fröken von Essen, de lefvde oändligt wäl och lyckligt tillsammans, uppfostrade med omsorg läfvande Barn, då dessa den ena efter den andra fingo Skarlakans febern, den goda modren lämnar ingen minut sina älsklingars läger, hon har den glädjen att se dem tillfriskna, sjuknar sjelf i denna

feber, och utmattad af vakor mödor och bekymmer, förmår ej hennes svaga lifskrafter emotstå den häftiga sjukdomen, hon blir tokig, febern lämnar henne, krafterna återkomma, men hennes förstånd är förvilladt, ursinnig förskjuter hon sin make, sina barn, och han som älskade henne så ömt, ser sig tvungen att låta föra den rasande ur huset. Agathe min söta, Agathe huru mycken kärlek, huru mycken, jag hade så nära sagt blind tro till Försyn fodras det ej i ett kännslofullt hjerta, för att villja lefva i en werld, der på det fullkomligste uppfyllande af alla husliga pligter följer en sådan lön. Fru L: förblef flera år i detta tillstånd ända tils döden upplöste

Rosstock är en glad och vacker Stad, många hus äro utomordentligt wäl byggda, Förstugorna äro i synnerhet glada och många prydda med målningar, framför husen äro bänkar, der ser man Fruntimmer sitta och arbeta, conversera dricka, Lemonad m. m. det ser rätt trefvligt ut. Man talar mycket här om Essler, Tysklands största tragiska aktör, han är en Österikisk Grefve till sin härkomst, men för öfvrigt en altför litet rangerad man, han är så älskad och beundrad i tyskland, att i de städer, dem han lemnar för skulder dem han ej kan eller vill betala, så skjuta innevånarne tillsammans för att godtgöra dem. Ingen tröst ger man oss ännu för de otäcka vägarne. Farväl Blücher. Nu mera skola vi fara med extra Post, och det hoppas jag skall blifva bättre.

Sternberg d. 27 Augusti.

Med undantag af de stygga vägarne öfver hvilka vi alla kunna ropa Jämmerligen! ha vi i dag haft en rolig Resdag, i Butzow en liten nätt stad stادنade vi, och Pappa gaf oss en liten gouté, på bänkarne framför ett hyggligt Wärdshus Mamma drack Caffé och vi, sade på intet sätt nein till de sköna tårtor äpplen Päron och Körsbär, som Pappa bjöd oss.

Ett mycket vackert väder förskönade naturen wid Solens nedgång kommo vi till Sternberg, hvarifrån jag skickar en slängkyss till dig min Agathe och ber dig såfva roligt.

Ludwigslust d 28 Augusti.

Hertigen af Mecklenburgs lustslott. Vi komma just nu från en promenad i den vackra Parken. Ett Fasanhus det första vi någånsett gjorde oss mycket nöje, i synnerhet beundrade vi Guldfasanerna, ack hvad dessa fåglar äro vackra, deras fjädrar äro som silke, och

smyckade med de grannaste färger, jag ville kunna på en stund flytta mig till Amerika endast för att se dessa obeskrifligt sköna Fåglar hoppa i de gröna Träden.

derifrån gingo vi till ett Sweitserhus, ganska vackert och nått meublerat, med vördnad gingo vi sedan igenom Kejsaresalen, en öppen platz omgifven af höga Träd, der Romerska Kejsares och Generalers Buster stå uppställda på pelare, alla dessa höga Herrar äro gjorda af Papp och öfverstrukna med någon tjock hvit färg, så att det fullkomligt liknar marmor. det som gjorde oss det mesta nöje var en Katolsk Kyrka belägen på en ö i den vackra Parken det indre af Kyrkan var i synnerhet pracktfullt vi sågo der den evigt brinnande Lampan, fönstren lyste af granna färgade glas, en vacker tafvla ådrog sig mina beundrande blickar, det var Junfru Maria med barnet, en skön målning, fonden af Tafvlan är blå och bildar en ljusning omkring den Gudomlige, Marias uttryck är så blygsamt så kärleksfullt, det sköna Barnets så helt och hållet oskuld. den är hitskickad ifrån Rom.

Jag kan ej skrifva längre i dag, och inte kan jag säga att jag har gladt mod dertill, Promenaden i Parken har ej kunnat utplåna tanken på flera små ledsamheter, som ty värr altsomoftast påkomma. Imorgon är det en märkvärdig dag i vår resa ty vi skola passera Elben wid Dömitz. Pappa tänker att hinna i morgon ända till Ylsen, men det tviflar jag på blir utaf. på den andra sidan om Elben komma vi på den namnkunniga Lüneburgska Heden en sträcka af omkring 14 Tyska mil på hvilken man ser sig omgifven af endast jungbewäxta risiga slätter och kullar, somliga delar af detta land äro aldeles obodde, och nära byn Eschede skall på en sträcka af 2 mil ej ses någon mensklig boning.

Eschede d. 30 Augusti. Jag har fått en ypperlig Kikare Nu sitter Agathe mellan Augusta och Clara, Constance öppnar sin leende mun till qvicka och skämtsamma berättelser, alla skratta, mellan er står ett bord, serveradt med The Smör och bröd och ost, Fröken Wrede Agerar Wärdinna slår uti och trugar förskräckligt, med sin vackra hand tar Augusta en smörgås, Clara sätter bort Thekoppen och torkar sin söta mund, Constance räknar sina Ringar och betracktar halft orolig den som på fjerde fingret af venstra Handen sitter så fast ach! ach! Den goda Agathe, skyndar att med en wals spela bort bekymren tra la la la la la tra la la la la sakta jag ber ifvern för ett ögnablick Agathe och walsa dina tankar till Lünebourger Heide der dina trötta Cousiner efter en funnen fristad uti byn

Echedé, i en stor Sal hvila sig efter dagens utståndna mödor. Will du weta söta barn huru vi kommit helbrägda öfver Elben så skall jag säga dig det.

den 29 kommo vi vid middagstiden till Dömitz der vi höllo en liten måltid, sedan körde vi i den djupaste sand ner till Ellben; vi hade fått präcktiga hästar från Ludwigslust, och det behöfvdes i sanning, ty vi hade till Dömitz en ytterst svår wäg, en liten flod som heter Elle en gren af Elben hade på flera ställen så swämmat öfver det som skulle kallas wäg att wi ibland åkte ett långt stycke med halfva hjulen under wattnet, ibland såg det werkeligen litet rysligt ut.

Wid Elben åkte wi med båda Wangnarne och våra 8 Hästar ned på en prächtig Färga; sedan vi kommit ur några tränga pass, satte vi opp ett Segel och med tillhjälp af årår arbetade vi mot strömmen på den präcktiga Elbfloden, wi fyllde ett glas med dess watten för att dricka deraf, det var just ej särdeles klart men hvar och en at oss tog sig likwäl en duktig klunk, för att kunna säga att man druckit af Elbens watten.

Wi kommo lyckligt ehuru med mycket besvär i land på andra sidan, här ligger ännu en liten By som tillhör Mecklenburg, sedan börjas Hanower Konungen af Englands egendom. Hertigen af Mecklenburg är allmänt älskad uti sina stater, i Ludwigslust wisade man oss stället der han efter skörden spisar de fattiga. om hans minsta gärningar talade man med interesse, det är så gladt att höra talas om en Förste som gör sina undersåtares sällhet, och tacksamt älskas därför af dem tillbaka. Men åter till vår resa: Vi började nu tåga på den widtbekanta Lünebourger Heide, de usla wägarne hindrade oss att komma till Ylsen, wi togo nattqwarter i Danneberga en liten usel stad på Lünebourger Heide, följande dagen tillbringade wi helt och hållet på heden, vi åto en liten landtlig fruckost i ett Jungmoras mellan några små Tallbuskar, inga Knifvar och Gafflar! med en Fällknif spelade Claes på en stekt Anka, jag samlade ihop från några fallna Löff saltet som ur struten blifvit utspillt på marken, här stjelpes ikull ett glas, der vid Pappas sida gjordes långa ringar för att ej komma åt Winbutellien, och det som war wärst, war att ingen munterhet rådde i vårt lilla sällskap, (det war inte vårt fel som du wäl kan tänka.) efter slutad fruckost satte wi oss åter i Wangnarne; jag är nu nästan beständigt Pappas reskamrat. Det blef ganska solhett på dagen, det dammade rysligt; jag måste underätta dig hvad som på denna Hed kallas wäg; det är spår efter wangshjul, som korsa hvarandra i alla möjliga riktningar, ibland förswinna äfven dessa spår och en och annan halmtapp uppsatt på en stång utstakar wägen som går öfver tuf-

vor och diken så att Wangskorgen kastas än åt den ena än åt den andra sidan; på denna beskrifning skall du kanske tro att jag är en liten rädder Hare, men jag försäkrar att Pappa är mycket räddare än jag, aldrig ett ljud kommer ur min mun på de farligaste ställen och jag håller nu på att öfva mig uti att se alldeles glad och oförskräckt ut då jag är som mest rädd.

Wi blefvo så grufligt nerdammade på denna dagsresa, att hvar gång vi reste på oss eller skakade våra kläder stodo wi liksom i moln; Då Wangnarna stoadne lydde conversationen mellan oss ungefär sålunda: Kors hvad du är smutsig! ack du är ändå wärre! åh bästa du, se dig för all del i Spegeln, din Näsa är alldeles swart! ack hwilket odrägligt damm! I Ylsen, en liten wacker stad som ligger ungefär midt på Heden åto vi en ganska god middag, wi hade nu den wärsta delen av wägen qvar ända till Echedé der wi skulle ha vårt nattläger, och wi sågo ingen dager att komma dit innan mörkret, en ledsam utsigt! Det war alldeles skymt då wi kommo till den del af Heden som är alldeles obebodd, ungefär 3 mil ifrån Echedé, Wägen war lika usel, mörkret tilltog med hvarje stund, så långt wi kunde se, sågo wi intet annat än den ofantliga jung heden, Claes satt sig opp på Kusksätet och såg skarpt omkring sig, ty det war inte utan att en liten räddhåga för röfvare betog våra hjertan, och i sanning hade intet bättre tillfälle för dem kunnat gifvas, wi voro utan wapen, i en obebodd nejd, mörker omgaf oss, wi hade warit förlorade; men Pappa tröstade oss, och försäkrade oss att sådant, aldrig brukade hända i Tyskland. Wår Postillion som hade en rätt wacker röst, började sjunga Wisor och Ballader somliga på en rätt wacker ton, ömsom blåste han långa stunder på sitt Posthorn; ofta war det ingen särdeles harmoni uti hans toner, men denna afton gjorde de på mig ett särdeles intryck, det lät så bra i den ensliga nejden, der intet annat ljud hördes än våra wangnars raslande. Wi kommo lyckligt ehuru i fullkomligt mörker till Echedé, der wi nyss slutadt en liten soupé, och tänka begifva oss till sängs, god natt min goda Engel, jag drömmer wist om dig.

Hannover d: 1 September

Hu! här får man se sig om efter sina saker! tänkte både Hedda och jag då wi stoadne framför det präcktiga Hotellet i denna stora Stad och sågo tre eller fyra Aufwärter rusa ur huset för att taga emot oss; wi fingo temmligen bra rum, och ha en god utsigt åt ett wackert Torg. Wi foro i går från Echede, och åto fruckost i Zelle,

der hörde vi mycket talas om Drottningen af England, hvars Lik man för några dagar sedan fört genom staden, man misstänker allmänt att hennes död ej varit naturlig, man blandar in Wellington, Wellington! detta sköna namn som en tid halfva Europa nämde endast med beundran, detta namn förenar man nu med en mörk politiks grymma complotter, en tid ansågs han nästan som en halfgud, nu will man göra honom till en lönnmördare. — Drottningen har welat låta rista på sin Graf: Carolina af Brunswig, Englands förorättade Drottning! men man har förbudit det.

I. om eftermiddagen.

Jag har varit dans les champs Elisées, min söta Agathe, och vägen dit gick ej genom Plutos rike, utan genom de skönaste Alléer som finnas i hela Tyskland; wi gingo ut för att promenera ungefär kl: 10 förmiddagen. en half mil från staden ligger ett Lustslott wid namn Hernhausen som tillhör Konungen af England, de skönaste alleer af höga Lindar 1200 till antalet föra dit, en för åkande, en för Ridande, en för gående, wi gingo först utan afsigt i dessa präktiga Alleer som gå snörräta, och wid hwars början man knappast ser slutet, utan såsom en punkt dager; det war en wacker och warm dag Lindarne swalkade oss med sina skuggor, från Trädgårdarne omkring oss, doftade de ljufwaste wällukter; wi beslöto hastigt att gå fram ända till Hernhausen; i fonden af den stora Alleen, glänste emot oss i solen en präktig förgyld Dome på en af Pawillionerne, framför oss swängde sig och det på ett temeligen löjligt sätt, en civilklädd Militair, han affecterade Engelska maner swängde sin lilla ridpiska, wände sig som oftast på klacken, med ett ord war som många unga herrar i Stockholm; det är besynnerligt hvad dessa som så gerna kalla sig skapelsens herrar, göra sig all möjlig möda för att endast wara narrar, och ändå har man sett så mången älskwärd och känslofull flicka gifva sitt hjerta och sin hand, åt den som ej kan känna dess wärde; ach min Agathe wi äro goda, wareser, behofvet att älska, att göra lyckliga, öfverröstar så ofta hoss oss det sunnda förnuftets warningar, och häldre än att inte älska, älska wi en owärdig; ack det vore mycket att säga derom, men jag frucktar min söta Agathe att du snart skulle somna wid mina långmodiga reflectioner som kunna liknas wid oputsade ljus, och ingenting ges så sömnigt som dessa; jag återwänder häldre till Hernhausen Slottet är byggt i en enkel men ädel styl utan många zirater och ornament, wi sågo det endast utantill emedan tiden war ganska knapp, då wi preçist klockau i måste infinna

oss wid Table d'hote uti Hannover. Det som alldeles förkjuste mig war ett gudomligt Orangeri; sköna utländska Träd och Wexter doftade från alla håll de ljufvaste wälluckter, Acaçier Palmer Bambu Träd, waggade sina löf i den klara warma Sommarluften, man andades ej ett enda tag som ej war en verklig wällust, o denna Trädgård war ett werkeligen Paradisiskt ställe! men ack! Pappas klocka war öfwer 12, våra så wäl undfägnade näsor wände sig med saknad, från den sköna lustgården, och mot staden tillbaka, wi hunno just jemt kläda oss litet innan mat klockan började ringa, det war för första gången wi åto wid Table d'Hôte, och woro således temmeligen nyfikna att se hur der går till, en 20 stycken Herrar, och 2^{ne} Fruntimmer sutto wid ett långt och smalt bord då wi kommo ner i matsalen, första rätten är altid Soppa, hwilken i mitt tycke då smakar som bäst, sedan kommer en mängd af rätter, alldeles som på Kalas i Swerge; bordet serweras i 2 eller 3 anrättningar utom Desserten som består af Fruckter och Bakelser, och så är det öfweralt i städer, i Tyskland och Sweitz. Under måltiden hade wi Taffelmusik, en tropp musikanter spelte Ouwerturer och andra stycken temmeligen wäl, wid Desserten kommo twenne Fruckthandlerskor in och bjödo omkring flera sorters fruckter, deras stora Kappor gaf dem ett för kuriöst utseende, Fruntimren af lägre Classen bruka i flera delar af Tyskland Stora Kappor af ljust Kartun så offantligt wida och stående att de på afstånd likna Sparlakans Sängar. Af Herrarne wid bordet war blott en enda som hade ett hyggligt utseende, de båda Fruntimreren woro unga, blonda och sågo temmeligen bra ut; för öfwrigt tycker jag för min del mycket mera om att äta på sitt rum af en 3 eller 4 rätter, än att utgöra en stum personage wid ett stort bord, der man häldre än att göra intet, lägger för sig litet af hwarje, och innan man märker det sjelf, blir så mätt, att man ångrar sina förtärda bitar. På eftermiddagen gjorde wi äfwen en promenad; ett monument öfwer Leibnitz war det som mest ådrog sig våra blickar, det är en wacker Rotunda på en grön plats omgifwen af Träd, midt uti detta lilla Tempel är den store mannens Buste, han ser mörk och djupsinnig ut, man betracktar honom utan wälbehag ty han ser nästan ut som en meniskofiende. På hemvägen gingo wi förbi ett ganska präcktigt hus som vår Lånbetient sade oss tillhöra en Ministre Bremer; Charlotte som anade något Cusinskap proponerade genast att köpa en Tunna krita för att räkna ut slägtskapet, men efter moget betänkande fann man det ej löna mödan.

Hannover är i allmänhet ganska illa bygd somliga gator kan man just rysa för; det gamla Slottet är i ett ganska uselt tillstånd. Floden Leines grumliga watten rinner i Grafwarne. Zelle är mycket bättre

bygt, de snygga och wäl byggda Husen äro åtskilda genom små täcka Trädgårdar hwilket ger Staden ett gladt och blomstrande utseende. Man ger oss här det glada hopp att wägarne hädanefter skola wara ganska goda, från Zelle till Hannower är en slags Chaussée ehuru ganska dålig af 5 tyska mils längd, som hela wägen är planterad med Popplar Björkar och Aspar, det är ganska wanligt i Tyskland att plantera Träd, wid Landswägarne, i synnerhet Pilar hwilket ofta bildar ganska wackra alléer, men på de ställen der wägen går genom Skog och moras, hugga Tyskarne ej ner den minsta buske för att göra den drägligare, Wangsfönstren äro beständigt i fara, andra resdagen sönderslogos Lycktorna på Engelska Wangnen af Trädens sammanflätade qwistar. Man wäntar Konungen af England innan kort hit, och ingen wisar någon särdeles förnöjelse deröfwer; wår Konung som en tid warit administrator för Hannowerska Landet är här så älskad, att man skulle om han kommer någonsin hit, göra större fröjdebetygelser för honom än för Kung Georg.

Farwäl min söta Agathe, nästa gång hoppas jag att skrifwa dig till från Göttingen.

Nordheim d. 3 Sep.

Denna lilla Stad har för mitt hjerta ett så älskwärdt namn, mot norden, till mitt hem, det hem der min Agathe bor, wänder jag i afton mitt öga, med en så innerlig längtan att kunna se hwad du gör, hwad du tänker; är du glad Agathe? är du sorgsen? läser du Romaner? eller slutes dina ögon till sömnens ljufwa hwila? akta dig! det spökar i rummet, det är min lilla tjensteande som hwiskar till dig dessa frågor, o måtte den återkomma och säga mig att du är lycklig! jag äfwen är i afton rätt nöjd, wi ha i dag haft en ganska angenäm resa; wi reste tidigt ifrån Hannower, wägen war god och morgonen obeskrifligt skön, solen steg opp öfwer en wacker och blomstrande nejd, längst bort wid Horizonten, höjde sig en bärgskedja ännu i mörkblå skymning, hwilken glädjande syn! dessa woro de första wi sett sedan wi lemnat Swerge, ty i hela norra Tyskland är Landet ehuru wackert, ganska flakt. Då wi kommo närmare dessa berg sågo wi huru molnen i lätta gestalter hwilade nedanom Spetsarne, och då och då förenade sig med Dimmorne som utur dalarne stego mot höjden, o att jag hade wingar! att jag wore en fågel, för att flyga dit bort, långt långt bort, der ingen jord full af klagande warelser mera funnes, der inga tårar mera fälldes — — — o denna himmel som nu hwälfwer så klar så ren öfwer oss kan ej bedraga, ej

denna lifwliga känsla i mitt hjerta, som så ofta låter mig känna en sällhet, som ej beror af werlden och meniskorna: jag påminner mig ofta Lingens ord då han tog afsked af mig: »Tro ej» (sade han) att werlden för er alltid leker lika gladt, ni äfwen skall lida, plågor skola nedtrycka ert glada sinne, alt här på jorden slutas genom qwal, ofta bittra långsamma qwal! hwilken Profetia för en ung flicka! hwars naturliga känsla bäfwar tillbaka för lidandet; emedlertid är det säkert att i de ögonblick då hjertat är som mest wekt, af både höga och ljufwa rörelser, då känner man sig ofta starkast att möta lidandet; att med ståndaktighet uthärda plågorne, som en warnande känsla hwiskar oss wara nära.

Twenne lyckliga warelser mötte oss på wägen en ung Soldat med en ung flicka wid handen deras blickar woro så glada, deras ansigten så fulla af lif och hälsa, deras uttryck så öppet då de med en wänlig nickning hälsade på oss att man gerna lät en hjertlig wälgångsönskan följa dem på wägen. Ej långt ifrån Nordheim sågo wi präcktiga ruiner efter ett Slott som har tillhört en Hertig af Heldenthal. I skymningen kommo wi hit till Nordheim, och kunde således ej komma till Göttingen förrän i mörkret, Argo min söta Agathe bjuder jag dig härifrån en god natt.

Göttingen d 4 Sep. Förgäfwes öppnar sig Wishetens skattkamare, Museum, Bibliothek, Konstkammare, för mina ögon, din olärda Cusine, lemnar gerna alt detta som icke rör hennes hjerta, för att samtala med Agathe, Afwundas du oss min Engel att ha sett ett Bibliothek af 300,000 wolumer uppstaldt i ljusa präcktiga Salar? Ack nej Agathe Om du hade warit der, hade du gjort som wi, öppnat stora ögon, gapat, ropat Kors! och sedan du läst Titlarne på några Böcker Medecine, Chirurgie, o. s. v. går du med kallsinnighet bort ty — du är et Fruntimmer; det är dig ej tillåtit att wara lärd och skulle man drista sig att öppna en bok så skulle kanske Professorn påminna att i denna samling ej fans någon Kokbok! Ack det är ibland swårt nog att följa den dewisen: Nöjd med din lott. En af Salarne som förut warit Kyrka är utomordentligt ljus och vacker, och prydd med flera Buster.

Interessantare war för oss Museum, Snäcksamlingarne kan jag aldrig se utan att innerligen beundra Naturens oändeliga rikedomar, och åt Konstens makt betalte wi äfwen vår gärd då wi betractade den wackra samling af förträffligt oppstoppade Fåglar man här förwarar; hela Bon, mödrar hwars Ungar kröpo fram under hennes Wingar,

woro så naturligt gjorda, att man lätt hade trott dem wara naturliga, om de ej warit instängda i Glasskåp. Af de fyrfota djuren woro här ej många; en Elephant (uppstoppad det förstås) ett Lejon, en Zebra, woro de förnämsta. Hwad tycker du wäl om Agathe att Professorerne som wisa samlingarne taga emot drickspenningar. För-gäfwes wäntade jag att få se en wacker Tableausamling, några wuer af Venedig stodo lutande mot muren, och det war alt. Sedermera besågo wi den Botaniska Trädgården, den war nästan ännu wackrare än Hernhausens, mest öfweraskade oss en Rotunda hwars hwälwda tak bestod af glasfönster, den skönaste Gruppe af utländska växter stod i midten, höga Palmer Bambuträd, Nejlikor, Gummiwexter, och en mängd andra hwars Latinska namn jag ej kan minnas. Efter att ha samlat så många skatter för minnet återwände wi till vårt Hotell; Konungen af Preusens bror Prins Wilhelm med sin Gemål och sina Barn war nyligen ankommen dit, och skulle der på sina rum äta middag. August fann sig särdeles fägnad deraf att då han såg ut genom fönstret, tittade de små Prinsessorne äfwen genom sitt som war straxt bredwid och logo åt honom. Wi åto wid Table dHôte, några Studenter som äfwen woro der, stego opp under måltiden för att uppvakta Prins Wilhelm wid hans afresa. På eftermiddagen gjorde wi en mycket wacker promenad på Stadens Wallar som äro planterade med sköna alléer hwilka ofta skola wara en skådeplats för Studenternas Dueller. De Studerande i Göttingen äro i allmänhet wackert folk, raska storväxta med friska blomstrande och ofta rätt wackra ansigten. Wi sågo en mängd af dem hwimla på gatorne det är skada att deras otwungna och fria wäsende nästan gränsar till wildhet.

Mot aftonen gingo wi för att spatsera i en wacker Trädgård helt oförmodadt fingo wi der bewista Studenternas aftonmåltid, de sutto wid långa bord under de gröna Träden; Wid en munter och dundrande musik klingade de fyllda glasen, på allas ansigten kunde man läsa nöjets uttryck, prat och skratt genljudade kring bordet; aftonen war ganska skön wi njöto alla deraf men firade den på olika sätt; dessa wid en stojande måltid med fyllda glaset i handen, Agathe och August med dans och språng, Charlotte och jag med stilla nästan melancholiska känslor, och wi woro ändå säkert lyckligare än denna fria och bullrande ungdom; ögonblickets sorglöshet bordets nöjen förenade dem och gjorde dem åtminstone för några timmar till bröder, i morgon kanske åtskilda, på olika vägar, glömma de förfölja och kanske hata de hwaranen; oss systrar förenade vår ömsesidiga wänskap lika känslor lika goda fastän olika förhoppningar i framtiden; våra hjertans lungn, samma tro, samma syfte till en bättre werld, och det säkra medwetandet att nära eller långt skiljda från

hwaran i hwilka olika ställningar som hälst skola wi altid känna lika för hwarandra. Några suckar till Swerge, till dig flögo på aftonwindens wingar att hwiska wid ditt fönster. Så har denna dag slutats för oss i morgon bittida fara wi till Cassel, och lemna Hannowerska staterne, jag måste säga dig på hwilket ståtligt sätt wi rest i detta land, alla Postillonerne ha gröna machester byxor skarlakansröda jacker med gula bälten, och gula band om Hattarne, de föra ett spann af de präktigaste hästar jag sett; jag tror knappast att några Wangshästar i Stockholm kunna i storlek jemföras med dessa. Då wi med våra 8 hästar komma tågandes i städerna och Postillonerne blåsa på sina Horn då öppnas fönster och dörrar och gamla och unga Hufvuden titta derutur. I morgon hälsa wi Hessiska Staterne, medan jag är i fart att prata så måste jag hwiska dig något min söta Agathe lägg örat till (denna första delen af resan ända till Hanower har varit fasligt tråkig! sällan har någon dag gått förbi utan större eller mindre ledsamheter, Ach många många gånger ha wi under suckar önskat oss tillbaka till Årsta, nu då wägarne äro goda, och wi alt mer och mer nalkas de sköna Länderna wid Rhen har Pappas humör blifwit oändligt mycket bättre, och wi hoppas nu att få gladare dagar.) A Demain.

Cassel den 5 September. kl. 8 om Aftonen.

Horizonten är mulen, ingen af ressällskapet är munter, emedlertid ha wi haft en ganska wacker dagsresa, ej långt ifrån Staden Münden är landet obeskrifligt wackert, wi foro genom en dæld på bägge sidor omgifwen af höga med Björkar och Ekskog bewäxta berg, en nästan utorkad bäck sorldade längs med klippor af Sandsten hwilka i skapnad af ruiner stodo som nedrasade murar krönta af Murgrönans rankor midt ibland den frodiga wegetation af blommor och Buskar som gjorde detta ställe till det wackraste jag ännu sett, wid Münden blanda Fulda och Werra sina grumliga nästan blodfärgade böljor, och förenade bilda de den stora Floden Weser.

Pappa är just nu hemkommen från en promenad och morgondagens nöjen äro nu bestämda; God natt min söta Agathe om jag ej i morgon får tid att skrifwa så skall jag i öfwormorgon göra reda för mig.

Cassel d. 6 [7] September.

I går morgons kl: $\frac{1}{2}$ 10 reste wi i twenne Kalecher från vårt Hotell för att besöka Wilhelmshöhe Churfurstens Lustslott, hwad wi der sågo skyndar jag att berätta för dig min söta Agathe. då jag nu

sitter här i min lilla ensliga kammare förekommer det mig såsom hade en Trollkarl frambragt de mångfalldiga bilder som jag på en så kort tid sett, och som ännu lika drömmar oredigt kringswäfa mig, men på det jag måtte bli öfvertygad om deras sannfärdighet skall jag så redigt jag kan föra dem på Papperet. Wilhelms höhe ligger en halfmil ifrån Cassel, hela vägen är planterad med Träd och är rätt behaglig i synnerhet då man alltid har för ögonen det mål dit man syftar nemligen Octogone eller den ottkantiga byggnaden med Herkules ofantliga statue på spetsen af Pyramiden som reser [sig] från taket; denna Statue som wid klart wäder skall synas på 15 mils afstånd från Cassel tycktes oss äfwen härifrån wara ganska nätt och proportionerlig, och man skulle ej kunna ana att 7 Karlar kunna sitta i hans Klubba och 3 i näsan. wi woro den dagen rätt lyckliga ty fastän wädet war mulet war likwäl Herkules ej skymd af moln, hwilket eljest lär som oftast hända. En Caleche for före oss som wi förmodade hade samma syfte som wi. Wi woro ej långt ifrån Slottet då wi sågo en öppen Wangn med Spann och rika Liwreer komma i fullt traw emot oss, det war Churfursten, man stadnade med Wangnarne och feck af hans kunglig höghet en — — en — — nådig blick! straxt derefter kommer ett lika grant Equipage — förmodeligen Furstinnans nej — Grewinnan Reichenbach Furstens M . . . etc. Churfursten ser sjuklig och ledsen ut hans yttre är ej behagligt, Grefwinnan är omkring några och trettio år har ett qwickt gladt och rätt wackert ansigte. Det Furstliga Slottet ligger på en fri och öppen plats, är ganska wackert utan att ha något särdeles anmärkningswärdt; wi fortsatte vägen som nu började gå starkt oppföre, som en Labyrinth wänder den och wänder om igen i flera krökningar inom den wackra Parken, man ser med förundran framskynta mellan träden ett besynerligt Slott med Wallar och Torn, och snart stadnar man framför det stolta Löwenburg ett befästadt Slott alldeles byggt på våra Fäders wis. det Herskapet som åkt framför oss stadnade äfwen, och stego ur wangnen, På Winbryggan som förde till Slottet gjordes ömsesidigt några complimenter, och wi följdes åt in på Borggården, twenne wackter gingo der klädda på gammalt Ridderligt wis, en gammal Wacktmästare kom emot oss slamrande med sina Nycklar, och förde oss in uti Slottet. Här genom många coridorer och trappor kommo wi uti första Wåningen; här war alt antikt och i gammal smak, Wäggarne äro klädda med Gobelins Tapeter, Stolar Bord Sängar alt detta är qwarlewor från äldre tider, och största delen rätt dyrbara; den gamla Waktmästarn war äfwen ett rätt kuriöst och antikt stycke dito, starkt pudrad och friserad, rak och styfw som om man hade trädt en stör genom kroppen på honom

talade han högst metodiskt, långsamt, och uttryckligt; då man kom in uti ett rum wäntade han först att alla woro samlade kring honom, stängde så igen dörren, och började med wigtig och ljudande stämma. Detta Sängtäcke af Rödt Sammet är 2 (eller) 300 år gammalt, har tillhört den och den Försten, och har af den och den blifwit fört hit. m. m. I den stora Salen war äfwen ett Bibliothek bestående endast af Riddarromaner och spökhistorier, i ett rum woro wäggarne dyrbart inlagde med små Tafwor af Sandperlor, i ett annat woro gamla Portraitter sedan medeltiden, med [ett] ord alt swarade fullkomligt mot de föreställningar wi gjort oss om dessa Slott. Wi gingo en trappa högre opp, här war ett stort rum i form af en Rotunda kring Wäggarne äro Glasskåp i hwilka förwaras präcktiga Dryckeshorn och Bägare, ur hwilka säkert druckits mången skål för wänner fränder och Fädernesland, på dagsidan äro glasdörrar från dessa har man en temmeligen widsträckt utsigt öfwer landet, et smalt Galerie går derifrån kring en del af Borgen, Charlotte och jag gingo en stund åt ena sidan på denna gång till dess wi kommo till en mindre Winbrygga, som åter förde till en annan del af Borgen, af frucktan att gå wilsse wände wi om; detta Slott med sina Löpgrafwar, Winbryggor, och Torn, sina mångfaldiga trappor och långa betäckta gångar, påminte så lifwligt om mången Roman och interessant historie som under medeltiden tilldragits inom dylika Borgar. Från denna del af Slottet, gingo wi öfwer Borggården till en annan som inhöll ej för oss mindre interessanta ämnen, först gingo wi in i ett dystert hwalf, der stod en mängd gamla rustningar uppställda, swarta och rostiga påminte de om sina fordna ägares bragder; en Swart Riddarre till Häst war midt uti rummet, rundt omkring hängde gamla Wapen, rostiga Wärjor och Spjut. Man är glad att komma utur detta dystra hwalf. Katolska Kyrkans portar öppnades för oss, wi gingo dit in, en Colosal Statue liggande på en slags sarkofage, fästade först våra blickar, en krans af wissnade blommor hängde på ett hörn af detta slags Altare, öfwer en tom plats som tycktes wara en Graf wi wäntade oss en interessant uttydning på alt detta, men blefwo till en del bedragne deruti, den stora liggande Figuren betydde ingenting, men den wissnade kransen war ett offer af den barnsliga kärleken, den sista Churfurstens lik är här begrafwit, hans dotter, Hertiginnan af Saxen Gotha flätade denna krans, och skickade den hit för att läggas på hennes Fars Graf, den får ej widröras förrän wid Hertiginnans död, då den skall flyttas på hennes egen. Sedan wi besett dessa de förnämsta märkwärdigheter i Löwenburg lemnade wi det, och i sällskap med det främmande Herskapet som bestod af en ung Militaire, hans fru, och hennes föräldrar, gingo wi för att till fot promenera i Parken;

utom flere mindre betydliga saker sågo wi ett slags Chinesiskt Gallerie, som werkeligen hade någonting förtrollande, på alla sidor woro höga fönster, hwilka bestodo af owalt fyrkantiga färgade glas, somliga woro gula, andra Röda, Gredelina, Blå och Gröna, detta gjorde en högst besynnerlig werkan, såg man genom ett gult glas stod hela nejden, himmel och jord liksom i ljusan låga, wille man se naturen i en mera tröstande dager, så lät man Hoppets grönska försköna alt, till och med sjelfwa solen blir grön, ser man återigen igenom en röd ruta så står hela trackten i den skönaste Purpurfärg I den Grekiska Mythologiens [dagar?] skulle man trott att Aurora kastadt sin slöja öfwer jorden. Under promenaden började det småttregna, wi togo vår tillflykt till ett litet tempel, som befans tillhöra stora Mogol och der han sjelf satt i egen hög person med benen i kors. Rengnet slutade snart, nu war klockan nära ett, och Middagsmåltiden wäntade oss på Wärdshuset wid början af Parken. Wi åkte dit, man satt sig tillbords, och åt med appetit. Pappa hade i Cassel begärt tillåtelse att låta wattenkonsterna springa, och fått ett Schein eller bevis derpå, vårt nya Sällskap hade äfwen gjort samma ansökning, således kom man nu öfwerens att dela kostnaden, och följas åt i lust och nöd, denna eftermiddag. klockan 3 skulle Skådespelet börjas, wi stego opp från bordet och satte oss åter i våra wangnar för att anträda resan till Octogone, med möda orkade Hästarne dra beständigt uppföre ända tills en stor watten Bassin der wi stadnade på begge sidor af denna gå Trappor opp till Octogone som stod ännu högt öfwer oss, ett antal af 900 Trappsteg måste wi stiga uppföre innan wi nådt vårt mål; modigt började wi klättra oppföre, under wägen sågo wi flera Basi-ner, den ena högre belägen än den andra, utur hwilka watten Caskaderne snart skulle nedrusa och öfwerskjölja, de åtskilliga afsatser beslagne med Bleckplåtar, hwilka utgöra liksom en bred wäg emellan de båda Trappaderne. 450 Trappsteg hade wi stigit i höjden då wi warma och flåsande stodo på en stenlagd plats framför Neptuns Grotta, denna grotta är werkeligen wärdig Hafwets Gud, massiwa och måsbewäxta Pelare uppehålla den wid ingången, i Fonden sitter en sjögud som blåser på Orgor, Måskransar hänger öfwer honom, på båda sidorna i Nicher stå Graniturnor på Piedestaller; från denna Grotta, har man en ofantlig utsigt öfwer Cassel och det kringliggande landet, det är endast skada att inte denna Trackt är litet wackrare, och mera warierad. 450 Trappsteg hade wi ännu qwar till Herkules näsa, men såsom modesta och i synnerhet uttröttade meniskor, beslöto wi att ej gå längre, isynnerhet såsom Wattnet först härifrån skulle börja springa, några af oss gingo ett litet stycke derifrån, för att se huru mellan träd (som äfwen på denna höjd wäxa höga och

frodiga) en stor reserwoir fylldes med watten, som sedermera skulle ledas till de öfwriga wattenkonsterne. Man bad oss gå in uti grottan, och wi ställdes alla temeligen hopträngda utmed en wägg, det sämre folket, och andra nyfikne stodo rundtomkring. Wi anade ingenting då plötsligt hundradetals wattenstrålar sprungo upp mellan stenarne hwarmed grottan war belagd, alla som ej woro inwid oss blefwo wåta, en almän förskräckelse, och ett allmänt skratt uppstod, alla togo sin tillflygt till wäggarne då äfwen från dessa flera strålar framsprungo Utur Urnorne stego tredubbla strålar som föllo sorlande ner på den mjuka måssan, liksom ett stridt rengn smattrade kring Sjöguden hwars wattenorgor började ljuda, dessa orgors ljufwa melodiska toner och wattnets sakta sorl, utgjorde en oändligt behaglig werkan. Wi stodo länge i en verklig förtjusning och lyssnade till dessa förtrollande toner till dess de småningom upphörde och ett starkt Basunljud började dāna nedanföre oss, wi skyndade ner till den andra Watten Basinen, hwarifrån en skön stråle sprang högt i luften; Klippan bildade en halfcirkel kring Basinen, uti en niche stod en Satyre som med utspända kindben blåste förtwifwladt i en Basun hwars dånande ljud liknade wädrens då de af Eol instängdes i Klipporna. Wi betraktade dessa stenmassor som omgāfwo oss, skulle du tro det Agathe en stor del af dessa äro af meniskohänder uppresta: Wilhemshöhe! detta präcktiga konstwerk, kan ej wäcka beundran, då man känner huru mycken blodswett, huru många tårar den sista grymma Churfursten genom denna ofantliga anläggning utpresadt från sina undersåtare alla tala derom med ledsnad, han har samlat ofantliga rikedomar, men inga låfword på sin aska ingen kärlek för sig i Folkets hjertan.

Då wattnet störtade ned i den tredje Basinen, och wi gådt nerföre alla de trappor wi nyss med så mycken möda stigit uppföre förde man oss ner i Parken, en mängd folk både bättre och sämre som hade samlat sig der för att se det sköna skådespelet följde oss åt, (ty dessa Wattenkonster springa sällan då ej någon enskilt person som fått tillstånd dertill, ensam eller i sällskap med flera, betalar för att skaffa sig detta nöje). Genom många krökningar och wändningar som wägen gjorde, kommo wi till en plats skuggad af höga träd, Landskapet war här wildt, och framför oss bildade Berget en präcktig Amphitheatre, wi hade ej wäntat länge då wi fingo höra ett starkt brusande som tycktes komma alt närmare och närmare, snart störtade wattnet i åtskilliga Cascader nerför Berget, skummade och bröt sig mellan stenarne; slutligen rinner det saktare alt längre och längre neråt Parken, och förswinner i skogen för det nyfikna ögat, efter en stund syntes det åter, i en mera wild gestalt, wi stodo på en Bro,

Wattnet störtade från en Klippa ned under Bron, och det med ett sådant buller och dån, att hörseln för en stund aldeles förgår, det som förtretade oss alla och isynnerhet Hedda war att Folket som på alla sidor trängde sig både kring och framför oss, som oftast aldeles stängde utsigten för oss. sista delen af detta sköna skådespel war det aldra skönaste, från en prächtig i ruiner fallande Aquedukt 104 fot hög störtade den prächtigaste Cascade med en sådan force att rykande skummet föll som ett starkt duggrängn omkring oss, wi stodo likwäl på ett afstånd af wist 60 Alnar ifrån fallet, wi måste ännu mer aflägsna oss; Aftonen war obeskrifwligt wacker, Himmelens klara azur speglade sig i den sköna Caskaden, och rund omkring waggade de stolta Ekarne sina löf i Aftonwinden marken war rikt klädd i sin härliga sommarskrud, Solen som började dölja sig bakom träden, kastade just nu sina gyldne strålar på Wattenfallet; dess brusande, Åskådarnes muntra prat, hindrade oss ej att lyssna till några små fåglars söta qwitter som hoppande på qwistarne i träden, ännu en gång hälsade dagens fackla. Wattnet föll slutligen ut i [en] liten sjö eller stor Damm wid slutet af Parken, ett litet Tempel mellan höga träd är beläget wid dess högra strand, Caskadens watten som ännu här brusar fram mellan stenar brytes mot foten af Tempels Colonner, och faller ut i den stilla sjön, hela stranden framför oss war skuggad af höga prächtiga Träd bakom oss låg det Furstliga Slottet i full prospect, och en mängd eleganta Damer och Herrar, Barn och andra glada Meniskor som wimlade öfweralt bidrogo att göra detta ställe lika lifwligt som wackert. Man betractade med wälbehag den wackra sjöns lungna yta, då plötsligt ur densamma en stark stråle sprang opp, steg alt högre och högre, ända till 90 fot; den liknade en Pyramidformig Gran, och watnet hwilket liksom tapptals föll tillbaka ner i sjön, blänkte som klara Diamantagraffer i aftonsolen, småningom sänkte sig den sköna Pyramiden alt lägre och lägre — nu stod sjön lika lungn och spegelklar som nyss. Alt war nu slutadt, wi wände om till Wärdshuset här togo wi afsked af vårt nya sällskap à propos ett ord om dem, den unga Hern och frun är ej mycket att säga om, utom det att han hade ett par förskräckliga röda mustacher, och hon war täck nog; den gamla frun lemnar jag äfwen i all respect, men hennes såta make war hjertans tråkig, beständigt med Pipan i mun blåste han långa hwirflar af rök opp i våra näsor, tills wi med uttrycksfulla grimacer och hwiftningar med näsduken tillkännagåwo vårt missnöje med dessa ambradofter.

Klockan war innemot 6 nu då wi lemnade Wilhelmshöhe, under wägen till Staden höll jag räkning med mig sjelf hwarför jag war så kall för all den härlighet jag nyss sett, ty i sanning jag önskade in-

genting häldre än att bli förtjust, betagen af häpnad och fröjd, jag försökte på alt sätt att upplifwa och värma mina känslor, men jag kunde ej komma utur min liknöjdhet, som jag för det mesta tillskrifwer ett lätt illamående, förmodeligen försakat af den värme och möda wi utstått.

Wid Theaterns portar stadnade våra Wagnar wi stego ur dem och in i en Loge, Orchestern god och talrik började straxt derefter ouverturen till den afbrutna Offerfesten, hwilken skön musik! Rideaun gick opp och wår känsla, våra ögon och öron blefwo nu lika förtjusta, Inca, hans son woro sköna ädla figurer, deras uttryck så wäl som deras spel fult af godhet och wärdighet. Myrrhas grymma älskare war den mest wilda figur jag ännu sett på någon Theater, storwäxt med mörka och prononçerade drag, med en djup och hålig stämma, såg man ett med möda qwäwt raseri låga i hans bröst hela Piesen igenom, ty han älskar Myrrha, och Myrrha älskar Murney, den tappra och dygdiga Murney Engelsk Befälhaware för Amerikan-ska trupperne i Peru, som i en Slagtning frälsat Incas lif, och är hela landets beskyddare; Murney tillber myrrha, Incas dotter, men han är gift med Elwira en Engelska som lika wacker som hon är stel kall och orörlig är hela Piesen igenom en ganska obetydlig personage. Myrrha åter lifvlig full af oskuld, är obeskrifligt intagande; denna role speltes af Madame Smith med ett uttryck fult af sanning och naiwitet; hennes röst på en gång ljuf och klar gick till hjertat. Denna wackra air: Wenn mir dein auge Strahlet: som jag så ofta med Wariationer spelt på wårt sköna Piano forte, sjöng hon med en så förtjusande känsla att tårarne kommo mig i ögonen. Då Murney af Myrrhas grymma älskare anklagad för högt förräderi, är fångslad och dömd till döden, sjunger han i fångelset en obeskrifligt skön Air, der han med ett rörande uttryck ofta upprepar: Was ist der Tod? ein sanfter schlummer, der uns zum bessern Leben fürht: han blef mycket applauderad. Efter Piesens slut framropades Gerstecker (som spelt Murneys role) under ett fasligt buller klappande och allmänt Braworop. Rideaun gick åter opp, Gerstecker framträdde med blygsamma bugningar, och handen på hjertat, sade några tacksamma ord för Publicens godhet, och trädde åter tillbaka under bugningar och åskådarnes biffallsrop. Under entreacterne betractade wi Logerne och de personer hwarmed de woro uppfyllde, intet enda wackert ansigte kunde wi bli warse utom i avantscene der en röd hatt tittade fram, och under denna kände man snart igen Grewinnan Reichenbacks blomstrande fisionomi, och Churfurstens näsa stack fram bredwid hennes. Den Furstliga Logen rikt prydd med Draperier Trimauer och Pilastrar uppfylldes småningom med fula granna och stela Hof-

damer, wid andra Acten inträdde Churfurstinnan med Kronprinsen och de båda unga Prinsessorne i Logen. Wi kunde ej få se Furstinnans ansigte, en stor hatt betäckte det helt och hållet, och hon wände aldrig på hufwudet. De båda unga Prinsessorna woro i bart hår, ganska blonda, i synnerhet den yngre hwars hår war som Lin, hon war rätt wäl wäxt, men den stackars Flickan, satt så rak och stel som en waxdocka utan att säga ett ord, den äldre Prinsessan war mycket lifwligare, talade mycket med Kronprinsen, som ser rätt hygglig ut; hon kastade som oftast ögonen upp till wår Loge och smålog åt Agathe som så noga och nyfiket beträcktade henne. Wi gingo hem till fots, wid Pelaren på det stora präcktiga runda Torget i Cassel stadnade wi, då man ropar eller hostar wid denna Colonne som står midt på torget upprepar ett skyndsamt Echo det 5 eller 6 gånger, wi gjorde äfwen våra försök, men intet lyckades så förträffligt som de nysningar hwarmed Claes ewertuerade sig, och som med eftertryck beswarades från alla sidor. Sedan wi kommit hem behöfwer jag ej säga dig hwad wi gjorde, jag war så trött att jag knappast kunde stå på benen, ty under hela Spectaclet måste wi flickor stå för att kunna se något.

I dag hafwa wi besett det nya Furstliga slottet, Museum och Marmorbadet. Slottet är obeskrifligt präcktigt; intet rum i Stockholms slott kan jemföras med assemblésalen här, 700 Waxljus brinna i dyrbara kronor Marmor Colonner af Lapislazuli blått och den skönaste polur spegla sig i det liksom genomskinliga Golfwet. (jag beklagar dem som skola dansa på detta golf.) hwarenda Tabourett i denna sal kostar 400 Gyllen d: ä: något mer än 400 Riksdaler Banco, hwarenda tofs på Gardinernas fransar i Ducat. Guld och Silfwer Dyrbara Draperier och konstrika arbeten, alla möjliga pracktsaker lysa i Rummen. Hwad jag war glad att komma utur dessa granna och toma rum. På Museum sågo wi uti en stor Sal, en mängd ståtligt klädda Damer och Herrar sitta i ring; wi inträdde med förwåning i denna höga församling som bestod af Hessens Landtgrewar, Grefwinnor, furstar och furstinnor. Bland dessa igenkände wi Swerges swaga Regent Fredric I och hans kära syster, Uldrika Elonora. Frederic satt der rätt stält med sin stora Perruk och sina blå masklupna Strumpor. Det är en besynnerlig känsla man får, då man ser sig omgifwen af dessa liksom lefwande döda. Sköna Snäcksamlingar, Mineralie Naturalie, och andra dyrbara samlingar, gingo wi igenom jag bekänner det med mindre intresse än den lilla obetydliga samlingen i Lindköping, men det war också den första der ropte wi ack och o! öfwer några små flaskor med spindlar och maskar inlagda i Spiritus Vini; här gingo wi med en slags wämjelse igenom rum aldeles uppfyllda

med sådana rariteter. Prydnader och smycken som Fruntimmren på Societets öarne bruka, woro här i mängd samlade, Ack dessa Natu-rens barn hafwa för sin Toilette tusende gånger mera besvär än wi. Äro wi då alla födda behagsjuka? jag är nästan fallen för att tro det.

I en stor Sal stodo på bord förträffligt i Kork imeterade Ruiner från Rom, Herkulanum och Pompeja, Cecilia Metellas Graf war en af de wackraste. Ifrån detta kommo wi uti ett annat stort rum, som så lyste af Guld Silfwer Diamanter äckta Perlor att jag tillslöt mina förbländade ögon de dyrbaraste och präktigaste konstwerk woro här förwarade, de mindre i GlasSkåp och de större stående på Golfwet; det wore fåfångt att söka beskrifwa några af dessa, walet bland en sådan mängd är omöjligt, ty alt, ifrån det största till det minsta, war dyrbart och konstrikt. Ibland de mindre märkwärdigheter, som likwäl föreföll oss rolig war en Tafwla; den förestälde ett Landskap med en sjö i fonden, rätt som man wiste af ingenting, började Troupperne som stodo på Tafwlan marchera, Skeppen seglade i en motsatt rigtning, alt blef rörligt, detta warade ungefär en fjerndels timma, då Trupperne gjorde halt, och Skeppen kastade Ankar.

I rummet bredwid war en stor Medaillesamling, och flera Glas-skåp uppfyllde med Antiquiteter från Herculanum och Pompeja, såsom söndriga Stenfat gamla Pannor och mera dylikt, alt i ganska rart och delabererat tillstånd. Här sågo wi äfwen en half murken Ökstock af besynnerlig form som skall wara uppgräfd nära Bremen.

Tvenne ganska stora Snäckor hwardera wägende ett pund ådrogo sig vår uppmärksamhet de äro uppgräfvda ur jorden, en half mil härifrån. hvilka förwandlingar måtte icke denna jord ha undergått! och huru många förestå den kanske ännu! endast en allsmächtig wishet förmår att utan förstörelse, utan tillintetgörrelse, omskapa och förändra en hel Werld, till en ännu skönare skapelse.

Detta Museum är det rikaste och skönaste som wi ännu sett hvad som isynnerhet gjorde mig nöje voro de förträffliga Ruinerna.

På eftermiddagen gingo vi till Marmorbadet, det ligger i en skön trädgård full af sköna Välluktande Orangeträd. Det är en stor Rotunda af Marmor, innehållande blott ett enda rum. midt uti är en stor Basin, till hvilken gå en mängd rör som gifwa dels kalt, dels varmt Watten. Wäggarne äro prydda med Statuer och sköna Basreliefs, dessa måste vara huggna af en mästerhand, jag har ej sett så sköna grupper, Figurer så fulla af behag och uttryck, så mjuka lätta draperier, och alt detta på en Marmor af den mest bländande hvithet, men o! ve, nästan alla sujetterne voro tagna utur Mythologien, och således mindre anständiga, på flera kunde man verkligen ej hvilas sina ögon. då vi återvände, gingo vi förbi Furstinnans Palats, der hon bor med

sina båda döttrar, Churfursten och hon, lefva skiljda sedan flera år, Han är litet eller intet älskad af Folket, men Furstinnan och hennes barn tyckas vara allmänt afhållna. jag tycker just att vår Prins Oskar kunde här se sig om efter en liten Brud.

Nu börjas den interessanta delen af vår resa; redan se vi öfveralt på fälten lemningar efter trettioåriga kriget, Vacktorn och andra i ruiner fallande byggnader, flera stå på höga berg och försköna utsigten, andra omgifvas af bördiga åkrar och ängar; de tjena nu endast till nästen för Ugglor och andra nattliga Fåglar, som vi tyckte oss se titta utur alla gluggar.

Vi äro nu blott en half tysk mil från den för sina spökerier så namnkunniga Borgen Rothstein. Wädret är nu så obeskrifligt vackert törs jag bjuda fröken Wrede och fröknarna Rålamb på en liten promenad? det är väl litet sent men vi ha nu snart fullmåne, och desto skönare hemsk blir nejden med sina förfallna borgar och torn, på hvilka vi kanske få se ensliga Vålnader sitta och klaga. Fort Hattarne på! nu äro vi på Vägen. tiden förgår under angenämt prat, Månan går opp och bestrålar en romantisk trackt, sköna med höga träd beväxta kullar på hvilka gamla Vacktorn resa sig i dystert Majestäten, nedanföre oss stiga stilla rökkolonner från några fredliga Kojor, längre bort se vi framskymta en stor förfallen borg, dess utseende är så mörkt och hemskt att vi med rysning vända derifrån våra blickar. Slå ut ditt Blonda hår min vackra Clara, låt aftonvindarne leka bland dina lockar, ömsom smyga dem kring din hvita hals, ömsom smeka dina kinder och din oskulldsfulla Panna, alla Nattens fåglar, alla mörka andar skola fly vid din åsyn, lilla Clara, blif vår goda Engel! Apropos om ingenting börjar jag nu berätta en lång Historie, som längre och töjer sig ad infinitum, midt uti en ganska interessant period ser jag mig om, och blir varse hela mitt Auditorium såfvande en söt sömn. litet piczerad och mycket trött vid mitt eget långa prat, följer jag helt oförmärkt mina goda vänners exempel, och snart sjunger Sirsan ensamt sina nattliga Serenader; tofslaget den mörka Middnattstimman ljuder nu i våra öron; förskräckta springa vi opp — den svarta Natten omger oss, och ett allt mer och mer tilltagande underjordiskt dån och buller ger tillkänna de mörka Makternas regeringstima. Detta dån tilltar allt mer och mer, Kojornas förskräkta innewånare samla sig kring oss, mera vana vid dylika uppträden, äro de likväl ej så rädda som vi, de berätta oss, att det är Anden der Burg Geist som vistas på Borgen Rothstein (hvilken vi vid det matta Månkenet ännu urskilja framför oss) som med detta fasliga Väsande reser till en annan Borg i Erlach, der han äfven vissa tider bor. Vi kunna nu tydligt höra ett grufvligt Halloh, stridsrop, Hästars Gnäg-

gande, Hundars skällande, Kanoners brak och ett dån som borttar våra sinnen. Detta tåg drar sig småningom längre och längre bort, och tyckes alltid hålla sig under jorden. Ett besynnerligt buller i Skyn, låter oss hastigt lyfta opp våra ögon, vi se der på Moln tvenne Härar som strida, Vi uppehålla oss ej länge vid denna syn ty ett starkt sken i Öster tvingar oss att vända dit våra bäfvande blickar — en ryslig syn! Vi se ett Blodigt Kors glöda vid Horizonten kring detta simma Likkistor på Svarta Moln hvilkas rysliga Gestalter ofta förändras, de flyta sakta mot söder, och uppslukas slutligen af en Eldström uti hvilken äfven de stridande Härarne störta sig, denna Eldström fortsätter sitt lopp mot Söder och försvinner slutligen aldeles då vid slaget tu Dagen börjar gry, och alt blir åter stilla och tyst.

Den förståndiga Agathe ser jag runka på hufvudet. »Allt detta är omöjligt, Fredrice har spunnit ihop en Historie.» Nej min goda Vän denna syn är ej af min fabrication, sedan Ludvigslust i Mecklenburg ha vi hört den omtalas. den har till och med stått i Tidningarne med tillägg att nära 2000 Meniskor från de kringliggande Byarne varit åsna vittnen till dessa under. Man sökte på mångfaldigt sätt uttyda det, man lämpade det på Grekerna, och på Europas framtida öden. Här försäkrar man oss att alt ihop är osant, och af någon historiemakare hopsatt endast för att få folk att gapa. Sant är att Borgen Rothstein sedan flera hundra år tillbaka varit känd för sina spökerier, man har med allvar sökt utforska hvad som kunde vara orsaken till många rätt besynnerliga tillfälligheter hvilka der tilldragit sig och som gjorde mycket uppseende bland Folket, men man har aldrig kunnat upptäcka något; flera aktningvärda Personer ha blifvit tvungne att inför Domstol aflägga ed på hvad de sett och hört, och alt går derpå ut, att det är högst besynnerligt, och att ingen vet vist hvad han skall tänka om saken; Borgens historie är denna: Under Korstågen var Borgherrn en Mächtig Grefve, han förmälde sig med en ung och mycket skön Fröken, lefde en liten tid stilla på sitt Slott, men snart tog honom Krigslusten och han rustade sig att i förbund med flera andra Furstar draga till Palestina. Förgäfves bad honom hans sköna maka med tårar att ej öfvergifva henne, han blef obeveklig; I sista stunden då alt var redo, och han ville gå, kastar hon sig till hans fötter omfamnar hans knän, han stöter henne med Barbarisk grymhet ifrån sig, hon faller ner och ger upp sin sista suck. — det oackadt fullföljde han sitt Korståg blef dödad, och man säger att till straff för den grymhet hvarmed han bemötte sin maka, skall hans ande vara dömd till ett oroligt och osaligt vistande här nere. Hvad jag gerna ville se den spökiga Borgen kan ingen tro, och höra

eller se något rätt vidunderligt. (N. B. det är dagsljus då jag skrifer detta.)

Jag har glömt min söta Agathe att omtala för dig en för oss ovanlig och vacker Naturscen som vi här om dagen njöto; det var vid Middagstiden vi hade kommit opp för stora höjder, och foro ned i en mycket djup och behaglig dal. Värmen var ganska stark och Himmelen stod klar och mörkblå framför oss; ickedessmindre rådde en besynnerlig hemsk skymning öfver Dalen, som jag trodde först vara förorsakat af de stora skogbewäxta höjderne som omgäfvo oss, men då det alt mer och mer tog till, såg jag ut, och en lätt rysning öfverföll mig vid den sköna och dystra syn som mötte mina blickar: en swart sky tycktes innesluta hela Dalen bakom oss, den hvilade på höjderna och tycktes sänka sig alt mer och mer mot jorden; Solens strålar studsade utan verkan tillbaka från den mörka massan som stod der lik en förbannelse över den sköna leende jorden; den utbredde sig alt mer och mer, hängde alt djupare och mörkare ned öfver oss. på en gång brusade det häftigt omkring oss, en stark Orkan bröt ut, skyn öppnade sig och ett grufvligt slagrengn nedstörtade från alla sidor, det fortfor med samma styrka en god stund då hastigt Solen stack fram ur Molnet och visade oss en besynnerlig syn, vi sågo ganska tydligt högt upp i Skyn glimmande Kyrktorn, Hus-tak, kort, en hel stad som tycktes simma på Molnen, en skön Rengnbåge hvälfvde sig öfver denna, alt gaf den ett öfverjordiskt anseende, vi sågo alla förundrade uppåt, ingen begrep rätt hur det stod till, jag förlorade mig i min glada idéeverld, jag såg tydligt för mig Wallhalla med Himmelsbryggan Bifrost, jag var nu stadd på den stormiga resan genom Lifvet upp till Himmelen som Oden öppnade för oss, der inga jordiska sorger mer kunde hinna oss, ej heller hade Walkyriorna besvär att hämta oss ovärdiga; vi kom dit på ett verkligen eget sätt med Hästar Vagnar och två Postillioner, hvilka vist ej som jag tror hade sinne för Wallhallas ädla och höga njutningar. goda Proffessor Ling som är så ända till svärmeri intagen af den Nordiska Mythologien, jag undrar hur dig vore till mods om du hade varit med oss, och rätt lifvligt kunde inbilla dig, att du nu så hastigt och oförmodat blefve flyttad till de höga Regioner dem du så ofta besjungit. Emedlertid försvann vår syn snart nog; Rengnet saktade af, Molnen delte sig, Solen strålade klar, och det Himmelska Wallhalla förvandlades plötsligt till den lilla Staden Einbeck som nu låg i sin jordiska täckhet strax ofwanföre oss på en ganska stor Höjd, dit vi hade rätt svårt att med våra tunga Vagnar arbeta oss opp, och der vi förfriskade oss med en ganska god middag.

Jag återvänder till Cassel. Staden är vacker och förekom oss

obeskrifvligt trefvlig, isynnerhet är det stora runda torget präcktigt. Vi ha nu besett det märkvärdigaste här, och skola i Morgon resa Vidare; vi skola nu följa Rhenstranden åt ända till Basel; hvilken gudomlig väg! Darmstadt, Heidelberg, Weinheim, Carlsruhe m. m. men ack! ett felas mig, — och det kan inte hjälpas — frihet — ack ja frihet, låt mig hviska dig det helt tyst Agathe, jag ville för någon tid vara karl, för att en gång rätt innerligt njuta af lifvet, då skulle jag svärma omkring som fåglarne i luften och med klappande hjerta känna mig äfven vara en glad och fri varelse i skapelsen, mitt öppna Hjerta och Hand skulle stå till tjenst för alla, och om jag någon gång blef bedragen, skulle jag äfven säkert ofta göra andra lyckliga med mig. Vore jag karl, hvem skulle väl kunna klandra att jag njöt mitt lif? men jag är en Qvinna, och fördomen, jag bekänner det, en nyttig och nödvändig fördom, fångslar hvarje steg; Stackars fruntimmer! vi likna ofta nog dessa Nattfioler som jag sett på Åkrarne så kringväxta af Snärjgräs, att de ej derutur kunna höja sin blygsamma blomma, utan ligga stilla vid jorden. Du Agathe är äfven en af dessa Nattfioler, och kanske just derföre hålla alla de som nära känna dig så innerligen af dig.

Jag fruktar att jag förkyllt mig vid Wilhelmshöhe, jag känner mig så illamående.

Basel d. 5 October 1822 [21].

Ett långt uppehåll min Agathe, — jag har ej kunnat tala med dig på länge, och nu för jag Pennan endast med möda och med en darrande hand — Döden har sväfvat öfver mig, och jag undrar sjelf på att den ännu lemnat mig kvar på jorden, jag har varit länge och illa sjuk. i Darmstadt, och hela resan derifrån ända hit har jag varit så svag att jag ganska svagt njutit, och endast oredigt mins det sköna och härliga land vi genomfarit. Derföre skall jag endast göra ett sammandrag af resan från Cassel och hit, och hädanefter om ej någon vidare ledsam sjukdom inträffar söka att skriva ordentligt. Från Cassel kommo vi om aftonen till Marburg i det vackraste Månsken. ett stycke ifrån Marburg, mötte oss en tropp unga Studenter som började sjunga kring vagnarne, men gjorde oss för öfvrigt ingenting, dessa Herrar skola eljest här i landet vara temmeligen oroliga Hufvuden. Marburg förekom oss alldeles förtrolladt. Mörkret och Månskenet bidrogo äfven att förwilla oss, Staden tycktes ligga på ett mycket högt berg, och vi åkte beständigt nedanom, som det tycktes i en beständig rundel, isynnerhet förstod jag ej det minsta hur det

gick till ty jag hade redan feber, och mitt Hufvud var ej redigt. Ändteligen kommo vi till Posthuset der vi tillbringade Natten. Byarne i Hessen Cassel äro rysliga, utanför kojorne äro stora Dynghögar placerade, och uti dessa ligga Barnen och leka, för öfvrigt äro de ganska stora ofta lika med våra småstäder.

Från Marburg reste vi till den fria RiksStaden Frankfurt, dit vi anlände sent om aftonen, det var mulet och i Väster upplystes Himlen af starka Kornblixtrar; alla såfvo i Vagnen; jag såg ut i den dystra nejden, höll Handen för min brinnande Panna, kände hur alla pulsarne slog så häftigt, huru en indre smärtsam känsla förorsakade en darrning i alla lemmar, och i mitt bröst uppsteg den tanken, att jag kanske aldrig mer skulle återse Sverge, aldrig mer få omfamna min Agathe, och jag grät ljuft utan att känna mig olycklig. Ungdom älskar att finna sig beklaganvärd, och det är derföre ofta mer en barnslig medömkan öfver oss sjelfva, än en verklig olycka som utpressar våra tårar. Jag hade länge setat i tysta betractelser, vänliga Stjernor blickade ned mellan lätta irrande skyar, och natten blef allt mörkare då på afstånd en mängd tindrande ljus bebådade oss Frankfurt; jag väckte först bror Claes som med sitt behagligt vaggande hufvud gaf mig mindre angenäma dunkar i ryggen, alla sågo nu upp, vi körde igenom Stadportarne, och det brusande sorl som snart omgaf oss påminte oss att det var Messa eller Marknad, hvilken är denna stora stads brillantaste period. Hvilket väsende! man sjöng skrek och förlustade sig på alla håll. Vi stadnade på ett stort torg, vid hvilket de förnämsta Hotellen voro belägne. Pappa gick ut för [att höra efter rum och möttes öfveralt med de orden »alles voll!» »alles voll!» emedlertid samlades en svärm unga Herrar kring Vagnarne, gjorde allahanda lustiga gissningar öfver oss, sökte att titta in, och togo slutligen i Vangskorgarne, ryckte och ruskade dem rätt duktigt af och an. det var en rätt ynkelig belägenhet, isynnerhet voro Charlotte och Hedda (som sutto ensamma i Pappas Vagn) ganska förskräkta. Pappa kom ändteligen tillbaka alldeles varm och uttröttad; vi hade med mycken möda fått rum uti ett mycket stort Hotel; vi körde dit; det var så eclaireradt, att mitt svaga hufvud svindlade; då min goda Pappa nästan bar mig ur Vagnen fattade en lustig bror i Pappas arm kallade Pappa Lieber Bruder! och hade så när embrasserat oss båda två om ej Pappa temmeligen kraftigt tillbakastött honom, hvarvid ett allmänt skratt uppstod bland hopen som omgaf oss. Jag mins blott som en dröm huru jag fördes genom präcktiga upplysta Farstugor och gångar der det vimlade af eleganta Herrar som bekikade vår Caravan hvilken tågade sakta uppför trapporne, och i denna stund tyckte jag att en resa genom Sandöken Sara ej kunde

vara stort värre än detta tåg uppför Weidenhofs långa trappor. Ändtelligentligen feck jag hvila på en mjuk säng, och mina tankar korsade sig oredigt till dess jag somnade. Vi dröjde ett par dagar i Frankfurth under hvilka jag ej kom opp från min Sopha, jag hade en grufvlig hufvudvärk, och fastän man satte på mig flera blodiglar feck jag nästan ingen lättning, min enda rediga tanke var min död, som jag ansåg för säker.

Resan från Frankfurth, ankomsten till Darmstadt vinstad det derstädes, derom kan jag ej berättat dig något, ty om hela denna tid har jag ej den minsta tanke kvar. den första rediga tanke som jag minnes mig hafva haft, var att jag då jag hörde Table d'hôtes klockan ringa, med innerlig förnöjelse såg Charlotte komma in för att taga sin Shawl och anmärkte att hennes hår var särdeles väl iordninglagat och klädde henne så väl. Då jag sedermera feck litet mera sansning, förtretade jag mig hvarenda dag på min goda Doctors Baron Wiedekinds skorrande stämman, och då han kom från furstliga Taffeln stack han i min mun en slags Chokolad Carameller (som jag ej kunde fördraga) då han tog mig om Hakan, eller för att ge mig litet bättre färg, knep mig i Kinbenet, så föreföll han mig alldeles odräglig; äfven berättat systrarne mig att jag under min sjukdom varit grufveligt elak och tråkig hvilket jag stackars barn ej hade den aldraminsta aning om; men som det var en Gallfeber, var det förmodeligen en naturlig följd. Jag skall aldrig kunna nog erkänna, och tacka min goda Mamma och mina Systrar för deras ömma omsorger under hela denna tid, ty jag var isanning lika hjälplös som ett årsgammalt barn. jag kunde då jag började att tillfriskna hvarken gå, stå knappast röra mig utan hjälp; jag såg äfven ut som en Skugga, mina tjocka Kinder voro alldeles borta, men de börja redan att ta så skäligen opp sig. Under denna tid hade mina goda systrar ofta rätt ledsamt mot slutet blef det likväl bättre då Pappa abbonerade i en Boklåda, dessutom voro de några gånger på Spectaclet. Då jag skulle börja att vänja mig vid Luftten, erbjöd vår Vård oss sitt Equipage. nu for jag hvarann dag ut med Mamma, och fast jag nästan bars ner i Vagnen njöt jag rätt inneligen och mina krafter tilltogo med hvar dag, första gången likväl blef jag rätt melancolisk, naturen hade så förändrat sig sedan jag sist såg den, Hösten hade gulnat löfven, luftten förekom mig kylig (det var tror jag den 20 September) och jag inbillade mig att Himlen hade förändrat färg. Vi åkte vanligtvis utom Rhenthor, och jag skall aldrig glömma den glada känsla jag hvarje gång hade då jag såg Kattemelibokus detta Ofantliga, Majestätliga Berg, dunkelt höja sig långt bort vid Horizonten. Mina ögon voro så svaga att jag ej utan plåga kunde fixera något, isynnerhet då jag försökte

att se på trupper som ofta marcherade öfver torget, knapt fick jag de brokiga Rockarne i ögnasikte förr än det blef ett sällsamt virrvarr i mitt hufvud, och jag kände mig nära att svimma.

En afton i skummerasken, satt jag på Sophan; jag sökte att hålla mig vaken, för min nattros skuld Charlotte för att muntra mig berättade för mig en lång roman af Caroline Pickler, jag hörde nästan intet af innehållet, emedan jag då hade en beständig och ofta ganska stark susning i mitt Hufvud, men ljudet af hennes röst, och det för mig dåfva mumlet, förekom mig så ljufvligt, och hindrade mig att somna; plötsligt knarrade Baron Wiedekinds Guten tag som en osmord dörr i rummet bredvid, han kom in till mig trackterade mig med en strut Chokolad Carameller, stack en i min mun som jag så fort som möjligt spåttade ut; nu började han tala till mig med lika mycket vänlighet som godhet; jag hörde aldrig ett ord utan såg rätt alfvarsam på honom, och lyssnade till hans obehagliga skorrande stämman, som jag in petto jemförde med en evig följd af Dissonanser på ett ostämt Claver, då han ej feck något ljud från mig, så knep han mig i kinden så att jag rodnade och sade vänligt, »Wie so ernst liebes kind?» das liebe kind måtte ej ha sett för sött ut, ty han wände sig till mamma, och sade något som jag ej hörde, men som jag sedermera feck veta var en fråga, om jag vanligtvis var af ett alfvarsamt och trumpet lynne? Goda Wiedekind, jag hade gerna en tid derefter bedt dig förlåta min ogina trumpenhet; då sedermera min döfvhet förgick hade jag ofta rätt roligt af hans conversation som var både interessant och lärorik.

Baron Wiedekind har gjordt flera stora namnkunniga kurer, han är Furstliga familliens Lifmedicus och mycket älskad af Churfursten vid hvars taffel han dageligen spisar. En af hans Patienter hvars kur har gjordt mycket buller är en rysk Öfverste, som var öfvergifven af alla Läkare, han lämnade sig alldeles i Wiedekinds wård och denne lyckades att efter några månaders sorgfällig skötsel fullkomligt återställa honom till hälsan. Öfversten bodde i samma Hotel som vi, såsom bulldret derstädes fördröjde hans tillfrisknande så flyttades han till ett nära invid beläget hus, der han blef bemött med lika mycken godhet som omsorg. Hern i huset hade en gift dotter som bodde hos honom, ett wackert och intagande fruntimer. Öfversten blir kär i henne enleverar henne, och reser med henne till Ryssland. de ha nu bodt der i två års tid på en af Öfverstens landt-gods; hon har nu skrivit hem, begärt att skiljas vid sin man för att gifta sig med Öfversten. En äreförgäten Qvinna, och en man utan heder äro warelser wärdiga hvarandra. En annan Rysse har gjordt här sitt namn hatat genom ett mycket större och nedrigare skälm-

stycke; men hvarföre skall jag tracktera min söta och goda Agathe med otäcka historier då jag så gerna ville berätta vackra och ädla drag, men ack! det är så ondt om sådana. Brygger som en vinter gjorde så mycket buller i Stockholm, har äfven bodt här uti ett präcktigt palats gifvit sig ut för en Svensk Grefve och förde mycken stat. Detta Palats kallas efter honom der Schweden Burg. I Hotellet bodde flera Officerare som höllo ett grufvligt väsende, isynnerhet om Nätterne då de hade sina dryckeslag, slogo sönder Glas och Tallrikar vräkte ikull stolar och bord. Wärden Herr Frits var mycket hyggelig och hade som Charlotte isynnerhet tyckte ett obeskrifligt intressant utseende. Uppassningen var äfven förträfflig man behöfde knappt röra vid klockan så var monsieur Jean i dörren, St! haben sie geschellt? och den glada goda Lisbethe med sina bruna seniga armar och sin Varglos fisionomi var en outröttlig arbetmeniska.

Pappa ville resa den 26. Gubben Wiedekind satt med sin betänkliga min, kände på min puls, och bad att resan måtte bli uppskjuten till den 27, »Das junge fräulein ist gar zu schwach» sade han och Pappa kunde ej motstå hans böner. Den 27 således reste vi från Darmstadt, alla Die Traubes innevånare bevistade vår afresa under lyckönskningar och bugningar; kommen sie bald wieder zurück! voro Lisbeths sista ord som hon ropade efter oss, då Wagnarne foro utur Porten. Vi skulle denna dag ej resa längre än till Heppenheim, omkring 5 tyska mil från Darmstadt. Vi kunde hafva rest ett par mil, jag satt helt matt i Wangshörnet, och hvarken hörde eller såg något särdeles, då hastigt Vagnen stadnade, flera förskräckelses utrop hördes, Claes sprang som en blix t ur Vagnen. sitt stilla Fredrice lilla det är ej farligt! ropade mamma mig till; nu hördes ett starkt brak, några röster utropade, det är förbi!, och alt blef tyst; jag kunde ej hålla mig längre, jag såg ut, — Pappas Vagn stod på sned öfver vägen, tistelstängen var sönderbruten, och en af Hästarne låg utsträckt liksom död. Man spände ur Hästen som helt oförmodat steg upp, och visade sig lifslevande och munter. Kusken Gallian (ty Pappa hade accorderat med Kuskar från Darmstadt att föra oss till Basel) Gallian förbytte hastigt sin förskräckelse öfver Hästens död, till wredesmod, och Pesterade gruwligt mot det stackars Djuret hvars sparkningar hade åstadkommit denna händelse. Emedlertid lagades wangsstängen så godt man kunde med ett stycke träd och resan fortsattes. Jag skall i förbigående anmärka att det är högst sällsynt att höra Tyskarne swära, jag kan ej påminna mig att jag till och med af sämre folket hört någon svordom. Det värsta de säga i Wredesmod är Donnerwetter, hvilket de med en grufvlig röst dundra mot hvarandra.

Vi voro ej långt från Heppenheim, då vi bakom vår Vangn hörde ett starkt Galopp, snart red en Ryttare fram till Vangsdörren. Det var Baron Wiedekind, på en prächtig hvit häst med sin lilla Pipa i mun; han hälsade på oss och red bredvid Vangnen ända till Heppenheim; med sina några och femtio år red han så raskt som en 20 års Yngling. Den goda Gubben hade ej gifvit sig någon ro innan han feck se hur åkandet bekom mig; för att komma från Churfursten som då hade tandwerk, hade han sagt sig ha fått bref från Pappa att jag måtte sämre. Churfursten bad honom in Gottes namen att resa, och han red genast i sporrstrek efter oss. Wiedekind förde oss till det förnämsta Wärdshuset der vi fingo goda rum; han sörjde för mig som en Far, och jag hörde ej mer hans skorrande stämma utan såg endast det goda lifvliga uttrycket af hans ansigte. Ett litet stycke från Heppenheim sågo vi präcktiga Ruiner efter en Borg belägen på en ofantlig höjd. Baron Wiedekind sade oss att den kallades Starkenburg och bad Pappa för all del gå dit med systrarne, emedan man derifrån kan se Rhenfloden och till och med Worms och Spejer, belägna på andra stranden. Pappa som ej kunde motstå Wiedekind, gaf efter och gick efter ett hjertligt afsked från den förträffliga Doctorn, med alla syskonen för att gå upp till Ruinerne. Wiedekind satt qvar en stund hos mamma och mig, jag feck nu bättre reda på hvad vi under vägen från Darmstadt och hit passerat. Melibokus heter det stora Berget som man såg från Darmstadt; vi foro tätt invid detsamma vid den lilla staden Zwingenberg, på dess högsta topp ser man ett fyrkantigt torn förmodeligen en lemming från trettioåriga Kriget; och Kattemelibokus kallas det mindre höga Berg vid hvars fot Heppenheim ligger och på hvilket Starkenburgs ruiner stå. Efter en halftimmas conversation steg Wiedekind upp och tog afsked hans omsorg och innerliga godhet för mig, hade verkligen rört mig. Guter Baron Wiedekind, sade jag med tacksam rörelse till honom, leben sie recht wohl. Den goda Gubben var sjelf ganska rörd och skyndade från oss med tårar i ögonen. Pappa har fått låf och låfva att skriva honom till då vi kommit till Marseille. Sedan han gått lade jag mig på min säng för att hvila, och njöt af de sköna hvita Drufvor som Pappa skänkt mig. Våra fönster lågo åt en liten vacker fruckträdgård; lummiga Vinrankor, som åtföljde muren kransade sig mot fönsterrutorne, Solen som gick ned bröt med sina strålar genom de vaggande bladen och lekte på mitt sängtäckes granna stjernor. Huru ljufva voro mina känslor i denna stund! det var på en gång glädje och njutning af lifvet som var mig återskänkt, och en ljuf mattighet, ett stilla wemod, en känsla som om då Solen döljde sin sista stråle äfven mitt lif skulle slockna med denne. Slute-

ligen smög sig äfven den sista strålen undan Löfven, och jag somnade snart, men ej den långa sömnen, utan en ljuf slummer under det jag hörde mammans röst sakta läsa den vackra Psalmen

Jag i tysta Skuggors timma
Herrans låf förkunna vill. etc

Jag vaknade då Pappa och Syskonen kommo hem, det var redan mörkt, de hade ej hunnit opp till Borgen, Pappa frucktade att någon skulle förkyla sig, och vände om på halfva vägen; några tårar stodo deröfver Hedda och Charlotte i ögonen. Från Heppenheim hade vi en kort dags resa till Heidelberg. En verklig Söders Sol, och de mest förtjusande nejder hade gjordt denna dag till en högtidsdag förmig om jag endast hade haft krafter att njuta den rätt. Intet spår af hösten syntes, vi voro omgifvna af omätliga Vinberg, hvilka höjdesig trappstegsvis i skapnad af Terasser; här och der stodo Lummiga Walnötsträd. Vi foro beständigt genom en allé af fruckträd som nästan dignade under bördan, men desse voro lika med Paradisets förbudna träd, ty den som vågade vidröra någon fruckt var dömd till tre års fängelse; ach Jorden är ännu prydd med Arkadiens rikedomar, men Arkadiens oskuld finner man ingenstädes.

Uti Weinheim en liten vacker stad åto vi fruckost man gaf oss en mängd fruckter af alla slag, min måltid bestod endast af några färska mandlar. Pappa köpte ett stort knyte med fruckter för nästan ingenting, man får Hundra Swetschen (en slags stora blåa Plommon,) för en Kreutzer ungefär en half Skilling Rgs. Wärden en ganska styf och stolt herre, talade mycket om der Swedische Kronprins Gustaf, hans utseende wäsande och carakter mente han voro lika sällsynta. Prinsen uppehöll sig nu i lägret Vid Offenburg der äfven alla Badens prinsar Hertigar och furstar voro församlade. Efter fruckosten fortsatte vi resan genom samma sköna och skördrika land, på eftermiddagen kommo vi till Heidelberg. Åsynen af denna Stad belägen vid Floden Neckar var obeskrifligt skön; höga Vinberg, och en oändligt rik vegetation af blommor och plantor omgaf oss då vi nedför en lång och krokig backe kommo ned till Neckars strand, Heidelberg låg midt framför oss, något till vänster om Staden mellan Vinterasser det gamla Majestätliga Slottet som Fransoserne till en del förstördt, och det som isynnerhet frapperade mig var, den präktiga Neckarbrons lätta och eleganta arkitektur, hvars höga hvalfbågar syntes vara af en mästerhand liksom kastade från den ena stranden till den andra. Aftonen var mulen men varm, och det tycktes mig som om Himmelens välsignelse hvilade öfver den härliga naturen. Vi åkte öfver Bron på denna stod den sista Pfals-

grefven Carl Theodors Statue i Collossal storlek, efter dennes död tillföll Heidelberg Baden.

Vi fingo vackra rum med utsigt åt Neckar, detta var af värde isynnerhet för mig som ej kunde komma ur rummet. Om aftonen hade Pappa bestäldt sig en dundrande soupé Man gick ner uti en stor Sal för att äta, Charlotte blef uppe hos mig och man hämtade oss af den stora röda Potatoesen som så mycket växer i Tyskland; det var den första gång sedan min sjukdom som jag hade matlust, och min goda syster och jag vi läto det smaka oss förträffligt.

Dagen derpå var bestämd till en härfärd för att bese alla märkvärdigheter på stället. kl. 10 förmiddagen gaf Pappa sig med alla syskonen åstad, och till tröst feck jag mig en Tallrik full af Drufvor Persikor Plommon Mandlar och Fikon. Min goda goda mamma blef hos mig. Sedan alla hade gådt sågo vi huru upprörd och Grumlig Neckar brusade förbi det höga Vinberget som låg framför oss. Detta hade man sagt oss bebådade owäder; och snart sänkte sig Molnen djupt nedanom Bergen, det var lustigt att se huru Vinden dref dem i lätta skurar ner åt Dalen i sanning en egen syn! Vinberget bildade en mörk Amphiteatre på hvilken Skyarne irrade som lätta Fantasier och flygtiga Drömbilder, och efter några minuters förlopp stod fästet åter klart öfver höjden, detta skådespel förnyades flera gånger, Systrarne som vid denna tid förmodeligen voro redan uppe på Berget, måtte ej ha lidit af owädret, och haft det nöjet att se molnen under deras fötter.

Den lilla Caravanen kom ej hem förr än vid middagtiden och hade haft så hjertligt roligt, de hade Dansat på det stora namnkunniga Vinfatet som förwaras i en flygel af Slottet och som skall vara så ofantligt stort, att endast på tappen en hel Quadrille kan få rum att dansa. Under det att owädret brusade öfver oss Dalens låga innewånare, stodo de under en klar och härlig himmel, och sågo Rengnbågen hvälfva sig under deras fötter; de lyckliga Barnen! min sista serk hade jag gifvit för att kunnat varit med!

I Heidelberg var blott en röst om prins Gustaf, hans beröm tog aldrig slut; man kallade honom almänt Der Swedische Kronprins, och vår Konungs Son endast Prins Oskar. Pappa började att bli grufvligt rädd, att någon skulle få nys om att vi äro Svenskar, och önskade flera gånger att Pappa undvikit de Badiska Staterne, emedan Pappa fått höra att Drottning Frederica ett par gonger låtit anhålla Svenska resande och föra dem till sig, för att fråga dem allahanda om Sverge. Hon har likväl ej sträckt sina förfrågningar till Politiken, utan mera om Familier och Personer i Stockholm dem hon hade kändt. Vi Flickor skulle ej önska bättre än att på detta sätt

blifva presenterade vid Badiska Håfvet, men de interessanta händelserna komma så sällan, då man så ofta råkar ut för afbrutna tistestångar och söndriga Hjul. Drottning Frederica är i Baden allmänt älskad och omtyckt för sin Skönhet och sitt ljufva nedlåtande väsende. Emedlertid få vi framdeles endast hviska oss emellan och aldrig tala högt på Svenska.

Vi reste från Heidelberg den 29 September, och kommo om aftonen till Schwetsingen en liten Stad. Pappa gick genast ut med Mamma och Syskonen, för att bese den för sin skönhet så berömda Schwetsinger Trädgård StorHertigens favorit ställe, der äfven man gifvit många präcktiga feter åt Gustaf Adolph då han friade till Prinsessan. Claes blef hemma och höll mig Sällskap, vi tillbragte aftonen med att samtala om Märten Luther, och Calvin. Den utvandrade Colonien kom hem aldeles förtjust och hänryckt öfver Trädgården, och jag feck höra den omtalas som ett Wunder über wunder. Under denna dags resa sågo vi en mängd präcktiga Ruiner efter Borgar hvilka alla äro belägna på stora och ofta som det tyckes otillgängliga Höjder. Under Medeltiden då Feodal Systemet härskade voro som du vet min goda Agathe, alla dessa småfurstar Grefvar och Baroner, sina egna präcktiga Herrar, och förde mellan sig beständiga krig, och förmodeligen var detta orsaken hvarför de anlade sina Slott på så stora Höjder, som tillät dem att bättre försvara sig. Och dessa fordom så präcktiga Borgar hvars herrar voro så stolta och Ridderliga, tjena i dag blott till att med sina sorgliga och sköna Ruiner försköna Landskapet, uppelda Konstnärns Pensel, och ingifva Skaldens brinnande Fantasi. Vi sågo en gång 7 Sådana förfallna Borgar omkring oss; äfven ser man en mängd Vaktorn som ha ett rätt hemskt och dystert utseende.

Vi reste från Schwetsingen den 30 om morgonen rikligt försedde med alla sorter fruckter, färska Valnötter och Mandlar, på flera ställen sågo vi folket bärga Hö, och man sade oss att det var för tredje gången detta år. Det var en obeskrifvligt skön dag, Fälten lyste af präcktiga Kurbissar, det är en slags fruckt som ganska mycket till utseendet och växt liknar Meloner, men den är oändligt mycket större, och växer utan Vidare ans på Hampfälten och vid Landsvägen, de försäljas i städer och Byar, klyftvis; ett litet Hushåll köper en sådan skifva eller klyfta och kokar deraf en soppa som skall vara ganska stark och födande. Vindrufvorne blinkade öfveralt emot oss, på flera ställen, hade man ledt rankorne i festoner mellan Fruckträden hvilket var rätt innerligt vackert; öfveralt der en Klippa, ett sandberg reste sig upp ur jorden, rankade sig äfven Murgrönan upp för densamma betäckte dess kalhet och nedföll i lummiga cascader,

bildande derigenom af den stela Klippan sköna naturliga ruiner, som omgifvas af vilda Törnrosbuskar, och en oräknelig mängd andra blom-mor som hos oss äro okända. Härliga Baden! Moder Natur! huru rikt har du ej begåfvat denna lilla del af Verlden, stackars Sverge blir alltid ett styfbarn i jemförelse med andra länder. Fredrice! akta dig att jemföra.

En ganska tydlig skilnad märker man här mellan Norra Tysklands och det södras innewånare, och jag kan just ej säga att den är till de sednares förmån i min unga svärmande ålder tänkte jag mig en flicka i Rhenländerna och en Skönhet, som en och samma sak, och hvad tycker du väl att jag i Baden ej förr än denna dag sett ett hyggligt ansigte, det var i en By der folket återvände från arbete, en ung Bondflicka med utslagit hår kom ur en Bondstuga, hon bar en Vattenkruka och i sanning, Rebecka kunde ej hafva varit skönare än hon, vi instämde alla deruti ehuru det vist icke var någon etherisk öfverjordisk skönhet, utan snarare en af Rubens Madonnor. För öfvrigt ha ej Badiska fruntimren denna känsla eller instinkt som vanligtvis leder oss andra uti valet af klädsel, och prydnad, deras älsklingsfärg är svart eller mörkbrunt (jag talar om det sämre folket) de hafva bart hår och midt i Pannan låta de falla en eller 2 stora svarta bandrosor som aldeles vanställa deras eljest mörka hy och oregelbundna anletsdrag. Men åter till resan. Vi kommo om aftonen till Carlsruhe, och fingo som vanligt mycket godt Logis; så länge det ännu var dager betraktade jag från fönstret ett ungt och vackert fruntimer som bodde midt emot, hon liknade mycket fru Bibau, och lekte med ett litet barn som hon bar på armen.

Hvilken olika känsla af wälbehag, tänkte jag väcker ej åsynen af en skön Qvinna i den första rena glansen af sin ungdomblomma och sedan i den alfvarsamare skönhet hon får såsom maka och mor. Båda äro uttryck af en Himmelsk tanke; jag föredrar det första; det är något så hänryckande uti den första oskuldsfulla Ungdomliga Skönheten, vi fästa detta begrepp i vår barndom vid alt öfverjordiskt; så föreställa vi oss Englar, Edens lyckliga barn, huru ofta uti det barnsliga svärmande sinnet uppkommer ej en föreställning eller ideal, af en sådan Skönhet, som vi ana såsom en Skyddsengel; huru ofta somnade jag ej under det jag tyckte att en sådan varelse stod lutad öfver min lilla Bädd, och smålog åt mig; och min söta Agathe, skulle deruti ej kunna vara någon verklighet, skulle det ej kunna vara gifvit vår första oskuldsålder att ha ett närmare samband med det verkligt ljufva höga och sköna; jag bibehåller alltid ett ljuft fastän dunkelt minne af dessa drömmar, och ännu har jag ej sett i verlden något så Himmelskt som detta Barndoms Ideal.

Vi åto en liten trevlig aftonvard uti hvilken jag äfven deltog. Dagen derpå gjorde Pappa med syskonen en lång Promenad, under hvilken de äfven uppstego i Tornet på Slottet hvarifrån man kan öfverse hela Staden; Slottet står i stadens medelpunkt, från detta utgå på en sida, i form af Solfjäder alla Gatorne, på andra sidan utbreda sig i samma form snörräta Alleer altsammans bildar en fullkomlig Stjerna.

Vi reste om eftermiddagen från Carlsruhe Pappa lät Kuskarne taga vägen förbi det Herteliga Slottet på det jag äfven måtte få se det. Det föreföll mig både präcktigt och smakfullt. En mängd Orangeträd i stora Baljor och andra sköna Växter prydde den stora fria Platsen framför Slottet. Vi sågo äfven det Palais der Prinsessan Sophia gift med sin Morbror, vanligtvis bor. Hon har en liten Dotter och skall lefva ganska lyckligt.

Vi kommo om aftonen till Rastadt, det Präcktiga Residensslottet, presenterade sig alldeles förträffligt redan på afstånd. Jag mins för öfvrigt ej något om Rastadt, utom att då vi Morgonen derpå temmeligen tidigt afreste, så gick jag till fenstret och betraktade de små fula Husen som omgäfvos oss, fast vi bodde vid ett stort torg, midt på torget var en Fontaine, och enligt seden här, prydd med en af Churfurstarnes Statue i Lebensgrösse.

Ett roligt bruk i Baden är att man bäddar Sängarne så ofantligt högt att uti vanliga rum stiga de på halfva väggen; man måste klifva på en stol och ordentligt klänga sig upp, för att komma dit. Jag stackars svaga kunde alldeles icke hjälpa mig upp utan fleras tillhjälp.

Vi reste från Rastadt den 2 October, med föresats att stadna för Natten i Offenburg. Nu Hade vi Schwartzwald till Wänster och Rhen till Höger, vi kunde till och med då och då urskilja de hvita Segel som på långt håll skymtade fram mellan träden. Bakom floden höjde sig Vogernas kedja, och landet omkring oss var lika härligt som förut, våra hjertan njöto tacksamt af lifvet. Bondfolk mötte oss; de förde sina varor till Staden, det är rysligt att se hvilka tyngder Gummor och flickor bära på Hufvudet, stora fullastade korgar, som de vist icke orkade bära med händerne. Somliga redo på Åsnor hvilka voro alldeles betäckta af Grönsaker, hela vägen var lifvlig; det goda folket nickade så vänligt åt oss, och tycktes säga, lycklig resa! I Tyskland hälsa alla på resande, till och med i Städerna taga Herrarne af sig sina Hattar, denna höflichkeit bevisa de äfven vanligtvis Fruntimmer, då de promenera äfven i Staden. Denna sed tycker jag mycket om, och uti tyskarnes hälsning och tilltal ligger något så ärligt och vänligt, att man ej kan annat än hjertligt besvara det. Man får likväl tillstå att det språk som uti de Germa-

niska Skaldernas skrifter synes oss så skönt, kraftfullt och wälljudande, är högst obehagligt att höra talas, isynnerhet tyckes det mig uti fruntimrens mun vara vedervärdigt; då de som vanligt tala ganska högljudt, tror man sig höra kalkontuppar kackla.

Vid Middagstiden kommo vi till Ackern en liten nätt byggd Stad. Der var Marknad, och Gatorne uppfylldes med Folk, och Bodar uppslagna under tält; Pappa bestälde middag vid Table d'hôte i det förnämsta Wärdshuset, och gick sedan ut med Syskonen för att se på Marknaden; Mamma gick med mig in uti den stora Matsalen, hvarifrån vi äfven kunde se hvad som tilldrog sig i Marknaden. Den tycktes till största delen bestå af Landtfolk som hade alla sorter lustiga och brokiga varor, och handeln var lifvlig. Vi stodo vid fenstret då Dörren långsamt öppnades, en fot syntes och efter den följde en kropp som bar ett Hufvud, altsammans utgjorde en ganska angenäm karlfigur, med utmärkt behag och värdighet i alla rörelser, han åtföljdes af tvenne unga Herrar, hvilkas yttre vittnade om uppfostran och belevnhet, men stodo långt efter den första. Denne nalkades oss och gjorde med en mycket behaglig röst några anmärkningar öfver Marknaden; vi besvarade dem med något litet D°; Conversationen fortsattes ömsom på fransyska och tyska, vi blefvo intagne af den okändes Vett och liflighet, en af de Unga Herrarne kom äfven till, och samtalet blef rätt intressant. Du vet min Agathe att jag just ej plär stå efter någån uti talförenhet, men den stygga Sjukdomen har så spåkt mina själs och kroppskrafter, att jag satt der nästan utan att säga ett enda ord, men lyssnade med så mycket mera nöje till vår Okändes tal, och betraktade det goda och talande uttryck uti hans Ansigte. Jag tycker ibland att jag borde vara född till Målare, ty hvarje vackert uttryck hvarje ädelt drag uti ett meniskoansigte fäster sig straxt så lifvligt i min själ.

Nu öppnades åter dörren och ett Svartklädt fruntimmer som hade varit vacker steg in med en liten skön flicka vid Handen, hon kom från Paris, och vi samtalande nu allmänt på Fransyska, den lilla flickan satt sina båda pekfinger i mun och drog upp den ändatill Öronen. Åter knarrade dörren och En Näsa — — — en Näsa, — emot hvilken min kröp tillbaka till intet, betog så genom sin purpurfärg och circumferens mina sinnen att jag knappt såg hvem den tillhörde. Han närmade sig oss nickade åt den Svartklädda frun, och började leka med den lilla Flickan, som vist ej tycktes ha denna känsla för det sköna, som jag i Carlsruhe ville tillägna Barnen, ty hon blef innerligen glad då hon fick se den fula Meniskan, som var en verklig Esop, och den fasliga Skeppunds Näsan, hindrade ej flickan att med sina sköna blå ögon blicka upp i hans Ansigte och le som man gör

vid en Älskad syn. Sällskapet förökades ännu med några Herrar, Bordet serverades, och nu kom äfven Pappa med Syskonen hem. Vi satte oss till Bords, det var en Gruflig middag börjad med en kraftig Kurbissoppa, och derefter en oräknelig mängd Köträtter Postejer m. m. jag satt för första gången efter min sjukdom vid ett stort bord, och var på vägen att må illa då man ännu innan Desertten blef fram-buren helt oförtänt satte för mig en offantlig Portion Schwetsen tårta. Vid Öfversta ändan af Bordet der vi sutto, uppehöll vår okände conversationen, och drog småningom Pappa in i ett samtal om konst och slöjder, Meniskan med Skeppundsnäsan, blandade sig äfven deruti, och hans wettenskapliga uttryck tycktes röja att han var en Konstnär. Sedan vi stigit upp från Bordet fortsattes samtalet som den okände ledde på Freiburgs Münsterkyrka (Domkyrka), hvilken han omtalade såsom ett konstens mästerverk. Meniskan med Skeppundsnäsan, försäkrade att den endast var modellerad efter Münsterkyrkan i Strasburg, och bad Pappa för Guds skuld taga den vägen.

Då vi skulle resa gaf vår Okände sig tillkänna såsom en innevänare i Bern, han var nu stadd på återresan dit och bad att der få hälsa på oss. Han följde oss nu med den största artighet till Vangnarne; huru förvånade blefvo vi ej då vi kommo ner, att ej se det minsta spår af Marknaden, den var alldeles försvunnen, Bernarn underrättade oss att dessa Marknader anställes af Landtfolk som gingo mot Hösten troppvis ur Byarne för att sälja sina Varor, de buro med sig tält hvilka de i städer och Byar slogo upp för några timmar, och vandrade sedan vidare. flera af dessa Tält voro uppfyllda med Schäferhattar af en rolig form och omknutna med ett brokigt band. Vi passade en af dem på våra Hufvuden, och roade oss åt våra i denna drägt Carikaturlika Physionomier. Vi satte oss i Vangnarne och foro af under det att Bernarn och de begge unga Herrarne som äfven voro Sweitsare ropade till oss det vackra Tyska Lebe Wohl! Meniskan med Skeppundsnäsan, den Svartklädda frun med sin lilla flicka afreste på samma gång som vi.

Nu förtärde vi den gömda Table d'hôte Desertten, och talade om den hyggliga Sweitsaren. Vi kommo alla öfverens att om alla hans mera bildade Landsmän liknade honom så vore Swets det första land i Europa. Vi gladdo oss under vägen rätt mycket åt det stora Lägret vid Offenburg och åt hoppet att se Prins Gustaf och alla Badiska Prinsarne, ty när kommer den tid då Flickor ej mera äro nyfikna. Vi kommo tidigt till Offenburg, der var alt lifvligt och krigiskt, vi hade mycket svårt att få rum, ändteligen fingo vi två otäcka fullsmutsade rum hvarutur Officerare just nu flyttade. Alting felades uti rummen; tvenne kolsvarta Pigor kommo opp för att städa och bädda, dessa

förstodo ej vår tyska, och vi kunde alldeles icke begripa deras; (Bardiska tyskan är ryslig jag har ej hört något så missljudande och så obegripligt.) Med mycken möda lät vi den ena Pigan förstå att vi ville ha ett Sängtäck; hon gick ner, ock kom snart opp igen, ställde sig framför Mamma, och pratade en lång ramsa som för oss var Hebrejiska; sedan hon för oss allesammans flere gånger upprepat samma ramsa, förstodo vi ändteligen att hon sade: »Madame läst ihnen sein schönsten Compliment machen; sie hat keine Bettdecke.» Och dermed fingo vi vara nöjda. Aftonen var så vacker att Pappa förde mig ut, att för första gången göra en Promenad; jag stödde mig på Heddas arm, och vi vandrade sakta öfver torget, och ut på en vacker Promenad på Stadens vallar, Sköna Kastanier Valnöts och Mullbärsträd voro planterade längs med vägen, uti de djupa Grafvarne voro små trädgårdar anlagde, och Vinrankan växte i Spalier längs med Murarne. Mandel Persike och Mullbärsträd stodo i Grafvarne betäckta med härliga fruckter. Hvilken välsignelse tänkte jag är ej Freden och hvilken god moder är icke Jordan, som inom få år, ur gruset af nedskutna fästningsvärk och raserade murar föder och alstrar saftiga fruckter, och förvandlar Krigets fasansfulla skådeplats, till en Edens trädgård. Vi återvände efter en fierndelstimmas Promenad, då vi kommo på torget, stod der trupper uppställda, vi sågo från fenstren på deras exercise, och hörde på deras musik.

Vår nyfikenhet att se Lägret blef alldeles bedragen, det låg en half mil från Offenburg, och Prinsarne voro ej vid Lägret förr än klockan 9 a 10 om Morgonen; Pappa var så ledsen vid våra otrefliga rum, att vår afresa blef fastställd till klockan 6 Morgonen derpå, då inga trupper ännu vore församlade.

Klockan 7 vid laget foro vi förbi lägret der ingen rörelse syntes, vi sågo endast på afstånd en mängd Tält uppslagna. Wädet var obeskrifvligt vackert och vi hade njutit rätt innerligt af resan, om ej vi hade haft för vår Wangn ett par fattiga utkörda Hästar som knappast kunde hålla sig uppe, vid Emedingen en liten By höllo vi för att äta Middag. Gallian vår Darmstadter Kusk, feck här låf att afskeda sin compagnion, som med en innerlig bedröfvelse såg på sina utfarna Hästar. Han gjorde ackord med en annan karl att föra Mammans Wangn till Basel. Gallian är hvad man kan kalla en verklig Biedermann. Han har mycket rest ikring i Verlden, och har en egen Physionomie som utmärker på en gång redlighet godhet och förstånd, han har alltid ett par Gula Skinnyxor och en Grön Macherster jacka, då han talar vid någon ställer han sig alltid i positur med Wänstra foten fram, och högra armen i sidan, Hans stolthet är hans Hästar, Mein Pferd! säger han med en vigtig ton, och i sanning

äro hans hästar beundransvärda igenom deras styrka, och vackra utseende. Han har fattadt vänskap för vår famille och är den tjenstilligaste meniska i Werlden, Gut Geschlafen? frågar han oss om morgonen, och svara vi ja, så nickar han vänligt och går till sina Hästar.

Men jag är för mycket fallen för Digressioner är det icke så min Agathe? jag återvänder till Emedingen. Wi åto der middag uti en stor Sal, prydd med en mängd rysliga Målningar, alla föreställande, Mördade och Plundrade resande, dessas intryck skall jag aldrig glömma, antingen att jag af Skjukdomen, var mera svag och lätt uppskrämd, eller var det den rysliga Sanning med hvilken de voro framställda men dessa bilder ligga alltid tungt på mitt hjerta så ofta vi fara i mörkret om Aftnarne. Vi fingo här en mängd god fruckt af Wärden och Wärdinnan, ett gammalt fryntligt äkta Par. De hade mycket att fråga oss om vårt Land, hur långt bort det låg, och då vi svarade, »Weit, weit von hier! Gans im norden; da wo das Eismeer anfängt.» då ryste det goda Folket, och sade: Ach Gott! das ist ja am Ende der Welt! Wi svara merendels alltid något sådant på de nyfiknas frågor, då gapa de alltid förundrade på oss, ty de tro ej att några Meniskor kunna lefva der.

Vi fortsatte resan, under det vackraste väder i Werlden. Baden är ett besynnerligt land, i ansende till det beständiga ombyte af Religion, som man märker från den ena lilla orten till den andra, en tractt är Reformert och ett par mil derifrån, ser man höga Kors med förgyllta Cristus Bilder, små Cappel stå vid Vägen, här och der en Gubbe eller Gumma på knä framför en Mariebild prydd med Blommor; och alt som oftast Helgonabilder huggna i Sten, med Ris och andra martyrinstrumenter i Händerna. alt ger tillkänna Katolska Lärans härravälde. i de Katolska Distrikten får man se en mängd vackra Kyrgårdar hvilkas granna mångfärgade blommor lysa på långt håll; isynnerhet äro HängPilarne vackra på dessa ställen, de falla med sina långa Grenar ända ned till jorden, och hänga vårdslöst och lik-som sörjande öfver den hvita MarmorGriften.

Hela denna Eftermidag sågo vi Rhen mellan de Gröna Träden, några hvita Segel ströko hastigt förbi, och på den andra stranden, glimmade Worms och Spejers Kyrktorn i Aftonsolen, vi åkte ömsom på höjder och i Dalar, ofta öppnades för oss de mest förtjusande utsigter, små insjöar bildade öar Landttungor, de täckaste man ville se, ofta bröt en sorlande bäck ur ett Sandstensbärgs ruiner, och på den lilla Bron gjord af en enda hvalfbåge som kastade sig öfver den friska böljan stod den Heliga Nepomuhk i hvita kläder, Detta Helgon är Broarnes Skyddspatron. Nästan öfveralt sågovi förfalna Borgar, som från höjderna tyckas ännu härska öfver Nejden, och om man

någon gång förvillad af det förtjusande Landskapet, tror sig vara i Venus rike och ser kärleksgudar leka på de små skuggrika Holmarne, så faller det druckna ögat på de mörka hotande Murarne, och förtrollningen försvinner. Falkranz med sin sköna sanna Pensel, borde komma hit och Se.

Vi kommo i god tid till Freiburg, redan på afstånd förundrade oss ett besynnerligt Torn, ofantligt högt, Svart och Pyramidformat, och tillika alldeles genombrutet, ungefär, (om jag tors göra en så platt jemförelse,) som en Krokan. ett litet stycke från Frejburg sågo vi tvenne stora Kloster (ty Frejburg är Katolskt) hvilkas namn jag ej mera minnes. Då vi kommo i Staden kunde vi bättre skönja det höga Tornets beundransvärda Architektur, och vi gissade snart att det tillhörde Domkyrkan. Då vi körde fram på en vacker gata kommo tvenne Nunnor ur ett hus; de stadnade och hälsade på oss under det de rörde på Läpparne, de höllo hvarandra vid handen, voro unga bleka och mycket täcka isynnerhet den yngsta som tycktes vara omkring 17 år, och hade ett ljuft melancholiskt uttryck, men såg tillika rädd och försagd ut — Stackars Barn. Vi fingo präcktigt Logis uti ett vackert Hotell, vi hade en Salong med Balcon åt den förnämsta gatan i Staden. Pappa begärte Drufvor och man gaf oss tvenne rågade tallrikar, de hvita Rhendrufvorna äro de bästa, de röda äro större och saftigare men hafva en smak af swarta Winbär, som vi ej rätt kunna fördraga. Vi gingo ut på Balconen med hvarsen drufklase i handen, och sågo på de promenerande eleganta Damer och Herrar. Plötsligt skallade under oss ett gladt Guten tag! vi sågo ner, och se vår Bernare låg i fönstret nedanföre, tog Pipan ur mun och bad oss muntert vara välkomna till Frejburg. Det blef en livlig conversation mellan öfva och nedra våningen, och man gjorde öfverenskommelse att Herrarne skulle träffa hvarandra vid afton Table d'hôten. Vi Fruntimmer åto en liten Potatis soupe som alltid smakar oss bättre än alla bakelser och Puddingar. Sedan stego vi upp i våra på halfva väggen uppbäddade Sängar.

Morgonen derpå reste Bernarn; och efter fruckosten gingo vi mangrant ut för att bese Domkyrkan, för första gången kunde jag äfven deltaga, i dessa en resas förnämsta nöjen; det var som du väl kan tro min söta Agathe, ingen liten glädje för din Frederice. Det var en mycket vacker morgon, Stadens klockor ringde i Chor och från detta utmärkte [sig] Domkyrkans klara och fulltljudande klockor. Vi kommo snart till torget der den ligger, en mängd fruckthandlerskor sutto och bjödo ut sina varor framför Kyrkan. Vi Betraktade Perestilen på hvilken man hade nedlagt ett nästan otänkbart arbete, hela Hvalfvet var fullsatt af Helgona bilder, och Apostlar, men de hade nästan mangrant Hufvuna afhuggna hvilket hade skedt under Krigen och

Revolutionerna. Då vi gingo in i Kyrkan bjöd man oss Vignatten uti hvilket vår Lånbetient doppade sina fingrar och korsade sig. Hvad oss angår voro vi så intagne af beundran att vi i början stodo med öppna munnar som våra dumma Skåningar. Trenne ofantliga Hvalf, med höga Majestätliga Pelarrader gingo fram ända till Choret, öfveralt såg man Skulpturer och de höga Fenstren prälade med lysande förträffligt inbrända Glastafvlor, med ett ord det helas anblick var obeskrifligt imponerande, och det varade länge innan man kunde fatta de mindre detaljerne. rundt omkring Kyrkan voro små Graf Chor prydda med Målningar och Bildhugrier; vi företogo oss en vandring kring Kyrkan. Bönklockan skallade nu 3 gånger årad i de höga Hvalfven, hvarenda minut kom det folk in i Kyrkan, Gummor med fruckt och Grönsackskorgar satte dem bredvid sig, knäföllo för Bilderna som voro huggna öfveralt, andra höllo radband i Händerna och läste sina Pater noster. Jag kände mig sakta vidrörd af någon förbigående; jag vände mig om; tvenne Nunnor, smögo sig sakta mellan oss och Pelarraden, och gingo framåt till ett altare der en liten lampa brann framför en med Törnrosor utsmyckad Mariebild, de knäföllo och bådo andaktsfult, den ena Nunnan hvars ansigte jag kunde se, tycktes vara omkring 50 år, hon hade ett skönt alvarsamt och lungt utseende, Lampans bleka sken vid den nästan fullkomliga skymning som rådde i denna vrå af Kyrkan, gaf henne ett så besynnerligt dödligt utseende, jag betraktade henne som en målning; i sanning var det en skön alfvarsam tafvla. Lycklig hon, så nära den stilla hamnen, efter ett lif af försakelser och sorger!

Uti Grafchoren brunno äfven ljus, och längs med de Höga Pelargångarne tändes ljusen i Kandelabrarne, i flera afdelningar af kyrkan sutto Gummor med små bord framför sig lastade med tända ljus, Blommor och en mängd Zirliga prydnader, hvarmed de försedde alla som dermed ville pryda sina Helgonbilder. Denna Kyrka föreföll mig som en ny werld, så offantlig var den till sin omkrets, och så ovanliga och besynnerliga syntes mig den mängd af föremål som öfveralt mötte mina sinnen. Ej långt ifrån Nunnorne, fingo vi se ett med Lampor svagt eclaireradt hvalf, deras sken föll på en mängd bleka Marmor ansigten som sutto i Hvalfvet mig förekom det som Grafvarnas skuggor här uppenbarde sig för meniskorne, vi gingo sakta närmare, alt var här så tyst som Döden, och vi hörde blott ett sakta sorl lik som då vinden susar i granskogens toppar, förosakat af de bedjande som lägo på knä vid de skönt prydda och upplysta små Altaren, som stodo öfveralt längs med den västra Kyrkmuren vid hvilken vi gingo, det blef mig så hemskt och sorgligt till mods, mitt hjerta hoptrycktes, jag gick mellan Charlotte och Hedda, såg omkring mig alla mina

älskade, och tyckte mig gå med dem i en mörk och ryslig nejd mellan Grafvar och Skuggor; Fanatismen detta Katolska lärans barn, tyckte jag mig se från det höga Hvalfvet hota med sitt Plågoris, de knäfallande Slagtoffren, den dystra brytning mellan mörker ljussken och Dager som rådde i Kyrkan, var en träffande bild af den farliga skymning i Menskoförståndet och hjertat, som gynnar alla dessa fassor och rysliga uppträden, som ännu i denna dag tilldraga sig dels innom Klostrens murar, dels vid det klara dagsljuset. dessa mörkens bilder förföljde mig, och jag blef verkligen Barnsligt ängslig och tyckte att jag alldrig mera skulle komma ut härifrån och återse Guds sköna Sol. Dessa känslor voro förmodeligen förorsakade af min svaghet och mattighet; de upplöste sig snart till beundran och nöje, då vi kommo fram till Hvalfvet, de bleka hamnarne hade nu förändrat sig, till Christus gifvande Nattwarden åt de 12 Apostlarne, alla Figurer i naturlig storlek af hvit Marmor, Frälsarens Hufvud var skönt, men något för åldrigt, Johannes låg vid Jesu bröst och det var det vackraste af hela Gruppen, Han har ett uttryck fullt af oskuld och kärlek i det han lyfter sina ögon till sin vän, och man tycker sig höra honom fråga Herre, ho är det? Frälsaren ser på Judas som sitter midt emot honom, och som vid den Heliges blick vänder sig bort med ett Helvetiskt uttryck. Petrus Hufvud var äfven som jag tyckte förträffligt, de andra påminner jag mig ej så väl, men det hela hade en rörande och öfveraskande verkan. Litet längre bort stötte vi på 10 a 12 stycken gamla Gummor, på knä framför ett stort Altare Detta ställe var alldeles mörkt emedan en tjock vägg som gick ut från den Västra Muren, bildade denna del nästan till ett särskilt Kappell; de goda Gummorne hade blott några få Dankar, och oackadt ställets helighet, tyckte jag att det såg ut som ett coterie af Häxor, då vi gingo förbi, vände de mangrant sina Hufvuden och sågo stint på oss, under det att deras Läppar gingo immerfort, och yttrade ömsom ett Ave Maria, och ett Pater.

Vi fortsatte vår vandring, det vore fåfängt att här upprepa den mängd af Bilder monumenter Grafchor och Altaren som vi förbigingo. Choret var ej som i våra Kyrkor förenat med sjelfva Kyrkmuren det stod allena, och en Pelargång gick bakom detsamma; vi gingo nu omkring Choret som vi hade på höger hand, och till vänster voro tätt invid hvarandra, ganska vackra Bönrum; hvartochett bönrum är upplyst af ett högt och med tusende granna färger prålade Kyrkfönster, på den ena sidan står ett stort och rikt prydt Altare, med Altartafla. på Altaret står vanligtvis en i sidenklädning och slöja präcktigt utsirad Marie Bild med ljus eller Blomsterqvastar i Händerna, rundt omkring äro Kandelabrar, Urnor med Blommor och

kransar, Glasskåp med brinnande ljus och reliquier, och små kuriösa sammansättningar, som nästan se ut som leksaker. På sidan midt emot stå en eller par Bigtstolar med dyrbart och förträffligt Träarbete, uti en af dessa voro meniskor, men vi kunde ej se något bestämt emedan Bigtstolsdörrarne voro stängda. Flera af dessa Bönrum äro prydda med smak, men största delen voro öfverlastade med prydnader, dåliga målningar och bildthuggerier. uti några voro Bedjande, och uti ett af de vackraste låg ett hvitklädt mycket wälwäxt Fruntimmer på knä; jag kunde ej se hennes ansigte hvilket hon höll lutadt öfver de hopknäppta händerna, men säkert var hon vacker, en bedjerska på knä föreställer jag mig alltid så.

Vår Lånbetient skaffade rätt på Kyrkvaktaren, som nu kom fram med sin slamrande Nyckelknippa, och öppnade en Jerndörr, på baksidan af Choret. Der voro förvarade alla Kyrkans Skatter, som han tog fram och visade oss; de bestodo mest uti Presenter som Kungliga Personer hade gjort Kyrkan och den heliga Jungfrun. De voro besynerligt och dyrbart arbetade, men voro efter vår tids fördom alldeles utan smak. Vi kommo nu frampå andra sidan om Choret; der satt en Grå Munk med sitt radband, han såg dyster och sorgsen ut. jag känner alltid en slags motvilja vid åsynen af dessa så kallade heliga Bröder, likväl såg denne rätt from ut. vi gingo upp till det stora Altaret, omkring hvilket en smaklös Prackt härskade. Den ofantliga Altartafvlan var af den berömda Holbein, jag tror mig kunna dristigt säga, efter de begrepp jag fått om Målning, och den naturliga sällan bedragande känslan, att den var högst Eländig. Den föreställde Gud och Frälsaren, sättande en krona på Jungfru Marias Hufvud. Att föreställa Gud, den otänkbara högste Anden, uti Meniskoform, är ett djerft och dåraktigt företag, Man kan förlåta det en Sergel som förstådt att gifva denna Bild ett mer än menskligt Majestät, och som uti den kalla Marmorn tecknat Gudomlighetens drag, men Holbein, har gjort en fullkomlig Judfisionomi, med ett långt svart nedhängande Skägg, insvept i granna och brokiga kläder, och Christus är en så ryslig figur att man ej vill fästa ögonen på honom, Maria har ett aflängt sjäpiget Fåransigte, med en verklig Lin Peruk som hänger rak ner på bägge sidor. Öfver deras Hufvuden är en svärm af små rödbrusiga Kerubims Hufvuden, som förlora sig upp i Skyarne uti ett verkligt sammelsurium. Men man bör betänka att Holbein målade på en tid då ännu alla sköna konster voro i Linda. Vi följde nu med den östra Kyrkmuren, som var prydd i samma smak som den västra, här lågo äfven öfveralt bedjande på Knä. En Prest utstofferad på det besynerligaste sätt, trädde gravitätiskt fram till ett stort sidoAltare och började läsa en Latinsk mässa hvaraf som

du väl kan tänka vi ej förstodo ett ord; han förrättade åttskilliga Cere-
monier lika obegripliga, men hvarvid det kringstående Folket såg
ganska uppbyggt ut. Derefter gingo vi fram på den stora Pelargån-
gen midt framför Choret, hvarifrån vi bäst kunde öfverse Kyrkan.
En glad känsla intog mitt hjerta, vi stodo här ensamna främlingar
midt ibland ett Folk, som bekänner en annan Religion, hvars stränga
begrepp, förkasta oss såsom Kättare, och som nu i denna stund i helgedo-
men församlat sig för [att] uppsända böner till föremålen för deras dyrkan;
ett folk som ofta yttrat ett oförsonligt hat mot alla andra trosbekän-
nare, och under det vi gingo omkring kastade flera, isynnerhet de
gamla Gummorne föraktliga och wreda blickar på oss, som om de
velat säga: Hvad viljen i göra här blinda Hedningar? Bröder, kal-
lade vi dem, och likar inför Gud. Kanske mera upplyste, men der-
före ej bättre än de, hopknäpte vi äfven våra Händer knäböjde i
tankarne för den aldrahögste, och förenade våra ödmjuka böner med
deras. Charlotte Hedda och jag utgöra nästan alltid ett litet trium-
virat af lika känslor. Visserligen gifver hvarochens olika Karakter,
föremålen andra skuggningar och Dagrar, men grundkänslan är mer-
endels lika.

Vi gingo nu ur Kyrkan, och betractade den utanpå. Den har
varit 300 år under byggnad. 3^{ne} Sekler, hvilken tiderymd! men också
wilket mästerstycke. Tornet är af gjutit Jern, dess architectur är
så lätt så Etherisk, att det förefaller en obegripligt huru jordens
tung metall, kunnat så böja sig efter symetrins och tillika behagens
reglor, det har utseende af skönt arbetade Arkader, som kasta sig den
ena öfver den andra, i ett väl afmätt diminuendo ända till den otro-
ligt höga spetsen. Vi stodo länge betractande och beundrande detta
Jättelika verk, tils dess den varma baddande solen, påminte oss att
söka skugga, och att tiden var inne till den långa Promenad Pappa
ämnat företaga utom Freiburg. Vår Länbetient nämde sosom vackrast,
och märkvärdigast tvenne Berg en half tysk mil från staden, Schloss
Berg med präcktiga ruiner, och — — — der ett fruntimmerskloster
låg. Såsom Schlossberg låg litet närmare, blef Promenaden dit be-
sluten, och nu skiljdes den lilla Colonien, Pappa med Charlotte Hedda
Claes Agathe och August, drogo fjerran, och din af det ovanliga be-
mödandet utmattade vän stödde sig på den bästa moders arm, och
vandrade sakta, tillbaka till Wärdshuset, hvilket vi voro helt nära;
men det sköna wädet och warma Sommar solen, som upplifvade
mina krafter, lockade oss att gå vidare, vi togo af i en gränd och
weko af ännu en gång, och ännu en gång, under det vi togo noga
märke på Gatorne; nu kommo vi nära en höjd der höga Kastaniers
skugga vinkade oss, men uppgången var brant och vi gingo helt

sakta, flera Herrar unga och gamla, kommo ned från Promenaden alla hälsade på oss, och många sågo med deltagande på den bleka sjuklingen som låg så tungt på den goda Moderns arm, och följde oss med ögonen. Vi kommo ändteligen upp, och befunno oss på ett Vinberg, der man hade anlagt en vacker och temmeligen Vidsträckt Promenad. Jag firade denna dag som en högtidsdag, för första gången sedan min Sjukdom njöt jag rätt innerligt af lifvet och mina egna känslor, Det sköna wädret, den härliga Naturen, den ensliga vackra Promenaden der blott ett par gamla Herrar slogo sina rundlar den präcktiga utsigten, och Druvorne som stucko sina sköna klasor igenom dett lilla Staketet, alt bidrog att gifva mitt hjerta denna ljufva ända till tårar bevekande rörelse som ingen stojande glädje kan uppväga. Härifrån sågo vi på afstånd de begge bergen och hela landet rundt omkring, betäckt med Höstliga skördar. Efter en halftimmes promenad återvände vi till Hotellet, och åto en liten vederkvickande fruckost bestående uti Vindruvfor, stora Päron och äpplen, färska Mandlar och valnötter, till hvilken jag så gerna hade velat bjuda mina goda vänner i Sverge. Vid Middagstiden återkomo de utvandrade, och Table d'hôte klockan, som straxt derefter ringde församlade oss i stora Matsalen der vi Äfven träffade vår hyggliga Bernare, som kom att sitta midt emot oss och converserade lifvligt under hela måltiden, som var en af de präcktigaste vi sett. på eftermiddagen reste vi från Freiburg, och lågo om natten uti Hügelheim en liten by, der Officerare och soldater hörande till Lägret, lågo inqvarterade. Vi hade der ett dåligt Natthärberge och en dyr grälig Wärd, vi reste temmeligen bittida dagen derpå, under ett mulet och gråaktigt wäder; ju närmare vi kommo sweits ju Bergigare och Skogrikare blef trackten. Vi stannade uti en liten smutsig by för att fruckostera. Ett Bondfolk höllo der ett slags gästgifveri; en ung hustru som såg högst kuriös ut förde oss opp uti en stor sal, hennes drägt var svart, hon hade långt lif och en slags styfkiortel, en svart mössa på Hufvudet, och höga Klackar på Skorna. Salen var full med smuts och flugor. Pappa bestödde en stark fruckost, och anbefalte henne isynnerhet en Omelette Sucrée. Efter en lång väntan i den smutsiga Salen, kom hon in, med anrättningen, som vi funno nästan oätlig, den bestod uti några svarta brända rätter, sten hård och brännande Kumminost, skarpt saltadt och Gammalt smör, och det delicatesta, l'Omelette sucree, var en tjock mjöl Pannka[ka], så salt som möjligt, och för att göra smaken ännu mera pikant, hade det goda Folket slagit öfver den en stor hög med Sockersmulor. Så snart den miraculeusa Omeletten kom in, blef den ordentligt bestormad af flugorne, och sedan vi smakat på

en liten bit, var ingen frestad att göra den de vingade djuren Stridig.

Vi lagade oss så fort som möjligt från detta otrefvliga ställe. Vid de präktiga lemmingarne af en Romersk Wattledning, hälsade vi med glada hjertan Swets. Sweits sweits! tänkte jag för mig sjelf, och Gallians utrop: Nun sind wir in Sweitserland! ljöd så besynnerligt i mina öron. Trackten omkring oss var skogig mörk och otreflig, och Basels läge så väl som sjelfva stadens utseende rätt ruskigt, Rhen delar staden i tu, det gamla och nya Basel, vi foro först genom hela den gamla Staden, sedan öfver Rhenbryggan och kommo in i den nya, vi stannade vid Herr Landerers Hotell; der var fult men man gaf oss rum uti ett hus bredvid som stod öde. Man kan ej bo elegantare, den glada Farstun och de breda med mattor belagda trapporne äro prydda med stora Oljefärgstaflor; somliga äro rätt vackra, och vi gå der med samma njutning och lika fredade som uti ett Galerie. våra rum ha tryckta Utrechter sammets tapeter, alla panelningar och Lister äro förgyllda, Möbeln är äfven ganska dyrbar, och alt ser nytt och fint ut. Pappas rum har Goblines tapeter och Möbel. Uti vårt rum hänga två Portraitter, en Militair med sin grant utstyrd fru, hennes ansigte är för otäckt och vittnar om alla Laster det förargar mig ordentligt.

En ryslig syn som mötte oss vid vår ankomst till Basel, var en Gumma som hade en ofantlig knöl på Halsen, jag vände med förskräckelse bort hufvudet och feck genom det andra vangsfönstret se en ännu värre, med förondran märkte vi att alla Qvinfolk vi träffade hade sådana knölar i större eller mindre Grad, många voro högst rysliga, och de betäcka dem ej dett aldra minsta. Vi fingo sedan veta att dessa knölar kallas Goitres, och att det är en allmän sjukdom här i Landet.

Sedan vi gjort oss litet hemmastadda i vårt nya Logis, läto vi bära opp en riktig liten Swetsisk aftonmåltid bestående uti en makalös mjölk, en skön Swetserost, ett stort stycke grant format osaltat Smör, och Drufvor. Af en stor Drufklase med ett stycke Bröd till kan man bli fullkomligt mätt. Det är en verklig njutning då man kommer från ett land till ett annat att märka den skilnad som genast visar sig uti Folkets utseende, kläder, seder m. m. huru lycklig är man ej i Ungdomen då nyheten allena har en så mäktig tjuvningskraft, jag ville på en gång vara gammal och ung, för att på en gång lifvligt fatta och njuta, och med klokhets sammanbinda och sluta. Men med det sednare märker jag nog att det blir litet kinkigt.

Basel d. 6 October. Vi ha i dag haft en interessant dag, och jag känner mig nästan lika rask som före min sjukdom. Jag har nu ätit mig mätt af Drufvor och Swetserost, och med en så innerligt glad känsla skyndar jag mig att göra reda för min söta goda Agathe. Pappa tog sig i mårse en Lånbetient, och Charles med sitt lilla svarta hufvud och sina qvicka bruna ögon, är en förträfflig man i sitt slag och vet reda på alting. Vi gingo ut klockan 11 om förmiddagen för att bese Cathedral Kyrkan och Staden. Domkyrkan ligger på en hög med träd planterad terrasse, vid Rhen, den är ej på långt när så stor som Freiburgs, men är rätt besynnerligt byggd, innom sjelfva Kyrkmuren på båda sidor om den del af Kyrkan der Gudstjensten förrättas, äro två små vackra Kyrkogårdar uppfyllda af Hängpilar och Poplar, rundt omkring dessa går ett sten Galerie der de förnämsta Familjer i Basel hafva sina Grafvar. på hvar graf läser man i Guldbokstäfver Ägarens namn och ofta långa ramsor ur hans lefnadshistorie, men sällan någon vacker tanke. Ganska många af Grafvarne tillhöra Merianska Familjen, hvilken i Basel är ganska talrik; här skall finnas öfver tusende af det namnet. Vår fordna kung Gustaf Adolph, har förledet år friat till en Mamsell Merian och fått korgen. hvilket ingen lär undra på, man anser honom här för att vara litet vriden och man träf[far] ingen meniska som ej har någon narraktig historie att berätta om honom. Då vi gingo ur kyrkan läste vi på en i muren fästad Marmor-skifva, följande vackra inskription (det är ett fruntimmer som talar till sin Man,)

Dulde Glaube Hoffe

Ewig bin ich mit dir in dem lande der Vollendung.

vi gingo sedan och promenerade oss under de vackra Castanieträden på terrassen, och njöto af den sköna utsigten, vi sågo på en gång 3 särskilta land. nedanföre oss flöt den stilla majestätliga Rhen uti en halfcirkel, vi hade till höger Swartswald, mörk och hotande, ej långt derifrån höjde Våghesernas kedja sina gråa Spetsar vid Horizonten, och till Venster på andra sidan om Rhen skimrade hvita murar på Frankrikes kust, vi stodo i Sweits, med glada blickar hälsade vi Tyskland såsom det förflutna, och med en mera frucktande känsla Frankrike som det ovissa tillkommande. Länge betractade vi Rhen, denna floders Konung, hvad dess vatten är Cristalklart! och hvarje liten bölja såg ut som den varit bestänkt med Silfverperlor. En Herre på hvilkens utseende stod skrifvet, jag är Engelsman!, satt på terrassen och ritade af Landskapet, vi skildes med saknad från detta ställe och gingo omkring i Staden, den är högst eländigt byggd, öfver 200 hus här skola stå öde och förfalla, och längs med den sköna

Rhenstranden, stå de uslaste ruckel. Klockan 1 var Table d'hôte och vi skyndade oss hem. Det var en hjertans tråkig table d'hôte; bara svarta Herrar, intet enda hyggligt ansigte. efter middagen gingo vi åter ut. Charles förde oss att se Gustaf Adolfs hus. Det är två våningar högt, och har blott två fenster i raden, uti ett af fenstren stod en lång mörkhårig Zantippa, som Charles berättade oss var G. A. hushållerska och älskarinna, han har dessutom ännu en Kokerska, och är så ytterligt snål att han ej vill hålla sig en Betient. man berättar om honom, rätt märkvärdiga anekdoter, han har flera gånger varit i Policens händer, men köpt sig fri, och för en liten tid sedan har han haft en affair, som har kostadt honom mycket penningar i pligt, efter hvilken han blifvit så förtörnad, att han i första hettan hotat att lemna Basel för alltid. G. A. reste härifrån i går eftermiddags 2 timmar förr än vi ankommo; det hade varit bra roligt att träffa honom. Då vi så länge stodo och betraktade huset, blef den långa Zantippan ond, kastade på oss en wred blick och slog igen fönstret. uti den nedra Våningen kunde vi något när se meubleringen som ej tycktes vara särdeles. Gardinerne voro simpla och snäfvä, och på väggarne voro taflor upphängda. Vi gingo nu vidare sedan vi väl tagit märke på Husnummern N° 14; och hela dagen ljöd det i våra öron Numero 14 i Basel N° 14 i Basel. Charles förde oss nu till ett litet Museum som endast innehöll Holbeins arbeten, många af dem hafva värde endast genom deras ålder; flera äro förträffligt målade, bland andra en Christus netagen från Korset, och en tafla föreställande Holbeins hustru och Barn, denna målning var full af sanning och uttryck. men fulare warelser än de rödhåriga Barnen kan man knappast få se, och hans fru är surögd. på en annan tafla har han målat sig sjelf; han är, att inte säga wärre, åtminstone lika ful som den öfvriga Familjen. Holbeins berycktade Totdentanz sågo vi äfven här, uti colorerade gravurer, originalen hafva varit målade omkring en Kyrkgårdsmur, på sjelfva muren; det är en besynnerlig idee, hvar Planche föreställer någon på denna tid känd person, hvilken döden föreställd såsom ett Benrangel och en rätt ryslig figur, bjuder att dansa med sig. Döden bjuder på vers, och dessa verser som hafva en alldeles egen vändning, och af Holbeins egen composition stå skrifvna öfver Dödens hufvud, svaren äro också uti en 4 raders vers, och alltid vägrande, Rika och fattiga, höga och låga, bedja alla om ännu en liten tid, och alla med olika ganska träffande uttryck. den sista Planchen föreställer en gammal blind man, ledd af en liten hund, Döden kommer sakta smygandes, och klipper af tråden som fäster den Blinde vid Hunden, beröfvad sitt enda stöd faller han i grafven, under det han låfvar Gud. Bland en sådan mängd taflor alla af samma inne-

håll, har Holbein, ej gjort en enda lik den andra, mest har han skärpt sin satyr mot Hofvet, och det sätt på hvilket det rysliga Benranglet närmar sig och tilltalar en Kejsarinna och flera ganska vackra Hofdamer deras minauderier och svar, äro i sanning rätt kuriösa. Biskoppar och Prester är han ej mildare emot. Hela denna iddee var högst Djerf på en tid då inquisitionen tillockmed förböd friheten att tänka. Kyrkmuren är längesedan alldeles förstörd, man visade oss likväl några stycken af muren der Holbeins målning ännu var synlig.

Man får ett obehagligt intryck af den Todtentanz, vi min söta Agathe vilja se döden som en skön Engel med bleka alfvarsamma drag, och Holbein, visar oss den som ett svart rysligt Benrangel med ormar kring lifvet, om en sådan person böd upp mig skulle jag vist äfven säga ett bredt Nein. Vi gingo sedan att promenera på Stadens till vackra Promenader förändrade Vallar och Fästningsverk, och sutto en lång stund på en terasse öfver Rhen talte och tänkte på våra älskade vänner i Swerge, och kastade småsten i Floden till åminnelse af Agathe Wrede och Charlotte Gyllenadler; var det ej högst rörande! Charles skämde bort det nöjet vi der njöto, igenom sin berättelse om en Herre som förlidet år ifrån denna terasse kastadt sig i Rhen, och för en kort tid sedan, har en af de såkallade Galerienes, (d. ä. Qvinliga fångar som under bevakning rengöra Stadens gator) sopat på terassen, Uppsyningsmannen, missnöjd med hennes arbete slog henne, och i förtviflan innan någon kunde förekomma det hoppade hon öfver den låga Stenmuren, och störtade sig i floden. vi gingo snart derifrån. Då vi gingo öfver ett med träd planteradt torg, sågo vi en styf Gubbe med starkt pudrad Peruk och stång Piska, spatsera mellan tvenne Damer, — hans utseende var så besynnerligt att vi frågade Charles om han kände honom, han svarade att det var en Fransos, och en af dem som dömt Ludwig den 16 till Döden, och derföre banlyst från sitt Fädernäsland sedan Bourbonerne återkommit dit.

Nu kommo vi hem mycket förnöjda med vår promenad. I morgon eftermiddag skola vi resa härifrån, och genom den namnkunniga Münsterthal till Bern. Pappa hade ej ackorderat med Gallian längre än till Basel och lät i afton kalla opp honom för att göra sin Liquid med honom. Den beskedliga Gallian var ganska upprörd öfver den karlens uppförande som han metagit från Emedingen, han hade supit sig full och derefter börjat gräl med Gallian beskyllt honom för bedrägeri o. s. v. Gallian berättade oss alt detta med mycken ifver, och tillade, Was soll man von der Menschheit, was soll man von der Christentum denken! Pappa tröstade honom med några Gyllen i drickspengar, skref derefter et mycket utförligt Qvitto

och läste upp det för Gallian som skrattade och kunde ej begripa hvartill detta skulle tjena; Pappa bad honom underskrifva och frågade, om han kunde skrifva, o ja, svarade Gallian tog pennan gjorde et streck hit och ett strek dit, och nu var det färdigt, Pappa frågade hvad detta skulle betyda? han svarade, Johan, och tillade, ich schreibe mich nie anders. Vi smålogo och togo afsked af den ärliga mannen som drog sig långsamt åt dörren, och gaf tillkänna i det han gjorde sin afskedscompliment, att han gärna skulle med sina hästar köra oss ända till Lausanne; Pappa ville det äfven gerna, endast att Hästarne stode ut dermed. Mein Pferd! sade Gallian och ställde sig i sin stolta Positur, saken blef snart afgjord, och vi äro rätt nöjda med att behålla vår beskedliga Gallian. För att köra Mammans vangn har Pappa tagit en Sweitserkusk, vid Namn Anthony, det är en stor vacker karl, som har ett öppet och gladt ansigte.

Jag går aldrig opp och ner i trappan, utan att stadna med beundran och nöjen framför en stor skön Oljetafvla, föreställande David med Goliats hufvud, huru långt står denna ej framför den vi sett uti lilla Galeriet på Slottet i Stockholm och som Baron Klingsporre så lyckligt kopierat. Här Står David i sitt tält med armen stödd på hög ställning hvars namn jag ej vet, Hufudet är lutadt mot handen, och den sköna alfvarsamma medlidsamma blicken sänker sig på Goliats Hufvud som Blodigt och krossadt i Pannan ligger på ett bord framför honom. Huru obeskrifligt skön är hela Davids figur! hvilket furstligt väsende hvilket ljuft majestät, och tillika hvilken himmelsk oskuld och godhet röjes uti hvartenda drag, En förträffligt målad Leopardhud är kastad öfver hans ena Axel, och faller i mjuka veck ner till hans fötter; kring det så skönt manliga hufvudet, är lindad en slags turban prydd med hvita och dunkelt röda Panacher, men denna prydnad är alldeles ej i turkisk smak, de mörka Lockarne falla rikt kring Halsen och Pannan; och den blicken! jag ville kunna måla den fördig, huru under de långa svarta ögonhåren det tänkande eldiga Ögat tolkar allena alt hvad som ord kunde uttrycka. Här ser man i sanning David, Israels Furste, Guds älskling. O om jag kunde måla, och en öfverjordisk makt ledde min Pensel till att skapa en sådan David, min söta Agathe — då frucktar jag att jag blefve en Qvinlig Pigmalion.

Föreställ dig ingenting Agathe lilla, det vore fåfängt; ett blott vill jag tillägga. Jag har ännu ej sett någon menskelig varelse med denna Gudomliga blick, utom Baron Astre de Feu (öfversätt det på Svenska) och ändå kan den knappast jemföras.

God natt min goda wän.

Court i Münsterthal, 7 October.

Min lilla Söta goda bästa Agathe, jag är så hjertligt förnöjd, ty jag skrifver ändå en gång verkligen till dig uti en Sweitsisk dal, omringad af Skyhöga Alper, vattenfall, naturens, sköna Poesi. Det är den lilla Floden Birsek (eller la Birze) som i det halfklara Mån-skenet, bryter sig mellan Klippor och stenar, helt nära våra Fenster, jag ser de skummiga vågorne blinka och glimma som klara Demanter; och det sorlar så ljuft så melancholiskt, Och den romantiska nejden ligger insvept i dunkla flor omkring oss, Hedda står i fönstret med tårfulla ögon, och andas den rena svala luften, det är ej en vanlig luft, den är så frisk så upplifvande; alla Meniskor måste vara goda här. Jag vill drömma min söta Agathe, vi skola här bygga oss en liten hydda, vi skola lägga den på ett ställe som jag sett i dag, vid foten af Juraberget, några fruckträd skola med rika grenar betäcka det låga taket, Birsek brusar nedanföre, midtemot på den höga Klippan reser ett litet Kappel sitt fredliga kors mot skyn, och i skygd af Bergets grottliska hvälfvning, har en så kallad Waldbruder nästan midtunder uppbyggt en liten Eremitage, der han som en ann Johannes i Öknen, undervisar folket, beder Gud, och botar de sjuka, Rundt omkring oss resa sig Bergmassorne till molnen i skapnad af Gigantiska Ruiner, och i de sköna Blomstrande Dälder som ligga mellan Höjderna, betar Sveitserflickan sina tama Hjordar. Skola vi ej bli lyckliga der Agathe? Målning musik läsning, konsternas höga njutning förenad med Naturens skönare lif, med en förädlad själs ljusa djupa känsla, är detta ej Sällhet? o uti denna fria af ingen Werldens förfining förderfvade Natur skulle våra hjertan blifva så goda så oskyldiga, vi skulle lära folket att genom ljufva Dygders utöfvning blifva ännu lyckligare, och ett nytt Arkadien skulle här uppblomstra, förädlat genom den sanna Reglionens tillbedjande. Och då Kappellets fredliga Klockor äfven en gång ringa för oss, skall uppriktiga wälsignelser följa bären och oförstälda tårar vattna mullen, och kanske i Aflägsnare tider då vår lilla Kojan redan förenat sig med jorden, skall den trogna Swetsarn på långt håll visa en Främling den med ett enkelt kors prydda kullen der en St: Agathe hvilat. Hvilken Marmor hvilken prunkande Grafskrift kunde väl esätta ett sådant minne!

Man får ej länge drömma här nere på jorden, det erfor jag äfven ty August hvars största nöje består i måltiderna gjorde ett fasligt alarm för att samla folk till Soupeen, och sedan vi nu slutat denna, går jag tillbaka till min Penna, för att omtala denna Dagens resa.

På morgonen i dag, besågo vi en ann Kyrka i Basel, som ej var stor, men mycket präktigt utsirad, den var genom mörka och långa coridorer förenad med en stor Sal, der på 1400talet Romerska Kejsaren Påvar Cardinaler, m. m. sutto församlade och styrde genom visa eller ovisa råd större delen af Europa. Salen var mycket skräpig; gamla rustningar, taflor, svärd messhakar lågo i ett hörn om hvarandra äfven stod der ett gammalt förträffligt arbetat träskåp, der den höga Conseilliens Handlingar varit förvarade, de ha sedermera blifvit uppbrända. uti Fenstren voro några Riddarrefigurer inbrända. Vi krasade litet uti det gamla skräpet, men det tycktes ej löna sig och vår Cicerone förde oss åter ner i kyrkan; längsmed trapporne kunde man se genom jerngaller ned uti mörka rysliga rum som dels voro grafvar, dels hade varit inquisitions fångelser, dessa voro under jorden och sågo ut som fasans hemvist, vi ryste då vi gingo förbi; huru många bittra tårar hafva ej badat dessa svarta murar! Man förde oss opp uti Choret, der voro säten för Cardinalerne och Kyrkans åtskilliga embetsmän, midt uti stod en dyrbart med Guld stickad stol för Påfven med en lika präktig matta för fötterne, vi togo oss den närvisa friheten, att försöka den Helige fadrens säte som vi funno ganska mjukt och beqvämt. Altartaflan var ganska rikt prydd med förgyllningar och Bildthuggerier, men den var nästan alldeles bortskymd af en Prediksstol som man hade ställt midt framföre. Under hemvägen mötte vi flera gånger troppar af Galeriennes som under bevakning sopade stadens Gator, de voro väl klädda och sågo friska ut, men jag ryser för deras blickar och uppsyn. Skall då tänkte jag, Qvinnan en gång kunna så helt och hållit upphöra att vara Qvinna, att hennes blotta blick skall väcka afsky — — Gode Gud, en fallen förderfvad Qvinna — hvilket djupt fall, och huru långt sjunker hon ej vanligtvis under Djuren — och ofta likväl är det en Engels fall — — Wälsignad är den Meniskovän, som öfvervinner en rättvis afsky, och närmar sig de Olycklige med kärlekens och Reglionens tröst! huru skönt huru aktningvärdt är ej det exempel som de Engelska fruntimren i detta afseende gifvit oss, och hvarföre skulle ej svenskerne vilja följa det? o jag hoppas att den dagen skall komma då jag äfven skall få öfva dessa Barmhertighetens sköna pligter, och fastän på ett oändligt afstånd följa vår saliggörares exempel.

Anthony och Gallian spände för sina Hästar; vi lämnade Basel och reste nu i Sveits, försvundna voro Badens Vingårdar och Frucktalleer, Wilda Skogar Wattenfall och skyhöga Berg omgäfvos oss nu, Landet var ej bebodt och rikt som i Tyskland, en annan natur omgaf oss och andra känslor och tankar intogo äfven våra sinnen, första delen af vägen från Basel är ful och vi sågo inga Meniskor

utom några Vallherdar som ej sågo mycket Pastoralerika ut, och små muntra vackra Savojardgossar, som vandrade till staden med sina Lådor under armen. Snart började vägen följa Birsek åt, som sorlande och slingrande i tusende Krokar, förde oss genom sköna romantiska Nejder. Vi voro ej långt ifrån Basel då vi alla med ett beundrande utrop fingo i Ögnasikte Slottet Angelsteins Majestätliga ruiner. Anthony som är stolt öfver sitt sköna Land, stadnade midtemot Slottet, vi stodo på en Höjd, uti Dalen som låg brådjupt under våra fötter, Brusade Birsek och skummade sig med häftighet mot ett förfallet torn vid foten af klippan på hvilken sjelfva Slottet låg, den sköna taflan låg framför oss på andra sidan om floden; något sådant hafva vi ännu aldrig sett och skola förmodeligen ej heller se. En del af Murarne gingo från Klippan ner i Floden; den del som stod på höjden var bäst förvarad, och lät med förundran dömma om denna Borgs Storlek och Colossala Byggnad; införlifvat med sjelfva Ruin har man i nyare tider uppbyggt ett vackert Landtsslott, som genom sin lättare och mindre fasta byggnad utgör en behaglig contrast mot den Götiska Colossen, en skön Park med höga lummiga träd, väl skötta och med vackra Blommor prälände Terasser Vattenfall, bäckar med enkla smakfulla stenbroar, omgäfvat slottet. Huru sällsynt är det ej att den gamla alfvarsama smaken förenar sig med den lätta behagliga nya, för att utgöra ett skönt helt; det var här fallet, intet stötte Ögat som med en på en [gång] hög och ljuf förnöjelse hvilade på den sköna Taflan. på andra sidan om oss voro äfven stora Ruiner efter ett Slott som har tillhört tvenne Grefvar A * * *. Det blef under Revolutionen förstört och dess ägare mördade. Med saknad och långa afskedsblickar, lämnade vi detta ställe. Vi åto middag uti en by vid namn Saugern på franska Soyers. Uti Salen der vi åto stod Wilhelm Tells Portraitt uti den stund då han med en lyckligt riktad Pil fäller den Omenskliga Fogden. Målningen var ej särdeles men ansigtet var skönt och uttrycksfullt.

Ett gift härskap voro vårt sällskap vid den högst dåliga och af Svarta brända rätter bestående middagen, frun var fransyska, Hern tysk, och ingendera förstod rätt sin äckta makes språk, ett besynnerligt ägtenskap; de voro begge rätt muntra och berättade flera löjlige historier om Gustav Adolph. Då Anthony kommer på detta Kapitel är han outömlig; han har en gång skjutsat f. d: Konungen som då stackars Tony ej körde honom till lags satte Pistolen för Bröset på honom och hotade att skjuta ner honom på Stället. En liten täck Bondflicka, med ett rose band knutet kring det mörka håret, framkallade vår muntra Anthonys galanteriföråd, hon var fransyska, och den ljufva lena röst med hvilken hon talte detta behagliga språk var

en angenäm contrast mot tyskornas glafsiga tungor och gomar, isynnerhet är den förderfvade tyska man talar i Sveits högst wederwärdig. Tony bråkade sin fransyska och sade rätt vackra saker åt den täcka flickan som följde oss till Wangnen i det hon sade »Mesdames je vous souhaite un bien bon voyage»; ach det ljöd så ljufligt i våra öron i jemförelse med tyskornas hårdt och bredt uttalta Glückliche Reise!

På eftermiddagen foro vi förbi Staden Brundruth på Franska Dellemont, som har ett skönt läge och först vid den smutsiga Byn Corandelin kommo vi in i Münsterthal; en kylig Bergsluft nödgade oss att taga på oss det warmaste wi hade, nu hade vi kunnat tro oss intränga i Plutos rike så mörk och hotande var den besynnerliga Dal som inne slöts af rysliga Bergsmassor, vi foro beständigt utmed Birssek, igenom trånga Bergspass ofta under klippor som hotade att störta öfver oss, vi fingo låf att köra helt långsamt emedan vägen som man aldrig kunde se framför sig då den beständigt svängde och vände rundt omkring Klipporne, på sina ställen var fasligt smal så att blott en liten rimsa väg ofta blott en liten sten låg mellan Hjulet och Brådjuget, våra Kuskar körde med den största försigtighet och vi voro någorlunda trygga Ofta voro vi så inneslutna af de ofantliga Bergshöjderne att vi ej sågo någon utgång men vi vände åter kring en klippa och kommo åter ur ett trångt Bergspass till en lika kring-sluten Däld. Märkvärdiga äro dessa Berg genom deras sköna besynnerliga former, de bilda merendels Ruiner, Gigantiska murar, wallar, och riktiga Babels Torn, vi kunde likväl ej se dessa Bergs verkliga höjd ty det var mulet, och Molnen hängde öfver våra Hufvuden, långt nedanom Bergsspetsarne; Här redan börjas JuraBergen som sträcka sig ända till Frankrikes gräns. Anthony visade oss här och der Sennhyttor som voro belägna på Bergen ibland rakt öfver våra Hufvuden, men som vi knappast kunde urskilja, ty det var så högt så högt uppe; dessa Hyddors innevånare föda sig af sina Hjordar hvilka deruppe ha rika betesmarker, om Höstarne komma de ned från Bergen med sina förråd af Smör och Ost, sälja det i städerna och innan Vintern kommer återvända de till sina älskade Berg der de tillbringa hela året tills nästa Höst kommer. Det är dem vi ha att tacka för den sköna makalösa Sweitserosten.

Här och der, och blott ganska sällan sågo vi stilla Rökmoln uppstiga utur en liten Koja i Dalen kring hvilken några Getter betade,

Hästarne äro i dessa trackter försedda med Bjeldror, som höras på långt håll, Kusken är uppmärksam på detta ljud och stadnar med vagnen på ett ställe der den andra Vagnen kan komma förbi.

men desto välkomnare var denna syn. Getosten är ganska god, och man äter den mycket i Sweits. Vi stannade vid ett ställe, der utur sju nästan lodräta breda remnor i Bergen på ömse sidor om vägen, beständigt rinner ett klart Källvatten som under en ljuf watten musik sorlar ned på den mjuka Måsan vid foten af Berget. Anthony sade oss att det kallades die Sieben Brunnen. Detta ställe var så vildt och tillika så skönt att mitt oroliga upproriska hjerta klappade och suckade efter frihet. O hvad det vore roligt att få fritt svärma omkring i denna romantiska Dal, få stiga upp öfver Molnen till Sennyhyttornas goda innevånare, och höra de för sin skönhet så omtalta Ranzes de Waches. Tyst tyst sade jag åt mitt oförnöjda hjerta, och jag svarade på Tonys lifvliga fråga, ist das nicht schön ist das nicht herrlich? med en djup suck och ett långsamt »ja wohl Tony, hier ist alles gros und herrlich». Tony tog det för köld och fortfor att med entusiasm upphöja sitt älskade Land. hans ögon gnistra af glädje då vid någon ovanlig och skön syn vi ropa ack och o —! han vänder sig alltid då om och ser med ett förklardt ansigte in i Vagnen och säger nun! ist das nicht schön? Tony är en god och lycklig meniska, vi hålla alla af honom. Det lilla Kapellet med Eremithyddan som jag redan omtalt var ett förtjusande ställe, och gjorde mig litet melancolisk. Vi voro ännu temligen långt från vårt Natläger då mörkret slöt Bergshöjderne uti dunkla hemska kretsar omkring oss. jag måste tillstå att det ej var mig just så särdeles väl till mods, ty vägen var verkligen farlig, och Dalen ryslig.

Denna resa i Münsterthal är i sanning en resa genom lifvet. Våra Kuskar körde blott steg för steg, och jag aktade mig att låta märka min rädsla, ty det är alltid barnsligt att vara rädd; den halfva Månan gick nu upp och glänste mellan lätta skyar på Birseks skummiga Böljor vi foro beständigt från den ena stranden öfver till den andra, på vackra Stenbroar som utgöra en enda skönt hvälfvd hvalfbåge. Ändteligen kommo vi fram till Court. och nu min älskade Agathe är jag så fasligt sömnig att jag med möda kan tillägga God natt min Engel.

Bern d. 9 October.

Klockan 7 vid laget i går mårse reste vi från Court, vi hade ej långt att fara förrän vi kommo till Birseks källa, Der äfven Münsterthal slutas. Här vidgas Dalen betydligt men är alltid kringstängd af Jura Bergen, vägen som i början sluttar neråt Dälden höjer sig och går utur Münsterthal genom en i Berget naturlig Port, detta Ställe kallas Pierre Pertuis. Vi stannade med Wangnarne midt uti Dälden,

och stödd på min Brors arm följde jag med svigtande knän och gladt hjerta alla de andra som gingo till Birseks källa. Den ligger till venster om vägen, och springer som enda stark stråle utur sjelfva Berget rusar sedan fram med en sådan kraft att denn några steg från källan drifver en Såg och 3 Qvarnar. Huru och hvarifrån detta Vatten kommer har ännu ingen utrönt, förundransvärd är den klara strålens kraft och häftighet; ett par steg från Källan låg en liten nätt Sveitserhydda, en ung Bondflicka kom ur densamma med ett Glas på en Tallrik och bød oss smaka på vattnet, som detta tydligt syntes vara gjort på uträkning, så gjorde ej hennes tjenstfärdighet oss särdeles nöje. Wattnet war grufligt kalt men friskt och välsmakande. Vi dröjde länge här läto sedan Wangnarne köra förut, och gingo sjelfve till fots upp till Pierre Pertuis, Denna Naturliga Port är en af Sweits märkvärdigheter; och dess dimesioner äro Colossala, såsom Naturen i dessa trackter; öfver Porten står ristad i Berget en inskription som genom tidens gnagande tand och öfverwuxen måssa blifvit oläslig, några säga att den står der till åminnelse af en Seger som Fransoserne här vunnit öfver Österrikarne andra åter härleda den med mera Sannolikhet från Romerska tiden. Från denna Port har man en vacker utsigt öfver den del af dalen som ligger nedanföre; Morgonen var vacker och röken steg öfveralt upp från Kojorne som lågo strödda i Dalen. Ur Münsterthal kommer man uti Sentimer Dalen som den lilla Floden Suze genomskär. Nu hämtades Bröd, ost, och Vin ur Vangnarne, vi samlade oss omkring ett kullfallet Träd, hvars tjocka stam tjente oss till Bord och njöto här en liten landtlig Fruckost på Herdarnes vis. Daggen försilfrade Gräset rundtomkring oss, och längre ner i Dalen började Dimmorne höja sig och bildade lätta skyar som dröjde på de lägre Bergsspetsarne, simmade af och an förbi hvarandra, ömsom sänktes de och hvilade mellan Klyftorne, ömsom höjdes de upp till Himlens azur, och jagade af lätta Vindar försvunno de ur den trånga Dalen. Morgonens Genier, lätta och sköna såsom min inbildnings Drömmar, sväfvade uppå dem; min tanke följde dem bort ur en Werld som i denna stund syntes mig inskränkt. Leende och vinkande fläktade Hoppets Engel öfver de ljusa Höjderne som en klar Höstsol just nu bestrålade, alfvarsam stod lifvets Genius i den mörka dalen, min tårfulla blick sväfvade än upp än ned, och med ett beklämt hjerta satte jag mig åter i Vangnen. Agathe min älskade Agathe du måste banna mig om jag en gång får återse dig, för att ej vilja vara lycklig då alt omkring mig bär stämpeln af en Kärleksfull faders styrelse, i sanning är jag blott ett Barn, som gråter ibland utan orsak till Sorg, men Sorgen är äfven ett Barn, vi Flickor älska den ofta då den ljuf och stilla smyger sig i våra hjertan, vi kalla den

wemod, melancolie, och althopa kommer från Inbillningen som vi merendels hafva en så god Portion utaf.

Sentimer Dalen är på långt när ej så intressant som Münsterthal; vägen följer Suze åt. Denna Flods lopp är mycket Häftigare än Birsseks, den störtar och fraggar sig beständigt mellan klippor och stenar ögat tröttnas aldrig att följa den. denna Dal är äfven mera bebodd, och man träffar ofta på Byar och mindre Städer, som pråla med sina Fogde slott hvilka vanligtvis äro skönt Belägna, dessa Fogdeslott äro alla lika byggda och hafva 4 torn. Vi sågo denna dag flera stora Hjordar, Kreaturen äro till skapnad mycket olika våra, de äro oändligt mycket större tjockare och deras Halsar hänga i stora Påsar. Get och Fårhjordarne äro vackra och tama och vid hvar hjord äro alltid en eller par Hundar som äro förundransvärdt wäl inöfvade; men min söta Agathe hvart ha de vackra Herdinnorne tagit vägen; en Sweitserflicka med Blondt utslaget Hår ett rose band om Herdestafven, sittande i trädens skugga med en rödblommig Pastorello bredvid sig, tänkte jag mig få se här i hvarje vrå, och hwad tycker du wäl, vi ha sett aldrig en; Herdarne äro trasiga Pojkar, eller små klumpiga jemntjocka Flickor, som stå med dumma miner och gapa på de förbifarande Resande, tout comme chez nous. Men jag tröstar mig med att dessa varelser finnas i de mindre besökta trackter och Dalar i Sweits, den som blott vore nog lycklig att kunna få söka dem der. Vid Middagstiden började Vägen att gå starkt nerföre, den gjorde långa slängar och krokas mellan Bergen för att minska den elejest för häftiga Slutningen. Här väntade oss en angenäm öfverraskning, vi foro längs med en hög Bergsrygg, som tycktes alldeles instänga Dalen. Hastigt gjorde vägen en tvärkrok och vi befunno oss på andra sidan om Bergsryggen, med en förtjusande utsigt för våra ögon; en skön öppen odlad Dal låg nedanföre oss, midt framför oss stod Biellersjön stilla och klar som en spegel, och den lilla St: Peters önder Roussau bodt, låg så täck och grön midt uti den lungna Sjön. Biel eller Bienne låg ett litet stycke från Stranden; längre ner i Dalen lågo flera större Byar och en stad hvars namn jag glömt. Vi foro ner till Bienne och togo in i ett Wärdshus beläget vid ett stort och vackert torg, en mängd folk samlade sig kring Wangnarne, och gapade på oss. Vi gingo opp uti en stor sal, Pappa med Syskonen gingo genast ut för att bese en märkvärdig Källa hvars djup man aldrig kunnat utgrunda, och som drifver flera Qvarnar och förser Stadens ett hundrade Fontainer med Vatten. Källan ligger ej långt ifrån staden, emedlertid satt min goda Mamma med mig i Salen och betraktade de förbigående. En mängd resande Herrar kommo in den ena efter den andra för att se hwad vi voro för folk. De tycktes till större delen

vara Engelsmän, och många af dem voro utmärkt vackra Figurer. Salen var prydd med en mängd grafvurer af Sweitsiska trackter flera vuer af Münsterthal och i synnerhet Pierre Pertuis, återsåg jag här med nöje. Vi åto Middag här, vid hvilken intet särdeles förtjenar anmärkas, utom att flickan som passade upp oss var ganska vacker och hade, det prächtigaste Hår. Efter middagen fortsatte vi resan igenom sköna, och till en del odlade trackter Vi hade stora Berg att arbeta oss upp före, man kan i swerge ej göra sig begrepp om de sveitsiska Backarne, de äro ofta en Fjerdingsväg i längd, men Hästarne äro så väl innöfvade att de arbeta oförtrutet och långsamt ända tills de kommit opp. Anthonys Hästar äro de förståndigaste djur jag sett; han går ofta ett långt stycke ifrån dem, och endast han smäller med sin Piska, taga de af till höger eller venster, sackta eller påskynda sin gång. Gallians Hästar som ej voro så vana vid de långa backarne, blifva otoliga och taga långa hopp som om de dermed på en gång kunde komma öfver Berget. Tony skrattade sig denna eftermiddag alldeles sjuk åt deras språng, och var outömlig på infall öfver dem hvilket slutligen förtröt den goda trygga Gallian, isynnerhet då Tony under ett häftigt anfall af skratt, utropade Gar wie die Franzosen, immer die Beine im Luft. Gallian blef ond och muttrade något om Sweitsarena, hvilket Tony ej låtsade höra. en märklig skilnad är här i Climatet, Epheu har alldeles försvunnit, Vinrankan trifves icke, Accaçierna så sköna i Baden ser man nästan ej, och vi hälsa ofta våra nordliga Träd Tallar och Granar. De långa Backarne hade så uppehållit oss att vi voro ännu långt ifrån Bern då det redan började mörkna, Himlen var mulen och det började småttrengna. vi kunde vara omkring en half mil från Bern då vi fingo en lång och svår backe, att arbeta oss uppföre, våra Hästar voro trötta, och det var nu alldeles mörkt, så att det gick rätt tagligt och ledsamt. Då vi kommit lyckligt opp på halfva Backen, kom Söderström springandes och berättade att Pappas hästar hade stadnat, och ville alldeles icke draga mer, att Wangnen stod på sned, färdig att stjelpa att Pappa och Systrarne stodo i mörkret och rengnet på Landsvägen, med ett ord att det stod högst ynkligt till, Claes skyndade ner med Söderström, och vi som ej kunde stadna, fortsatte vägen och kommo ändteligen lyckligt opp; här stadnade vi, Mamma var mycket orolig, Agathe, rädd för Röfvare, och Tony vår enda beskyddare hade på en stund gådt bort. vi betraktade de hvita spöklika figurer, som smögo sig under träden längs med Landsvägen, det egna och som det tycktes litet äfventyrliga uti vår ställning, gjorde mig rätt mycket nöje, och jag hoppades att det kunde bli någon intressant händelse af. Vi Hade länge funderat på en ofantligt stor

hvit figur, som tycktes sitta på en Bänk ett litet stycke från oss, den var alldeles orörlig och såg i mörkret rätt förskräcklig ut; Agathe blef helt orolig, vi ropade Anthony och bådo honom att ej lemna Vangnen, Tony skrattade åt vår rädsla och försäkrade att i Sveits det ej fans exempel på att resande blifvit oroade. Agathe frågade honom hvad det väl kunde vara för en faslig figur som satt på Bänken, Ach was! swarade han, es wird doch wohl kein Geist sein! gick dit och ropade muntert, He da! Guten Abend! Guten Abend, brummade Figurn helt dåft. ich glaube gar du schläfst, fortfor Tony, och vi sågo honom sätta sig bredvid Spöket, och conversera med det, efter en stund steg Figuren opp, delte sig i tu, tog sedan sin andra hälft på Ryggen, och vandrade af. Tony kom skrattande tillbaka och underättade oss att den rysliga figuren var en slags Markettändare som bar sina varor på ryggen uti ett Skåp hvilket han för rengnets skuld hade betäckt med ett hvitt kläde. Vi hade nu väntat vist i en timmes tid och voro rätt oroliga öfver den andra Vagnen, då vi fingo höra ett starkt Galopp bakom oss, en Ryttare kom opp för Backen i fullt sporrstreck, och i det han red förbi vår Vagn ropade han Bon soir! och försvann. straxt derefter raslade Pappas Vagn opp, och glada att åter vara församlade gaf man sig ej tid till förklaringar. Vi fortsatte vägen och sågo snart på afstånd tindra en mängd ljus som bebådade oss Bern, vi kommo uti långa präcktiga alleer, till höger tycktes vara Berg och Skogar, och till Venster sågo vi ned uti en djup Dal, som tycktes vara alldeles stjernbestrodd, det såg rätt besynnerligt ut; i slutet af den långa Allee vi foro igenom var ganska starkt eclairerad, hvilken glädje om vi nu skulle komma till ett Feslott, der alt stod i ordning att emottaga oss, alt denna afton föreföll mig så ovanligt och så roligt.

Vi rasslade snart igenom Stadens Gator, och kommo om inte just uti ett Feslott likväl uti magnifika rum som lyste af Siden och förgyllningar. Soupeen smakade oss förträffligt, och bestod af Potatis, Smör osst Mjök Drufvor och flera sorters sköna fruckter. Den ofantliga Smörklumpen var prydd med Bernska Vapnet, Björnen och var som vanligt i Sweits alldeles osaltad, Uppassaren gapade förundrad på oss då han såg oss med knifven arbeta salt in i smöret, ty vi kunna ej ännu äta det osaltadt. Om jag talar för mycket om mat uti min Journal Agathe lilla, så måste du förlåta mig det en gång för alla, jag vet att man ofta förebrår Resebeskrifvare detta fel, men du skall veta min unge lilla att måltiderna på en resa äro verkliga högtidsstunder, och smaka litet annorlunda än de man äter hemma, för oss i synnerhet som skilda i olika Wangnar ofta ej se hvarandra på hela Dagen förr än då, är det alltid så mycket att berätta, så

mycket att medela, oberäknadt den makalösa appetit man får på resor, och som kryddar den enklaste rätt. Nu fingo vi utförlig berättelse huru det gådt till vid Pappas Wangn, då Claes kom ned gick Gallian för att söka om möjligt var uti närmaste By att få hjälphästar, man svarade att man inga hade, och den stackars karlen återkom aldeles tröstlös med oförrättadt ärende, medan de stodo der utan att veta hur de skulle göra, kom en Ryttare ridandes, Gallian ropade an honom och berättade honom nöden, »är det ej annat svarade han, så skall jag nog hjälpa» han red fram till Wangnen och stälde sin Häst bredvid Wangshästarne, dessa som trodde sig ha fått hjälp grepo an och drogo Wangnen i full carriere, Ryttaren red en stund bredvid dem, och då de voro nära backens slut ger han sin häst sporrarne, och försvinner snart för allas ögon; det var samma man som hälsade så i flygande fart på oss, och ingen kunde i mörkret se hans ansigte eller hur han var klädd. Vi kalla honom för Skyddsengeln, ty han förekom oss som en verklig Erscheinung. På morgonen i dag fingo vi låf att flytta ur våra granna rum och uti mycket sämre, emedan de förre voro bortläfvade åt ett Engelskt härskap som flyttade in idetsamma som vi flyttade ut.

Vi skola nu gå ner till Table d'hote.

På eftermiddagen. Vid Table d'hôte sutto utom vi endast tvenne Engelsmän, den ena såg ut att vara halft förtärd af Spleen, och döljde alt emellanåt ansigtet i Händerna under det han drog djupa suckar, om han hade varit blek så hade han varit interessant, men han var nästan alldeles svart. De tjuttrade mellan sig immerfort på Engelska, och vi kunde ej stort förstå deraf. Jag skall nu gå ut med Pappa, och syskonen, Mamma mår ej rätt väl, och Charlotte blir hemma för att skriva till dig min älskade Agathe.

Om aftonen. Vi ha gjort en ganska rolig Promenad. Bern är en wacker temmeligen wäl byggd stad, längs med Husraderne på de förnämsta Gatorne äro Arkader, så att under owäder man kan gå der med största bekvämlighet, och handla och utträtta sina ärnden, utan att lida af wäderleken. På Vallarne äro vackra Promenader, och uti de Vidsträckta Grafvarne springa Dåfhjortar Eljar Stengetter och Rådjur, under det vi gingo kastade vi Castanier åt de nätta snällfotade djuren, som följde efter oss så långt som Grafven sträckte sig. Det var en skön varm Afton, från en af wallarne wisade wår Cicerone oss de norra Alperne som höjde sig i Dunkla Massor i det blåa fjeran, den högsta af dem är die Junfrau, hvars snö betäckta spets vi ej kunde se, emedan skyar hvilade nedanom. Detta Berg är besynnerligt skapat och går upp i en enda rak spets. Vi gingo sedan och köpte Bröd, wår wägwisare förde oss till en StenGraf der man för-

varade tvenne Björnar, dessa Djur äro som man säger de största i sitt slag som finnas i Europa, vi matade dem med Bröd som de tycka mycket om.

Härefter Promenerade vi ännu en god Stund i Staden, vi betraktade en Collossal figur af Träd som står öfver en af Berns Stadtsportar, den är brokigt målad och skall föreställa den Heliga Cristoffer, Stadens skyddspatron, innan vi gingo hem köpte vi af en ful och grälig Gumma Walnötter och fruckter. Bernskornas dräkt är ej ful de hafva Swarta Mössor med en Solfjäders lik högt stående och väl styfvad spets som går rundt omkring. Sitt Hår låta de hänga ner uti två a tre Flätor, infätade med röda eller svarta Band, och de som ha dem mycket långa, fästa opp dem vid kjortelsäcken på Vänstra sidan. de ha på Halsen och till ärmar mycket vackert hvitt Linne. Sådan är deras hvardagsdräkt, jag förmodar att deras Högtidsklädnad måtte vara mycket präcktig ty den skall vara ofantligt Dyr. Så när hade jag glömt det bästa af hela Promenaden. Vi gingo till Domkyrkan; den var ännu mindre än Basels, Architekten hvars namn jag ej mins, arbetade sjelf en dag på tornet, och föll ned; han dog på stället, och man göt hans Statue i Jern, som står lik en hemsk vålnad bredvid ett af Tornen. Vi gingo sedan till la Place des Maroniers, en temmeligen stor och vacker Promenad, bestående af Alleer, vår Cicerone visade oss den Allé uti hvilken La Noblesse brukade gå, La Noblesse låg beständigt uti hans mun, och han nämde det alltid med stolthet. I Bern sätter man mycket värde på Adeln, äfven är här hela Sweits Adel församlad, i de andra Sweitsiska städerna säger man Les Messieurs de Bern, och man bifogar gerna något stickord ty dessa Messieurs de Bern äro almänt hatade, ty de äro högmodiga och förtrycka Folket. Promenaden är på en ganska högt belägen terrasse, hvarifrån på ena sidan, man ej utan rysning kan se ned i den nedan för liggande del af Staden; på ett djup af säkert öfver 30 Famnar rakt ned från terrassen är en liten smutsig Gata, der de promenerande Personerne sågo ut som Pygmeer. På Stenmuren stod i Guldbokstäfver följande berättelse, Att Anno N. N. red en Herre på Terrassen, Hästen blef skrämnd och lät ej mer styra sig utan störtar ned ifrån Terrassen på den 30 Famnar nedanför belägna Gatan, Hästen dog på stället, men Mannen, blef ej på minsta vis skadd, han lefde ännu 30 år efter denna händelse såsom Präst uti en Landsförsamling. Det tyckes som om ej annat än ett underverk kunnat rädda honom, då man ser fallets rysliga höjd.

Canton Bern har en elak Fogde, som plågar och förtrycker folket, men han har mäktiga beskyddare bland Adeln, och Regeringen törs ej afsätta honom.

I morgon Bittida skola vi resa härifrån.

Innan vi kommo till Bern, foro vi igenom den lilla Staden Arberg vid Aar, våra Kuskar fodrade sina Hästar, och vi förtärde våra Päron och Plommon, på en bänk framför ett hus, då vi reste derifrån stadnade Anthony på en Höjd och bad oss se oss om, vi hade derifrån en af de vackraste Vuer som vi ännu sett, och långt bort glänste en liten strimma af Neuwschatelersjön, på hvilken solen i denna stund likasom enkom för oss kastade sina af moln bortskymda Strålar. Det svärmar af främlingar i Sweits, skada att dessa, isynnerhet Engelsmännerne, genom en oförståndig och skrytsam frikostighet, alldeles skämma bort Sweitsarens naturliga godhet, och befodra tiggeriet. Det första vi göra då vi komma fram till något Wärdshus, är att underätta folket, att vi ej äro Engelsmän, för hvilket man alltid tar oss; ty Wärdens spenderar gerna sina ödmjuka Mylord och Myladi, endast han får sätta opp en dugtig räkning.

Nyheter om Gula Febern i Marseille blifva alt mer och mer oroande.

Innom ett par Dagar få vi se Snöbergen, det blir något roligt. Sweits är ett skönt skönt Land, det öfverträffar alla föreställningar och ändå säger man att vi på långt när ej sett dess vackraste delar.

Lausanne den 12 October. om förmiddagen.

Vi reste från Bern den 10 om Morgonen, under ett gudomligt wäder. De af alla möjliga trädslag bewäxta kullarne gåfvo genom deras granna skiftningar en ganska vacker anblick, somliga träd stodo alldeles gröna då andra åter voro ljusgula, Orange, Röda, med alla möjliga starkare och svagare nuanser. Vi blefvo alldeles förtjusta öfver Byn Z . . . sköna läge vid Suze, Fogdeslottet med sina 4 torn låg nästan midt uti Byn; som omgafs af präcktiga Skogar. Det var en så härlig dag, och naturen så leende omkring oss, att vi med tacksamma hjertan njöto vårt lif. Vi fruckosterade på Getost och bröd uti en liten smutsig By, några små flickor och tvenne muntra Savojarder sprungo kring Wangnarne, med allhanda lustiga upptåg och talade melansig en Patois som föreföll oss alldeles obegriplig. Vid Middagstiden komo vi till Murten vid Murtensjön, vi togo in uti Wärdshus som låg alldeles vid sjökanten, Tabledhote var redan börjat då vi kommo in i salen, sällskapet gjorde stora ögon då vi kommo in; medan det dukades för oss förde man oss in i ett sidorum; Claes som dröjde en minut efter oss uti salen utan att man blifvit honom varse, hörde Herrarne säga Jolie Famille — vramant — le Pere la

Mere et six enfans — c'est une benediction — m. m. Vi betrack-
tade emedlertid de fula kala klippiga Stränderna kring sjön, en ö utan
ett enda träd på stod midt för våra ögon, och såg ut som ett kalt
Berg, men folket sade oss att det var alldeles beväxt med vinrankor;
sjön stod stilla och lungn, några små båtar foro af och an, det hela
hade en för oss ovanlig anblick. Nedanför vårt fenster stod ett stort
med fruckter betäckt Walnötsträd. Väggarne uti rummet voro eller
hade varit hvita, och voro alldeles fullklottrade; bredvid Trimaun på
Spisen, stod skrifvit Caroline — et Alphonso Bergami ont passé ici
le — — det öfvriga var utsuddat. På ett annat ställe stod följande
christliga underättelse om värden, i Pajerne, der vi denna natt skulle
ligga.

Avis aux Voyageurs qui viennent de Bern
Gardez vous de l'Aubergiste de Pajerne
Ne croyez pas à sa Langue, douce comme Velours
Ses actions sont vramant les Actions d'un Ours.

Denna Avis stod skrifven på Engelska fransyska och Italienska.
En otalig mängd Qvicka och Dumma frågor svar, sentencer m. m.
roade oss rätt mycket. Man bad oss nu komma ut att äta. Under
måltiden blefvo vi ej särdeles uppbygda af bordsällskapets conversa-
tion som var på en högst eländig fransyska. En ung rödblommig
Herre, som sade sig vara Greffier, talade mycket om de obehagliga
förrättningar han haft på förmiddagen, och nytjade beständigt ordet
Baucoup, som han uttalade Baucouff baucouff. På eftermiddagen
kommo vi i Canton Freiburg, hade mindre vackert land och dåliga
Vägar. Anthony sade att man ej kunde vänta bättre af det folket
som korsar sig. (Canton Freiburg är Katolskt) Freiburgska Frun-
timren äro mycket berömda för sin skönhet och sin smakfulla drägt,
om deras skönhet kan jag ej säga mycket men klädseln är rätt vac-
ker, en tjock med Band inlindad fläta går omkring Hufvudet, en liten
Halmhatt omknuten med ett band sitter på Hufvudet utan att skyla
flätan, och klär ansigtet förträffligt; det öfvriga af klädseln fästade jag
mig icke så mycket vid. Vi lågo om natten i Pajerne men aktade
oss noga för Björn och lågo uti La Couronne. Vi kommo sent om
aftonen och en sådan mängd skockade sig kring Wangnarne att vi
knappast kunde komma ut. Omkring Pajerne äro mycket lämningar
sedan Romerska tiden, och man finner ofta bland ruinerne Penningar
och andra skatter. Vi foro tidigt från det otrefliga Pajerne, och hade
en ful Skogig väg ända till Moudon en liten otäck och smutsig stad
der vi åto middag; rummet här var ännu värre fullskrifvet än det
uti Murten bland annat stod der: Tous les ennous se sont rassemblés

a Moudon, si j'y passoit deux jours, le troisieme ne m'y trouverois plus. Vive Napoleon läste man öfveralt, och smädelser för Bourbonerne. På eftermiddagen fingo vi se de Savoyska Snöbergen, du kan ej föreställa dig Agathe med hvilken förundran och glädje vi hälsade dessa för oss alldeles ovanliga föremål, alla täflade om att upptäcka ett större snöfält eller djupare svalj alla ropade ser du! ser du! omkring oss lågo vingårdar sköna Lunder och Ängar, alt var grönt och Blomstrande som om våren, och der borta låg evig Snö. Tony gjorde oss uppmärksam på die beide Stockhorn, som likasom tvenne Oxhorn stodo på ett högt Berg. Nu fingo vi Genewersjön i sigte — den låg alldeles stilla uti en mild silfverglans Himmeln var mulen, och Solen som var nära sin nedgång lekte med sina matta Strålar midt på Sjön, litet längre bort kastade Alperna långa mörka Skuggor längs med Stranden, — vi tego alla under det vi långsamt foro ned, med blickarne fästade på Genewersjön — Agathe min söta Älskade Agathe, det ges stunder i lifvet så ljuftva och tillika så besynnerligt smärt-samma att intet annat än tysta tårar kan uttrycka hvad vi känne. Det var med denna känsla, och med ett tårfullt öga som jag denna afton mötte de sköna och höga naturföremål som omgäfvö mig. Mitt hjertas älskade Bilder omgäfvö mig äfven i denna stund, Agathe.

2. Till Louise Forselius.

[Sommaren 1824.]

Min goda Mamselle Forselius!

Ett oförmodadt möte med fröken Gyllengam min goda Mamsell Forselius Cusine, har förskaffat mig ett länge önskat tillfälle att skriva till mamsell Forselius, det jag ej kunnat förr emedan jag ej kändt adressen; men nu min goda Mamsell Forselius då jag fått vägen banad till detta nöje så skyndar jag mig att certificera det jag lefver och mår väl, samt på det högsta önskar att snart erhålla samma försäkran af Mamsell Forselius egen hand, å mamsell Forselius sida; Mamsell Forselius bröder som jag i Sommar haft det nöjet att träffa, ha redan försäkrat mig derom, men jag ber min goda Mamsell Forselius var söt då tid och tillfälle tillåta, underätta mig en detail, om huru och hvar Mamsell Forselius tillbragt denna tid af tre år på hvilken vi ej stort hört utaf hvarann, och då jag vet att Mamsell Forselius är god och intresserar sig för vår famille så skall jag på

min sida i dag berätta, huru under denna tid verlden gådt för oss. Ej utan löje kan jag påminna mig det förfärligt dystra bref, som jag Natten före vår afresa från Stockholm skref till Mamsell Forselius, och huru hemsk och högtidlig denna stund syntes mig: så litet anar Meniskan hvad som förestår henne; och så mycket älskar ungdomen att föreställa sig faror och olyckor som för det romaneska sinnet alltid äga ett vist behag, och jag kunde vist icke föreställa mig, att jag som så gerna dröjde med tanken vid Skeppsbrott, Röfvare, äfventyr af alla slag och sorter som jag med hemligt nöje fastän med rysning förmodade skulle möta oss, jag kunde vist icke tro att jag på Tysklands Landsvägar, skulle helt darrande af den ganska litet romaneska frucktan att stjalpa, ej vara i stånd att njuta det minsta af de vackra trackter vi reste igenom, eller af de många andra nöjen dem en resa tillbjuder; men så är det vanligtvis här i verlden, med Inbildningen och verkligheten. Ifrån Stockholm och till Ystad hade vi en lika angenäm som lycklig resa, vi hälsade under vägen på släktingar och bekanta, samt besågo alt märkvärdigt och anmärkningsvärdt.

Öfverfarten till Stralsund på en på det bekvämligaste inredd Postjagt var lycklig ehuru motvind och storm fördröjde oss ett helt dygn på Hafvet, hvilket likväl förskaffade oss det nöje att se det vackra Rygen hvilket vi foro omkring, med sina präktiga Ekskogar och ofantliga Kritbärg, och mig tillfälle att pröfva mitt Courage som befinns vara en stor stackare. Början af resan i Tyskland var förfärligt tråkig, otänkbart gemena Landsvägar, en gruflig hetta, ledsamt folk, stora heder, och platttyska, följde oss ända mot Cassel der vi dröjde något längre för att bese de märkvärdigheter som denna stad har öfverflöd på, i Frankfurth sjuknade jag, och då det just då var den stora Messan eller Marknaden, och således ett beständigt buller och stoj fördes jag till Darmstadt der jag låg i 3 veckor ganska illa sjuk, men tillfrisknade under en förträfflig doktor Churfurstens Lifmedicus Baron Wiedekinds vård. Ifrån Cassel hade [vi] den mest angenäma resa genom det sköna frucktbara Badiska landet då vi åtföljde Rhen stranden, genom Städerna Heidelberg Carlsruhe Rastadt, Freiburg och till Basel der vi med glada känslor hälsade Sweits.

Derifrån reste vi till Bern och så till Lausanne. Fem a sex veckor vistades vi vid Genewersjöns förtjusande stränder, ömsom i Lausanne Vevay och längst i Genewe der vi njöto af de sköna så vidt beryktade nejderne och af det angenämaste Societetslif. Här fingo vi underättelser om att gula Febern som så rysligt härjade i Barcelona, äfven började visa sig i Marseille, detta gjorde att Pappa alldeles ändrade sin reseplan, och beslöt att passera vintern i Paris, och nästa Sommaren på en af de täcka Campagner som äro spridda rundt

omkring Genewersjön. Den 10 November lemnade vi Genewe och våra Sweitsiska vänner, samt min älsta bror som skulle i Genewe denna winter fortsätta sina Studier, resan öfver Jurabergen som skilja Sweits och Frankrike åt, är en af de interessentaste man kan göra, mindre så är den genom det kala men fruktbara Bourgoigne och hela den öfvriga vägen fram till Paris dit vi ankommo den 19 November på förmiddagen. i denna stora Stad blefvo vi ända till den 4 Juni 1823, och under denna tid gick knappast en dag förbi som ej hade med sig ett nöje, vi hade mästare af alla slag, och kände med ett ord på mångahanda sätt rätt lifligt att vi voro i Paris; men oblandadt var visst icke detta muntra lif, och om jag också alltid räknar denna Vinter för den märkvärdigaste jag öfverlevvat så blir den visst icke derföre den gladaste eller lyckligaste. Mot våren började Pappa längta tillbaka till Sverge, alla planer för ett längre vistande utrikes blefvo åsidosatte, och den 4 Juni anträdde vi verkligen återresan till vårt goda Fädernesland. Vägen togs genom Nederländerna och Westphalen i Brüssel och i Münster uppehöll vi oss några dagar, äfven dröjde vi i Doberan i Mecklenburg, och i Hamburg; ifrån Stralsund, hade vi en angenäm öfverresa till Ystad der jag lifvligt kände hur ljuft det är att återse sitt Fädernäsland, ehuru vår frånvaro vist icke kan kallas lång; efter 14 dagars resa i Sverge voro vi åter i Stockholm, och den dag vi dit ankommo var den gladaste jag upplevvat då vi voro omgifne af Släkt bekanta och vänner som lyckönskade oss till vår återkomst, och det var så mycket att visa så mycket att fråga, så mycket att berätta om. En lång tid efter vår hemkomst var alt gladt och godt, men på Vintern började Agathes hälsa som i Frankrike var förträfflig att försämras och hennes snehet som hittills knappt varit märkbar tilltog betydligt, vi voro alla högst nedslagne öfver vår lilla älsklings lidande, och Doctorerne visste ingen hjälp. Om Sommren reste mamma med henne Hedda och Claes till Köpenhamn, för att der rådfråga en ryktbar Doctor. på Agathe sattes Hank Plåster och Bandager, och hon återkom något förbättrad till sin hälsa, men detta lilla bättre varade ej länge, och hela Vintern under hvilken hon efter sin egen innerliga önskan läste till Nattvarden, och hela denna Sommar, fortfor hon att beständigt aftyna. Ack hvilken dagligt smärtsam syn var ej detta för oss alla, och i synnerhet för Mamma som älskar henne så ömt och som ändå nästan måste önska henne att snart i grafven få sluta sitt långsamma lidande. En enda utväg och ett enda hopp (ehuru svagt) återstod, och detta var Frankrikes milda välgörande Climat, och förträffliga inrättningar för sådana sjukdomar, och på vägen dit är Mamma nu med den lilla sjuklingen, Claes, och Hedda som tillika med Agathe skall accorderas

in uti ett institut, som är enkom inrättadt för att bota åkommor i växten. Hedda blir der för att vårda Agathe under den tid som kuren kommer att påstå, och som säkert ej blir under två à tre år och kanske längre, en svår skilsmässa för Systrar som älska hvarann som vi göra. Sedan Mamma i Paris stält i ordning för Agathe återvänder Mama med Claes till Sverge, och till oss, ... åtminståne ha vi nu hopp. Vi ha redan haft bref från London dit resan gådt ganska lyckligt. Gud beskydde dem!

Hvilket bref min goda Mamsell Forseljus, så långt har jag ej skrivit på år och dag, jag fruktar att Mamsell forselius längesedan blifvit trött, men jag skall nu ej heller tillägga många ord; låt oss snart få veta huru Mamsell Forselius mår och lefver i thenna snöda Werld, Charlotte ber tusenfallt hälsa Mamsell Forselius. Det var för oss båda lika angenämt som oförmodadt att på Concerten i Ladugårdslands Kyrkan träffa en vän och släktinge till Mamsell Forselius, uti fröken Gyllengam som tycktes oss vara en mycket god och älskvärd ung flicka vi språkade rätt mycket om Mamsell Forselius. Farväl min goda Mamsell Forselius, förlåt min långa epistel som aldrig vill taga slut Glöm ej bort en

tillgifven Vän
Fredrice Bremer.

3. Till Louise Leuhusen f. Creutz.

[Juli 1826.]

Min lilla söta goda bästa älskansvärdaste oroligaste lyckligaste min innerligt afhållna Louise!

Vet du hvar jag ville vara? Vet du hvad jag ville göra?

Med Posten ville jag fara, till Medevi ville jag köra, smyga mig in i Schefferska byggningen, omfamna dig och hviska vid ditt hjerta huru innerligt innerligt jag håller af dig »och den der enda i högen som dugde och som du feck». Jag begriper alldeles icke huru man så mycket kan hålla af meniskor som man närmare kändt endast en månad — men det är deras fel och inte mitt. De första dagarne sedan vi skildes åt kunde jag alldeles inte finna mig uti att inte mera vara med herrskapet, min första halfvakna tanke om mornarne war alltid den att vara bra tyst, (jag tyckte mig alltid vara på Backa der jag af en viss person feck en

ärerörig beskyllning,) flera gånger om dagen steg jag upp från min stol för att gå in till dig, flera gånger tänkte jag på något vackert att spela för Leuhusen, och hvar gång jag kom i håg hvar jag var smakade det mig som Rhabarber i munnen. Att hvar och en som har Hjertat och hufvudet på sitt rätta ställe måste förträffligt trivas på Björnö, ligger i sjelfva sakens natur, men det finnes en liten stackars varelse som hade der trifvits ändå bättre än alla andra om hon mindre fäst sig vid tvenne stygga meniskor på stället. Det är för besynnerligt Louise, men det är så; att med meniskor som äro mig fullkomligt likgiltiga huru förnäma huru präktiga de må vara känner jag mig alltid ogenerad och fri, men med meniskor åter dem jag innerligt värderar blir jag ofta helt blyg stundom halfrädd jag känner dem så mycket öfver mig, mig så mycket under dem, att jag ofta skulle känna mig lyckligare att vara deras tjenande än deras like. N. B. Så mycket du vet min Louise hvart du skall vända dig i fall Brita Stina kommer ur din tienst.

Jag undrar Louise »om du slagit upp med Gossen?» (jag anser det för troligt) Jag undrar Louise, »huru du mår?» bra hoppas jag min unge lilla så vida för kroppens hälsa »Källans rena kristall» och för själens »Kärlek

»Gudomlighetens friska fläckt
»I Lifvets qualmuppfyllda lunder»

göra sin vanliga uppfriskande värkan. Plocka hälsans ros vid Medevi Louise, för den med dig till Björnö, lifvets bästa blomma måste lära trivas der der alla dess skönaste och ädlaste wäxa så ymnigt. I följd deraf ordinerar Herr Lifmedicus Sundt förnuft, En god dosis skratt-piller alla dar (om sådana kunna fås på stället) hvarannan timme en matsked trätomos, (intages i sällskap med Baron Leuhusen,) för öfvrigt inte skriva inte läsa inte fundera, men mycket gå, äta bra, lefva friskt på, och isynnerhet komma i hog att ofta hålla för ögat en liten rose Lorgnette som visar hela verlden Amorosamente, alt hvad som närmar sig brunt mörkgrått eller svart vare alldeles utstruket ur den moraliska Brunsdiäten. Costumen (viktig mer än man tror) vare som oftaste Bonnet à la Folle, blå musselinsklädning med spetscollerette.

Lilla goda Louise hvad jag skrifer låter väl litet fjoskigt men det är rätt mycket alfvare deruti isynnerhet hvad den der rosefärgade lorgnetten vidkommer.

Hvad jag gör och låter på denna snöda Jord? nu, något som rätt mycket roar mig, eljest just stort ingenting, annat än promenera omkring på detta paradiskt vackra ställe alla mornar, äta Gröt alla aftnar och för öfvrigt tacka Gud för mitt lilla lif. Fredrique Buren-

stam vinner vid att bli närmare känd, hon är lika god som vettig. Hennes man är i högsta grad liflig och werksam. De lefva wäl men ytterst nycktert tillsammans.

Den 12te reser jag med Pappa till gamla Årsta åter.

Från Paris har jag haft ett bref från mamma med de gladaste underättelser Agathe är lika lång som Charlotte och hennes axel skriver mamma otroligt mycket bättre. Jag skickar dig bästa Louise denna plosterlapp från Charlotte från Rotterdam, det romaneska slutet af bekantskapen med Alfvarado skall säkert roa dig och Leuhusen, jag vet att du ej för någon eljest omtalar detta tokeri.

Jag har haft ett litet innerligt sött bref från Hinrika; hon är perlan af alla femtonåriga flickor.

Fredrique B. har för mig skrivit det brefvet som vi taltes vid om, jag vet att det kommit riktigt och på alt sätt wäl fram. Jag är obeskrifligt nöjd att det blifvit gjordt.

Och nu min lilla söta goda bästa älskansvärdaste oroligaste lyckligaste, min innerligt afhållna Louise, nu gör jag som vår saliga Cominister Ökner, slutar med hvad jag börjat, nemligen att jag håller alldeles för mycket af dig, och ditt andra du sjelf. goda Leuhusens! jag ville kunna taga era händer lägga dem på mitt hjerta, så skulle ni få känna huru det klappar, och mina blickar skulle säga huru det klappar för er. Skall jag inte i detta lifvet kunna komma åt att göra er någon glädje? Jag kunde önska — vet du Louise jag begriper rätt wäl den meniskan som tände eld på sin älskarinnas hus för att ha den glädjen att rädda henne, — ack hvad alt detta är för galenskaper! — såf du i ro Louise lilla i Shefferska byggningen jag skall sjunga för mig

»Spinn spinn Dotter min
Var du nöjd med verlden din.»

sjunga mig så till sömns om aftnarne, och sedan kanske drömmen mildare ofta än verkligheten flyttar mig till dig på Björnö åter. En obeskrifligt glad stund väntar mig i sommar, min lilla Agathe, mamma Charlotte Claes att få omfamna dessa alla! man är rik då man har så många att hålla af. Glädje timman N° 2 slår i Stockholm när jag der som jag med säkerhet hoppas får träffa dig; apropos om timma ropar Björnö Nattvackt nu helt säkert sitt harmoniska »Klockan är tie slagen» e.t.c. således god natt lilla älskade Louisa hälsa hjertligt Leuhusen ifrån din (och skam till sägandes äfven hans)

innerligt tillgifna

Fredrique Bremer.

4. Till Charlotte Bremer.

Årsta d. 14 Januari 1828.

Det är på en morgonstund, med guld i mun, som jag sätter mig att skriva till min lilla Guld- och Silver-Lotten. Af ditt bref, som jag i går fick, ser jag, att du ännu ej fått mitt. — Goda Charlotte! Om du visste huru godt detta bref (ehuru alldeles för litet utförligt) gjorde mig, skulle du oförtöfvadt lemna synål och tråd, piano och noter eller hvad helst du sysselsätter dig med, för att förfärdiga ett annat, som mera lefvande och tydligt framställde för mina begärliga blickar Agathe W—s och ditt hvardagslif. Gudskelof! att Agathe är så bra, så trefflig, så förständig; Gudskelof! att du är hos henne och kan, under det du gör hennes dagar gladare, sjelf erfara den angenäma känslan att lefva ett treffligt och nyttigt lif. Utrustad, som du, att verksamt och vårdande lefva för andra, huru glad är jag ej, att veta dig nu för första gången uppfylla det sköna kallet att lyckliggöra andra och derigenom sjelf känna dig lycklig. Huru treffliga låta edra förslag för vintern! Musik, läsning: lifvets poesi; arbete: dess skönaste prosa, och jag är öfvertygad att dess plattare, men nödvändiga prosa: äta och sofva, ej blir glömd. Men jag måste nödvändigt hafva litet nogare beskrifning på allt detta. Jag får sjelf ingen ro att äta eller sofva förr.

Och denna lilla »Tillkommande», huru mycket intresserar han mig ej redan; huru söt han måste bli och huru lycklig! Han skall också bli den första, som återväcker min slumrande vena.

Slumrande engel,
 Än under moders
 Klappande hjerta
 Hvilande stilla,
 Väntade lilla,
 Helsning till dig!

Helsning från lifvet,
 Från fröjderna många,
 Som vänta dig här,
 Dig, som ej anar
 Lifvet, blott känner
 Det som en vårfläkt
 Re'n i ditt bröst.

Helsning från tiden,
 Som du ej anar,
 Varelsens visa,
 Fostrande amma;
 Tiden, som väntar
 Dig i sin famn.

Helsning från jorden,
 Der, barn, du skall leka
 Bildas som yngling
 Till verkande man.

Sorgen och smärtan,
 Skuggor så mörka,
 Stå väl i dalen;
 Dock frukta dem ej.
 Moderlig omsorg,
 Sköld, som ej sviker,
 Skyddar din vandring,
 Tryggar din ro.

Taggar af törne,
 Nässlor, som bränna,
 Stå väl vid vägen;
 Dock frukta dem ej.
 Handen re'n höjes,
 Vårdande handen,
 Att rödja dem undan,
 Att törnfria rosor
 Strö på din stig.

Andar väl smyga,
 Hemska och onda,
 I blomfyllda lundar;
 Men frukta dem ej.
 Buren på kärlekens
 Snöhvita vingar,
 Andas beskyddande
 Öfver din hjessa
 Moderlig bön.

Englarne fordom
 Förde en pilgrim
 Upp till de trognas
 Heliga höjder:
 Honom var väl.
 Slumrande pilgrim!
 Vakna, snart vakna,
 Morgon re'n strålar,
 Dig äfven väntar
 Ledande Engeln,
 Som vill dig ledsaga
 Upp till de eviga
 Soliga höjder,
 Der eviga palmer,
 Eviga vårar

Löna den redliga,
Fastän så svaga
Jordiska dygd.

Engeln, som väntar,
Vårdar och leder,
Pilgrim, ditt lif,
Hvem är den hulda,
Som vid din vagga
Sjunger med tårar,
Tårar af glädje;
Skänker dig sällhet,
Lifvet och sällhet
Invid sitt bröst?
Lycklige pilgrim!
Som under moders
Klappande hjerta
Än hvilat stilla,
Väntade lilla,
Uti din engel
Skåda din mor.

Läs ej detta för Agathe om du tror att det skulle uppröra henne. Du vet att allt hvad jag skrifver är hastverk och dessa hastverks förfärdigande grundar sig på min lycksaliga okunnighet om regler och ordning, som likväl äro så nödvändiga om man vill skapa något öfver medelmåttan. De verser du begärt skall du med nästa bref få, i dag hinner jag icke nedskrifva dem.

Till beskrifningen om Årsta-koloniens lefnad, som jag sista gången gjorde, kan jag icke tillägga annat, än att jag målar flitigt åt en general, som på knä bedt mig om en målning, och att vi äta mycket hafresoppa.

August är i himmelriket med sitt cornettskap och sin uniform. General Hj— är mycket god mot honom. August kommer troligtvis att börja gradpasseringen i Februari. F— är hans orakel, och hvad F— säger eller F— tror, är något lika ojäfaktigt som bibeln. Det är en glädje att se hans lycka. Och väl är det, att, då man är ung, ödet visar sig såsom en förekommande och vänlig brud, snarare än såsom en kärf och grällig käring, som följer gnatande steg för steg, hvilket händer så mången ärlig vandrare.

Pappa är ganska svag; Hedda vakar hvarannan natt, och det är riktigt med ånger, som jag, vetande detta, hvar afton lägger mitt hufvud till hvila.

Vår Agathe finner sig mycket väl i sina machiner, så som de sist blifvit ställda, och gör stora framsteg. Hon är snarare muntrare än förr och sjunger från morgon till afton sin nuvarande favorit-refrain:

Witschli, watschli, witschli, watschli, bums faller ein!

Min goda goda Charlotte! nu har jag, mig veterligt, ej något mer att göra reda för. Bland indifferent bekanta vet jag ingen, som dött, och

ingen, som gifter sig. Utom dessa tvenne epoker intresserar mig intet i deras lefnad nog för att skriva derom.

Farväl, bästa Charlotte! Ett bref, ett rätt utförligt bref begär och väntar jag af dig. Kom ihåg huru nära allt rör mig, som angår dig, och ingenting skingrar så säkert den smula melankoli, som stundom råder hos mig, som att höra, veta och se att du har trefligt, att du är nöjd. Helsa Agathe på det ömmaste från mig. Hvad jag är nöjd, hvad jag är glad att veta er tillsammans; men tala mycket, mycket derom. Farväl!

5. Till Charlotte Bremer.

Februari 1828.

Ack, hvad det var lyckligt! Nå, hvad jag är glad! Stryken ej öfver mina fröjdebetygelser, min goda, lyckliga Agathe, min söta Charlotte, med ett föraktligt kors derföre att de ej simma i en sås af tårar eller låga i fosforisk eld.

Man kan ju vara dum,
 Man kan ju skriva platt,
 I hjertat dock ha rum
 För en oändlig skatt
 Af känslor, varma, ömma;
 Man kunde haf och jord
 Med känslor öfverströmma
 I superfina ord;
 Men på förnuftets bord
 En enkel, konslös rätt
 (Potates rätt och slätt)
 Bör jemt och lika gälla
 Med puddingar, som svälla
 På guld- och silfverfat.
 Blif derför icke flat,
 Min käraste Agathe,
 Om jag helt enkelt här
 Min gratulats hembär:
 Må pojken blifva stor
 Till hjerta, kropp och själ,
 Och måtte hans fru mor
 Må alltid mycket väl!

Amen.

Du tror väl, kära Charlotte, att jag intet annat har att göra än att tänka på och drömma om dem, som jag älskar, och turturdufolikt kuttra fram mina känslor. Villfarelse, förskräcklig villfarelse! Jag är öfverlupen af folk från morgon till afton.

Än är det kära mor,
 Än är det söta bror,
 Än är det lilla gossen,
 Som alla hafva frossen.
 Nu bedja de mamsell
 Att vara god och snäll
 Och gifva dem en kur,
 Stor sak om hvar och hur
 Och hvad man i sig stjelper.
 Blott sjukdomen det hjälper,
 Så är det lifstinktur.

Och denna componerar jag af hvarjehanda ingredienser, såsom: öl, långpeppar, bränvin, kummin, malört m. m., m. m. En person trodde jag visst och sannt att jag hade förgiftat; men han kom sig, och mina kurer lyckas öfverhufvud väl.

Ditt bref gjorde mig glad. Du är lugn — jag är det då äfven. På en Söndagsmorgon kom det, och sedan vi läst det, Agathe och jag, för rättade vi vår morgon-gudstjenst med detta innerliga böneutrop, som vi ovilkorligt uppstämde: »Gud låte Charlotte bli lycklig!» — Ack ja! Gud den allgode göre dig lycklig, och alla mina systrar och Agathe W—. Jag känner att jag för min jordiska sällhet blott behöfver er, och får jag denna, skola de sorgeligaste föremål, som i framtiden kunna komma att omgifva mig, ej rubba min själs lugn. Till denna framtid, dessa föremål, så sorgliga och för mig så kära, som du känner, längtar hela min själ, trängtar mitt hjerta medan det tackar Gud för lugnet, som det nu njuter.

Morgonsol och aftonstjerna,
 Alla dagens ljusa timmar,
 Alla nattens tysta stunder
 Finna uti samma hjerta
 Samma hopp och samma smärta,
 Samma innerliga bön.
 Fastän dold, i milan brinner
 Elden, som dess inre tär,
 Och om en gång luft han finner,
 Lågan upp mot himlen bär,
 Och en offerflamma vorden
 Stiger klar hon öfver jorden.

Hvad ni måtte ha eller haft mycket att göra till kristningen! Jag föreställer mig allt nära och omkring er. Huru glada vi voro vid underrättelsen om Agathes lyckliga nedkomst kan jag ej beskrifva. Vår Agathe miste sin hufvudvärk och jag gjorde allting bakvändt hela morgonen.

Farväl, goda kära vänner! Min compliment till lilla grefven.

6. Till Charlotte Bremer.

1828.

På dina allvarsamma frågor svarar jag med hänvisande till mina båda sista bref. Det skulle ej heller nu mera stå i mitt val att resa; men var öfvertygad, att mitt val och min önskan är, att det blir såsom det nu är Du har rätt, bästa Charlotte! Jag skulle visst icke kunna, såsom du anser möjligt, bära med lugn sådana små otrefnader, som du föreställt dig. Jag kan i detta fall likna din själ vid det fasta sidensars, hvars jemna yta icke tar intryck af vidrörande, då deremot jag i den mjuka linongen, som vid minsta sådant skadas, igenkänner en likhet med mitt stackars, så lätt förstorä inre. Var fullkomligt lugn för mig och mitt humör. Jag är väl ej glad, men jag är ofta rätt lycklig i tanken på detta stilla försakelselif, som, vill Gud, skall föra mig fram till det mål, som alltid förefaller mig vara det enda efterlängtsvärda. Min jordiska glädje väntar jag af mina syskon, i synnerhet af mina systrar, och jag vet att deras sällhet skall göra min nästan för stor för denna jorden. Se ej i detta någon gnista af melankoli. Den finnes, på mitt ord, ej der. I dessa föreställningar ligger tvärtom mitt gladaste hopp och i den tro, som jag ej vill kalla svärmeri, att från ett hjerta, som försakat egna anspråk, som vill helga sig till Gud, skola innerliga, oupphörliga böner för deras väl, som jag öfver allting och blott för deras egen skull älskar, ej vara overksamma. Neka mig ej den glädjen att hoppas kunna i en framtid blifva eder osynliga skyddsande. Och om den förr så verldsligt sinnade Fredrika skulle synas er alltför allvarsam under det hon söker lugn och förädling, så bör det väl ej oroa dig, bästa Charlotte, som vet att ett är nödvändigt, och för vissa karakterer i synnerhet nödvändigt. Min goda Charlotte! Du kan aldrig skrifva för mycket om dig; det blir alltid för litet för mig. Innerligt snäll är du, som skrifer, då jag vet att brefskrifning ej roar dig. Men du tänker på mig och vill göra mig glad, och det gör du äfven.

Taflan med gubben i mössa, som hängde i sängkammaren, har jag afmålat i sepia i miniatyr på elfenben. Antingen denna eller en sainte famille, äfven i sepia-miniatyr, skall generalen få. Min Napoleon är verkligen rätt bra, och 50 rdr b:co måste den gifva, som vill hafva honom.

Min vena är mycket torr; men då den börjar blifva flytande, skall den säkert flyta till dig.

Manuscriptet till berättelsen om kriget med Barbareskerne har råkat komma med uti en auto-da-fé på gammalt contra-band, och tidningen har pappa. Efter du vill hafva det, skall jag bedja Hedda afskrifva och skicka dig det.

Omfamna Agathe i mitt ställe och säg henne allt ömt från mig.

7. Till Charlotte Bremer.

1828.

Slutet af ditt bref, min goda Charlotte, utplånade hos mig det ängsliga intryck, som dess öfriga innehåll verkat. Att du finner dig väl blir ändå för mig det andra nödvändiga och medvetandet deraf följer och lyser mig som ett litet vänligt stjernljus på min gångstig och låter det aldrig fullkomligt mörkna omkring mig. Svara ej härpå med tacksägelse. Min känsla för dig beror ej af min fria vilja, den är nödvändighet, och hade jag valet, skulle jag kanske icke underkasta mig den, emedan mitt älskade standar, oberoende, derigenom för alltid kommer att vackla. Emellertid finner jag mig ändå skäligen i mitt öde. På dig allena hvilar ansvaret och skyldigheten att för min sällhet i synnerhet sköta din. Tag väl ad notam hvad jag nu skall skriva, min goda syster. Jag är öfvertygad att endast på dig beror att stadna så länge du behagar der du är. Pappa är nu så obeskrifligt nöjd med att du och Agathe, som pappa verkligen håller af, äro tillsammans, och säger blott att han ej begriper huru han kunde göra svårighet dervid. Vi alla, och jag i synnerhet, önska att du måtte stadna der allt tyckes bjuda dig ett angenämare lif och nyttigare verksamhet, än som kunde blifva din del på gamla Årsta. J—hus och T—ö skola i sina skuggor, så tyckes mig, omsluta så vänligt och mildt min lilla Charlotte och säkert hindra någon saknadstanke att gå igen bland våra hasselhäckar och stickelbärsbuskar. Ehuru jag vore innerligt lycklig att se dig åter, och ehuru jag vet att min längtan kommer att tilltaga i samma mån som dagarne aftaga, skall jag ändå dubbelt njuta denna sommar, om jag kan föreställa mig att du gör det och således hvad du på många år icke gjort. Öfverväg noga, bästa Charlotte, och följ sedan din fria vilja. Ett bref från Agathe, som kan skriva så väl och intagande, och ett från dig skola säkert utverka längre fram ditt vistandes förlängning.

För den farhåga du yttrar har jag ingen fruktan, om du alltid blir hvad du skapades att vara: enkel, god och förekommande. Det är ej en ny, men det är en sann tanke, att hvar och en bör söka att noga känna den egentliga halten af sin karakter och, lik en skicklig skulptör, bilda och arbeta och polera derpå, till dess att utkastet, som naturen gjorde, framstår i harmonisk och originel skönhet. Att allt fremmande, allt »miss» må försvinna, det är åtminstone halfva lifvets arbete. För den andra hälften står man i bästa fallet såsom Psyche i Sergels atelier. Mästaren, som i sin själ bär idealet, blir aldrig fullkomligt nöjd med sitt arbete; men de små förändringar och försköningar, han gör, äro synliga oftast blott för hans eget kännareöga.

Ditt uttryck att jag lefvat upp förefaller mig lustigt. Jag är nu hvad jag var innan jag af en tillfällighet så plågsamt nedtrycktes, kanske mera lugn, mera undergifven, mera ödmjuk, och således mindre i fara att blifva utsatt för något dylikt. Glad är jag ej och ej munter utom i bref, och blir det förmodligen ej mera, önskar det ej heller efter den riktning, som både känslor och tankar hos mig tagit. Men jag är så lugn att jag ganska ofta är lycklig och färdig att emottaga njutning och glädje af det minsta

af lifvets goda. En blomma, en bok, en vacker dag glädja mig nu som då jag var barn; mer än allt min målning, som jag gör spekulationer på.

Hvad mitt stora res-projekt beträffar inser jag att ej något kan göras deraf. Jag måste vänta. I min nuvarande ställning, i synnerhet penningeställning, är tålmod min enda vishet. Som Gud vill! Emellertid skall jag bli verksammare i allt omkring mig. Med permission sagdt, så är jag bottenfrisk och rask, men hvem tror mina ord?

Farväl, min goda Charlotte. Skrif till mig mera om dig, läs i Grandisson och var ej mera återhållsam än detta fullkomlighetsmönster och hans miss Byron.

8. Till Charlotte Bremer.

Årsta d. 13 Juni 1828.

Våra bref korsa hvarandra. Af ditt sista till oss alla ser jag med innerlig glädje, att du tyckes trifvas och roa dig emellanåt. Hvad det skall bli oändligt roligt att återse dig, och ändå önskar jag att det ej måtte bli så snart. Vår familje-atmosfer är allt tung, och jag vet, att om jag skulle se den trycka dig, skulle jag å nyo förlora den kraft jag återhemtat under dessa tvenne för mig så trefliga, ensliga Årstavintrar. Jag är ett stackars barn, söta Charlotte, pjunkig för mig sjelf, pjunkig för andra, och bland dessa andra är du mitt hjerta närmast. Tro likväl ej att jag är melankolisk, långt derifrån; jag njuter rätt tacksamt och förnöjdt de många lugna dagar jag nu har, och mina blickar in i framtiden, ehuru halfrädda och förstulna, se alltid der hvad jag önskar för mina systrar och för mig. Syssetsätter mig gör jag som vanligt och mera kunde jag göra om jag lade mig i gårdens regeringsärender. Här kommer än en bonde, än en bondhustru, som begära mitt gunstiga förord och min protektion för det eller det. Men jag, fattiga barn, som har mindre inflytande än en premierministers kokerskas disktrasa, måste afspisa dem med vänliga ord och magra förhoppningar.

Agathe W— har skrivit ett aimabelt och värtaligt bref (efter hennes vana) till mamma, deruti hon begär att du måtte tillbringa ännu sommaren hos henne. Hvad jag är glad, att du är så mycket för Agathe.

Jag far ej till L—sens för många orsakers skull, hvaribland den förnämsta är, att jag vill vara hvad jag kan för vår lilla Agathe, nu i synnerhet då hon behöfver omsorg och hjelp i mycket. Vi hålla nu på att sätta upp hennes garderob. Jag syr, vänder galet, efter vanligheten, sprättar upp och syr om igen, men får ändå slutligen färdigt. Den dagen, då August, i full uniform, här gör sitt uppträdande, skall jag på bästa vis kläda mitt skötebarn i bländande hvitt och rose. Om detta möte, åt hvilket jag hjertligen gläder mig, skall du få utförlig beskrifning.

Nu farväl, Charlotte! Må väl, sof väl, sjung väl och roa dig väl. Agathe omfamnar dig, med en tome af m:me de Genlis memoirer i handen.

9. Till Louise Leuhusen.

[Juni 1828.]

Min goda söta Louise!

Skulle väl min lilla goda Louise, (om hon någongång tänker på den som så ofta tänker på henne) skulle väl min goda Louise ej förmodat, att Fredrique Bremer vore saligen afsomnad. Min söta Louise ännu lefver jag gunås eller Gudskelåf (jag vet ej) jag har blott en tid bort åt varit betungad med en så stor skriflättja att jag ej fattat i pennan utan för att då och då skriva en tvättnota eller horreur. I stället har jag rätt flinkt skött Synålen, för min lilla Agathes räkning som nu arbetar på sin förvandling från fyrbent till tvåbent djur. Huru snäll och söt hon är vill jag ej säga men — kom och se henne!

Jag vaggade ännu i mitt hjerta hoppet att få se dig här då jag feck underättelse om den bedröfliga händelse som förkortat härskapets tillärnade sejour i Stockholm, och som beröfvade mig alt hopp. Och nu hoppas jag alldrig mer.

Innerlig tack min söta Louise för ditt bref och din godhet att vilja se mig hos dig i Sommar. I Sommar får jag väl ej smaka detta nöje. Min Agathe behöfver mig och jag behöfver därför vara när henne. Men i Björnö täcka Park i Björnö trädgård i Cabinettet Salen Bibliotheket och min fordna lilla kammare älskvärd i åminelse skall väl ofta min tanke gå igen, och igen och igen skall jag, måste jag tänka: Söta Louise! goda Leuhusen! Glad och trefligt har jag nu här omgifven af mina syskon, gladare skall jag känna mig ännu om jag vet att du och din goda L . . . äro friska ty då vet jag att ni äro lyckliga.

I förrgår aftons kommo min goda Mamma och mina Syskon ut. Cornetten vår kära bror som vi på så länge ej sett var oss en hjertinnerlig fröjd. Han var förtjust i sin lilla syster Agathe den han ej ännu sett på två ben och väl klädd. Augusts skål dracks om afton under Canonskott, hvilket divertissement tillställes af några af folket som mycket hålla af honom. Det är en bottenbra Gosse jag önskade honom att vara känd af dig och af din L . . . jag är viss på att han äfven då skulle vara afhållen. Han är förtjust af sin General och jag har sagt honom att han skall bli det af sin Generalinna, lika qvinligt älskvärd som han manligt behaglig.

I rättnu två år har jag varit beständigt på Landet och till största delen ensam med Agathe och lilla Antiquen Sköna två år! skada blott att jag glömt bort att niga, och att säga complimenters. men man hemtar sig snart

Charlotte önskar komma hem i höst hon skrifver ofta och trifs väl hos Agathe som vi alla älska som en syster.

Jag skulle väl egenteligen ha mycket saker att skrifva om men det faller sig icke i afton. Mitt fönster är öppet och med den sköna svala aftonluften intränger ett behagligt charivari af röster från muntert slätterfolk på ängen och kyrkklockornes mer sorgliga toner. detta alt gör mig litet dufven, och ger lust att med hufvudet mot handen sitta och göra ingenting. Jag måste roa mig med litet far niente och bjuder derföre min goda söta Louise en God natt. Farväl, vill du fylla några bouts rimez? låt se — till exempel

Se
be
dröm
glöm

eller jag tror jag fyller dem sjelf Ack

Om jag drömmer vill jag se
Dig uti min dröm
Och den väna engeln be
Min Louise ej glöm

Din
tillgifna *Fredrique*

10. Till Charlotte Bremer.

Årsta den 16 September [1828].

Under det jag nu en vecka varit ensam har jag med själ och hjerta njutit mitt lugn. Ensamheten är min största sällhet, hvarför och huru begriper jag icke, då englagoda systrar äro mitt dageliga sällskap. Men det är så. Blott då jag är alldeles ensam, känner jag mig lycklig.

Mamma har rest till staden för att invänta pappa, från hvilken vi under tre veckor ej haft bref. Nu voro tvenne skrivelser ankomna, som mamma i går sände ut till oss. Pappa kalasar, fjäsas af slägt och bekanta, hvilka dricka vår skål och ställa till gästabud enkom för att fira pappas ankomst till Finland. Du, min lilla slägtkära Charlotte, hade bort vara med på denna resan, som, att dömma af pappas och Claes' bref, måtte roat dem

mycket. Agathe är nu uppe, ibland halfva dagarne, är rätt rask och söt. Hedda väfver der nere i hörnrummet en liten väf, och jag — jag syltar, skrifer romaner, skrifer bref, målar, spinner, går, kommer utom och inom hus, och när aftonen stundar ser jag mig om hvart morgonen for så hastigt.

Systrarne räcka bläcklösa händer för att omfamna dig.

11. Till Charlotte Bremer.

Årsta d. 20 October 1828.

I går gingo vi till Nattvarden, Agathe och jag. Jag tackade för tvenne års lugn och bad om styrka att taga mot alla kommande skickelser, bad för alla de minas sällhet och frid, och innerligt för henne, som nu första gången sedan många år gick fram till Herrans bord. Agathe blef djupt upprörd, och detta intryck, som jag blef varse hos henne, gjorde mig obeskripligt godt. Ack, måtte hon bli lycklig och måtte hon bli god! Mätte hos henne det förra verka det sednare! Bedröfvansens väg är så bitter och förbittrar så mycket. Jag är litet vemodig i afton och bör, tror jag, ej skriva till dig.

Jag längtar mycket att få höra att du roar dig. För oss blir, såsom jag hoppas, denna vinter ej otreflig, och om Agathe får roligt, skall jag hafva det med. Men aningen af stadslifvet ger mig litet »spleen». I morgon vänta vi mamma och Claes hit och då skall vår flyttningsdag bestämmas.

d. 27 October.

Biskop T—s kom i dag hit. Jag tyckte mycket om honom. Kraftig och klok: en riktig biskop. Han bragte sjelf samtalet på W—s predikan på Marie Bebadelsedag, som förra året gaf mig så välsignadt hufvudbry. — Den var förträfflig, tyckte biskopen. Vi disputerade en stund och han medgaf att W. på ett par ställen ej var fullt sann. Likväl har W., sade han, fullkomligt rätt i att ifra för religiositet hos fruntimren, ty om den ej finnes der — så är allt förloradt. Från verlden, från irrvägarne, från bullret och hvimlet kommer slutligen alltid en man åter till sin hustru och sina barn. Finner han ej hos dem religion, så blir han för alltid fremmande derfor.

Om Fredag, den 31:ste, skola vi flytta in till staden. Ack, mitt sköna land!

Då du, Charlotte, och Agathe W. äro så särdeles milda mot min poesi, skall jag tuta fram ett stycke, som jag i går afton, liggande i min säng, författade. Händelsen, om hvilken jag sjunger, är sann och dess olyckliga lilla hjelte skall i morgon bittida komma till mig.

Den 30 October.

Jag ämnade i dag taga en teckning af den lilla stackars gossen, som en sjuttio-årig gammal mormor, boende i torpet »Bakom», ensam försörjer;

Agathe intresserade sig äfven lifligt för honom och ville gerna se honom. Jag erkänner att jag blef litet flat, då jag fick se en liten tjock och frodig pojke med ett ansigte, der glädjen strålade. Han var sex år gammal. Han kan ej tala några ord, men frambringar många ljud. För öfrigt var gossen högst, fastän fånigt, komisk, gjorde de sötaste småleenden och grimaserade. Blott då han hastigt utropade: Aja! (modren hette Maja), blef hans ansigtes uttryck sorgligt, liksom rösten. Till en liten teckning af »Eländets son» i mitt album tog jag således blott gossens ögon och det öfriga ur mitt hufvud.

12. Till Charlotte Bremer. Stockholm den 3 November [1828].

Min lilla Charlotte! Här äro vi, och då jag skrifver detta kan jag knappt hålla mig från att gråta. — Fredagen reste vi hit in. Vädret var i början ruskigt och fult, men ju längre vi kommo, desto lättare blef luften, himlen klarnade framför oss tills inemot och framför Stockholm den stod alldeles blå och strålande. Jag nämner detta, emedan det hos mig väckte den tanken: i början skall det bli tungt, sedan bättre och slutligen bra. Då man är oviss och fruktande, blir man lätt litet skrockaktig.

På aftonen fick jag ditt bref. Hvad det innerligen gläder mig att du trifves så väl. Senare kom F. till oss, glad och liflig. Jag gick tidigt till sängs, med höstqvällen i hjerta och sinne. Lördagen var för mig en obeskripligt svår dag, och bittra, bittra tårar flöto för mig, en gärd åt förra stunder, för hvilkas tunga, frätande hågkomst inga englavingar skydda. Och, liksom mången gång förut, suckade jag blott: Ack, dö — dö! På aftonen blef det något bättre; jag läste en god bok, bad till Gud, blef lugnare och lofvade mig att söka hålla mig uppe.

Den 4 November.

Jag skall ännu tala blott litet om oss. Vi bo väl, vårt förmak är trefligt. Men hvad jag mest af allt värderar — ett eget litet rum, om än aldrig så litet — det saknar jag. Vi systrar ha god ro här och få vara mycket nere i våra rum. Pappas goda, milda lynne är förbi, svårt är det ej ännu, men tyckes hvar stund kunna bli det. Mamma är glad och god. Hedda lugn, men ej glad. Agathe är glad och full af hopp och lust (så länge) och jag — ack! min lilla Charlotte, jag arbetar emot nedtryckande känslor, jag säger: jag vill vara glad — och jag gråter. Men det blir nog bättre sedan det första gått öfver. Moraliserar mig ej, söta Charlotte! Jag vet huru godt och väl du menar; men det förfelar sitt ändamål. Skapad att djupt och lifligt känna allt, kunna filosofi och räsønnemanger blott till en viss, ganska otillräcklig grad hjälpa mig, innan undergifvenheten för Guds vilja hinner verka till lugn och stilla hjertero — och dessförinnan måste detta stackars hjerta hafva blifvit mattadt genom sina egna slag. Emellertid har jag hopp och det är mycket. I mitt nästa bref skall jag

nog kunna säga dig, att jag är bättre. — A propos: skrif mera om dig och mindre om oss i dina bref. Hvad det gör mig godt att veta det du trifs så bra.

Jag skickar nu de verser du begärt.

13. Till Charlotte Bremer.

Den 22 December 1828.

Jag börjar med att omtala att August, den snälla gossen, kom hem den 11:te dennes, sprittande glad, rask och förnöjd. Hans examensbetyg äro de bästa, som på 20 års tid blifvit gifna vid kansli-examen. Han har fått tvenne »cum laude» och tvenne »laudatur». Denna hans examen har verkligen gjort uppseende. Pappa var så rörd och glad såsom jag aldrig än sett honom, han omfamnade August och grät. Man måste medge att det är snällt, att vid nyligen fyllda 18 år komma från gradpassering och på 3 månader läsa sig till sådana betyg. Agathe, som med mamma var på spektaklet och såg »La Dame blanche», var sedan i förtjusning hela aftonen öfver den hvita frun och den studerande kornetten. August är lång, mager, mycket ful, men ser ändå hjertans hygglig ut.

14. Till Charlotte Bremer.

Stockholm d. 18 Februari 1829.

Jag har en tid varit skriflat. Ej heller har något passerat, just värdt att skriva om. Se här bland det märkligaste.

I går afton, under det att mamma och systrarne hade farit ut på visiter, gick jag upp till pappa, som satt, läsande sina tidningar, vid thebordet. Han bjöd mig the, hvilket jag dock afslog, jag erbjöd mig att läsa tidningarne för honom, hvilket han å sin sida afslog. I stället föreslog han mig en lektyr att läsa för mig sjelf, och hemtade från sitt inre rum ett bref, som han öfverlemnade åt mig och hvars stil var mig alldeles obekant. Jag gick in i förmaket och läste till min förundran en mycket väl skriven formlig demande en mariage af min chétiva person af *, som förmodligen afvaktat sin befordran till högre tjenst för att göra sista försöket, hvilket jag undrar öfver efter allt hvad jag sagt honom förut. Brefvet, staldt till pappa, är för öfrigt rätt hyggligt, och det gjorde mig verkligen ondt, att han vändt sig till orätt person. Sedan jag läst brefvet bar jag det åter till pappa, som frågade mig hvad han skulle svara. Utan tvekan, som du väl kan tro, gaf jag afslag och dervid blef det för denna afton. I dag på morgonen skickade pappa efter mig, läste för mig sitt svar och frågade om det var enligt med min önskan. Der funnos saker,

som voro bra, men också andra, som hellre kunnat vara borta; men att göra någon anmärkning dervid, det skulle väckt för mycken storm. Jag kom likväl öfverens med mamma och systrarne, att för att njuta denna medelsällhet i lifvet, som kanske är den enda man kan hoppas erhålla, gjorde man klokare i att taga en *, än många andra med yttre förmåner — i fall, nota bene, man ämnar inträda i det heliga äkta ståndet, hvilket jag ber att, med lithanians alla plågor vara bevarad ifrån. Jag medger likväl, att jag, med en af Walter Scotts personager, hellre skulle vilja kunna säga: Mon mari, épargnez notre ennemi — än: Genereux ennemi, épargnez mon mari — hvilket sednare *:s hustru nog får lära sig utantill.

Om jag skulle vilja stadna hos Agathe W—? frågar du. Ja, jag ville det, åtminstone någon tid, en vinter eller så der omkring. Ett af skälen härtill är att jag önskade skriva och försöka mig såsom författarinna. Här i staden är det mig omöjligt; all min kraft, min liflighet, mina idéer mögla. Dessutom känner jag verkligen behof af att hemta litet frisk luft, och skulle gerna, om jag kan, tillika vara Agathe W— till någon hugnad. För syst-rarne här kan jag göra så litet, emedan mitt eget lynne ej är gladt. Jag tror att mina bref skulle vida mera muntra dem än min konversation. Pappa får nu ibland en feberaktig längtan att hafva dig hemma, och vi få se om jag kan få tillåtelse att blifva borta någon tid. Det är märkvärdigt med hvilken tung hand tiden fört oss igenom våra ungdomsår. Vi, du och jag, nalkas begge 30 år, och hvilka njutningar hafva vi ännu haft, ehuru begge så utrustade, vågar jag säga, att njuta och skänka njutning. Huru litet ha vi kunnat verka, fastän begåfvade med så mycken kraft och håg till nyttig och välgörande verksamhet. Öfver dessa två sista år, som jag tillbragt på landet, vill jag likväl ej klaga. Jag har under denna tid varit nyttig och ofta lycklig. Sällan gick någon dag förbi, som ej skänkte mig tillfälle att lindra någon plåga eller att göra någon fröjd. Jag hade dessutom frihet, denna dyrbara lifs- och helsodryck, och drack den med den friska landtluften i fulla drag. Min helsa blef förbättrad till kropp och själ, och jag njöt ett plågfritt lif, destomera som det ej var onyttigt för andra. Jag påminte mig ej sällan din så ofta yttrade önskan att hafva bredvid dig några munnar, i hvilka du kunde stoppa den mat, du tyckte vara öfverflödig för dig. Detta nöje förskaffade jag mig dagligen, rätt ofta med försakande af egen njutning, och denna lilla frivilliga svältkur gjorde mig obeskrifligt godt. Men allt detta är förbi; jag är nu ett noll i frihet, som i förmåga. Det är likväl icke med någon bitter eller knotande känsla, som jag i dag kastat en melankolisk blick på den flydda bättre delen af vårt lif. Jag tror, att en vis vilja ledt äfven våra öden, och hoppas, att den återstående delen af vårt lif skall med större skäl kunna kallas den bättre, såsom nyttigare, verksammare, och således lyckligare. Jag hoppas, säger jag, ty utsigten dertill är lika så stängd, som den nästan alltid varit, ja, kanske än mera. All den lycka, all den glädje jag för mig begär, är att vara ett stilla vittne till din och systrarnes. Ack! när skall jag kunna bli det? Vår familje-fregatt går antingen i marvatten, eller står i dymning och stiltje, och den har ända sedan den gick af stapeln ej haft en frisk och god vind. Blås, Kajsa, blås!!!

Jag skickar dig här några verser, som jag skref härom dagen.

Angående mitt författarskap, så ämnar jag fortsätta med »Teckningar ur hvardagslifvet», och under denna rubrik äfven skriva romaner. Jag har

flera i hufvudet, en börjad, som kan, tror jag, bli intressant och nyttig. Men de stackars sommarfoglarna behöfva luft och någon värme för att lyfta vingarne och flyga ut. Egna mig åt författarskap ämnar jag för ingen del. Bättre, vill Gud, ämnar jag göra i verlden för andra och mig sjelf. Det är blott en sysselsättning tills vidare.

15. Till Louise Leuhusen.

[Vintern 1829.]

Söta goda Louise! jag hoppas Hederstjerna riktigt bar ner alla mina omöjligheter att i dag kunna profitera af din godhet och ditt beskydd; framför alt den stora, att, utan att spränga mitt samvete, låta dig vänta till dess jag hunnit kläda mig, sätta på mig mitt smink mina löslockar löständer m. m. löst. Söta min lilla goda Louise lemna min Envoyé Minister pleniensier i Stubb och huckle Lord Byron och Familjen, jag har läfvat Constance Mörner skicka till henne mina småsaker. Will min lilla Louise återtaga sedan Education de Jesus under sin vård så skall jag tacksamt återsända den. Res för all del med Henriette till Montpillier — eller kanske hostan (Colibri hostan skulle jag säga) är ren sin kos?

F. B.

16. Till Charlotte Bremer.

Stockholm d. 12 April 1829.

Jag har fått en sådan ifver att skriva till dig, att jag tror posten kommer en tid bortåt att hvarje postdag få vidkännas tyngden af ett bref från mig. Min första tanke då jag vaknar om morgnarne är Charlotte! och denna tanke är nu så glad, att jag tror det vara solsken och vårväder till dess att en blick genom fönstret låter mig igenkänna den urvädersvinter, som ej lemnat oss ännu, i hjertat af April. Hvad jag längtar efter ett bref från dig! Det är visst att jag önskar *** all möjlig lycka. Brillant parti — Gud bevara oss derifrån! Jag kan aldrig dermed förena tanken: lyckligt äktenskap. En riktigt sann innerlig huslig lycka tror jag att du med *** skall kunna njuta. Om hans karakter och egenskaper skall du sjelf snart bäst kunna döma. Jag är blott rädd att du begär för mycket. Med hvarje dag lär jag att högre skatta hos mannen de sköna egenskaper: godhet och billighet. Men jag har ett så innerligt och gladt hopp, att de rara husgudarne skola till himmel förvandla min älskade Charlottes jordiska hem. A propos: Nôtre futur beau frère är väl nu i C—a. Vi hade härom morgonen ett fasligt göra med att draga oss till minnes hans fysionomi. Hedda hade någon bättre reda härfpå. Men du måste vara så

snäll att komma oss till hjälp, i synnerhet angående formen på hans näsa, som aldeles undsluppit oss. Ack, min lilla Charlotte, ännu en gång ber jag dig: skrif om allt; det aldri minsta har nu intresse för mig. Nu skall jag försöka att tala om någonting annat.

Förliden Måndag var jag hos Friherrinnan J—s pour toute la journée i sällskap med L—sens, och hade rätt trefligt, oberäknadt nöjet (hvilket nu mera ej är stort för mig) att af den aimabla, der församlade societeten ifrigt complimenteras för mina målningar, af hvilka blott två voro der, neml. grefvinnan B—s porträtt i sepia, som alltid hänger bakom fru J—s stol, och L—s porträtt i färger, som jag nyss fått färdigt, och hvilket gjort mig mycket nöje genom det nöje det gör hans hustru.

17. Till Louise Leuhusen.

[18 apr. 1829.]

Söta Louise.

Lördag morgon.

Mondag Annandag Posk är min lilla Agathes Födelsedag, Mamma och Pappa, vi alla ville gerna göra henne på denna dag någon glädje, icke förglömmandes oss sjelfva egennyttiga varelser, derföre bedja vi dig söta Louise din Leuhusen din lilla rosenhenriette att vara så innerligt aimabla komma till oss denna dag på Caffé och passera aftonen här. Går det an? Har någon kört om mig och budit er förut så — biter jag den.

F. B.

18. Till Charlotte Bremer.

1829.

Sedan jag förliden Fredag afsändt mitt bref till dig, satte vi tre hemmasystrar oss vid hvarandra i soffan, läste om ditt bref, kommenterade det å nyo och gånge luft åt våra glada förhoppningar i — (jag kan väl säga så) i våra hjertans oskuld och tillgifvenhet för dig. Flickinbillningar, liksom unga eldiga hästar, äro stundom fallna för att skena, och i våra gjorde vi stundom en rutsch öfver tidens alla grindar, då vi tänkte på huru vi skulle möblera, huru vi skulle sy för dig. Hedda hade sett charmanta gardiner, sydda med lappsöm, som hon skulle taga till modeller. Agathe funderade på näsdukar och en mängd broderier, jag förklarade mig ej ha courage att våga mig ut på dessa konstgenrer i söm, men erbjöd mig till all slags fällning, förstyns- och efterstyns-, som kunde komma i fråga. Alla öfverensstämde vi i en fullkomlig tillfredsställelse med den ifrågavarande personens yttre och i ett lifligt hopp eller snarare en liflig tro, att hans inre skulle vara godt och bra. Underrätta mamma snart om allt.

Du binder dig ju derigenom i alla fall till intet steg emot din böjelse; ty du bör visst icke utan en sådan förena dig med honom; men påminn dig detta lilla goda och sanna stycke:

»The happiness of human life is at best comparative. The utmost we should hope for here is such a situation as, with a self-approving mind, will carry us best through the present scene of trial. Such a situation, as, all circumstances considered, is upon the whole, most eligible for us, tho' some of its circumstances may be disagreeable.»

På ett annat ställe i Grandisson, der lady D. vill öfvertala Harriet att gifta sig med hennes son, säger hon med lika sanning:

»You are pious, dutiful, benevolent. — Cannot you if you are unable to entertain for the man who now with so much ardour addresses you, were you married to him, the passion called love, regard him as gratitude would oblige you to prefer any other man who is assiduous to do you service or pleasure. Cannot you shew him as much good will, as you could any other man whom it was in your power to make happy. Would you esteem him less than a person absolutely a stranger to you? The exertion of your native benevolence, of your natural obligingness, of your common gratitude, of your pity, is all that is asked of you. This exertion will make him happy, and if you retain that delight, which you have hitherto taken in promoting the happiness of others who are not undeserving you will be yourself not unhappy.»

Detta skulle i alla fall kunna sägas till dig om ej, såsom jag tror, *** snart ställer så till att in- eller öfvertalan blir öfverflödigt. Måtte så ske!

Jag kunde ha allehanda smått och roligt att berätta dig, men jag har nu ej tankar, bläck eller penna för mer än ett ämne. Hvarför har ej posten vingar? Skrif snart och utförligt.

Härom aftonen hörde mamma hos Franzéns talas om min lilla bok, hvilken man tyckte mycket om och öfver hvars författarinna man gjorde allehanda gissningar.

19. Till Charlotte Bremer.

Stockholm den 30 Juni 1829.

Förlorad i det omätliga klagade en dunkel atom öfver sitt intet. Hvarför blef jag till, knotade han, om, bland allt hvad som lever, rör sig och verkar, endast jag skulle känna plågan af min betydelselöshet. Ack! vore jag blott en dagdroppe, som ur molnet föll ned att vederqvicka jordens blommor! Vore jag en partikel af den friska källans vatten, som välgörande kunde njutas af jordens ädlaste son, menniskan, eller en vindfläkt, som på Skaparens vink flög att svalka en försmäktande pilgrims hjessa, eller en blomsterånga, som, lifgifvande och ljuf, förlorade sig i luften, hvilken den förädlat — vore jag blott i ett enda ögonblick af mitt dunkla lif för någon en välsignelse — då skulle jag välsigna mitt upphof. Så klagade atomen.

Klar sken solen öfver jorden, lifvande allt och prisad af allt. Böljan smekte lekande stranden, hvars blommor tacksamt böjde sig öfver dess friska flod och läto i dess djup sina leende bilder stråla. Frisk och munter for vinden mellan blommor och löf. Afton kom. Daggen föll öfver jorden, som till tackoffer sände oändligt ljufva ångor upp mot den mildrika himlen. Stilla utdelade naturen sina välgärningar. Ingen och intet behöfde eller saknade atomen. Atomen kände det, och i dyster tomhet tyckte han sitt lif småningom slockna eller sjunka som skymning i natt. Och natt hvilade öfver atomen; han kände likväl sitt djupare mörker. Då sväfvade fram på morgonrodnans strålar tröstens engel, en ljus seraf, som med en outtömlig skatt af himmelsk balsam far fram öfver jorden, och der en martyr för det rätta lider, der en trampad myra plågas, der stadnar han, ger lif, njutning, lindring eller förgätenhet eller död. Serafen märkte äfven den lidande atomen och hörde dess dystra klagan.

»Gläds, lidande stoft!» talte hans vänliga röst. »Din önskan är hörd af ett evigt lyssnande öra. En medlidandets och tröstens tår skall du glänsa i min krans och falla såsom en lisande droppe i smärtornas glöd.»

Han talte och redan glänste atomen, förvandlad, salig och klar, såsom en leende tår på en skön vallmo i serafens krans. — O! — hviskade han i ödmjuk glädje — blott en droppe är jag; men, sköna seraf! om, helgad af dig, det är mig gifvet att vederqvicka en försmäktande, så skall jag prisa min herrliga lott, skall jag välsigna dig och mitt eviga upphof.

Hvem är atomen, söta Charlotte, annan än din stackars Fredrika, som hoppas och arbetar på att bli denna lisande droppe!

Min andra del af Teckningar ur hvardagslifvet skall bestå af flera stycken, uti hvilka jag, efter hvad jag sjelf känt, skall infläta flera slags olyckor och lidanden samt möjlig tröst och lindring derför. Jag skrifver nu derpå. Det lilla ofvan anförda stycket skall i slutet af boken uttala atomens innerliga önskan och ödmjuka hopp. Jag skref också härom dagen ett annat stycke: »Bönens hem», som jag tror skall göra dig nöje att läsa och som jag derföre nu skickar dig.

Vi hafva slägtingar i staden, och det var skada, att du, min lilla slägtkära syster, ej var närvarande vid en liten middag, som föräldrarne gäfvo för dem. På eftermiddagen ritade och kolorerade jag Hélène Franzéns porträtt och skref derunder:

Voyez ici Hélène,
Non pas l'Hélène de Troie,
Elle est bien mieux, ma foi,
Elle est fille de Franzén.

Hon är rätt vacker och hennes föräldrar voro mycket nöjda med porträttet, som verkligen visade en ung, skön grekinna och var dessutom rätt likt.

Skall jag i dag ej få något bref från dig?

20. Till Louise och Wilhelm Leuhusen.

Årsta d. Augusti 1829.

Söta Louise! Bästa Leuhusen

Ödet!!! Jag skulle önska att det vore en person, och att den person hade ögon — så vet jag nog hvad jag skulle göra!

Min lilla Louise parole d'honneur du coeur ville jag icke ha två tredjedelar af din hosta! Det skulle göra oss båda godt; dig i kroppen, mig derföre i själen.

Bästa Leuhusen jag tackar ej för början af ditt bref men för det goda så aimabelt skrifna, förhoppningar innehållande slutet.

O öde O öde! slå nu ej åter Ätticka men några droppar honung i min lifsdryck.

Charlotte är hemma Gudskelåf! sig så lik — Gud ske låf för det äfven. Hvad hon skulle vara glad som vi alla att se de — som ack! aldrig komma. Men hälsan är i fråga jag säger aldrig ett ord mer. sköt dig goda Louise — bry dig nu ej om annat.

Vi prata och skratta mycket, Charlotte har så mycket roligt att berätta.

Dato vet jag ej — jag har ej räknat dagarne sedan *den 2* Augusti jag daterar således Noll, eller dag som ej har med sig mer än en annan.

Farväl farväl Leuhusen Louise jag är er gram — förlåt mig.

Jag håller hjertligt af er — men det göra alla som känna er — Alla de mina här äro mina rivaler Mamma Charlotte Hedda Agathe August Alla alla — Nej mer ändå än alla håller af er den för många glada stunder er tacksamma

Fredrique.

Låt mig om möjligt och rådligt längre fram få några ord efter hvilkas genomläsande vi måtte få ropa huru roligt! i stället för vid de sist från Björnö erhåle huru ledsamt!

21. Till Louise Leuhusen.

Årsta d. 27 September 1829

Min goda söta Louise!

Är jag icke en lat tossa, som i tre veckors tid tänkt och sagt »Nu skall jag skrifva till min lilla Louise Leuhusen» ja tänkt och sagt och

ännadt och velat det i tre veckors tid, och ändå aldrig kommit mig dertill! Meniskan är ett underligt kreatur och ingen tror jag kan med skäl finna någonting i världen så mycket att undra öfver som sig sjelf.

Jag har ändå så gerna velat tacka dig och din goda ädla man för de glada och trefliga dar ni skänkte oss på Årsta. De första ord som genljödo i Årsta rum efter er bortresa voro utrop af tillgifvenhet och beundran öfver er, Fabian och vi alla gjorde Chorus och jag tror — jag tyckte verkligen att väggarne gäfvo echo. Huru många gånger ha ej dessa ord blifvit förnyade — och blifva det väl så länge vi kunna tala.

Du och din L... ha en egen talang för att göra er afhålne, och jag har orätt uti att kalla det talang ty ni behöfva blott visa er hvad och som ni ären, — hvad som är visst är att ni föra med er en aldeles obeskriflig trefnad, som sprides på alt och öfver alla omkring er.

Vi ha haft rätt sorgliga men gud ske låf sist glada underättelser ifrån Pappa, som i Paris i början af September feck ett anfall af Slag (blodslag), och blef från dess följder med mycken svårighet räddad genom tvenne svenska och en fransysk läkares skickliga behandling och omvårdnad. Pappa tyckes nu med en förvånande hastighet ha hemtat sig, och skref sjelf sist för att tranquilisera oss. Pappa hade dagen förut med sällskap af sin Vård gådt en hel timma i Palais Royal. Claes har ifrån Berlin rest till Pappa för att beledsaga Pappa hem. I Nowember äro vi väl alla församlade i Stockholm åter.

Jag lefver nu ett rätt tyst och stilla men för mig oändligen behagligt lif. Jag tillbringar min dag i Cabinetet der jag målar. Målar om förmiddagen läser och skrifver om eftermiddagen och aftonen. Den fullkomliga tystnad som råder omkring mig, och min ensamhet är en riktig njutning för mig. Dessutom har jag när jag vill tillgång till min Mammans och (jag kan väl våga säga det) mina söta älskvärda systrars glada och trefliga sällskap.

Farväl lilla goda aimabla Louise var söt och framför min vördnadsfulla helsning till Grefvinnan Bunge och min tacksamhet för hennes hugkomst af mig. Omfamna för mig lilla söta Hinrika. Säg åt Leuhusen säg åt Louise Creutz att af de många som hålla af dem är dem ändå [ingen] så innerligt innerligt tillgifven som

Fredrique B

Agathe hälsar hjertligt till Henriette. Hon äter och såfver och styrker sig och frodas.

22. Till Louise Leuhusen.

[1 okt. 1829.]

Min lilla Louisa, här har du en vålnad af Skåpet, tecknad af en rätt oskicklig hand som aldrig kunnat göra en rak linie och derföre måste komma illa ut med så många som fordras till teckningen af ett skåp.

På nedra afdelningen är höjden (med foten) 1 Aln 14 tum. Bredden framföre 2 Aln 6 tum, på sidan 1 Aln.

På öfre afdelningen är höjden (med Gallerverket) 1 Aln 2 tum, på sidoskåpen 16 tum. Bredden framföre 2 Alnar 3 tum, på sidan 11 tum.

Men du behöfver en skicklig Snickare som godtgör tecknarinnans fel.

23. Till Wilhelm Leuhusen.

Stockholm d. 14 Januari 1830.

Bästa Leuhusen!

Jag har hört sägas att Louise skulle vara sjuk, och farligt sjuk! . . . något närmare detaillerad har jag ej kunnat få veta, — — och är så orolig! Bästa goda Leuhusen! förlåt att jag vänder mig till Leuhusen, och ber om en rad om ett ord, blott ett ord af Leuhusens hand, (som jag vill kyssa derför) för att säga mig huru det är min söta Louise, och lugna mig och oss alla. Gud låte Louise lefva för sin egen som för Leuhusens skuld! Jag håller så innerligen af er båda, alla de mina älska och värdera er, hvem gör det ej? Och kan man väl vara lugn då man frucktar för dem man håller af? Derföre har jag i dag ej kunnat afhålla mig från att skrifva, och be om ett ord och gifve gud att det blir glad!

Säg åt Louise att jag så gerna gerna ville vara hennes sjukvakterska, hon skulle få se huru duglig jag är i denna egenskap. Farväl bästa Leuhusen, jag vet att blott din godhet allena skall hindra dig att glömma min bön, — den kommer ju ifrån Leuhusen och Louises så innerligt

tillgifna,
Fredrique B.

24. Till Leuhusen.

Stockholm d. 26 Januari 1830.

Bästa Leuhusen!

Kunde jag, ack kunde jag ändå följa mitt bref, eller i stället för det, komma till Leuhusen! Jag ville ge allt i världen för att ha rättighet att vara Leuhusen närmare, och söka att mildra Leuhusens smärta.

Hvad skulle jag likväl kunna säga mera sant tröstande än det Leuhusen måste säga sig sjelf? att Leuhusen gjordt Louise lycklig! Ja Leuhusen gjorde henne oändeligen lycklig, och Gud ville ej, att för henne, på denna tid af sällhet, skulle följa en tid af bitter saknad och smärta. Du var lycklig goda älskvärda Louise, som öfvergat din Leuhusen blott för en bättre verld hvarifrån du osynlig vakar öfver honom; du var lycklig som himmelen förskonade från att sörja honom! Huru många gånger har ej Louise sagt mig: »Dör min Leuhusen — så är allt förbi för mig!» Och man såg att det så måste vara. »Bed Gud att han måtte få lefva!» sade Louise stundom i sitt hjertas fullhet. Innerligen förenade jag mig i denna bön med henne. Säkert följer jag äfven i dag hennes vilja då jag nu ber Leuhusen, att ännu vilja lefva för alla deras skuld som äro honom så ömt tillgifna. Hinrika den älskvärda goda Hinrika behöfver sin Far, som jag vet att hon älskar öfver allt annat på jorden: Lef för henne, för hennes lycka som allena ett fadershjerter sådant som det Leuhusen har, kan skänka henne. Många meniskor äro älskade af upprigtiga vänner, men jag tror att få äro det såsom Leuhusen. Det är ej Leuhusen, som med liknöjdhet skall anse deras önsknings att han måtte stanna kvar ibland dem; att de ännu måtte få visa honom huru kär och dyrbar han är för dem alla.

Jag vill ej längre upptaga Leuhusens tid. Många ha nog redan sagt Leuhusen allt detta bättre än jag.

Jag behöfver, och vet likväl knapt huru jag skall tacka Leuhusen för Leuhusens bref. Hvad Leuhusen är god! Jag kan ej säga mer.

Jag hör att Leuhusen kanske kommer till Stockholm. O då måste jag se Leuhusen! säga Leuhusen, att bland de många som känna med Leuhusen, som älska Leuhusen, ingen kan göra det upprigtigare innerligare än

Fredrique B.

25. Till Leuhusen.

Stockholm d. 11 Februari 1830

Genom ditt bref min bästa Leuhusen har jag fått en mig hjertligt välkommen anledning att åter skriva till dig. Jag önskade det, jag längtade derefter. Jag vill tala med dig på något vis. De ord (jag känner det) som gå ifrån mitt hjertas djup, skola nog finna en väg till ditt. — Ditt bref ligger framför mig — jag gråter öfver det, och förstår så väl hela djupet af den smärta som deruti, dock så mildt och manligt röjer sig. Jag är ännu ung — men jag har redan lidit rätt mycket, varit rätt djupt olycklig, det vill säga, jag har känt allt det tomma hemska bittra som lifvet kan äga, jag har önskat, oändligt önskat, att få dö; mera ännu, att jag aldrig blifvit född, jag har varit för mig sjelf en plåga, — — denna tid är förbi Gudskelåf — — men den har lemnat kvar hos mig en djup känsla för lidandet, och väckt ett aldrig slocknande behof af att kunna lindra det för andra, om äfven blott såsom en vattendroppa mildrar den törstandes plåga. O min goda Leuhusen, hvad ville jag ej gifva för att kunna bidraga något till din tröst! Hvarföre skall jag så alldeles intet kunna göra? Jag kan ej fördraga att tänka mig dig, så ensam och sjuklig och bedröfvad, och utan utsigt till något gladare. Det plågar mig mer än jag kan beskriva.

Hör, bästa Leuhusen! en plan som jag uppgjordt, den synes mig god, den synes mig möjlig att utföra, — måtte du äfven finna den så. Leuhusen du skall taga Hinrika till dig på Björnö, — — Hinrika . . . och mig! Jag skall bli för Hinrika ett sällskap, en öfver henne ömt vakande syster . . . och för Leuhusen en annan dotter som med henne skall dela den obeskrifligt ljufva omsorgen att förljufva den bästa meniskas lif. Vi skola tillsammans spela för Leuhusen, tala och prata för Dig då du vill det, med ett ord omgifva dig och ditt sinne på ett sätt som ej låter sig beskrivas, men med största lätthet tänkas och utföras af öm och hjertlig tillgifvenhet. Louise förstod det, och vi skola taga exempel efter henne. Min goda Leuhusen! förkasta ej genast denna plan, tag den i öfvervägande, låt oss i förståne taga tiden under hvilken den skulle utföras till några månader — ett år, och lemna framtiden att ställa till för oss hur den behagar, blott att det närvarande är lättadt. Jag tror mig viss om mina föräldrars tillstånd.

Tro för öfrigt ej bästa Leuhusen att jag nu gör ett förslag, som ej till alla delar stämmer öfverens med mina önskningar äfven för

min egen sällhet och glädje. Jag håller af Leuhusen. Hvarföre? kan jag ej så noga uppge. Din ädla älskvärda Charakter gör det ej ensamt. Jag håller af dig derföre att jag håller af dig. Du har alltid varit för mig mer än andra meniskor. Och då jag längesedan beslutit att söka min sällhet blott uti lindringen af andras bekymmer och sorger, kan jag ej önska mig något högre än att för dem jag aktar och älskar vara till någon tröst till någon glädje.

Då du kommer till Staden, skall du säga mig hvad du tänker härom — och huru du beslutit.

Emedlertid vill jag stundom skrifva till dig. Du förbjuder mig det visst icke! Du skall svara mig blott när du [din] tid och håg så vilja. Jag skrifer ändå. Du skall taga mitt bref på ditt rum der läsa det, och tänka dig att det nu är din lilla vän som är hos dig, som ville lägga sina armar om din hals gråta med dig och säga dig alt godt och hjertligt som hon visste för att trösta dig. O kunde hon det dock nu! Jag vill äfven om jag kan skrifva för att låta dig le. Och kan jag det skall jag vara rätt glad.

Min lilla Hinrika och jag vi skulle båda vara så lyckliga med Leuhusen, .. och Leuhusen skulle ej länge vara olycklig med oss omkring sig, det är jag viss på.

Min goda Leuhusen du får ej vara olycklig!

Jag skall nu säga några ord om de mina som Leuhusen godhetsfullt efterfrågar.

Min Far har varit illa sjuk — af en gikt attaque i hufvudet, har lidit som vanligt djupt och tåligt, men är nu gud ske låf nästan fullkomligt återställd. Han tillbringar nu aftnarne med att hvila på sin soffa under det jag läser för honom en resa gjord i södra Frankrike, och som återlifvar hos honom alla de ljufva känslor som blott Söderns blomsterverld haft förmåga att hos honom väcka. Min lilla August rider på Flinge och längtar rätt hjertligt som oftast till systrarne åter. Jag skrifer stundom till honom bref dem jag kallar Hemvälling, och hvilka som han säger alltid inge honom hemsjuka.

Min Charlotte är förlåfvad med Assessor Qviding en man med den mest ädla öppna älskvärda Carakter, med ett ord en man sådan som Leuhusen skulle värdera och tycka om. Han är Charlotte obeskripligt tillgifven, och om någon har hopp om en sann sällhet i ägtenskapet så är det visst hon. Gud ske låf att så är. Blevve Charlotte ej lycklig — så hade jag ingen glädje mer.

Mina föräldrar och syskon bedja innerligen hälsa Leuhusen. Alla längta vi att få se Leuhusen här.

Den intagande Friherinnan Hjerta hennes svägerska och dotter, ha haft den godheten att vara hos oss. Min goda Leuhusen jag behöfver

ej säga dig om hvad och om hvilka vi talade. Många beundrande tårar egnade jag den hulda bortgångna; tårar som ej voro utan ljufhet: hon dog så lycklig!

Min goda min bästa Leuhusen, nu skall jag för denna gång säga dig farväl. O kunde jag dock sjunga en vaggvisa för dig och hjälpa dig till sömn, — jag vet hvad sömnen är för den som lider. Men ligg ej om natten i mörkret bästa Leuhusen, ha alltid en nattlampa tänd — det är bättre, man ser då ej mörker på alt sätt. Farväl, jag kommer snart igen, — i bref och begagnar din godhet som tillåtit mig att få kalla mig Din

tillgifna vän *F. B.*

Man har sagt mig att Baron Herrman Fleming vore utrest till Björnö för att förmå Leuhusen att följa med honom till Lindholmen. Hvad jag längtar att få höra huru det blir stäldt för dig. — Lindholmen låter treffigt.

26. Till Leuhusen.

Stockholm d. 19 Februari 1830.

Min bästa Leuhusen! Jag kommer nu, (jag får ju komma?) för att språka en liten stund med dig. Det är i dag så kallt så ruskigt, att man mera än vanligt känner behof af att hålla »sqvallertimma». Min goda Leuhusen huru mår du, huru känner du dig? Bra, frucktar jag att det ej kan vara, och ändå kan jag ej förmå mig att tro att det är illa. Måtte du vara lugn, mer vågar jag ej önska, men det hoppas jag äfven att du är. O huru många orsaker har du ej att vara det!

Om jag ändå blott visste att du ej vore ensam, att Hinrika eller någon som du höll af och som höll af dig vore dig nära!

Charlotte kom just nu till mig. Skrifver du till Leuhusen? — »Ja.» — »Ach hälsa honom så mycket så obeskrifligt mycket!» — »Från oss äfven!» ropa Hedda och Agathe.

Charlotte har i dag haft bref från Cusinerna Wrede och Hederstjerna. Lilla Sophie H...s hälsa är gudskelåf mycket förbättrad efter hennes Köpenhamsresa; Agathe W... är temmeligen lycklig emedan lilla Hans är temmeligen frisk. Fredrique Wxx har flyttat in till Christianstad med hela sin famille för att njuta af marknadens nöjen. Brevfvens egenteliga ändamål var att gratulera Charlotte såsom fästmö.

Charlotte såsom fästmö är ett underligt djur, (jag ber henne mycket om förlåtelse) och hon har ganska svårt att förlika sig med den tanken att hon skall gifta sig Vore ej Qviding så obeskrifligt hyggelig — så tror jag att hon aldrig hade mod dertill! Det är verkligen något hiskeligt deruti

Snart är min sqvallerstund slut jag måste gå och läsa för min Pappa, hvilket likväl jag finner mycket nöje uti utom då jag läser tråkiga resebeskrifningar ty då somnar jag med orden i munnen.

Min goda Leuhusen jag är tung och tråkig i dag och kan ej skrifva drägligt. Det måtte komma sig deraf att jag sedan några dagar börjat studera Logiers Generalbasslära.

Jag är så orolig för Din hälsa. Bäfvergälls droppar, vet jag ha med den största förmån blifvit nyttjade i sjukdomar som jag tror äro af samma art med din. Under min practik på landet har jag begagnat dem med otrolig fördel. Jag har ingen practik här i förnäma staden, men doktorn sitter ändå litet uti mig. God natt Leuhusen såf sött o såf mycket sött, önskar

Fr.

Du kommer ju snart till Staden. Bästa Leuhusen var oss alla hjertligt välkommen.

27. Till Leuhusen.

[April 1830.]

Jag kan ej beskrifva huru glad jag var då man i går afton hemtade mig ett bref att igenkänna Leuhusens hand på utanskriften. Det var så länge länge sedan jag hört något ifrån Leuhusen. Längesedan hade jag skrifvit, — men — du hade ej sagt »skrif mig till;» och jag fruktade att du kanske hellre önskade att jag ej skulle skrifva. Men hvad talar du i ditt bref om tacksamhet bästa Leuhusen? skall man tacka folk derföre att de hålla af en? tacka då bästa Leuhusen alla meniskor som närmare känna dig. Mamma, mina systrar och jag kände djupt huru litet vi nu kunde vara för dig, och mången gång kände jag det så sorgligt att jag var nära att gråta. Och ändå då du hos oss någon gång var litet gladare gjorde det mig — gjorde det oss alla så godt. Min bästa Leuhusen tillåt mig att säga det du ej gör rätt uti att isolera dig, om det kan vara anorlunda. Hvarföre skulle det vara rätt att du »ensam skulle uppbära tyngden af en beständig saknad», om vänners deltagande kunde lindra eller hjälpa dig

att bära den. De skulle blott känna sig lyckliga af att kunna hoppas det, och hon hvars beständiga tanke var din sällhet; som medan hon lefde var lycklig blott genom dig och genom tanken att du äfven var det, måste hon ej altid vara densamma måste hon icke ännu känna med dig och för dig. Dina tårar min bästa Leuhusen! ack de äro så vördnansvärda, låt dem rinna fritt framför dem, som känna dig och den som förtjent att af dig så begråtas.

Jag hoppades ej att du skulle återkomma för att taga afsked, och jag vet ej rätt om jag önskade det, äfven för mig är det så obeskripligt svårt att taga afsked, och ändå hade jag så gerna velat tala med dig så af hjertans grund. Hvad jag hade önskat säga dig då, vill jag säga nu, det blir väl tort så här liggande på papperet men jag har ej annan utväg. Jag vågade ej tala med dig om det projekt jag med så mycken ifver uppgjort, dels derföre att du ej fullkomligt gillat det, dels derföre att om jag talt derom jag varit tvungen att bekänna att jag vid dess uppgörande låtit mitt hjerta springa bort med mitt hufvud, och ej i min känslas värme betänkt huru litet det som jag så mycket önskade kunde låta göra sig och det förnämligast för detta alsmägtiga hjernspökes skuld »det passar sig icke!» Jag hade velat sagt Jag är ett barn, men jag menar det så väl håller så hjertligt af Leuhusen! förlåt mig och tänk intet ondt om mig.

En djupt sorglig men oss alla dyrbar pligt upptager nu min och mina systrars hela tid; den att natt och dag vaka öfver vår arma lidande Far, som tyckes vara dömd att under obeskrifliga och likväl blott långsamt tärande plågor skrida fram till alla lidandes mål. Han har nu sällan sin sansning; men han är god tålig som en engel, och ger oss ett efterdöme som vi knappast våga hoppas kunna upphinna.

Jag har skrivit ett bra alfvarsamt bref bästa Leuhusen, och det är ej rätt att till en bedröfvad skriva ett sådant. Gudskelåf nu kommer våren, den skall göra dig godt, om något kan upplyfta och lifva ett nedtryckt sinne så är den friska vårluften, och den jordiska uppståndelsen af alt härligt omkring oss, som är en så liflig bild af vår himmelska. Att se den blå klara himmelen att höra skogarnes sus, att se alt knoppas och grönska och framför alt att känna denna vårvind som medelar sjelfva själen sin friskhet, alt detta gör så godt. Var mycket derföre ute i friska luften bästa Leuhusen, det skall göra mig godt att tänka mig dig ute i den fria och ljusa verld der småningom alla dystra känslor klarna.

Vi arma Stadsbor ha en annan slags vår bebådad, af smutsen på gatorne af kråkornes Kråak kråak, af snufva och hosta af näslor som säljas på torgen; och genom almän fönstertvättning på alla gator

hvilka kunna ha utsigt på promenaden till djurgården anonceras att i Maj är när.

Härom afton då vi systrar sutto till bords med Mamma, kom be-tjenten in med en riktig majfysionomi och utropade »Cornetten är kommen!» (en dag förr än vi väntade honom.) Ett allmänt Ah!!! uppstod, och jag vet ej huru det kom till men vi skyldrade mangrant med knifvar och gafflar. In kom snart den goda gossen och vi blefvo så glada, att vi på en gång alla blefvo mätta. Men ack nästa dag for han till Drottningholm — och der knepo de honom fast.

August hälsade på Casper i Köpenhamn kort före sin afresa från Skåne. Casper är alldeles bra, och det genom en Doktorinnas läke-medel. Jag är litet stolt att höra att madame N. kan göra mer än Monsieur Jakobson. Denna fru lär vara en rätt besynnerlig dame. Hon tar aldrig betalt för sina kurer, men väl för läkemedlen, och de bli alldeles ofantligt dyra, vidare går hon och tappar bort penningar hvilka man måste ersätta henne, yttermera går hon och lånar para-pluier hvilka hon äfven tappar bort, hon spår i kort, och man vet aldrig hvar hon bor. Casper lär ej (jag vet ej hvarföre) vilja ha bekant att han varit under hennes vård. Det är otacksamt, jag skall säga honom det.

Nu är Leuhusen trött vid mitt långa bref, och jag skall gå opp till Pappa. God natt bästa goda Leuhusen emottag mammas och mina systrars innerliga hälsningar och deras önsknigar för ditt väl. Den lilla vackra och älskvärda nunnan i Beatebergs kloster ville jag veta annorstädes. Bästa Leuhusen Farväl!

Fredrique B.

28. Till Leuhusen.

Stockholm d. 8 Juni 1830.

Min bästa Leuhusen! Jag är glad i afton — och derföre skrifer jag till dig. Mig tyckes att någon liten del af mitt glädtiga lugn skulle från mig genom mitt bref medela sig min goda bästa Leuhusen. Jag vill ingenting så gerna på jorden som att kunna göra Leuhusen någon liten glädje, — om äfven aldrig så liten. — Ack huru fattiga äro vi ej arma meniskor när vi ej kunna gifva en droppa af det som allena gör lifvet dragligt — jag kan inte gå in på att tro mig vara så fattig — — —

Min bästa Leuhusen, jag ser dig så som du med så djupt rörande drag beskriver dig sjelf, — ensam, utan njutning af alt det behagliga

som omger dig — och jag kan ej säga huru ondt det gör mig Men min bästa Leuhusen dessa bittra känslor skola småningom förgå — och lemna rum för ljusare — All smärta uti hvilken ingen ånger blandas måste lisas. Leuhusen kan ej sörja öfver sig sjelf, — och Lycklige de döda! — dem är bättre än oss. Min goda vän alt skall ännu bli godt för dig äfven på jorden, det tror jag med visshet, — låt mig få tro det, — det gör mig så godt.

Jag har sutit en stund vid fönstret läst ömsom i en bok af den hedersgubben Knös och ömsom betractadt den klara vårhimmelen, och af boken och himmelen och mina mellan dessa vandrande tankar har jag blifvit helt lycklig.

Men vet Leuhusen hvem som sitter i öfrevåningen, just i Salongen öfver mitt hufvud, dricker the, och pratar med syskonen? — gissa! — Jo just min söta Far, som efter att ha varit inför döden och öfvergifven af doktorerne (som ej gáfvo honom många dagar att lefva) — utan medikamenter — jag hade så när sagt utan rimlighet, hemtar sig på en gång, återvänder till lifvet och får med hvar dag mera krafter och sinnesredighet. Alla plågor äro Gud vare låf som med en hand bortstrukne, och det liknar sig att bli en bättring på allvare.

Emedlertid ha vi nära Bellevue Park hyrt öfver sommaren en liten täck Campagne, der Pappa skall njuta af landslifvet och Landtluften, utan att bråka sig med tankar öfver åker och äng, otjenlig väderlek och lata arbetare. Stället är äfven för oss trefligt och om Gud behagar (och Pappa) skola vi der ha glada dagar. Stället heter lilla Ingemarshof, är i granskapet af det stora Ingemarshof beläget i kvarteret Kråkhvilan (horribelt namn) och äges af fru Borgmästarinnan Landtberg.

Om Leuhusen kommer till Stockholm så kom dit! Vi ha en trädgårdsSalon, der Fortepianot skall stå, vi ha vidare — — men ingenting lär ändå fresta Leuhusen att komma dit så mycket som det att Leuhusen har der — innerligt tillgifna vänner, och skulle med sitt besök der skänka dem en riktig midsommarglädje.

Till Fabian Jakob har jag framfört Leuhusens kommission. Han sade sig ämna skrifva till Leuhusen derom att lilla Ernst redan var uppskrifven i Registret.

Min bästa Leuhusen jag vet att då man är sorgsen och nedslagen, man ofta känner motbjudighet för all slags sysselsättning särdeles för den att skrifva bref — — — då du känner minsta ohåg så skrif ej till mig. Jag vill inte njuta någon tillfredsställelse som skulle ha kostat dig minsta obehag. Jag skrifver nog ändå alt emellanåt då anden manar mig. Man säger att det ej är möjligt att hindra ett

fruntimmer från att tala, (med mun eller penna är detsamma) må så vara, men ganska säkert är det blott med dem som de värdera och hålla af. Farväl för denna gång min goda bästa Leuhusen, jag slutar mitt bref som jag började det med yttrande af mitt fasta glada hopp, att du ännu skall finna dig väl och lycklig på jorden.

Fredrique.

29. Till Leuhusen.

Lilla Ingemarshof d. Juli 1830.

För några dagar sedan flyttade vi ut till denna lilla beqväma och vackra Campagne. Alt var täckt angenämt till nöjes för alla, Pappa ehuru mycket svag njöt af luften, grönskan, af fåglarnes qvitter, vistades i trädgården rökte sin pipa och myste; Systrarne voro förtjusta, August gjorde krumsprång, Pigorna zefirerade med solskensanleten i trappor och rum Kusk och betjent åto dubbla portioner, — Mamma fröjdade sig af hjertat åt den allmänna trefnaden och glädjen, — endast jag hade höstkänslor midt i den allmänna sommarfröjden, och var jag vet ej hvarföre helt nedstämd, — jag sade mig 20 gånger att jag var dum — men det gjorde mig icke qvickare. Hjelpen skulle likväl komma. Jag satt en dag och skref i mitt rum, då Agathe kom in med ett bref i handen och lysande ögon. »Ett bref Fredrique — från Leuhusen!» Ack hvad det gjorde mig godt! . . . nu hade jag min välkomma, och blef treflig till mods som de andra. Tusende tack min goda bästa Leuhusen för din hugkomst af mig; för minnesorden öfver Louise, och för det du talar om dig för mig. Det har alltid förekommit mig att då man säger åt en hjertligt deltagande vän: »Jag är bedröfvad!» så kastade man med detsamma någon del af bedröfvelsen ifrån sig. Är det ej sant min goda Leuhusen? O om det är så så säg mig dessa ord ofta ofta alla dagar, jag skulle vilja hvar stund, — kunde jag tro mig kunna taga någon börda ifrån dig, skulle jag vara så stolt och så lycklig.

Ingen som har haft den lyckan att närmare känna Louise och Leuhusen, kan undra på Leuhusens djupa saknad, af denna så ömma så sant älskvärda maka. Hon var en af de mest älskvärda fruntimmer jag kändt, men jag tror såsom hon att den sällhet hon njöt i sammanlefnaden med sin goda och ädla Man, ej litet bidrog att hos henne utveckla alla de egenskaper som gjorde att trefnad och glädtighet och lugn följde henne öfveralt och småningom spridde sig till alla och alt som omgaf henne. Huru djupt hon kände sig lycklig

genom dig bästa Leuhusen, och huru ömt hon älskade dig var jag många gånger i tillfälle att se. Huru ofta, då du ej var närvarande har jag ej sett henne med tårfulla ögon kyssa, raden som du skrifvit, boken som du inbundit, och man kan säga att hufvudsumman af hennes tankar och känslor var — Leuhusen. Hennes förtroliga samtal hade alltid allena till föremål »Min Leuhusen!» Det var en njutning att höra henne tala om den som för henne var hela världen. Goda goda älskvärda Louise, huru väl var det ej för dig att vara den första som lemnade denna pröfningens värld! Den skönaste den nästan enda tröst vid en älskad väns förlust, är din bästa Leuhusen: Du skänkte din vän den högsta jordiska lycksalighet.

Jag förstår bästa Leuhusen att du nu finner alt omkring dig utan interesse, att du i ordets fulla bemärkelse vegeterar. Men jag vet att det kan bli annorlunda; då vi äro olyckliga tro vi det ej, och den dagliga erfarenheten visar oss likväl genom andras exempel att de djupaste sår kunna läkas. Innerligen ber jag Gud om att skänka Leuhusen åter den trefnad och den lefnadsnjutning hvarförutan lifvet är så tungt. Min goda bästa Leuhusen Gud skall bönhöra mig för din skuld.

Jag har länge dröjt vid alfvarsamma ämnen. Tillåt mig nu min Bästa Leuhusen att söka förströ dig ett ögonblick. Följ mig på en liten promenad omkring vårt lilla jordagods. Först in i huset på gästfritt maner, för att vederqvicka oss vid thebordet som dukas i Salen. Stolarne der väga ett halft pund minst hvar och en, väggar dekorerade med portraitter af Franska revolutionens hjeltar Robespierre Marat Danton horreurs et compagnie. Mammans rum Pappas rum, vackra och glada... en trappa upp fyra hyggliga små rum för fyra hyggliga små damer. Taket. I Trädgården vackra träd skyhöga Lindar, Fruckträd Bärbuskar tyverr till större delen förbuden fruckt. TrädgårdsSalon med Piano uti. Små Amourer på Altaren kring-spridda i trädgården, mera liknande barn af underjorden än af himlen. Den ena med sprucket hufvud, den andra med armen af, den tredje i Sotarmössa den fjerde med en spik i mungipen m. m. Jag för Leuhusen en vacker och skuggrik gång, vid dess slut förer en trappa oss upp på en Syren terasse, ah en Berceau! en Amour chapeau bas midt uti framför ett ungt fruntimmer som läser eller snarare begrundar ett bref från sin fästman. Charlotte! Charlotte! Hon hvarken ser eller hör! Utanföre trädgården ett magnifikt berg hvarifrån man ser Solen gå upp och ned öfver Stockholms Stad. Gudskelåf der är då riktigt land; stickor stenar gräsmark och Kor. På återvägen hem möta vi törhända Fru Aktuariesskan Hultin, som bor i samma gård, och gerna håller sig framme då hon tror sig få någon conversation.

Förskräckligt Koppärrig förskräckligt ful och med en hiskelig Goâtre, vet man ej huru hon kommit sig till en vacker Man och en vacker Dotter. Första gången vi sågo henne, liknade jag henne vid en tam Leijoninna, Agathe åter liknade henne vid en krutsprängd katt. Leuhusen lär ej föreställa sig en Skönhet efter denna beskrifning, och likväl försäkras hon sjelf sig hafva varit en sådan. Denna person har likväl i mina ögon fått ett verkligt interesse genom hennes af henne sjelf berättade lefnadsöden, hvilka hon förtäljde med en enkelhet och en känsla som verkligen var rörande. Denna berättelse skulle äfven för Leuhusen vara af interesse men den är för lång att införa i detta bref.

Min bästa Leuhusen, kom hit och promenera på allvare! Mamma ber Leuhusen komma i håg att vårt lilla ställe är strax innanför den Tull Leuhusen far igenom för att komma i Staden, och midtemot Stora Ingemarshåf.

Vid Barnängsskolan nu i ordning och invigd ha vi varit. Det gör godt i hjertat att se denna inrättning som tyckes vara på det lyckligaste beräknad att bilda fasta sunda själar i fasta sunda kroppar. Lilla Ernst Creutz, kan visst aldrig komma på ett förträffligare ställe. Vår hederliga ifriga Fabian Jakob, har all möjlig heder och glädje af sitt arbete och sin outtröttliga ifver vid denna stora inrättnings anordnande.

Min lilla raska bror August lemna oss i morgon för att fara till Upsala. Han har nu hufvudet fullt af ett Tornerspel och Carusell, uti hvilket han om söndag hos Grefvinnan Wirsen ämnar spela en egen role. Den nem: af en okänd svart Riddare som bryter en Lans för dagens drottning Fröken Sigrid Wirsen. Man kan ej säga att han bryter den för skönheten.

Vi Systrar sysselsätta oss med att sy för Charlotte. Det ligger tungt på mitt hjerta att hon skall lemna oss i höst. Jag har ändå ett så säkert hopp om att hon skall finna sig lycklig. Det ligger något i Qvidings karakter som har likhet med Leuhusens och äfven detta är mig en borgen för hennes sällhet.

Jag måste nu sluta, vår postkurir skall afgå till Staden. Farväl för denna gång min bästa Leuhusen, emottag hjertliga hälsningar från alla de mina. Jag skrifver snart åter då Leuhusen gifvit mig det glada hopp att mina bref åtminståne för ett ögonblick skänka förströelse åt den för hvilken jag känner en så uppriktig aktning en så hjertlig tillgifvenhet. Hälsa innerligt den söta Hinrika från hennes och Leuhusens

tillgifna Vän

Fredrique Bremer.

30. Till Leuhusen.

Stockholm d. 27 Juli 1830.

Min bästa Leuhusen!

Dessa få rader min goda Leuhusen skola förklara hvarföre jag oaktadt mitt löfte så länge dröjt att skriva och hvarföre jag nu äfven blott kan skriva några få rader.

Det har behagat den högste att till sig kalla vår så länge och så tåligt lidande Far. D. 23 om aftonen insomnade han stilla utan döds-kamp utan plågor efter 2^{ne} dyngs Letargisk sömn. Knäböjande med djup smärta omkring hans dödssäng, kände vi dock och erkände den välgörning Försynen bevisade honom; och det rena plågofria lungn som efter den sista pusten göt sig öfver hans panna meddelade sig snart våra bröst. Ack det var en stilla en ljuf död som befriade honom från ett lif som aldrig varit, aldrig kunde bli smärtofritt!

Om Söndag skola vi följa honom till grafven. Han skall hvila bredvid sin förutgågne dotter på Österhaninge Kyrkogård.

Farväl min bästa Leuhusen! jag hinner nu ej mer Jag vet att du skall deltaga för oss alla. Din

tillgifna Vän
Fredrique B.

Fabian Jakob som ej lemnat oss under hela denna sorgliga tid, har varit för Mamma som en Son för oss som en bror. Vi ha honom att tacka för mycket. Vår August är nu äfven här.

31. Till Leuhusen.

Årsta d. 9 Augusti 1830.

Ditt bref af d. 3 d:es min bästa Leuhusen bekräftade den ängsliga aning jag haft att du skulle varit sjuk; och ehuru litet du sjelf tyckes glädja dig öfver att vara återkommen till lifvet, gör jag det hjerteligen, och tackar Gud därför. Slutet af ditt bref gaf mig ett gladt hopp att du ej skall sätta dig emot den plan som Mamma syskonen och jag längesedan uppgjort. Den är som följer. Min bästa Leuhusen du måste komma hit, snarare flytta hit, och med den söta älskvärda Hinrika, på det att då du sålunda har din hemtrefnad

med dig, du alldeles för en lång tid måtte glömma bort att du har något annat hem än Årsta. Låt oss kasta en blick på det lif du skulle här föra. Du känner mamma du känner oss, vi äro en lycklig och enig famille, vi hålla alla af dig; sjelfva pröfvade af sorgerna skola vi väl förstå att lefva med en vida hårdare bepröfvad vän. Då du vill vara ensam — skall ingen störa dig, då du vill vara med oss skall du säkert ej känna vantrefnad. Hinrika är med dig Hinrika är med oss, hon skall förena oss alla. Här skall Hinrika kunna vara för sin Far hvad omständigheterna i hennes närvarande ställning neka henne, och huru lycklig skall detta ej göra den goda flickan. Du är nu Convalscent min goda Leuhusen, det är just den bästa tiden att företaga en liten flyttning. Du reser hit helt sakta i täckvagn, åtföljd af Hinrika. Här är en förträfflig god och sund luft, sjön är nära I Trädgården få vi i år magnifika svarta vinbär. Öpna hjertan och öpna armar vänta dig här. Vi lefva ensamt och stilla men ändå gladt såsom förra sommaren; vår Fabian blir troligen vår enda gäst. Han är vår Capellmästare och aftnarne som vi ämna egna åt musiken skola bli trefliga stunder nu mer än förr, då vi få göra en aquisition i Hinrikas täcka och rena röst.

Jag skulle synas egoist om jag ville tala om alt det goda som denna lilla plans uppfyllande skulle skänka oss, och ändå kan jag ej dölja för mig, att om det här kan bli bra för Leuhusen och Hinrika, det skall bli en ännu större vinning för oss än för dem. Min bästa goda Leuhusen samtyck till detta lilla projekt Mamma systrarne och jag be derom så innerligen. Skrif till mig snart och nämn dagen då du kommer. Och än en sak. Marie på Björnö är ju van vid din upppassning och vet alt huru du vill ha det, hon måste nödvändigt följa med, och skall hoppas jag finna sig rätt väl här. Hinrika skall bo uti ett litet trefligt grönt rum i file med [—] alt är i ordning alt skall bli bra, kom blott bästa Leuhusen kom!

Jag skall ej säga mer i dag och hoppas att snart ej behöfva skrifva, men finna det vigare att nyttja min mun för att tala vid min bästa Leuhusen. Skulle det ej kunna bli mycket bra min goda Leuhusen? Hinrika skall här bli aktad som perla i guld; ridhästar skall hon finna här om hon behagar och motion skall hon ej sakna ty vi äro på landet luftigt folk och lefva mycket ute.

Mamma och systrarne hälsa Leuhusen hjerteligen och förena sina böner med mina för din och Hinrikas snara hitkomst. Den skall göra oss alla lyckliga.

Nyss sysselsatte oss alla den sorgliga högtidligheten af en begrafning, och alt det dystra som åtföljer den förändring som ett dödsfall förorsakar innom en famille och nu, äro vi åter snart i fullt arbete för

ett bröllop. Så aflösa hvarannan glädje och sorg här i lifvet. Och ändå är det just icke alltid rätt att tala om glädje a propos om bröllop; och minst då det välsignade bröllopet i vårt hus för en stor del af vår glädje 60 mil härifrån, från Årsta till Christianstad. Vackert fröjde ämne minsann!

Men jag börjar prata och klottra i kors och tvärs det är tid att sluta. Farväl min bästa Leuhusen låt mig snart få säga God dag och du skall skänka en stor och innerlig glädje åt Din

tillgifna vän
Fredrique B.

Glöm ej bästa Leuhusen att Marie måste med, hon är af Mamma äfven uttr[äckt]ligen bjuden.

32. Till Leuhusen.

[Aug. 1830.]

Men min goda bästa Leuhusen hvad hindrar Leuhusen sjelf att komma till oss? Försök blott på några dagar en vecka — försök blott, — och om Leuhusen som jag hoppas och tror skall trifvas i vår stilla och eniga krets kunna vi hoppas på förlängning. Min goda Leuhusen kom, och glöm hos oss allt förtretligt och allt kulet, på mitt eget hjertas värme känner jag att Leuhusen ej skall finna det länge kulet här. Se här huru vi uppgjort vår lilla plan för att riktigt fånga Leuhusen. I början af September reser mamma med Charlotte till Stockholm; skulle ej Leuhusen vilja inträffa der antingen den 5te eller 6te September? Då ämna vi taga fatt på Leuhusen och föra Leuhusen välbevarad till Fästningen Årsta. Min goda Leuhusen säg Ja! vi bedja alla.

Ännu en sak som gör Leuhusens närvaro här alldeles nödvändig. — Du vet bästa Leuhusen att jag under de lyckliga dagar jag passerade på Björnö, började vår goda Louises porträtt i miniatur. Denna Ebauche ämnar jag nu achevera, på det att enligt min evigt saknade väns önskan, hennes porträtt måtte ägas af den hon mest älskat på jorden. Leuhusen skall bistå mig med råd, och med dessa, samt det klara minne jag bibehåller af denna älskvärda Qvinna misströstar jag ej om att lyckas. Bästa goda söta englaförträffliga Leuhusen kom!

Fredrique.

Att Leuhusen måtte infinna sig den femte eller sjette September i Stockholm, samt ej sätta sig emot de mesurer som tillgifna vänner se sig föranlåtne att taga för att på honett vis försäkra sig om Leuhusens värda person bedja och anhålla

[Charlotte Bremer
född Hollström
Charlotte Bremer —]
Fredrique Bremer.

[Agathe Bremer
Hedda Bremer samt Cornetten genom fullmäktige.]

33. Till Leuhusen.

Årsta d. 30 Sep. 1830.

Den 7de September dagen då jag väntade att med min Mamma och mina syskon få se Leuhusen anlända till Årsta, stod jag i Spisen och gräddade Gorån (för en viss person kan tänka!) biträdd af en nykommen hushållsmamsell bred och tjock beskedlig och tafatt, som sade vid hvartannat ord »jo jag tackar det — — — jo snygt det — — — jo vackert det», och gjorde ingenting hvarken snygt eller vackert.

Vagnarne kommo Mor och syskon kommo — — men ingen Leuhusen! — Jag lemnade Bakverket och Anett feck »jo snygt» »jo vackert det» stjelpa allesammans Gorånen i spisen om så täcktes hennes behändighet.

En kort tid derefter erhöj jag Leuhusens bref, som fråtog oss alt hopp att i år få se Leuhusen på Årsta. Min bästa Leuhusen det var ett sorgligt bref, som visade mig Leuhusens hälsa så försvagad och sinne så dystert, jag hade ej mod att så snart besvara det. Ack att de ädla och goda meniskorne på jorden måste så mycket lida! . . . och att man skall vara dömd att så aldeles intet kunna göra för att lisa dem! Min bästa Leuhusen för att icke bli altför ängslig då jag tänker på dig måste jag säga mig »Det blir nog ändå bättre för Leuhusen!» och jag säger mig det så länge till dess jag fullt och fast tror det.

Jag har en tid bortåt arbetat flitigt på det porträtt som jag sist skref om, men har visst icke lyckats så som jag önskat det. Likhet i blickens ömma och innerliga uttryck tycka vi oss alla finna. Min bästa Leuhusen skall bäst dömma derom, och ledd af Leuhusens råd, kan jag hoppas att afhjelpa ännu några af mitt arbetes fel.

Vi lefva nu innerligt gladt och trefligt på vårt gamla goda Årsta. Vi ha mycket stökat och ställt, embellerat rummen, draperat gardiner, hängt upp Oljetaflor, men allt har gådt för sig muntert och lustigt tack vare i synnerhet den glada och raska August. Fruntimrens i huset fingrar ha ännu hiskeligt mycket att göra, och minst sjutton synålar blixtra i kapp med klockpendels knäppar hela dagen igenom. Till de första dagarne af November skall allt vara färdigt, och hvart stygn af buketterne på brudklädningen är uträknadt jemte tiden som det fordrar.

I förrgår aftons då sedan länge ren »Soln gått ner i vesterns skyar», då vindarne somnat, och man sett den blida månan

»Bak bergets gröna topp
Så sakta rinna opp»

(Angelini)

rullar helt sakta en vagn upp till Årsta borgtrappa — Som blixten ljungar en Herre utur den och uppföre trapporne — — det är fästman Qviding som der möter fästmö Charlotte och förlorar sig uti en lång kyss. För att icke begå något misstag vill jag ej säga något bestämt angående tiden som den upptog. Agathe anser den hafva räckt emellan tre och fem minuter.

Qviding är innerligt bra och innerligt treflig, men han tar bort Charlotte och derföre börjar jag att bli honom allt mera gram ju närmare tiden kommer då jag skall kalla honom Svåger. Ack måtte han blott göra Charlotte så lycklig som hon förtjenar det och jag skall väl hålla af honom af hjertans grund.

Min bästa Leuhusen jag måste sluta för denna gång, och får framföra alla de minas hjertliga hälsningar, och allas våra böner att Leuhusen måtte väl vårda och sköta sig. Farväl, jag längtar mycket att höra något ifrån Leuhusen. Leuhusens

tillgifna Vän
Fredrique B.

34. Till Leuhusen.

Årsta d. 2 Now. 1830.

Huru skall jag kunna beskrifva den innerliga glädje som min bästa Leuhusens bref af den 26 October skänkte mig. Ack denna känsla af hopp om något gladare och bättre som Leuhusen sjelf der yttrar, är mig ovärderlig. Min bästa Leuhusen! det är en vårvind fast ännu svag, men som säger: »Våren kommer!» Gudskelåf Gudskelåf derföre

att Leuhusen stundom känner denna vind. Milda tröstens och hoppets fläktar, jag ville uti er kunna ingjuta min anda och smyga till Leuhusens djupt känsliga hjerta den frid och den trefnad, som han framför alla förtjenar att äga. Min bästa Leuhusen jag tackar dig derföre att jag nu säger med en gladare tillförsigt »det blir nog bättre för Leuhusen!»

Portraittet är färdigt; så vida som jag nu dermed kan komma. Men under Leuhusens ledning skall jag kanske kunna mera närma mig den älskvärda goda Louises anletsdrag och uttryck. Det skall komma till Leuhusen med Casper. Jag finner nog huru långt det är från att vara riktigt likt, men det har ändå tror jag tycke, och Leuhusen skall hoppas jag känna igen denna innerliga och ömma blick som säkert ännu följer Leuhusen strålande ifrån en högre verld, och som för att uttrycka glädje behöfde se Leuhusen tillfredsstäld och lugn.

Jag har ännu ej tackat dig bästa goda Leuhusen för dina välsignelser öfver mig. Då du önskat mig den att kunna bidra till eller göra andras sällhet, har du önskat mig den enda glädje som jag eftersträfvat, den enda törhända som jag med ett eldigt och djupt känsligt hjerta utan fara kan njuta, den enda som jag anser värdt att lefva för.

I detta ögonblick är allt omkring mig vänligt gladt och ändå lungt. Alla här äro lyckliga och glada, vi ha Vinter ute men vår inne. Den trefliga och goda Casper bidrar äfven till vår trefnad.

Nästa Söndag bästa Leuhusen! två dagar efter i öfvermorgon skall Charlotte gifta sig!! hu! Jag tycker ibland att det är jag som då skall bryta nacken af mig... jag håller så mycket af henne! Lyckligtvis är hon sjelf alldeles nästan obegripeligen lugn. Hedda säger att det är en »Guds lycka»!

Charlotte och jag tala ibland om den likhet som vi tycka oss upptäcka i Qvidings character med Leuhusens, och glädja oss deråt såsom åt en borgen oss gifven deruti af hennes sällhet. Jag ser väl olikheter men låtsar ej derom. Hon ser dem ej. Så mycket bättre!

Lycklig med Qviding hoppas och tror jag med visshet att hon skall bli. Hjertligt tackar hon Leuhusen för Leuhusens önsknigar för hennes väl. Jag hoppas att tålamodspåsen måtte ligga förborgad i vigselringen. Farväl bästa goda Leuhusen, nästa gång skall jag skicka en liten familliemålning, nu hinner jag blott framföra alla de minas hälsningar till Leuhusen. Min goda Vän då du kan så skänka glädje åt din lilla så hjertligt

tillgifna vänninna

Fredrique B.

35. Till Charlotte Quiding f. Bremer. Årsta d. 19 November 1830.

Gud ske lof att det är klart, mildt och vackert väder! Du har, hoppas jag, en angenäm resa. Vi tala oupphörligt derom, göra hvarannan minut anmärkningar om väderleken, och för första gången i min lifstid finner jag detta ämne vara ett bland de intressantaste. Min goda Charlotte, jag har varit en riktig surkart sedan vi skiljdes. Jag var temmeligen lugn då du afreste — men pinan kom efter. I går hela eftermiddagen hade jag en riktig trånad efter att få se dig ännu, omfamna dig, gråta och välsigna dig, bedja dig förlåta hvarje liten ovänlighet, som jag gjort mig skyldig till mot dig. Jag gråter hjertligen nu då jag skriver detta. Charlotte, min söta Charlotte! skall du väl någonsin kunna glömma huru innerligt, huru länge, huru sannt vi varit förenade. Skola väl de nya förhållanden, uti hvilka du inträder, de nya känslor, som småningom skola uppstå i ditt hjerta, låta de gamla minnena förkolna. Jag fruktar därför ibland. Mätte du blott framför allt bli lycklig, känna dig lycklig. Det behöfver jag. Jag har intet hjerta för svågrar, det känner jag. De ta ju bort från mig det käraste jag har — mina systrar. Men *** skall kanske en dag kunna omvända mig. Gör han sin hustru lycklig — så får han i mig en öm och tacksam syster.

Nu till en teckning af hvardagslifvet. I regn, storm och mörker tågade Hedda och jag ut till Årsta, under det du och din man under samma himmelstecken reste åt en annan kant. Vi blefvo blötta, stötta och trötta, men grufvade oss blott för er. I kolmörkret kommo vi fram till gamla Blåsborg, der vi funno mamma och Agathe glada, trefliga och friska, längtande och väntande att få höra talas om dig och ditt. Dermed ha vi tills dato hållit flitigt uti. Källan är för oss bottenlös. Mammans tankar promenera omkring och bygga här och der ett litet luftslott. L'étoffe a pris son pli.

Vi hålla nu på att styra ut vår lilla stumma pensionär. Hvart han skall komma är ej ännu beslutadt.

Nu slutar jag, min lilla Charlotte, ty jag har ondt i hufvudet och hjertat. Mamma helsar dig och din man på det ömmaste och hjertligaste, äfvenså helsar Hedda. Vi ha trefligt och lugnt — men jag är surkart ändå — jag kunde göra sura miner åt . . . men det vore dumt ändå.

Farväl, min Charlotte, halfva mitt hjerta, farväl.

36. Till Leuhusen.

Årsta d. 19 Nov. 1830.

Min bästa Leuhusen! Jag låfvade att skicka dig en familie målning tror jag. Det är dumt att låfva. Jag var glad då — bladet har vänt sig, jag är tråkig ledsen och surögd; vackra anlag till att portrainera!

Charlotte var här nyss, — nu är hon borta — — vi hade bröllop ljus krokaner vindruvvor och glada ansigten — nu — jag tycker nu

att alt smakar vattvälling att alt är mörkt och höstkulet. Nyss slogs det olja i lifvets sillsallat nu öses det Ättika. Undra någon sen att man blir surögd!

Svåger — jag tycker ej om det ordet, — det låter nu för mig likt Systerkapare eller röfvare, och alt kaperi eller rövveri är ju Gud-löst och afskyvärdt. Hade jag rätt tänkt på saken förut — gare korgen Svåger — Systerkapare Qviding! Men nu har han henne i vangskorgen skrattar deråt och kör på.

Medan jag så här utgjuter min galla som ett riktigt höstmoln, lysor solen så mildt och vänligt som om Våren. O att den så ville lysa alltid för min goda älskade syster! Vore Q... hennes Solglas — se då skulle jag ej klaga. Och kanske blir det så.

Kanske — det är ett tungt ord — men kanske torde det vara bäst att jag slutar och icke tynger min bästa Leuhusen längre med mina mörka tankar, som lätt kunna vara blott skuggbilder.

Men min goda Leuhusen jag är bedröfvad, trösta mig säg mig om möjligt något gladt om Leuhusen.

Fredrique.

37. Till Charlotte Quiding.

Årsta d. 30 November 1830.

Hvad det var för ett litet skönt bref du skref till mig från Djula. Vi hade, då det kom, nyss slutat att dricka the och att äta potates. Jag hade redan gått till sängs, litet trött och mätt på världen. Då hemtade man till mig ditt bref, kring min säng samlades mamma och systrarne. Jag läste högt, men vid det stället: »*** har få sina likar, jag är lycklig» kunde jag ej mera läsa, ty jag grät af glädje, och sympathetiska tårar stodo äfven i mina leende åhörares ögon. Äfven i Augusts, då han morgonen derpå hörde uppläsa detta ställe, trängde sig dessa känslornas klara tolkare. Se, Charlotte! huru älskad du är. Tänk, min goda syster, då du är lycklig, att du derigenom bidrar till mångas sällhet. Jag skref mitt första bref till dig i en högst vemodig sinnesstämning. Må *** förlåta mig min jemmer och mina tvifvel. Jag tror verkligen, att med en man, sådan som han, det blott beror af dig att bli lycklig; och just derföre borde jag vara lugn. Din resa hitintills låter så innerligt treflig. Gudskelof! för hvarje glad dag du har.

Nu skall jag väl tala litet om oss. I morgon, så här dags, sitta vi troligtvis i staden. Jag kan ej säga, att denna utsigt förtjusar mig. Men allt går ju för sig. Vi systrar komma att till en början bebo våra gamla rum, och det är jag nöjd åt. Mamma gör sig invärtes ett litet partie de plaisir af denna vinter, som jag tänker mig så kulen. Mamma ämnar ta emot visiter, bjuda kvar till qvällen o. s. v. Måtte Agathe blifva lika rask, som

hon nu är! Hvad mig beträffar, så tänker jag i vinter läsa, skriva och måla mycket. Jag hör nu från flera håll mycket tillfredsställande, mycket smickrande om »Teckningarne»; men det gör på mig föga intryck, och huru högt är det ej till stjernorna — och för den, som sträfvar uppåt, hvad äro dessa blomdofter, som vinden hemtar och vinden förströr. Jag känner emellertid nu lust att skriva och skall kanske under loppet af vintern utgifva tredje delen af Teckningar. Jag har sedan du reste skrivit ett litet muntert stycke för denna del. Kanske skulle det roa dig att läsa det förut. Här har du det.

I dag ha vi inpensionerat vår lilla Eländets son hos »goa» trädgårdsmästaren, åtminstone för det första halfva året. Den beskedliga Christine har lofvat att på det ömmaste och omsorgsfullaste taga sig det lilla usla barnet an, som möjligen kan lära sig tala och tänka. Han kom dit väl utstyrd med nödvändiga persedlar af alla slag. Då jag i dag på morgonen märkte hans linne, och gjorde ett slags bomärke, sydde jag, utan att sjelf tänka derpå, ett litet grafkors, sådant det här brukas. Jag undrar om det var profetiskt för barnet.

Mamma och jag firade jubeldagen i kyrkan. H. . . skrek fasligt om att våra fäder sutto i mörkret och i dödsens skugga. — Solen, denna sköna bild af det intellektuella ljuset och som, frambrytande ur tunga moln, flera gånger plötsligt och strålande lyste in i kyrkan, var det vackraste af hela gudstjensten.

Farväl, min goda syster. Millioner innerliga helsningar till dig från alla hemma. Helsa din man.

38. Till Caroline Frumerie.

[Nov. 1830?]

Min lilla afhållna söta Carolina

Jag vill ännu en gång säga farväl åt min lilla flicka, och ge henne ännu en kyss som jag här innesluter . Är min lilla Carolina snäll? Håller Prostinnan af sin flickunge? Det får du låf att säga mig första gången du skriver till mig.

Mins du huru om aftnarne då du låg bredvid mig i din lilla säng, vi talades vid, om huru du användt din dag, att jag då ofta gaf dig små moraler dem du mitt goda barn så gerna hörde. Nu är det afton, och fastän ingen liten pratmakerska muntrar mig att prata, vill jag nu som förr hålla ett litet aftonsamtal med min lilla afhållna Carolina.

Var snäll min lilla goda flicka alltid lydig alltid alltid upprigtig — så skall Prostinnan hålla af dig — du skall bli en god, och därför en lycklig liten flicka.

Tänk hvar afton då du går att lägga dig: »Har Prostinnan skäl att vara nöjd med mig i dag?» Och svarar då ditt samvete Ja! så kan du vara nöjd och såfva roligt som en liten Guds engel. Säger åter ditt samvete nej! till din fråga så sök mitt goda barn, att innan du somnar förtjena att hon förlåter dig. Jag tror att du som jag ej skulle kunna såfva roligt, om vi veta att de som vi böra akta och älska äro missnöjda med oss; och kunde vi det så vore det rätt illa, ty det vore tecken till ett elakt hjerta. God natt nu min egen unge — en Comission måste jag ge dig ännu. Du skall hvar afton innan du lägger dig ge Prostinnan en kyss på mina vägnar och den skall vara rätt innerlig och heta Fredriques kyss. Alla aftnar äfven skall jag i tanken kyssa min lilla Carolina.

Din

Syster Fredrique.

39. Till Leuhusen.

Stockholm d. 4 December 1830.

Just nu på ögonblicket erhöll jag Leuhusens bref af den 2 December. Leuhusen är sjuk! se der spöket som nu står framför mig och som nog står kvar i ängslig hamn till dess Leuhusen säger mig: »Jag är frisk.» O att en liten fågel jag vore, finge flyga till Leuhusen, och åtminståne med qvitter förkorta de långa timmarne så långa då man är sjuk och ensam! Inga vingar, bly vid fötterne se der hvad jag har som håller mig fången. Men hvad säger jag fången? — jo pytt hårda öde! dig till skam, tar jag fjädern af en Gåsvinge och flyger genom dennas hjälp med hjerta och tankar till Leuhusen, och qvitrar bort för honom några ögonblick. Här är jag min bästa Leuhusen God dag! Det är en innerlig önskan — god dag!

Att Leuhusen skrifvit till mig ger mig hopp om att sjukdomstillfälligheten ej är af svår beskaffenhet, ger mig mod att nu qvittra litet.

Leuhusen bannar mig litet. Ack hvad jag håller af Leuhusen derföre! . . . det låter alltid som vore man vid godt courage då man kan bannas ehuru mildt. Jag vill ej heller vara förstockad men ödmjukt bekänna mina synder. Ja min bästa Leuhusen jag är ett barn ett svagt jordiskt barn i många afseenden, fastän i några jag inbillar mig vara en riktig liten Starkotter. Inom 24 högst 48 timmar tror Leuhusen att jag blef förståndig (som man kallar det) åter! Räkna 8

gångar fyratioåtta, och det går närmare sanningen. En qvell (efter de utlupna 8 gånger 48) hade jag gått tidigt till hvila, litet trött och mätt på denna världen som det stundom händer mig att vara, Mamma och syskon glammade muntert vid det sena Thebordet ett par rum ifrån mitt. På en gång blef det en riktig uppståndelse, »Bref från Charlotte bref från Charlotte till Fredrique!» Jag räckte ut mina händer feck det kära brevet Mamma och systrar samlades omkring min säng. Jag läste högt en munter och treflig beskrifning på Charlottes och Q...s resa deras besök på Åker, Djula m. m. och kom slutligen till dessa ord. »Hvad skall jag säga dig mera min goda Fredrique? Jo att Qviding har få sina likar — att han är så god så älskvärd, — och att jag är lycklig!» Ack bästa Leuhusen då kunde jag ej läsa mera ty jag grät af glädje. Från denna stund har min omvändelse begynt, och just i dag har jag fått vidare bekräftelse på huru glad och lugn Charlotte känner sig. »Jag kan ej inse, skriferver hon, huru vi skulle kunna göra hvarann annat än lyckliga.» Jag vill ej mer vara orättvis mot Q..., En kapare är han ändå.

Min bästa Leuhusen känner mig. Jag behöfver således ej beskrifva hvilken innerlig glädje Leuhusens tillfredsställelse med porträttet förorsakat mig. Leuhusen säger sig ej kunna tacka mig! Ack i dessa ord »Jag har haft en lycklig stund, Fredrique har skänkt mig ett gladt ögonblick», i dessa ord ligger för mig en tack som jag innerligen tackar Gud att ha kunnat förtjena. Och Leuhusen ber för mig, huru ljuf är mig ej denna tanke. Bed ej för min jordiska lycka bästa Leuhusen, denna himmelska daggs nektardroppar har jag längesen försakat att njuta, blott att jag kunde vara lycklig nog att skänka dem åt andra, vore de äfven tagna af mitt eget blod. Detta uttryck låter kanske öfverspänt, men så känner jag det i mitt hjerta. Jag har längesen utstakat för mig en lefnadsplan, den jag nu troligen efter någon tid skall kunna börja utföra. Jag skall någongong medela Leuhusen den. Bed för mig bästa Leuhusen att jag måtte blifva vid det ena vid det som är sant rätt och godt, då vet jag att jag skall få den sällhet jag sätter värde på, Leuhusens vänskap och goda menskors aktning.

Tror Leuhusen att det vore en olycka för Casper om han nödgas taga afsked? Jag inbillar mig tvertom. På Militaira banan hade Casper troligen aldrig gått långt, såsom Civil skall han säkert bli en nyttigare statens medlem och en lyckligare.

Mitt papper nalkas sitt slut posttimman stundar, jag får låf att sluta, och hade ännu allahanda smått och godt att tala om om Jubeldagen i Österhaninge predikan solsken m. m. men måste gömma det till nästa gång... blir det munteligen bästa Leuhusen? Hvad det

vore roligt få se Leuhusen här. Det förefaller mig bra tungt i Stockholm denna gång. Hjertliga hälsningar till Leuhusen från Mamma och systrarne. Gud låte Leuhusen snart bli frisk! Farväl! Då Leuhusen kommer till Stockholm vet jag att Leuhusen ej skall glömma

Fredrique.

40. Till Charlotte Quiding. Stockholm d. 7 December [1830].

Du är för söt, för snäll, för innerligt god, som skrifver så ofta och så utförligt. Du kan ej tro huru vi äro snåla efter dina bref, huru vi alla samlas kring ett nykommet såsom flugor kring crèmen, och huru vi smaka om och åter om, och tala och fundera och fägna oss öfver dig och din resa. I dag på förmiddagen fick jag ditt bref från Hellinge, men jag är allrämest nyfiken att höra af dig från Ch—stad. Få se om ej du kommer dit i dag. Den, som vore der och finge säga dig välkommen! Nu skall jag tala litet om oss. Min lilla Charlotte, blif ej skrämmd då jag för sanningens skull måste erkänna, att jag ej haft mod skrifva till dig förr från Stockholm, så tungt, kulet och till och med odrägligt har det här förefallit mig; men det har redan mycket ljusnat och kommer troligen att klarna ännu mera. Hedda har äfven blifvit medtagen. Agathe ensam har hållit sig modig. Emedlertid äro vi nu alla åter vid godt mod. Den första otrefnaden var ej att undvika. I dag i synnerhet äro vi särdeles animerade af dagens händelser: Brinkmans bref, Franzéns, Wallins och flera andras utmärkta loford. Hvilket ofantligt grannt bref — och det skall jag nu skriffligen besvara. Huru? — det vet jag ej ännu; men det skall du få höra nästa gång. Reuterborg har varit här. Han sade: komma nu hvart man vill, så får man höra talas om en fröken Bremer, en mamsell Bremer, som har skrifvit m. m. och som man skrifvit verser till. Mamma är god och glad. Det kan väl ännu möjligtvis bli trefligt hemma. Med nästa post skall jag skrifva mera. Helsa hjertligt din man.

P. S. Hedda vill nödvändigt skrifva af Brinkmans bref, på det att, säger hon, du må få det färskt. — Färskt! må vara, men sockradt och kryddadt öfver all höfva. Det följer härjemte.

41. Till Carl Gustaf v. Brinkman. [8 dec. 1830.]

Nu har jag läst och omläst, gått ifrån leende till tårar, men alltid från njutning till njutning, och Tankebilderna stå kvar i mitt hjerta, klara och sköna såsom de föddes i ert. Tack, tusen gånger för dessas meddelande och därför att jag genom dem lärt känna er.

Jag har gjort er orätt, o! huru lifligt känner och erkänner jag det icke. Jag hade ansett er för en lärd, qvick, snillrik och älskvärd man, endast för detta; och jag lär nu i Tankebildernas författare känna äfven en djupt känslig och ädel menniska, hvars djupa och ljusa blick på en gång genomskådar alla lifvets eländen och med en mild ljusstråle låter klarhet uppgå i deras mörka natt. Med ett ord, jag känner nu, jag förstår, jag håller af er! Blif min vän! Lär mig er sköna, glada lefnadsvishet, lär mig huru man vid äldre år ännu kan ega en barnasjals friskhet och värme. — — — — —

Om jag får denna bön bifallen: »blif min vän», så räknar jag på att ej få så mycket grannlåt som hittills — den tynger mig — och sanningens dragt är ju enkel och allvarlig. Var god emot mig! Var sann, och därför, — var sträng! — jag behöfver det.

42. Till Charlotte Quiding. Stockholm d. 12 [11] December 1830.

Det är besatt, besatt, besatt! Jag tror att någon välmenande hexa har sagt hokus pokus öfver mig och min lilla bok. Den gör ett väsen af sig, som jag finner nästan löjligt. Det är en riktig ton nu att läsa den och i synnerhet i den förnäma världen. Den omtalas allmänt, likaså författarinnan, som nu ej mer kan tänka på att hålla sig anonym. Jag får höra så mycket vackra saker, att jag undrar på att det ej slår mig i hufvudet (men det gör det verkligen icke). Medborgaren (tidningen) har nu äfven recenserat boken och det på det mest smickrande sätt för mig; der talas om författarinns ovanliga talang, och familjen H. i synnerhet får de grannaste loford. Palmblad har skrivit till G—ström att boken har en så stor afgång, att han måste tänka på en ny upplaga.

I går afton hade vi litet animeradt. Franzén kom med Brinkman, som var rent af litet galen. Han gjorde mig ordentligt sin kur. Jag blef öfverhopad af grannlåter. Brinkman citerade oupphörligt ur min bok, påstod att jag icke hade läst den ordentligt. Äfven Franzén var full af godhet och beröm. Som han ville på allt sätt ha fram sin protegée, beställde han in mina målningar. De gingos nu igenom, och då B. fick höra att jag äfven var musicienne, utropade han: Nej, rättnu börjar jag bli trött. — Mycket animerad var konversationen. Fru De R— och några andra kommo äfven. Nu fick jag åter färsk rosenmarin. Fru De R— hade aftonen förut varit i två stora societeter — i dem, sade hon, talades ej om annat än mina teckningar. — Brinkman slutade med att knäböja för mig i det han tog afsked efter en tre timmars visit. Din man skulle roat sig rätt mycket af att se Brinkman och Hedda tillsammans. Han tog henne till sin förtrogna, hviskade jemt till henne saker om min bok, och gaf henne små »taper» för att väcka hennes uppmärksamhet, hvilka Hedda såg ut att vilja ge igen. Hon utlät sig till honom ett par gånger så ärligt och dugtigt, att det gjorde en riktigt komisk kontrast mot hans sockrade artigheter. — B—au, som

var här i förrgårafton, frågade om icke vi voro öfverhopade af folk, som kom för att se på mig; så mycket uppseende hade min författaretalang gjort. Med ett ord, min lilla Charlotte, det är besatt, besatt, besatt. Jag tror att allt detta ej skulle stort roa mig, om ej syskonen vore så förtjusta deraf. Agathe ordentligt sprattlar. Men all anonymitet har jag måst gifva på båten. Vogue la galère! Och blås Kajsa, blås! säger jag, och menar dermed en bön till min sånggudinna, som ock tyckes bönhöra mig. Jag arbetar på fortsättningen af Familjen H. Franzén säger att man väntar få se den blinda spela en role. Hon skall så göra.

Söndag den 11:te [12te].

I förrgår hade vi allt briljant, i går allt dufvet. Så vexlar vinden. August var mycket illamående, i dag är han allvarsamt dålig. Agathe har haft en påhelsning af sitt gamla katarrhstillstånd, och är ännu ej bra; men hon har godt mod, och då är allt godt.

43. Till Leuhusen.

Stockholm d. 23 December 1830.

Tack min goda bästa Leuhusen för bannor och allt godt som denna dagens post skänt mig. Din sorgliga sinnesstämning just i dessa glada och festliga dagar är så naturlig... jag deltar deruti — huru innerligt kan jag ej skriva. Jag gråter nu med dig och öfver dig. Min goda Leuhusen var gerna så »sticken ond och mörk och tyst» som du vill jag håller af dig ändå, ville ändå gifva alt hvad jag äger och har, för att kunna komma till dig, och se in i dina mörka onda ögon i ditt bedröfvade och ädla hjerta, och försöka om ej innerlig och varm vänskap skulle förmå mildra och göra något godt, och tror du ej denna försäkran bästa Leuhusen så känner du sanerligen ej det qvinnliga hjertat.

Jag hade ämnat skriva till dig som i morgon för att puttra banas och gräla, derföre, att ingen rad från dig kommit att taga bort den oro ditt sista bref från Backa försatte mig uti. Jag trodde ändå att du visste att jag ej var gjord af gråsten. Nu måtte du väl vara frisk efter du ej säger annat.

Men huru litet är ej kroppens hälsa då själen lider. Min bästa Leuhusen då du med sorgliga och kvalfulla känslor går till hvila, tänk ändå ett ögonblick på den som då isynnerhet tänker på dig och så innerligt ber för dig, ty aftonen är af en tung dag ändå det tyngsta.

Wemodiga tankar angående bönhörelsen, har jag några gånger sett uttryckta i dina bref, och ingen har väl känt sig djupt olycklig som ej ofta med bitterhet tänkt

»Qväf sucken i ditt bröst, den ej till molnen hinner»

Men gudskeläf, det finnes mycket tröstande att säga öfver detta ämne. Vid litet bättre tid skall jag äfven hvad detta angår låta dig se in i ett hjerta, som knappast varit främmande för någon af de bittra känslor som lifvet äger.

Casper skrifver att du är alfvarsam, men sysselsätter dig beständigt. Min bästa Leuhusen hvad detta är rätt och bra!

Casper skrifver vidare att August visserligen rumlar är borta och roar sig. Jo han rumlar och tumlar i soffhörnet med en ny bekant — Gulstoten. Om han roar sig må man dömma. Han är likväl nu på bättringsvägen, men så uppledsen vid sitt sjuktilstånd, att han är mera svår att roa än Sultan uti »les mille et une nuits». Min bästa Leuhusen, tänk att jag, att vi alla i morgon afton tänka på dig, och önska dig bland oss. Skulle du en gång våga försöket skulle du nog finna dig väl deraf. Farväl bästa goda Leuhusen, för alla sina fel förlåt — för sin innerliga vänskap håll af

Din
tillgifna väninna
Fredrique B.

44. Till Leuhusen.

St. d. 31. Dec. 1830.

Min bästa goda Leuhusen hade ej den versta af alla migrainer just i dag infunnit [sig] skulle jag ha skrifvit långt, nu ehuru jag knappast orkar föra pennan vill jag ej att posten skall i morgon komma till Björnö utan att medföra några ord från mig, fastän de ej säga annat än det du redan förut så väl vet, att jag håller af dig tänker mer än någonsin på dig under denna för dig så sorgliga Tid och önskade att du kunde aflägsna dig från Björnö, för dessa första 14 dagar åtminstone. Gud välsigne min goda Leuhusen och gifve honom lugn och en gladare tid, i det nya året.

F. B.

45. Till Leuhusen.

[3 jan. 1831.]

Frisk som ett vinterny skrifver jag till dig i dag min bästa Leuhusen. Under dessa för dig genom bittra hugkomster så sorgliga dagar skall du så ofta som möjligt besökas af din lilla vän Fredrique, och af henne störas i dina ängsliga tankar — åtminståne för några ögonblick vändas derifrån. Och ändå är det ej med glada bilder jag skall söka draga din blick från sorgliga — ack jag sjelf vid mina nio och tjuu år (trettio skulle Constance Bunge kalla dem) ser ej många sådana mer, — men jag skall i dag låta dig se in i ett hjerta der sjelfva sorgen står lik en ljusens engel, och det gör godt att skåda.

Jag lärde förleden sommar på Österhaninge Prostgård känna en M^{le} Kilblad, hon var förlåfvad med en Pastor i Catharina församling vid namn Westin; och vistades på landet för att lära sig hushållning[ens] gröfre detalier. Hon var omkring trettio år temmeligen ful sjuklig utan några talanger, men ett klart och vänligt lugn ett sansadt och glädtigt umgängessätt, och den djupa Religionskänsla hon förrådde då alfvarsammare ämnen voro å bane, gjorde att man först fann henne angenäm sedan skänkte henne sin aktning. Han förenade med ett vackert utseende, utmärkta talanger, ett så öppet och behagligt sätt att vara, att han genast intog hvar och en, hans character hörde jag skulle vara en den förträffligaste, och hans förening vid en dygdig men alldeles fattig, och till sitt yttre föga behaglig flicka, var mig äfven ett bevis derpå. En så innerlig och sann tillgifvenhet som den som rådde emellan dem har jag sett få exempel på. För en månad sedan, just i det ögonblick, då han fick hopp om en Comministersysla i Maria och derigenom utsigt att snart kunna gifta sig, sjuknade han. Hon flyttade genast till honom, vakade hos honom natt och dag i 32 dygn — efter hvilka han afled. Hon hade lagt sitt hufvud på hans kudde och hans sista pust svepte varm öfver hennes ansigte. Prostinnan Bergfalk hennes och hans vän, stod i denna stund bredvid dem, med sina händer hvilande på deras hufvuden. Ehuru litet jag kunde räkna mig som närmare bekant med M^{le} Kilblad, for jag i går till henne, och hade hos henne en sorgligt skön stund. Som för en länge bepröfvad vän öppnade hon mig sitt hjerta — och detta hjerta var så fullt af undergifvenhet för Guds styrelse så fullt af tacksamhet för redan njuten sällhet, så öfvertygad, om, den älskades närvarelse om den fullkomliga återföreningen med honom i en bättre verld, att jag rördes till djupet af min själ. »Vist (sade hon) står min framtid mörk — men — — man vet ju

så litet hvad som kan ske, — — och dessutom har lifvet alltid många sköna stunder, Goda meniskors tillgifvenhet gifva många sådana!» Och detta alt bästa Leuhusen var sagt af en varelse hvars ögon voro fördunklade af sorg, öfver hvars bleka och infallna kinder darrande tårar beständigt smögo — — o det var innerligen rörande. Hennes fattigdom skulle göra hennes öfvergifna ställning dubbelt tryckande om ej den goda Fru Bergfalk bedt henne anse sitt hus som hennes eget.

Jag beundrade denna flicka ty jag känner huru långt jag i hennes ställning vore ifrån hennes hjeltomod, men det gjorde mig godt att se ett sådant vara möjligt.

Just nu på ögonblicket erhöj jag bästa Leuhusen ditt bref af den 2 Jan., hjertlig tack derfor och för all din godhet mot mig. Din ställning min goda Leuhusen är sorglig och måste vara det — en Man som mister sin husliga sällhet — förlorar dermed hvarje dags trefnad, och är ofta vida mer att beklaga än ett fruntimmer hvilken en lika hård förlust drabbat — men hvad som jemnar förhållandet åter, är att han kan hvad oftast ej hon — han kan återvinna den husliga sällhet han förlorat och blifva lycklig i jordiska förhållanden ännu. Min bästa Leuhusen jag önskar dig lycklig och tror att du kan blifva det — om medlen dertill skall jag framdeles tillåta mig att tala med hela en Väns uprigtighet. Vår goda och afhållna Louises själ och af mig så väl kända ömhet för dig skall leda alla mina ord.

Jag skall nu tala litet om min famille och mig, Mamma är frisk mina syskon (Gud välsigne dem dessa bitar af mitt hjerta) äro äfven snälla, Charlotte skrifver glada bref roar sig och är nu hos Agathe i Carlskrona. Jag post scriptum min goda Leuhusen, tar alla dar emot complimenter och granlåter öfver mitt författarskap hvilket ty verr nu mera ingen välsignad anonymitet kan hölja — det roar mig ej — tvertom. Några hjertliga ord får jag väl ibland höra som skänka mig glädje. Jag skref och skall aldrig skriva för annat än det hoppet att väcka några glada och tröstande känslor i mig likstämda själar.

I går lyste det för Doctor Franzen och Fru Arvitson, ett förträffligt fruntimmer, som förestätt hans hus i några månader och med moderlig omsorg vårdat hans famille.

Min bästa Leuhusen Farväl för i dag — — Jag kommer snart igen.

Fredrique.

46. Till Leuhusen.

Stockholm d. 7 Jan. 1831.

»Jag kommer snart igen» var mitt sista ord i mitt sista bref — och här är jag nu åter — jag vet att jag ej blir bortskickad — och blefve jag det äfven — jag skulle ändå komma igen. Jag har en ihärdig natur eller kanske litet finsk envishet. Jag ville just nu bästa Leuhusen kunna flytta dig hit på en stund. Solen lyser så vänligt in i mitt rum, lyser just på mig och mitt papper just på Leuhusen! och det gör mig så godt. I fönstret stå mängd af Hyaçinter, mina skötebarn, i knopning och låfva mig vackra blommor. Dem måste du komma och se bästa Leuhusen — då skola de gläda mig dubbelt. Många njutningar vandra bort ifrån oss med våra unga år, men många nya komma äfven emot oss med våra alfvarsammare dagar, bland dessa finnas i synnerhet mängd af små hemmafrojder, små solskens trefnader dem man sällan märker på i den tid då själen aldrig hålles hemmavid. För mig börja dessa nu först bli kännbara — men också trifs jag bättre här i verlden än jag gjorde förr. Vid trettio år kommer man hem från en stor resetour, och då hvilar man gerna.

Hvad det gör mig innerligen godt då du talar om den tillfredsställelse Portraittet skänker dig. Tag det med dig bästa Leuhusen då du kommer till Stockholm, jag hade så litet hopp om att du skulle finna det likt, att jag ej vågade af frucktan att ännu försämra mitt arbete achevera många detalier. Nu skall jag kanske lyckas bättre. Jag känner mig lycklig att ha kunnat fullgöra den goda förträffliga Louises önskan, att du måtte ha ett portraitt af henne, ehuru jag skulle önskat mig en skickligare hand.

Just i detta ögonblick erhöj jag en sorglig och ändå god underrettelse. Den unga fru Wahrendorf dog i förrgår aftons. Hon har lidit i öfver ett års tid. Nu hvilar hon. »Väl est henne» säga landtfolket hos oss. De ha rätt.

En ung man, Baron Charles Degeer har aflidit i dag på morgonen.

Min bästa Leuhusen farväl för i dag. Nyss var det solsknen, nu är det mulet, — så är lifvet. Det klarnar åter min goda Leuhusen, tro

Din
tillgifna Vän
Fredrique Bremer.

47. Till Leuhusen.

[Jan. 1831.]

Min goda Leuhusen! Jag skrifver i dag först för att tacka dig och sen banna dig litet. Jag tackar — för ditt bref, som jag erhöll samma dag jag afsände mitt sista till dig, och erkänner med tacksam glädje det förtroende du skänker mig och som jag vet mig förtjena. Men hvarföre min bästa Leuhusen dessa litet menskofientliga uttryck, angående andras känslor vid åsynen af din sorg. Du är ej rättvis — meniskorne i allmänhet vörda den djupa smärta som de se hos en hårdt bepröfvad, — mången om äfven osedd sympatiserar dermed — ingen (är jag öfvertygad om) är nog eländig att förlöjliga den. Min goda bästa Leuhusen! — förlåt mig denna bön: låt ej olyckan förbittra ditt lynne, ack de stackars Meniskorne skola hvar i sin ordninn hinna en smärtotimma, alla måste förr eller sednare gjuta bittra tårar — deras svåra stund skall komma, — glöm det ej i din. Ach sök att förblifva mild och lugn som du var och du skall sjelf känna dig mindre olycklig. Genom bitterhet och otålighet, peppra vi för oss sjelfva lifvets ändå nog bittra dryck. Ack jag har rätt djupt sjelf känt det. En stor sorg för ofta med sig så många små odrägligheter som sednare blifva ännu mer kännbara, då sinnet återfått någon spännkraft — men det är skönt och värdigt att motstå deras välde.

I ett af dina sednare bref skref du sjelf till mig, »Jag har blifvit sticken ondsint m. m. fråga bara Casper.» Det var anledningen till hvad jag skref i det bref, som du nu i ditt sista besvarade, och der du tyckes vara missnöjd öfver att jag frågat Casper då likväl du för mig sjelf öpnat ditt hjerta. Nej bästa Leuhusen jag tror ingen annan än du sjelf i hvad som rör ditt inre, blott öfver ditt yttre lif eller det som andra se, kan jag fråga andra, och blir då öfvertygad om att du gör orätt med hvad du sätter på dig.

Min goda bästa Leuhusen huru lifligt känner jag ej med dig, då du längtar till hvilans för all jordisk kamp, o huru djupt har jag ej längtat, och ännu i dag då det är lugnt innom mig tycker jag ofta att det ändå vore bäst att få gå bort från en verld der så många sorger finnas. Men du får ej ännu dö bästa Leuhusen, du måste lefva för mångas väl, och jag vill ej mista dig, — kunde jag dock göra dig någon glädje på jorden! Att du måtte känna mera lugn, att glädje

ej måtte länge bli dig fremmande ber jag förtröstansfullt till den från hvilken all god gåfva kommer. Han skall min goda Leuhusen bönhöra

Din
tillgifna vän
F. B.

48. Till Charlotte Quiding. Stockholm den 23 Januari 1831.

I går erhöj jag ditt bref af den 16:de dennes. Det rörde mig innerligen och gjorde mig glad; ty den sinnesställning du deri röjer är så skön, så ädel, så älskvärd, att den nödvändigt, såsom våren gifver blommor, måste föra med sig sällheten och alla dess glädjeblommor. I annat afseende äfven är jag förvissad om att du skall känna dig allt mera lycklig, ju längre, såsom du sjelf säger, ett mera dystert lif drar sig tillbaka för blicken och försvinner. Ack! en god och ädel man är det förnämsta goda i äktenskapet — genom en sådan sprida sig öfver alla lifvets förhållanden småningom tusende trefnader och behag, hvilka man förr ej ens anat. Gud välsigne ***. — När du kommer alldeles i ordning i ditt nya bo, skall du visst deraf känna rätt mycken trefnad. Skrif mig till, söta Charlotte, om allt, i synnerhet om ditt själstillstånd.

Hemma står nu ej rätt bra till. Vår lilla Agathe, öfver hvars helsa och goda lynne vi så mycket gladt oss, har bortåt fjorton dagar varit på décadence med båda delarne. Härom aftonen, då hon, oaktadt sitt illamående, var ute, hade vi en briljant soiré på »Sångföreningen». Den kungliga familjen var der och talade med alla menniskor. Vi sjöngo chörer ur »Wilhelm Tell», som lyckades förträffligt och gjorde den största effekt. — Denna afton slutade på ett lysande sätt för mig. Bekanta och obekanta af den förnäma verlden omgäfvö mig och utgjöto sig i complimenter och tacksägelser till den lilla författarinnan, som neg och tackade och tackade. Baron Å— lät presentera sig för mig. Mamma hade en stor del af aftonen suttit och hört huru grefvinnan Sp. ., en rad med hofdamer och en mängd herrar disserterat öfver mina Teckningar och deras förtjenster. Det uppseende den lilla boken gör är riktigt löjligt. Den utgör en vanlig souper-conversation öfver hela staden (hvilket, i parentes sagdt, ej vill mycket säga) och ingen dag går förbi, då jag ej får höra hvad man derom sagt, här eller der, och hvilket alltid är beröm. I boklådorna äro alla exemplar utsålda. För ett par dagar sedan skref Palmblad att han i största hast måste ombesörja en ny upplaga och dertill använda tre sättare, emedan bokhandlarne i Stockholm gå löst på hans kommissionär derstädes för att få flera exemplar. Få se huru länge detta räcker. Det har, fruktar jag, blifvit en modesak, mais n'importe! på denna modesak kommer jag att under detta år förtjena 330 rdr riksgälds, och det är för herrligt. Kanske får jag hädanefter röna lika mycket kritiker, som jag nu får beröm. Mätte de träffa mig lika lugn eller snarare likgiltig. Det är jag likväl ej säker på.

Nästa vinter, Charlotte lilla, komma Agathe och jag till dig; vi hyra de båda rummen på nedra botten och pensionera in oss hos dig. Få vi icke? — Hvad det skulle vara treffigt. Men — l'homme propose et Dieu dispose!

Vår lilla stumma gosse har nu tillslutit sina ögon. Han är död efter ett sakta aftynande under omkring en månad. Väl honom!

Du har sett i tidningarne, att Svenska Akademien tilldelat mig en guldmedalj för mitt författareskap. Det hade möjligen gått an att afböja denna utmärkelse, om icke »Aftonbladet» basunerat ut den i staden innan Franzén derom underrättade mamma.

Då du får se några egendomliga figurer, några originaler, så beskrif dem för mig. Jag ville begagna dem i mina Teckningar. Men var god att för ingen omtala hvarken detta eller hvad jag eljest skrifer till dig om mitt författarskap. Menniskorna äro vanligen mycket rädda för att bli beskrifna i böcker, och i vårt land är en författarinna ofta ej bättre ansedd, än en fogelskrämma. Om jag kommer till Ch—d, önskar jag att der blifva känd såsom fru ***s syster, hvilket jag är säker blir ett godt rekommendationsbref.

49. Till Leuhusen.

Stockholm d. 3 Februari 1831.

Det var längesedan min bästa Leuhusen som jag skref dig till — jag tycker så åtminståne, och i dag har jag just ett riktigt behof af att säga dig att jag håller af dig tänker mycket på dig — och tje-nar dig ändå till ingenting. Jag ville du skulle kunna bo hoss oss i Stockholm, — vi skulle alla ha treffigt tillsammans. Vi ha nu flyt-tadt upp i Mammans grannskap, jag har i vårt nya arbetsrum hängt upp mina taflor, der sitta vi merendels om aftnarne då ingen främ-mande är hemma, och läsa och arbeta och språka. Mina blommor äro utslagna och lukta så härligt, just i dag har en af mina senfär-digare barn en Taçett sprängt sin hylsa och sjutit med gulnande knoppar fram i dagen. La bien aimée en hyaçint, har äfven i dag öppnat sina vackra ljusblå ögon och blickat mig vänligt an. Vore du här skulle hon så äfven se på dig Och der till med skulle mina gladaste och vänligaste blickar säga dig välkommen!

Hvad man är lycklig då [man] kommer i den sinnesställning som gör att man kan njuta af en blomma eller af hvarje lika okonstlad och oskyldig liten glädje som Guds godhet skänker — då njuter man lifvet och har frid. Denna frid kan väl hvar och en hoppas förr eller sednare ernå, om inga bittra minnen ohjelpigt störa själens lugn...

»Se hur gräset vexer öfver kullen

»Som ärret vexer öfver slutna sår!»

Min goda Leuhusen, året skall gro en gång öfver ditt hjertas slutna sår, och lefnads glädje och trefnad skänka dig mången lifvets blomma åter. Då jag ber till den evigt gode derom för dig känner jag gladt som om jag vore bönhörd.

Någongång i dina bref till mig bästa Leuhusen har du yttrat en sorglig misströstan öfver bönen kraft att för oss sjelfva eller andra nedkalla jordiska välsignelser. I allmänhet tror äfven jag, (och flera års fåfånga innerliga böner ha styrkt mig i den tro) att böner för jordisk välgång äro fåfånga och nästan alltid oss skadliga, derföre att dessa ifriga önskingar som bönen uttalar, ur hjertat förjaga detta stilla undergifna sinne, som väl är den svaga blinda varelsens sanna vishet här på jorden. En nekad bön förbittrar ofta barnets sinne mot den visa fader, hvars ändamål det ej känner. Och förbittring mot en fader — mot en Gudomlig Fader, är djupet af elende. På en annan sida har jag tillförne tänkt. Vårt lif är en kedja af verkningar som förutsätta orsaker oftast af andlig natur: hvarföre skulle vår brinnande bön uti ordningens skala ej kunna vara en orsak till att förskaffa oss den eller den välsignelsen, då vi antaga Gudomlighetens medelbara inverkan på våra jordiska öden?

Vare härmed hur det vill; ett enda exempel har tillfyllest visat mig ovisheten af sådana böner. Vare det för dig allena bästa Leuhusen yppat. Min mor hade en enda bror, som hon älskade ömmast af alt på jorden, jag minnes honom väl ty han var allas vår älskling medan vi voro barn. Han föll här i Stockholm i en långvarig och farlig sjukdom; doktorerne öfvergåfvo allt hopp om hans räddning. Med förtviflan bad då min mor, och fordrade af den högsta visheten hans lif. Till allas förvåning tillfrisknade min morbror, och hans bönhörda syster tackade Gud. Under hans tillfrisknings period gåfvo honom doktorerne för att stärka hans ytterst svaga krafter — Toddy. Det väckte hos honom en smak för starka drycker som snart blef en ryslig passion. Han framlefde några år ett uselt lif — i oafbrutet — fylleri och dog i följd af sina utsväfningar. Under denna tid, tärdes min stackars mamma af en sorg som hade fört henne till grafven, — om ej hans död hade gifvit hennes sinne lugn.

En bön som säkert aldrig går ifrån vårt hjerta utan att dit återföra uppfyllelsens välsignelse är den som dessa ord uttrycker: »Tillkomme ditt rike!» bönen om hjertats helgelse och undergifvenhet. Och blifver denna bönhörd — hvad behöfva vi de andra?

Då vi i samma anda bedja för dem som vi hålla af, kunna vi, är jag öfvertygad om, att vi kunna hoppas bönhörelse. Det finnes en förunderlig kraft af Guds nåd, som inverkar på oss vi veta ej huru eller genom hvilka medel — men man känner den som man känner

vårens fläkt och solens stråle, och denna tror jag vår förbön kan nedkalla. Ja jag är viss derom. Blott bönen är allfvarlig och ihärdig.

Min goda Leuhusen jag har skrivit långt och allfvarsamt och måste nu sluta och lemna, de små roligheter jag hade att berätta om till en annan gång. Blott det skall jag tillägga att vi alla äro friska, Casper blir vitare och vackrare med hvar dag. Från Charlotte ha vi goda underättelser. Farväl min bästa Leuhusen om du ej vill komma till mig så tänk åtminståne på mig.

Fredrique.

50. Till Leuhusen.

Stockholm d. 16 Februari 1831.

Min goda bästa Leuhusen, jag ville vara hos dig, vårda dig, gråta med dig, trösta dig om jag kunde — se der hvad jag lifvligt önskar, — och hvad jag ej kan få. Ditt lif är sorgligt, jag känner det djupt, Gud låte det blifva vänligare, — eller dig känna det mindre bittert, mindre tungt.

Jag sjelf känner i dag verlden helt tung och ängslig, och kan ej säga dig något gladt eller upplifvande. Jag kan blott innerligen bedja för dig, och för alla bedröfvade och lefnadströtta. Vore jag ändå död och hade englavingar, så kunde jag smyga osedd in och flägta hugsvalelse till de lidande som jag älskar, och nu ej kan skänka minsta vederqvickelse. Jag skulle ofta finna lifvet en verklig börda, om jag ej hade den glada utsigten att, kunna snart något mera verksamt bidra till att lätta för några bland mina medvarelser den tunga lott som blifvit deras. Men nu tänker jag derpå hvar gång jag känner mig för mycket böjd till wemod, — och det blir bättre. Det sätt på hvilket Mamma ämnar ställa våra affairer vid arfskiftet som i höst skall ske, kommer att sätta oss syskon alla i tillfälle att med frihet och klarhet kunna handla och vandla. Mamma ämnar taga egendomarne sjelf såsom på arende, och årligen betala derföre en viss bestämd summa, som skall fördelas på Mammans barn. Mamma har redan flera år (och det med största framgång) förvaltat Årsta och Hesslingby, och vill fortfara med denna befattning till dess gårdarne med förmån kunna säljas. Detta anordnande är oändligt angenämt för oss alla; och den skall låta mig äga min största verkligaste lefnadsnjutning den att gifva. Ett diminuendo på mig sjelf, för att

låta andra erfara ett crescendo, har alltid varit en af mina sällhets planer, hvilken nu snart skall som jag hoppas gå i verkställighet.

För våra öfvriga små projekter och planer måste jag nu äfven göra dig redo. Hedda kommer att vid vårens början resa med Fru de Rong till Berlin, som der skall träffa sin sjuka syster Fru Helvig. De Rongs som mycket hålla af Hedda ha legat öfver Mamma med böner för att hon måtte få göra denna resa, som verkligen behöfves som jag tror för att återställa den goda Heddas ganska försvagade helsa. En nerffrossa som hon ådrog sig förleden vår genom nattvak hos pappa, har plågat henne alt sedan, och alldeles försvagat henne. I höst kommer hon troligen åter jemte bror Claes. Vi andra åter resa på vårt håll. Mamma för Agathe till något saltsjöbad, Strömstad eller Uddevalla; för att stärka hennes lilla klena varelse, och som hennes bihang, eller vårdarinna följer jag med; hvarefter vårt triumvirat förblir residerande på Årsta till hösten. Du måste komma till oss der, bästa Leuhusen och blifva hos oss.

till Casper har jag utträttat din commission. Gud låte dig vara frisk åter bästa Leuhusen. Till mig får du ej skriva, då du är sjuk och trött, tänka på mig skall du då göra, huru gerna jag ville stödja ditt trötta hufvud, — och alldeles icke skulle tillåta dig att sitta uppe och möda dig med brefskrifning. Farväl min goda Leuhusen för i dag. Din

vän
Fredrique.

51. Till Frances Lewin.

[Mars 1831.]

Ma chère Miss Lewins!

Quand vous aurez un moment de tristesse ou de decouragement souvenez vous d'une personne à qui vous avez fait le plus grand bien, qui vous doit l'aumone divine d'une iddée régénératrice de son ame et de ses facultés, et qui ne fera pas un pas dans la route que vous lui avez traçee sans vous benir et remercier le ciel de vous avoir connue. Souvenéz vous de

Fredrique Bremer.

52. Till Leuhusen.

[Mars? 1831.]

»Så! Gud skelåf! det är då förbi!» Vet du hvilken olycka bästa Leuhusen eller hvilken hotande fara det är hvars öfverstående framlockar dessa lättnads utrop? Jo min goda Leuhusen det är en, Soirée dansante som vi måst gifva, länge grufvat oss för, och ändteligen dansat oss igenom; jag med fingrarne på pianot, det öfriga sällskapet med hjertan och fötter.

Att tänka på att roa folk då man sjelf ej är just rolig till mods är något obeskrifligt tungt. Och ändå har det lyckats.

Fredag d.

I dag kl. nio på morgonen jag var (jag skäms att säga det) knappast uppstigen, erhöll jag ditt bref min bästa Leuhusen. Ja min goda Leuhusen säkert har du känt och tänkt annorlunda dagen efter sedan du skref, och varit nöjd att ha fått denna sköna men smärftfulla gåfva, ett känsligt hjerta utan hvilken du ej varit så älskad eller så värd att älskas. Äfven jag har önskat mig kall och liknöjd — men den tiden är förbi, — jag vill vara varm, känslig, vill njuta och lida, vill vara barn älska såsom ett sådant, och hoppas som ett sådant, och sist ung eller gammal insommna som ett sådant i min evige faders armar. Barnsligt glad är jag öfver att så snart få se dig, — och jag skall kalla dig en sten om du ej är nöjd att ha ett hjerta som kan glädja sig af att gifva mig glädje, som måste känna någon tillfredställelse då du ser dig vara så troget och innerligt afhållen af oss alla, och isynnerhet af

Fred. B.

Fred. B. reser om en timma med sin söta mor till Årsta för att vara der, se om hus och hem, Skola m. m. på ett par dagar. Pepsakakor, ost, och griffeltaflor och stickstrumpa är hela mitt bagage. Lefve ett lätt knyte, och ett lätt hjerta! Det sednare har jag ej fullt, men skall få det då jag får välkomna dig.

dato har jag ingen
reda på. Strunt deri!

53 Till Brinkman.

[7 april 1831.]

Era »Philosophische Ansichten» har jag ett oändligt begär att få bilda mig en åsigt om, ehuru jag på intet vis är nog förmåten att tro mig ännu ega någon insigt i så djupsinniga ämnen, eller kunna fälla minsta dom deröfver. De äro för mig lika kronans diamanter, som jag väl får med beundran betrakta, hvilkas skönhet och höga värde jag väl kan ana, men som jag ej får eller dristar vidröra.

54. Till Leuhusen.

Stockholm d. 15 april 1831.

Våra bref bästa Leuhusen ha kört om hvarandra. Hjerteligen tack därför att du lät oss veta något om dig. Bättre för dig kunde det vara, — men det blir väl: tror och hoppas jag.

Härom dagen var August i staden, rask flink och munter. Caspers näsa reder sig förträffligt och hans ögon se alt klarare. (Åderlåtningen Leuhusen, åderlåtningen!) han hade ej kunnat komma med August till Staden emedan han hade lindriga frossbrytningar.

Just nu på ögonblicket hade vi bref från August. Casper är fullkomligt återställd. Generalen och Majoren hade varit ute samt bevisat sig mycket nådiga. »Jag tror» skrifver August, »att Polackernes framgång sänkt tonen hos de mäktiga.» Caspers hästar repa sig såsom deras herre. Den »onämnda» blir ej den »enögda» och Zefira, zefirerar åter.

Det der Beatebergslifvet är oerhört! Bästa Leuhusen kunde det ej gå an, att Hinrika komme till oss på Årsta med det samma som du sjelf. Hela Juni månad bli vi ännu der innan badresan. Mycket folk skulle hon ej se mycken afvexling ej ha, men vi skulle röra oss mycket ute, ha gladt och treffigt. Och den goda älskvärda flickan finge då lefva tillsammans med sin far. Att du sjelf bästa Leuhusen i alla fall kommer, och dockan, och alt hvad som du behöfver för att göra en längre séjour, lita vi på, och glädja oss åt.

Våren kommer! Hvad det är skönt. Jag har gådt och värmt mig i solen alla dagar. Den skall visst äfven göra dig godt. Jag coresponderar med Herr Palmblad som är tråkig och gör glupska tryckfel. Min tredje del börjas med en För-rätt som lyder så här:

För-rätt.

I Litteraturens stora salon var stor bal. Vid ljudet af full Orchester dansades der Menuetter valser, anglaiser, Quadriller, äfven solo och Qvarndansar. kom så en liten dilettant, och såg ljus-skenet och hörde det lustiga väsendet, — men hade ingen inträdes billet, sökte ej heller att truga sig in på festen, men stannade blygsamt utanför dörren, och gjorde (i sitt hjertas munterhet) ett par Assemblées. En stor präktig Herre gick förbi smålog vänligt och sade »det var snällt liten!» och gaf en slant. Förtjust utropade den lilla »o nu ser jag dager att få mig en inträdesbillet!»

Farväl min goda Leuhusen tusende hjertliga helsningar till dig från Mamma och systrarne. Din

tillgifna vän
Fredrique B.

55. Till Leuhusen.

Stockholm d. 16 Maj 1831.

Mycken mycken tack bästa Leuhusen för ditt bref af den tredje Maj. I anseende till det kära löftet vi fått om din utflyttning till Årsta får jag nämna, att den tid för dess uppfyllande som bäst passar Dig bästa goda Leuhusen är den vi afvakta. Från vår badresa återkomma vi troligen ej förrän i slutet af Augusti. Besluter du att ej se oss och Årsta förr, så skall jag genast vid vår återkomst till hemmet skritva till dig: »min bästa Leuhusen nu äro vi här — och vi vänta dig!» Skulle du vilja komma före vår badresa, som först i början af Juli företages, så får jag säga, att den vackraste och gladaste tiden på Årsta är under Juni, anleten och ängar, allt ler — dock när som helst du kommer skola vi le mot dig och vara glada att äga dig.

Nu min bästa Leuhusen skall jag sqvallra om litet stadsnytt för dig — först om hvad ondt sqvaller kan åstadkomma: förleden söndag otta dagar sen åstadkoms genom bara småaktigt sqvaller en duell mellan en Kaptän Stål och en ung Troil (ej Uno) som ägde rum i Haga park hvarvid Troil sårades så illa att det länge varit fråga om hans lif. Nu lär det likväl vara utom fara — och det allt kom blott genom ströftåg af »hon sade, att han sade, att de sade, att han sade» m m.

Samma Söndag var stor dejeuner hos Brinkman. Jag stackars barn var der som en slags bête noire på exposition. B... i sin välmenta anfädda ifver presenterade mig eller snarare proppade mig på alla meniskor under namn af »la coupable, la coupable!» Mången såg ut som om han ej visst hvad slags »coupable» det var, — om jag skulle hänga eller sådant. För öfvrigt ansågo sig Exellenser och Grefvinnor herrar fruar fröknar och mamseller nödgade att säga mig något artigt och tackaktigt öfver mina Teckningar. Den ena kom efter den andra, torftig för det mesta i mening, om än rik i ord. Jag blef sluteligen så frusen till både själ och kropp att jag förekom mig som ett slags Nova Zembla. Och glad var jag då mot klockan tre det eleganta confekt upptåget var slut och vi vände om hem åtföljda af vår lilla värd som kom sjelf stormhungrig att äta middag med oss, mindre trackterad af dess tarfliga innehåll — hvilket Hedda rent ut sade honom kom deraf att hon trodde att alla meniskor skulle ha ätit sig mätta hos honom.

Sångöfningarne hade förleden Thorsdag deras högtidsdag. Vi voro ej der, men dessförutan steg församlingen till 300 personer.

Man ser i alla sällskaper och på alla gator i staden tvenne tvillingsjälur i ganska olika kroppar. Philippsberg och Cavia (den förre Österikare den sednare Spanior) äro de båda oskiljaktiga vännerne; man kallar dem »la Giraffe et son petit». Allt hvad den ena gör, gör äfven straxt den andra — de se obeskrifligt roliga och roade ut. Deras figurer hafva ungefär samma proportion till hvarandra som de på inelligande papperslapp uppritade. Den långa har långa namnet den korta det korta, i bokstafvering nem.

I går voro Casper och August i staden båda vid god helsa och godt lynne. Befälsmötet har just ej haft westanvindar med sig, men dock ej varit mycket svårt, — duktigt hagel emellanåt — men man härdar sig småningom.

Hvilken Maj månad vi haft bästa Leuhusen! Till råga på allt kulet ha vi i afton The och soupe, och våra gäster äro af det slaget som göra att själen fryser — hu! hu! hu!

Jag längtar innerligen ut på landet — men kommer ej dit förrän efter pingst.

ner jag; knoppen har ej ännu en gång börjat öppna sig. Men om den skall göra det en dag, om, som jag hoppas, en ädlare blomma en gång skall framstå, så skall den aldrig glömma, att, därför att den fått lif och färg, har den Franzén och Brinkman att tacka, som på den läto falla den första varma solstrålen. — —

Ni skall säkert, min bäste Brinkman, billiga den föresats jag fattat att nu en längre tid ej frambringa något. Jag behöfver vinna kunskaper, upplysa, stadga mig, se hvad jag har inom mig och allt hvad jag deraf kan göra, på det jag måtte en dag göra dem heder, hvilka så godhetsfullt uppmuntrat mig vid början af min bana, och närma mig det mål, jag alltid föresatt mig: det att kunna utså

»I qvalens jord lycksalighetens frön».

O! må jag kunna bilda mig till detta sköna värf! Hjelp mig dertill, min bäste Brinkman, genom kritik och beröm, tillrättavisning och uppmuntran. Mätte alla, som hos mig finna någon förmåga, biträda mig, derigenom förnämligast, att de upplysa mig om mina fel, och jag skall vara så tacksam som läraaktig. Jag vill blott ett — komma till sanningen, göra den åskådlig, och sålunda gänelig för mina medvarelser. Om jag kan uppfatta den, i mån af den kraft och förmåga, som blifvit mig beskärd, vill jag sedan begagna hvad medel naturen gifvit mig i inbillningskraft och uttryckets liflighet för att framställa det goda och rätta i en angenäm och glad drägt, så att det må kunna fångsla äfven de sinnen, som först se till ytan. [— — —]

Detta vill jag söka rätt allvarligt åvägabringa i romanen, berättelsen, eller hvad jag nu må begagna mig af. — — — Hvad den större mängden af människor behöfver: tröst, muntran, utsigt — dager i lifvet och äfven för stunden — huru väl skulle man ej kunna gifva detta, huru nära komma den lidandes hjerta och förstånd i bilder, hemtade ur det verkliga, d. ä. ur hvardagslifvet! Men man måste härtill först hafva förvärfvat förmåga, visshet och klarhet — och det är detta, icke lätta arbete, jag går att företaga. Kännedom af människan i ordets djupa mening — om hvad som verkar på henne, hur det verkar, i hvilka föreningar, i hvad grad — — — hu jag hissnar! — ty allt detta borde jag lära känna. Jag fruktar att under mitt lif blott hinna tyda några ord af den oändliga skriften; dock — måtte jag blott klokt förstå använda dessa! Ännu en gång: stå mig dervid bi, milde och vise Brinkman! Ni har redan gjort det; tröttna ej! — — — Jag har riktigt pratat ut i dag, kanske något för mycket — kanske stundom något osammanhängande; men ni skall förlåta och säkert förstå mig.

58. Till Frances Lewin. [Poststämpel: Stockholm 10. 6. 1831.]

Dearest dearest dearest Miss Lewins!

Votre lettre est la devant moi. — Vous êtes la vous même; je vous vois, je vous entand! Je vois cette figure si agreable et si ex-

pressive, ces yeux si jolis dont le regard tantôt vif tantôt reveur et toujours si doux étoit lui seul une benediction. J'entend ces paroles encourageantes et sages, interpretes heureux d'une Ame éprouvée, pure, et vraie, — ces paroles qui relevèrent et ranimèrent mon ame abbatue et decouragéé, — je vous vois me tendant une main secourable me disant avec un sourire angelique »vous atteindrez votre but, je vous montrerai le chemin!» Et de nouveau et avec des larmes de reconnaissance bien douces, je repète comme je l'ai fait mille et mille fois ce voeux de mon coeur qui seul peut exprimer ce que je sens: »Dieu vous benisse chère bonne Miss Frances, et vous rende heureuse!» Noble et douce émanation d'un Etre infiniment grand et bon! je veux vous donner moi aussi un moment de jouissance pure et digne de votre ame, écoutez: depuis le moment ou je vous ai connue et que vous avez ouvert mon ame à de nouvelles iddées à de nouvelles impressions, une resurrection morale s'est operé en moi — j'étois dans une prison, — vous m'en avez fait sortir — mon ame étoit ensevelie dans un tombeau Frances L... est l'ange qui a levé la pierre, — dont la douce voix m'a apellé à la lumière et à la vie; — que Dieu benisse Frances Lewins! Depuis ce moment j'ai beaucoup joui et par le sentiment d'un bonheur actuel et par la perspective de jouir encore davantage. La lecture de Bentham à cette même epoque acheva la revolution bienfesante de mon être intelectuel. Mes iddees se developèrent avec rapidité — un nouveau monde s'offrit à mes regards, bien d'ombres planoient et planent encore sur cette nouvelle patrie de mon ame mais je sens qu'à force d'attention et de patience je pourrai les faire disparaître ou du moins les eclaircir. J'entrevois avec délices la possibilité d'acquérir de connaissances positives, de m'éclairer sur tous les points qu'il m'importe de connaître et d'être à même d'utiliser ma vie pour le bien de mes semblables au plus haut degré que mes facultés et mes moyens pourront me le permettre. Si une fois je pourrai servir ma chère patrie et mes concitoyens d'une maniere moins frivole ou moins éphémère, c'est à vous chère Miss Frances que je devrai ce bonheur, c'est à vous que je rendrai graces d'avoir pu faire quelque bien. En attendant je suivrai votre conseil qui est maintenant aussi la voix de ma raison »j'agirai peu», je lirai et je reflechirai beaucoup. Je semerai pour meriter de faire une bonne recolte. Je touche maintenant à l'age de trente ans — et il me semble que ma veritable jeunesse ne fait que de commencer, — et je ne vieillirai que quand mes organes affaiblis refuseront de digerer la nourriture spirituelle que mon ame ne cessera de desirer et de chercher. Verité! oh combien de fois j'ai comme tres jeune encore tresailli à ton nom — un desir vague mais brulant remplissait

mon ame et me forcaït de reprendre des pleurs, tout mon être s'elan-
caït avec amour et enthousiasme vers toi clarte divine, soleil de la
vie! et quand une main de fèr m'a plongé dans les tenebres, quand
j'ai desesperé de pouvoir sur la terre faire penetrer un de tes rayons
vivifiants dans mon sein — alors j'ai désiré avec ardeur de mourrir
j'ai voulu mourir, — et si n'eussent été mes douces et bien aimez
Soeurs surement je n'existerai plus — car j'ai été au desesper.

Maintenant qu'une douce clarté s'est repandue dans mon ame que
l'orage s'est calmé et que la paix à decendu dans mon coeur main-
tenant que j'espère aprocher pas à pas de ce que j'adore, que je me
sens en aprocher, j'éprouve souvent des ravissementes si doux si purs
q'en vain je tenterai de l'exprimer — les paroles jettent de la cendre
sur le feu de la pensée; mais je sens que avancer vers la Verite c'est
avancer sur la route qui conduit a la beatitude, — à Dieu enfin.
Tout m'interesse maintenant, les idees les faits se classent et s'ar-
rangent dans ma tete d'une maniere qui me fait beaucoup de plaisir,
il me semble que je decouvre à chaque moment des mines d'or et
d'argeant. Je ne vous cacherai pas que j'éprouve aussi des momens
de tristesse et d'abattement, mais j'ai une esperence si forte que je
n'en suis pas decouragée, je me fie au tems à mon aplication et à
ma patience. Dieu à envoyé vers moi Frances L... il ne permettra
pas que son ouvrage reste imparfait. Vous faites beaucoup pour moi
en m'envoyant des livres. Je ne puis vous en exprimer ma reconnais-
sance — et cependant j'étoït si sure de vous que depuis quelques jours
j'attendais jaque jour et votre lettre et ces livres precieux. Je ne les
ai pas vus encore, car on ne me les à pas envoyés à la campagne
ou je suis maintenant, mais je vais après demain avec Maman à
Stockholm ou je languis de voir mon tresor que je partagerai à
l'instant même avec mon Cousin Fabian et M. Cock. Je lis mainte-
nant le livre de M. Mill Analysis etc. Je l'admire, il me donne de
grandes clartés, mais j'aurais besoin de le relire plus d'une fois pour
le comprendre parfaitement. Mon esprit à été si long tems acutumé
d'errer à la superficie des choses que toute etude aprofondie et tant
soit peu abstraite le fatigue en meme tems qu'elle l'aiguillonne. Pour
repondre à ma satisfaction aux questions que vous avez bien voulu
me proposer, je vois qu'il me faudra beaucoup de tems beaucoup
d'etude et beaucoup de reflections, — mais j'y parviendrai parceque
j'ai tout le courage d'une volonté ferme. Ne m'abandonnez pas ma
chère Miss Lewins! aidéz moi de tems en tems de vos avis et de vos
lumières, j'en aurai besoin. Pour le moment je ne mettrai aucun
point de discussion en question. Je sens que mes idées ne sont pas
assez claires pour cela. J'avoue que le principe d'Utilité enoncé

par Bentham ne me satisfait pas comme seul fondement de la morale, je doute que le juste et l'injuste soient fondées uniquement sur la tendance de nos actions à produire le bien ou le mal, le plaisir ou la peine, — enfin j'ai beaucoup de doutes, — je presume des clartés; — enfin, quand tout cela se débrouillera et s'arrangera dans mon ame, je soumettrai mes idées en termes clairs à votre jugement chere Miss Lewins, — et vous me répondrez n'est-ce pas?

Pour ce que vous me dites de la société je répondrai, que, n'ayant plus le coeur malade ni l'esprit si abattu, je n'éprouve plus une crainte si mortelle de m'y mêler. Pour les personnes bien ennuyeuses — je les fuirai c'est sur quand je pourrai le faire sans faire de la peine à personne. Elles me donnent la migraine pour au moins vingt quatre heures! Du reste je commence à voir que si on espère dans quelque tems exercer quelque pouvoir sur les esprits en vivant dans le monde, il ne faut pas commencer par s'y rendre par trop étrangère. Quand vos idées seront claires sur ce sujet, je serai heureuse de les connaître.

Je partage bien vivement la jouissance que vous devez ressentir d'avoir des amis si dignes d'inspirer de l'intérêt et de l'admiration. Bienheureux ceux qui peuvent servir leur patrie d'une manière aussi efficace aussi relevée que votre Beau frère! puisse-t-il prospérer! puissiez vous chère Miss Frances et tout ce que vous aimez être heureux! [A] Stockholm une voix générale prononce qu'on n'y a pas vue une famille Anglaise si intéressante si estimable et de toute manière agréable que la votre. C'est sur tout sur votre sage et jolie tête chère Miss Frances que [tous] les suffrages se réunissent; on vous admire généralement, et pourtant — combien peu de monde vous connaissent comme mes soeurs et moi! Pour nous vous nous avez de toute manière laissé un souvenir couleur de rose — vous étiez en rose le dernier soir que nous vous avons vue et vous avez fait sur nos ames [l'eff]et du parfum [de] cette fleur — en tout ce que vous avez [dit] et fait. Nous parlons bien souvent de vous — et avec tant tant de plaisir — que n'êtes vous ici! nous nous tairions pour vous écouter. Nous nous trouvons bien heureuses à la campagne. Aga[the — —] comme les alouettes avec un coeur aussi [— — — —] Hedda reste assise tranquillement travail[lant — — — —] soit loué elle a repris sa santé son ca[— — — —]lante et bonne soeur! Nous sommes sur [— — — —] une école ap[rès —] méthode [— — — —] ce qui me fait un grand plaisir. [— — — —] chargé de tous les arrangemens ma[— — — —] est chère et il régarde avec bien du plaisir [— — — —] de vous, dont je ne suis cependant pas contente. [— — — —] nous? Oh non pas

encore. Peut-etre le sera-t-il [— — —] Il s'est donné très peines pour nous procurer un appartement comode à Strömstad — maman desire lui en faire ses remercimens.

Stockholm ce 9 Juin 1831. Je les tiens maintenant ces chers et precieux livres! Ma chere bonne aimable miss Frances combien je vous dois! l'Auteur ne seroit-il point M. Mill? Fabian se dit reconaitre son style. Oh que nous allons etudier! Fabian remettra à M. Cock le paquet à son adresse. Pour le moment il n'est pas à Stockholm. Nous avons passé d'agreables heures ensemble hier mon cousin et moi, parlant de choses bien interessantes. Vous en etiez chere miss Frances. Faites je vous prie bien de complimens de [la] part de notre famille à M. Eduard Puiss-t'il continuer à faire votre bonheur. Il nous a laissé le souvenir d'un jeune homme comme il y en a peu. Oh ces livres! Je ne peux vous exprimer quel plaisir ils me font. Et ils ont une odeur particulierement delicieuse on respire un parfum de sagesse. Ils se[ront] j'en ai la certitude le Quinquina de mon ame. Je bavarde parceque je suis heureuse et gaie. Exepté votre lettre et vos livres j'ai encore eu des plaisirs bien doux depuis quelques jours. J'ai pu secher quelques pleurs, ranimer des esperances presque mourantes faire naitre des sourires. Oh sweet sweet happiness!

Sweetest Miss Frances! lovely and noble minded woman! par vous je possederai ces purs jouissances de la vie dans un degré plus relevé! Au moins sera-ce ma propre faute si je ne les possederai pas.

Adieu. p[uisse] vous etre heureuse comme vous meritez de l'être et je [n'aurai plus ri]en à desirer pour vous. Maman et mes soeurs vous [— — — —] mes soeurs j'ai pris [— — —] paroles »Helsa henne helsa henne så myck[et — — —] larmes mes des larmes bien douces brillaient dans [— — —] Hedda. Dites je vous prie à M. Tom que [— — —] délices de nos soirees. Agathe est aux petits soins [— — —] de Bracebridg Hall. Adieu aimable Miss Frances [— — —] donner du bonheur — ecrivez moi. Et ne me laissez [— — —] reguarde. Je ne puis dire à quel point je suis

Votre

sincère et reconoissante amie

Fredrique Bremer

59. Till Leuhusen.

[Juni 1831.]

Så att den välsignade Influenzan äfven grasserar på Björnö! I Stockholm låter den hvarannan meniska gråta nysa hosta och se jemmerlig ut. Äfven Agathe har nyss varit en »Soeur Grise» och då vi för några dagar sen flyttade ut till Årsta var det fasligt ynkligt. Det var kallt i rummen, — Hedda var helt flat för Träden som till större delen voro höstkala och torra, Agathe var genom Influenzan alldeles i olag kommen och fann intet i lag. Blott Mamma och jag voro muntra. Eldbraser i alla rummen och ett sjudande The med skorpor och Kringlor och Rån, satte allt i ordning åter. Dagen derpå var vädret gudomligt, vi svärmade ut och fröjdade oss och njöto. Nu är det åter rätt kulet och grått men vi äro alla hjertligt nöjda att vara på vårt gamla goda Årsta. Nu hålla vi på att ställa i ordning en liten Lancasterskola på Hesslingby hvilket gläder mig hjertligen. Innan vi lemnade Stockholm gjorde vi några små lustfärder hvaribland en till Drottningholm, för att hälsa på våra kära släktningar Casper och August som mycket hade bedt oss derom. Fabian var med oss. Dagen var utsökt vacker och varm, i våra själar var äfven sommarluft, allt var således mycket bra. Knappast hade vi vid Drottningholm stigit ur vagnen förrän vi sågo våra unga dragoner komma springandes mot oss ifrån Vårdshuset der de intagit sin middag, Casper röd som en pion August brun som en Sammetsblomma, båda vid raskt och muntert mod. August bad med viktighet få visa oss deras »våning». — »Våning?» sade Casper saktmodigt leende »våning som består af ett rum». »B . . . r . . . r!» afbröt August häftigt »Ett rum, och ett rum, och ett rum och ännu ett rum, förmak Salon, Sal, Sängkammare Gästrum! m. m. Herrskapet skall sjelfva få döma!» Vi infördes under mycket buller och bång i ett mycket litet rum, der tvenne uppbäddade sängar stodo tête à tête — Stöflor remmar och gud vet hvad allt för svart hängde kring väggarne. Agathe rådde till att med det aldräförsta öppna fönstret. Det skedde. Mamma satte sig på en stol och stoppade mynningen af sin Eau de Cologne-flaska i venstra näsborren. Jag satte mig på ett bord, och i det lilla rummet uppstod en högljudd munterhet. Hedda och August öfverträffade sig i bon-mots. Till dejeunén bestående af Sweitsertårta och Apelsiner som vi haft med oss från staden drogs fram de unga herrarnes hela service, bestående uti (må de förlåta mig detta föräderi) tre thefat och en söndrig skål med ägg uti. Efter att ha glammat och ätit, gjorde vi alla en tour till Slottet Spelte på Orgorne i Capellet. Helt oförmodat uppfylldes kyrkan med åhörare, som ut-

gjordes af Ångbåts-sällskapet deribland befanns en verkligt hjälplig conaisseur nem: Sångarn Berg. Unga Nils Flemming och Hinrik Wrede anförda af Kammarjunkaren Röök slogo sig till vårt partie. Vi tillbragte en mycket angenäm dag. På aftonen gåfvo de unga dragonerne oss en delikat gouté i gröngräset med glacer och konfekt m. m. Under det den skönaste aftonsol helsade oss med sina strålar och vänliga minnen spelade omkring i våra själar, rullade vi sakta och fredligt hemåt. Dagen derpå gjorde vi ett långt besök på barnängen. O min goda Leuhusen der är för bra och galant och treffligt! Jag hade det nöjet lära känna lilla Ernst Creutz som såg god glad och treffig ut. Vi voro öfverallt och besågo allt tills vi blefvo så hungriga att det var en Guds lycka (mente Hedda) att det föll den hederliga Fru Reuter in, bjuda oss smörgåsar. Dagen der-efter besökte vi tvenne stora Skolor på Söder i Fabians sällskap. Det var innerligt roligt. Du ser bästa Leuhusen att vi röra på oss. Nå Brinkman — det är sannt! Med honom på Exposition med honom hos Ulmgren, — med honom hit och dit. Hvad jag är ledsen att du bästa Leuhusen som den bildande Konsten skänker så mycken njutning, ej sett denna de fria konsternas exposition. Södermarks portraitter äro mästerstycken. Dahl, Fahlcranz, Ezdorf, ha der härliga landskap och Hebe af Westin! den förtjusande ungdomliga gudavarelsen född af Nektardoft och ambra ingifver verkligen Olympiska känslor. Funnes det i verlden en rik Poet (men när har väl funnits en rik Poet?) så borde han köpa denna tafla

Stockholm d. 9. Juni. Här är jag nu för ett par dagar. Ruskigt väder. Jag har mycket att handla och vandra, men vill ännu skrifva några rader i mitt bref. Kungen är frisk nu åter. Det manövreras på Ladugårdsgärdet. Folk från staden strömmar dit som bisvärn ur kupa.

Min bästa Leuhusen männe det ej vore bäst att för din utflytning till Årsta välja slutet af Augusti då vi äro återkomna från vår badresa? Nu äro vi ej der på en rätt stadig fot — flacka af och an. Och dessutom skulle ditt vistande der nu bli så kort. Svarta Vinbärs tiden tror jag blir den bästa. Tycker du ej så äfven? Och då skall du inrätta dig så att du riktigt kan trifvas och blifva der. Årsta är intet näste för flyttfåglar, dess stadiga murar vilja hysa stadigt folk. Välkommen Leuhusen!

Nu farväl bästa goda Leuhusen, jag är glad, frisk, och nu som alltid

Din
hjärtligt tillgifna
Fred. B.

60. Till Leuhusen.

[Juli 1831.]

Bästa Leuhusen! En flygande hälsning till dig bästa Leuhusen med tack och med farväl. Tack för ditt bref af den 21 Juni. Jag hade längesedan besvarat det; men den välsignade Badresan med sitt förelöpande välsignade sy-verk har jagat mig från morgon till qväll! Nu äfven har jag 37 saker att bestyra om. I morgon skola vi resa, — och till Södertelje. Här är varmt och kvalmigt i staden der vi äro, — Strömstad dit vi ämna oss är en träd-barraque på kala klippor — inga träd — bara salt vatten! Ack! Och Årsta som vi lemnat var så lugnt så friskt och blomstrande! Bästa Leuhusen — frid och ro är dock en härlig sak! »Men hälsan» hviskar mig min lilla bleka Agathe »är af allt det första, — utan den finnes ingen njutning!» — Nå väl då, låt oss fara och fiska upp lifvets perla vid Strömstad! strunt i besvär packning stök och klippor om de blott tjena till kle-nodens infattning! Och sedan då vi återkomma med nya krafter och nya »teckningar» då vi åter församlas på Årsta och du är midt ibland oss — skola vi ej då vara dubbelt lyckliga, och ha så hjertinnerligt treffigt? Min bästa Leuhusen något säger mig att du skall finna det så; måtte denna aning, rimma med — — — sanning.

Nu Farväl, alla de mina hälsa så hjertligen. Från Strömstad skall jag åter skrifva till dig. Och sedan från Årsta för att på allas våra vägnar bedja dig vara obeskrifligt välkommen dit.

Fred. B.

61. Till Leuhusen.

[Aug. 1831.]

Strömstad.

Låga stugor på klippor kala
Smekta af eviga stormars ras,
Der ute och inne med dagsbördan dras
Kre'tur så magra och men'skor så skrala.
Ur öppnade slussar
Himmelen duschar
Och dagen igenom ur bad och i bad
Man plaskar i denna välsignade stad.

Efter otta dagars vistande i Strömstad skref jag detta. Nu min bästa Leuhusen har himlen klarnat stormen tystnat och menskorne

ha rest upp sina dufna hufvuden och amouretter och brouilleries och sqvaller svärma med myggor och flugor omkring. Strömstad i solskens är dock vida bättre än Strömstad i regn och storm. Här finnes delikat Hummer (färsk) präktiga Hallon, bittersalta bad af hvilka sednare Agathe och Casper i synnerhet finna sig förträffligt. Vidare finnes här hyggliga meniskor vidare dåraktiga meniskor viz: den förtjusande Grefvinnan Montgomry som spelar till sig några hjertan och från sig allas aktning. Vidare finnes här Societeter med Stockholmsluft — men här finnes äfven Gudskelåf frisk hafsluft den jag ofta går ner till stranden för att njuta, och under det att vågorne bryta sig vid mina fötter och en klar sol strålar öfver det skummande hafvet med dess nakna skär kring hvilka hundradetals fiskmåsar svärma, tillbringar jag rätt glada lugna och njutningsrika stunder med att betrakta Guds härliga verld i en för mig ny skepnad.

Min goda Leuhusen! det skall dock bli rätt skönt att återkomma till det lugna Årsta att lefva der stilla med de mina och med dig som jag dock alltid måste räkna bland de mina, — bland de som jag på jorden mest håller af! Se det hvad jag nu på några och femtio mils afstånd från det kära hemmet lifligt känner. Borta kan vara bra, hemma är bäst!

Nu min bästa Leuhusen måste jag sluta ty här har posten den dumma seden att afgå på förmiddagen. Jag hinner blott framföra hjertliga hälsningar till dig från alla de mina här som nu alla äro vid friskt mod och god hälsa. August och Casper ha tre dar årad försökt att i stormen dränka sig under segling på hafvet. Ödet har haft mera hjerta för oss än de. Farväl bästa Leuhusen

Din

tillgifna *Fredrique Bremer.*

62. Till Leuhusen.

Strömstad d. 14de Augusti 1831.

Min goda bästa Leuhusen! Jag hade gladt mig åt att snart få säga dig »god dag» och nu måste jag skriva »farväl!» farväl för en längre tid. Jag får ej bjuda dig välkommen på trefliga Årsta ej vara med och omkring dig der, — jag reser nu ned till Christianstad till min lilla Charlotte som behöfver mig, för att bli i vinter hos henne. Så glad jag är att få återse henne så djupt smärtar det mig att skiljas vid min mamma och mina syskon att ej snart få återse vänner som jag högt och innerligt värderar och bland dessa bästa

Leuhusen står du främst. Ack kunde jag ändå nu få se dig och tala vid dig ett ögonblick — det skulle göra mig så godt. Det var längesedan jag hörde något ifrån dig! Leuhusen bästa Leuhusen du får ej glömma mig!

När jag kommer i ro på Uddarp skall jag skriva till dig utförligare och ordentligare nu har jag tid till ingenting, Caffepartier visiter prat och packning lemna en ingen stunds rast och frihet. I morgon resa vi till Fredrikshall och ha i vårt beskydd två unga fruntimmer nem: Fröken Flack en rosenknopp, och fröken Hay för hvilken Casper är mycket hay — en stor maschin som visar sina tänder hvar gång hon gapar och gapar gör hon beständigt — god flicka eljest tror jag.

Från Fredrikshall resa vi åter hit, härifrån till Götheborg, hvarest vårt lilla glada res-sällskap skiljer sig och jag med August reser till Christianstad Mamma med systrarne till Stockholm der de troligen inträffa omkring den 28de eller 29de Augusti. Casper stannar på Hellinge hos Sophie. Helas l'homme propose et Dieu dispose! Huru annorlunda hade vi ej tänkt oss denna höst. Nu bli vi så förskingrade! Gud ske lof att anledningen till dessa förändrade planer på vår sida är glad! Dig bästa Leuhusen vill jag hoppas att intet motspjernigt öde skall förhindra att komma till Årsta; på Mammans och systrarnes vägnar ber jag dig vara innerligt välkommen dit. Ack huru gerna vore jag med dem och dig der. Men gerna vill jag äfven till Christianstad. Kunde man ändå dela sig!

Nu min bästa Leuhusen ha vi slutat vår badtermin här, och ur alla tracasserier och stormar ha vi dragit oss i frid med alla meniskor. Teckningar öfver de förra och de sednare skola väl systrarne lemna dig. Jag äfven skall lägga min skärf dertill då jag kommer litet i ro.

Nu måste jag säga dig farväl bästa Leuhusen. Tänk på mig såsom

Din
hjärtligt tillgifna
Fred. B.

63. Till Brinkman.

[9 sept. 1831.]

På alla era hårda beskyllningar för likgiltighet, glömska m. m. svarar jag aldrig ett ord, ej ett enda. Ni har sjelf ej trott på deras sanning. Ert tadels spjutudd böjer jag sålunda åt sidan, i det jag ödmjukt, men förtroendefullt räcker er handen, och säger leende: »Vi ha dock ej upphört att förstå hvarandra.»

[— — —] Det [Skåne] har sina goda sidor, icke blott i afseende på »gåsbröst», men äfven i afseende på naturskönhet; i synnerhet här omkring U. Min syster vill att jag skall bedja er sjelf komma och se — men hvem har väl någonsin friat, som på förhand varit viss om att få korgen?

[— — —] U. ligger på en höjd, omgifven af stora, herrliga bokskogar. Från mina fönster har jag utsigt öfver den fruktbara, omätliga slätten, midt på hvilken Christianstad ligger, lik en liten by; och under de vackra Septembormorgnarne ser jag med lust och glädje töckendansen öfver slätten, i hvilken solstrålar och vindar leka. Det är verkligen ett skönt skådespel, som låter hvarjehanda tankar dansa in i själen.

Det är sannt — af både fukt och köld har jag lidit mycket nog, sedan jag kom hit ned, och värre blir det väl längre fram mot vintern. Men jag har rikedom på goda böcker, och själsvärme gör att man kroppsligt fryser med undergifvet sinne.

[— — —] men om man skall vinna något, så måste man något försaka; det är nu lifvets vilkor. — Ni tycker ju i alla fall ej om, att någon utom ni sjelf grufvar sig, och just nu, under det storm och regn slå mot mina fönster, kommer jag rätt lifligt ihåg er »Tankebild» Glädjen. Ja! lifvet har glädje, och under det vi smyga det stilla igenom, är det en stor sådan att kunna göra något litet godt med sin smula kraft, en stor glädje äfven att ega förlåtande, vägledande och uppmuntrande vänner! Det kan ge glädje, märker jag nu också, att få bannor; mera dock att få beröm, och det väntar jag oförtöfvadt just af bannornas författare — för mitt saktmod m. m.

Säg, vill ni gifva mig den glädjen?

64. Till Leuhusen.

Uddarp d. 25. Sep. 1831.

Ditt bref af den 12 Sep. var melankoliskt min bästa Leuhusen, det har gjort mig så. Skall då ej min goda Leuhusen kunna finna glädje och trefnad för sitt återstående lif? O det är sorgligt. Det bedröfvar mig innerligen Litet sällhet gör så godt! Och du som är så ädel god så djupt känslig så skapad att göra lyckliga, borde, förtjenade så väl att vara lycklig sjelf. Man har mången gång sagt att olyckan och smärtan förbättra meniskan — det kan vara sannt, jag tror det — den förbättrar då den ej förbittrar — men detta är ofta fallet; och hvad som är säkert är att äfven sällheten har en ljuf förädlande kraft. Man blir god, då man är lycklig, i harmoni med sig sjelf, med hela världen, tycker man . . . men hvartill tjenar att beskrifva ett tillstånd som du väl känner, som hvar och en djupt känslig meniska hvars lif haft en skön sommarstund känt. Glädje! sköna härliga lifvets sol! du allena kan ge färg åt dess blommor, allena du lif åt våra krafter klarhet åt våra dagar! Men goda Leuhusen oak-

tadt ditt bref oacktadt din dystra öfvertygelse, envisas jag i att på dina vägnar vara optimist, och tror att sällhet och glädje ännu vänta dig. Ach lifvet vänder och hvirflar stundom så underligt kring oss och för oss med sig i hvirfveln, innom några ögonblick kan allt vara så förändrat. Upp och ner gå vågorne på det stora hafvet, och den som är nere kan just derföre vara säker på att komma upp åter i den ljusa verlden. Min bästa Leuhusen jag skulle vilja skrifva gladt och modigt men det artar sig så allvarligt. Dock då jag söker fästa din blick på lifvets glada wexlingar känner jag ljuft att tron på dessa, grundar sig i min egen erfarenhet.

Jag lefver nu här bästa Leuhusen i ett litet fridens och glädjens hem, — jag ser Charlotte lycklig med den bästa man, allt är stilla och ljust och vänligt omkring mig — sjelf har jag frid, och frihet att efter min lust och mina krafter vara verksam, — hela min familie är lycklig — vi alla gifva och taga inbördes kärlek och glädje. Ack ej mycket längesedan var det mycket annorlunda. Vi ha haft, mina två älsta systrar och jag, en mycket glädjelös ja till en del dyster ungdom. Våra lynnen nedtrycktes under den sednare delen af denna ungdom till en grad som man skall ha svårt att föreställa sig. Jag som den lifligaste minst tåliga af oss led mest — jag trodde verkligen en tid att allt i werlden förändrade sig utom vår ställning, att vi vore ämnade att bli ledsnadens petrificater — och jag kände mig vid den tanken mögla i andanom; — men se — innom ett år var allt förändrat, vårt lif våra utsigter våra känslor — allt — och allt för det bästa. Min bästa Leuhusen visserligen skall för dig det äfven förändra sig — du skall ännu få glädje och trefnad.

Vill du icke ändå fara till Årsta goda Leuhusen! — Mina syskon äro så goda snälla barn — hålla så uppriktigt af dig, det skulle göra Mamma och dem godt och säkert dig äfven om du vore der hemma hos oss . . . kom Leuhusen lilla!

I vinter blir jag hos min lilla Charlotte, nästa vår eller sommar hoppas jag få återse mina kära höglandsbor — ack det kostar ofta på att vara skild från dem. Men måste man icke alltid här i lifvet försaka något om man vill vinna något?

Charlotte lefver mycket med den för sin förnämhet och dryghet så omtalta Skånska Adeln, och som vi finna bestå af goda enkla vänliga meniskor hvaribland flera rätt bildade. Charlotte sköter sin man sitt hus sitt främmande, jag åter lefver stilla för mig läser, skrifer, målar, spelar, ger »dröppar» åt töser och Paukar och Gubbar och Gummor, och öfvar mig småningom i tålmod och i Skånska dialekten. Uddarp der vi nu bo, är en egendom tillhörig Öfverstelöjtnant Toll, måg till Excellencen Trolle Wachtmeister. Huset ligger på en

höjd omgifvit af präktiga Bokskogar. Ifrån mina fönster har jag ut-
sigt öfver den frucktbara ofantliga slätt uti hvilken Christianstad lik
en liten leksaks-stad ligger. Det är en härlig syn då om mornarne
töcknar dansa deröfver småningom genomträngda och skingrade af
solstrålarne Nu just tittar månan in till mig och agerar brandvakt
ty den säger mig att »kl. är tio slagen!»

God natt bästa goda Leuhusen. Vet du hvad jag nu ämnar?
Rätt innerligen bedja för dig, och att du måtte bli lycklig och glad.
Jag undrar om du ej såfver mycket godt i natt. Farväl!

Din
tillgifna vän
Fred. B.

Vet du att Fabian och Casper Wrede ha nyligen varit här; och
i förträffliga lifsandar. De göra en slags Eriks-gata genom södra Sverige
men gatan de fara i genom består för det mesta af släktingar; de
brora systra och cusinera hela vägen. Fabian har blifvit litet röd på
kinderna Casper åter hvit om näsan.

65. Till Brinkman.

Christianstad d. 24 Oct. 1831.

Gr. Mathilde Montgomery sade i Strömstad en gång: »Det är så
fade*) att tacka då man får mycket!» Hvar gång jag får ett bref
från Er känner jag lifligt huru sannt hon sade, — och har alldeles
ingen håg att tacka Er, — ja jag har i följe deraf sannerligen ingen
lust att skrifva till Er, och skulle kanske ej göra det om jag genom
något annat medel kunde få fram hvad jag will af Er och Era Bref,
d. ä. »mera! mera! mera! mera!»

Hör så oförsynt och Tiggaraktigt det låter. Jag will förklara mig.
Att Gifva är min högsta glädje här på jorden, att få, den dernäst,
och jag har intet godt och ingen glädje af umgänge med meniskor
om ej genom njutningen af ettdera af nämnda lifsmedel. Gifwa Er
kan jag intet, intet, det vet, känner, läser jag, just jemt opp intet
annat än min tack, — och det är »fade» det känner vet och läser
jag, — deremot kan jag mycket få af Er, — men hur skall jag få
något på 60 mils afstånd om jag ej ber derom, — men bara skrifva
för att tigga! . . . »Fy skammen!» skulle min bonne amie sagt mig

*) Det fransyska ordet är ej mitt.

då jag som barn fick en dylik syndig tanke. Nu är jag gammal meniska, och hellre än att intet få, biter jag näsan af skammen, och skrifver till Er blott för att få det goda, blott för att tigga mera, mera, mera, mera! Viss om att Ni är bland dem som gerna gifva, äfven till dem af hvilka de ingen återskänk kunna erhålla.

Jag har varit på Årup sedan jag sist skref till Er, tillbragt der ett par glada njutningsrika dagar. Ex. Wachtmeister — huru intressant och älskvärd är ej han! — och så god! Sin öfverlägsenhet begagnar han blott för att till sig upphöja andra, utveckla deras slumrande idéer gifva dem klarhet och ordning och lif; han liksom blåser sakta på kolen för att framkalla den ljusa flammen. Under samtal med honom tycker man att alla ämnen som komma i fråga få ett nytt och högre interesse; han är då, om jag så får säga, i moraliskt afseende en lycklig Allchymist och gör till Guld allt hvad han med sin tanke vidrör. Att ha fått göra hans bekantskap räknar jag mig till en ovärderlig vinst.

En afton på Årup talade vi om Er, och jag ville att Ni skulle ha hört huru Ex. W*** med värma förklarade Er för den »ädlaste och bästa meniska» det skönaste låford som af en ädel och god meniska kan gifvas åt en annan, — och Ni kan föreställa er huru mina ögon dervid tindrade, ty Tankebildernas Författare hade äfven jag genast vid deras genomläsning kallat så.

Det är dock skönt att Skalden i hvad den ger Allmänheten måste tillika gifva en trogen teckning af sin egen själ.

Ex. W. har haft godheten låna mig böcker, Schlegels Vorlesungen, Ehrenheims allmänna Physik, Fielding; dessa tillika med hans samtal ha vidgat min själs horisont, och skänkt mig den obeskrifliga den verkeligen hänryckande njutningen af att se klarare der jag förr blott såg skumt. Gudskelåf nu har jag någon idé om Grekernas storartade Litteratur; Aeschylus och Sofokles dessa jettesnillen och deras jetteverk ha trädt mig närmare, och med knäböjande beundran har jag lärt känna Aeschylus Prometheus, denna sublima bild af oöfvervinnerlig moralisk kraft, och Sophokles Philoctet, som jag så i djupet af min själ förstår; — ack! så mycket mycket som jag förr blott anat, har genom en blick i de Gamles tankewerld blifvit mig ljust, — ännu en gång Gudskelåf därför! Ehrenheim förer mig genom mig hittills nästan alldeles obekanta rymder, — mycket är som jag der ej förstår som är mig fremmande, men meniskotankens gång, forskandets framsteg genom Seklerna, följer jag med ett obeskrifligt interesse, och känner derunder hur så många fördomar så många willomeningar hos mig utplånas, — äfven en härlig känsla. Fielding är mig en lefvande

källa af meniskokännedom och praktisk filosofi den roar, förtjuser, upplyser och riktar mig.

Tillåter Ni mig att vända mig till Er för att få Upplysning i en sak som jag länge önskat och ej kunnat få klar. Hvad är Idéal? Hvad är att idéalisera, och hvarföre är den idealiserade framställningen konstens uppgift? Jag vet att Ni har den afvundswärda förmågan, att gifva en träffande definition med få ord. Så var den Ni gaf om Smaken, (hvilken Ex. W. under ett aftonsamtal citerade*)): »Smaken är Snillet's Ögonmått». Och det är för mitt begrepp så viktigt att se tankestrålarne öfver ett ämne falla samlade på en punkt, — spridda har jag svårt att sammanfatta dem till ljus, — låna mig Ert Solglas.

Jag har nu helt käckt begärt och tiggat hvarjehanda af Er, men det är på Er godhet jag hoppas, — när Ni har en stunds ledighet så tänk på mig.

Ni beklagar således ni ömkar Satan. O hvad jag deri känner lika med Er. »Den Olycklige! han älskar ej!» Och hvad som är lika rysligt, han är ej älskad. Männe ej sjelfva Satan skulle få godhet om det fölle någon in att älska honom? Att älskas är så förädlande — o det är lifvets solsken!

»Våras» synes mig ett skönt uttrycksfullt ord. Jag säger nu »det våras i min själl» ty jag har den lycksaliga känslan af framgående mot ljusare tankerymder. Äfvenså har ordet »sjungande» i afseende på blickens och anletsdragens uttryck, aldeles förtjust mig; det synes mig i hög grad målande.

Hvad jag gerna ville se den vackra Ungmor, åt hvilken Ni under poesiens sköna blommor gaf denna vackra lära:

»hjärtats godhet är en evig brud!»

Recension i Aftonbladet? — ja den var grann som bara Diotimas syn finner jag härlig och skön — men i afseende på tillämpningen måste jag anmärka: »rien n'est beau que le vrai.» En sak rörde mig djupt. Det var Diotimas önskan att upplysas af en varelse från en högre verld — ack den var tagen ur mitt hjertas innersta! För öfrigt har detta vackra stycke ännu mer stegrat den brinnande önskan jag har att en dag kunna förtjena ett så högt och skönt beröm, — jag önskar — men hoppas det ej.

Så högst uppmuntrande beröm som åtskilliga Recencenter skänkt min lilla bok har dock ingen förstått hvad jag velat säga med familjen H***. Det är i korthet följande:

*) Gif mig ett Svenskt ord likgodt med detta.

Familjen är ett litet samhälle innom hvilket (äfvén innom det lyckligaste) störningar medförda af tidens och händelsernas omvexlingar måste inträffa. Men om dygd grundad på principer finnes hos famillens öfverhufvun, om kärlek och vänskap förena alla dess medlemmar skall alldrig söndring kunna uppstå. Så kan murgrönans ranka sliten af stormen mista några qvistar några blad, men blott himmelens dagg fortfar att fugta dess rot skall den ej vissna, och snart genom nya qvistar, friskare blad ersätta de förlorade.

Charlotte ber mig »ändteligen» säga Er att vi elda här, och det med den dråpligaste Ved i verden — äkta Bok, — och i sanning är mitt rum i detta ögonblick ej olik en bakugn, — en hel liten bulla med hälsningar skickas derifrån till Er från Charlotte och

Fred. B.

P. S. Hvad Ni vore god, hederlig, älskvärd barmhertig, och isynnerhet rättvis om ni ville uppfylla min bön: att bränna upp alla mina breflappar. Jag tror jag då skulle såfva bättre. Jag skrifver så illa bref då jag ej kan skriva dem just ur min själ, och det kan jag blott till mina Systrar. Och tanken att jag skrifver till en af de Aderton!! lägger sannerligen aderton marker bly i min skrifvena. Liten är blyg. bränn! bränn!

Mina Systrar skriva mig till att de syltat delikata Lingon åt Er, hvarom jag bedt dem. Jag har så goda snälla systrar!

66. Till Charlotte Bremer f. Hollström.

Christianstad d. 25 October 1831.

Min bästa mamma! . . . Ack! hvad det är godt att med en känsla af fullt förtroende kunna hvila vid den, som man har att tacka för lifvet. Jag säger: tacka; ty nu synes mig lifvet godt. Förr var det ej så. Min ungdom har ej varit lycklig; den har tvärtom varit en tid af bitterhet, hvars dagar till större delen (det är enkel sanning) gått bort under en beständig önskan att få dö. Nu är det annorlunda. Såsom ersättning för denna långa tid af lidande och tvungen verksamhet har en annan kommit, som ger mig medel till verksamhet och derigenom äfvén till lifsglädje. Vi vilja, vi önska — systrarne och jag — ej annat än göra litet godt under vår vandring här nere, verka efter våra bästa krafter för andras väl, och sjelfva lefva i stillhet och frid; och kanske har vår glädjelösa ungdomstid, om den än fråntagit oss någon liflighet och lefnadsnjutning, varit i så måtto god, att den bibringat oss denna riktning till det goda och lugna, förenad med begäret till verksamhet. I detta ögonblick är min lefnadsplan denna: att af mitt timmeliga goda bestå så litet som

möjligt på mig sjelf, för att så mycket som möjligt kunna njuta min lefnadsglädje, att genom alla för mig tillgängliga och tjenliga medel utbilda mig till att med heder fylla en författares kall. Aldrig har jag känt mig så skapad dertill som nu, aldrig så känt min intellektuella varelse liksom tillväxa, få kraft, stadga, klarhet, aldrig såsom nu känt önskan att lefva och lära, aldrig så det glada hoppet (för att tala med Pauli ord) att blifva »ett kärll till ära». Önskan och hoppet att för mor och syskon blifva ett ämne till glädje äro äfven för mig — huru skall jag säga? — rosenporrar.

Ja, bästa mamma! hvad jag oftast känner, hvad jag oftast har behöf att säga åt mina älskade hemma är: jag är lycklig. Aldrig har väl någon njutit sitt lif fullare än jag i denna period af min lefnad. Den klarnande tanken inom mig, som lofvar mig själens harmoni för framtiden, bidrar mycket dertill, och sedan — mitt lilla ensamma rum. Ack, mamma lilla! om jag skulle nästa vinter bli hemma, tror mamma att jag kunde få mig någon liten vindskammare i Bruhnska huset? Det är för mig viktigare, än någon kan tro, att ha ett litet stilla bo och kunna vara alldeles ensam. I våningen hemma låter det sig ej göra; men på vinden vore det så skönt, om bara det är möjligt.

67. Till Brinkman.

[14 nov. 1831.]

Hör mig, och ni skall gifva mig tre fjerdedels, om ej fullt rätt. För all sann kunskap och lärdom hyser jag en djup vördnad, (kanske det ej är rätt?) och hyser i följd deraf för den person, som eger en sådan, en känsla af aktning, som ofta trycker mig tillbaka, eller — hur skall jag uttrycka det? — ger min själ en viss andtäppa; och att skrifva till en sådan person, i tanke att med mina bref kunna tillskynda honom något nöje, tyckes mig vara ungefär detsamma, som om jag, för att traktera Rossini, skulle spela för honom gubben Noach — (Har jag ej rätt kanhända?) Kommer nu härtill, att ni sjelf har påtagligen orätt i det något lättsinniga sätt, hvarmed ni yttrar er om lärdom och kunskap (man värderar ty värr aldrig rätt hvad man sjelf eger!). Och besinnar man till att denna skatt, förvärfvad under träget arbete och vakor, verkligen är hufvudnyckeln till ljusets och hvad ni kallar »snillets verld», så får jag ännu mera rätt i min känsla af ödmjukhet, och i hvad af denna följer.

[— — —] Era bref äro mig dessutom kärkomna, emedan jag uppriktigt håller af er. Men om ni ställer vilkoret för vår brevvetling på ett utbyte af känslor och tankar, så förskräcker ni mig. De förra äro hos mig för starka, de senare ännu för dimmiga för att uttryckas i skriftliga samtal; och under det jag i era bref beundrar vid hvarje rad den lifliga, klara och rika tankegången, under det jag vid de enklaste uttryck måste tänka:

»Même quand l'oiseau marche, on sent qu'il a des ailes»

så känner jag mig, då jag skall fatta pennan för att besvara dem, så sköldpaddsaaktigt släpande. (Tycker ni det kan vara en behaglig känsla?)

Men, ännu en gång! för att erhålla njutningen af era bref, skrifer jag, så sköldpadda jag är, och utsätter mig för att ni mången gång torde runka på hufvudet åt mina, ehuru ni af godhet för mig ej talar ut ert ogillande, eme-

dan ni kanske tror att jag ej tål vid det, men det gör jag godt. Ville ni tala ut det, kunde jag kanske få bättre skrifmod; tadel är mig kärt, då det ger mig medel till något slags förkofran, ja, mången gång kärare än beröm. — — — —

A propos »dimmiga halftankar» — vet ni, jag har fått en sjukdom; fröet dertill har väl alltid legat inom mig, men nu först har det utvecklats sig och griper förfärligt omkring sig; den sjukdomen består i en omätlig hunger, en osläcklig törst efter kunskap, efter allt som kan låta de dimmiga halftankarne klarna och bli ljusa, bli heltankar; och denna sjukdom, det känner jag, kommer att räcka hela mitt lif igenom. Jag är dock glad åt den och bygger på den mitt hopp om framtida duglighet; emellertid förskönar den det närvarande och låter mig under törstens tillfredsställande finna hvarje dag så kort, och hvarje minut så rik, att det är mig både förunderligt och förtjusande.

Min ställning i det yttre lifvet är lycklig, och jag kan fritt använda min tid till att förvärfva litet intellektuel förmögenhet. Hvad gagnar det väl till att ha eld, om man ingenting har att sätta på den, eller att koka af?

68. Till Frances Lewin.

Christianstad d. 24 Nov. 1831.

Happy those whose days are rendered cheerful by the very means they use to obtain the good they seek! Jag är en af dessa lyckliga, min söta söta Miss Frances, och det tack vare Er! Jag har länge ämnat kalla Er blick till en varelse på hvars öde Ni haft ett så mäktigt inflytande, och skulle just i denna afsigt fatta pennan, då jag erhöll Ert bref af den 26 Oct. Tusen tusen tack derföre, det har gjort mig godt på många sätt. Att veta Er vara lycklig i uppfyllandet af Era pligter och i alla deras kärlek som omgifva Er, är ljuft tillfredsställande, — och dock önskade jag för Er, och af Er, ännu något annat! — Att Ni ej glömt mig, att Ni tänker på den för hvilken Ni varit och är ännu så mycket, gör mig mera glädje än jag kan beskrifva. Jag vill göra Er åter en glädje, en sådan som är värdig att njutas af Englar: jag är lycklig bästa Miss Frances, lycklig genom vandrandet på den väg som Ni utvisat för mig. Mina dagar, timmar, ja minuter, äro rika, min intellectuella horizont vidgar sig oupphörligt, mina begrepp ordna sig, aningar bli vissheter, nya aningar om nya ljus uppkomma och derunder allt känner jag en njutning, ja ofta ett jubileum i min själ som jag ej skall försöka att beskrifva. Många många gånger om dagen tänker jag på Er och välsignar Er — ty utan Er Men jag måste söka göra er redo för huru Ni har blifvit så mycket för mig ty kanske förekommer det Er sjelf besynnerligt.

Hela min uppfostran hela min bildning har varit chaotisk. Jag hade starka känslor stark vilja; genom otjenlig läsning oförståndig handledning af personer som sjelfva ej innom sig hade ordning och upplysning, rigtades de orätt — jag kom aldrig till klarhet. Många års sjäslidande vållat af husligt betryck nedstämde min lifliga och lågande själ, — jag kom till den tro att jag måste bli i mörker med min själ ända tills då i dödens efterlängtade stund en morgonrodnad skulle uppgå äfven för mig, och för att kunna uppfylla min själs största behof — lindra lidandet på jorden, beslöt jag fullt och fast att då jag skulle få frihet att handla efter min vilja, gå in vid ett hospital såsom en slags barmhertig syster och der lefva fram mina dagar. Jag ämnade då jag träffade Er, ännu att denna vinter utföra min föresats, och trotsa min familles motstånd — behofvet af verksamhet förtärde mig. Ni var den första meniska som med öfvertygelsens kraft sagt mig: »Ju mera kunskaper, ju mera medel till att göra godt och till egen sällhet!» Ni förde Locke Bentham i mina händer och med Utilitetsprincipen uppgick ett nytt ljus innom mig. Jag kan ej beskrifva huru allt innom korrt var förändrat innom mig — ifrån nedslagenhet, misströstan, — till mod hopp glädje, — och de sednare kära gästerna ha allt sedan dröjt kvar i min själ. Nästan i samma ögonblick gjorde jag som författarinna*) en mig oväntad lycka, Svenska Akademien förärade mig sin Guldmedaille, jag fick af upplysta och aktningvärda personer beröm och uppmuntringar — och beslöt — att allvarligt egna mig till Författarekallelsen, — att bilda mig genom de medel Ni anbefallt mig, till en upplyst meniska; ock begagna min lätthet att skrifva till att göra mitt sträfvande efter sanning och klarhet fruktbarande för mina likar. Utilitetsprincipen lät mig inse att jag på detta vis skulle kunna göra mig vida nyttigare än som Soeur de Charité. Hvilket skönt lif öppnade sig ej nu för mig. O det var en förtjusning. Min söta Miss Frances Ni kan ej tro hvad Ni gjort mig lycklig! Ett par månader efter er afresa gaf jag ut en tredje del af mina »Teckningar ur Hvardagslifvet», den gjorde en ännu större lycka än de föregående, och mitt beslut blef allt mera fast, med vissheten om att jag ägde en skapande kraft, och hoppet att genom kunskapers vinnande föröka och förädla den. Förleden sommar reste jag med min Mamma och Systrar till Strömstad. Der mötte oss bref från min gifta syster som skref att hon hade hopp om att bli Mor, och i följd deraf skiljdes jag vid min mamma och

*) Jag hade skrivit som anonym, men fåheten af författare i den lättare Litteraturen hos oss gjorde det lätt för efterspanare att utforska mig.

min Hedda och min Agathe för att hos Charlotte i Christianstad 60 mil från Stockholm tillbringa vintern. Här lefver jag nu så lycklig och så nöjd som jag ännu aldrig varit. Jag är ej ute i sällskap, lefver på mitt rum med mina böcker, mina tankar och min penna och tycker mig äga all verdens skatter.

Jag har haft detta år flera giftermålstillbud goda, förmånliga, hvaribland ett, dagen efter sedan Ni lemnade stockholm, men jag tror mig säker om att på den väg jag valt bli både nyttigare och lyckligare än som gift då den i hvad som rör författeriet måste öfvergiftas, (Ty ett Svenskt hushåll står ej att sköta i bredd med fantasiens rike) och har gifvit afslag. Jag läser mycket, Philosophi Physik, de sköna Konsternas Theori etc. De böcker Ni min söta Miss Frances skickade mig ha skänkt mig mycken nytta och mycket nöje, de ha fört mig ett godt stycke fram på den goda vägen. Jag har läst dem dels ensam dels med Fabian, och vi ha mycket talat om deras innehåll. Nu äro de i Herr Cocks händer, Er lilla Locke är tröst och uppmuntran för ett förträffligt fruntimmer som lider af den genom hennes lefnadsställning wållade owerksamhet och onyttia i lifvet. Huru många ädla och förträffliga Qvinnor lida ej på samma sätt. Huru skall det bli bättre för vårt kön bästa Miss Frances? Det är ej bra. Isynnerhet i vårt land måste man gifta sig, eller (i allmänhet) nöja sig med att vara ett noll; och det ofta med den bästa vilja, den skönaste kraft till att verka godt. Det är sorgligt sorgligt! O om Ni kunde komma till Sverge och göra något i denna sak. En uppfostringsanstalt ändmålsenligt och klokt anlagd skulle kanske kunna verka regenererande på ett sjunket slägte. Ni är den person som skulle kunna förestå och leda en sådan — och jag medger att jag hyser ett hemligt hopp att Ni skall göra det. Jag vet intet som jag önskar liffigare. Ni kan ej tro huru väl en sådan anstalt behöfs i Sverge. Jag skulle önska åt den bästa Man att få Er till maka, men mer ännu önskar jag Sverges döttrar att få Er till mor. Säg mig är det tänkbart att det skall kunna ske en dag? Min lilla Agathe skulle bli Sous-maitresse i er Anstalt. Hon utvecklar sig nu så skönt, hon skref till mig i går ett Bref öfver Bentham, och emot den Lockska källa ur hvilken hans principle of Utility hemtas, som jag önskade kunna visa Er. För hennes som för min skuld önskade jag att vi hade Er nära oss. Ni skulle hjälpa oss att taga reda på sakerne. Min Englagoda Hedda har sin Gud i hjertat frid i sin vandel och i sina fromma ögon, hon är nöjd med att vara god och älskad. Systrarne och jag skriva till hvaranan alla veckor, vi lefva alldeles i hvarandra och för hvarandra. Utom mina alfvarsammare studier skrifer jag nu på en liten roman kallad »Systrarne» och som

jag har dedicerat »till mina Systrar» och skall skicka dem manuskriptet till Jul. De goda barnen ha en sådan innerlig fröjd af mitt Auktorskap. Jag har ej ännu bästa Miss Frances ens försökt att besvara de frågor Ni vid er afresa lemnade mig — och ser ej ännu när jag skall kunna göra det — hvad jag med hvar dag ser klarare är huru litet jag vet och förstår, men just detta spårar mig till arbete. Jag skall en dag jag hoppas det kunna efter egen och sjelfständig öfvertygelse besvara dessa frågor och erhålla af Er nya. Jag vill framåt framåt till ljus och sanning.

Med innerligt deltagande har jag följt de Engelska angelägenheternas gång och med Er ropat reform-Bill. Mätte allt gå wäl i det Land som för mig är på så många vis interessant.

Min Mamma är frisk och glad, hela min familie är Gudskeläf lycklig. Fabian och Cock må wäl. Jag kommer nu ej att se dem på en längre tid. Båda sätta på Er ett högt wärde hvad den sednare angår tror jag till och med att det är Ömt. Ni borde komma och bo i Sverge man förstår der så wäl att värdera Er.

Jag läser ej nu något alvarligare i religiösa ämnen, men söker att i andra skärpa och stadga mitt omdöme hvarefter jag skall återkomma till dessa. Ty allt är mig ingenting all kunskap mörker om ej den för mig till Sanningens källa till Gud. Blott för att nalkas honom är wärtdt gå igenom lifvets skola.

Jag hade mycket svårt bästa Miss Frances att läsa ert bref ty jag är ej van att läsa Engelska skrifven, och har äfven för er handstyl någon svårighet men gif mig litet mera öfning och det skall gå bättre. Så när som på några ord har jag riktigt fått dess sköna innehåll i mig. Jag fruktar att Ni får lika svårt att läsa detta. Men jag skall om jag får öfva Er i läsningen af min skrifsvenska. Ack om Ni blefve Swenska! Farväl min goda Engel. Jag håller så inner[ligt] af Er.

Er
tacksamma och tillgifna Vän
Fred. B.

On the Pursuit of Truth, on the progress of Knowledge, on the formation of Opinions, alla dessa stycken synas mig förträffliga, en ärlig ljus och manlig Anda råder i dem, och lyfter till sig läsarens själ. De låta tänka. Öfver stycket »on the Uniformity of causation» wille jag gerna göra invändningar och anmärkningar — men Ni borde vara här för att besvara dem.

En mig vigtig och dyrbar bekantskap har jag gjort här, Excellensen Grefve Trolle Wachtmeister, en man af verkligt Snille den mest

sköna humanitet och den älskvärdaste Charakter. Hans Bibliothek är mig öppet och hans samtal äro för mig ändå mer fruktgivande än hans böcker.

Hälsa Era Bröder Bästa Miss Frances. Gud gifve den unga Eduard framgång och lycka! Han blir wisst ingen vanlig meniska.

Jag skulle ha så mycket mycket att säga Er om Ni vore här. Jag behöfde Er så väl! — dock vill jag söka ställa så till att Ni en dag måtte glädja Er öfver mig. Men till Sverge måste Ni komma för att bli der. Vi behöfva en Qvinna sådan som Ni är i Character och bildning. Det är märkvärdigt huru mycket Qvinnökönet här i landet i sann intellectuell bildning står efter Mankönet.

69. Till Leuhusen.

Christianstad d. 5 Dec. 1831.

Ofta ofta bästa Leuhusen slår min tanke sin rund kring dig, och i dag vill jag med min penna skyldra gevär för dig, och för en stund störa dig i din enslighet. Störa — ja, men ej med stormvind snö och vinterrusk, nej med en helsning så vänlig så innerlig .. som ... som ... som — min känsla för dig. Huru är det med min goda Leuhusen? Jag hoppas bra, åtminståne lungt. Ditt sista bref ehuru vemodigt, hade, då du beskref ditt ensliga lif och din trefnad dervid i jemförelse med det som sätter mer i beröring med meniskor, något lugnande och tröstfullt som gaf mig hopp om att du känner lifvet om också ej glädt dock hvarken som en tung eller bitter börda. Ock då en gång stormen börjat lägga sig, fortfar den att domna tills den lugnas fullkomligt. Kanske att på det hela tagit af alla tillstånd i lifvet det är bäst, åtminståne tryggast, i hvilket är endast frånvaro af smärta. Min känsla strider likväl nu emot denna tro, ty jag har en tid bortåt varit så lycklig och känt så lifligt njutningen af att lefva, att jag fruktat den negativa sällhet som ej känner fruktan att förlora något. Jag skall i dag bästa Leuhusen tala för dig mycket om mig och vet att jag dermed ej skall trötta dig.

Jag har förlåfvat mig min bästa Leuhusen, med — — min penna! Det vill säga, jag har beslutit att med den bygga bo för lifvet, med ett ord bestämt mig, så vidt det står i en meniskas makt att bestämman öfver sig, att allvarsamt egna mig till en författares kall. Med det lifligaste begär efter en verksamhet som kunde på en gång utveckla och fullt och angenämt upptaga alla min själs krafter, har

jag länge varit oviss om hvar jag skulle finna den, på hvilken väg jag skulle kunna göra mig gangneligast för mina medvarelser och sjelf finna mest skydd mot livvets smärta. Först sedan tredje delen af mina Teckningar utkom och hemtade mig det mest uppmuntrande beröm, fick jag en aning om att jag törhända kunde finna hvad jag sökte på författarebanan, men för att med allvar och duglighet beträda den, fann jag mig i nödvändigt behof af grundligare kunskaper, redigare begrepp med ett ord af ordnat och utbildat tänkande. I följd af en vanlig missfosterlig uppfostran, och en liflighet eller häftighet i känslor som lät gå upp i rök och aska alla förnuftets och förståndets recepter och precepter, var länge allt tänkande hos mig ett mörkt hvirflande Chaos. Ett i min natur nedlagt obeskrifligt innerligt begär till sanning ljus och reda, ingaf mig ofta en odräglig känsla af plåga att vara så långt derifrån, men jag trodde att jag genom min natur, yttre omständigheter min ställning i samhället såsom Qvinna vore för alltid stängd från att komma dertill, och derifrån uppkom hos mig det oändliga begär efter döden, såsom förare till ett ljusare och friare lif som i många många år jemte begäret att göra något godt varit det innerligaste i min själ. Förleden vinter gjorde jag bekantskap af ett ungt engelskt fruntimmer med en stark och rent och rikt utbildad själ, som kraftigt bestridde min Theori om livvets ofullkomlighet om omöjlighet att komma till renare sanning och klarhet. Hon gjorde mig uppmärksam på mina egna krafter såsom meniska, hon visade mig hvilken väg jag borde gå för att utveckla dem hon gaf mig böcker hvilka läto för min själ oväntade nya ljus uppgå, hon . . . ack välsignad vare hon! hon förberedde min intellectuella uppståndelse, och Guds barm[her]tighet tillät att mörkret i min själ, »wardt ljus!»

Detta ljus har börjat uppgå under den nu-tid, då jag allvarligt och träget egnat mig till att söka det i böcker i egna tankar i upp-tecknandet profvandet och berigtigande af dessa. Jag har för första gången i mitt lif haft fullkomlig ro och frihet att sysselsätta mig efter min smak och min smak har för första gången ägt en bestämd tydlig riktning. Jag har under ett par månaders tid njutit hvad njutas kan här på jorden, och kanske nära känt himmelens Glädje. Ty tilltagande i kunskap om Guds verk och meddetsamma om honom, känsla af att skrida fram mot ljuset, tjusning af ljuset sjelf hvars strålar jag ser i allt högre klarhet bryta sig öfver tingen och detta tingens ting meniskan, medvetandet om en odödlig, evigt stigande kraft, — varm kärlek och tacksamhet mot den som skapade mig till ett så härligt mål — hvad — hvad finnes mer rent mer skönt mer rikt i njutning i glädje. Och denna glädje kan fortvara, den är så skiljd

från verdens fröjder, att den mindre än alla på jorden är utsatt för inflytandet af vexlande yttre öden, och den är nog för att låta älska och i hög grad njuta lifvet. Utsigten till verksamhet såsom författare, ger mig den som är mig så kär, att för mina medvarelser kunna lefva angenäm och ej onyttig. Med ett ord jag är nu lycklig i mitt närvarande lif, lycklig i utsigten af det framtida. Bästa goda Leuhusen, jag vet att du skall deltaga för mig, och glädja dig öfver min glädje. I det interesse som sökandet efter kunskap ger mig anser jag mig ha funnit en skatt som skall föda min själ hela lifvet igenom. Jag lefver nu dag ut och dag in nästan beständigt ensam på mitt rum, och tycker mig der äga hela verden. Målar gör jag en stund om förmiddagen, och allt emellanåt låter jag Spinnrock och Härfvel snurra, för att ej bli för mycket bokmal. Pianot hvilar ej heller. Häromdagen hörde jag Grefvinnan Wrangel sjunga. Det var en njutning! Jag måste innerligen gråta af bara glädje. Tegner sade en gång om tonerna »de osynliga Englarne som komma och gå på sjukbesök till det nedslagna och bedröfvade hjertat» ja deras makt är stor, hvad skönast och rikast lifvet har i känslor och minnen vakna vid deras harmonier, och hela lifvet är för ett ögonblick åtminståne endast poesi. Kunde de ljufta tröstarne hinna till enslingen på Björnö, — det skulle blifva honom bättre till mods. Bästa goda Leuhusen nu tar jag afsked af dig för denna gång, jag har bara talat om mig i dag, men du skall ej vara missnöjd deröfver, du har ju kallat din vän

Fred. B.

70. Till Brinkman.

[17 dec. 1831.]

För tredje gången har jag nu läst om ert bref af den 9 December och för tredje gången dervid fällt tårar — sådana som verka på själen som dagg på blomman. Var det er långa tystnad, hvilken gjort mig ängslig, som lät mig dubbelt känna nöjet af att erhålla bref från er — var det att jag visste er lida och såg er ändå så upphöjd öfver lidandet, så full af själsfriskhet och lif, och derjemte, såsom alltid, så obeskrifligt god emot mig — eller var det ändtligen den mildt allvarliga tonen, som så klart och skönt, mitt hjerta så tillfredsställande, klingar brefvet igenom — eller var det alla dessa orsaker tillsammansantagna, som verkade på mig — men intet bref från er har ännu låtit mig njuta så ljuft och rikt. —

Ni talar bland annat om det sköna, ädla, höga i modersvärdigheten, och era ord bära stämpeln af en känsla, så djup, så varm. Ja, det måste vara skönt detta heliga kall — jag förstår väl hur skönt — och ändå —

skall det icke blifva mitt; jag tror mig ej vara kallad dertill och anser ej detta mål såsom det enda, hvilket kan gifva qvinnokarakteren sin urbildliga fulländning. Det skönas och det godas ljus bryter sig i strålar på jorden, mångfaldiga äro de, och hvar och en af dem, rent uppfattad, är en väg, på hvilken man kan komma till sjelfva ljusets källa. Har jag orätt? Eller är detta kanske blott hvad ni kallar en dimmig halftanke?

Ni talar om min mor! värdera, håll af henne! hon förtjenar det. — Hon har — det är hennes dotter, som säger det till er — ett ädelmod, en förmåga att glömma oförrätter, att vedergälla ondt med godt, så ihärdigt, så vänligt, så skönt; och detta är, bland mycket annat, hvad jag hos henne djupt beundrar och hvaruti jag ville önska att äfven på långt håll kunna likna henne.

[— — —] »Andtäppt» — ja, det lät dumt, var det ej så? Men det var sannerligen ej så tokigt menadt. I lärda och älskvärda människors sällskap andas jag med oändligt behag en för mig obeskrifligt välgörande luft; men det är när jag skall yttra mig, som jag ofta blir andtäppt — hvad under! då jag känner mig komma ut blott med »dimmiga halftankar»? — Med hvad som för mig är en börda vill jag ej nedtynga andra.

Men bort med börda och dimma! blås! blås! du friska kunskapens vind! Jaga bort allt töcken, alla moln, allt mörker, all plåga! Låt mig — låt mig, det är mitt hjertas innerliga bön: låt mig lära!

En riktig tantalisk törst efter detta ljus, af hvilket jag nu skönjer gryningen, har plågat mig en stor del af mitt lif. Men därför att jag nu skönjer det, därför att jag hoppas kunna bli en fri tänkare i er mening af ordet och känner mig med hvar dag taga ett steg längre in i en friare och redigare tankeverld — därför är jag äfven nu så obeskrifligt lycklig, börjar af hela hjertat älska ett lif, som förr varit mig en börda, och ville kunna hålla fast hvar flyende minut. Gud ske lof! Jag kan nu redan fråga med Theophrast:

»Hvarför skall människolifvet vara så kort, då en kråka får lefva så länge?»

Ack! det är så skönt att älska lifvet! — Sedan min första ungdom ha tvenne ord gjort på mig ett alldeles obeskrifbart intryck: Sanning och Gud. Ju längre jag gick fram i lifvet, ju klarare kände jag, att blott genom uppfattande och kärleksfullt omfattande af det förra kunde man i frihet och ljus nalkas den senare. Jag kände det ju, men fruktade länge att, genom min ställning i samhället såsom fruntimmer, och såsom ett svenskt fruntimmer, och särskildt genom mina familjeförhållanden, vara för alltid stängd från möjligheten att ernå sann och mera mångsidig upplysning och derigenom sjelfständighet. Jag behöfde det mer än någon annan, ty barnslig tro har jag nästan aldrig haft. Vid min första nattvardsgång redan var hela min sial upptagen af ett »hvarföre?» som ingen röst besvarade.

Nu då jag känner mina bojor lösta och hela min varelse är ett jubileum öfver den himmelsfärd, som jag tycker mig ha börjat, är jag dock ej blind eller förmäten nog, att tro mig kunna finna, hvad tusende mig så mycket öfverlägsna ha sökt förgäfvos — ren sanning, eller, bättre sagdt, säker kunskap om sanning. (Besynnerligt! Jag kan knappt nämna eller skrifva detta ord, utan att få tårar i ögonen.) Jag vill och hoppas blott

få se nog för att innerligen kunna tro; jag vill blott öfver den inre och yttre världen ha klarhet nog för att kunna

»Se glad i lifvet in och trygg i grafven neder».

[— — —] Underverk! Underverk! — Just i detta ögonblick hörde jag ett prasslande på mitt bord och öfver ert bref sväfvade en stor, med de vackraste vingar prydd fjärl. Efter att darrande ha krupit omkring på mitt bord en stund tog den till flykten — Psyche lyfte sig på lätta vingar, men, gudnås! till mina talgljus, kring hvilkas lågor hon länge fladdrade, under det jag med riktig ångest bad henne akta sig, såsom hade hon verkligen kunnat höra och förstå mig. Ändtligen fick jag henne i vingen och bar henne varsamt ut i det andra rummet der väl intet ljus var — men köld. Om jag visste huru jag skulle bevara min stackars Psyche! — — Jag kan ej låta bli att vid sådana små ovanliga tilldragelser fästa betydelse och aningar. Så mycket i mitt lif har gifvit tron derpå en viss helgd.

71. Till Per Böklin.

Fredag [febr. 1832].

Tack för i går aftons bästa Mag. Bⁿ. Ni har ett sätt att fatta saken vid roten och visa hvarifrån den drar sin saft och huru den sedermera utbildar stam, grenar, blad och blomma, som gör att de få ord Ni yttrar innebära något så tillräckligt och så fullt tillfredsställande. Just derigenom ger Ni saft åt mitt lifs planta och ger den förmåga att framdeles utveckla blad och blommor mindre magra och färglösa än de väl eljest blifvit. Hvad Ni i går sade öfver dæmonie gaf mig ett skönt ljus som jag länge anat utan att kunna klart erkänna. Det har födt hos mig åtskilliga ideer eller rättare sagt skuggor af ideer dem jag vill uppteckna, på det Ni må pröfva deras halt gifva dem verkligare form eller tillintetgöra dem. Ehuru flygtigt tecknade skuggbilder de äro skall Ni dock kanske igenkänna hvad de mena eller vilja föreställa.

sednare.

Farväl med skuggbilder, Normalt och ab-normt lif, Genius etc. etc. och alla inbildningar hos mig som jag här tänkt utbilda. Jag har blifvit förhindrad hela förmiddagen, men skall skrifva Er snart till på Hammar.

Nu skall jag blott i korthet framställa ett par frågor i ett ämne som är mig öfverallting viktigt att med någorlunda klarhet se in uti.

Var det nödvändigt att Gud skulle taga mandom för [att] åter till sig höja den sunkna menskligheten? Hvarföre var det nödvändigt?

Kan ej Christus ansedd såsom blott en ädlare Sokrates, en af Gud mera omedelbart upplyst meniska vara nog, och hans lära tillräcklig för meniskoslägtets högsta förädling?

Är det i anseende till läran om uppståndelsen som det isynnerhet är oss viktigt att tro på hans gudomlighet, emedan denna eljest såsom tros-artikel skulle försvinna?

Om vi vilja se Gud i Christo, blir ej det högsta väsendes höghet nedsatt? Menskliga affecter beherrska stundom Gudameniskan på ett sätt som jag tycker att vi skulle ogilla hos oss sjelfva, t. ex. då säljarena våldsamt utdrifvas af templet, då han svarar sin Mor vid bröllopsfesten. På andra ställen i Evangelium, gifves befallningar hvilkas stränga efterföljd skulle sätta i oreda hela samhället, såsom: »Om någon nödgar dig en mil gå med honom två; om någon tager din kjortel ifrån dig gif honom äfven kåpan, om någon slår dig vid det högra kinbenet så vänd honom ock det andra till.» etc. Det stränga förbudet för äkta makar att skiljas skulle om åtlydt och gjort till verldslig lag antingen hindra giftermål eller dömma många meniskor till elende. De flesta af Christi läror äro de ej ren förut af vise män utsagda? äfven den att älska sina fiender lærer om jag ej mins orätt Zoroaster.

Det synes mig öfverhufvud som vore Christus mer än en meniska men mindre än en Gud.

Jag inser väl hvilken omätlig vidd af ideer ämnet omfattar, och huru många måste redas på det hufvudideen måtte bli klar. Men jag vet hvilken skön förmåga Ni äger att i få ord säga mycket och i en brännpunkt samla de spridda strålarne; och vänder mig därför till Er oförskräckt och förtroendefullt.

Snart skall jag än vidare låta höra af mig.

Med vänskap och högaktning

Fr. B.

72. Till Böklin.

Mondag [febr. 1832].

Kan icke synden kallas det ab-norma lifvet i den organiska naturen? Ett lif som skiljt sig från lifvet i Gud det Normala, och utbildat sig till individualitet. Underverket att det eviga Ordets kraft utdrifver Dj...n dödar det ab-norma lifvet genom att återställa det normalas verksamhet sker således ännu alla dagar.

Hvarhelst något skönt och ädelt uppenbarar sig talar det eviga ordet, — ehuru ofta äfven utan ord, och verkar ehvar det finner ett emottagande organ.

En, en god en hög en underbar, uttalade det högt och materien var honom lydig; — han kände då de lagar efter hvilka den är bildad, han hade Urets nyckel, var ej han mästaren? Var han ej ordet sjelf uppenbarat i meniskonatur?

Då han dog, »då allt var fullbordat» remnade förlåten i Templet, — Männe ej genom honom täckelset som för meniskan skymde Gud blifvit sönderrifvet? För att höja meniskan till det ädlaste, måste det ädlaste uppenbaras, — men hon måste äfven kunna se! —

Öpna mina ögon o min Gud och öpna mina öron att jag må förstå ditt ord!

Den Guddomliga kraftens ljusfloder genomströmma Universum. De heta Kärlek, sanning, skönhet. Naturen dricker derur och återstrålar i tusende former de eviga källorne Gudomlighetens speglar, i medvetslös herrlighet. Meniskan dricker derur, — och har hon kraft att dricka djupt ur den Nektarfyllda bålen, — blir hon lifvad af helig anda och talar med eldtunga odödliga ord, eller frambringar hon i handling och gerning det odödliga. Der är snillet.

Men spinoza, men Byron, men Hobbes m. fl. pekade ej åt himlen nej åt afgrunden, ej åt ljuset men åt natten, — och ändå hade de snille, de talade mäktiga ord, — huru kan den himmelska visaren missvisa?

Detta hade jag i hast utkastadt då jag erhöll Ert bref och Er bok tack för båda delarne hjertligt Ni ser att jag förstått Er mening om snillet väsende, den Ni under aftonsamtalet antydde, — och som jag i Ert bref finner klarare utvecklade. Men mitt inkast begär svar.

Nu till det andra och viktiga. Ja — en medlare behöfves, jag tror och jag erkänner det, och denne måste i sig förena naturen af de två stridande verldarne, endast en Gudomlig kraft förmår sönderkrossa Ormens hufvud.

Jag anar att jag snart skall i ljus tillbedja der jag hittills blott i skymning beundrat.

Men då Ni säger: »Hvad som ofta hindrar oss att med fullt förtroende sluta oss till detta uppenbarade lif från åfvan, är: att vi envisas deruti nedlägga vårt eget jag, att forma och ombilda det efter egna ändliga begrepp i stället att låta omskapa sig af det samma»,

måste jag fråga, huru kunna vi veta om detta lif denna uppenbarelse är från åfvan annorlunda än genom att vi med de medel oss äro gifna pröfva, dess halt och art? och dessa medel finna vi ju blott i vårt begrepp. Hade Gudomligheten omedelbart uppenbarat sig för mig kunde jag ej tvifla, men Evangelium har blifvit fört till mig genom menisko tungor och händer, — bör jag ej vara viss om att en lära är Gudomlig innan jag låter omskapas af den det högsta Gud gifvit mig — och med hvad annat kan jag bedömma Gud om ej med just den prøfvosten han gifvit mig? Om min föreställning om det goda och rätta missleder mig — hvarigenom skall jag kunna erkänna det samma?

Ni skiljer Meniskans vetande och meniskans inre lif, förutsättande att det förra kan vara upplyst och det sednare dock förpestat. Hvad är dermed? huru är det möjligt? Jag vet att så är, — se Baco af Verulam, Höjer etc. men jag förstår det ej. Hvarigenom förädlas meniskan om ej genom begreppets klarhet och säkerhet? Gif mig ljus i detta.

Än en fråga: Ordet Tro brukas ju i två olika bemärkelser. Tro, — förutsättande af en sanning efter hvilken man handlar, — ehuru utan bestämd visshet att så förhåller sig som man tror, och Tro, en på visshet (kunskap) grundad öfvertygelse. — (och sålunda kan man väl säga att man genom tron kommer till vettenskap men genom vettenskap åter till tron) Är det i den förra bemärkelsen som i Evangelium och Epistlarne ordet Tro brukas? Men denna tro beror ju ej på viljan. Hvarföre anbefalles oss så ifrigt något som ej beror på oss att ha?

Jag frågar mycket, har ändå mer att fråga, kommer säkert att få ännu mycket mera att fråga, men jag har fast tro på att den som svarar är lika ihärdig som jag, ty han är god vill det goda, älskar ljuset och förstår det. Låt oss framför allt nu uppehålla oss vid hvad Ni kallar vetandets medelpunkt, — jag har alldrig förr än nu anat det herrliga ljus som derifrån kan utströmma för den som förmår tränga dit och derifrån upplysas.

Jag reser bort om Thorsdag och blir borta tills mandagen, kunde jag innan jag lemnar staden få några upplysande rader af Er vore det bra godt.

Aktningsfullt

Fr. Br.

73. Till Böklin.

Fredag d. 24de Febr. 1832.

Innerlig, obeskriflig tack för svaret på mina frågor! Det innebar hvad jag behöfver — djuphet och klarhet. Men — just detta svar ger mig ämnen till många nya frågor, som väl blir bäst muntligt af-handla — Och blott på denna skall jag be om ett skriftligt svar.

Detta »skall» eller »bör», huru uppkommer det, genom hvilka förnuftsåskådningar? (om förnufts-åskådningar utgöra grunden, mig synes omedelbar Gudomlig uppenbarelse och kungjord lag mer sannolikt vara ursprunget.) denna lag — hvarigenom gör den sig gällande, hvarigenom har den makt? Männe ej blott derigenom att den säger: handla rätt så skall du bli lycklig,*) försaka det timmeliga så skall du vinna det eviga — summa, tjena för lön. Hvad säger väl Christi lära annat? — Och dessutom huru skulle man verka på meniskan utom genom hennes lifs-principer smärta och glädje?

Men om så är, — är icke all dygd — blott egennyttan?**)

Ancillons »über Eudemonismus und Ethik», ger mig ingen upplysning deröfver.

Männe ej vi i det hela ha börjat den skriftliga frågo-saken ända-vändt? Det är ej så lätt att fråga som man påstår. För att redigt uppsätta en fråga bör man ha tänkt sig sitt ämne någorlunda klart, och vida klarare än jag tänkt öfver allt det jag gerna ville bättre förstå. Vore det ej bäst om Ni ville ha godheten för mig uppställa frågor dem jag skulle försöka att besvara? Era anmärkningar öfver mina svar och meddetsamma förklarande af det ifrågavarande ämnet skulle kanske bäst, först öfva min egen tanke, sen upplysa mig om dess svaghet och oklarhet — och meddetsamma stärka och upplysa den. Dessa frågor önskade jag skulle omfatta Religion Moral politisk litteratur, — åtminståne några af deras hufvud-delar, (elementer), och uppställas efter någon viss systematisk ordning. Då Ni vore god lemnade mig en fråga, skulle jag derpå skriva svar, få af Er ett skriftligt återsvar, — hvarefter ett muntligt samtal skulle sätta punkt för den frågo-afdelningen. Will Ni så? Än en sak. Törhända in-

*) och tvertom: Olycka smärta skall följa på onda gerningar.

**) jag känner ej som om så vore, men kan ej säga mig att ej så är.

kräktar jag med min frågvishet och dess följder för mycket på er tid. Jag fruktar det. Om så är, var god säg mig det upprigtigt.

Ännu en gång innerlig tack för det mig så upplysande svaret.

Aktningsfullt

Fred. B.

74. Till Böklin.

Christianstad. Fredag d. mars—32.

Jag frågade häromdagen lilla Eva och Thomasine Stjernkrona: »hvem var Carl den tolfte?» »Det kunna vi inte veta», svarade de, »vi ha inte varit i Stockholm». Jag är frestad att på era frågor svara på samma qvicka vis »jag vet inte, jag har inte varit i Lund». Alfvarsamt; jag har dröjt med att besvara dem, 1. derföre att jag varit sjuk, 2. derföre att min tid varit bortsmulad af visiter portraitter och billetter, 3 och vesentligast, derföre att vid tänkandet öfver de gifna frågorne, deras vigt, det djupa, det omätliga de omfattade, slog mig, och jag bäfvade tillbaka vid hvar förnyat försök att besvara dem. Många gånger under mitt lif ha de föresväfvat mig i dunkla aningar. Jag är glad och tacksam öfver att Ni gifvit de dimmiga gestalterne bestämd form och carakter, — jag ser att jag nu skall få klarhet angående dem och genom dem öfver mycket, — men på egen hand kan jag ännu ej nalkas dem. Jag kunde skenbart förnuftigt orda om dem, efter en liten pot-pourri kunskap hemtat af böcker och meniskor, men ett svar hemtat af egen eftertanka af sjelfbestämd klar öfvertygelse kan jag ej ens försöka ge. Vill ni tillåta mig att muntligt samtala med er öfver frågorna och göra mig bekantare med hvad de innebära innan jag försöker på papper göra reda derföre? Förlora ej hoppet om mig derföre att jag till att börja med hvarken kan fråga eller svara, det kommer allt att repa sig. Ni kan ej tro till hvilken grad Er vackra bild af skalen kring snäckan låter träffande tillämpa sig på den uppfostran man i allmänhet ger Qvinnan (och i hvilken äfven jag blifvit inspärrad) hvarigenom man fredar dem »för ljusets och elementernes inverknings, som möjligen kunde förstöra det bäfvande lifvet i sin fattigdom och öppna ingången till ett rikare mer omfattande». Derifrån den svårighet att consequent tänka och ordna, att med klarhet uppfatta och genomskåda, som jag nu ger så vackra prof på; derifrån hos mig det under många många [år] hysta begäret till att dö, — såsom till det enda medlet att ernå ljus och frihet; derifrån ännu mången gång vid väkta viktiga frågor denna känsla

alstrad af svaghet och oförmåga, — »jag skulle vilja hem — då får jag snart veta allt!»

Jag längtar mycket att få samtala öfver frågorne de äro mig oändligt viktiga. Tröttna ej att framställa sådana. Era frågor väcka mina tankar, — de likna väl nu en traslig härfva, men efter en liten redning i samtal tror jag att jag lätt nog skall omfatta en större serie af frågor och då svara på dem rätt hurtigt och lustigt. Ni känner mig ej nog för att rätt veta hvilken oändligt stor välgerning ni gör mig genom att låna mig ert ljus; men haf tålmod! min lilla dank är i vissa fall trögtänd. Om ni dröjer längre tid på landet skall jag ännu törhända göra ett försök att skriftligt besvara det mig gifvna. Kanske solen lyser fram någon stund. Jag har läst mycket i *Plato*. Hans idéer om den närvarande världen synes mig böra vara sann, — hvarföre, skall jag längre fram försöka att säga. Wille ni om ni har tid och så finner för godt sjelf besvara frågan om de gamlas lära om själavandringen? Detta ämne har jag aldrig tänkt öfver, men det är märkvärdigt; flera vilda nationer tro ju ännu på den. Mig skulle det aldrig fallit in tror jag att tänka något sådant. Och då Sokrates låter meniskoförstånd gå in i en Årsneskepnad tycker jag att han är bra litet qvick. Men kanske dömmar jag i fävitko. Uplys mig, var god!

Aktningsfullt

Fred. B.

75. Till Böklin.

Christiansstad.

Måndag d... Mars=32.

Nå väl då! Coraggio! Jag vill våga ett försök att — bryta halsen af mig i Metaphysikens afgrund.

Allt sedan jag mera sjelfständigt började tänka har jag sökt att förklara för mig — Idealet, eller det underbara inre lif som besjälade det yttre. Jag erkände Idealet af ett högre och bättre innom mig, jag såg det framträda i konsten, jag kände att vilkoret för allt förträffligt inre eller yttre var närmande till ett Ideal, hvilket jag hörde sägas, och anade, alldrig dock kunde upphinnas. Hvad var då detta som nedlagt i Naturen var högre än naturen, hvarifrån kom det, hvar hade det rot, huru kunde vi erkänna det, uppfatta det, och huru kunde vi veta om det var en verklig lefvande ursprunglig eld eller blott ett irrbloss

»en gnista född af blodets dans?»

Se der de frågor jag oupphörligt ställde till mig sjelf, och till många personer, utan att någonsin få ett redigt eller blott någorlunda tillfredsställande svar. I Platos åsigt af denna verld såsom blott en skugga af den verkliga och hans idé om en préexistence, har ett ljus gådt upp för mig öfver Idéalet eller hvad som är det inre lifvets lif och organiserande ljuspunkt.

Meniskan har varit till förr i ett närmare samband med Gudomligheten, — känslan af det höga och sköna »die Erinnerung aus Ewigkeit» Idealet, har hon derifrån innom sig, en hemgift ifrån fädernehemmet och som skall lära henne att finna vägen dit åter. Meniskans verld är en spegel af Meniskan — Idealet genomgår således äfven den och lefver i allt, — strålarne uppenbara sig dock i Naturen spridda, i Meniskan ha de sin medelpunkt. (jag känner att jag både tänker och talar dunkelt.)

Jag kan dock ej förstå denna pré-existence annorlunda än så. Meniskan har varit till i Gudomen men blott såsom frö, såsom aning, på jorden och under pröfvo-vandringen här vaknar hon till medvetande blir planta och knopp, men först efter detta lif blir hon blomma och kommer till sanning, fullt lif och salighet. Här på jorden kan hon det ej ty hennes jord är som hon blott en skugga af en högre verkligare tillvarelse, och hennes yttre verld denna i form stadnade skugga, har fått makt att kring den uppsträfvande Psyche lägga fängslande armar. Hu hvilket spöke jag här kallade upp!

I följd af Platos åsigt som jag med några modificationer anser sann, ty den synes mig innebära nödvändighet, och har organiserande klarhet, skall jag försöka besvara några af de först uppställda frågorne.

Vi ha varit till förut, existerat i Gudomen; så fort vi på jorden komma till medvetande af oss såsom ett jag, och af yttre tingen, vaknar »Erinnerung». Religionen, (begreppet om en Gud) och medetsamma idealet af allt godt, blir till hos oss såsom känsla eller aning. Genom uppenbarelse i tiden, omedelbart kundgörande, blir den för oss kunskap positif lära. Hvarför i denna första fråga skiljes emellan Religionen såsom positiv lära och Reg. såsom symboliskt lif, förstår jag ej rätt. Jag trodde att symboln så i Judendomen som hedendomen blott var att anse som en klädnad för en lära man ansåg sig ha fått genom Gudomlig uppenbarelse.

Såsom blott känsla förer oss Reg. att tillbedja ett öfverväsende, än af fruktan än af kärlek, ännu olärddt och irrande barn knäböjer den än för naturkrafter, än för fantasiens vilda sjelfskapelser och besynnerligt nog framträder ofta i bildningens början idealet af högsta Väsendet i konsten med flera hufvuden armar och fötter än som höfligt

och vackert är. Religionskänslan förblir dock här om än nästan sonnembule meniskans ledare och synes mig skilja sig från andra känslor »physiska och æstetiska» förnämligast derigenom att hon allena kan göra henne till meniska eller till en varelse hvars samband med ett högre väsende lyfter henne öfver djuret, till godhet och humanitet. De Aestetiska känslorne tyckes mig ej kunna existera om ej de hänföra sig till något evigt ursprungligt lif.

Religionen är då på en gång känsla, »qvarblifvet minne af ett försvunnet lif (men lif ville jag dock ej kalla det) i närmare gemenskap med högre magter», och en uppenbarelse i tiden, ett Gudomligt ord gifvet åt förnuftet för att leda upplysa och stadga känslan. Denna omedelbara (så ansedda) uppenbarelse, synes mig i många fall en besynnerlig uppenbarelse. Alla folkslag ha skiljda traditioner, olika läror, dem förkunnade (som de tro) af ett högre väsende. Hvarifrån kan denna skiljnad och denna likhet komma?

»Huru är meniskan fallen?» Ja — den som det kunde begripa. Det är mig slätt omöjligt. Jag kan ej förstå huru ett väsende lefvande ett paradiskt lif, kännande sin Gud, älskande honom, och älskad af honom, ej skulle ha nog! skulle kunna ha åtrå efter något annat! Med ormen har man sagt mig förstås det onda, mammon, Guldet. Men hvarifrån kommer det onda — hur kan det uppkomma? Har det åter varit till af evighet, så finnes det två Gudar. — Gud och Satan. Jag medger att denna tro synes mig rimlig och synes mig förklara ej allenast det ondas ursprung men äfven dess fortfarande kraft. Men jag vet att mycket kan anföras mot denna åsigt. Häröfver måste vi tala och skriva mig till klarhet.

Att synden numera är en i hela naturen utbredd smitta känner och ser jag klart, masken (det onda) fräter blommans blad, och masken (synden) fräter menskans hjerta, det är ett chroniskt ondt hvarifrån natur och meniska aldrig fullt kunna befria sig under denna period af tillvarelse, Mskan, renar sig dock i kraft af sin gudomliga kraft och sitt vakna lif allt mer derifrån, i den mån hon uppfattar klarare idealet af det rätta och goda, höjer sig till sin skapare omfattar honom med bön och kärlek och låter hans kraft verka i henne. Af egen kraft förmår hon intet. De här sista orden sade jag litet Pappegoyaktigt, jag har så hört predikas, — men det är mig ej klart hvilken kraft egenteligen kan kallas mskans egen, och är det ej genom någon »egen» kraft hon förmår resa sig så är det bra skralt med henne

Blott genom att en Gud strider mot en Gud kan jag förklara mig striden mellan det onda och goda, samt möjligheten af den första Mskas affall.

»pauvre honteuse!» Jag anar väl ett svar härpå, men kan ej klart ge mig det sjelf.

För öfrigt är fallet, den fallna Mskan och hennes verld, mig i det hela ett mörkt Chaos. Årtusenden, efter hvad som Physiken lär oss ha fordrats för att bilda vår jord. Danades då långt före fallet den fallna Engelns förvisnings-ort? Och denna förvisningsort, huru är den för somliga så lik en himmel, för andra så alldeles ett hellvete; denna Skola huru kommer sig att den för millioner är ej en uppfostringsanstalt?

Jag vet att många frågor måste här på jorden bli obesvarade och det oroar mig ej. Tron på en Gud är en Harmoni som tonar med upplösande kraft genom alla lifvets dissonancer, men man kan dock vid en organiserande sol se mycket mindre hårdt kontrasterande, många moln kunna försvinna, — och det gör så obeskrifligt godt.

Ingen kan känna bättre huru svagt och oredigt detta svars-försök är, — ingen ser klarare än jag mörkret i mitt inre, men ganska klart känner jag äfven att det kan bli annorlunda, med Guds och goda Meniskors hjälp skall jag få en led-tråd för att finna vägen genom Labyrinthen

Nu ett ord om själa-vandringen. Innerlig tack Mag. B. för det ni velat vara min Cicerone i denna brokiga verld. Om jag rätt uppfattat »nötkärnan» vet jag ej. Är det så Ni menar: Det ännu oupplysta menskoslägtet, erkänner i alla Naturens riken ett inre lif, en skapande Ande, igenkänner de spridda strålarne af Meniskans lif i tingen, och förmår och förstår ej att förklara det annorlunda än genom den sorgliga promenade Ni omtalar som den arma Menskosjälen måste genomarbete.? Det är mig dock obegripligt hur Vise män hvaraf forntiden ägde många, huru Sokrates och Plato kunde hylla denna tro. Det första villkoret för att kunna tro på en Gud synes mig vara att kunna tänka honom God och Allsmächtig, Viljande sin skapade varelses sällhet och ledande den dertill på möjligaste korta väg, hvilken sannerligen ej är Själavandringen; och snarare än att tro på en kretsgång som Egyptierne eller på ett hellvete så som många Christne skulle jag tvifla på en Gudoms tillvarelse.

Om Ni finner för godt att snarare muntligt än skriftligt hjälpa mig till reda med allt detta, så var god gif mig än vidare frågor, — jag vill söka öfvervinna en viss sjäslättja som är mig mycket hinderlig vid att consequent tänka och reda. Och då Ni är god kommer hit med-tag mitt bref på det jag måtte klart åskåda alla mina skefva och sneda tanke-figurer. Ljus! ljus! framförallt om äfven jag dervid såge mig sjelf kålsvart!

Med aktning och vänskap

Fr. B.

Skulle jag bättre ha förstätt Schlegels bok, så hade jag ej så mycket outredt i de ämnen vi nu omtalat. Men den kom som en resande i Öknen, och jag förstår ej fullt hans språk, jag är för litet van vid rent Philosophiska Skrifter.

76. Till Brinkman.

[30 mars 1832.]

[— — —] Att lägga maska till maska är väl vilkoret för fortskridandet i lifvet, i kunskap och all slags skapelse, så andelig som materiel, och skulle jag i alla ämnen stå mig lika slätt, som i strumpstickning, så vore det illa beställt. Men, Gud ske lof! det är ej så. Jag skrifver väl ej i Gefion, som jag ej en gång läser; ej heller skrifver jag öfverhufvud något, men desto mer läser jag — läser goda böcker och söker med tillhjälp af andras tankar reda mina egna, och det går verkligen med hvar dag framåt. Min dag är ett helt litet äfventyr, med inveckling och utveckling; ur en af labyrinthens irrgångar kommer jag med hvarje sjunkande sol, ledd af Ariadnes tråd. Också lefver jag rikt och obeskrifligt lyckligt; hela lifvet och allt deri är för mig fullt af intresse; jag sörjer blott öfver att jag måste sofva. Detta, så godt då vi äro olyckliga, är ett riktigt ondt då vi äro lyckliga, och isynnerhet så som jag nu är det, att hvarje fjät af tiden synes mig dyrbart.

77. Till Brinkman.

[2 april 1832.]

[— — —] Jag reser den revolutionära fanan, men ej blott för mig; jag har förorättade medsystrars känsla och antastade sunda förnuft att försvara, alltså —

Jag kastar handsken!

Hvad är väl snille i dess skönaste och sannaste mening, annat än den harmoniska föreningen af tro och kärlek? Tro — åskådning, uppfattning af det goda, sanna och sköna, af det urbildliga, af tingens inre lif och väsende — kärlek, den eld, som omfattar, lifvar, värmer och väcker det slumrande lifvet till medvetenhet. Kommer nu konstnärsgåfvan som säger sitt varde! och — Venus stiger ur vågorna, »människans anlete» blickar upp mot ljuset, »Frithiof» står upp och tjusar Sverige, och sköna, ädla »tankebilder» gå fram genom släktet, odlande och renande hvar känslig själ, hvart upphöjdt sinne, som är mäktigt att uppfatta dem. — — —

Jag förstår verkligen ej hvarför ni gör inbillning till vilkor för snille. — — Dessutom om, såsom ni säger, hvad som utmärker inbillningsgäf-

van är rikedom på bilder, huru kan ni väl fränsäga er den? — Luther, Kant, Baco af Verulam voro visserligen snillen, men lyste ej i fantasiens verld. Männe ej snillet, likasom det sköna, är mångartadt? Kan ej, bland de odödliga så som bland de dödliga blommorna, ett genus ha flera species och dock alla vara solens barn? — Riktigt klart förmår jag väl ej reda ut det der; men tänk, min gode vän, om ni komme mig till hjälp och bevisade mig, med den styrka och klarhet ni i kraft af snille och lärdom eger, huru rätt jag har! Då skulle kanske jag och mina medsysstrar förlåta er, att ni missvärderat vår smak och känsla, och då ett fredsfördrag merendels grundar sig på de stridande parternas ömsesidiga eftergifvenhet, vilja vi äfven gerna medgifva, att ni har storligen rätt deruti att vi ofta låta oss dåras af skenbar öfverlägsenhet och att det sanna och rent menskliga, som lever i oss, har högre värde, än kunskaper och lärdom, regelräta och torra som grammatiken, genom hvilka egodelar herrarne stundom synas oss så vördnadsbjudande. — —

Nå! nu ett ord om mig äfven till försvar och upplysning. »Kräseliga» lever jag i sanning, ty jag har sköna böcker, och människorna visa mig så mycken godhet och vänlighet; jag tackar Gud derför och arbetar med ödmjuk förtröstan och hoppfullt sinne alla dagar på att göra mig ej ovärdig af så mycket godt. Jag söker utbilda mig till klarhet och själfständighet. Jag vet sannerligen ej ännu hvad det kan bli af mig; jag känner ej mina krafter; jag är i en dagningsperiod — det våras inom mig! Såsom Gud behagar, ske med mig; så litet medelmåttig som möjligt vill jag söka bli. En ren ton i den hymn, som prisar Honom och sjunger det goda, önskar jag framför allt vara.

78. Till Böklin.

Tisdag [våren 1832].

Om Ni denna eftermiddag gådt några steg förgäfves för min skull ber jag er hjertligen om ursäkt. Hufvudverk gjorde mina ögon skumma och lät mig öfverse sista raden af Ert bref hvori Ni yttrade Er ämna komma hit i e. m. om intet hinder mötte. Mitt dumma tunga hufvud hindrade mig att taga emot Er och äfven att säga Er det; syndade således tvåfaldigt. I afton ehuru sent, har det kommit till sans och ordning insett sitt fel och söker nu godtgöra det så godt det kan. I morgon Onsdag är jag förhindrad. Men om Thursdag e. m. såvida Ni då kan och vill komma, hoppas jag få se Er här.

Ordningen tyckes nu vara kommen för lärjungen att uppmuntra den tvekande läraren.

Min goda vän, kasta friskt och fritt ut den mångartade säden i den mottagande jorden, frukta intet, lemnom växten tryggt i Herrens

hand. Jag är mera fast och själfständig än Ni kanske tror. Mitt förstånd är oupplyst i mycket, men vissa sanningar har jag som sådana uppfattadt och omfattadt med en sådan styrka att jag själf i dem fattadt rot. Jag tviflar, jag frågar jag suckar, men den tron »Gud är, En gång skall allt bli godt allt klart», — »vi skola se sanningen ansigte mot ansigte.» — rubbas ej; det är min lifskällas friska åder som evigt åter och åter ung och kraftfull springer upp för hvar gång som stormar eller regnbäckar ha fört grus och stenar deröfver. Dessutom lefver innom mig en verkeligen själfverksam ande, som väl kan tillegna sig andras meningar, men gestalttar dem efter sig och låter sig ej skapas af dem. Philosophien kan ej snärja den i sina konstiga garn dertill är den för mycket frifödd (för litet grubblande) och sönderliter skrattande hvad den ej ser sig god till att reda, men ur dess sköna blommor vill den dricka vishetens nektar för att få kraft att till de olympiska höjderna lyfta sina svaga vingar.

Min egen väg måste jag gå, men för att gå den väl, säkert, och raskt behöfver jag låna eld för att lysa och värma mig. Jag behöfver lära mig att tänka, jag behöfver skåda klara vissa organiserande ljuspunkter, förutan hvilkas kännedom jag ej skall kunna skilja natten ifrån dagen. Ju flera frågor jag skall bli i stånd att besvara mig, ju flera tvifvel att upplösa ju skönare skall mitt inre lif bli ju friare och renare skall det afspegla sig i det yttre, ej allenast skåda Guda-bilden i blocket men äfven kunna kalla den fram derur till åskådligt lif. Detta låter kanhända stort, jag menar det blott så: att tillbedja Gud och bringa

»min ringa gnista till hans haf af ljus.»

x Och välsignad vare den som sätter mig i stånd dertill!

Under den korta tiden af vår bekantskap har Ni gifvit mig månet skönt och herrligt ljus, — det har lifvat och lyst hela min verld. Mätte detta uppmuntra Er att fortfara. Jag känner klart och tryggt att den väg vi börjat gå skall blott föra mig att med allt innerligare hopp, allt gladare tålamod se upp till Honom »som alldrig slumrar, men säkert i oss fullbordar sitt verk!» Låt oss oförsagda plöja och så, Guds väder och vindar skola sörja för det öfriga. Nu är det Vår, låt oss begagna den.

F. B.

79. Till Böklin.

Fredag 27. Aprill. —32.

Era båda sednaste bref har jag erhållit, och har inga ord att tacka Er för dessa. Med otålighet väntar jag det tredje öfver samma ämne, — ty ännu är jag i mörkret, — och kanske mer i mörkret än förut, — ty den ståndpunkt ur hvilken jag förr hade sett ljus är förlorad och jag har ej ännu en ny. Men hoppet har jag att erhålla den, och mitt hjerta låfsjunger i mig derföre på förhand.

Att få Era tankar öfver Christendomen skriftligt är mig mycket viktigt, ej allenast för det tillfälle till nogare begrundande som jag derigenom får, men derföre att flera andra stadda i samma ovisshet som jag kunna hemta ljus ur samma källa.

Jag väntar för att göra invändningar till dess Ni talat till punkt, om då ännu några återstå mig att göra.

Om Ni om söndag eller måndag är i staden hoppas jag få låta Er höra en den sjäfullaste ton som väl blifvit hörd på jorden.

Tacksamt och högaktningsfullt

Fr. B.

80. Till Böklin.

Söndag [6 maj 1832].

Ni har förlorat en vördnadsvärd Far bästa Magister Böklin, och så upprigtigt jag deltar i den smärta en sådan förlust måste förorsaka Er så visst känner jag med tillfredsställelse att det är ej till Er man behöfver tänka på att ställa de vanliga tal om tröst och förhoppning som brukas vid sorgliga tillfällen meniskor emellan. Ni vet bättre än allt som menskotungor kunde säga Er. Er källa af tröst bor i Ert eget bröst. Lycklig lycklig den som der bär sitt lifs ljus! lifvets vexlande vindar kunna ej låta dess låga vakla, än mindre släcka den! O hvad Ni är lycklig som ännu så ung hunnit bli klar öfver så mycket, hvars ljus är ej blott klart men äfven värmande. Så är ju det himmelskas art.

Ni vill meddela mig detta ljus efter hvilket jag törstar, och Ni har i mig en tacksam lärjunge. Tacksam ja, — men tröglärd fruktat jag. Jag måste tala med Er öfver det ämne Era sednaste bref afhandlat. Nu är jag ej nöjd — och jag förstår ej Era förklaringar jag erkänner det. Jag förstår ej denna kärlek som lider och försonar sig sjelf. Ej heller kan jag medge att det är i känslan af en skedd

försoning som jag med förtröstan nalkas min skapare i bönen, ty jag kan ej begripa huru jag förtörnat honom.

Haf tålmod med mig och förlåt mig om jag är trångtänkt eller trög att fatta, . . . några ord kunna kanske ännu upplysa mig eller lösa för mig gåtan, — det är oftast för mig genom en blixst som lifvet antändes.

Jag sade att ni ej behöfde trösteord, — och ändå har jag ett som vill truga sig fram såsom sådant ehuru det kanske är fåfånga uti det. Bästa Magister Böklin Ni har förlorat en Far men Ni har funnit en Vän; om ni vill hädanefter se den i

Fr. B.

Er Österländska bok gör mig obeskrifligt nöje. Deremot har jag kommit i gräl med Plato som allt är bra ordgrälig och käxig.

81. Till Böklin.

Måndag [7 maj 1832].

Det ljusnar, och Gud välsigne den som låter det ljusna för mig! Blotta förklaringen af ordet försoning gaf dager åt hela försoningsläran. Men ändå ändå ser mycket för mig så mörkt och obegripligt ut. Gud låte det klarna! för hela mitt inre och yttre lif för allt mitt kommande verkande vore det af högsta vigt.

Det var ej, bästa Magister Böklin, i känslan af en ren oskuld som jag yttrade min tro att ej ha förtörnad Gud, — jag vet alltförväl att om ock mitt lif i det yttre varit oskyldigt så är det ej min förtjenst, Men tanken på en Gud förtörnad på den varelse han tillät att födas bristfull och svag, är vidrig för min rättskänsla och för mitt begrepp om Gud. Jag hör ej rätt tåligt talas om förlåtelse om nåd der jag omöjligt kan tycka mig ha felat, — och det har jag ju ej så länge jag ej kommit till fullt medvetande af ondt och godt. Ni har kanske aldrig rätt djupt lidit, lidit ända till förtviflan och uti egen känsla af smärta förstätt alla creaturs. Jag har gjort det, i min själ har jag under flera års tid burit aningen om helvetet, och den bittra känsla som då uppsteg i mig emot verldens skapare har ännu då så mycket vaknat till hopp och förtröstan innom mig qvarlemnadt ett moln som hindrar mig att med kärlek se upp till den — hvars kärlek ej hindrar så mycket mörker så mycket rysligt lidande. Jag tyckte Skaparen stod i skuld hos sitt slägte, och hos hvaroch en meniska särskilt derföre att han tillät den att födas och att lida — ty jag kände

klart att om jag blifvit frågad om jag ville bli till, — och haft blott en aning om de känslor som skulle plåga mig — jag skulle svarat nej, — ack! jag bad ju om tillintetgörrelse af det lif jag hade såsom om ett barmhertighetsverk, — jag bad att få bli till intet — blott att få upphöra att känna. Ni har kanske läst ett litet stycke jag skrifvit »Tröstarinnan». I dess första del äro nedlagde några toner af de missljud som genomströmmade min själ, den sednare delen, den tröstande, skref jag ett par år sednare då jag väl ej fått en klarare blick i detta lifvet men deremot ett innerligt och fast hopp att en dag dess gåta skulle bli löst, och allt skulle bli godt och klart — så tror jag ännu och det med allt mera visshet eller snarare med allt mera öfverlåtenhet.

Jag är nu hindrad att fortfara men hoppas i morgon eftermiddag få göra det muntligen om Ni ej är hindrad.

F.

82. Till Brinkman

Christianstad den 11 Maj 1832.

[— — —] Förlåt min skrifflättja — räkna ej på mina bref, men tro att jag älskar och fullt värderar era; ej blott därför att de äro rika och friskt flödande källsprång af qvickhet, ungdomligt lif och känslor, dem jag anser för himlens bästa gåfva att få behålla i full morgonglans, vid en tidpunkt af lifvet, då vanligen det tänkande i menniskan döfvat det kännande; — nej, icke blott därför — men därför äfven, att ni är min vän och att jag håller af er. — — —

Min sköna vinter och vår här äro nu slut. Ack! jag har varit mycket lycklig, lefvat rikt och mångsidigt. Jag kan väl säga, att jag under dessa månader njutit af lifvets både ädlaste och sötaste vin. Skall jag någonsin genomleva en så lycklig tid mera? Jag vet ej. Yttre omständigheter ha mycket bidragit till min sällhet och trefnad; men jag har dock funnit något, på hvilket jag bygger hoppet om en sällhet, som ej skall svika. Jag har funnit — mitt element, det, i hvilket jag lefver mitt lif fullast och sannast. Min innerliga törst efter kunskap, den njutning jag erfar af hvarje nytt ljus, af hvarje klarare åsigt jag vinner, är mig en borgen, att jag i en verld, öfver hvilken Skaparens »Varde ljus!» ännu hvar dag ljuder, skall hvarje dag, under sökandet efter ljuset, fånga upp någon af dess strålar och njuta en ny sällhet.

Ni deltar med så mycken godhet i min glädje och förhöjer den derigenom. Och likväl är det blott med bleka färger jag målar den för andra. I njutningens stund kan man ej beskrifva — minst med pennan i handen —; muntligen skall jag snart, om ni vill höra, tala mera för er om er lyckliga och tacksamt tillgifna

Fredrika.

83. Till Böklin.

Söndag [13 maj 1832].

Jag rifver ej sönder, — jag gömmer alla bevis af förtroende och vänskap goda och ädla meniskor skänka mig; och så gör jag med det jag i går erhö. Jag behöfver ej låfva bästa Magister Böklin att med varmt deltagande följa utvecklingen af Ert lif, det faller sig af sig sjelf att jag så måste göra, och Ni vet det, ty för Er är ej mitt inre obekant, Ni vet huru innerligt jag älskar allt sannt och godt huru dess erkännande lifvar mitt lif, och huru värd i följd deraf den måste vara mig, som klart uppfattat det högre ljus till hvilket jag så begärligt sträfvar och som redan meddelat mig mången skön stråle deraf.

Mätte Ni få fortfara som Ni börjat, och ljuset uti Er skall göra Er lycklig, — det är ju ej möjligt annat, — äfven derfore att Ni skall kunna lysa andra på vägen. Det är så skönt att göra godt på det viset och det är så säkert.

Ni har genom samtal och böcker öpnat min blick åt många håll, och liksom beredt mig till att se, — det är ännu i de flesta fall blott dagning inom mig, men vi skola väl få solen upp i sinom tid. Låt mig allt klarare se huru verlden afspeglar sig i Ert inre, — jag tror att jag ej kan få skåda det i en renare våg; och om jag äfven ej kan se allt som Ni gör det, skall dock säkert mycket af det underbara trollsloppet ljusna för mig och ge trygghet åt min färd genom dess irrgångar.

Vi resa om Lördag ifrån Christianstad för att bli borta i två månader, hvarefter vi återkomma till den lilla trefliga fläcken. I morgon Mondag är jag borta, men om bland de öfriga dagarne af veckan Ni ville skänka så många som möjligt åt mig vore Ni rätt god. Det är så mycket jag gerna ville tala med Er om, ännu innan jag reser.

vänskapsfullt
Fr. B.

84. Till Böklin.

Fredag [18 maj 1832]

Med tusende tacksägelser återsänder jag böckerne. Men — Ancillon . . . får jag äfven behålla den? Afhandlingen über Classische und Romantische Poesie som jag gömt pour la bonne bouche och ännu ej smakat på, vore just en Classisk läsning i det romantiska

Blekinge der jag kommer att dröja några dagar. Men om Magister Böklin önskar återfå boken, säg blott ett ord. Böckerna skall jag akta som mina ögonstenar.

För allt hvad Ni gifvit mig under denna vinter och vår kan ej tackas med ord. Hela mitt lif skall tacka Er, och genom det ljus Ni gifvit skall Ni få glädje af er tacksamma lärjunge och vän

Fredrika B.

Vår brevväxling får ju fortfara? Snart skall jag komma med nya näsvisa frågor.

85. Till Frances Lewin.

Årsta d. 14 Juni 1832

Bästa söta Miss Frances!

Fabian skrifer till Herr Cock och jag begagnar tillfället att i hans bref smyga några rader till Er. Jag är så obeskrifligt glad att Ni kommer till Sverge, till oss, — att jag ej kan låta bli tala derom för alla meniskor, — och för mig sjelf säger jag alla dagar »Gud ske låf hon kommer, hon blir Svenska! Gift eller ogift är hon oss lika kärkommen, blir hon för oss och Sverge lika vigtig, derom är jag viss!»

Jag talade i mitt sista bref emot ett giftermål i Sverge för Er. Jag gör det ej mer. Jag har hört så mycket godt om Herr Cock att jag nästan tror att han nästan förtjenar Er; mer kan jag ej säga — ty Ni synes mig så mycket. Dessutom är det så tillstått här i landet som nästan öfver allt, att för alla rörelser i det praktiska lifvet behöfvas Herrarnes hufvud och hand; ett ensamt fruntimmer har mycket svårigheter att öfvervinna om hon vill utföra något större allmänt nyttigt; — kanske är det bäst då man till högra hand behöfver kalla en Han, att man äfven kan kalla honom sin Man. Jag vet ni gör hvad rättast och klokast är, — och är lugn. Har ni ren tagit ert beslut, har ni gifvit ert löfte ert Ja — så Gud välsigna ert beslut och låte det komma Er till sällhet det hela till gagn. Af innersta hjertat ber jag för Er och hoppas på Er för mitt land, för det godas framgång. Om det är till Herr Cocks fästmö jag skrifer så framför till honom min hjertliga hälsning, lyckönskan, och min tro att då Ni valt honom, har det godas Genius på jorden utvalt sig ett äkta par till befrämjande af det äkta goda och nyttigas utbredande och stadfästande bland meniskorne.

Gud välsigne Er båda och före Er lyckligt och snart från England hit.

Vi äro nu församlade på Årsta — en lycklig och glad familie; och äro rätt trefligt folk jag försäkrar. Vi fyra systrar vänta på en femte, — hon kommer från England, vi alla helsa henne, längta efter henne och hennes vänner, bedja henne och dem så innerligt vara till oss välkommne. På hela famillens vägnar tolkar detta Er

tillgifna vän

Fredr. Br.

86. Till Böklin.

Årsta d. 18 Juni 1832.

Bästa Magister Böklin!

Det är från mitt hem, i den glada trefliga kretsen af min familie och mina vänner som jag i dag skrifver Er till. Alla de mina känna Er ren och värdera Er hvar och en efter sin kraft och förmåga; och jag sjelf känner för hvar dag djupare huru mycket Ni gjort för mig, huru rik ni gjort mig. Jag har för mig särskilt fått emottaga ganska smärtsamma intryck sedan min hemkomst, och dervid känt ett af mig ännu alldrig erfarit lugn.

»Jag vet på hvem jag tror!»

Ni har gifvit mig min Gud och med honom allt! Han gifve Er glädje, han välsigne Er!

Under de otta dagar jag varit hemma, har mitt hufvud fått hvarjehanda att grubbla och bråka öfver, ty Studach och Fabian Wrede som under denna tid vistats här ha med hvarann ordat discuterat och disputerat öfver mängd af de viktigaste frågor i lifvet. De båda förträffliga och sanningsälskande meniskorne hålla nu uppriktigt af hvarann, men fara beständigt ihop och strida i nästan alla ämnen, och jag som merendels uppkastar stridsfrågan har bästa nyttan af striden, ty genom de båda parternes alldeles motsatta åsichter och vägar att komma till sanning, går månget ljus för mig fram. Era åsichter återfinner jag ofta än hos den ena än hos den andra, — och troligen förenar Ni hos Er hvad de två ha särskilt. Snart skall jag afsända med paketposten en bok af Studach, till Er, den han önskar Ni måtte läsa på det Ni må känna honom fullkomligt, som han sä-

ger. Muntligt mera om dessa två meniskor och deras handel ochandel. Det skall interessera Er ty de äro båda utmärkta; såsom meniskor och såsom tänkare.

Då vi skiljdes i Christianstad hade under samtalet fråga blifvit väckt om Nådevalet öfver hvilket ämne Ni yttrade Er vilja skriva till mig; — och det var ett bra godt löfte som jag nu väntar af Er godhet att se uppfyllt då Er tid medger det. Denna fråga har så ofta bekymrat mig och står ännu obesvarad i min själ. Hvarföre utgår Guds kallelse till meniskorne så olika, hvarföre manas en på tusende sätt att vända sig till honom under det en annan lemnas fritt ett rof åt frestelserna och förderfvet? Jag var född med alla de böjelser som illa handledda lätt föra till brott och laster, . . . Gud har gjort mig till en god meniska, åtminståne till en som sträfvar hvar dag att bli det mer, han har låtit mig se sitt ljus, — hvad under om jag vill följa det? En annan med samma anlag som jag, men mindre farliga satte händelserna tidigt i en ställning der under rusig lifsglädje hon fördes från fall till fall allt djupare och djupare . . .

hvad kan man säga härom? . . .

O gif mig ej en af dessa sökta förklaringar som intet tillfredsställa, . . . men förlåt denna bön, — den var öfverflödig. Ni har ju hittintills alldrig gifvit mig något blott skengodt.

vänkskapsfullt

F. B.

Om Ni adresserar Ert bref till mig på Stockholm med »Åtfölje Enkefru Bremers bref» så kommer det mig säkert tillhanda.

87. Till Böklin.

Årsta d. 11. Juli 1832.

Studach kom ut i går hit med en bok som så förtjust mig att jag genast måste skriva till Er och bedja Er vara god förskrifva boken från Tyskland för min räkning. (Ett ex. nem.) Den heter »Seelenlehre» af Schubert. Då Studach skulle sätta sig i vagnen för att fara hit kom en hans vän till honom med en skrift den han kommit öfver »de Philosophica Pythagorica» (jag vet ej om jag skrifer rätt titeln,) af Böklin. Vännen ville dock ej släppa exemplaret ur handen men ville att St. skulle på stället och på stunden läsa den. St. som blott hann genomögnä den och blef helt glad åt den, hälsar Er och ber Er ändteligen så fort som möjligt skicka upp ett exemplar

(eller flere om Ni har tillgång derpå,) till honom. Och jag tillägger min bön att Ni med det samma ville skicka hvad helst Ni skrivit och gifvit ut i tryck. Jag önskar mycket göra Er känd af personer här som kunna fullt förstå att värdera Er. Det skall bereda dem och Er ömsesidig tillfredsställelse. I den lärda och älskvärda Studach har Ni ren en verklig vän, han beundrar Er kraft och fullheten af Ert intensiva lif och gläder sig öfver att Ni är till. Era bref till mig öfver Försoningsläran har han läst och lärt känna Er genom dem. Att Ni lär känna honom rätt genom boken »Sfinxens Ziffror» som jag med Paketposten om Fredag skickar Er från honom, tror jag ej. En skarp och skärande ton råder stundom i den som intet liknar hans hela väsende och sätt att vara och tala, som är fullt af godhet, genialitet, fromhet, glädtighet och naivitet. Få se hvad Ni för öfrigt säger om den lilla kuriösa skriften, St. har en besynnerlig styl och öfversättningen på Svenska gjord af honom sjelf emedan han önskande att ej bli känd som skriftens författare ej velat anlita någon om hjälp, är alldeles misslyckad, men det gör ingenting för Er. St. är vän och beundrare af Franz Bader Er favorit filosof som han känner personligt. »Jag är icke värd lösa upp sin skorem!» säger St. på sin Svenska.

Jag längtar nu få snart höra något från min goda vän och lärare i Christianstad, och om den der intrikata affairn Nådevalet. Studach har sökt förklara den för mig men talar mig ej i lag. Han säger jag ej är ännu mogen att emottaga en förklaring deröfver. Möjligt. Ack! det gör på en gång godt och ondt att rätt känna sin litenhet och omogenhet så som jag nu ofta gör min. Den ödmjukhet man dervid får ger en ny kraft att under bön och arbete gå framåt. Och att jag skall verkligen gå framåt till högre frihet och klarare ljus, derom förvissar mig en underlig känsla af kraft och lif och glädje som fattar mig och lyfter mig på sina vingar äfven i de stunder jag djupast känner på hvilken låg punkt jag ännu står i både mitt vetande och mitt inre lif. Guds nådefulla styrelse som fört mig till Er och genom Er till klarhet i ett ämne öfver alla viktigt och som ger vigt åt alla låter mig äfven hoppas att hans Engel är med mig på vägen; och styr mina fjät.

Nu söker jag bereda mig till att kunna rätt draga nytta af den kommande vintern om jag då får hvilket jag innerligen hoppas njuta Er undervisning.

Jag har sökt göra mig redo för den punkt jag står på i min religiösa öfvertygelse, jag har skrivit upp mina trosartiklar och skall sända Er dem nästa gång jag skrifer med bön att Ni ville hjälpa mig skilja ogräset från hvetet.

Min syster och Svåger återvända till Christianstad i slutet af Juli månad. Jag kommer troligen först i slutet af September ner till Skåne med min älsta bror.

Era böcker göra mig stort nöje här. Jag har äfven tagit ett tittut i Swedenborg, och tycker mig få af honom många herrliga ljus. Hvad säger Ni om den Mannen? I hans föregifna uppenbarelser synes mig så mycket menskligt svagt stå bredvid mycket verkligen gudomligt.

»Jag är så ovannligen nyfiken på den Böklin!» säger Studach allsamtast, och jag säger nu »jag är så ovannligen nyfiken om den Böklin skall snart med ett godt och upplysande ord hugna sin

tillgifna Vän

Fredrika B.

Skicka snart, var så god, Er Pythagoreiska zifferlära samt Era andra tryckta skrifter. Om Ni är god skickar dem under min adress, komma de säkrast till dem som skola få godt af dem.

Jag hoppas Ni fått mitt bref af d. 13 ell. 15 Juni?

88. Till Böklin.

Årsta d. 20 Juli 1832.

Min goda vän och lärare! Jag har fått Ert bref. Hvad Ni är god! Hvad lifvet i Er är ljusst och kraftfullt, och hvad ni väl förstår hvad jag behöfver för att nära och utveckla mitt. För de mest plågsamma de djupaste sår i min själ har ni en helande balsam. Mina glädjetårar tacka Er nu, framdeles skall hela mitt lif och min verksamhet visa frukten af Er omsorg.

Några ord vill jag nu säga Er öfver den varelse som Ni med så mycken godhet åtagit Er att ledsaga till ett högre lif och som med allt innerligare förtroende lemna sig till Er ledning, Ni skall derigenom allt bättre se hvad henne af nöden är.

Jag har skrivit en teckning öfver min lefnad ända hittills och har halft ämnat låta Er se den, men jag skäms litet, och har ej mod. Jag skall blott med några ord nämna om de inre tillstånd min varelse genomgått. Ren som barn var jag passionerad älskade med ytterlig häftighet mitt fädernäsland, min mor, ville dö för dem, och var rysligt olycklig ja ända till förtviflan, då coursen (som jag ej förstod) steg en skilling eller då min Mamma tyckte att jag neg illa.

Begäret att veta och begäret att njuta vaknade allt kraftigare hos mig. Orden Sanning, dygd, Gud odödlighet väkte tidigt hos mig känslor som tycktes vilja spränga mitt unga bröst. Jag gick fram i ifvet full af hög aning full af kraft och begär att lyfta mina vingar till det högsta, och full äfven af småaktig fåfånga coquetteri och verldsbegär, som egen drift och uppfostrans drifning fört mig uti. Min uppfostran lade grund till den mäst caotiska utveckling af mitt lif eller snarare hämmade fullkomligt dess verkliga utveckling. Jag såg ut i verlden jag såg in i mig sjelf — öfverallt och i allt såg jag blott enstaka Phenomener utan sammanhang, de kommo fram mot mig som vilda fantasmagorier, apparitioner än tjusande än hiskeliga som än förförde än skrämde mig och plågade mig alltid, ty jag visste ej hvad de ville och hvordan de kommo, — men de hade makt öfver mig. Jag var lik en rotlös planta på strömmen som drifver för vind och för våg. Sjelf kände jag ett oupphörligt begär att skapa, och skref tragedier och Comedier, romaner, målade taflor componerade musik allt det ena värre smörja än det andra. Jag hade aldrig någon verklig ledning. Så förgick min ungdom under misslyckade försök af alla sorter att finna mig i mig sjelf och i verlden omkring mig. Ömsom lämnade jag mig åt mina inspirationer och åt yttringar af det sanna lifvet som då var i mig, och fick mycket bannor, ömsom var jag småförnuftig och fick beröm, ömsom ville jag begripa det oändliga, än var jag coquette efter förmåga för att bli uppbjuden på baler, och gick ofta ner i köket och predikade om jemnligheten för tienstfolket i huset. Kokerskan en förnuftig meniska runkade på hufvudet men kökspigan var läraktig och snäste mig rätt kamratligt. Min uppfostran var af den vanliga arten, och gaf ytliga talanger, ytliga kunskaper, moraliska sentenser i hufvudet och fåfånga i hjertat.

Underlig var hela min ungdom, — jag hade en beständig känsla af att hastigt och i nu kunna bli tokig. Ifrån 20 till 29 år utbildade sig hos mig det tillstånd som till en liten liten del är skildradt i Tröstarinnan och en del af Elisabets historia i tredje d. Teck. Det var ej i följd (som någre tro af mina Tekn.) af någon olycklig passion för någon viss person, min älskade, den jag behöfde för mitt lifs bestånd, var harmonien i det stora hela, var Gud i Menskligheten, och frihet för mitt eget inre lif som under en huslig lefnad som var verre än ett fängelse ty det lade band på både kropp och själ blef allt mer förtryckt och afstympadt. Nu fattade mig med förskräcklig makt känslan af lidandet utbredt öfver hela jorden. Jag hade intet rätt medvetande af mig sjelf, visste ej hvarthän med min kraft och min smärta och mitt varma brinnande hjerta, hela min styrka concentrerades nu

i lidande; i hvar mask som vred sig under myrornes stygn vred jag mig, jag gulnade med hvart löf

Min kind var blek, en långsam bitter tår
rann der, mitt öga likt förtviflans lära
såg lidandet likt ett omätligt sår
Guds hela sköna skapelse förtära.

Jag sökte dager, endast natt jag fann, —
Jag bar ej hopp ej tro till bättre öden
Och lifvet likt ett grafvens irrbloss brann
uti min själ, — dess böner roppte döden!

Hvilka rysliga afgrunder öppnade sig ej under denna tid för min blick, — brott af alla slag — själfmord, huru nära stodo de mig,*) — närmare ännu stod mig begäret att lida för alla att förinta mig själf för det helas lif.

Tvenne år som jag tillbragte i stillhet på landet verkade en förändring för både min kropp och själ som under några år hade likasom möglat bort. Jag var mycket ute, besökte de sjuka skydde intet äkligt och motbjudande der min hand kunde lindra, trotsade de vildaste väder, — jag sög in den friska luften, jag lefde i naturen och införlifvade mig småningom med dess lif; — någonting likt fläkten af en Engels vinge svepte ofta genom min själ, — förtrös[tan] och hopp smögo åter in i mitt hjerta, det bad, trodde, och hvilade, — under en sådan stund skref jag en gång det lilla stycket

Nu är stilla salig hvila . . . etc.

Herders Ideen verkade obeskrifligt välgörande på mitt sjuka sinne, — jag såg hoppfullt mot en bättre verd, — och bestämde mitt lif här till outhärlig verksamhet. Jag ville nem. såsom barmhertig Syster gå in vid ett hospital, — uppgifva allt tänkande då jag ej trodde genom detta någonsin kunna komma till sanning, — och låta hela mitt lif falla som en lindrande droppa olja på plågans omätliga kräft-sår. Jag började emedlertid skriva och kände derunder en vaknande åder af lif. Yttre omständigheter gäfvo mig mer frihet, en helt ny tafla af lifvet visade sig mig allt blef angenämt och smickrande, kraftiga väckelser gafs åt mitt inre lif, min ande skakade de bundna vingarne full af hopp och mod, — jag började tänka klarare allt ordnade sig eller sökte ordna sig, — vid denna tid mötte jag Er, — och nu och genom Er är allt godt. En organiserande sol har gått upp för mig som ger lif, skönhet, ordning, harmoni, och oändlighet åt allt, — o förstår ni rätt huru ni gifvit mig allt?! Fenomenene,

*) ty jag tviflade och förtviflade — jag hade förlorat min Gud.

alla lifvets inre och yttre aparitioner äro mig ej spöken mer, — ljustrålar äro de mig som allt klarare låta det enda och eviga lifvet uppgå. O fortfar att visa mig med den magt ni har huru den gudomliga nåden tränger ned i lifvets djupaste afgrunder huru den verkar och huru den försonar. Ingen kraft är ännu vissnad hos mig, ingen ånger tär på min lifsrot, mitt förflutna lif är blott en plågsam och fantastisk dröm, från hvilken jag vaknat, — men drömmens skräckbilder, så nära slägt med hvad man ser i verkligheten oroar mig ännu ofta, och verka hvar gång förlamande och förstörande på mitt väsende. Det ljus ni gifvit mig skall en gång helt och hållet förstöra deras makt då det helt fått genomtränga mig, under bön och tacksägelse öppnar jag mig för dess verkningar, och sträfvar blott att göra mig ren på det Gud en gång måtte göra mig ljus.

Ej blott för min skull söker jag. Ni vet det min Vän. Först sedan jag såg mig rätt i sammanhang med det hela, blef jag vigtig för mig sjelf. Då jag lärde känna Er var jag i den gladaste och lyckligaste tid af mitt hittills tillbragta lif; och Ni kunde ej då se den stora förmåga jag har att djupt och odrägligt lida. Den kan blott till en viss grad tror jag öfvervinnas, — Nu vet jag huru och hvarigenom; ren kan jag säga med Werners Katharina »tårar, — morgondagg!» Min goda Vän för mig framåt på den väg och i den anda som Ni hittills gjort, och ni har räddat för alltid det ädlare af mitt lif.

x Ert sista bref var mig en herrlig, dyrbar skatt. Jag skall ej nu svara på dess innehåll. Det skall ge mig mycket att tänka. Det är fullt af lifsfläcktar, — och de vidröra själens innersta strängar. Jag skall ta mig tid, låta verka fritt hvad Ni gifvit mig och ej göra inkast eller nya frågor i det ämnet innan de mognat.

Jag kommer i dag till Er med något annat. Det är ej ett tvifvel, det är blott en bön om mera klarhet och visshet. En cours i astronomin, i verldssystemet, en seance vid jordens, vid planetsystemernas formation har låtit mig hisna. Säg mig, huru var vår jord denna lilla lilla omärkliga punkt i det omätliga vimlet af solar och verldar varit värd att se det helas Gud och Skapare att undervisas af hans mun, — huru blef oändlighetens Herre Meniska bland menskorne här den lilla hopen led, dog, och uppstod för dem? Kan det vara tänkbart att denna lilla verld är så en medelpunkt för den öfriga skapelsen? [— —] sökte en gång ge mig sjelf en förklaring häröfver sade jag: »Vid roten måste Gud fatta det onda för att upphäfva det. Gud nedsteg på jorden, emedan jorden befolkar de öfriga verldarne, och här gror upp hvad som sednare förökar himmelen eller hellvetet.»

Men dessa millioner millioner verldar?!!!

Visa mig en väg i denna labyrinth. Fast håller jag tron på min Frälsare och Gud sådan han uppenbarat sig i Jesus Christus, men på det denna tro måtte bli rätt lefvande i mig har jag behof af att se än klarare. Jag mins hvad som svarades Thomas, — men för Guds skuld svara mig ej så!!!

Jag hinner ej mer denna gång. Jag har för det mesta skrivit detta i Staden på lediga minuter emellan visiter och prat och promenader, och det har väl blifvit derefter. Hvad jag här sagt må vittna om mitt förtroende till Er och säga Er huru uppriktigt jag är Er

tacksamma och tillgifna Vän

F. B.

89. Till Böklin.

Årsta d. 16 Augusti 1832.

Jag har ett svårt arbete för mig i dag; — det att söka förtydliga något chaotiskt, eller göra mörkret rätt klart N. B. igenom mörker. Ändå tar jag förtröstansfullt ihop dermed ty jag vet att Ni kan se i mörkret och hoppas innerligen att Ni skall i det chaotiska låta uppgå ljus.

Jag har erhållit Ert bref af d. 25 Juli; och här vill jag i korthet meddela de tankar och tvifvel som genom detta så väl som genom Ert föregående bref i samma ämne fullt hos mig kommit till ord, sedan barnaåren ha de mig mer eller mindre medvetet spökat omkring i min själ, och gjort mig vacklande, oviss, och ofta olycklig.

Chaos.

»Din vilja min Gud gör jag gerna!» Detta är Frihetens ord. Frihet är Lydnad för Gud, lif i Gud. Menskan är fallen ifrån detta lif från denna frihet. Hennes mål är att vända dit åter, att återvinna det förlorade paradiset. För att vinna det måste hon »dö från Syn-den». Två vägar äro Mskan öppnade i lifvet, blott en af dem kan hon taga hon kan ej tjena på en gång två Herrar. Hon skall då välja mellan Mammon och Gud. Hon kan välja — således är hon Fri (ej bunden) Frihet är således äfven en förmåga att af egen kraft och vilja bestämma sig sjelf. Och ligger ej Menskans frihet just deruti att hon kan välja att bli en slaf för sina lustar eller välja »Guds barns

herrliga frihet». Och hade hon ej denna frihet i val hvad vore väl bevändt med hennes val af Frihet? Huru säger då B, »Friheten är icke förmågan att välja emellan det goda och det onda, utan fastmer den fullkomliga befrielsen från detta val, — först sedan Meniskan gjort sitt val är hon fri eller slaf» —

Men ännu en gång hur kan hon välja om hon ej är fri, — eller hur kan derförutan valet ha värde?

Är hon verkligen fri? kan hon välja? O min Gud här plågar mig ett bittert tvifvel som jag länge sökt qväfva men som i dag skall få luft ty jag anar med hemlig aningsfull fröjd dess nära upplösning. Vad är som bestämmer Verldens, Nationens, Meniskans, djurets och plantans lif och död? Jag får svårt att här rätt klart uttrycka min mening. Två plantor stodo ej långt ifrån hvarann. Trädgårdsmästaren vattnade den ena, den andra som min klädning skymde blef glömd; då solen sken på de båda med glödande strålar sköt den ena herrlig upp den andra förtorkade. Jag såg en gång tre malar flyga omkring ett ljus, någon gick i en dörr, ett drag uppstod, lågan drefs åt ena sidan och en af Malarne störtade förbränd i talgen, den andra blef skadad och låg sprattlande och surrande på bordet, den tredje som var på den sidan från hvilken lågan drefs fortfor att svänga lustigt omkring. — Min själ har länge törstat efter Sanning och harmoni, och jag har blifvit förd genom yttre omständigheter att finna en källa så rik som ren vid hvilken jag kan stilla min törst och få kraft att fortsätta min vandring. Jag kände en Mska med samma brännande behof som jag, en ledare tillbjöd sig henne hvars vilja var god, som syntes kraftfull och säker, hon trodde på honom och han förde henne i öknen, ingen hugsvalande droppa mötte hennes bedjande läppar; — då hon såg det fromma klara hoppet i en lyckligare dödligs blick, . . . då såg jag henne sammanknäppa sina händer och hörde henne med ett uttryck fullt af smärtofullt knot fråga »hvarföre hvarföre skulle jag ej äfven få känna så?!» Långsamt tärdes hennes kropp och själ, i några år och hon dog tröstlös. Ren som barn vid 13 års ålder beröfvades hon sin oskuld af en usling. Ytterlig fattigdom, skönhet ett varmt hjerta, och en öfver allt oviss och oklar själ, förde henne sedan i många förirrelser, alltid var dock hennes hjerta varmt för allt godt allt skönt allt rent, — visserligen tycktes hon om någon vara värdig vara mogen att emottaga ljuset.

Johanna af Arc väktes för att frälsa Frankrike, och Pohlen lemnas efter blodig och förtviflad kamp ett rof åt Rysslands tortyr. — Men jag har sagt nog — och kanske för mycket ty ett af de anförda exemplen innebär meningen af alla. Kanske skall Ni bättre än jag sjelf förmå utreda min frågas art. Jag ser öfverallt och i allt ett ome-

delbart om än aldrig så dolt ingripande af en yttre Magt som styr den stora verldsmarionetten och alla dess lemmar. Menskan känner hos sig frihet att göra och låta, hon väger på sin vågskål det goda och det onda och väljer sen, — men hon märker ej vinden som fört löf på den ena vågskålen eller att en liten fågel hackat ned ett bär från trädet som fallit i den och gör den viktigare, — men jag blott upprepar mig. Min fråga är med ett ord denna »huru kunna frihet och naturnödvändighet förenas, hur existera på en gång.»

Har jag missförstått edra senaste förklaringar, — eller har verkligen min fråga, i dessa ännu intet svar, — se der hvad jag oakadt troget eftertänkande ej ännu klart ser. Jag tycker att erfarenheterne i lifvet bevisa emot mycket af hvad Ni anför, men törhända, ja troligen kommer det deraf att jag ej fattat i dess helhet Er åsigt af Nåden och försoningsläran. Friheten isynnerhet är mig ännu ett mörkt problem N. B. Friheten såsom medel till målet.

Är försoningens kraft utsträckt genom oändligheten, — kan Nero kan Robespierre ännu en gång bli Englar, lydiga och saliga barn af Gud? Ni sade en gång, (och jag glömmmer alldrig det lycksaliga intryck orden gjorde på mig) »Ett frö kan slumra många år om i jorden utan att vakna till lif, — men det kommer en stund då äfven det blifvit färdigt att väckas — och då kommer väckelsen och det vaknar och skjuter upp i dagen!», sköna välsignade ord! ännu gråter jag af glädje öfver Er, — och ändå vilja nu edra ljusa strålar slokna för min syn. Är frälsningens moment genom den försonande nåden ett gifvet, ett som måste komma; — hvad gör då för Mskan ett förr eller sednare? Kan Mskan ej saklöst lemna sig åt sina lustar på jorden? — de skola ändå ej stänga hennes väg till Gud, blott för en tid skymma den — »och man underkastar sig lätt att ha en tid ledsamt då man en tid haft så roligt, det blir ju alltid blott en tid mot en tid, betalt som qvitteras. Röfvaren på korset ångrade sig ju, och fick löfte om paradiset». Detta språk kunde ju verdens och villåns barn med skäl föra. Och de som lefva i den Gud de funnit och älska mer än verlden, om de se varelses lyckliga här genom tillfredsställes af kära lustar som icke göra medvarelser mycket ondt, — hvad skall mana dem att väcka de förblindade »den som är blind har ingen synd», och kan man vara lycklig med och i synd här, och bli salig ändå i sinom tid i ett kommande lif så tyckes vår predikan bra fåfång. De jordiska begären äro starka, ljufligheten att tillfredsställa dem stor. Någon sade, »pour obtenir telle et telle chose, je donnerai volontiers un million d'années de ma félicité future». Och jag är nästan färdig tillägga med Mme de Stael som citerar detta »et il étoit singulièrement modéré en parlant ainsi» ty begärens häftighet på jor-

den lägga himlen i ögonblicket, och i ögonblicket en evighet af sällhet.

Dödens fasa, säger Ni är syndens straff »de Gudlöse hafva ingen frid», och ändå vet jag mången som framlefvat sitt lif i vällust och förbudna fröjder, och ligger lugn och undergifven på sin dödssäng, sägande, »jag dör nöjd ty jag har njutit mitt lif till fyllest, jag har haft mer glädje än de flesta Meniskor, jag har lefvat nog.» Deremot dör mången from och dygdig varelse i förtviflan om Guds nåd.

Nu har jag skrivit ihop så mycket mörkt, tolkat så mycket elände så mycken svaghet, kastat upp så mycket ängsliga tvifvel, och just nu går Solen klar och herrlig mot sin nedgång, och kastar i mitt rum och öfver mig sina gyllene strålar, — det är på en gång en profetia och en bild af mitt inre. Efter att fritt ha låtit uttala sig allt mörker som verkeligen finnes der, — säger jag ändå med full och glad visshet. Jag vet att en dag allt skall bli godt allt klart. Det är blott min svaghet, min blindhet, som vålla mina tvifvel, — Gud är, Jesus har visat mig honom, jag vill vara hans lydiga barn, då vet jag att jag får se honom en gång. Se! min Sol är ju ändå klar.

Profetian åter. Jag har af en vän fått en dyrbar juvel, men en fiendtlig dämon har kastat stoft öfver den, profetian säger, »Den vän som gaf dig juvelen, har makt att blåsa bort stoftet, och den skall åter stråla klar i Guds dager.»

Bästa Mag. Böklin uppfyll profetian, gif mig snart svar på hvad jag här skrivit. Ett ord blott det träffade rätt, kunde göra allt klart för mig och gifva mig ljus öfver mycket i edra bref som jag blott halft och ofullkomligt fattat. Mycket af hvad som kan svaras på hvad jag här anfört anar jag, — men o! hvad det skall bli godt att äfven se och höra. Tröttna blott icke vid mig, det vore det versta som kunde hända mig.

Jag har sett igenom hvad jag skrivit, det är bra oredigt bra huller och buller, men det är ju christnat till Chaos, och måste göra skäl för sitt namn. Jag ville ändå kunna skrifva om det och reda det, men hinner ej ty jag vill nödvändigt afsända det med den posten. Ni får då min goda Vän ta mig som ett sjelfsvåldigt barn som visar alla sina oarter på en gång.

Ännu en fråga, Ni säger, »Så häfves lätt alla tvifvel på en Gudomlig försyn, genom upplösningen af rådande fördomar, men att af enskilda fenomen, de må tagas ur Naturen, historien eller egen lefnad, vilja demonstrera en sådan styrelse är en sjelfförvillelse.»

Skola vi då anse att våra yttre öden ej äro ledda af en Faders hand. Men hur mycket förunderligt hur mycket så liknande en omedelbart sig uppenbarande högre styrelse visar sig ej så i historien

som i enskilda Meniskors lefnad, — anta vi åter en faderlig styrelse ledande det hela så väl som hvar del deraf så huru skola vi förklara de rysliga marter psysiska och fysiska dem Meniskor måste utstå i långa år under hvilka deras ädlare varelse ofta förderivas, se slafveriet etc och döden en flägt ett åkslag kunde genom döden förlösa dem, — men jag blott upprepar mig.

Bästa Magister Böklin svara mig snart snart på detta, jag är helt skrämnd af de spöken jag sjelf kallat upp i dagen. Jag längtar att återta våra samtal, det går så långt om mellan tal och svar i bref. Jag har litet brouillerat mig med läran om preexistensen, men härom en annan gång jag har allaredan rört ihop nog i detta bref.

Jag har svårt förlåta Er att Ni kallar Er fattig, jag vet ingen som är så rik som Ni. Mätte Ni blott ej vara för fruktande att låta det lif Ni inhämtat äfven gå utåt! Nu kanske mer än någonsin behöfver man i Sverge ett ord, en General som kallar till ordning tankarnes spridda och förvillade bataljoner.

Med [upprik]tig aktning och tillgifvenhet

Fr. B.

Skicka snart var så god Er Pythagorica. Studach lemnar mig ingen ro för den.

90. Till Böklin.

Årsta d. 28 Augusti 1832.

Huru kommer det till att då Ni för min ljustörstiga ande öpnat Universum såsom den ljus och vishetskälla hvarur jag i all evighet skall få dricka, — jag ändå ej är rätt nöjd? Är det tyngden af min jordiskhet, är det min Qvinnliga individualitet, eller är det ett i arten af mitt andeliga väsendes personlighet verkligen grundadt behof som gör mig litet hemska för detta voltigerande i oändligheten om än kring alldrig så herrliga blommor, och som låter mig känna att jag ville hellre hvila i skötet af en enda blomma än att gästa hos alla, hellre ej vara fri än vara husvill. Ni skall säga att den etheriska ljusverlden, som Ande är mitt hem, — men hu! det der hemmet kommer alltid tror jag att synas mig ett utomhus der jag visst alldrig blir hemmastadd.

Gerna ville jag som ett Bi flyga omkring oändlighetens fällt, och suga honung ur tallösa blommor, men jag vill äfven ha en kupa att

vända om till, och i denna min Cell, omkring mig de vänner jag älskar, och en vise att öfver alltting älska och lyda. Och denna Vise min drottning, konung, min Gud, den behöfver jag isynnerhet stå i ett närmare, i ett mera jordiskt barnsligt förhållande till än som jag tycker är med er åsigt af ett kommande tillstånd förenbart. Då jag var barn, tänkte jag mig som den aldrastörsta salighet och tänkte det med saliga känslor att stå om än på det nedersta trappsteget af den Eviges Thron, flygande på hans vink att utföra ett kärleksvärf, men alltid återvändande till honom, att låfva och tillbedja honom och att bestrålas (omedelbart) af hans kärleksblick. Ehuru nu mera min åsigt ej är så inskränkt, så har den ändå en stor likhet med denna barn-idé. Nu hvar gång då idealen af sanning och skönhet och godhet uppstå lifliga i min själ känner jag som om blott jag vore fri från min kropp jag genast på snabba vingar skulle höja mig mot all sannings och skönhets eviga Urkälla, — och så evigt dröja i dess närhet saligt tillbedjande. Jag vet väl att själens höjande till sin Gud är annat än Örnens flygt mot Solen, — men skall jag då alldrig se honom fullt ej vara nära honom som ett barn sin Far? — det är ej så här på jorden, vi känna det om och vi vilja predika uti oss motsattsen, och skulle vi såsom Er befriade insekt lefver i sin luft lefva i Gud blott såsom i ett Element så är det mig ej heller nog. Jag behöfver en personlig Gud, ett hem, en verkningskrets, högre likheter af de jordiska, en utveckling under hvilken alla älskade jordiska band af kärlek och vänskap ej upplösas*) och absorberas i det oändliga ursprunget, men blifva allt innerligare och verkligare under en allt innerligare och verkligare förening med Gud. Men törhända, strida ej dessa begär mot er Åsigt, törhända har jag fattat den för ytligt, jag skall tänka vidare deröfver, och säga Er då vidare derom.

Då jag tänker mig Guddomens fullhet i Christus, känner jag ofta nu som om mitt begrepp om Gud och det Gudomliga förlågades. Han är mer än en Meniska, ett rent organ för Guds uppenbarelse, en medlare, en länk mellan skaparen och Creaturet, en högre ande bor i honom, — men Guddomens fullhet?!... Och ändå, — denna kärlek, — värdig en Gud, — uppenbarad i försoningsläran, denna Ide om en Menskoblifven Gud som offrar och försonar sig sjelf af oändlig kärlek för sin sjunkna skapelse, — jag kan ej tänka derpå utan att gråta af glädje och kärlek, —

*) hade man ej knutit dem kanske vore det bättre, men det är nu en gång gjort, och utan systrar, och några andra vänner kan jag ren knappt tänka mig lefva fullt. Och Makar och föräldrar och barn huru mycket innerligare ännu äro de ej förenade

Jag skall nu en tid låta det vara dervid, — det tjenar ibland till intet att brottas med sig sjelf isynnerhet innan man fått rätt krafter dertill. Jag skall nu tror jag göra bäst att på andra håll söka utvidga min synkrets och stärka mitt öga, — och så åter försöka att se upp till Solen. »Sanningen sade Ni en gång eröfras ej med storm.» Jag känner väl huru slöja efter slöja måste falla från den himmelskas anlete, innan vi kunna Erkänna att det är hon och tillbedja; arbete och bön för att äfven en gång denna Erkännelse måtte bli mig gifven skall ej fela mig. Det ber och det sträfvar oupphörligt i mig utan att jag tycker jag gör något deråt.

Jag läser om Er Schlegel, och den strålande ljuskärnan i denna herrliga bok blir mig allt klarare. Hvilken förunderligt rik skatt innehåller den ej, huru ordnande allt, ej efter en yttre lag, men efter ett inre sannt och harmoniskt lif! — många af mina frågor af mina i mitt förra bref framställda tvifvel, skola, det förutser jag, under mitt förnyade läsande och begrundande af Schlegel upplösas. Jag är nu mera mogen att förstå honom än för en tid sedan och om 10 eller 20 år kanske skall jag göra det full... eller kanske jag behöfver hundra år!

Jag är ibland helt missmodig öfver mitt tänkande och min förmåga, bäst jag tycker mig stå — se så faller jag! Kanske kommer jag alldrig rätt att stå, åtminståne på mina egna ben. Det är en högst bedröflig tanke, ty det är ingenting jag värderar så högt som sjelfständighet så i vetande som handling. På det sednares gebiet räddar jag mig ännu med min sjelfständighet. En känsla har jag som utgör min sällhet och som jag är nästan viss på att alltid få behålla, — den af en öfverlåtande förtröstan; I de stunder som mitt förstånd och fantasi besvurit upp de största tvifvel det mörkaste mörker, har jag tagit mig fast med innerligaste varmaste öfvertygelse vid denna mitt hjertas tro: Gud är God, en gång skall allt bli klart allt godt, låt oss blott följa hans vilja. Det är samma känsla som då man till en vän som någon söker öfvertyga oss är en bedragare går full af gladaste visshet och säger »jag tror ändå på dig!» och först i denna stund känner i all dess fullhet sällheten af denna tillförsigt, och af ett för[— — —]

91. Till Mathilde Montgomery f. d'Orozco.

Lundi. Ce 3 Sep. [1832]

Madame!

En vous voyant l'Eté dernier Madame j'ai aquis la persuasion que vous êtes aussi bonne que belle et aimable, et la bonne opinion que j'ai de mon jugement m'encourage aujourd'hui dans la demarche fort impertinente que je hazarde, et de me rappeler à votre souvenir et de vous adresser une prière.

Une bien triste cause, l'état de santé déplorable de mon Frère (le pauvre August) nous force de quitter la Suède dans quelques jours, pour aller le trouver et rester près de lui. La prière que j'ai à vous faire est une consequence quoique assez éloignée de ce voyage. En Scanie je verrai la Comtesse Wrangel, je desire beaucoup pouvoir lui apporter quelques jolis morceaux de Chant. Vous connaissez sa voix, et comme elle admire beaucoup votre chant surement votre gout en musique est le sien. Voudriez vous bien avoir la bonté de m'indiquer quelques morceaux que vous croyez lui conviendront? Quelque chose qui n'est pas long, quelque chose de nouveau de delicat de ravissant, quelque chose qui fait oublier la terre et entrevoir le Ciel, aussi le Ciel de l'Italie qui a donné «la scintilla celesta» à votre chant, — quelque chose aussi de doux, de naïf, de gentil, de joli, quelque chose qui ressemble à votre petite Mathilde, — enfin aimable Comtesse quelque chose que vous trouvez bien qui soit nouveau, quelque feuilles de printems ou d'automne.

N'est ce pas, vous n'êtes pas fâchée de ma demande, et quelques traits de votre plume dirigeront mon choix? Oh oui je le sais bien, vous êtes aussi bonne que belle.

Maman et mes soeurs vous »helsar så hjertligt så mycket!!» Elles ainsi que moi aurait bien désiré vous dire adieu, mais vous n'etes pas en ville, et jeudi matin nous n'y seront plus!

Adieu Madame, encore une fois pardonnéz mon indiscretion.

Puissiez vous être heureuse! On ne peut vous voir et vous entendre sans s'interessar vivement à votre bonheur. Et vous — si vous pensez quelque fois aux personnes dont votre société et vos talens ont rejoui et le coeur et l'ésprit, — parmi cellas souvenez vous de

Fredrika Bremer.

92. Till Leuhusen.

Stockholm d. 4 Sept. 1832.

Min goda bästa Leuhusen!

Blott en liten afskedshälsning till dig innan Jag med Mamma och syskon lemna Sverge. Vi fara till August till Berlin. Han är så sjuk så sjuk! Om han kan återställas så är det blott genom långvarig Cur och trägna omsorger. Vi skola nu fara för att sköta honom. Hela denna vinter och vår bli vi troligen i Berlin.

Bästa goda Leuhusen Farväl! Mamma och syskonen hälsa dig hjertligt. Måtte Du förblifva frisk och glad; — och låt dina goda önsknigar följa oss på vår väg. Hälsa lilla älskvärda Hinrika från

Din
vän
Fr. B.

93. Till Charlotte och P. Quiding.

[Berlin 21 sept. 1832.]

Goda syskon!

Under akacierna »im neuen Kirchhof» sofver nu vår August. Onsdagsmorgonen, klockan emellan 7 och 8, följde vi syskon och Augusts bästa vän, Casper W., som troget vakat vid hans sjuksäng, honom till sitt sista hviloställe. Theremin höll liktal vid grafven. Det var en vacker och högtidlig stund. Morgonen var så skön, solen så klar, vinden så frisk och lifvande, att allt snarare påminte om uppståndelse, än om förgängelse. Folket omkring grafven visade sannt deltagande, och vi — jag kände det ej svårt. Ack! gerna hade jag varit med August. — På det enkla monumentet, som skall bli upprest öfver honom, kommer att stå:

August Bremer. Sin moders och sina syskons älskling.

Ord för att beskrifva Envoyén Brandels godhet och omsorg för August och för allt, som rörde honom, felas mig.

Mera då vi råkas. Den 28 komma vi troligen till Ystad och den 7 Oktober till dig.

94. Till Böklin.

Ystad d. 30 Sept. 1832.

I Quarantäns-fängelse.

Ja, bästa Magister Böklin jag har varit och är missnöjd, men med mig sjelf och blott med mig sjelf. Alldrig ett ögonblick har det fallit mig in sedan jag närmare lärt känna Er att Ni kunde gifva mig något grundlöst, något som ej uthärdade den strängaste förnuftspröfning, Nej, nej så tokig är jag icke! då jag gjort ett inkast har det varit under full känsla af det inskränkta i min uppfattningsförmåga, för att mana Er att sänka Er flygt på det min svaga blick må kunna följa den, för att förmå Er att ännu fullare uttala Er.

Så var äfven afsigten af anmärkningen mot Er befriade insekt (hvilken herrliga rika liknelse lät glädjetårar springa fram i mina ögon*) i brevet som Ni så välförtjent illa behandlar.

»Jag har med mindre lifligt interesse än förr uppfattat edra sednare bref.»?! Fråga litet Systrarne derom då de komma till Christianstad. De skola lära Er tänka litet bättre om mig.

Att jag ofta så inskränkt, så långsamt, ibland alldeles icke uppfattar Er mening, kostar på mig, gör mig mycket missnöjd med mig, utan att derföre låta mig förlora modet ty jag vet af erfarenhet att hvad som en gång synes mig dunkelt blir mig en annan gång klart och det ofta på de mig mest oföväntade sätt.

Min önskan att ifrån det territorium vi nu en tid vistats på, öfvergå till ett annat var ej förestafvad af ostadighet, men af den tro att jag, som så ofta förr skett mig, genom analogie och indirekte vägar kunde komma det mål närmare, till hvilket den raka vägen syntes mig ett ögonblick för mödosam. Teckning och målning har fört mig till erkännandet af moraliska sanningar på hvilka jag ej förr tänkt, — och jag tyckte att konsten i vidsträktare mening detta språk i hvilket den heliga anda med eld-tunga talar till mitt sinne, skulle lätt för mig lösa mången ännu dunkel himla gåta.

Ljuset tar för att uppenbara sig underliga vägar i min själ, och ofta ger ett ord sagt i en sak främmande för det ämne jag begrundar ofta ger det lilla mest triviala naturfenomen mig hastigt ett ljus som ag fäfängt skulle sökt (åtminståne i detta ögonblick) på den strängt speculativa vägen.

*) Och ändå förstod jag den ej då så som jag gör det nu.

Sedan jag sist skref till Er har så mycket blifvit mig klart i Era bref som då var mig mörkt, men öfver detta ljus har åter uppstigit en verld af frågor och tvifvel och aningar om svar, som jag längtar att framlägga för Er för att få råd och reda. Och snart Gudskelåf kan jag få göra det muntligt.

Ack nej! Ni har visst icke afskräckt mig! tvertom, Ni har öppnat för mig paradiset, och Ni kallar mig så mildt och så vist till erkännandet af en evig harmoni, (som då äfven skall bli min lifskänsla,) och jag hoppas innerligen att en gång fattas af den och fatta den om och ännu ofta blickande omkring mig i hvirfveln af motsatta meniskomeningar jag med ängslan frågar: Kan Mskan genom speculation komma till sanning? Den ena tänkaren kullkastar den andras byggnad, — och om jag tror på en — manne det ej är derföre att jag ej hör hans motståndare, och af mig sjelf ej förmår öfverse tänkandets omätliga fält. Men då kommer det mig med innerlig tröst före att Ert arbete*) liknar ingenting mindre än en byggnad, — hvad Ni säger, de ljus Ni ger, hvad Ni hänvisar på det fattar djupt i strängarne af mitt innersta lif och väcker der slummrande toner som jag känner fulla af odödlighet; hvad som Solen, hvad som allt godt och skönt i verlden väckt af himlaaning af Gudomligt lif hos mig, det kallar Ni på samma sätt men med mäktigare röst till fullare medvetenhet, — och vid de klara strålar som då genombryta mitt inre måste jag ovillkorligen säga mig: det är Gud! och jag måste tro och känna mig lycklig och tillbedja det eviga sig uttalande ordet och älska dess utvalda organer.

Ja Ni har sköna sällsynta herrliga krafter! Må Gud som så rikt utrustat Er äfven ge Er tillfälle att fullt utveckla Er och kunna uttala Er för Era medmenskors väl.

Mer än någonsin behöfver jag allvarligt arbeta på att komma till mera klarhet i de ämnen vi under sednare tid sysselsatt oss med. Jag har förlorat en mycket kär bror (en ovanligt läfvande ung man) och ville så gerna med klarare blick följa honom i de obekanta land dit han gått.

»Er ist ihnen gewiss näher als sonst, Gott ist überall, — nun er »ist bey Gott — folglich» etc sade mig Theremin med hvilken jag åkte efter Augusts likvagn. Missnöjd hörde jag honom, ty detta syntes mig svagt och tomt. Måste ej Själen genom evig progression till fullkomlighet nalkas fullkomlighetens källa, i ett annat lif så väl som i detta icke kommer man närmare honom för det man dör? Men hvad är då döden, — och hvarföre anses detta moment ett så

*) Uttalandet af lifvet ock vetandet i Er

viktigt, om det blott är en yttre förteelse som ej griper in i det egentliga lifvet? Ni skall tala för mig om detta bättre och annorlunda än Theremin.

Ja, vill ni icke, nu rätt snart? Nästa vecka är jag åter i Christianstad, der bosatt för vintern. Att under de dagar min Mor och mina Systrar vistas der få låta dem och Er göra bekantskap skulle rätt innerligt glädja mig.

Ja mitt sista bref var fullt af motsägelser, jag kände det, men lät det gå, ty jag tyckte Ni skulle bäst upplysa mig om dessas beskaffenhet, och så har Ni gjort, och nu, bränn opp det min goda vän så det ej må tala dumheter mer.

Men hvad menar Ni med detta: »Kanske hvilade dessa motsägelser på en logisk grund som det icke är mig tillständigt att vidröra.»? Dock ej att Ni tror jag skulle frukta att upplysas om grunden till de fel jag begår?! Nej det får ni ej tro!

Mitt valspråk är: ljus! ljus! framför allt! om äfven jag vid dess klarhet skulle se mig sjelf kålsvalt!! Och innerlig tack har den som upplyser mig. Hvad vore värdt att lefva om ej för att bli bättre, sannare, och visare. Hjelp mig dertill så som Ni hittills gjort det. I höst och vinter skola vi ju mycket arbeta på den der något hårda jordmånen som kallar sig Er vän

Fredrika.

Gif mig nu något att fundera på. Var ej missnöjd med mig, det [— —] synd!

95. Till Böklin.

[Okt. 1832.]

Jag läser nu Evangelium och Epistlarne och tycker mig aldrig ha läst dem förut. Nu ha orden för mig ande och lif. Och jag förutser ren med en glädje den Ni skall förstå, den tid då jag skall kunna säga till Er:

»Nu tror jag, icke för ditt tals skuld, ty jag har sjelf hört, och vet att han visst är Christus, verdens Frälsare.»

Men Ni har öppnat mina ögon. Jag skall under mitt vistande här utbedja mig era förklaringar öfver tvenne ämnen nem. Herrans bön, och Nattvarden. Dock skall jag härom skriva vidare på det Ni må se hvad jag behöfver; det är ju så Ni vill ha det? —

96. Till Böklin.

Thorsdag d. 11 Oct. [1832]

Se här mitt svar på Er fråga: beslutit har jag ej öfver mig, men om jag känner mig rätt så bör jag följa den manande rösten i mitt inre som bjuder mig att framför allt i lifvet söka ljus ty blott derigenom kan jag få lugn, samt bli i stånd att verka nyttigt fullt efter den kraft jag fått. Så långt jag minnes tillbaka har mitt djupast kända begär, (orsaken till min högsta fröjd och högsta smärta) varit att kalla till medvetenhet det dunkla men (som jag tyckt) mäktiga lif som är innom mig; hvart ljus som uppgått deröfver har låtit mig förstå himmelen, hvart dystert moln, — hellvetet.

Behovvet att uttala mig, begäret att söka reda mig, förde mig att fatta pennan; — en innerlig förhoppning gör att jag gerna ville tro-låfva mig med den för hela lifvet. Det är ej Fru Staels lysande bana som frestar mig. O nej! Jag ville bli mycket mer än hon, eller, om det är förmätet sagt, åtminståne något helt annat. En författarinna ville jag bli, till hvilkens skrifter hvar och en sorgbunden, modfäll, och bekymrad (särdeles hvar och en lidande af mitt eget kön) skulle kunna gå, viss om att i dem finna ett ord till upprättelse till tröst eller muntran. Jag har så djupt förstått lidandet, jag känner så varmt, — visst måste jag kunna, — då jag en gång sjelf blir klar öfver min Gud och min egen själ, visst måste jag kunna säga månet ord som måste gå till hjertat och göra det godt; och då det blir ljusst i mig så bör jag kunna låta samma ljus lefvande uppgå för andra.

Oupphörligt sträfva fram mot renare ljus och vissare kunskap och derunder meddela efter förmåga hvad jag uppfattar, är tror jag mitt lifs rätta ändamål och rätta sällhet.

Ingen känner bättre än jag huru hög och skön är »Qvinnans egna bestämelse i lifvet att vårda Penaterne och Vestas husliga Eld», och då jag frångår den, vet jag väl allt hvad jag försakar. Ändå känner jag att jag bör göra det. Jag vet alltför väl huru litet en verkligt duglig och god husmoder och en grubblande och funderande författarinna stå att förena; en af dem måste vika, och den sednare har ren tagit för fast fot i mig för att vara medgörlig.

På en annan väg än den vanliga vill jag söka fylla mitt Qvinliga kall, det att vara en mildrande och lifvande kraft i lifvet. Jag vill gå i min Frälsares spår och söka med trösteord de sjuka och bedröfvade.

Räck mig handen för att göra mig färdig och värdig dertill! på Er ledning och undervisning bygger jag förnämligast mitt hopp att kunna utträtta något godt, att ej stadna i en sorglig medelmåta.

97. Till Böklin.

Christianstad d. 15 Oct.—32

Ni har tvenne gånger skriftligen gifvit mig sköna och lifvande ynkningar öfver Meniskans lif efter detta. Vill ni ännu något bestämdare yttra Era åsigt deröfver, vill Ni med det sköna ljus som är i Er dela den hemlighetsfulla skyn och låta oss kasta åtminståne i aning en blick in i det aldraheligaste på det vi sedan tillbedjande och lugna må vandra mot den stunden då vi skola se »ansigte mot ansigte?» Jag säger vi, ty det är ännu mera för en vän än för mig sjelf som jag i dag kommer till Er, det är för en djupt olycklig varelse som både till själ och kropp tänd af detta lifvet skrider långsamt fram under dagliga plågor emot ett annat, mot hvilket hon långtande ser, utan ändå att förstå det, ehuru oupphörligt hennes fantaisie sysselsätter sig att få en tydligare bild deraf. Hon har läst en del af Era bref till mig, och de ha väckt det religiösa lifvet i hennes själ, utan hvilket jag ej vet hvad det skulle blifvit utaf henne. Vill Ni min goda vän så väl för den arma lidandes som för min skull söka reda för oss följande frågor?

Hvari består lycksaligheten som vi anse oss träda in uti då döden har lossat våra jordiska band? (förutsatt att hjertat är rent och trängande att finna sin Gud och i Gud återfinna sig sjelf.) Är det i medvetandets fullhet och klarhet som uppgår för den frigjorda anden? Och detta ord »att hon öfvervunnit tid och rum och just derigenom ryckt skapelsen intill sitt hjerta» vill det sägas: att Meniskan på en gång skall uppfatta såsom Gudomlig harmoni hvad som hon dittills blott svagt eller och alldeles oredigt förnummit — Gud, sig sjelf, och skapelsen, samt deras förhållanden inbördes?

Då ljuset och harmonin bli förklarade i Mskan måste ej äfven då hennes kärlek fullt förklaras eller få lif — då hon nu vet först rätt hvad och hvem hon älskar?

Kärlek — sade Ni är lidande, lidande är ett väsendes sympatheticiska försänkande uti ett moment eller (kanske uttrycker jag det illa) uti ett annat väsende i hvilket det verkar, lefver, lider, njuter, — Gud är kärleken, — såsom sådan sänker han sig ned i sin skapelse — Fadren böjer sig ned till barnet för att upptaga det i sina armar till sitt bröst. I denna kärlek i detta enda lif skall hvar Mska inympas på det hon må lefva. Men detta lif i Gud — kan då det fullt lefver i Mskan blott yttra sig såsom Guds oändeliga kärleks-lif. Alltså skall Mskans fullt medvetna lif efter döden äfven bestå i ett oupphörligt sådant kärleks lidande (salighet ville jag kalla det) hennes verksamhet

uti att som en nådestråle af Guds ljus försänka sig i andra varelser för att återföda dem till det eviga lifvet, sjelf »Evig, leben nehmend und spendend.»

Detta för det inre lifvet. Men har detta inre lif och verkande ett yttre (ej jordiskt materielt) organiskt lif till verkningstheatre?

Kan den jordiska kärleken Mskor emellan vara en sinnebild af ett himmelskt kärlekslif? Det tyckes mig ej fullt så. Den som älskat på jorden vet väl huru vid försänkandet i den älskades varelse allt sjelft, all personlighet försvinner, huru man tar afsked af sig sjelf för att uppgå och lefva i en annan, — detta kunde väl vara Mskans rätta förhållande till Gud, — men huru skall det bli emellan varelserne inbördes? personlighet bör man väl bibehålla för att ej förlora sig, men då sätter man betsele i mun på kärleken — och då mister den sin kraft och sina vingar? Eller gäller äfven här budet »Älska Gud öfver alltting och din nästa såsom dig sjelf»? Men det der »såsom dig sjelf» är ändå knapphändig. Vill man ej lida, dö, tillintetgöra sig för dem man älskar så är det intet.

(Lidande — lidande? är det ej ett missbruk eller ett ovanligt bruk af ordet. Eller använda vi det orätt då vi göra det likmätigt med smärta?)

Är det ej i anseende till kraftens hastiga utveckling i andeverlden som själens riktning i detta lif är af så stor vikt?

(Ni måste ej förundra Er att jag af en dödlig begär så noga underättelser om odödlighetens verld. Jag anser Er i dessa regioner så hemmastadd, att det lätt kunde hända mig en vacker dag att fråga Er: »Huru ser Gud ut?»)

d. 16.

Nu min goda Bror ber jag om förlåtelse om jag denna gång uppehållit Er vid en i jembörelse med frågan om Guds väsende bifråga, de omständigheter jag nämt, göra den nu mycket viktig för mig att få besvarad, den hör dessutom nära ihop med den stora hufvudfrågan.

Nu måste jag säga Er något i anledning af Ert sista sköna bref. Hvad ni säger om Tillfällighetens verld har väkt mången aning inom mig, men som ej än gör sig fullt reda. Är väl denna godtycklighet utsträckt till Elementerne — lefver den äfven i naturen? — ja den måste ju så göra! — men huru förunderligt! Stormen som af en liten gnista kallar upp flamma, och utbreder en ryslig våd-eld, floden som öfversvämmar hela länder, flugan som just nu föll ner i mitt bleckhorn, jag . . . som afbryter mig för att fiska upp den, — vi öfva alla godtyckligt eller i följd af vissa underliga frictioner sammanträff-

ningar af våra naturer med andra, — (jag har en Colossal svårighet att begripa det här men jag anar hur det är) de omedvetet, jag medvetet derföre i frihet vår kraft, — men hvad det der allt är underligt, obegripligt chaotiskt, och ändå gudomligt ordnat som jag tycker mig se... eller snarare som Ni visar det. Men säg mig, har då försynen på våra yttre öden ingen omedelbarare inverkan än den igenom gifna natur och ordningslagar hvilkas godtyckliga spel och tillfälligheter han förutsett och leder? — Men huru leder han? I Historien i naturens lif kunde man se och visa att Försynen låter det partielt onda ske och uttala sig, för att derigenom bringa fram det helt, luttradt, och gedigna goda, — men i hvar enskilt Mskas lif?! Denna folkstro: »intet sker mig som ej Gud tillåter, Gud styr mina öden» m. m. är då på sätt och vis falsk på sätt och vis åter sann; nem. så: Gud vill ej att ondt skall ske mig, men lagarne för den tillfällighetsverld hvilken griper förstörande i mitt lif har han gifvit tillvarelse och sanction. Hvar är jag hemma med allt det här? Ack hjälp mig här till reda! Här ligger visst upplösningen nära till en mig så plågsam gåta. Gud! en god Gud! och det onda i dess tusenfaldiga gestalter! Det onda i och för sig är mig ej förfärligt då det ej mer skymmer iden om Gud.

Denna tillfällighets och dock sammanlänkade verld, — måste kunna ha besynnerliga verkningar med sig. Och folkstron att det finnas Mskor bestämde till (yttre) lycka eller olycka måste ha sanning i sig. — de som ha aningar drömmar, de som stå i vissa sympathiförbindelser med vissa elementer, plantor, djur ja, de vädersälla m. m. allt detta förunderliga och ändå gifna, flyter som en naturlig följd ur denna verldslag. Men Ni kallar denna verld för en sken-verld, — och den måste ju ändå mäktigt inflyta på resultaten inom den verkliga inom Guds verld, — som väderleken på skörden.

Nu aldrig ett ord mer. Gud låte Er min goda bror orka läsa igenom allt det här och hitta någon reda på det. Detder tillfälliga ger mig en underlig glädjekänsla, kunde jag blott förstå det rätt skulle jag känna mig helt fri och frimodig. Wisst är att om jag skulle brinna upp i natt, skulle jag finna mig mycket lättare deruti om jag visste att det vore af en tillfällighet och ej en straffdom af Gud. För straff har jag ingen undergifvenhet. Gud låte Er nu ej hitta på att länka i hop straffdomen och tillfälligheten!!! God natt! God natt! Jag skall rätt omsorgsfullt släcka mitt ljus.

Fr. B.

När kommer Ni till Staden, när skola vi besöka fångarne?

98. Till Böklin.

Onsdag. d. 17 Oct. [1832]

Gud välsigne Er min goda bror min goda vän och Mentor! Ni är lika älskvärd och mild som Ni är djupsinnig! låt en Syster säga Er det i sitt hjertas innerlighet. Och vill ni icke träda i min bortgångna broders ställe? Och jag skall hålla af Er som jag höll af honom, Hedda och Agathe skola göra så med. Och se det blir ett band för tid och evighet!

Gud! — o ja min bror låt oss framför allt nu söka att uppfatta honom, — då reder sig nog allt det öfriga... låt oss gå till honom.

Ni måste leda mig, ty på egen hand så flyger jag och går ändå så miste om mitt mål. Samma behof som ni af en mera bestämd ordning för våra samtals-ämnen och deras behandlande har jag känt och ämnade just tala med Er derom. Hur skola vi indela det bäst?

Just som jag fick Ert bref höll jag på att skrifva till Er — frågor funderingar; — Jag skall skicka det i morgon. Nu kände jag blott behofvet att innerligen tacka Er och säga Er huru högt jag gläder mig åt att ha en bror som Ni.

Er systerliga vän

Fr. B.

99. Till Böklin.

Mondag d. 22 Oct. 32.

Jag skall ej mera oreda tråden för Dig min Bror (åtminståne tills vidare), utan helt beskedligt nysta af den såsom du ger mig den. Det kan ändå löna mödan att göra oreda om man dermed kallar fram ett svar sådant som det jag erhöi i går. Huru mycket godt och rikt för mig innebar det ej! Det var ändå ej ett bevis för odödligheten, jag i mitt bref äskade, det var blott en klarare åsigt af dess ljuslif, som kunde sprida en vänlig dager öfver detta lifvets nattlika dagar. Du känner och förstår mycket min Bror, ett känner och förstår du dock ej — och det är lifvets djupa fattigdom, — denna känsla i själen af att stundeligen »svälta ihjäl», som uppkommer då lifvets flamma flämtar oroligt omkring i det tomma utan att finna näring, och utan att kunna dö. Föreställ dig en Meniska i hvars bröst Sphinxen på en gång vaknar, — hon är ej ung mer; i stora verldens smålif har

hon hittills försåfvit sitt lif, hon har inga kunskaper och nu oändligt behof att veta och förstå, hon har ett varmt hjerta och ingenting att älska, förströelserne ha tystnat omkring henne, hon är ensam, bördens fördomar, omgifningar från hvilka sednare hon ej kan slita sig och derföre måste underkasta sig de förra, förbjuda henne all slags yttre nyttig verksamhet — och i denna fängelse verld med ett mäktigt lif i sitt bröst hvars art hon ej förstår och som förtär henne, se der en varelse som väl behöfde att en kraftig röst skulle säga henne »Du skall bli lycklig, det lif, den eld som nu plågar dig skall slå opp till saliggörande lifsflamma!» Du ser lifvet som ett interessant Drama, hon kan ej göra det, hon förstår ej lifvet i sitt eget bröst hur skulle hon förstå ett annat*)? Ack detta »Jag» som Du känner i dig så lyckligt, — det utgör hennes förnämsta plåga, och ändå är hon en god, en mycket god varelse. Men förädlad har hon blifvit och blir mer och mer genom sitt lidande; och då är detta ju godt; måtte Gud snart kalla det arma trötta barnet till sig!

Jag läser Plato med oändligt nöje och gör mina små anmärkningar. Det är mig mycket godt att lära mig litet hålla ihop mina tankar. Jag längtar att under Din ledning få ta ihop rätt allvarligt och ordnat med det som skall föra mig att fast och klart fatta det ena nödvändiga. Jag känner ett oändligt behof deraf.

Detta »Jag» som jag, som mycket ung med handen på mitt bröst så frågande och aningsfullt uttalade huru har det ej blifvit mig klart och sällt medvetet i den mån jag känt det uppgå och rota sig i det eviga enda lifvet!

Ännu felas mycket att det skall stå fullt fast. Men med Guds hjelp skall det komma dertill. Jag har läst Johannes Evangelium i dag på morgonstunden. Djupt i mitt hjerta har jag förstått det, och innerligt sagt med Angelus Silesius:

Soll ich mein letztes End und ersten Anfang finden
So muss ich mich in Gott, und Gott in mir Ergründen,
Und werden das, was Er, ich muss ein schein im Schein
Ich muss ein wort im wort ein Gott im Gotte seyn.

Fr. B.

*) hvars fantastiska gestalter blott för en Siareblick få betydelse och harmoni.

100. Till Böklin.

Tisdag [23 okt. 1832].

Just nu, vid ett förnyadt genomläsande af ditt sista bref blef jag till min stora häpenhet varse att jag öfversett en rad vid dess slut, nem. denna: »Detta tills vidare om odödlighetens visshet; om dess tillstånd en annan gång.» Det vållade det litet knotande i mitt svar, ty jag trodde att du ville afvisa min egentliga fråga och jag tyckte det allt var litet hårdt. Nu får jag rätt hjertligt be om förlåtelse, och innerligt tacka både för hvad jag fått och för hvad jag gläder mig åt att ännu få i detta ämne.

Fr.

101. Till Böklin.

Thorsdag [25 okt. 1832].

En fråga ännu, — ännu blott en fråga. Säg mig min bror huru har du kunnat anse det vara värdt att kosta ett ord, en rad, på en Meniska en sådan ourang-outang natur, ett sådant moraliskt petrificat som kunde varit i stånd att glömma innehållet af ett sådant bref som det du den 26 Augusti skref till en viss Fr. Br. i Stockholm. Och en sådan meniska syntes hon ändå vid vårt sista samtal vara ty hon tycktes ej mer veta om Frihet och tillfällighet än den som alldrig hört ett ord deröfver förr. Huru var det möjligt för dig att ej uppge allt hopp om en så ohjelpigt förstockad? Men nu är hon eller jag verkligen oskyldig, ty först i går erhöj jag detta bref som legat i Stockholm medan jag var i Tyskland och nu först blef mig af mina Systrar tillskickadt, — och nu är jag så fången i friheten så jag tror jag alldrig kommer derifrån så framt den ej sjelf öppnar fångelset, — den sköna ljusens Engelen.

Men huru är det möjligt att du ej sen sist uppgifvit allt hopp om min fortkomst? Jag begriper det ej.

Fr.

102. Till Böklin.

d. 27 Oct [1832]

Också jag min bror har i dag på morgonstunden uppräckt mina armar emot en Sol som i dag gått klarare upp för mig än den hittills gjort. Och jag välsignar den vän hvars verk det är. O huru älskvärdt huru skönt är ljuset! Har hjertat väl ett behof som ej det kan fylla?! Och måste ej varelser som så älska det alltid förstå hvarann!

Jag har blott läst din »god morgon» och hinner blott svara: »en skön herrlig god morgon till dig min bror!»

103. Till Böklin.

D. 28 Oct. [1832]

Nej min Bror jag är ej den arma jag beskref för Dig. Jag är ledsen att Du ett ögonblick trott det, äfven derföre att du trott mig kunna göra denna omväg för att tala med dig om mig. Jag afskyr alla slags omvägar, och för de meniskor som ha rättighet att läsa i min själ (och en af dem är Du) vill jag ligga som en öppen bok. Och så vidt jag känner och förstår mig sjelf skola de äfven känna och förstå mig. Den person jag omtalade är mig i nästan alla afseenden mycket olik. Då jag sade att hon ej hade något att älska, ville jag blott säga att hon med sin varma kärlek ej fick omsluta något. Hon har verkligen gifvit hela sitt hjerta åt en Meniska men denna är för henne hvad vägen för Tantalus. Hon söker ej i bördens fördomar något fäste, men då dessa fördomar personifierat sig i hennes mor och syskon så stå de henne sannerligen bindande i vägen. Hon hade förlorat sin grund — famlade sjunkande och stridande efter en annan, hon var Stjernan du nämde som jagades af den brinnande hungern efter sig sjelf, — hon hade — hon var — Gudskelåf det är mycket förändrat. Jag har just i afton fått från henne ett bref som skänkt mig den renaste glädje, — »Aloëblomman har sprängt sig fram!» En verkligt underbar förändring har föregått i hennes inre, — sjelf erkänner hon det bedjande och låfsjungande i sitt hjerta. Jag måste muntligen tala med Dig om henne, — hon rör dig närmare än du tror ty Du har mäktigt verkat på henne

Nej min goda bror jag är ej fattig, snarare är jag för rik ty jag har i mig ett öfvermått af lif och sällhet som jag ibland ej vet hvar

jag skall göra af. Skulle någon se mig ensam i mitt rum så skulle den lätt kunna tro jag vore litet tokig, så liffullt så lyckligt antingen jag gråter eller ler, är mitt lif — — ty det är en oupphörlig utveckling — och jag måste tillbe ljuset som genomströmmar mig om ock ännu mer i aning än verklighet, jag måste läfsjunga öfver det förlåfvade land hvars kust jag ser om ock ännu blott i en tjusfull hägring. Jag famlar ej efter Stjernorna min Bror, — hvad behöfver jag det, då du kommer till mig [med] »eviga lifsens ord» då de, och mina egna tankar som de framföda hvälfva öfver min dag en himmel full af solar och stjernor. Du säger att mina Studier borde åtföljas af »en jemn och ordnad produktif verksamhet» du har mycket rätt, det borde, ty dels känner jag mig lefva så fullt i en sådan verksamhet, och »en produktion är för min själ en verklig förlossning», dels vore det mig nyttigt såsom tankestädning. Men i denna stund får jag svårt att åstadkomma det, ehuru jag mer än någonsin nu behöfde det. Så många nya åsigter och ideer ha strömmat in i mig sen ett par år. Du har väckt i mig en hel förut slumrande verld af åskådningar; det är i mig som vid morgonskymningen, alla föremål äro än otydliga, allt står i stora massor, de flyta i hvarann, de ha inga bestämda former; det är en underfull en tjusfull verld — men ännu väntar den på ett »varde ljus!»

Detta halfmornade lif och som ändå kännes så fullt, har ej ord ännu att uttala sig, — hvad jag ville lemna åt mitt papper för att återgifva är en blick, en tår, en kyss, ett leende, och i dessa hela mitt inre lif. Ord äro så fattiga, mina åtminståne, — jag tycker jag kan ingenting säga. Kanske kommer denna oförmåga att häfvas då jag mera bestämt vet hvad jag vill uttala.

Du min bror har både känslan, tanken, och ordet. Du bör skrifva, — om någon i verlden. Du skrifver ju nu något för allmänheten? Jag gläder mig deråt innerligen. Du bör kunna verka mycket godt och på en stor Scala.

Ditt bref öfver frihet och nödvändighet har spridt mycken klarhet i min själ. Synden, det ondas väsende börjar jag nu först rätt förstå, och iföljd deraf hoppas jag innerligen att Gud i Christo skall blifva mig rätt uppenbar. Jag skall söka fasthålla, utbilda, och uppteckna mina väkta tankar i dessa ämnen. Det skall ej bli sagt att du hos mig utsår din goda säd på helleberget eller bland törnen. Min goda bästa bror! om du ej hade ett sådant Englatålamod så hade du länge sedan trott att så ändå var, och öfvergifvit det fåfänga arbetet.

Mycket mer mycket mer än någonsin min barndom drömde, min ungdom anade, har jag funnit. Nu först är jag ung, och tror att jag alldrig skall upphöra att vara det, ty ur begrundandet af Guds vishet

ur betraktandet af hans verk och väsen springer en evig ungdoms-åder upp. I denna blott vill jag bada mitt öga hädanefter, och oafvänt se upp till dess ursprung. På jorden vill jag ej fästa mig, ej mycket älska något, ack det gör så ondt! det är så oroligt så otryggt!

Innerlig tack för Ditt bref i dag min bror. Din åska träffade mig ej, men deremot mången blixtnedfall med ett rätt klart och vänligt ljus. Ack hvad du känner skönt, tänker kraftfullt, och skrifer väl!

Fr.

Jag låter min morgonhelsning medfölja sådan den i går ville komma till dig. — men ditt bud var ren borta

104. Till Böklin.

Fredag. 16 Nov. [1832]

Min goda förträffliga Skeppare som ser så klart i djupet af odödlighetens farvatten, och förmår äfven gifva deraf en klar åskådning åt de passagerare du tagit ombord — jag kommer ej i dag lätt som en dufva, jag kommer ej heller just som en kråka ehuru vingarne bära tunga bördor, — kort och godt, jag har mycket äfventyr upplefvat i min inre verld, sedan vi sist råkades, och har samlat fasligt stor provision för en conversation, men skulle jag ge mig luft i skrifning så skulle det bli en volume så tjock utaf att den ej rymdes inom luften af mitt rum, och skulle förtaga din anda bara vid att se på; jag slår derföre den hågen i luften, och väntar på att en vänlig vind för Dig hit.

Min goda vän vi måste dugtigt arbeta i vinter ty det vill med all gevalt reda sig inom mig, — Det är mig ofta som om bredvid de ljusa paradiser som jag allt klarare skådar, dess mörkare afgrunder ville gapa, — det liknar ännu blott gäspar*) — men de se otäcka ut. Ett vet och känner jag Gud vare innerligen prisad och låfvad! att hvad phantomer Nattens kung än kan besvärja upp för mina blickar, så kan jag lägga handen på hjertat och veta klart hvad Gud hvad lif hvad odödlighet är, — det är dock ej blott en känsla det är ett vetande en visshet som är sin egen borgen. Se — det har jag Dig att tacka för. Schubert var mig mycket välkommen. Mycken tack för den.

Om Du kommer hit i dag eller i morgon och finner dörren stängd så klappa blott på — så går den opp.

Du är bra god som under »syndafloden» af göromål ännu finner tid att skänka åt

Fr.

*) d. v. s. de öppna och sluta sig hastigt åter,

105. Till Böklin.

D. 24 Nov. [1832]

Den förklaring du under vårt sista samtal gaf mig öfver det onda, och hvarföre denna makt ej kunde ha en person till öfverhufvud och centrum, hvarföre det ej kunde ges en ond personlig Gud i motsatts med den goda personliga Guden, var mig i hög grad tillfredsställande.

Vore det onda en makt som innom sig hade enhet ordning och i dessa således bestånd och just derföre äfven som mig tyckes kraft att meddela trefnad sällhet och att uppfylla alla en odödlig andes fordringar, så vore Ondt blott ett tomt ord och på sin höjd likmätigt med svagt, och Byrons Lucifer skulle ha rätt att säga: »Den Andre är mächtigare än jag, derföre heta hans verk goda, vore jag lika stark som han så skulle mina kallas så.»

Men hvaraf känna vi att, denna makt ej har enhet och bestånd och kraft att uppfylla en odödlig andes fordringar, att ej lustarne kunna resa en Jakobsstege till en himmel äfvensom dygderne?

Skulle en Meniska under det hon alltmer öfverlämnar sig åt djuriska begär eller åt sataniska böjelser derunder tilltaga i moralisk kraft i inre enighet och sällhetskänsla i hopp och i kärlek, i frid med detta lif och fröjd öfver ett tillkommande — så vore allt sagt, — det onda eller det såkallade onda hade en Gud hvars rike stod i jembredd med det godas. Men nu är det ej så. I den mån Meniskan frångår renhetens och kärlekens lagar söndrar hon sig innom sig, kommer i oro och vantrefnad med sig sjelf under det hon blir skydd och hatad af sina medvarelser.

Meniskan gör ondt, (syndar) då hon bryter mot den lag hon är medveten utaf. Ju klarare denna lag uppgått för henne ju bestämmande hon vet hvad hon bör, ju större är brottets synd.

Det onda dödar kärleken, och der kärlek ej finnes kan ingen sammanhållning intet samfund uppkomma eller snarare det kan ej bestå om äfven det ett ögnablick slöt sig samman. Dess elementer äro i sig söndrande.

Det onda kan således blott vara en negation af det goda och gudomliga ett affall derifrån, det är ej en makt som skiljt sig från moderriket och bosatt sig på ett annat gebiet der det fått fast fot, det är en makt som famlar i natten som söker få fatt på sig i det toma och finner blott sin tomhet och sitt intet.

Huru har denna makt uppkommit. Då det finnes blott en Gud och denne är allgod och allsmächtig?

Gud tänkte, och han tänkte Meniskan. Efter meniskans ide bil-

dades naturen. Då denna stod färdig, stod på sin middagshöjd full af ljus och harmoni och lif, — då slog alla dess pulsar hastigare dess bröst höjde sig i behof att uttala sig och tillbedja Skaparen, och som ett fulländat organ af dess lif ett uttaladt ord af dess känsla framstod Meniskan ur dess sköte, slog opp sin blick och tillbad Gud i Guds anda som genomströmmade honom den första frie, naturens förlossare, dess uttalade ord.

Meniskan fortplantade sig och utbredde sitt slägte på jorden, men under det slägterne fortplantade och förökade sig, förlorade deras blick allt mer dess första rigtning, den sänkte sig i det sinliga och ju mer den der förlorade sig ju mer förlorade de Gud ur sigte, och deras vilja skiljde sig ifrån hans, hvilket den kunde i kraft af den fria godtycklighet Mskan var gifven med hennes varelse att bestämma sig sjelf. Mskan gjorde sig sjelf till sin Gud och älskade och följde sina egna böjelser, hvilka ej mera leddes af Guds vilja, men af . . .

(Min goda Vän hjälp mig här till klarhet, — det är blott skymningar i mig, — det der som drog henne ned — var det en tyngd-lag — utom henne som blef verksam i henne? Och sedan, de naturrevolutioner som måste ha föregått innan jorden blef hvad den nu är, — voro de i sin orsak andeliga?)

Så växte det onda småningom till en fruktansvärd magt, dess kräftsår spridde sig i alla menskans fibrer och det fortplantar sig med henne. Detta kalla vi arfsynd.

Då det ondas väsende och rike är söndring och grundlöshet, blir således hvar och en meniska som i sig förnyar sitt slägtes affall ett väsende som vi kunna likna vid »en Stjerna som bragt ur sin bana utan fäste och mål jagas i oändlighet af den brännande hungern efter sig Sjelf». Ty blott ett lif finnes i hvilket vi kunna lefva, blott en grund på hvilken vi kunna bygga.

Och detta enda lif denna enda grund har i Christendomen blifvit oss fullt uppenbarad. Så länge Meniskan ej hade klart begrepp om Gud (hvilket genom slägtets affall gådt förloradt för henne) om sitt eget lif och dess mål så länge hon kunde tvifla på om det gafs ett annat lif än det jordiska hon lefde så länge måste äfven Meniskan blott vara ett ofullkomligt utkast, en skugga af den Meniska som i Jesu Christo blifvit uppenbarad. Grekens förfinade sinlighet och Göthens råa dygd voro Mensklighetens högsta bildningspunkter. Enskilta individer höjde sig här och der öfver dessa, — de stodo dock blott i lifvet såsom morgonväkter häntydande på solens uppgång.

Guds eviga väsende är kärlek. Och denna kärleks väsende är att förena och försona med sig det som derifrån affallit och blifvit förtappadt. Allt efter som Menskoslägtet i sin utbildning förmådde

emottaga det har han för detsamma uppenbarat sitt väsende och sin vilja, särdeles i lagen och budordet som i Guds namn sade till Meniskan »Du skall».

Lagen var Meniskornas Ljus. Men därför att de skulle vilja och kunna följa det, uppenbarade han för dem sin eviga kärlek och gaf dem lif och värme i Jesus Christus. Gud var i Christo och försonde världen med sig sjelf.

Jesus i det han uppenbarade för oss Guds väsende, hans förhållande till oss och vårt lif i honom, i det han väkte vårt medvetande och vår kraft i detta: »Varer fullkomlige såsom eder Fader i himmelen fullkomlig är!», i det han öfver grafven räckte oss sin hand, har kallat den fulländade Mskan fram. Den lefver i Christus och genom Christus i Gud. Christus har låtit templets förlåt remna; Meniskans blick kan skåda in i det Aldraheligaste, »Gud är uppenbar vorden i köttet». Vägen till Gud är Meniskan öppen, och Jesus Christus är vägen och sanningen och lifvet, genom honom är Meniskan försonad i Gud »lefver i Gud». Och detta lif är kärlek till hans vilja, är det himmelska barnskapet och i detta består frihetens väsende, Sanningens ljus. Christus är en befriare frälsare och saliggörare.

Jag låter dig se dessa stafningsförsök på en text som du gifvit mig min vän och i hvilka ofta dina egna ord förekomma, på det du måtte se huru jag uppfattat dig, och rätta mig och än vidare upplysa mig. Jag fortgår nu till det som utgör ämnet för dina sista bref. Jag fruktar att jag här blott svagt uppfattat dig men du skall hjälpa min svaghet.

Du nekar till möjligheten af djurens odödlighet såsom enskilda individer; men du säger att djurverlden i Mskoanden väntar sin förlossning Menar du med denna förlossning så: att Mskan i kraften af sin allt högre och ädlare utvecklade personlighet skall få makt öfver naturlagarne så att hon af djurets »släktbegrepp» skall utveckla ett förädlat släkte ej mer djuriskt men med menskelig förmåga att uppfatta Gud och komma närmare honom? Skulle detta ske först i andra verldar och verkningsskretsar, eller tror du att här på jorden (dock väl ej i dess nuvarande skick) en sådan djurverldens förlossning kunde äga rum. Christus magt öfver materien — skall vårt släkte kunna tillegna sig den i och genom tillegnandet i tron af Christi anda eller genom denna andas inverkan på vettenskapens utbildande. Detta sednare tyckes dock ej vara nödvändigt då okunniga fiskare blott genom deras kraftiga tro kunde undfå denna makt. Vill du gifva mig något närmare förklaring på »Christendomens naturåsig?»?

Skulle då djurets individuella lif upphöra med dess existens uppå jorden. Jag har så svårt så svårt att finna mig deruti! Min goda Vän

det är så svårt att tro att fatta. Kan det, som kan känna moderskärlek, som har trohet, och mod att försvara hvad det älskar med egen lifsfara, kan det som förmår (om än blott liksom i dröm) lida och njuta moraliskt (ty annat namn vet jag ej därför) som kan dö af sorg och saknad — kan detta upphöra att vara till?! Hvarföre skulle någon gnista af lif slockna. Kunde man ej tänka sig att djuret äfvensom plantan såsom individuer fortleva och att Menskoanden skall en dag väcka dessa drömmar och kalla fram dem till allt friare medvetande. Mskan är i vissa bildnings eller rättare obildningsgrader mindre än ett djur, djuret deremot t. ex. Leijonet Elephanten hunden tyckas i flera fall stå öfver mängd af Mskor.

Hvarföre då skilja så skarpt emellan deras andeliga tillvarelse.

I naturen är ju allt så sammanlänkat, ifrån Krystallen till Mskan är ju allt så fogat i hvarann, hvarföre kunde det ej vara så äfven i andligt afseende? Om Meniskan är naturens första frigjorda hvarföre kan hon ej frigöra naturen i alla dess sferer. Förlåt hvad jag här talar af okunnighet och visa mig bättre.

Vore alla djur lika lottade i afseende på njutning, skulle lust i allas lif vara deras öfvervägande lifskänsla, så kunde jag kanske finna mig uti att tro att denna lifsminut var allt för dem; Men nu råder i deras öden samma skiljaktighet som emellan Mskornas. Hvilken olikhet emellan Åkarhästens och vagnhästens lif, emellan fågeln som sjunger i Guds fria natur, och den som i en bur pinas af Mskan att hoppa och sjunga för hennes vinnings skuld, och sen i deras dödsätt hvilken olikhet!

Min goda bästa vän! hjälp mig att se godhet och billighet i den dom som ej skulle göra något afseende på allt detta. Den allgode allbarmhertige kunde han se en varelse ja blott en liten mask plågas och ej utsända en Engel för att sluta dess qual så framt ej dessa qual äro ämnade att alstra en balsam en utveckling för det lidande creaturet?! Hvad Paulus säger i brevet till de Romare 8 Cap. häntyder det ej på en djurverldens förlossning af annan art än den du vill bestå.

Min goda vän om du kunde ge mig klarhet och lugn häröfver! Jag vet eljest hur det skulle bli för mig om jag en gång skulle bli mycket olycklig och förfalla i svårmodighet, jag skulle som jag en gång förr gjort upptaga i mig detta djurverldens lidande och i dess namn knota emot skaparen.

Så mycket för i dag. Mycket skulle jag ha ännu i dessa och i andra ämnen att säga och fråga men det får komma så småningom fram.

Tack hjertligt för dina lefvande vinkar öfver min Engel. Jag kände

mycket väl att den var mycket mer en morgonskymning än en morgondager, men jag lät det flygtiga utkastet stå tills vidare — som jag ofta gör då jag är i hast att ifrån ett gå öfver till ett annat, — och tänker »jag skall komma igen dit». Deremot hade jag redan hvässt pilen du talar om, — men den skulle först komma sednare. Snart skall jag be att få meddela dig några utförda scener och du skall säga mig om jag företagit mig något som öfverstiger mina krafter, eller för hvilket mina anlag ej passa. Då vill jag lemna det.

Jag har mycket längtat att få några ord från dig i dag, men de ha ej kommit. Min bror min vän! Du har öppnat för mig helgedomens portar, vill du icke föra och vägleda mig dit in? Gif mig i afton ett vänligt ord!

Fr.

106. Till Leuhusen.

Christianstad d. 25 Nov. —32.

Bästa goda Leuhusen!

Jag har dröjt länge med att tacka Dig för ditt bref, men du förlåter mig det visst och sätter det på räkningen af den nedstämdhet som sen en tid betungat mig, och hvartill du nu längesedan känner orsaken. Du vet att vi kommo tids nog till Berlin för att omfamna August se hans vänliga förklarade blick och så tillsluta hans ögon. Leuhusen bästa Leuhusen! du mer än någon annan, du så känslig och så pröfvad af sorgerne, kan förstå hur det kändes för Augusts mor och Systrar.

Han hade länge lidit mycket och tåligt och ensam. Hans död var alldeles plågofri, han somnade in såsom en mycket trött och matt efter en mödosam resa, så stilla så godt. Ja det var rätt godt att han dog, den som vet huru mycket man kan på jorden lida till Själ och kropp måste lyckönska hvar och en som tidigt blir upptagen. Men nog var det svårt för oss att det unga, friska, manligt och redligt sträfvande lifvet, skulle tagas ifrån oss. August var så bra och så god.

Du reser väl till Stockholm i vinter då ser du Mamma och Systrarne som skola tala mera med dig om honom.

Jag blir i Christianstad ännu denna vinter. Nu börjar jag åter känna mig lugn och lycklig här. Då man har bestämt sitt lif och sträfvar med ordning och klarhet till ett visst mål, Blir hjertat bra stilla och fridfullt; isynnerhet då man får fullt öfverlämna sig åt de ssyselsätningar som föra till detta mål. Jag har ett bra varmt hjerta

som behöfver känna lifvets fullhet för att bära lifvet, det har länge irrat och sökt ett fäste, ett par gånger har det fäst sig innerligt vid Meniskor, men det har blott gjort ondt. Nu söker det och finner i Gud sitt allt, och i honom har det fått ro och glädje tillfyllest. Det är dock ej blott med känslan den varma och djupa jag söker och finner min Gud. Det är med den forskande tanken, det är i vetenskapen om hans verk och vishet som jag finner och tillber honom, och känner derunder klart att ju mer jag kan tillegna mig af denna eviga springande källa ju friskare och mer välgörande skall den droppa lif som är i mig blifva.

Det lif jag för är på allt vis godt och angenämt för mig. Jag lefver som en Eremit och är tillika vittne till Charlottes husliga och sanna lycka med den englagoda Meniska till Man som Gud gifvit henne. Utom Leuhusen vet jag ingen så god.

Från Casper ha vi hört genom Agathe. Han studerar vid Mögelin som Du vet, och tyckes ifrigt i tal förfäktat Sverges och Svenskarnes rang och rättigheter i Europas riddarhus. Hans hälsa har ej varit god (han led mycket under Augusts sista dagar) men han börjar bli bättre.

Farväl goda bästa Leuhusen måtte lifvet kännas godt och vänligt för dig! Då du ser din vackra och behagliga Henrika vill du rätt hjerteligen hälsa henne från Din

tillgifna vän
Fr. B.

107. Till Böklin.

Fredag d. 30 Nov. [1832]

En hjertlig god morgon till dig min goda bror! Den som inympat en qvist bör ju gerna se hur den växer och hur löfven tränga sig fram i ljuset, — hvart löf säger ju honom »god morgon!» meddetsamma det hälsar solen. Löfven på den qvist du inympat i mig vilja äfvenså hälsa dig min vän!

Du sade: »hvarje lif antändes genom en blix»; jag har aldrig så förstått orden som just i dessa dagar, och hvad blixten alstrat är innehållet allt i dessa ord som nu utgöra hela mitt lif: »Jag vill blifva Christen!» Min bror jag vill det, och vill intet annat, jag vill döpas och födas på nytt till en ny meniska, jag vill »lemna allt och följa Jesum allena». Du förstår hur det kännas innom mig och jag behöfver ej säga det.

Öfver det vilda chaos af ondt och godt smärta och lust som utgör denna verld huru herrlig allt förklarande har ej försoningslärans Sol gådt upp för mitt öga. Lifvet är ett försoningsverk, hvar och en Meniska i Jesu Christo är en försonare genom honom, ej blott för henne sjelf men äfven för den del af Skapelsen med hvilken hon i följd af sin särskiljta kraft och sina förhållanden är i beröring. Guds nåd, Guds godhet, Guds oändeliga utsägliga kärlek förstår jag nu först, och den har tändt en evig eld i mitt hjerta; Och Guds försyn!

Jag skall ej klaga mer emot försynen
 ty Guds försyn är för mitt öga klar
 den ger sig ej tillkänna uti lifvets
 och händelsernas växlande gestalter
 den uppenbarar sig för Menskans hjerta
 i henne sjelf dess väsende är detta:
 att jordens son i lifvets största nöd
 kan utaf himlen taga »lifsens bröd».
 Och då man säger mig hur omildt ödet
 emot en god och ädel Menska handlat,
 är ödet icke mer för mig ett moln
 som skymmer bort den klara sol'n der åfvan;
 Gud vare låf! jag vet nu hur det är,
 jag vet att i den tåligt burna smärtan
 är innehållen kraft att föda glädjen
 jag vet att i Martyrens törnekrona
 den tåligt burna, icke finns en tagg
 som uti tiden eller evigheten
 ej vecklar ut en ros.

O jag tycker nu att jag skulle kunna bära allt, att intet är för svårt. Min goda bror, du måste känna glädje öfver det lif som genom dig blifvit födt hos mig. Det är ej heller blott din lära som verkat det, ditt milda allvar, ditt flärdlösa väsende, den djupa öfvertygelsen som är att läsa i din blick har mycket verkat på mig som sen barndomen ej sett en meniska utan flärd, ej en med rent och klart allvar i hjerta och förstånd, och som sjelf uppfödd i verdslighet och fåfänga mer än en gång förtviflat om mig sjelf och det godas sanning i mig.

Mycket mycket har jag ännu att fråga dig om, mycket som är dunkelt och underligt, men det är ingen oro mer. Treenighetens mysterium »Sonen född af Fadren i evighet», väsendet af detta skymtar för mig nu i en underbar och härlig dager. Du min bror min vän och lärare skall göra den klarare ännu för mig. Jag vill nu blott ett jag vill bli Christen!

Fr.

108. Till Böklin.

Mondag [10 dec.? 1832].

Missnöjd med Dig min bror?! Nej visst icke, om ej derföre att du kunde tänka det. Men nu torde du bli det med mig i anseende till en rätt näsvis begäran som jag ändå måste våga mig fram med. Ditt exemplar af Steffens lilla förträffliga skrift, — ville du skänka mig det? Jag har skrivit till Glerup efter tvenne andra och skall ersätta dig ditt så fort de ankomma, men detta ville jag så gerna nu skicka till den vän i Stockholm som jag omtalat för dig. Jag vet att denna lilla bok skulle göra henne obeskrifligt godt, och den arma behöfver nu mer än någonsin en tröst som tillika kan upplysa och ordna hennes oroligt sträfvande själ.

Är ej syster litet dumdrstig? Nej, hon känner det ej så, men frågar helt tröst: »kan du vill du ge bort din bok?»

Att du skänkt mig en stor och ren njutning behöfver jag ej säga dig. Du vet det. Jag håller riktigt af författaren, han är en mycket ädel meniska. Att han så noga förenar rörelserne i hela Universum med de på vårt lilla jordklot, förekom mig litet äfventyrligt men ändå äfventyrligare att jag skulle vilja raisonera deröfver, jag lämnade roligt saken derhän och gläder mig åt att få se hur du reder den.*) Längre fram måste du vara god förelägga mig några frågor, jag blir för lat om jag jemt får fråga dig. Nu hinner jag ej med annat än med att bittida och sent arbeta på Julklapper åt mor och systrar. Sen denna brådslande tid är förbi vill jag ifrigt studera men huru, men hvad, förnämligast det måste vi tala om. Den vördnadsvärda men kantiga Kant skall jag till börja med slipa mitt förstånd på.

Jag måste nu berätta dig en liten historia. I går mårse gick jag till Herrans nattvard. Då Altaret var för andra gången omringat af knäböjande, kom en stor mycket illa medfaren hund och ställde sig nära intill mig der jag satt på en bänk i Choret. Han betraktade (ty så tycktes det) helt stilla uppträdet framför honom, och det var underligt att se huru han råkade fram hufvudet, hur han blundade, plirade alldeles som om han sökt göra sig något begrepp om den heliga handlingen som föregick; och ändå ej kom ut dermed. Slutligen böjde han resignerande hufvudet ner, och kom mig närmare då jag råkade handen mot honom. Jag låfvade honom att komma ihåg honom. Få se få se!

Din hvilotid begynner ju efter Morgondagen? Jag gläder mig

*) Men blott då du får full ledighet dertill.

för dig deråt. Och nu god natt min god[a] bror och hjertlig tack för Din morgonhälsning.

Fr.

Var god låt mig få veta hvad jag är skyldig för Schubert.

Din Ancillon som min goda Cusin farit litet illa med, väntar ännu sin make men den kommer väl snart.

109. Till Böklin.

Fredag [14 dec.? 1832].

Jag väntade dig i går aftons min goda bror; — i afton skall jag höra de små Italienarena men i morgon och de andra dagarne väntar jag åter.

Jag tackar innerligen för Steffens och en annan än jag skall tacka dig innerligen också.

Är du ej litet orättvis mot Steffens? (Mot min stackars hund är du det ganska bestämt.) Man begär ju ej af Stef. här att han skall som Rousseau säger »s'éclairer comme une lanterne» på det man från alla sidor måtte kunna skåda in, man begär att se hvad han låfvat visa, — det religiösa lifvets utveckling i hans inre, man vill höra hvad han förkunnar — hans christeliga trosbekännelse. Låfvade han mer, ville han en gång ge sig sjelf helt och hållet så tycker jag en man som han borde kunna vara god för sitt löfte. En själ som så genomträngt sig af christendomens anda, som så lefver i Christus bör väl kunna gifva allt för Sanningen och kärleken.

Mycket hade jag att säga Dig i andra ämnen men hinner för de der julklappernes skuld inte skriva mer.

God morgon min bästa bror Gud välsigne dig för allt det goda och den glädje du gifvit och ger

Fr.

110. Till Böklin.

Mondag [dec. 1832].

Jag fick ett sjukbåd efter mig i går som tvang mig att afsäga mig nöjet att få språka med Dig i går, ju förr du vill ersätta mig min skada ju förr skall jag kalla dig min goda bror. Tack för Julhuset det klara sköna du tände åt mig i går morgons. Min goda

bror dina bref skämma litet bort all annan läsning för mig, jag tycker allt är svagt i kraft och matt i färg bredvid dina tankar och ord. Blott Den heliga Skrift står hög och makalös ja genom dig i allt skönare förklaring. Hvad det är skönt att ha dig till Vän och lärare!!

Fr.

III. Till Böklin.

D. 3^e Jan. — 33.

Heter Du Petrus? min goda bror, det var mig kärt. Jag har ibland tänkt hvad väl ditt dopnamn kunde vara och tyckt att det borde vara Petrus. »Ett Ögonpar»?! Ack min Vän säg icke så. Mitt öga har blott en svag och ostadig kraft, det kunde gråta deråt, om ej det resignerade sig och funne frid och glädje deri att barnfrott och tacksamt blicka upp till den Allgode Fadren som tände sitt ljus för verlden och till den vän som gjorde att det strålade äfven för mig. Det var en herrlig blomma du skänkte mig på nyårsmorgonen den har fröjdat mig innerligare än jag kan säga. Så mycken klarhet har den låtit uppgå öfver hvad som förr varit mig mörkt och obegripligt. Bortom denna klarhet rör sig ännu en dunkel och underfull och underlig verld men jag anar huru den äfven till en del skall kunna klarna. Jag har Dig min bror, och i detta en ljuflig trygghet. Jag tycker jag genom dig skall få veta allt.

Vill du min bror gifva mig (men blott vid en ledig stund) skriftligen din åsigt öfver Gamla Testamentet samt dess särskiljta skrifter och deras förhållande till det nya? Jag har vänner hvaraf den ena förklarar allt för traditioner om ett folks historia, en annan ser i hvart enda ord en Gudomlig uppenbarelse som skall förklaras i tiden. Långt före jag lärde känna Dig hade jag öfvertygat mig att båda åsigtterne voro ensidiga och skefva, och anade att väl sanningen låg emellan båda. Nu tror jag mig förstå hvari den ligger men mycket godt skulle det vara för mig och några andra att få genom dig klart se huru dermed är.

Jag läser blott litet nu men försöker deremot på allvare att skriva ihop något. Det är mig ett riktigt behof men tillika ett svårt arbete att komma mig för dermed. Plato läser jag dock alla dagar. Han är mig obeskrifligt nyttig. Han tvingar mig att tänka och ordnar så skönt mina tankar. Jag har en stor plåga af det flygtiga kringsväfvande och fragmentariska som är i mig som uppfostran och mycket annat satt uti mig. Behofvet af enhet ordning och harmoni är

så stort innom mig. Ansträngd uppmärksamhet vid ämnen som interressera (och de Plato afhandlar äro det för mig i högsta grad) äro väl kanske ett af de bästa medel att vänja tanken litet hålla tråd. Men just denna ansträngning vid boken söfver mig som oftast. Man kan ju bli melankolisk att vara så beskaffad. Vet du någon råd för detta. Jag vill lära, mitt hufvud vill och kan begripa, men mina ögon vill inte hålla sig oppe! Det är ju skam. Det är att gråta och att skratta åt.

Under det jag läser Plato (vaken N. B.) jemför jag i tanken Sokrates åsigter med Christendomens detta är mig en stor njutning, den sednare lärans förhållande till den förra synes mig som ljusets till ljusstakens; eller snarare och litet mera poetiskt sagt som Solens till morgonrodnadens.

Jag var i Kyrkan Nyårsdagen. Prosten försökte fruktlöst öfvertyga mig om att jag och vi alla voro »platt intet» inför Gud». hvilket underligt sätt att platta ned meniskan för att göra Gud dess skapare rätt stor! Deremot väckte han hos mig de innerligaste känslor af andakt och glädje med de orden: »kanske har du under detta år vunnit klarare insigt i din Christendom, kommit Jesum närmare?»

Min bror min vän min goda älskade lärare! Det är ej mer än ett år sen jag lärde känna Dig och under detta huru mycket ljus huru mycken glädje har du ej låtit uppgå för mig. Huru skall jag någonsin kunna tacka dig?! Mätte åtminståne mitt lif genom det att det blir värdigt den lära du lärt mig förstå och älska, ge dig glädje af det goda du gjort!

Fr.

Fr. Baaders skrift har jag ännu ej fått.

112. Till Böklin.

Mondag d. 14 [jan. 1833].

God morgon min goda bror!

Jag tackar Dig hjertligt för boken, jag läser den med stort nöje. Det är skönt att betrakta i nogare sammanhang Guds utveckling i menskoslägtet, och se huru i nationerne omkring det religiösa lifvet allt annat lif ordnar sig, och får af detta sin prägel. Du sade under vårt sista aftonsamtal ett ord som går igen hos mig utan att det vill bli mig rätt klart. Red det litet för mig. Då Svåger och jag bråkade med »Summan af det moraliska» utan att få ihop något deraf,

och frågan blef om huru man skulle kunna dömma öfver det goda uti en viss tids-epok och huruvida den stod framom andra i värde, då (som jag tyckte) nämde Du Samvetet såsom domare öfver tiden och dess anda. Var det så? Om så var, huru menar du det? Är det så att då den verldsliga lagen och allmänna opinionen äro uttryck af en svag eller skef upplysning eller ock af förslappad sedlighet, jäfvas de af Menskans samvete der Guds röst uppenbarar såsom brott eller svaghet hvad tidsandan kallar rätt, kraft, elegans, fin bildning sann upplysning m. m.? Och var det din mening att tänkaren t. ex. i vår tid kunde genom sitt af Gud upplysta samvete dömma öfver såväl forntidens som samtidens bildningsart och grad samt deras förhållande till det sanna goda? Var — enfin je m'y pèrd, om jag håller längre på, derför min goda bror mitt klara öga, tag litet reda på det här om du kan och ställ det till rätta.

Jag läser nu äfven Agardhs Organografi. Det skall bli bra roligt få höra dig öfver de ämnen han afhandlar. Jag jemförde i går hvad Du i ett af dina bref säger öfver naturens tendens med A . . . s yttrande öfver samma; huru litet tillfredsställ[ande] var ej det sednare emot det förra, ändå yttrade du dig blott i förbigående.

Ach ja! — huru mycket ville jag ej läsa, förstå, veta?! och huru litet blir det ej utaf! Men blott Ett är nödvändigt och detta ena har jag, och lefver mig med hvar dag mera in uti. Jag är också framför allt nöjd och tacksam.

Fv.

113. Till Brinkman.

Christianstad den 25 Januari 1833.

[— — —] I vår, när naturens blommor och sångare fylla dess lunder med sköna färger och rika toner, då hoppas jag med er mången gång få genomvandra dessa vårfriska fält, som den tänkande anden, det känsliga hjertat skapar af egen himlaboren kraft, och der ingen så väl som ni förstår att uppsöka och samla de skönaste evighetsblommor och binda dem samman till en krans, förskönande för hela lifvet. Allt hvad godt, upplyftande, förädlande, vi genom menniskor, vetenskap, konst, natur, vår egen andes fria sjelfverksamhet, erfara — allt odödligt, som vi i dödligheten eröfra — detta är blommorna jag menar, de eviga »tankebilder», som, bevarade i heligt och ömt minne, ge oss den stolta, den lyckliga känslan af att med sanning kunna säga:

»Trösta dig! Allt hvad dig verlden beröfvade finner du åter
Inom ditt ensliga bröst, skyndar ditt hjerta sig hem.»

Känner ni igen de sköna, kraftgivande orden? De ge den bästa, snart sagdt den enda tröst lifvet har att bjuda, då det halfva, det fragmentariska af allt godt och skönt på jorden, då isynnerhet egen svaghet och ofullkomlighet plågar menniskan, som bär inom sig urbilden till en fulländning, hon här ej kan se förverkligad. Då måste hon, för att ej förtvifla, kunna i hemmet, inom eget bröst sola sig vid de bevarade minnena af det ljus hon sett, det goda hon upplefvat, och ifrån detta hem blicka hoppfullt upp mot ett högre, der sanning och skönhet ej längre äro blott brutna gudastrålar bland jordens töcknar, men eviga, allt upplysande och genomstrålande solar.

Många sådana tröst- och glädjebloomor har jag samlat under ett års vistande i Skåne, der en rätt mild och vänlig sol lyst öfver mitt lilla tysta lif. Menniskor och böcker, ett ensamt, litet trefligt rum, (hvilket jag älskar som en vän) ha gifvit mig rika njutningstunder, — ja, hvad jorden har mest ljuft, himmelen oändligt och sällt, har jag känt och förstått inom mina fyra, sex alnar från hvarandra aflägsna murar. — Måte jag kunna vara rätt tacksam mot den Allgode för så oändligt mycket godt!

114. Till Böklin.

Söndag d. 3 Feb. [1833]

Förhållandet emellan Meniskans andeliga och naturliga lif börjar framskymta klarare för mig, men ändock skymmer ännu hvarjehanda. Är Mskans ande hvad du kallar hennes Genius? Och Mskans Genius ha vi ju helsat som hennes befriare ur det inskränkta och sinliga, det är han som utvecklar sig i henne då hennes personlighet utvecklar sig, han som sluteligen för henne hem till Fadershuset. Men huru är det då att så mången Meniska utvecklar sin personlighet, sitt andliga lif, och blir derunder allt mer dämonisk? Har meniskan en ond och en god Genius*) hvilka hon efter godtycke kan kalla ned till sig eller införlifva sig med? Är åter detta utbildande i det onda ett affall från min rätta Genius, — säg mig hvad är verkligen denna Genius? är det mitt sanna mitt urbildliga Jag som jag åter upptar uti mig mitt Jag sådant det var före fallet? Och har denna Genius ursprungligen en individualitet som efter sig ombildar min själ, eller är det min själ här som ger min Genius dess individuella karakter? Jag vet ej om jag förmår göra rätt begripligt hur jag menar, men du min goda vän reder det väl för mig och upplyser mig. Ett ord om tidens förhållande till Evigheten vore mig äfven bra kärt, jag har så svårt tänka mig det sednare annorlunda än som en oändlig tid, sinnet är så fångat af sin barndoms vaggsånger.

*) så visa oss ofta Poeterne.

Jag återsänder Tschirner med hjertlig tacksägelse. Knappast någon bok har lemnat efter sig en så klar och levande bild i mig af hvad den framställer som denna, Har du fortsättningen? Kan jag få låna den? Man läser Tschirner med ett så fullt förtroende till hans sannfärdighet och kunskap. Noggrannheten af hans forskning, ärligheten och oväldet af hans framställning framlysa på hvar sida i hans bok. Märkvärdigt var mig mot slutet det ömsom djupa och kraftiga ömsom så svaga och fattiga i Kyrkofädrens försvar af Christendomen. Af det sednare slaget anmärkte jag särdeles Origenes svar på inkastet: hvarföre Jesu ej uppenbarade sig efter uppståndelsen för allmänheten, hvarföre han ej genom under upplåt mängdens ögon och omvända världen till den Tro hvarförutan enligt Christendomen ingen frälsning var möjlig. Origenes svarar: »det var förbarmande, ty helt visst hade glansen af hans Gudom gjort blinda alla ögon utom de troendes» m. m. Och här glömmar han Christendomens lära om den andeliga blindheten och i hvad förhållande den bör stå till den lekamliga.*)

Men säg mig min Vän, på ett sådant inkast hvad kunne vi väl svara annat än det, att Guds vägar äro förborgade, att vi se blott en liten del o. s. v.? Du har i ett af dina förra bref vidrört frågan om Guds rikets tillkommelse förr eller sednare till vissa Nationer eller individuer och till en del besvarat den med: »omöjligheten af ett påtvingat ljus som icke mötes af ett inre behof deraf.» Men vi, jag åtminstone vet väl med mig huru ofta just genom den utkastade gnistan eller kallelsen behofvet blir väckt. Finnes för oss i denna fråga annat svar än det Tron som fullt förtröstande omfattar en allgod och vis Gud kan ge, nem: Att Gud ganska visst så fort sig göra låter till sig upplyfter sitt Menskoslägte samt att blott vår svaghet och kortsynt-het hindra oss att erkänna Visheten af hans vägar?

Många många frågor skulle jag ännu ha att göra Dig, — men — när blir det annorlunda?! Basta för denna gång. Törnroses Esthetik medföljer. Det skulle vara bra roligt genom Dig få reda på hvad hans sköna och hans fula egentligen är.

Om Onsdag ef. m. är Gr^{nan} Wrangel här och sjunger. Skulle du ej vilja höra henne?

Fr.

Kan jag med budet få Din Schlegel?

*) Dessutom uppenbarar sig Christus för flera otrogna och fruktar ej att i förståne slå Paulus med blindhet.

115. Till Böklin.

Onsdag [6 febr.? 1833].

Snufva och allvarsamt stygg flussfeber ha försvurit sig mot mig min goda Vän, och fastän jag i dag är bättre kan jag ej få se Dig. Äfven Gr^{man} Wrangel är sjuk och vår harmoniska afton är för denna gång upplöst. Hjertlig tack för böckerna och för dina ljusa vänliga ord. Af mitt fulla hjerta delar jag ditt hopp, din tro, och känner mig så lycklig så tacksam deråt. Huru skola vi kunna rätt tacka Gud?! Jag känner ibland som om denna oförmögenhet kunde bli en plåga. Alltid få, alltid taga, och sjelfva vårt gifvande är ju blott ett tagande af evinnerligt lif!

Har du ledighet att egna en stund under dessa dagar åt din lilla skrala vän så låt hennes Genius sväfva fram i förklaradt väsende öfver henne — hon skall ej förstå honom bättre utan att med detsamma bli mera Din.

Fr.

Baaders lilla skrift tror jag att jag skall rätt uppfatta, det höga inre ljuset lyser igenom den för mig stränga och hårda formen, och der jag ej rätt förstår, så anar jag, och kommer nog till hans mening.

116. Till Böklin.

Mondag [11 febr.? 1833].

Med ditt svar på min fråga om Mskoandens Genius satt jag nyss litet otillfredsställd jag medger det då jag erhöll din lilla morgonpost och med den en ljusning. Innerlig tack derföre, jag skall betrakta den och låta den göra mina ögon klara.

Schlegel läser jag om med riktig förtjusning, och märker med glädje att jag stärkt min fattningsförmåga betydligt på ett år.

Jag är åter nästan alldeles bra och bjuder Dig på Sång och harmoni om Onsdag ef. m. så framt ej något oförutsett förhinder kommer emellan.

Tänk, tänk, och forska min goda vän för oss alla. Din Genius ledsage Dig troget som Din systems böner!

Fr.

117. Till Böklin.

Onsdag morgon [13 febr.? 1833].

Du kommer väl i afton min goda Vän? Gr^{nan} Wrangel och jag ha satt oss före att du skall höra henne sjunga i afton och vi vilja ej afstå derifrån. Intet svar uttydes som: »jag kommer!» Ett »Nej» tas ej emot.

Fr. B.

118. Till Böklin.

Fredag [22 febr. 1833].

Jag skulle längesen ha tackat för bok och bref min goda vän om ej en stygg migraine gjort mig oskicklig till allt utom att föreställa Mumie.

Det ondas uppkomst fruktar jag får alltid för mig en viss obegriplighet. Jag förstår väl hur du förklarar det, men det blir dock ej klart i mig.

Du säger: »den Godes egenskaper (rättfärdighet och barmhertighet) uppenbara sig just genom det ondas förstöring»; väl, men utan detta onda hade de ej kunnat uppenbara sig, det onda är ju då på sätt och vis en uppfostran åt det goda, eller en skugga som låter dagern fullt framträda.

Säg mig — ty detta vet jag och förstår jag ej, är någonting till, — eller kunna vi fatta något såsom ett bestämt varande utom genom dess motsatts? Det sköna genom det fula, det goda genom det onda, dagen genom natten, sällheten utan genom Smärtan? Sjelfva »Evolutionen af det herrliga dramat» så kallar du lifvet, — hade ju ej varit utan denna strid — lifvet hade ej lefvat, eller kommit till medvetande af sig. Men då var fallet — nödvändigt, var en Culpa felix; — — men då åter — det der onda! — det ser ut som Meniskan skulle utarbetea en brist hos Skaparen nem. det onda som var till ehuru latent, och som dock måste tänkas såsom varande i honom då man ej kan tänka sig en honom positift motsatt princip.

Kanske äro dessa tankar blott barnsligheter. Jag har så nyligen börjat att tänka; — mina lifliga ungdomsanlag blefvo som syrenknopparne hvilka börja slå ut i februari motade och svedda af en ny vinter, efter hvilken de äfven då våren inträdt först sent repa sig och kunna kanske aldrig utveckla sig till blommor.

Tro ej dock jag grubblar eller oroar mig. Känner jag ej klart att jag vill strida mot det onda med all min makt om jag ock ej rätt förstår hur det uppkommit? — och om jag ej kan förstå alla Guds vägar, vägen till honom vet jag dock — att jag ingen annan vill vet jag, ty han allena är god och älskansvärd det känner jag.

I dag skall jag läsa den lilla skriften öfver Göthe och tänker få mycket nöje af den.

Din
Syster
Fredr.

119. Till Böklin.

Lördag [23 febr. 1833].

Finnas ej tårar af innerligt vemod min Bror, ja af smärta dem vi ej ville byta mot Seraphernes mest strålande leenden? Och den Prometheiska kraft som Schlegel i det han omtalar Aeschylus Tragedie så skildrar: »i begynnelsen lider och vill Prometheos, han vill och han lider vid slutet ännu detsamma;» väcker den ej hos oss en beundran som intet annat än denna på lidandet segrande kraft kunde väcka? Och de högsta, heligaste, djupaste känslor sjelfförsakelse resignation m. fl. bli vi först mäktiga af genom lidandet — denna så stränga men välgörande uppfostrarinna. Det är ett majestät i den manligt lidandes blick — som ingen blott salig Gud kunde äga. Det synes mig allt mer som om det onda vore äfven ett ganska verkligt godt emedan det frambringar hvad vi måste erkänna såsom det högsta och ädlaste. Meniskans fall var då väl ett lyckligt för hela skapelsen. Och är det icke en den Gudomliga försynen värdigare tro, den: att fallet var af honom förutsett och tillåtet för dess rika följdens skuld, än den att han kunde ha skapat en varelse (Meniskan) som i Skapelsen och emot hans vilja skulle blott införa oordning och intet annat?

Min goda vän hvad allt detta är underliga och mörka gåtor!

Är du i Staden i morgon? Då kunde vi kanske om ej vädret blir för svårt göra det länge omtalta fängelsebesöket; kanske omkring kl. 11 f. m.

Lilla skriften öfver Göthe blef ej rolig. Den är för det mästa blott ett sammandrag af alla complimentsbref han fått och skrivit; — ingenting egentligt om den store Mannen.

God morgon till dig min goda Bror!

Fr.

120. Till Böklin.

Mondag. d. 25 Feb—33

Felar jag så upplys mig min bror, jag önskar och vill ej annat och blott derföre låter jag dig se hvad som föregår innom mig. Låt oss nu dröja vid det ämne vi förehafva till dess det (om möjligt är) fått en stadgad klarhet för mig; i denna stund är jag långt derifrån men jag behöfver den.

Då jag kallade det onda äfven ett godt menade jag det blott i den bemärkelsen som jag ville kalla mörkret ett godt derföre att det låter bättre känna ljusets skönhet, sjukdomen god derföre att den först låter oss rätt njuta af hälsan. Jag ser ej hvarföre det ej vore värdigt försynen att tillåta ett mindre ondt för att åstadkomma ett större godt. I de rysligaste och för våra ögon mest ändamålslösa (lång och plågfull galenskap f. ex.) säga vi ju som vår enda tröst: »Gud sänder oss detta lidande för vårt eget eller andras bästa!» Jesus då han öppnar en blindmans ögon och blir tillfrågad genom hvad synd denne eller hans föräldrar hade ådragit sig detta straff (blindheten) svarar: »icke han eller hans föräldrar hafva syndat utan är detta skett på det Guds rikes herrlighet skulle uppenbaras.» Och hvad vill allt detta säga annat än: Gud tillåter det onda för det godas skuld.

»Skulle Gud vara mindre kärleksrik om ej denna egenskap uppenbarade sig hos den fallna Meniskan såsom syndaförlåtelse? Skulle någon af oss vara mindre god om vi inga brister hade att förlåta hvarandra?» I sanning min bror det synes mig så, jag känner det så. Hvad som uppenbarar sig i dens inre som förlåter som veder-gäller godt för ondt är dock en högre skönhet, ja jag tycker det är först egenteligen det goda eller godheten sjelf — ty då först tyckes mig får den ett från alla andra krafter och egenskaper skiljt (ej från men afskiljt) lif och carakter. Kanske ligger mycken barnslighet och sinnlighet i dessa skuggtankar, jag begär ej bättre än att se det.

Detta första Oskuldstillstånds skönhet kan jag ej fatta annorlunda än som skönheten af ett barndomstillstånd här och detta är ju ej lifvets högsta och ädlaste, — det förefaller mig som en ljus dröm, men först med tänkandet först med striden tycker jag kan man vakna till medvetande och först i detta till ett vaket lif en sann och fullständig känsla af frihet och njutning, den vi kunna fullt äga först då striden fört till seger, och vi ur mörkret gått fram i ljuset.

Och i detta ursprungliga tillstånd af klarhet ljus och salighet hvarigenom min goda Bror skulle ett Drama en evolution ha uppkommit

eller huru kunde lifvet kallas så? Jag ser blott ett slags harmoniskt stillestånd.*) Min goda vän låt mig få dina tankar bestämt utsagda öfver allt detta — vinkar förslå ej för mig.

Tror du verkligen att ändamålet med hela detta jordiska lif är en återgång till ett f. d. tillstånd, och ingenting vidare?

Och detta tillstånd huru skole vi egentligen tänka oss det? Jag minnes nog hvad du sade om Medelpunkten och peripherien. Anden höjd öfver tid och rum verkande i tiden och rummet; — men detta verkande, denna tid och detta rum, — min bror hvad var det — var det arbete? — och mot hvad? Mot eller med Materien? Du skall le — men jag begriper ej hvad vi kunde ha att göra som sjelfhandlande varelser då allt var harmonie då allt utvecklade sig i oss och omkring oss efter en inre och fullkomlig ordningslag. Jag fruktar jag förekom[— — —]

121. Till Böklin.

Lördag [2 mars 1833].

Jag höll på att skriva lite ovet till Dig i dag, så här: »tröga min Bror hvarken skrifer du eller kommer du!» men nu fick jag Ditt bref och kan blott säga: »goda goda min Bror innerlig och hjertlig tack därför!» Detta bref är rikt för mig, du kan ej tro huru det gladt mig och gjort mig godt. Din vidare utveckling af det ondas begrepp hade jag aning om, nu skall jag allvarligt begrunda den och allt det som står i ditt sköna goda bref. Kan du komma i morgon afton och språka litet med mig? Sedan får jag ej åtminståne på en vecka tala enskilt med dig ty min kusin Fabian Wr. kommer till Staden och har då sitt tillhåll här.

Det vore bra godt om du kunde komma i morgon! Min goda Bror du ger mig så mycket, och jag känner mig för första gången ycklig att rätt djupt stå i skuld hos någon, — min vän det är därför att jag vet och känner att du är så rik.

F.

*) Vi kunna ju ej i detta tillstånd anse kontraster existera? Åskan, Stormen, volkanerne som så herrligt bryta af med lugnet och blomsterfälten måste vi ej äfven anse dem som representanter af den andliga uppstörda afgrunden? Men hvaraf kommer sig då Mskoandens behof af dessa kontraster hennes njutning af dem? Icke vill hon blott spegla sig uti dem?

122. Till Böklin.

Mondag. d. 11. F. [mars 1833].

Jag har på morgonstunden läst och begrundat ditt bref, under det att solstrålarne återkastade från ett fönster upplyste och gladdo mitt rum, — — och ditt bref var för mig spegeln genom hvilken strålarne af Guds ljus kommo till mig och lifvade min själ. Ja min Bror det måste vara så som du säger om Evigheten och tiden och deras förhållande inbördes; det är mig klart, det är mig så kärt och tillfredsställande; jag tänker derpå med glädje. Schlegels framställning deröfver har jag väl tre à fyra gånger läst om och saken har förblifvit mig dunkel och sväfvande. Jag längtar nu att närmare få jemnföra din ide om præexistensen med den Platonska; äfven vill jag gerna ha litet klarare reda på huru man skall förena hvad som står i 1 Mosebok, der döden visas som en följd af synden,

»på det Mskan icke skall desslikes taga af lifsens trä och äta och lefva evinnerligen»

och således som något först efter fallet uppkommet, — med dessa ord:

»Lifvet är en oupphörlig död och uppståndelse», »Lifvet är en fortfarande andens Evolution och involution i och ur ändligheten.»

Var det blott döden till sitt mörker och till sin smärta som blef en följd af den förlorade oskulden? Men hvarföre då dessa ord: »på det hon ej må evinnerligen lefva», hvilka tyckas förutsätta ett lif utan död om det hade varit utan synd? du skall snart göra mig klar i detta, det vet jag min goda bror.

Hvad du säger om Werldshistorien gör mig mycken glädje. Ett och annat deraf har skymtat fram i aningar för mig. Att tala vidare öfver detta ämne med dig skall bli mig en stor njutning — det är så skönt och godt att få litet reda på sin verld, dess gång och ordning. Vid hvar ny klarhet deröfver drar jag andan friare.

Vi hade hoppats få bjuda Dig på Fabian och Fabian på dig i afton, men de andra eviga bjudningarne och tout particulièrement Landshöfdingens ha omintetgjort hela detta nöje, till min, Quidings, och Fabians stora grämselse. Innan vår vän reser få vi väl ändå glädjen se Dig och honom tillsammans här. God afton min bästa min goda Bror!

Fr.

123. Till Böklin.

Thorsdag [14 mars 1833]

Min goda Bror! Charlotte nämde att Du ämnade komma till mig i afton, men det går väl ej an säger etiketten, då jag säger mig vara sjuk för att slippa soupvern. Så i afton får jag väl sträfva ensam med mina funderingar. Att Du och Fab. gjort åtminståne en liten bekantskap gläder mig innerligen och så gjorde Fabian. Jag vet ej nu hur jag får ledigt om aftnarne medan Eva Wrede med familie är i staden, men då jag får det så skickar jag och frågar om du har ledigt och vill glädja

Din
Syster.

124. Till Böklin.

Lördag qväll [16 mars 1833].

Jag vill ej längre frånhålla Dig den lilla Baaderska skriften min goda Bror, utan återsänder den nu med hjertliga tacksägelse, och bön att återfå den sen Du läst den, för att afskrifva åtskilligt, och äfven för att få läsa åtskilligt der tillsammans med Dig; — det skall föra mig till ernående af klarare ljus öfver fallet och Försoningen. Der äro många sköna och herrliga tankar der äro andra som ej synas mig så, men kanske skall jag se bättre härnäst. Mycket mycket nöje har denna läsning skänkt mig i dag. Fabian fick i dag den tyska Journalen gladde sig åt den och tackar Dig.

Är du ledig monday afton min goda vän så skänk mig en stund, — en stund sådan du ren gifvit mig så många, då jag klart och herrligt förnummit det Eviga lifvet just emedan jag då lefvat det.

God natt min bror, min goda min bästa vän!

Fredrika.

125. Till Böklin.

Onsdag [20? mars 1833].

Det var ledsamt du ej kunde komma i går min goda Bror, jag hade så tusen saker att säga och fråga, — men hvilken dag som helst efter denna i veckan är jag ledig och väntar få igen min afton.

Jag återsänder Journalen Du lånade Fabian, i den ligger ett visitkort till Dig från honom, han bad mig hälsa Dig mycket mycket, och säga Dig huru ledsen han var att ett längre vistande här i staden ej tillät honom göra Din närmare bekantskap, samt öfver att nu hans tid af Wrediska boets affairer varit så upptagen så han ej kunnat som han önskat aflägga hos dig ett besök. Han hade äfven gerna velat tala med dig öfver Journalen mot hvilken han hade åtskilligt att anmärka. Från Gr^{nan} Wrangel måste jag äfven mycket hälsa dig, hon är förtjust af Baaders kärleks-lyra (som stundom, särdeles då den qväder om Debet och Credit förefaller mig mindre harmonisk och djup i sina toner) och önskar snart få tillfälle tala vid dig.

Och, — så önskar jag min goda vän, — tänk att till Posk far jag till Carlskrona för en 12 a 14 dagar, och sen är min tid i skåne ej längre än till den 12 Maj! — — —

Jag lefver sen några dagar blott i och af Baaders ideer, om dessa, om folksandarne och deras melodier, ack! och om hundra tusen saker behöfver jag tala med Dig.

Fr.

126. Till Brinkman.

[Våren 1833.]

»Lifvet var skönt!» Ja! visst måtte vid en återblick på det förflutna denna klara ton ljuda i hvarje dödligt bröst — i hvar människas, som förstått att i sanning lefva, som ofta, i det fulla medvetandet af ett lycksaligt nu, sagt till sig sjelf: »Lifvet är skönt!»

Lefva — jag ville kunna uttrycka några af de känslor och tankar, som detta ord väcker i min själ. Jag har länge undrat, länge frågat hvad lifvet är, hvad det är att lefva — sedan någon tid anar jag det.

En tänkare har sagt: »Om det ej finnes ett centralhjerter och om ej människorna samfäldt kunde lifnära och stärka sig i och af detta hjerta, skulle de ej kunna lifnära sig af hvarandra inbördes, och den ena människan skulle, såsom äfven sker, spy ut ifrån sig den andra.» (Uttrycket är starkt, kanske osmakligt, men betecknande.) Men då detta hjerta finnes och med och i detta hjerta ett mäktigt central-lif, en enda och evig centralsanning, så är:

Att sluta sig till detta hjerta, att lefva i och af detta lif, att söka kunskap i denna sanning — för menniskoanden att lefva.

Ju fullare hon ger sig åt detta eviga hjerta, ju rikare lif hemtar hon derur för sitt, ju skönare lefver hon och ju herrligare ljuder på jorden lifvets högmessopsalm, det eviga verbet:

Jag älskar!
Du älskar!
Vi älska!

Att älska — det är att lefva, men endast då, när hvad vi älska är det oändligt älskansvärda, det som ej förgår, bleknar och förfaller; i annat fall dödar kärleken lifvet. Kärleken till det odödligt goda och sköna gör lifvet till en himmelsfärd, hjertat till ett tempel med oupphörlig gudstjänst.

Älskar människan så, då klingar äfven i hennes bröst den Orpheiska kärlekslyran, då ordnar sig världen harmoniskt omkring henne, vilddjuren lägga sig tämjda vid hennes fötter, i sjelfva öknen springer källan upp. Natur och vetenskap och konst, verdens historia, så väl som hvarje enskildt människolifs, himmel och jord, allt sjunger om det stora världsepos — försoning! Och i detta, huru skönt upplösa sig ej alla lifvets dissonanser, dess karrikatyror upphöra att förvilla, lögn skiljer sig från sanning, ingen tår blir bitter, ingen smärta utan hopp, intet lif glädjelöst och intet fruktlöst, om det inom eget bröst uppfödt det eviga.

Finner menniskoanden sitt centrum — då, (men också först då) lever hon fullt och skönt. Att älska Gud — älska Honom i allt, som vittnar om Honom, verka Hans kärleksverk i konst så väl som i hvardagslif, i hjeltebragd så som i stilla försakelse — låta hela sitt lif uttala ett Guds ord — det är att lefva, att herrligt lefva — det är att skönt preludiera till den än herrligare symfoni, som lifvet skall utveckla bortom grafven.

Jag medger att för att kunna lefva sannt och skönt, äfven några små jordiska vilkor måste komma i betraktande. Mat och kläder bry mig minst, — viktigare nödortföt finnes. Jag ville hellre vara en tiggare än — t. ex. en grefvinna G. Hon skall ej stöta sig på detta ord, utan ge mig rätt. För att sannt och skönt lefva måste man rå om sin tid, sina tankar, sina handlingar: måste, med ett ord, icke vandra den stråt, som stora verdens slafvar gäspande trampa — stråten af nöjen utan njutning, af arbete utan resultat, måste icke underkasta sig tusen saker af tvång och flärd som grefvinnan G:s rang och lefnadsställning tvinga henne till, och som hon, just därför att hon är ett ädelt och utmärkt fruntimmer, måste känna tryckande och förlamande.

Huru lycklig deremot min filosofiske tiggare »Pehr Wandring», (en verklig, nu lefvande person) som hvar dag bespisar sin själ vid naturens och nådens fester, som öfverallt der han ingår, för att hvila och föda sin kropp, endast ber att man ej må gifva honom mer än han för stunden behöfver och fruktar det minsta öfverflöd långt mera än den rike en ytterlig fattigdom.

Paradisfogeln i bur och trasten i de fria skogarne — — tyst! jag påminner mig några ord, som bättre än mina egna skola förtydliga meningen af min jembörelse. Det är en reflexion framställd i anledning af Sophocles' tragedi Philoctet.

»Ack! det är just den tillkonstlade sirligheten, det tyngande, förslappande öfverflödet, som gör oss likgiltiga för lifvets värde. Afkläd det alla fremmande tillsatser, belasta det med lidanden, så att knappast den nakna tillvarelsen återstår och likväl skall dess sötma, ur hjertats innersta, med hvarje pulsslåg rinna genom våra ådror.»

Tror ni ej äfven att hvarje steg till att förenkla lifvet och förminska våra b.hof, är ett steg mot sällheten? Jag har sjelf känt det så.

127. Till Böklin.

Lördag morgon [30 mars 1833].

Jag talte i går aftons så Du hade kunnat tro det jag äfven hade tvifvel öfver vår Gudomliga Saliggörare, stötte mig vid hans ord ej förstod den lära som du nu snart under ett års tid tolkat för mig. Nej min Bror Gud vare tackad och Du min trogna goda lärare så är det ej. De frågor och undringar som ibland förekomma mig under skriftens läsande störa mig egenteligen icke, jag skyller på evangelisternas uppfattning på min egen okunnighet och oförstånd, — Jesus — är »min fasta borg» tron på honom mitt hjertas glädje mina ögons ljus, mitt hopp min styrka i lifvet som i döden, och intet kan hossa mig störa eller utplåna den saliga vissheten om Gud i Jesus, Jesus i oss. Det rika lif så sublimt så fullt af ljufhet som försoningsläran låtit uppgå för mig så väl i andens som naturens rike, — det är nu mitt lufs lif, — utan det vore verlden och jag sjelf döda för mig. —

I ett af dina första bref till mig skref du »Jag tror på en organiserande Sol hvarutaf hvarje innehållsrikt lif hvarje lefvande idee hvarje ljus tanka är en uppenbarelse» och Du har lyft mitt öga till denna sol låtit mig i dess ljus skåda en harmonisk och förklarad verld, — min själs innerligaste behof har du uppfyllt; — — välsignelser öfver Dig och ditt lif min Bror; — — hvarföre kan jag ej ren här på jorden tacka dig så som jag ville?!

Kom oftare till mig min goda vän under hvad som återstår oss af vår-tid tillsammans, du måste ändå bättre än hittills lära känna ett hjerta som kan förstå dig, innerligen beundra och innerligen älska Dig.

Din
Syster.

Just nu erhöj jag ditt ord öfver brefvet, — tack derföre, jag vill gerna framdeles tala med dig vidare derom. Detta hjertats behof du nämner är verkligen hos Gr^{man} Wr. mycket djupare och klarare än ljuset i hennes vetande.

128. Till Böklin.

Tisdag morgon [2 apr. 1833].

Min goda Bror jag är förtjust alldeles förtjust af Baader! Det är i hans djuphet ett blixtrande lif af Energie och qvickhet som likasom slår mig med ljus; — jag läser honom med en njutning som är obeskriplig, — jag har aldrig läst något som verkat så till klarhet och

lif i mig; dock skulle jag ej förstå Baader om jag ej dertill blifvit förberedd af Dig. Hvilken rik Guldgrufva skall ej hans lilla bok bli för mig då jag ledd af dig får genomforska den. Jag tar den nu med mig till Carlskrona (jag skall akta såsom jag aktar min egen själ) och jag låfvar Dig att du skall bli förvånad vid min återkomst öfver huru väl jag uppfattat den oaktadt alla mig främmande ord och liknelser.

Jag får ej se Dig min goda vän före min afresa ty dessa två dar som återstå äro upptagna för mig af folk och annat. Desto oftare hoppas jag vi få språka sen jag återkommit.

Jag har många gånger känt min uppfattning af det myckna rika du gifvit mig så svag och ofullkomlig att jag undrat huru du haft tålmod att ej tröttna vid mig. Men jag känner nu allt mer huru de frön du utsått skola i sinom tid gro opp och utveckla sig. —

Från Carlskrona skall du höra vidare från

Din
Syster.

129. Till Böklin.

Mondag. d. 15 [apr. 1833].

Ditt bref min goda Bror var mig en så kär välkommning till Christianstad åter! — jag har ej bedragit mig på Dig, och du förstår mig så väl, och gör mig derigenom lycklig. Bilden af Din Genius är ett barn af min själ, — din dröm har jag ej förr hört — men om bilden är lik den som du i drömmen såg, så är det derföre att du väkt min ande och att den förstätt och uppfattat Din. Vill Du komma i morgon afton till mig så skulle det bli mig kärt. Jag gläder mig åt att få läsa Baader med dig. Hans bok har gjort mig ett obeskripligt stort nöje, — torde hända ändå att du ej blir särdeles uppbyggd af min uppfattning af mycket der.

Vi ha en kort tid att vara tillsammans men vi skola göra den god, — och vi skola förstå hvarann rätt fullt och rätt innerligt. Min goda bästa Bror!

Jag skref ej som jag låfvade ifrån Carlskrona, — jag var så sorgsen och nedtryckt der, — Gr^{nan} Wrangel var nästan döende i Köpenhamn och jag tänkte hvart ögonblick kunna vara hennes sista. I dag har jag fått tröstande underättelser, åtminståne hoppas jag få återse henne.

Min goda Bror kom och var innerligt välkommen till

Din
Syster
Fr.

130. Till Böklin.

Lördag [27? apr. 1833].

Jag har undrat och undrat — och är nu mycket ledsen och litet nöjd att det var sjukdom som hindrat Dig min goda bror att komma till den du vet att du dermed gör så stor glädje. Måtte du nu rätt snart bli frisk och kunna njuta af den sköna Solen och lifvet som dess leenden kallar fram!

Min goda bror — kasta en blick på dessa versar dem man påbördat mig att skriva för Jagtsällskapets fest. Säg mig duga de? ha de fel som kunna rättas? Raden näst den sista i de två sednare stroferne ha en stafvelse mer än de andra, — gör det något? I sången gör det ingenting, tonen är den gamla folksången »God save the King».

Förlåt att jag besvärar dig härmed, — men fast jag tvingats åtaga mig skålarne så ville jag ändå ej att de skulle fastna i halsen på de drickande och sjungande. Var god gif mig versarne åter och ett ord af dig innan Middagen.

Snart skall jag skriva mer till Dig min goda bror.

Fr.

Gr^{nan} Wr. är mycket svag och sjuk men lugn och tålig, lekfull blott hon litet friare kan draga andan — gerna skall du få se leken med hjert-ungarne — men du förstår lättare de Egyptiska hjeroglypherne än den.

131. Till Böklin.

Mondag [29 apr.? 1833].

Tre ting älskar jag ej: prester som sjukna, prester som resa bort, och olägliga visiter för hvilka man ej kan säga sig »icke hemma!» det förra för min bedragna väntan i Lördags det sednare för mitt omintetgjorda hopp för mandagen; men om Du min goda Bror vill komma till mig i morgon ef. m. så skall jag försöka glömma alla mina tribulationer och vara nöjd. För all del kom snart! Jag har så mycket och så många sorter att tala med dig om. Från Gr^{nan} Wr. har jag hjertliga hälsningar till Dig, hon är förtjust (det aldra svalaste ord man kan här ta till) af sitt samtal med Dig, men fick sedan plikta för det stegrade lif det gaf henne med ett långt skåf af and-

täppa och mattighet. Nu har en underlig slags bättring visat sig i hennes tillstånd och hon längtar att få kraft till ett nytt samtal hvilket skulle bli en förmiddag på hvilken tid af dagen hon merendels är starkare.

Boken du sist gaf mig har jag haft nöje och nytta af; denna sorts läsning är mig nu mycket god. Ack min goda vän jag fruktar vi skiljas i en tid då det vore af största vigt för mig att äga en upplyst ledare och vän, — kanske också blir det mig nödvändigare ännu litet längre fram, då jag hunnit bättre öfva mig i att tänka, (nu får jag ej heller rätt tid dertill) och då har jag tro på att det kommer sig så att vi komma att vara tillsamman. Jag önskade så mycket få se dig litet oftare nu men vet att du har så mången kär och vigtig pligt att sköta att din tid är derigenom mycket upptagen och alldrig skall jag bli Din kältiga men väl din tillgifna och tacksamma

Syster

Fr.

132. Till Böklin.

Thorsdags morgon [maj? 1833].

Mot himmelen stod jag och såg sedan min barndom; Du lärde mig att skåda solen der, och i dess ljus de jordiska tingen, — skall Du äfven kunna lära mig min bror att oafvändt se det, genom alla åsk och strömoln se det, — i troget bröst fasthålla den tro det hopp jag funnit? O då min bror är Du min goda Engel! Jag väntar Dig i ef. m. Men om Du hade lust att i stället svärma omkring med våren så tänk att jag med glädje skall tänka på att Du njuter.

Fr.

133. Till Böklin.

Fredag [maj? 1833].

Just som jag i går morgons afsändt min lilla skrifvelse till Dig, erhöll jag Din. Det var roligt du kände som jag Gr^{nan} Wrangels sång. Sjelf fick hon pligta för det nöje hon skänkte oss med en i 18 timmar räckande plågsam hjertklappning, som alldeles utmattat henne. De sista orden jag i går aftons under plågorna hade från henne voro uttryck af den innerligaste och gladaste resignation, och tro att hennes lidande var henne godt. Det är i många fall en bra ovanlig och

utmärkt varelse som tål att tänka öfver. Jag ville bra gerna du skulle komma att känna henne mera.

Vill Baader i sin Skrift säga annat än: att Religion och wettenskap måste genomtränga hvarandra ömsesidigt, att Tros dogmen (detta förstår jag ej rätt hur han menar) ej hämmar men utvecklar Intelligensens frihet, emedan den öfver Menskoförnuftet liggande sanningen upphäfver Inteligensernas subjektiva deras utveckling hämmande rigtningar, och genom det den tar i anspråk och genomtränger ej blott en Meniskas men Societetens förnuft, och mängd af Meniskor förena sig att hylla dess spira vitsordar den sig som absolut Gudomlig sanning — i hvilken sanning Menskoanden först blir fri och kan nalkas Gud.*)

Jag känner ändå att det är mycket i skriften som jag ej fattat. Vi måste läsa den tillsammans och det skall väl klarna. God afton Du som är så god som rik, och som är rikare än någon jag vet i verlden.

Fr.

134. Till Böklin.

Onsdag kl. 9 [maj? 1833].

Min goda Bror god morgon! Jag har läst Rückert sen 6 i dag. Vet du det är en dråpelig karl och jag tackar dig af hjertat att ha gjort mig bekant med honom. Hvad tänker Du om de tre bladen i Baader? skola vi ej vända om dem i morgon ef. m. om du har tillfälle.

Till Halland blir ingen resa af för Gr^{nan} Wr. och jag får således bli i mitt kära dyrbara Skåne så länge.

Versarne skickar jag Dig som du ville.

135. Till Böklin.

Tisdag [maj? 1833].

Min præexistens hvilar tungt på mig min goda bror. Vill du ej se till att lätta litet för mig bördan af mitt salig lycksaliga lif.

Lefde jag lycksaligt så lefde jag medvetande. Om detta medvetande af ett högre och fullkomligare lif för mig gått förlorat, och om

*) Illa sagt alltihop, men bättre förstått än det låter.

hela mitt jordelif är blott ett sträfvande att återvinna hvad jag förr ägt, hvad tryggar mig för att då min dag här är slut jag ej inslumar från mitt här med kamp och flit återvinna minne, och blott vaknar för att under en ny arbetsdag söka påminna mig min gårdagsläxa. Ack vore ej lifvet annat än en succession sålunda af dagar och nätter, hvem kunde vid aftonen längta efter Morgonväckten?

Hvar lefde jag förut detta högre lif — dock ej på jorden eller i en materiell verld? Och mitt slägte, lefde jag i samma beröring med det såsom nu? Voro vi alla fallna före vår hitkomst, och mer och mindre så som Plato antar och hvarmed han förklarar våra olika lotter i jordelifvet?

Nej! jag känner det blir för grumligt och ängsligt, isynnerhet därför att jag ej kan rätt reda mig till att uttala den svärm af frågor som surra som Getingar inom mig, — vi måste snart tala härom, — jag känner nu som om mycket skönt kunde klarna för mig om denna idé om præexistensen blefve mig ljus och tillfredsställande,*) den är mig nödvändigare än jag ännu för få dagar sedan trodde, och jag tror du skall göra mig den ljus.

Du sade sist då jag yttrade att jag ej kände behof att ha reda på min præexistens: »Det kommer väl!» Och det har kommit, och jag ser ganska väl ren huru mycket blott genom klarheten i denna idé kan få en god förklaringsgrund och consequens.

Onsdag eller Thursdag — mycket goda dagar för att språka vishet, — vill du då gifva mig den? Oden och Thor gifve att jag kunde ta rätt emot den!

Fr.

136. Till Böklin.

Tisdag [maj? 1833].

Jag hade så mycket att säga Dig min goda vän, men ingenting kommer ut ty en liten målning som skall bli färdig håller mig fast vid penseln. Dina Genier omsväfva mig, vakande och såfvande hör jag de ljufva mäktiga andarne mana mig att lära känna dem närmare och fullare förstå deras väsende. Riksdagsmannen generar mig otroligt, — jag börjar väl förstå dig nu och tycker Du måste ha rätt, — men då förekomma mig Jesu ord: »Det blir glädje i himmelen öfver en syndare som sig omvänder och bättrar mer än öfver nio

*) kunde den framför allt förena sig med mitt behof att i lifvet se framgång och ej omgång!

och nittio rättfärdiga som ingen bättring behöfva», — och Syndaren vill åter synas mig en rätt intressant personage i skapelsen, och jag vet ej hvad jag skall göra af S...n. Men jag vet Du skall hjälpa mig.

Præexistensen är mig nu så nödvändig få reda på. Goda min bror gif mig några frågor öfver den att begrunda medan jag sitter vid min pupitre. Någon dag i denna vecka får jag väl se dig och får då hjälp att besvara dem.

Tack så innerligt för bref och böcker. Jag har tittat i de sednare och sett nog för att förstå huru goda och intressanta de skola bli mig.

Din
Syster
F.

137. Till Böklin.

Thorsdag [6 juni 1833].

Huru kommer det till min goda att jag ej hört af Dig på hela denna tiden?! Omöjligt kan du vara missnöjd med mig! Nej min Bror du måste vara sjuk eller har Du qvarblifvit i Wäa — eller har Du rest till Maltesholm och fastnat vid att omvända Gr. D. * *, eller har Du skrivit ett ord och någon liten gemen trollpacka har kapat bort det för mig eller har du velat komma till mig men höga berg ha stängt vägen för Dig. Kanske har Du helt christeligt tänkt att pröfva mitt tålmod och öfva mig i försakelse och i väntande,*) — säg mig nu hvilken af dessa förmodningar kommer sanningen närmast, — och var för all del »upprigtig» mot

Din
Syster.

En dag i denna vecka måste jag se Dig min goda vän ty i början af den nestföljande flyttar jag troligen till Åkesholm med min döende Hedda. Likväl kommer jag emellanåt till Staden

*) N. B. Jag har ingen atom af Jobs natur i mig.

138. Till Böklin.

Lördag d. 8 Juni [1833].

Det är i de sednare stycken af Baaders skrift ej något som synes mig mörkt, jag fattar hans mening fullt och jag kan väl tillägga kärleksfullt.

Blott i st. N. 38 synes mig hans yttrade tanke öfver Mskans Superioritet i Universum ej tillfredsställande, ej heller beviser han grundligt sin sats. i St. N° 4 vet jag ej rätt hvad han vill säga med »Sonnennacht». Är det solens frånvaro? men huru kallar han den då sednare Sonnen-manifestation? I samma stycke talar han [om] Naturens missgestalter som uppkommit och skola förgå i följd af Mskans förvandling. Men hvad kan man då i Naturen och bland djurslägterne bestämt säga vara Missgestalt, karikatur? Finnes det någon planta något Djur som ej äro godt för något eller någon?

I frågan om Præexistensen bekymrar mig som jag ren sagt aldramest huru det är möjligt att vi alla, de bättre som de sämre kunnat så somna ifrån medvetandet om något så viktigt så ingripande i vårt lif och varelse som det af en begången skuld, af ett förlorat paradiset; — och sen vid betraktandet af Meniskorna och deras öden här, huru de lefva de veta ej huru och hvarföre, huru de flesta äro goda eller onda alltefter som naturliga anlag och yttre omständigheter bildat dem, huru många födas idioter och dö så huru tusentals Mskovarelser dö i födelsestunden med ett ord huru få här lefva sig upp till ett högre medvetande en ädlare personlighet — så sänka sig för min syn moln som skymma ej blott det förlorade men det tillkommande paradiset. Ty, då medvetandet om sjelfförvållad skuld är så viktigt för min försoning — (och de Millioner som knota: »Jag föddes här syndig — hvarföre vill Gud straffa mig för det han vållat?» bevisa huru viktigt) hvarför är den mig undandragen — kan denna viktiga sanning blott genom spekulations örnflygt hemtas ned från högre rymder hvarföre fick den ej förr kraft att spanna vingen till den djerfva färden — och tusende mot himlen rigtade trängtansfulla frågande blickar hvarföre fingo de ej ljus förr — dessa med skäl mot en skenbart orättvis dom uppsvällande hjertan hvarföre fingo de ej*) ödmjukhetens frid och kraft? Ack detta förr eller sednare!! Vidare, om Mskan skall födas här för att återvinna sitt högre medvetande — om det är enda medlet — hvarföre de fäniga de eländiga som ej kunna höja sig ur ett djuriskt lif? Och ännu — vi äro så svaga, gå så felande genom lifvet, så bristfulla bort, — kunde jag ej med skäl frukta

*) genom ett bättre vetande

att än en gång somna djupt, glömma min kärlek emedan den ej var stark nog min strid och min seger emedan de ej vore Gud fullt värdiga — hvarföre skulle jag minnas min försoning — jag har ju glömt mitt fel!

Du skall säga mig att mitt Synd-lif här på jorden är minnet och påminnelsen af mitt fel och så skall äfven uti en förklarad verld min salighet bevittna min försoning — väl! men det är ängsligt att blott af verkan dömma till orsaken — att särdeles då man sjelf är denna orsak ej veta deraf knappt ens som en dröm — det är ju bra besynnerligt obegripligt!

Hvad Du i går aftons sade om omöjligheten att förklara Mskan här utan en præexistens att förstå henne utan som en evig tanka af Gud, förstår jag ej rätt ty denna tanka måste dock en gång ha blifvit till i tiden Skapelsen måste väl ha skapelsemomenter då det eviga ordet uttalar sig — Guds »Warde ljus!» ljuder dock en gång öfver chaos, och Adam slår sitt öga opp den sjettedagens morgon. Vore det ej för Arfsyndens skuld*) förstår jag ej hvarföre vi ej kunde i detta jordelif se vår första morning vår första kallelse till att vara Mskan måste väl dock en gång för första gången sagt sig »Jag är!»

Min goda bror hvad jag här sagt och som du väl ofta hört mig yttra väl äfven ofta med månet ännu ej fullt af mig förstått ord besvarat, äro som du nog kan veta inga bestämda tvifvel (jag är ej klar och stark i tanken nog att ha sådana) de äro strömoln som alltid tid efter annan återkomma och som Du väl lätt nog skall blåsa bort. Mycket har jag ännu att fråga men gömmer till mandagen. Min goda Bror

Din Syster.

139. Till Böklin.

Åkesholm d. 14 Juni [1833]
Fredag.

Helsning till Dig min goda Bror! Kringsusad af Bokskogen med St. Martin oppslagen bredvid mig skrifver jag dig till. Blott några ord i dag ty jag har blifvit hindrad från all egen sysselsättning sen jag kom hit och nu är det afton och posten skall expedieras.

Jag kan ej beskrifva hur barnglad lycksalig och tacksägelsefull Gr^{nan} Wr. var hela dagen i går. En fånge befriad ur ett långvarigt fängelse kan ej med djupare rörelse hälsa våren och dess herrlighet,

*) Och öfverhufvud för allt lidande här,

känna lifvet mera lätt se framtiden mera ljus, det var ett oafbrutet spel af tårar och leenden stilla njutning och kärleksfulla utrop. Du skulle ha sett henne ögonblicket innan vi afreste då man satte på henne hatten, klappa händerna och skratta i outsäglig och barnslig förtjusning. Dagen efter vår ankomst var allt förändrat. Hon hade så häftiga plågor med yrsel och föll efter dess i en så dödlik sömn att Gr^{nan} Som . . m och jag ren begräto henne som död. Det var kl. 7 om afton först hon återkom till medvetande. En stund derefter var den nyss död-rika en lefvande och älskande varelse, kl. 9 spelte hon Guitarre och sjöng. I dag är hon lugn och sig lik i allt, blott svullnaden har mycket tagit till. O Gud bevare henne blott för häftiga plågor! hon har ej kraft att bära dem jag ej att se henne lida.

Här är vackert inom och utom hus men jag kan ej nu stort märka derpå, snart hoppas jag med klarare ögon betrackta det med Dig. Baron Henning reser inom kort.

Ditt bref erhöll jag innan jag reste och tackar hjertligt derföre. Den der svåra frågan om hvad som egenteligen är ondt skall jag noga begrunda och söka besvara. St. Martin betraktar jag (kan ej ännu säga läser) med vördnad och förtjusning såsom en rik källa till lif och glädje.

Hedda ber om sin hjertliga hälsning till Dig om Söndag skola vi läsa Din Predikan. Snart mer från

Din Syster.

Då du är god skrifver mig till lemna ditt bref på posten.

140. Till Böklin.

Åkesholm d. 22 Juni 1833.

Hörde Du min goda Bror Heddas och mina samtal hörde det som vi höllo förleden natt då jag vakade öfver henne skulle du finna huru fullt huru innerligt vi förstätt Jesu ord: »Du i mig och jag i dem så. att vi äro fullkomne uti ett»; du skulle se att vår vänskap är så öm derföre att dess rot ej ligger i tiden — om ock mången gren flätar sig kring jordiska behag. Vi älska i hvarandra blott Gud, och längta och sträfva att i honom helga och förklara den sympatie som är oss emellan och som ej blott ligger i våra andars syskonkärlek till det evigt goda.

Ack min goda Bror du skulle glädja Dig öfver Din Syster om du såge huru allt mera likgiltiga bli för henne jordiskt väl eller ve, huru

jag blott begär »att göra Din vilja o min Gud». Denna känsla detta begär fattar mig ofta med obeskriflig styrka — huru lugnt syns lifvet huru jemn vägen i dessa stunder.

Jag tänker ofta på skiljnaden emellan att vara olycklig och vara usel, jag förstår detta så väl ty jag har upplefvat det inom mig sjelf.

»Mskan i sin storhet och i sin låghet är ej lätt att fatta», så vill jag påminna mig föllo dina ord under vårt sista samtal. Jag tänker ofta på dessa. Utför något mera åt mig då du har tillfälle detta thema min Bror. Visa mig också i hvad förhållande den Moraliska storheten står till den intellectuella, — säg mig om Du anser en god Hottentott stå närmare sin Skapare än Napoleon, en olärd men renhjer-tad bondflicka mer värdig himmelen än Kant ell. Helvetius.

Vi vänta och längta nu blott efter Baron Wr . . s afresa för att kunna be Dig med trefnad för Dig tillbringa en dag här. Här är vackert och trefligt. Marmorn andas i de stora salarne och ute i parken sjunga fåglarne susa de höga bokarne — och man kan förvillla sig utan att tappa bort sig. Jag tillbringar mina dagar med att vårda min vän och att gå ut, äfven med att såfva — ty för att stå ut med att vaka hvarannan natt måste jag föra ett nästan blott kroppsligt lif. Läs och skriva kan jag föga. St. Martin har dock ren gifvit mig mången rik stund.

Din predikan läste jag förleden Söndag högt för mina två vänner, den gladde oss rätt innerligt och jag undrar ej på om Dina åhörare i kyrkan sitta så begärliga att suga i sig sådana ord.

Hedda är ej sämre utom i att sömnlöshet och svulnad tilltaga denna sednare är ryslig. Ack ofta måste jag be för henne om ett hastigt slut, så vändefullt är lifvet, — men plågorne upphöra och himmelen slår åter upp ur öga och tanke och allt är godt och ljuft åter.

ej mer för i dag men snart kommer jag igen.

141. Till Böklin.

Ovesholm d. 19 Juli 1833.

Blott en liten aftonhelsning till Dig min vän! Efter åskvädret hvilar naturen och små fåglarne titta litet dufna och undersamma ur de våta löfven och börja småqvittra. Litet dufven liksom de tittar jag fram i behof att tacka Dig för »fröet» som jag längtar utveckla

med Dig. Många saker ville jag fråga dig om men nämner nu i hasten blott en. Jag tänker ofta på Din mening om andens inbildande i materien — och hur vid misslyckade försök — (döfödda barn etc) den drar sig tillbaka till dess den åter finner tillfälle uttala sig i ett nytt organ. Men gäller detta för varelser som omkomma i moderlifvet — borde det icke äfven gälla för hvart och ett väsen som ej hunnit utbilda sin personlighet som ännu ej genom en fri handling gjort sig förtjent af odödlighet, — således för barn och för mycket unga Mskor, ja väl äfven för månget gammalt barn — alla dessa skulle då dö blott för att födas här på nytt till dess de här hunnit lefva sig upp till frihet och förvärfva sig hemman i Guds gårdar?

Har jag uppfattat detta orätt min goda vän? rätta mig och säg mig huru du betraktar barns och andligt omyndigas död.

Nu god natt! det är sent — Hedda är så sjuk så sjuk i afton — bed bed för henne — så vill nu göra

Din vän
Fredr.

142. Till Böklin.

Lördag [20 juli 1833].

Jag tackar Dig innerligen min goda Bror för det Du så ömt och omsorgsfullt tänker för mig och min lidande vän. Jag är viss Du skulle vara tillfredsställd om Du hörde våra samtal och de ord med hvilka jag när det låter göra sig föder hennes själ, — de frågor med hvilka jag söker väcka det slumrande lifvet utan att uppstöra det smärtsamt. »Gud är kärleken, han vill låta finna sig, han söker oss »och lyfter oss till sig, — försoning är upphäfvande af synden som »skiljer oss från Gud och återförening med honom det enda och evin- »nerliga lifvet. Medlet är Christendom, lif i Jesus i hans anda, helgat »sinne goda gerningar.» Försoningsläran står klar för Gr^{nan} Wr. och en tid före hennes sjukdom var verkligen begäret till rening och bättring eller ny födelse af sitt inre brinnande i henne. Hvad som oroat och bedröfvat mig har varit att under tilltagandet af hennes sjukdom märka mera likgiltighet för det »enda nödvändiga» ett löst sväfvande från ett ämne till ett annat; — tvifvel finnas ej — utsagda åtminståne, det är mera likgiltighet en slags luftig tro på att Gud skall göra allt till det bästa.

Sköna stunder af ljus och lugn har hon likväl — I det hela ser man att plågorne och sjukdomen öfverväldiga själskrafterne. Jag »svär-

mar ej omkring med henne i Mskoandens Hades»,*) — blott det säger jag henne att den fria och förklarade Anden är låfvad en »ny himmel och en ny jord». Jag läser för henne Johannes och Paulus hon älskar och förstår dem. Ändå felas mycket, — det felas känslan af fallet — det rena begäret till ett bättre längtan till försoning för-
 ening med Gud, — det har varit mycket starkare än det nu är —
 men det är ett hårdt plågans band som trycker henne nu, kanske då
 [det] lossas skall äfven anden förlossas ur mången boja som nu häm-
 mar.

Jag tackar innerligen Gud att hennes tro på mig nu är henne ett
 verkligt stöd ty detta är Guds nåd och verk.

Jag lemnar henne nu föga mer.

Ännu en gång tack och innerlig tack till dig min Bror.

Fr.

143. Till Böklin.

Ovesholm. Mondag afton [22 juli 1833].

Snart snart har det oroliga hjertat slutat att klappa! Döden hvil-
 lar ren på Heddas anlete, och det är kallbrand i benen. Efter 5 tim-
 mars rysliga plågor natten emellan Lördagen och Söndagen tycktes
 kampen mellan lif och död vara utkämpad sen har hon legat i en
 slags dvala och går troligen ur denna in i döds-sönnen. O måtte
 Gud lägga henne vid sitt bröst — måtte hon vakna der full af frid
 och kärlek! Jag ville vara med henne! Bed bästa Böklin du lyck-
 lige troende bed för henne

och för Din vän

Fr!

144. Till Böklin.

Ovesholm d. 23 Juli=33.

Gerna o! gerna återtar jag mina förhastade ord öfver Heddas till-
 stånd — det var blott en liten tid som anden tycktes sjunka under
 trycket af kroppsliga plågor. — I dessa sista dagar har den lyft sig
 fri och förklarad. — —

*) Det var till min egen tröst för henne jag öfver detta sökte ljus
 hos dig.

Nu är kroppen nästan blott ett sår — målet oredigt och tankarne, — men hon ler mot sina vänner och hon ber barnsligt till Gud. Du skulle ha sett och hört henne nyss — huru hon sammanknäpte de blånade svullna och darrande händerne under det jag högt läste Fadervår och välsignelsen — hon kunde ej följa med och klagade halfgråtande att hon ej förstod — men tillade med lugn i det hon satte sig upp och såg mot himlen »nu förstår jag ej — — men snart — deruppe skall jag förstå bättre!»

o måtte hon snart befrias! det är ett kval att se hennes tillstånd men hennes lifskraft är så stark. —

Snart snart vill jag se dig sen hon är borta, — och söka i ditt öga hvad jag fann i hennes — frid för min själ då den var upprörd och led. Jag skall skrifva vidare till dig i morgon afton.

Fr.

145. Till Böklin.

Ovesholm d. 25 Juli 1833

Gif mig gif mig af Din torrögda Philosophie! o min goda vän den har ännu aldrig förfelat att innerligt värma mitt hjerta i det den upplyst mitt förnuft. Tala för mig om uppståndelsen säg mig hur anden löst ifrån det jordiska fängelset åter tager gestalt — låt mig få tänka öfver min förklarade Hedda och glömma den bleka bilden som ligger och förrutnar några rum ifrån mig — och som nyss var hon som jag så innerligt älskade. Jag har ej haft någon mörk tanke min vän ack Jesus är ju der — jag älskar jag tror på honom. — Han lefver vi skole ock lefva! och skulle jag ej tänka derpå så skulle jag dock känna att Hedda lefde och verkade uti mig — ibland med en så utsäglig känsla af frid och glädje, — men jag har ett sådant begär att se henne att se huru hon mornar sig vid tändningen af en ny dag och älska och välsigna henne — — jag vet jag kan älska och välsigna henne nu — men det är ända så olika emot att göra det Ansigte mot ansigte. O kunde jag nu få lägga mina armar omkring henne få se i hennes goda ömma öga höra hennes tröst!!!

Det trycker mig så djupt ibland att jag ej älskat henne nog att jag så mången gång försummat ge henne den glädje jag kunnat — det är så uselt att ej kunna älska rätt! . . kunde jag få se henne kunde jag få be henne förlåta mig — höra henne säga som jag hört förr »o säg ej så — ej detta ord min Fredrika!» då skulle allt vara godt! Goda Hedda! om du välsignar din vän så skall du göra henne lik dig i sinnets enkelhet och godhet lik dig i förmågan att älska!

Så mycket folk och saker förströr mig plågsamt och ofruktbart här nu; — jag behöfde vara ensam eller med Dig. — om du har tid skrif mig till, skrif om uppståndelsen!

Doktor Bergman har varit här i eftermiddag — han skall hålla lik-tal över Hedda. Min goda vän hvad den hygliga meniskan säger mycket onödigt! Han var så vänlig mot mig, bad mig i sitt och sin hustrus namn komma och hälsa på dem, — jag låfvade, ty, sade jag, »troligen återkommer jag framdeles till Skåne». Du vet på hvil-kens bjudning. God natt bästa Böklin! du har i mer än ett afseende lyst frid öfver Hedda ty din lära gick genom mig till henne och gjorde henne ljus. Gud välsigne dig derföre!

Fr.

146. Till Böklin.

Lördag [27 juli 1833].

Mera mera om Hedda och om uppståndelsen när du kan, när du får tid!!! ack det var ljufliga ord bland dem du gaf mig i går — men huru mycket mörkt och obegripligt ligger ännu för mig! Och sedan andesynerne — Vår frälsares uppenbarelse för sina lärjungar efter döden äfvensom så månet vänligt besök som vi vete blifvit af bortgångna vänner skänkt deras på jorden ännu kvarlevande älsklin-gar vittnar ju om att Menskan med sina ädlare sinnen kan förnimma se och höra gäster från högre verldar.

O Jesus Jesus hvad jag nu mer än någonsin älskar dig! Hvad vore jag nu utan tron på dig uppståndne frälsare. —

Jag kan ej nu skrifva som jag ville och hvad jag ville ty jag är störd och påskyndad af Baron Henning den stackars bråkiga meniskan, — som har en oro öfver att få tala med Dig har hållit på att skicka efter dig med hästar och vagn och som jag ej fått i ro utan genom löfte att skrifva till dig och fråga dig i den viktiga angelägen-het som nu så ligger honom på hjertat. Han har nem: satt sig i hufvudet att ingen annan än Du kan uppgöra liqviden med Organis-ten Möller och hans musik — eller veta huru dermed bör tillgå och jag måste be dig sätta honom i klarhet härmed — ty han vill ej tro nå-gon annan. Baron Wr. vill ge 100 rdr B^o i ett för allt bör dessa lemnnas till Möller ensam och han sedan efter godtfinnande få be-tala den musicerande personalen eller tycker du det är bättre att Ba-ron Wr. fördelar sjelf betalningen emellan Möller och de andra och huru stor del af Summan bör då den förstnämde ha? Min goda Bök-lin drag på munnen så mycket du vill öfver detta uppdrag men gif Wrangel och oss ro i denna sak medelst några ord.

Var viss om att nu när som helst vara välkommen till Wr—l. i hans hus. Hvad hans hustru värderat och tyckt om är nu lag och Evangelium för honom, ja! jag är viss om han skall fördenskull se dig med verkligt nöje och ett deltagande ord eller blick från dig skall kalla fram hans tårar och utgjutelsen af hans underliga smärta. Jag hinner nu omöjligt mer, — mer i afton kan du komma ut med Holsteinaren nu så är du oändeligen välkommen till oss alla och föres af Wr. åter in i afton — i annat fall gif ett ord till upplysning för Wr.

Fr.

147. Till Böklin.

Ovesholm [28 juli 1833].
Söndag.

Jag har i afton följt min Heddas kropp till dess sista hvilorum. Sol och måne blickade vänligt i qvällen deröfver, och jag bäddade åt henne med blommor och välsignelser. Det kännes sorgligt sorgligt — men ändå godt.

Jag måste be dig bästa Böklin vara god se på ineliggande versar dem Baron Wrangel tvungit mig med gråt och böner att skrifva. Säg mig om de äro rigtiga i anseende till språk etc. och var god låt mig få ditt svar med Tisdagsbudet. som afgår kl. 10 från Chstad.

Jag hinner ej i detta ögonblick mera, förlåt

Fr.!

148. Till Böklin.

Ovesholm d. 31. Juli [1833]

Goda bästa Böklin vill du göra mig den vänskapstjensten att gå genast vid emottagandet af detta på boktryckeriet och öfverse korekturarket till versarne du vet?! Wrangel har skickat dem i går aftons till tryckeriet utan att be någon se efter tryckningen och är nu i tusen ångest deröfver. Det är ledsamt jag ej kunnat tala med dig om versarne och hvarföre jag ej följt några af de förändringar du föreslagit. En vers har jag tillagt som du får se. i afton skall jag skrifva mer till dig och om Fredag få vi språkas vid.

Fr.

149. Till H. G. Trolle-Wachtmeister.

Christianstad d. 11 Aug. 1833.

I öfvermorgon lemnar jag Skåne — kanske för alltid, — och det må nu passa sig eller icke passa sig, så måste och vill jag säga ett ord åt Excellencen Wachtmeister, — ett ord till afsked och innerlig tacksägelse ty han har gifvit mig mycket, — mycket mer än törhända han sjelf tror. Böcker kunna alla gifva till låns, — men det ganska få kunna gifva, äro dessa ljusblickar ur egen själ, vid hvilka man tänder sin lampa och skådar och urskiljer föremålen i nya högre sannare ljus och färger.

»Pröfver allt och behåller det goda» säger Aposteln, — och vi alla vandrare i tiden och samlare för evigheten, söka, pröfva, och — behålla — vanligtvis glittret i ställe för Guldets — i brist af ljus i lampan — och i brist af en Granne som vill och kan låna Eld. Ers Excellens lät mig »låna Eld», — hvad som var sublimt hos Shakespeare, qvickt i Hogarts karikaturer, — hvad som egenteligen ger en sak sin fysiologi och skiljer den ifrån en annan — lärde jag först på Årup att förstå, — ljus skilde sig från skugga — dager från skymning, — verlden blef ny och rik och intresserfull för min blick, — och jag var lycklig, och tackade Ers Excellens i mitt lifvade hjerta.

Jag ämnar fortgå på den bana der jag ren mött uppmuntran; om min penna får mera lif kraft och bestämdhet — så har jag det Ers Excellens att tacka, äfvensom för mången rik njutning för min egen känsla i denna rika och med mångskiftande föremål uppfyllda verld der jag ej mer går så närsynt.

Jag skrifver ej detta i hopp eller önskan att få ett svar ej heller för att draga Ers Excellences uppmärksamhet på en liten Meniska och hennes tankar, — det är blott en utgjutelse, ett innerligt behof att yttra tacksamhetskänslor så ofta och så lifligt kända — och är viss på att denna försäkran »Ni har gjort en Medmeniska mycket mycket godt — Gud löne er derföre!» — ej kan annat än göra en ädel man nöje.

Fr. Br.

De böcker jag fått låna skola af min Svåger ordentligt återlemnas i Ers Excellenses händer.

150. Till Böklin.

Alingsås d. 21. Aug. 1833.

Då jag här steg ur vagnen vid Gr^{uan} Lewenhaupts hus stod min lilla Agathe vänlig och blek i porten. Sen omfamnade jag Mamma sen fick jag ditt bref, — jag kan ej säga hvilken af de tre hälsningarne var mig kärast. Tror du jag sen fått en stund att använda till skrifning? Omöjligt! conversation porträttering af vänner åt vänner Middagar i hus och utom hus — och sen om afton var jag så trött och sömnig — — Men i afton fast vi kommit hem nära midnattstiden måste jag säga dig ett ord. Först att jag skall skrifva ordentligt så fort vi kommit fram till Årsta sen något om resan. Eller snarare jag gömmer det ty jag vill tala mer än jag nu hinner om Sperlingsholm och om hvarjehanda, således blott något om här. Älsk-värd famille Lt., Söt gammal Gumma vacker ännu vid 72 års ålder, goda och intressanta Mskor till barn. Prost Afzelius disputerande ifrig glad god och treflig, fru, qvinligt mild klar i blick och sinne varm i hjertat och en conversation som får interesse af en lefvande och enkel uppfattning af lifvet och dess fenomen. Barn ett halft dussin så, så, utom en liten flickunge förtjusande.

Mamma ser ung och elegante ut Agathe så gruffigt skral blek och mager — min lilla stackars Agathe!

Stina blir ledsamt skiljas vid hon är så bra, så god, så rolig jag har fäst mig vid henne. hon mottog din hälsning med nöje och hälsar dig tillbaka.

Min goda vän förlåt detta strunt-bref, det har intet att göra med hvad som är i botten af själen snart ett bättre från

Din
lilla vän.

151. Till Böklin.

Årsta d. 29 Augusti 1833.

Min goda Böklin jag är hemma — i mitt moderliga hem, på mitt gamla goda Årsta, och finner mig så väl i de kända kära och stärkande omgifningarne. Vidsträckta fält ligga omkring mig, hjordarne beta som förr på de gröna slätterne, himlen hvälfver sig fri och klar öfver dem, vinden stormar och hviner (som nästan alltid här) kring de höga fönsterne i mitt rum, och som förr om höstarne ser jag Falken svinga öfver storängen. Och några rum ifrån mitt, omgifna af blommor och taflor, af allt som bildad smak och sann qvinnlighet i hemmet fram-

kallar af angenämt och trefligt sitta vid deras båge mina systrar, så fulla af godhet, af oskuldens innerliga glädtighet, af känsla för allt hvad lifvet har djupast och ädlast; — blott några steg och jag är hos dem och hugsvalas af deras ömhet eller lifvas af deras munterhet. Ja här är mig godt att vara! här är jag mera lugn, mera mig sjelf än jag på länge varit det. Här läser jag med förnyadt nöje med allt djupare interesse om dina bref, här tänker jag på dig med glädje och tacksamhet — och här gråter jag Hedda såsom jag vill begråta henne såsom hon förtjenar — och talar med henne såsom vore hon hos mig. Du har låfvat visa mig huru hon ikläder sig oförgängligheten — o gör det gör det min goda Böklin min vän. Jag är mången gång ett så svagt barn jag kan ej finna mig i att ej höra ej se något af henne, att hon är så stum då jag ropar till henne i toner som — ack en enda sådan ton genombäfvade henne och förde henne till mig då hon var på jorden. Den natt som ligger bakom vår vagga låter mig då bäfva för den som står bortom vår graf, jag har stunder af outsäglig rysning — och ändå blott jag tänker »Jesus!» — äro de snart öfver. Då målar jag mig lifvet i förklarad glans i försoningens ljus — mitt öga tåras mitt hjerta darrar af glädje vid denna paradisiska syn och nästa ögonblick badar jag i ångesttårar och ropar nästan med förtviflan »Hedda Hedda är det så? vet du något derom, — är det ej en dröm — är det sanning?» Gerna må ni ändå gå igenom mig ni vågor af smärta och tjusning! — ni ge lif — och jag känner det — låta andens vingar växa.

Bästa Böklin tala mer med mig om præexistensen och uttala tydligt för mig din tanke om den. Vet du den plågar mig obeskrifligt tanken på detta i går som jag så somnat ifrån och skulle blott med rysning nästa natt lägga mig att såfva af fruktan att i morgon ha glömt i dag. Jag vet att jag flera gånger gjort dig detta inkast men tycker att jag hittills blott fådt det afvisadt ej upphäft. Och säg mig hvarföre kunde det ej vara så att här på jorden själarne födde hvarandra (såsom äfven St. Martin tycks tro) så väl som kropparne? Arfsynden kom då från föräldrarne och läran om återlösningen kunde dock bestå i sin helighet och skönhet. Anser jag hvar Mska ursprungligen en tanke af Gud så faller det mig så underligt före. Måste jag ej då tycka Gud ha haft både bättre och sämre tankar, kraftiga och svaga? — jag ser ju så många Mskor dem intet i det materiella ha hindrat att utveckla sig de äro sköna som Apollo och Venus rika som pluto*) — och ändå sådana nöt, sådana stackare! Det vore — men jag känner på laget såsom skulle du här le åt mig emedan

*) tillfälligheterna för deras själs utveckling äro alla gynnsamma —

jag tar felt om den rätta synpunkten af saken — le åt mig min goda vän men upplys mig.

Jag läser nu Rückert och läser honom med innerligt nöje. Hvilken klar och kraftig tänkare! Jag ville dock gerna höra dig öfver några af de ämnen han afhandlar, — jag finner honom ensidig eller snarare ej nog djup, — särdeles i frågan om folkens första tillstånd. Gudskelåf jag kan nu som förr sysselsätta mig på sätt som nu länge ej varit mig möjligt, och som förr vid syltgrytan som vid boken springa mina tankar friska och lefvande upp. Men vet du hvad jag förnämligast gjort sen jag kom hem? beundrat min syster Hedda. Ack hon är för god för söt rar och älskansvärd! Så allvarligt så stilla och ändå med så varm och outröttlig ifver har hon under detta året arbetat för sin blifvande inrättning Barnvården som jag omtalat för dig, väft väfvar, stoppat madrasser, stickat strumpor, sytt linne och ställt och styrt med sina blotta händer som om hon haft en stor arbetskraft at commendera, — och Hedda är uppfödd i bekvämlighet och luxe. I October kommer Barnvården i gång, lungt och med ett sinne så fromt och tåligt och gladt går Hedda att företaga sitt besvärfulla arbete. Huru gerna huru ödmjukt skall jag ej vid detta som underordnad biträda min goda syster. En sådan art af verksamhet var mig alltid kär, passande för mitt lynne och mina krafter.

Jag låfvade säga dig något om Sperlingsholm. Ack vet du der var vackert! Och jag måste der verkligen beundra att Hedda var så litet fästad vid verlden och det behagliga hon der ägde. Något mera behagligt och tjusande i Luxe än som är inom Sperlingsholms murar har jag ej sett hvarken i privata eller Kung-hus, allt är smakfullt, gladt lekande praktfullt utan att vara öfverlastadt, man tycker som man i detta hus blott behöfde stänga till dörrarne för att stänga sorgen och bekymren ute. Det är sannt att herrn i huset då ej heller fick vara inne. Det var ändå med riktigt vänligt deltagande som jag skiljdes vid detta stora barn — som de sista dagarne så temmeligen [— — —]

152. Till Böklin.

[14 sept. 1833.]

Ack hvad jag af hjertat håller med Paulus i de orden: »är Jesus icke uppstånden så är vår predikan fåfång — låt oss äta och dricka i morgon skola vi dö!»

Utan den vissa tron på Jesu uppståndelse vore jag nu djupt olycklig!

I alla fall har Rückert varit mig oändeligen nyttig och redande jag har honom att tacka för mycket mycket! Men säg håller du med R. i hans tanke öfver folkens barndom? blott ett råhets-tillstånd kallar han det och ger ingen förklaring på uppkomsten af de traditioner som finnas hos nästan alla folk och som innehålla så mången djup sanning. Emot den första Judiska tradition Genesis tycker jag han är orättvis och vill ej se det högre ord som ligger i de kanske barnsliga bilderna. hans åsigt af offertjsten är högst inskränkt eller snarare ingen. Iafseende på hvad du yttrat om denna och hvad du en gång skref om folks-melodierne tror jag mig veta att du i många delar ej här öfverensstämmer med R.

R. . s tankar om Præexistensen ha varit mig i hög grad interessanta — det ligger mycket uti dem, — men den der saken är grufligt svår! . . . Så mycket är att säga för denna åsigt men äfven så mycket mot, tyckes mig. Och så oändeligen vigtig är den att ha utredd.

hvad du förnämligast yttrat i dina bref af din åsigt af Præexistensen är detta:

»Det gifves ingenting i verlden som Mskan oftare påminner sig, än fallet och sitt förlorade paradys, men att lifvet i detta paradys undfallit oss just deruti består fallet; och att det som factum icke kan uppvisas i vårt medvetande kommer helt naturligt deraf, att det är en skuld, d. ä ett gravamen som tillkommit utom vårt medvetande, d. ä. ett ondt, som vi först blifvit medvetande af när det redan var förhanden. Och huru kan det då oss tillräknas? den frågan besvaras lättast med en annan: huru tillräknas det oss? Paulus svarar: »verklig synd blir det endast derigenom att vi upptaga det i vår vilja och hylla det.» Paralelt med fallet (arfsynnen) går nådens hushållning verksam i alla tider, och ingen har rätt att klaga.»

Men stor lust dertill har jag just nu, och jag vill, äfven litet på dig vill jag klaga ty detta är bra mörkt.

Är synden tillkommen utom vårt medvetande så är hon inte vårt fel, och det är allt en hoper orätt att vi måste bära följderna deraf. Guds hushållning i återlösningsverket bör då åtminstone ej heta nådens utan rättvisans. Och hvarföre kalla fallet arfsynnen? Så vida vi ej ärfva synden från våra föräldrar. Och detta som jag satte i mitt förra bref i fråga kunde jag allt vara nöjd med så vida jag får kalla Guds Mskoblifvande rätt och ej nåd, och så vida tusen andra svårigheter dem jag en hälften anar en hälften inser och ej kan upp-räkna bli upphäfd.

På den allt bra förunderliga tilldragelsen, att Gud i det han skapade Meniskan insåg fallet dess följder och ändå skapade henne, ger St Martin den ännu besynnerligare förklaringen att Gud ej hade tid att ändra sig. han tyckes således tro att Mskans skapelse allt var ett förhastande.

I alla fall är det der underligt att tänka på min goda vän — men säg mig hvarföre skall Gud kunna förutse god-tyckets verkningar eller nycker? Ligger ej det i dess natur och ligger ej dess felaktiga natur just deri att det ej kan förutses af Gud emedan det lyder ingen lag emedan det slitit sig löst från Guds vilja och kan ej mer af denna styras. Guds andes verksamhet som går derpå ut att sedan fallet upphäfvat det godtyckliga för att sätta sin vilja som ledare i stället, är ju den egentliga meningen af hvad vi kalla försyn?

Ännu en fråga måste jag lägga ned i mitt bref och den är öfver dessa uttryck: »ett lidande med qual eller ett lidande med segerfröjd, »förtviflans eller förtröstansfullt» Hvad är lidande i ett paradis? — i ett tillstånd af ursprunglig renhet och salighet? Jag fattar det ej. Du har ibland sagt att beröringen med högre sferer, att födandet af ett nytt lif, — blixtrarne från ljusare lifskretsar, väcka smärta. Men hvarföre så? Jag har ej känt det så på jorden, — då högre och friare åskådningar bröto skalet som omslöt mitt lif då jag kom i beröring med personer mig mycket öfverlägsna var det alltid glädje hög utesäglig glädje jag kände, — jag har ej erfarit en sällhet högre än denna. Ännu en gång hvad är lidande uti ett tillstånd af fullkomlighet? och utan lidande hvad är njutning, hvad glädjens sol om vi ej gå fram i den ur smärtans skuggor? — vi kunde ej känna dess värme.

Och nu nog med frågor denna gång — huru mycket mycket är ej som jag borde ha talat ha läst med dig om!

F.

153. Till Brinkman.

[Okt. 1833.]

Jag ville gerna se er och andra vänner — men jag duger ej för någon, ty jag är ej glad, och lifvet rör sig så tyst, så tyst i mig, just som hos ett barn, som slumrar af efter en smärtsam aga. Gud har agat mig — ty Han har tagit ifrån mig en varelse, som jag innerligt älskat — lifvet, ömheden och glädjen har jag sett slockna i ett älskadt öga. Ni vet hvem jag menar. — — — Icke är det underligt om man, med känslan af en förlorad glädje i sitt hjerta, gerna är tillsammans med en natur, som af-

klädt sin glädjeskrud och står blek och mulen — en trogen, men talande spegel, som tröstar just därför att den sympatiserar.

Tro likväl icke — ni, som så sannt och skönt sjunger lifvets eviga ungdom — att icke jag äfven ser:

»vissnande slätter

Åter af perlande dagg friskas och blomstra på nytt.»

Jag ser dem — lifvet ligger rikt för mig, fullt af ädla och goda andar, fullt af vetande och skönhet. Mitt hjerta klappar varmt mot lifvet; och döden och höstdagarne skola aldrig, hoppas jag, låta mig glömma gudsgodheten och en blommande vår.

154. Till Böklin.

Årsta d. 25 Oct. 1833.

Ord äro så dumma ting min goda Vän, de tolka så illa, och qvickare bli de minsann icke för det de gå genom en Gåsfjäder. (åtminstone genom min.) Det skall bli roligt en gång då man ej behöfver bruka ord, utan kan utan vidare omständigheter se hvarann in i själen.

Jag skall nu tala litet om ditt Bref af d. 16 Sep. och om hvarje-handa annat.

Förrän i detta bref hade jag ej förstätt att du kallade vårt närvarande tillstånd »Natt», och jemförde suspensionen af vårt högre medvetande, åskådningen af i går och i morgon, med den vi erfara under vår nattliga sömn. Jag trodde förut du förliknade öfvergångarne, t. ex. döden och vårt inbildande i detta lif, — vid det nattliga tillståndet, — och detta störde mig, ty nu då jag ansåg mig vaknad från Nattsömnen, och ändå icke kom i håg något i går, tyckte jag det såg illa ut med minnet för morgondagen, d. ä. efter nästa Natt, döden.

Det är då natt nu. O ja! deri kan jag finna mig, ty ofta känns sömnen ligga så tung på ögonlocken, men vist har denna natt bra vakna klara drömmar, och de tala ändå icke för mig om i går, om de vänner jag i går älskade, — och att ha förlorat minnet af detta sednare, är af all glömska den värsta. Nå . . tålmod! Det skall bli skönt när solen uppgår i morgon.

Att anden præexisterar och måste af evighet præexistera hos Gud var mig längesedan klart, — men det är mig så omöjligt att icke tänka mig en början för denna Andes tillvarelse i tiden, en dag på hvilken hon för första gången uppvaknat till medvetande af sitt jag, — så att jag i förskräckelsen af att icke vara medveten af ett sådant

uppvaknande före detta lifvet, kände behovet att försätta hennes begynnelse till utveckling i ändligheten här på jorden. Men den här medfödda synden och lidandet protesterar alltför högt mot denna åsigt. Det är af hindren för antagandet af Mskans första utveckling i tiden såsom skeende här, det enda jag fullt begriper.

Det står någonstädes i nya testamentet, jag kan icke påminna mig hvar, om den i Christus lefvande Meniskan eller den i honom pånyttfödde: »Och han skall ingå och utgå och finna bete.» Detta är väl sagt i afseende på Mskans involution och evolution i och ur tiden, och tyder på den rena och fulländade andens finnande af sig sjelf sin verkningskrets, och sin sällhet, i alla de olika tillstånd han i tiden må genomgå, nem. icke blott i jordelivet utan under genomlöpande af lifvets hela periferi. De gjorde mig nöje dessa enkla ord dem Dina i detta ämne hjälpte mig att förstå.

Din uppståndelse-lära gör mig den innerligaste glädje. Den är klar, den är tillfredsställande, och den är herrlig! Och på det skönaste sammanfattad och uttalad i dessa ord som läto mig blekna och gråta af glädje: »till Mskoandens gestalt hör icke blott figur och verkningskrets utan äfven ett Helgonsken.» Du har der låtit din uppståndelse-lära liksom plastiskt framträda. Jag ej blott förnimmer jag ser den uppståndne.

Jag har gjort bekantskap af Göthe i höst, och haft deraf ett oväntadt nöje. För tre år sedan läste jag Göthes Meister W. . . s Lehrjahre, och de gjorde på mig intet annat intryck, kvarlemnade ingen bild utom den af en slags smörja som var mera af djefvul än Gud uti, och som för öfrigt ingen kunde reda sig ur till klarhet. Jag har i dessa dagar läst om den, och jag märkte att en hoper fjell måste fallit från mina ögon, ty midt [i] smörjan som väl ännu stod kvar, såg jag en skön och solbelyst verld. Och i Göthes blick såg jag med en förnyad klarhet ut i verlden, och betractade det harmoniska spelet af alla Mskokrafter, den fria utvecklingen af alla anlag, — mycket nytt och mycket skönt såg jag som vore för långt att skriva om, och klarare blefvo mig detta lifvet och det tillkommande ell. det ideella, i deras förhållanden till hvarandra. Men något generar mig likväl så i allmänhet, som i Göthes särskilta åsigt af lifvet. Han tyckes finna så mycket godt som dock icke har sedlig skönhet, ja väl ofta motsatsen. Jag skulle vilja dömma alltings godhet efter den Måttstock som Rückert ger, men får då brottas med mig sjelf; ty äfven jag finner mycket t ex. i konst, skönt, som dock gör ett oheligt och orent intryck, jag finner mycket älskansvärdt som jag ej kan finna aktningvärdt o. s v. Det anar mig att dessa tycken icke

stå i motsägelse med en god en sedlig verldsordning; men jag hittar ännu icke på huru de skola förenas. Men se här hur Göthe talar:

»Ich kenne freylich Menschen genug die sich bey den grössten Werken der Kunst und der Natur, sogleich ihres armseligsten Bedürfnisses erinnern, ihr Gewissen und ihre moral mit in die Oper nehmen, ihre Liebe und hass vor einen Säulengange nicht ablegen, und das Beste und Grösste was ihnen von aussen gebracht werden kann, in ihrer Vorstellungsart erst möglichst verkleinern müssen, um es mit ihrem kümmerlichen Wesen nur einigermaßen verbinden zu können.»

Väl, men hvad är det bästa det största om icke det förer Mskan närmare det goda och eviga? Vällustens bilder kunna vara sköna, — men då de reta Mskan till fall, — icke äro de goda, anorlunda än som konstverk, och denna godhet kan blott anses relativ eller bisak till det sannt goda? Är då icke det sköna och goda ett? Skall man kalla ett skälmstycke godt för det det är genialiskt? Borde icke beundran som gifves åt missbruket af en kraft stämplas till en kontrabands-vara, de par le Roi des Rois?

Göthes personer i denna bok äro mig deremot motbjudande utom Natalie och Mignon. *) Hvilka ledsamma Fruntimmer! Hans Therese oaktadt hennes klara ögon är mig en liten horreur. Plato läser jag med nytta och nöje. Han gör mig ej sömnig mera; och med riktig förtjusning motser jag en närmare bekantskap med historien. Jag fick i går aftons i Schlegels historische vorlesungen, och läste med obeskrifligt nöje tills sent. Ack lifvet är rikt, och det är roligt att ha blifvit till för att orientera sig i lifvet.

Jag har bråkat i dag med frågan: hvad är och hvarföre är motstånd? Jag har svarat mig ungefärligen så: motstånd är mottag, perefieren för Centrum, villkoret för all utveckling. Utan Motstånd skulle verlden (och varelsen) fortrulla i oändlighet utan att komma till fattning och medvetenhet. Motståndet hejdar kraften och tvingar den att utbreda sig att ta gestalt. Såsom Gud i Verldarne och varelserna har sitt mottag, (motstånd) och perefieri, så har Mskan sitt i Naturen och den verld som omger henne. Motståndet är icke det onda, är icke mörkret och natten, det är skuggan som låter dagen framstå och förherrligas. Sjelfva lifsgerningen, att lefva, — är en kraftens seger på motståndet. Skiljnaden emellan detta lif och ett fullkomligt tillstånd är att här kraften kämpar i mörkret der i ljuset här »förtviflansfullt, der med segerfröjd».

*) Och Marianne och Harpspelaren.

Och nu förstod jag dina mig länge gåtfulla ord öfver lidandet, ehuru detta ord ännu synes mig mörkt. Ty ljuset synes mig förbjuda lidandet.

Du finner väl denna motståndsförklaring bra haltande och barnslig kanske, — men den har hjälpt mig till reda i mycket, och gifvit mig nöje. Nu skall jag börja att läsa Din Schelling.

Och nu farväl för denna gång min goda Böklin min ädle lärare min vän! Välsignelse med dig, ditt tänkande, ditt görande! Frid öfver ditt ädla hjerta Böklin, frid öfver min bild derinne, till dess den fullt förklaras der!

Fr.

155. Till Böklin.

Stockholm d. 22 Nov.=33.

Böklin du är så god så ädel och öfverlägsen! — om du visste huru mycket du gifvit mig i dag — genom denna förlåtelse så mild, den frihet hos dig från allt trångt och småaktigt, — tro på dig, — tro dermed på mycket så oändligt viktigt för min själ har du gifvit mig, du har försonat mig med dig och med mig sjelf, — — någon gång framdeles skall jag säga dig allt allt hur det varit. Vid Tron på dig, på att den sublimes filosofen äfven måste vara den öfverlägsna Meniskan och handla skönt som hans lära talar, — vid tron att inga motsägelser hos dig, hos mig, skall djupt störa mig mer, att du skall tyda dem för mig — eller upplösa dem och utplåna dem, — att intet skall skilja oss, — vid denna tro vill jag nu hvila så glad så trygg och tacksam — ack så innerligen glad! — hvad kan Meniskan gifva Meniskan högre och bättre än tron på den eviga sanningen och godheten i henne?! Jag uttrycker nu bra illa hvad jag känner, men se i detta blott hvad jag ville säga: att du gjort mig lycklig, att jag tackar dig!

Fr.

156. Till Böklin.

Stockholm d. 2 Dec. 1833

Jag tycker jag hade mycket att säga dig min goda vän, men det blir ingenting utaf, — och du får i mitt bref blott hvad som är i mig,

ett lif som — säger ingenting; som liknar vågorne på sjön i vackert eller snarare indifferent väder — de höja sig och sjunka de flyta i hvarann de återgifva ingen bestämd bild. Gud är god — du är god och ädel — jag hvilat dervid med glädje, — det är min hufvudkudde; mitt hem är mig på en gång en vagga och en vårsol. Du skall också en gång ha ett hem Böklin ditt eget, eller mitt och mina systers, — då skall du bättre förstå än du kanske gör nu en sinnestämning af ett på en gång lekande och hvilande lif, som gör att man vill säga åt både glädje och smärta: »tyst tyst! låt mig vara, väck mig ej, jag drömmer så godt!» och himmelens högre fröjder locka ej och hellvetets djeflar förskräcka ej, ty man förstår dem ej. Ett ord om mitt hem. Den luft som Englarne andas är ej mera ren än luften i mitt hem; de lefva ej fullare och klarare i hvarandra än mina systrar och jag lefva i hvarann, Mamma är den bästa och ömmaste mor. Hedda är hemmets kärna och ro — den goda jorden i hvilken allt lägges ned, som låter allt gro ty Guds kärleksol har genomvärt henne. Utan Hedda utan hennes milda ögon som tåras och lysa vid minsta ord eller rörelse, af deltagande och glädje — vore hemmet ej mer detsamma för mig. Agathe Mammans bästa glädje är vinden och lifvet för alla, — vi hålla ej blott af hvarann, men vi tycka om hvarann, behöfva hvarann, och ha så obeskrifligt roligt af hvarann. Vi känna att vi inget högre begära än att få lefva stilla tillsammans såsom nu, tills stunden kommer då vi ska kallas bort till en annan strand. Lefva stilla så, hålla af hvarann, göra så mycket godt vi kunna, — det är en skön och lycklig lott, — jag var så äregirig som ung, så orolig, så stormig i mina begär, — hur är allt detta nu så borta? — så alldeles borta! är det fysiskt — är det slapphet? Är det moraliskt lugn, förstånd o. s. v. — är det kanske osantt — blott en dröm — — och skall jag ännu återvakna till det lif som jag förr kände så mäktigt? — jag vet det ej. Lifvet är underligt, meniskan är underlig underlig! Werldslifvet känner jag ej som förr det har blifvit mer innehållslöst, — jag har lefvat för fullt några stunder med min bortgångna Hedda och med dig, fast denna fullhet var af olika art.

Men i den mån som mycket förlorar vigt och interesse så vinna andra ämnen det, och ge en njutning skiljd från all oro all strid. Sen jag gjort mig fri för Mskor i allmänhet för allt lidande och njutning genom dem, — vet ej mer hvad vanlig fåfänga och flärd vill säga, — har jag fått förmågan att njuta genom betraktande af Mskorne och det yttre lifvet.

Jag gick häromdagen med Agathe för att besöka Hedda på söder.

Jag kände stolthet och glädje öfver Stockholm, — betraktande det under de vexlande dagrar som dimmor och solstrålar spridde öfver dess sjöar och torn, dess skönt bebyggda stränder, praktfulla Slott och Qaier, dem man ser på en gång med berg och tallskogar. Stockholm är en herrlig stad i anseende till sitt läge och det varierade af dess utsigter, det vederqvicker hjertat att gå och se sig om der. Jag kände mig denna dag så underligt klarögd, och den mängd Meniskor vi mötte visade mig ett galleri af de besynnerligaste ansigten; något karikatur i de flesta, omsorg, preoccupation, något trångt och småaktigt var hos de flesta — ingen enda rätt klar och lugn blick, alla trälade alla sträfvade bekymmersamt för något. Då vi kommo på Ridderholmstorget sken solen fullt på Gustaf Wasas Statue. Jag hade aldrig sett den på nära håll och gjorde det nu. Vet du det var en förfriskande anblick; och vid det jag såg på denna klara panna, denna fasta ljusa djerfva hjelteblick ville jag gråta öfver de arma på gatan och i gränderne, — min goda Böklin ännu en gång hvad lifvet är underligt, — hvilken omätlig skiljnad emellan Meniska och Meniska, — man kunde vara färdig att tro med Indierne att somliga kommit fram ur Guds hufvud andra ur Guds fötter.

Jag undrar hvad meningen är med detta uttryck: Meniskans egna kraft att hon ej af egen kraft kan upprätta sig? Hvad är väl som kan kallas Mskans egen kraft?

Jag ville förstå klarare hvad du menar med Ideal. Måste icke kärleken ha varit med om att skapa det — eller är det icke bilden af det älskvärda af den älskade — ett fästmansportraitt?

Jag har skrivit ihop en bok i höst. Jag skall skicka dig Manuskriptet då det blir renskrifvit. Men i detta Manuskript är en episod som jag renskrifvit förr än det öfriga, och sen jag fått den färdig har jag blifvit rädd — för dig. Du skall bäst se sjelf hvarföre och om med skäl, med paketposten om lördag skickar jag den, och ber dig genomse den. Finner du fel och anser att det hela dock kan förbli skall du rätta dem, eller visa mig huru jag bäst kan göra det, fördömer du det hela så skall det vara fördömt och glömt. Anmärkningar skall jag be dig skriva på pappersblad och lägga emellan Manuskriptets blad. Du känner redan någon del af historien. I det inre är mycken sanning, i det yttre mycken dikt. Begäret att göra andra, särdeles olärda och tviflande personer af mitt eget kön bekanta med en verldsåskådning som gifvit mig sjelf ro och den renaste glädje, har föranledt denna episod; i sjelfva boken läses den för ett ungt mycket olyckligt fruntimmer som genom den blir upplyst och förd till lugn och glädje. Episodens öde hvilat på din dom, och att du faller

den så hastigt som möjligt och återsänder mig snart lycks- eller olycksbarnet ber jag dig.

Jag skall ej mera måla Englar med vingar min goda vän. Jag gläder mig att i christna konsten återfinna försoningsläran, — detta är ett rikt ämne som min tanke ej nu är mäktig omfatta. Jag återgår till dina bref som man återgår till källan för att finna der en förnyad lifs och hälsodryck, — du är min ädla Böklin min goda goda förträffliga vän!

Fr.

Det var mycket bra tyckte jag att Wrl. dog. Gr^{nan} S... m begriper ej hur hon nu skall bete sig då ej Edvard är till hands och ingen att skicka. Jag kände godt för honom. Han var »un pauvre Sire» men ingen elak meniska, ett ömsom godt ömsom styggt barn, och hade ett rörande förtroende och öfverlåtande till dem han älskade. Men för hans underhafvande som för honom sjelf var det visst godt att han dog.

157. Till Böklin.

Stockholm d. 6 Dec. 1833.

Du har misstagit dig min goda Böklin. O! tro ej att jag kan vara så oqvinnlig så barnslig evigt harpa på en missljudande sträng, som du dessutom längesen döfvat och det för alltid. Fy! öfver mig om jag det kunde. Jag tänkte ej derpå då jag sade — »motsägelser». Men låt oss lemna dem nu, må de ej störa oss mer.

Jag får ej tid nu skriva något öfver det jag skickar med paketposten. Jag skickar äfven början af min bok. Du skall ej neka mig — är det icke så — att taga mottos ur dina bref för att med dem försköna mitt arbete? Jag ville så gerna säga åt de som läsa min bok: »om j finnen der ett stegrat lif en gedignare halt, så är det B. som vi ha att tacka derföre!» och jag skall vara så lycklig att visa alla från mig till dig. Och om man vid Cap. »Snille» säger: »ett skönt thema med matta variationer», så skall jag säga dem: »ni kunna hålla till goda variationerne för Themats skuld emedan jag satt dem dit för att kunna ge er detta.»

Min compilation af Rückert fruktar jag du blir missnöjd med, och den är ingenting mindre än con amore gjord ty sådant är ej min sak, men jag gjorde det för att få saken redigare än jag tyckte mig kunna utan R... ts hjälp. Emedlertid skall jag vara glad att helt och ovill-

korligt rätta mig efter din dom. Skicka mig så fort du kan åter böckerna min goda Böklin, så jag hinner förändra eller utesluta innan det går för mycken tid om.

Jag litar på du ej kan neka att förena ditt namn med mitt inför allmänheten, — och huru kan du med någon reson? Äro icke breven mina? är icke många af mina tankar och ord dina? — och skall man icke säga sanningen inför folket?!!

Så god afton! och sträng heller god haf frid med din lilla trogna vän

Fredr.

158. Till Böklin.

Stockholm d. 8 Dec. 1833.

Paketposten ville ej ha mitt paket, och det får då komma nästa gång den går. Medan det försköts vid Posten for jag på Operan. Man gaf Don Juan. Musiken förtjuste mig som alltid Mozarts, men piesen gjorde på mig ett sorgligt intryck. Och är det då så, att en sanning som vi under hela vårt lif ej förmått fatta kan på en gång göra sig gällande, fatta oss med obeveklig jernhand, och jaga ikring oss alla hellvetets furier? Minns du några ord af Jean Paul, öfver Sfinxen som ligger slumrande i Meniskans bröst och ler, så plötsligt springer upp, och söndersliter det med hvassa klor; så lägger sig åter helt stilla ner och ler med det sköna Madonnaanletet? Meniskorna störa mig med deras lif, jag stör mig sjelf med att betrackta mitt, mitt, och ett annat; kunde jag lyfta på en slöja som döden gjort helig, — skulle du se underliga saker, — hvile den stilla nu med klara kärlekstårar uppå!

Finnes det verkligen fri vilja ell förmåga att i frihet välja och handla? Är något som jag ofta frågat mig sjelf. Jag har alldrig kunnat tillfredsställande svara mig derpå, och nöjer mig med att tro det. I det stora hela tyckes mig råder en verklig men skön fatalism — eller bättre sagt, — nödvändighet. Ty gifves det blott en enda princip och denna evig, och alltid verksam så måste slutligen han segra, och allting lägga sig lydigt vid hans fötter. Tro ej jag har något deremot, — jag ville jag ren låge der ett lydigt barn; och all verden med mig. Men anden

»ho kan forstå
 hvad han är, hvad han var
 hur han kom, hvart han far . . .?»

Underliga verld! underliga lif som ej kan fatta dig sjelf — som säger ut de skönaste sanningar — och vet ej om du tror på dem, som vill dö för hvad den älskar och kan mörda honom. Underliga lif!

Skrifver jag confust så förlåt mig. Jag har sagt dig att jag såfver, och jag talar väl i sömnen.

Jag njöt lifligt härom dagen af sällskapslifvet. Vi hade hemma flera personer af bestämda carakterer och opinioner. 2 en tysk och en fransos voro fatalister, tre Engelsmän ifrade för »the intellectual liberty of man». Fransosen en äkta representant af sin nation qvick, lättsinnig, glad, och god, bekände sig till en slags from fatalism, reste, emedan han ej ville mörda sina bröder som hade olika politiska åsigtter med honom, var färdig att göra revolution »si le Roi ne veut pas nous permettre de laisser pousser notre barbe». Engelsmännen voro elever af Hazelwoodska skolan i England, argumenterande i allt, men ärligt och humoristiskt. När unga Edward Lewin säger »God» sprider sig ett uttryck af tillbedjande vördnad öfver hans vackra ansigte.

Hvad som isynnerhet syntes mig karakteriserande var Engelsmän- nens läggande vigt på tidens och göromålens indelning, mätande ord- nande och uträknande i allt för att lefva nyttigt och lyckligt, och fransosens »laissez aller, laissez faire» allt, tid, och lif, och Meniskor, för samma ändamål. Mängd af anekdoter dem han berättade gaf en liflig åskådning af detta lätta roliga luft-lif som är fransoserna eget, detta outtömliga goda mod, förnöjsamhet med litet, frihet från all falsk blygsel, som sätter dem så »à leur aise» med lifvet och Meni- skorne, och äfven gör lifvet så behagligt. Lilla Agathens hjerta blef varmt vid de vaknande minnena af den glada verld som hon besökt, och som väl för alltid intryckt sitt lif i hennes väsen.

d. 10. Jag hör så mycket prat och trams att jag ej kommer till en sund tanke. Stockholmslifvet är ett onyttigt lif.

Jag är hjerteligen missnöjd med manuskriptet jag skickar dig sär- deles med episoden. Dömmar du ut den som jag tror, så skall jag på ett annat sätt framlägga några af de religiösa ideer der innehålles men utan all pretension af ett genomfört system. Är jag något lyck- lig som har dig att gå till, och tro på?!

Fredr.

»Det ges en makt som bär all verdens mörker såsom skugga!»
Min goda Böklin tro mig oaktadt alla ögonblickliga strömoln, så hvi- lar jag vid denna makt med barnsligt förtroende, och släpper honom icke om jag såge all verden och mig med gå under.

159. Till Böklin.

Stklm. d. 22 Dec. 1833.

Ja! det måtte vara innerligt ljufligt att efter ett mödosamt arbete, så påtagligt nyttigt så fruktbarande som Ditt, få hvila, och hvila i medvetandet af sin Skapares välbehag, af att ha verkat till hans varelsers väl, — få sola sig i Guds öga, — och sen känna väl denna Gud se klart in i tiden och öfver den, — se sin plats i Guds herrliga verld i sanning Böklin Du är rik och lycklig — Fredrikas välsignelse är litet bredvid hvad du ren har — men tag äfven den!

Hvad är Ära Böklin? Hvad [är] han den lysande triumf-vagn som för en Meniska till Odödligheten — på jorden; denna strålande krona som ger åt den dödliges hjessa en Gudomlig glans, är det blott en dröm en lysande aparition som skall försvinna inför en högre dager? Detta brännande trånande begär i Meniskornas bröst att lefva högt i sin samtids och efterverlds tro, att höra sina namn med beundran nämnas af Medvarelsers läppar att se det ristats i historiens böcker — detta begär är det sjukdom — jordfödd sugning efter en föda som likt brännvinet rusar utan att nära retar utan att tillfredsställa?

Hvad är rykte eller hvad man egenteligen kallar ett godt rykte? Denna skatt som man kan vinna utan förtjenst och förlora utan fel, — som är en kastboll för tillfälligheterna, och som likväl verkar så vesentligt på Mskans sällhet, och förmåga att verka här på jorden? Ett positift och sjelfständigt godt kan det väl ej vara? Det synes mig vara blott ett mynt gångbart under en viss tid, — men då alltid godt att ha såsom medel till att köpa för.

Jul-afton. Glädje till dig min goda Böklin på den ljufliga högtiden! till dig och till alla, — till henne framför alla som i dag ett år sedan omgaf mig med sin ömhet med sin liffulla och behagliga fantasie, ehuru jag ej såg henne sjelf. O hvar är, hvad är, hvad gör hon nu? — goda Ljufva Hedda!

Du är väl på landet Böklin under dessa dagar. Huru glada äro de ej der! litet mödosamma det är sannt, för husmödrar et comp. men på landet behöfs blott vara rask och omtänksam; i staden skall man vara tålig och qvick. Tålig för att många och långa timmar gå och stå i bodar och trängas och frysa, länge vänta litet få, qvick för att hitta på attrapper att sätta julklapperne uti, och hitta på inskrif-

ter att sätta utanpå. Och sen juldags och annandags kalaser, — så litet roliga i Stklm. och som taga bort Jul-ron eller den glädje man kunde njuta vid ett stilla betraktande af den ljufva och sköna högtiden! »Ett barn är födt i dag!» Det är i dessa ord i deras mening något så obeskrifligt rörande, — man ville med denna tanke i sin själ sitta stilla och glädjefull i guds hus hela dagen.

Lifvet rör sig mångfaldigt omkring mig — men ännu ser jag helt liknöjdt och stilla på, verksam men underligt känslolös deltagare. Der är lidande och döds-säng — der är giftermål, — lättsinne och skandal, pretensioner och karikaturer; innerlig, himmelsk, godhet och oskuld; sorg som täckes af löjen; — och detta sednare skådespel skola vi uppföra i afton der vi samlas hos Agathe Wachtmeister. Studach har mycket att göra såsom nu enda prest för Catholska församlingen här, och vi se honom sällan. Han var vid det besattaste lynne då jag såg honom sist, — piskande hela världen, fäktande som en kortkarl, — men god som Guld och from som ett helgon, med allt detta. Fabian bleknar och arbetar, är för öfrigt hvad han alltid varit en Ädling, i ordets fulla och innerligaste bemärkelse.

Farväl Böklin min goda och förträffliga vän haf en glad Jul! Nästa gång jag hör ifrån dig får jag väl något ord om mina kråkfötter — jag hoppas ej mycket godt.

Fr.

160. Till Böklin.

Stockholm d 6 Jan. 1834

Du är det mest tålmodspröfvande af alla orakler som blifvit rådfrågade i hedninga och christna tid! Men du är äfven det visaste och tillförlitligaste och derföre väntar jag ännu tåligt att efter en månads tystnad få höra något om mina kråkfötter, om de verkligen kommit inför dina ögon, och om de der funnit nåd eller onåd. Men . . . men . . . längre än till Fredag väntar jag ej tåligt.

d. 9.

Min goda vän — jag vet i sanning ej hvilka ord jag skall använda för att tala i frågan om valfrihet, om jag ej får använda de af fri eller ofri. Nog måste väl ändå du förstå huru jag menar det! Jag vet att det kallas frihet att lyda Guds vilja, ofrihet eller slaveri att vara i syndens tjenst, — men det måste äfven ligga en frihet i valet af att tjena Gudi eller Mammon, — då jag skall ansvara för

mina gerningar; — och det är denna som jag ej upptäcker ehuru jag tror på den. Det är väl egentligen öfverflödigt att jag skrifver om detta, ty du kan ej der upplysa mig; — känner jag ej denna frihet i mitt medvetande har jag ej der klart för mig att det finnes någon egen kraft i mig, att det beror på mig sjelf att göra eller låta, — så kan ej heller filosofi och djupaste speculation ge mig visshet deröfver, endast visa mig att det måste så vara om Godhet om sanning om Gud ej äro tomma ord; och det har den äfven gjort. En vacker dag skall jag kanske känna lifvet i mig klarare.

Jag läser Asarne af Ling och saknar med lilla Agathe »att der ingen finns som man kan interessera sig för som för folk». Hvilket herrligt tillfälle hade ej varit här att visa Meniskans inflytande på meniskan, en högre kraft och bildning på en lägre att illustrera denna vackra sanning: »en stor man slipper man icke med mindre att man älskar honom». Men Ling har ej uti sig hvad som kan sätta en Msklig skönhet i ett poem. Lifvet är af Gymenastik.

Ack! jag ville känna historien, jag ville ha tillfälle läsa och lära den så att jag uppfattade dess mening dess stora sköna gestalt. Behofvet och begäret dertill trugar sig med hvar dag starkare på mig, och den sköna mythen från China du sände mig, retade ännu mer min törst på dessa rika källor tiil kunskap och glädje som förborgas i folkens lif. Ack om jag vore femton år och fick nu begynna lära! Hvarföre skrifver du ej en Historiens filosofi du som så klart ser hvad Meniskan skall och hvad hennes lif vill säga? som ser henne befria sina lemmar ur lindan och utveckla sin gudomliga gestalt, — som icke likt Herder ser här en evig kretsgång af samma lif i nya former, utan en oändlig fortgång en evig himmelfärd! . . . hvarför skrifver du icke och lär Meniskorna det de så väl behöfde veta? Ack skrif!

Jag talte härom dagen vid en gammal akademikus och mycket lärd man, som försäkrade mig att verlden sen 6000 år ej hade gått tramåt. Jag lät honom säga liksom han lät mig ostörd tro hvad jag ville. Den gamle mot grafven lutande, prisade sin lyckliga verldsåsigst som jag fann så arm. Br. trodde ej på en personlig Gud och då jag uttalade min tro på en sådan, svarade han: »personlighet är inskränkning Gud kan ej tänkas inskränkt.» Jag teg, ty jag förstod ej detta. »Personlighet är inskränkning» hvad vill detta säga? Hvad är person? och hvarföre kunna ej krafterne hos ett personligt väsen vara oändliga och oinskränkta?

Jag hade tusen saker att säga och fråga, — men det är så tråkigt att skriva; — och så måste äfven en annan min högt värderade vän tycka, ty äfven i dag hemtade mig posten ej ett orid från dig. Nu

är jag otålig, och skall träta på dig alla dagar, — så framt ej hågen faller på mig att helt fromt hvila vid tålmodspröfvaren och tro att ehvad han gör är det till det bästa. Är hon ej ett fromt kräk
Din vän

Fr.:

161. Till Böklin.

Stockholm d. 21. Jan. 1834.

Jag tackar dig min stränga och ändå så goda vän, — jag tackar dig innerligen. Episodens förvisning hade jag anat och af hela mitt hjerta billigar jag den. De blickar du då och då låtit mig kasta in i forntidens lif och läror ha allaredan varit nog att låta mig djupt känna det torftiga af Rückerts, ännu mer af min framställning. Hvile du då i ro arma Bertha — till dess du kan framträda med mera klarhet och till mera gagn. Jag kan ej neka att det äfven gör mig nöje att ännu för allmänheten förborga ett inre som rör mig så nära. Ändå tror jag framställningen af ett sådant inre lif vara nyttig äfven i dess minsta detaljer. Det småaktiga i en Msko-själ — har ofta blifvit hånat och förlöjligat alltför bittert, — jag ville visa hur detta är mera sorgligt än löjligt hur det kan uppkomma och hur det kan förgå.

Dock har du varit litet för sträng mot sjukvakterskan. »Barmhertighets-verk» — detta pompösa namn har jag alldrig rätt förstått, — i hvad man plär kalla så, har jag sett och ser blott ett eget sätt för att göra sig lycklig och nyttig. Och sen — de vanliga sjukvakterskorna (här på Lazarettet åtminståne) behöfde väl att en mild och bildad qvinna gaf dem föresyn i sättet att vårda de sjuka, — de göra det så hårdt och så vårdslöst.

Kanske (och jag tror det skall så ske) träffar du mig en vacker dag på denna post ehuru jag inga anspråk kan ha att verka såsom Bertha.

Angelika var det verkligen min mening att framställa såsom något chaotisk i sin själ, — för öfrigt tycker jag taflan af henne och hennes omgifning vara misslyckad. Att det blifvit så med henne är Adelaides skuld, det är hon som är mitt så väl som bokens förnämsta interesse och som hos mig trängde ut Angelika. Soupern skall restaureras. Min goda Böklin innerlig tack för sättet på hvilket du tillrättaviser mig. Näppeligen har någon så hjertligt skrattat åt satyren riktad mot honom sjelf som jag vid dina anmärkningar. Det är sannt

att satyren var mild — och detta är godt för mig. En skarpare gör mig kall och liknöjd.

Vore du här skulle jag be för ingressen till Snille, till dess jag fick behålla den. Den är så vacker! Biskop Franzen och Fabian voro alldeles förtjusta utaf den. Äpropos om Franzen gaf han här-omdagen ett talande bevis på de svårigheter eller snarare orimligheter i hvilka de måste råka som ordagrannt vilja förklara Bibeln. Vi talade om paradiset och fallet etc. såsom det står beskrifvet i 1 Mose bok. Franzen frågade mig hvad jag trodde om meningen af dessa ord som Mosis låter Gud säga sedan Mskan fallit: »se Adam är vorden såsom en af oss!» För sin del sade han — kunde han ej förstå det annorlunda än såsom Ironi! Ironi af Gud öfver hans fallna olyckliga barn! Jag vet ingenting rysligare och fulare än denna ide.

Du är sträng mot mitt kön Böklin! Det gör mig ondt — — Nej! jag skall ej bli bland dem som förbättra det genom moraler eller Satyr, — och jag är ledsen att ha framställt figurer sådana som Pellan och den skuttande fröken; sådant gör ej godt — och sedan, — jag älskar mitt kön jag har sett der så mycket godhet så mycken anspråkslös förträfflighet felen kommo så ofta af förvänd uppfostran af vanställande omständigheter och af — svaghet. Det kan vara en tillfällighet att det så träffat sig i mitt lif men jag har hos det andra könet sett mycket oftare de fel som påkalla satyren än jag sett det hoss fruntimmerne. — och ändå är det ett slags mode nu för tiden särdeles bland qvinliga författare att predika deras kön. Min goda vän jag vill ej predika eller Medecinera det — snarare visa dem i förskönande speglar hur vackra de äro eller kunna vara.

Nu erhöll jag Ditt bref af den 16. Förlåt mig den obetänksamma frågan! — som dock ville blott uttrycka den innerliga längtan jag kände att många skulle bli delaktiga af det sköna ljus du äger. Det har en så helt annan ledande och upplysande kraft än de ord jag hör af de verkligt goda hufvuden och tänkare med hvilka jag här har tillfälle samtala. Svaret på min fråga har jag längesen gifvit mig sjelf. Det är en punkt i ditt bref som jag så gerna ville ha klarare! — Gud välsigne Dig i hvad du företar Böklin! och jag är viss han skall så göra, — han har ju ren lagt välsignelsen i din egen klokhets och kraft. De stackars gossarne! Det gör mig ondt om dem om du lemna dem!

Litet längre fram skall jag be få lemna dig svar om tryckningsfrågan. Att du vill besörja corecturen frestar mig så mycket för Christianstad, (Ack lilla goda älskade staden!) ehuru jag dermed för-

orsakar dig besvär. Men jag är ej viss på om jag kan komma ifrån Hjerta som längesen tilljudit sig trycka hvad jag kunde skriva och som nu äfven är vidtalad och har tilljudit 25 rdr B° per Ark — hvilket jag skäms litet för att ta — samt låfvat vackert papper etc.

Mitt Manuskript fick jag ej förrän förliden Fredag d. 17 Jan. antingen nu felet låg hos Postm. i Chstad eller här. Förlåt emellertid mitt orättvist murrande bref!

Ännu en gång innerlig tack för allt för allt! Ditt tadel har upplyst mig, ditt beröm har gjort mig lycklig. Du är bra god emot

Fredr.

162. Till Böklin.

Stockholm d. 31 Jan. 1834

Ännu ett försök bästa Böklin ännu ett prof. för din godhet och ditt tålmod. Ett stycke af religiöst innehåll, och som innehåller en harmonisk verdsåskådning eller åtminstone en aning derom, är nödvändigt för min bok, nödvändigt för min stackars Edla, och utvecklingen af hennes lif. Jag har nu försökt att på ett annat sätt än sist bringa fram en del af samma åsigt öfver lifvet, — jag tycker att detta skall vara bättre och lyckligare; jag hade druckit ånyo den sköna andan af dina bref, druckit med tårar af tacksamhet, — jag skref med rört och af Guds nåd genomträngt hjerta, — det vore underligt om ej något klart och godt hade kommit deraf: Men den välsignade Logiken! som jag hvarken kan släppa eller fasthålla, gör mig äfven här ett stort bryderi, och på flera ställen anar jag ha begått fel, dem jag hemställer till dig att pröfva, att hjälpa, eller låta vara, såsom mindre vesentliga i ett stycke af denna art innehållande blott en ung mans anspråkslöst framkastade tankar. Denna unga man föreställes vara i samma belägenhet som min August var. Äfven August ville lefva gerna, äfven han resignerade sig manligt och fann i religionen sin sista tröst. Jag har hans Psalmbok, och med innerlig rörelse såg jag bladet viket vid psalmen »för sjuka».

Jag hinner ej skriva mer i dag, — var så god svara mig snart, — och min goda vän laga om möjligt att stycket kan gå an. Gör dig ej besvär återsända hela luntan jag skickar, den är blott en afskrift och kan sedan du varit god recencerat den gerna offras åt lågorna. Det var nu så längesen du skref.

Fr.

Jag har så länge behållit dina böcker! Vill du ha dem åter, eller får jag behålla dem till våren, jag har nu så litet hunnit läsa uti dem, men ville så gerna. Säg ett ord huru du vill.

Punkter och strek var god och se i andanom der de skola vara i manuskriptet

163. Till Böklin.

Stockholm d. 10 Febr. [1834]

Jag måste i dag skrifva några ord till min vän söderut fast både lättja och brodska vilja hålla igen. Minnen från Christianstad hälsade mig i går och gjorde mig varm och glad. Den lilla goda älskade staden — jag ville väl göra ett flygande besök dit om jag kunde, — och komma neddansandes på ditt skrifbord, — och se huru förundrad den dialektiske filosofen skulle bli öfver ett sådant språng i denna causalitetens verld — och säga att det icke kunde vara jag — och ville icke känna igen mig — och se! det vore jag malgre tout ça! Så skulle jag titta in hos Quidings sätta mig vid deras lilla trefliga bord och äta upp steken för dem. och göra Quiding bra mycket hufvudbry genom hela denna madcap expedition så emot alla convenancer och låta Charlotte tro jag vore litet tokig. De goda snälla syskonen. Gud välsigna dem och deras lugna lilla hem! Så spände jag hästarne ur för Grefvinnan Ehrnsvärds vagn just som hon skulle sätta sig uti. . . . Ja ingen skulle ha fred för mig — sist skulle jag kyssa tröskeln till min Heddas rum — och flyga åter hit. Här är godt att vara, bara det icke vore så mycket visiter att göra och få så mycket intressanta Meniskor att tala med så man ej hinner sammanbinda två tankar i tysthet ej läsa en sida i en bok. Så måste jag renskrifva min bok, vidare har jag åtagit mig öfversätta psalmer för Studachs församling, vidare att fylla ett ark i den kvartalsskrift som här skall gifvas ut för att befrämja upplysning och dygd bland Allmogen. Några förtjenstfulla män anförda af Forsell (förf. till Statistik) ha förenat sig till redaction och utgifvande af denna skrift — som skall motsvara Penny-magazine i England; men som jag vill önska blir förnuftigare redigerad hvad innehållet angår.

Denna sak intresserar mig innerligen — jag ville så oändeligen gerna kunna verka något i denna riktning. Den arbetande klassen, alltid så nära fattigdomen och de gröfre lasterne och dock så mäktig af den högsta moraliska adel, och rättighet till lifvets rikaste njutningar, denna klass hvars ställning i samhället jag i vissa fall ej rätt

begriper, — som jag älskar och beklagar, — och tycker att man borde kunna lyckönska — den är mitt hjerta närmare än någon inom samhället — och ville kunna egna den mitt lif och den lilla kraft jag har. Kunna — — men derpå kommer det an, — jag är så okunnig i så mycket nödvändigt att veta! Jag har med förtjusning i vinter läst Miss Martineaus skrifter, — jag studerar nu med ifver Forsells statistik, — men dessa lemna viktiga frågor inom mig obesvarade, Gode Gud! huru svårt att få reda på botten och gränsor i något; — hvar lilleputian får jättelika armar att gripa omkring sig så fort man närmare betraktar honom. —

Främmande Postimman aj!

Fr.

164. Till Böklin.

Stockholm d. 12 Febr. 1834.

Jag måste så hastigt bryta af mitt bref sist, — och jag hade så mycket att säga; — jag har det än mera nu, och ändå hinner jag ej skriva mycket.

Jag har antagit Hjertas tillbud, förnämligast derföre att jag ej kan sätta mig ur möjligheten att ändra något i mitt manuskript om jag önskade det äfven sedan det är lemnat till tryckeriet, — och denna möjlighet mig dyrbar skulle jag alldeles förlora om jag skickade det till Christianstad. Skulle jag ännu en gång komma att vistas i den lilla älskade staden, då hoppas jag kunna fråga H^{rar} S. et com. om de vilja förnya ett anbud som jag nu med ledsnad måste försaka, men är tacksam för och hade varit lycklig att kunna emottaga. Ej heller kunde jag lemna Hjerta sen han en gång var vidtalad, och hade nämt sitt pris, det hade då sett ut såsom ville man blott veta detta för att sedan drifva upp en annan förläggares tillbud. Från flera håll har jag äfven här haft tillbud på min bok.

Stackars liten! Den må se sig om hur den kommer ur hvarje-handa skärseldar. Hvad jag innerligen saknar är att ej kunna få och följa dina så redande och upplysande råd öfver det återstående af boken, men det långa afståndet, de möjliga opåräknade dröjsmålen genom postens oordning, såsom vid sista afsändning, göra det omöjligt för mig att sända mina häften allt efter de bli renskrifna till Christianstad, — så vida jag ej skall uppskjuta med bokens tryckning tills långt fram på våren, hvilket vore ofördelaktigt för förläggaren

eller löpa fara att låta den begynta tryckningen afstadna för något dröjsmåls skuld.

De stycken ur Dina bref som jag önskade få begagna som Mottos medsänder jag här, jemte öfverskriften af de capitel som de skulle föreläsa och upplysa. Vill du göra någon förändring eller tillägg så ber jag dig vara god med första göra det och ge mig underättelse derom. Så fort jag får ditt svar lägges boken under prässen*) och de 20 arken bli inom få veckor tryckta. Papper och stilar får jag välja sjelf, och skall öfverse sista korektur-arket, så det skall väl bli hjälpligt ordentligt.

Och nu till något annat — blott ännu ett ord: låt mig få halfva din min ingress till Snille i ro! — den är så ljuflig och liffull!

Man lefver här ett så förstrött lif min goda vän, och ehuru nu mera lifvet behagar mig väl i dess mångfaldiga skepnader så längtar jag till våren till landet, och till litet mera ro. Hyggliga meniskor, goda meniskor, intressanta meniskor ser jag många, och mången glad och god stund ha vi tillsammans. Mitt bästa nöje har jag ändå af att någon gång gå ensam och ströfva omkring i Staden, gå fram och åter på quaien vid strömmen och se vattnet brusa och höra derpå och se de vackra sorglösa fiskmåsorne fara deröfver, — och se Meniskorna hvimla omkring och kungliga slottet i majestätlig elegans beherrska hela nejden

»Hvad f. . . n kan du se der för roligt?!» frågade mig en gammal vän häromdagen, och jag skrattade i stället att svara. Du skulle ej fråga så min goda B. utan förstå hvad jag ändå ej kunde beskrifva — och det är detta innerliga behag man har af att se sig sorgfritt kring i verlden — dricka luften, veta himlen öfver sig, och känna sig du med alla meniskor och djur som röra sig omkring oss.

Jag tänker ofta på dig då jag ser på de evigt fortskyndande brusande vågorna på dig som kan tyda naturens ordlösa språk och göra mskohjertat rikt och varmt af dess läror — och jag skattar dig lycklig.

Efter att ha fått ditt bref.

Och för det jag är »din älskade Fredr» derföre skall du vara bra sträng emot mig?! Vacker vinst man har af folks tillgifvenhet!! Gud välsigne dig för den du har till mig och för de ord den låter dig säga bästa goda B.! Det säger jag med tårar af glädje och tacksamhet i ögonen. Jag skall genast börja arbeta om hela den lilla af-

*) och möjligen förr emedan de 2 första Capiteln ha indiferenta mottos

handlingen — och lyckas det mig intet att få den som du vill så skall den ej se ljust. Ack! det är så ljust att vara afhållen med sanning och klarhet — att spegla sig i en klar källa som icke vanställer men framförallt icke smickrar. Hade du med hela den öfvertygande kraft som så ofta ligger i dina ord bevisat mig att allt hvad jag skref var fuskverk att jag ingen verklig kallelse hade till författare att jag borde uppge ett fruktlöst arbete, — i sanning, — så vida jag känner mig sjelf, — hade glädjen öfver att ha en sådan vän fullkomligt uppvägt om ej öfvervägt smärtan af felslagna förhoppningar. Och nu då ditt tadel är snarare uppmuntrande då det på mer än ett vis stärker min känsla af att jag kan förkofra mig och lyckas, — då är det ej underligt om det befriat och upplyftat mig. Med ett ord. du vill det — och jag skall försöka göra bättre, och tror det skall lyckas. En sådan liten afhandling behöfver min bok och det kunde ej förändras utan att skrifva om mycket som ren är renskrifvet och i ordning. — Monologerna — ja de komma väl att dröja — jag har ännu ingen stadgad verldsåsig, — jag har blott uppfattat en annans — — ännu. Och jag hade alltid tänkt låta Salig Bertha få bära ansvaret af sin lära — och två mina händer, — hvad hon tänkt och känt det har jag tänkt och känt men N. B. tusen andra sorter dessutom och det sednare än Bertha skref och nu, — — och kanske alltid.

Nu måste jag sluta och tack innerligen tack för allt för allt — behåll mig troget i ditt hjerta — ja hvarför icke det? jag vet ändå jag förtjenar det, — behåll mig vid Det Ena

Fr.

165. Till Böklin.

d. 15 Feb. [1834]

Agathe är bättre Gud vare innerligen lof från både sjukdom och hvad som värre är än sjukdom — en svår tandverk. Och nu tar mig begäret att granska min tacksamhetsutgjutelse som jag ofta känner behof att göra då de små Meniskorna tacka den Oändlige för deras små öden. Ty hade icke han varit lika god om Agathe hade dödt — och hvad gör väl en varelses qval eller bortfallande i Msklighetens evigt svallande ström?

Men [att] hon blifvit frisk är ju en verkan af de krafter Gud nedlagt i vexterne, af den kunskap han gifvit Mskan kraft att vinna, af det physiska lifvets egen spänstighet, — det är då hans verk att hälsa och glädje återkomma i famillens sköte. Det kloka och rätta är att göra som Paulus säger: har du glädje så pris Gud, har du bedröf-

velse så sjung psalmer! eller med David: tacka Gud alltid och bed etc. Intet är täckare än ett ungt fruntimmers convalescens. Allt så hvitt, så stilla så helgdag omkring henne, Te Deum i allas blickar, stilla njutning, kärlek och hvila hos henne sjelf. Blick och hjerta äro i deras förklaring.

Vet du hvad jag gjort en tid bortåt? Målat porträtter; unga gamla, vackra, fula. Det kommer alltid på mig som en vurm mot våren. Men det roar mig hjertligt och alla omkring mig. Något skapa, något verka, måste jag alltid eljest är jag död och stel. Emellan porträtterne sväfva oupphörligt Ideerne, och framförallt Naturens Ide för mig. Jag söker få det klart för mig på mitt sätt, eljest har jag det alldrig fullt. Naturen min goda B. har ju ett symboliskt lif? Det är detta som Poeten skädar och reproducerar i sitt bilderspråk. Naturforskaren — hvad ser han? Medlen lagarne enligt hvilka Naturen verkar? Philosophen — hvad skall han se? — Idén lifvet hvarigenom symbolen är till, är sann, Ideen som uttalar sig i Natur-lagen? Men huru förfar han för att med visshet kunna tillvägabringa detta. För att vara viss om att hans Ideer äro det Eviga förnuftets och ej hans egna hugskott? Mina frågor bli orediga fruktar jag. Jag skall skjuta upp med dem.

Ett bref från dig . . — jag hoppades derpå i dag. Det gjorde mig glad att ej bli bedragen. Du är nöjd du är glad, hvad det gör mig innerligen godt! Jag behöfver det. Ja Meniskorne äro i allmänhet goda och älskvärda det tror jag innerligen, och så har jag erfarit. Hvarföre då skall jag känna och har öfverhufvud alltid kannt mig besvärad af deras sällskap, hvarföre så nöjd så väl i enslighet? Ja der, och med Naturen, det är en sanning att den gifvit mig en för-tjusning som ännu ingen Meniska äfven de bäst älskade skänkt mig. Jag . . . men nog härom — och nog öfverhufvud för denna gång ty posttimman är inne. Jag längtar höra om Idéerna. God natt! Och tack för hvart hjertligt ord du skänker Din

Fredr

166. Till Böklin.

Stockholm d. 20 Febr. = 33 [34]

Det är några ord i ett Programm till Jubelfesten af Geijer som röra mig innerligen. den citerade sägen om Ansgarius: att man alldrig hade sett en så god man, huru vacker! Hvilket skönt och herrligt låford. Hvarför förstå detta så få. Några förträffliga ord öfver det egentligen stora och viktiga i historien och i lifvet, känner

jag att du gerna skulle skriva under. Och ett språk! Allt hvad man kan tänka sig luft och högt.

Jag ville tala med dig om mycket annat som jag nyligen läst. Jag ville du skulle dela min förtjusning öfver en af miss Martineaus sednaste »Tales». Hvilka Meniskor, hvilken ren och enkel dygd, hvilka lefvande taflor af lifvet framställer ej hon! Och Bulwer sedan! om honom vore långt att orda, om hans djupa känslighet, hans rika fantasi, hans herrliga språk, och hans klena filosofi bevisad bäst i hans filosofiska hjeltar som alltid äro grubblande tviflare och Mskor utan Grundsatser.

Ågren fällde häromdagen ett ord om att lifvet i den oorganiska naturen vore det samma som hos den fria Meniskan blott hos den sednare i högre potens. Elektricitet skulle motsvara religion, magnetism — jag mins ej hvad. Hvad är detta för sort min goda B.?

Jag är ledsen öfver de ord hvarmed jag slutade mitt sista bref. Du som känner mig skall väl ändå ej missförstå mig och tro mig vara nog svag och nog känslolös att ej förstå värdera Gudsgåfvan af sanna vänner! Men sannt är att jag ej känner det såsom mången annan skulle känna. Jag blef strängt pröfvad i min ungdom. Jag har på sätt och vis lossnat vid lifvet.

Vill du kasta en blick på ineliggande samtal och sedan återsända mig dem med dina anmärkningar. Jag ville ej renskriva dem förrän du pröfvat deras halt. Stöter dig Fröken Gretas något klumpiga reflexioner så skall jag borttaga eller förändra dem. Jag är ej nöjd med mig. Jag tycker min bildande förmåga aftar. Jag har för liten kraft att läsa att consequent tänka. Jag har för god för lång sömn o. s. v. Det blir aldrig något riktigt af mig som tänkare som författare. »Les hommes puissants veulent et veillent.» Men måste man icke äfven här kunna försaka? Och jag kan det villigt och ödmjukt. Finnes det ju en väg utan bom och begränsning — vägen till himlen. Är den ej nog? Gud gifve oss den rätta viljan den goda kraften alla alla!

God morgon min egen vän. Jag var nedslagen i går aftons, men hvem kan motstå morgonen och ljuset. Det är ändå mulet i dag men det är mildt.

Din
Fredr.

Vid genomläsning af inneliggande förefaller mig bra mycket såsom ganska svagt och otillfredsställande.

»Det ändliga» »det timliga»? Hvad är ändligt? Icke Materien så mycket vi se det här. All förstörelse är blott förvandling, ingen atom försvinner eller blir till intet, den öfvergår blott i nya former nya elementer. »Gud skall ej förneka sina gåfvor han skall förklara dem alla.» Hvarföre icke då äfven det materiella och de njutningar som i detta lefva?

167. Till Böklin.

Stockholm d. 11. Mars 1834.

Det är ett herrligt kall det att vara Prest min goda B. Väl det ädlaste och skönaste på jorden ty allt hvad meniskan har bäst, hennes kraft och hennes kärlek, påkallar det till oafbruten verksamhet och utveckling. Hvad kan en ädel själasörjare ej verka! Har han nyckeln till himmelen så har han äfven den till Meniskans hjerta — han kan öppna dem för hvarandra, — hvem står högt som han öfver meniskorna hvem dem så nära? Lifvets krona och lifvets rot äro hans. Huru Gudomligt, och huru menskligt skönt och lyckligt tillika, kan icke hans lif vara! Jag läste med glädje målningen af din vandring efter din slutade Gudstjenst i Halland och kände glad och tryggt för dig. Du är ett roffast träd som med kärnfull stam står i en jord du sjelf invigt, du skall någon gång skakas och böjas af stormen, men genast resa dig åter och blicka mot himlen och skjuta nya grenar och friska löf. Din ande-blick öfverskådar verlden och lifvet, den reder dess vimmel, du ser din plats der, dess skönheter värma ditt hjerta dess karikaturer väcka ditt löje — och skrattet gör godt äfvensom den stilla tåren — hvar på sin tid; — och du har — ett af de nödvändigaste vilkor för trefnad på jorden, — du är nöjd med dig sjelf. Du skall, du måste då bli lycklig, äfven här.

Gud gjorde oss båda bra olika. Mig skapade Gud elastisk till själ och kropp. Komme sjukdom, komme sorg och betryck af hvad slag som helst, — alltid och åter är det något i mig som spänner sig å nyo, som springer upp och lefver, och älskar, och njuter. Rot har jag ej, — men en Genius som jag alltid hör varna och vinka ljufvligt och vänligt. Genom principer leder han mig ej men väl genom ingifvelser och sinnesstämmningar — och derföre har jag föga makt öfver mig sjelf — jag har mig ej i mitt våld, — jag ville en annan kunde få det fullt — ty då vore jag trygg — men hvar finnes

han?! Jag vet hvad lifvet vill säga tror på dess höga allvarliga betydelse,*) och kunde likväl i frestelsens stund falla för en älskad synd. Falla ja, — förfalla icke. Hvarföre? spännkraften inom mig, Guds verk ej mitt. Jag har ej skäl att vara nöjd med mig sjelf — men har ej kraft att vara mycket missnöjd. Nem. i år så. Nästa år kanske kunde jag synda och känna det djupt och för tio härefter eller för mitt hela lif lida tåligt och kraftigt för att försona. Lida — nej det var ej sannt d. v. s. icke pinas, — det kan jag ej ty sjelfva lidandet om jag skall bära det gör sig till njutning. Pinas — Gode Gud förlåt mig! — det kan och vill jag ej, ej om du än sjelf sade mig det vore till mitt bästa. Jag — men nog om jaget som dessutom fruktar jag börjar något radotera. blott det vill jag tillägga, en rådande och jemn sinnesstämning finnes hos den rot-lösa — nem. kärlek till sanning — eller snarare till sannfärdighet och afsky för allt hvad som icke är det. Med Guds hjälp skall mitt svaga och felfulla hjerta dock förblifva rent från all förställning all medveten lögn.

Vi gå nu med stora steg mot våren det gläder mig — det gläder ju alla Meniskor och djur. Tallstrunten sticker ren fram i skogarne kring Årsta. Och jag längtar dit att se den. Bland det lefvande galleriet af Meniskor som i vinter, och ännu gå förbi mig, är ingen som jag ej gerna lemnar för tallstrunten i Årsta skogar. Det är intet ondt deri för dem; meniskorne äro hygliga och bra och roliga med, — jag tycker blott mera om tallstrunt.

Min bok lägges i dessa dagar under pressen, och jag väntar mig en skarp ja möjligen äfven förlöjligande kritik deröfver. Skulle verkligen denna produktion falla för en rättvis eller orättvis kritik, — och falla under värdet af mina förra småsaker (meniskorna äro så fallna för att pruta i samma mån som de öfvervärderat) då skulle det väl mycket inverka på mitt kommande lif (som då kanske väljer ett annat sätt att verka), på min sällhet icke, ty medlen till den ligga alldeles utom det gebiet som allmänna opinionen kan vidröra.

Har jag icke mina systrar? Kan något minska vår ömsesidiga tillgifvenhet och den njutning den skänker oss. Och utom dem har jag icke naturen och mina böcker? — på hvar ljungtufva bestänkt af dagg växa glädjeblommor för mig, och har icke Guds himmel en odödlig sol, och så intressanta skyar, och tindrande stjernor som låta så mycket ana och hoppas? Och böckerne — dessa kära goda vän-

*) Dock — tror jag ibland verkligen ingenting — tycker blott att allt är underligt och står och gapar.

ner så tröstande så upplysande! — och har icke Guds godhet skänkt mig lefvande vänner för hjerta och själ äfven utom mina systrar? — dock tycker jag alla kunde lätt nog glömma mig — utom mina systrar.

Man bråkar med riksdagen här, föga uppbyggligt som det säges, men sällskaperne äro lifliga af disputer och infall och skratt, som riksdagen ger ämne till.

Jag har skrivit en liten afhandling för allmogens kvartalsskrift men somlige af de vördiga herrarne i direktionen, bland dessa Biskop Franzen finna den för lätt skrifven för munter, och vilja ej ha den. Lilla Agathe blef varm och kallade dem för pedanter. Den lilla ungen är Gudskelåf så frisk nu och munter och älskvärd, är med om allting och är hjälpreda i både commiteer och kök; förklarar principer i stats-hushållningen för ledamöterna af prinsessans sällskap och prutar på kalbringan som Marie skall anrätta åt oss m. m.

Och nu farväl för denna gång min goda Böklin. Gud gifve dig allt godt och all glädje!

Fr.

168. Till Böklin.

Stockholm d. 14 Maj 1834.

Hvad har du väl tänkt min goda B. om den så plötsligt förstummade? Mätte du ha tänkt det verkliga nem. att jag för mitt lif så gerna hade velat skriva med sista posten men nekades af den styggaste migraine som plågat någon sen sal. Jupiter hade sin rycktbara hufvudverk, och som fängslade både mitt hufvud och min hand i tvenne dagars tid. Nu är den borta och jag är — hos dig.

Ja du säger väl min egen goda B. »hvad betyder det?!» I sanning ingenting ifrån den stund du tillintetgjorde det. Men att du så gjorde ack tro mig min vän det har bättre än något annat låtit mig känna din öfverlägsenhet och din godhet. Och nu säger jag med dig: nog med den saken!*) Framtiden skall visa hvad den har verkat i oss båda.

Känn intet ögonblicks missnöje min vän med dig om du nu ej kan sysselsätta dig med mig. Egna dig helt åt dina göromål hvaraf jag känner nog för att förstå deras djupa vigt. Ack låt mig alltid vara i ditt hjerta i din tanka efter folket, — först fosterlandet, sedan jag — så älskar jag det, så är det godt. Och medan du ar-

*) blott det obehagliga af intrycket ville jag söka utplåna.

betar vill jag skrifva upp för dig visor som skola muntra dig på en ledig stund.

Jag vill ej mera B afcomplimentera dig med de orden: »du är rik och har nog och behöfver icke mig.» Gud gaf åt liljorne på marken något som Salomo i all sin vishet all sin herrlighet all sin konst icke ägde icke kunde förvärfva, — — jag vet det jag visste det nog äfven i den stund jag så artigt lekte främmande med dig, — låter det stolt? Det icke blott låter, det är, det kännes så, men det är stoltheten af det kön jag är glad att tillhöra, det är den djupa känslan af en Guds-gåfva, den ödmjuka glädjen af att veta sig äga, veta sig kunna ge, och vilja det. Jag skall ej mera leka främmande med dig B.

Du klagar öfver dina göromål och jag gläder mig öfver din verksamhet, och känner att ju mer du blir för folket ju dyrbarare blir du för mig. Folkets tjenare, — finnes väl en skönare titel, det är att vara äfven Guds och hans viljas tjenare. Och huru väl belägen och rikt utrustad står du ej i lifvet för att tjena folket såsom prest och såsom lärd.

Folkets tjenare — eller tjenarinna — o! den som kunde vara det väl och med besked, det var min innerligaste önskan allt sedan min barndom, mer än någonsin är det så i denna stund. Jag känner det djupa begäret att utveckla den lilla gåfva jag fått så att den måtte bli så god så fruktbärande som möjligt. »Grundliga studier erfordras» sade du, och rätt sade du. Men hvad men huru studera? Historien, filosofien, — konsten locka mig — jag känner mig behöfva suga lif ur dessa källor, — men dessa källornas representanter böckerne de många de långa — huru komma till rätta med dem, — jag fruktar de dränka mig till själ och kropp. Jag måste välja bland dem. Led mig nu som förr min lärare, och låt mig så mycket som möjligt få honungen skiljd från vaxet. Jag skref till dig för en tid sen att om min bok ej lyckades skulle jag sluta att göra böcker; jag kände mig ej rätt, ty innan ännu min bok är dömd är den af mig till hälften glömd och hela min själ sysselsatt med nya bilder och nya teckningar af lifvet. Hvad jag vill framställa — d. ä. det lif som jag under mitt vill söka uppfatta och uttrycka — har jag för mig klart: det är den enskilda Mskans lif sådant det är nu i denna vår tid och sådant det kunde vara, — mskans lif i dess mångskiftande former och belägenheter, mskans lif i familjen i samhället i Naturen och öfver allt och framför allt i Gud. Den hymn af kärlek och försoning som min barndom anade som så ofta med utsäglig glädje genombäfvade mitt hjerta, som du lärde mig förstå och lät komma till medvetande hos mig — den måste ljuda genom hvart och ett allster af mig den måste

vara begynnelsen och ändan, — den måste vara dagern och trösten, och glädjen, — och lösen af hvar gåta, —

Jag kan ej beskrifva huru rikt jag känner detta fällt, — och huru oändligt mycket jag känner mig behöfva lära och erfara för att kunna fatta och utveckla denna rikedom. Det gör mig helt betryckt att så känna, ty konsten är lång, men lifvet är kort och kraften så ojemn. Arbeta vill och kan och skall jag, måtte Gud gifva vexten!

Jag har i vår läst Schlegels vorlesungen üb. d. neuere Geschichte, och med innerligt nöje. Schl. ser historien stort det känner jag, om han rätt och opartisk bedömmar dess stora skiften förstår jag ej, dock tyckes mig ej så, — och ändå har hans dom en motsvarighet i min känsla; vid skildringen af fornverldens lif kände jag mig alltid såsom fläktad af friska vindar, och har hela mitt lif känt mig trängd och qvald af den närvarande tidens, — kanske derföre att jag ej uppfattat den rätt. Något godt, något smått jemkat, sammanträngt, oroligt oredigt känner jag der; verlden synes mig likna en stor fullproppad Diligence, kusen med devis à la *çélérité* piskar på ett par utkörda hästar. Dock är detta väl något stark karikatur.

Hvad jag äfven med sannt nöje läst i vår, är Grubbes samhällslära. Man kan ej säga att han öfverilar sig på något vis, men det är något så redande och klart i hans framställning, han upplyser och lär ehuru han på långt när ej tillfredsställer. Nu skall jag på allvar börja studera din Schlegel.

En annan gång vill jag tala med dig om min älskade beundrade Miss Martineaus arbeten, om den redlige visionairen Owens planer till Mskoslägtets förbättring, och huru mången mången fråga öfver en mängd mig nya ämnen hade jag ej att göra dig dageligen och stundeligen! Jag har sen en tid ofta språkat med en Professor Ågren som lär Geografien vid Carlberg, och som satt sitt hjerta på att jag skulle känna hans uppfostringslära. Han är bland de filosofer som sätta fallet i Skapelse-akten, — och genom honom har jag först lärt känna orimligheten af denna lära. Hans uppfostringslära deremot synes mig god och grundad på sanna premisser och utförbar. Jag undrar om du af hvad jag sammanrafsat på inneliggande blad kan se hvartåt det bär. jag öfvergaf min redogörelse emedan jag kände mig göra språng i logiken dem den goda alltför utförliga något långtrådiga Å. visst icke är skyldig till. Hans system som om någon tid kommer ut är ämnat att leda till danande af läroböcker i hvilka visas huru alla vettenskaper ö allt vetande naturligt och nödvändigt uppkomma ur Mskans sjelfmedvetande ell. medvetande af sig innom visst tid och rum. Denna Mans bekantskap har skänkt mig nöje, han är och känner sig vara ett arbetsbi, hans ideer äro tunga af kategorier

i hvilka de äro inlästa, men han är så god och så varm för Mskligheten, så sträfvande för den.

Jag väntar en recension af min bok som jag mycket gläder mig åt, det är den jag är viss att få af din hand för mig allena, att den skall bli rätt sträng hoppas jag, den skall desto mer upplysa mig, — och strängheten har ganska godt spel det vet jag, och du kommer som jag att finna intrigen fattig och Gref Alarik något tradig och omogen i sin filosofi. Jag skall göra bättre härnäst.

Nu kan du vara trött åt mina långa visor derföre adieu min goda goda vän. Låt intet lurendrägeri förhindra dig att njuta den ljuftva herrliga våren. Jag längtar innerligen till Ängarne på Årsta och kommer väl snart dit. Der skall jag läsa och återläsa dina goda rika bref, — hvilket lif ligger ej i dessa!

Fr.

Kommer addr. till Konungen i något allmänt blad så säg mig det, ty då skall jag studera den.

169. Till Brinkman.

[17 maj 1834.]

[— — —] Det är dagar då jag framför allt begriper hur man kan vara vid elakt lynne, andra då jag framför allt förstår att man är glad; i dag begriper och känner jag blott att man måste förlåta — låta vara — glömma — gifva till! — Jag vet inga andra ord i dag. Både för lättjas och för godhets skull behöfver man förlåta; hvem kan orka skriva upp allt på räkning! Gud förlåte mig mina synder — och förlåt ni, bäste B., dessa kråkfötter.

170. Till Böklin.

Stockholm d. 23 Maj 1834.

Hvad meniskan är ofullkomlig! tänkte jag med betryckt hjerta i går då jag var tillsammans med några af dem som jag ännu för ett par år sedan betraktade såsom idealer. Hvad meniskan är ofullkomlig! Den ädle Enthusiasten pratade de ynkligaste orimligheter, den kraftfulle tänkaren var ensidig och var bristande i godhet och älskvärdhet, den både gode och sundt tänkande i hvardagslifvet, den både milde och manlige, ståtade fram i filosofien med en hop lieux communs, bestred hvad han ej förstod och ifrade med stora ord och gnistrande blick för några plattheter. Den lika lärde som älskvärde såg knuten

snärja sig, men hittade ej på hvar felet låg och kom sig ej för att försöka lösa; — jag hörde tyst på och var betryckt.

O min goda B. du som Gud gaf så mycket du får ej blifva ofullkomlig som dessa alla. Du du måste blifva hel.

Jag undrar hvad Schlegel menar med sin Adel såsom »statens Grundkraft». Hvarföre skall ärftlig Adel finnas? Slogos Frankrikes härar bättre under sköldarne af namnen Montmorenci och Orleans än under vingarne af den parvenueu Bonapartes Örnar? Ha icke de största lagstiftare och filosofer stigit upp utur de jordbrukande och näringsidkande folksklasserne? Hvarföre skall Adelsvärdigheten vara mer än en stjerna som lyser på jorden så länge dess förvärfvare lyser eller lefver der?

Du får ett bref i bara bitar i dag jag sjelf är intet rätt sammanhängande, ty dagarne utgöra en rad af bara förströelser, och jag kan ej här som i Christianstad draga mig undan de goda Meniskorne. Vi äro nu i begrepp att flytta till landet och man måste dinera soupera och visitera ifrån sig sina bekanta och vänner. Denna vinter har i det hela för oss varit en god och glad. Få hus lefva i Stockholm så angenämt som nu vårt, våra närmare bekanta äro alla sjelfvalda och några bland dem äro verkligen utvalda, och uttala det ädla och bildade inre lifvet i ädla och fria former. Ingenting är mindre stelt intet mera ljuft och lätt än sammanlefnaden i de verkligt förnäma mindre sällskapskretsarne, der den goda tonen är att låta hvar och en gälla hvad den kan, och talangens och kunskapens adel gäller öfver all annan, der höfligheten liknar hjertlighet och ömhet der ingenting är hårt, ingenting slappt der ingenting på något vis godt och angenämt är obetydligt och öfversett, der hvart ord hvar blick är käänd och förstådd och besvarad. Sådana sällskapsstunder äro lifvets blommor men de som äro lifvets bröd de som man ej kan undvara äro de då evig kunskap ingjutes i själen, då hjertat får bli varmt vid naturens bröst, — o sköna samtal med B. friska ljufva frihet bland Årsta skogar, — hvad lifvet har rikast och bäst har ni gifvit mig!

Dansat spelt, vänskapat (allt på förmiddagen) sen jag skref sista ordet i föregående mening, — och nu förestå Målarakademi och fart till Djurgården — sen packa vi för att fara till Årsta. Ack så godt

så kärt! Tack för så mången ljusstråle under denna vinter min goda goda B. för den glädje du gifvit mig i vår mera tack ännu. Mycket hade jag att säga dig, blott litet kan jag. Gud välsigne min vän!

Fr.

171. Till Böklin.

Stockholm d. 3 Juni 1834.

Min själ är full i dag min vän och jag skulle ha så mycket att säga dig det är ej nog redigt för att skrifva ned och skrifva är desutom så ledsamt.

Jag hade lust för någon tid sen att öfva min unga philosophie emot något, jag ville brottas med några svårigheter i böcker, och skaffade mig Volneys ruiner. Jag såg med from och ifrig stridslust på bokens vignett föreställande ett Skeppsbrott, och ruiner, jag väntade mig något starkt — och finner blott svaghet, usel svaghet och inskränkning så i ideer som i raisonemengens logiska consequens. Du skall väl tycka det litet djerft af din ofta så ologiska lilla vän att fälla ett sådant omdöme, men sen en tid känner jag mig ha gjort betydliga framsteg i förnufts och förståndsordning. Huru månet bref har du ej af mig för hvilket jag nu skulle blygas! Hvad man växer hvad man ordnar sig långsamt.

Men gode Gud! är det möjligt att böcker sådana som Volney's och Helvetius's ha kunnat verka sinne-förrvirrande på millioner Menskor ha kunnat inflyta på nationers öde? O huru litet myndig är ännu Mskan, huru väl behöfver hon ej uppfostras! Skön är sjelfva formen af Volneys föredrag, den att visa Menskan upplyst af sin Genius. O! om någon med en ädlare, klarare blickande Genius, ville en dag upplåta sin mun och uttala de Gudasyner han sett igenom alla tider och i alla riken af lifvet — huru välsignadt vore det ej; huru gerna ville jag ej gifva mitt bröst till hufvudkudde åt den som tänkte som talte för sällheten af en verld.

»Det corrigerar sig med tiden!» hörde jag en gång någon säga med mildt och barmhertigt leende öfver den irrande. Ja det corrigerar sig — allt corrigerar sig med tiden den oändliga, — ty eljest gifves ingen allgod och allsmäktig Gud, — men hvad den milde idealistiske filosofen ofta altförlitet känner är lidandet innan villorna ha corrigerat sig. Han är rik af sin kunskap af sin vishet han ser hur allt skall bli, och känner därför ej lidandet af mörkret af miströstan hos de som ej se, som så länge söka och fråga och dock

ej finna. Känslan af detta lidande är en aggende sporre till verksamhet som icke låter förneka sig.

Tusende sinom tusende saker hade jag ännu att säga dig, men nu kom ditt bref och jag har blifvit slagen med en slags lamhet och tycker att allt är så oändligt och att lifvet är så korrt och att man ingenting hinner med, finner Lindebergs sak tråkig och Kapt. B . . s skillingssak med, och tycker ingenting är klokt utom att fläta sig en krans af ängsblommor och att steka potatis, och kransen ville jag gifva åt dig och äta potatisen med dig.

Jag reser i morgon till Årsta (det ruskiga vädret har hittills fördröjt vår afresa) Adieu så länge och innerlig tack!

Fr.

172. Till G. H. Mellin.

Stockholm d. 11 Juni 1834.

Jag har så länge önskat att en gång kunna få rätt hjertligt tacka Herr Melin för den rika sköna uppmuntran han skänkte mig vid mina första steg på författarebanan! Jag tycker jag kan ej göra det bättre än genom att visa det de himmelska frön han sådde ej fallit på helleberget, att det sköna berömmet kallat fram ett innerligt begär att förtjena det genom grundligare uppfattning af lifvet dess rika mångfald dess djupa herrliga Enhet. Det är också i denna afsigt som min lilla bok i dag kommer till Er, den vill visa Er mitt bemödande att nalkas det mål Ni visat till, och i detta bemödande skall jag med Guds hjälp aldrig tröttna. Emmottag vänligt försäkran om min upprigtiga högaktning och tacksamhet.

Fredr. Br.

173. Till Böklin.

Årsta d. 21. Juni 1834.

I går såg jag hur en vacker kålmask byggde sin graf och berede sig till förklaring. Jag såg den på ett gräs-strå i parken arbeta innom en kupa af fint väf likt spindelns. Jag trodde den ville ut, bröt strå'et och tog det hem med mig till betraktande. Sedan Masken länge arbetat tycktes den somna, efter ett par timmar började den åter röra sig, gaf ifrån sig en gulaktig salive som den flitigt strök omkring sig färnissande den fina väfven, och igenmurande sin boning. Sedan

den fått allt väl betäckt och blifvit osynlig för ögat, drog den ihop sig, blef stilla och såfver nu sin fjortondagars sömn till den uppstår till sitt etheriska lif. Den lilla tilldragelsen gjorde mig innerligt nöje och rörde mig så godt. Jag tyckte naturen så herrlig i sitt lekande meningsfulla lif, fullt af sköna parabler för Meniskan, — Skapare Meniska djur — allt var godt!

I dag berättade Fabian om experimenter gjorda på djur — egentligen Martyrdom anställd på djur — intressanta för vettenskapen genom upplysningar som de gäfvo. Han hade en gång varit med om en undersökning anställd af Prof. Rezius (i Paris tror jag) för att utröna förhållandet af den s. k. aktiva och passiva nerven, till organismen. Undersökningen (som först skett på hästar medelst afskärande af activa nerven på ena käken och passiva på den andra hvarigenom hästens halfva hufvud blef känslolöst den andra hälften lam) skulle nu ske på en hund, som derföre skulle skäras upp ifrån nacken och långsät ryggraden. Just då R. med några andra amateurers tillhjälp skulle företaga operationen, samt befallt att ingen främmande fick släppas in, anmälte betjenten att en herre var der som icke ville tro Prof. vara borta, och nödvändigt ville komma in. R. lät missnöjd den främmande insläppas; med honom följde en liten innerligt vacker hund, som glad och liflig sprang omkring smekande och fågnande alla. Ett rop uppstod. »Förträffligt! ni kommer just i rättan tid!» m. m. F. kunde ej uppgifva skälet till lusten, men Operatorn fick lust på det lilla vackra vänliga djuret, och begärte det af ägaren till offer för experimentet. Denne nekade sägande att han köpt hunden för att ge den till julklapp åt sin mor. (Julen var då för handen) Man sökte dock att öfvertala honom och han lät öfvertala sig att lemna det lilla djuret till den långsamma tortyren, hvaremot den förut ämnade offerhunden blef lössläppt. Men F. fann något så otäckt i hela den saken att då det smekande djuret fasttogs för att läggas under knifven lemnade han sällskapet, och fick sedermera höra huru man tvenne gånger måst gifva hunden hoffmansdroppar emedan den dånat under tortyren.

Denna lilla berättelse var åter en blixtnad ur det moln som så ofta insvept min själ, och som alltid alltid stått kvar på min himmel ehuru det varit en tid undanblåst af vänliga passad-vindar. Och hur tror du jag nu tycker om världen och Skaparen och Meniskorna och allt?

Den privilegierade bödeln — vettenskapsmannen säger: »jag måste v e t a!» Menskan den privilegierade mördaren säger: jag måste äta? båda ha rätt! Hvem har orätt?

Allsmäktige Gud — hvarföre denna fläck denna oupplösliga fråga i din Skapelse Djurverldens lidande? De ligga timmar, dagar, må-

nader, år — i tortyren, — och de kunna intet förädla innom sig under lidandet, — och de ha ingen odödlighet!!!

Ack de dumma Apostlarne — som icke tänkte på att fråga fräl-saren derom, och om deras öde. Hade jag varit bland dem jag skulle icke ha lemnat honom i fred. Huru mycket mera öfverhufvud skulle icke verlden veta om ett fruntimmer varit en af de tolf.

D. 22. Djurverldens lidande och ett visst bref som jag fick i går aftons höllo mig vaken i den vackra klara midsommarnatten, — men det var ej klart i mig. I dag på morgonen stodo Hedda och jag vid öppna fönstret och sågo ut i den blomstrande sommaren och andades in den ljuft-friska vinden, och hon sade till mig med sin innerliga ton och sina milda fugtiga ögon: »ack grubbla ej! låt oss blunda öf-ver hvad som synes oss så mörkt, — det är dock visst att allt blir godt och klart till slut!» Och den goda rösten förfelade ej sin vanliga lugnande makt på mig.

Brefvet, — ja! det var mig tungt! D u har rest ifrån Chstad miss-nöjd med mig, och med skäl missnöjd, — du reste ifrån brefvet som väl skulle ha utplånat denna känsla, — du lefver nu tre långa veckor med detta moln öfver mig i din själ. Detta är af det slag tillfällig-heter i lifvet som smärta, men öfver hvilka ingen ton af klagan eller knot finnes i mitt bröst. Jag blott böjer mig för dem. De måste bäras. Säg dig vill jag dock att den sista sidan af ditt bref gjorde mig glädje. O min goda B.! ofta nog skall jag fara öfver ditt lif som en vind, men du skall pröfva den, se hvartåt den bär och icke låta den svälla ditt segel om den kommer i fåvitsko. Och just att du så gör är min glädje och min trygghet vid dig. Du måste ha kraft och lugn för oss båda. Ja! var med mig som du är, — följ icke vinden (då den är yr) men qväf den ej, — låt den fara eller lek med den, och den skall förblifva oskyldig och blott leka in i ditt lif. Jag är öfver-liflig ibland, — det är mitt fel, — känslorne växla med timmarne, — men jernvigten återställes genom tiden, och ett visst grundthema innom mig kommer dock alltid åter och kallar in i sig de kringspelande förflugna tonerne, — (och hade du ej känt detta så hade du väl längesedan tröttnat vid mig) Och derföre skall jag lätt nog återkomma från irringarne. Du skall finna många många med mindre fel, men knappast någon som så lätt så gerna låter rätta sig af hvad hon erkänner såsom verkliga skäl som din Fredrika.

Det ondaste af allt brevväxlings-ondt är att på en sinnesstämmning som corrigerade sig sjelf innom en quarttima efter dess nedskrifvande och afsändande, kommer fjorton dagar derefter ett svar som förtör-nas, — och svaret som blidkar dröjer åter flera dagar innan det kan

komma fram. Jag tror jag alldrig härefter skickar af ett bref utan att ha betänkt det i en månads tid.

Nej! jag jaspade ej åt brevet, (jag nästan trotsar dig att få mig att jäska) det var en helt annan känsla som betog mig, — jag vet icke en gång rätt hvad det var. Jag skall börja läsa historien så som du vill det men fruktar att jag ej är det vuxen. Det skall vara en helt annan kraft än den jag har, tror jag, för att bita i Heims kringla, m. m. Lika godt jag skall försöka. Jag vill så gerna göra hvad du rör mig till.

Du får snart något ifrån och af Fabian. Han har gjordt en upptäckt i och öfver ljuset, angående phenomener som blifvit uppställda såsom inkast emot undulations-theorien och som han nu förklarar enligt och genom densamma. Han har här skrivit ut sin afhandling deröfver och skickar dig den så fort den blir färdig. Han är ledsen att icke ha någon att rådfråga öfver arbetet och som kan kritiskt granska det innan det ges ut. Berzelius kan blott pröfva premissernes icke de matematiska beräkningarnes riktighet. F. är full af ifver och glädje både öfver upptäckten sjelf och öfver den väg till upplysning öfver åtskilligt bland hvilka färgernas orsak och väsen han tror sig härigenom funnit. Han har en mängd machiner här och visade oss i går flera vackra optiska phenomen bland hvilka äfven voro de omtvistade, men ehuru han tillbragte timmar med att förklara dem för oss — tilltror jag mig ej kunna redogöra för dig derom så han eller du skulle bli nöjda. Roligt var att se färgerna i en af mig alldrig än åskådad prakt och skönhet. Hedda hos hvilken alla intryck gerna antaga helgon-sken, — såg här väfven till Englarnas kläder. Verkeligen verkade denna glans och genomträngande renhet starkt och välgörande på fantasien.

Jag är innerligen gläd åt F. . . s upptäckt ty jag tror den och dess följder skall gifva åt hans lif och sträfvande en bestämdare riktning en större glädje än det hittills haft. Du skulle älska F. om du kände honom. Det är en eldig och kärnfull man utan all flärd och falskhet, men ej klar med sig och lifvet och derfor ej rätt kraftig så som jag förstår det. Hans uppfostran har blifvit i högsta grad vanvårdad och han känner det djupt. Det finnes mången besynnerlighet hos honom som icke är godt taga reda på men som på längden mer och mindre aflägsnar från honom Mskorne till deras hjertan under det han fäster vid sig deras aktning och interesse. Det finnes ingen man eller qvinna som ser honom något närmare på hvilken han ej öfvar ett visst in-

flytande, — ingen som kan sägas öfva någon makt öfver honom. För ett tadel eller öm varning från Mamma och oss är han ett vekt barn, — i farans eller nödens stund gör han för oss allt; det ovanliga såsom vore det det alldravanligaste; — vi ha sett honom nästan dagligen i flera års tid ingen af oss kan dock säga sig vara närmare honom än för 7 a 8 år sedan. Bland män är han djupt älskad af många — och söker dock ingen som man söker en vän, han är vänlig och öppen med flera, förtrolig med ingen. Han förstår sig ej på att hålla af. Kan känna starkt och djupt, röras till tårar men blott för ögonblick, minuten derefter står han lugn eller snarare kall och barsk. Älskar sanning öfver allt annat, kan uttala den ända till hårdhet, — gör skäl för Heddas ord, — »hvar helst finnes hufvudbry eller handgemäng måste han vara med derom!» och gör merendels slag i saken. Tål icke band eller bojor äfven af finaste art, utom dem han pålägger sig sjelf. Ser Menskoslägtet i stort och älskar mera det än den enskilda meniskan. Är icke Menskokännare, tror dem dock mer om godt än om ondt, blir sällan bedragen ty han behandlar dem klokt humant och kallt och imponerar på dem. Älskar umgänget med fruntimmer och kan vara den mest behagligt artiga bland de artiga, aktar för öfrigt qvinnan högt och disputerar med henne såsom med en karl. Men jag upphör; ty af alla dessa om hvarandra kastade drag kan du dock ej sammansätta en F. W.

Fullt klar med sig sjelf och lifvets djupaste sanningar skall F. aldrig blifva förrän han älskar (hvilket han har stor håg till) förr än han fått en följeslagarinna genom lifvet. (hvilket han gerna vill.) Men huru han skall kunna älska, — och hvem — är mig det obegripliga. Vi systrar äro F. . s systerliga vänner, mera bli vi alldrig. Orsaken dertill ligger lika mycket hos oss som hos honom.

Jag behöfver ännu säga dig ett bot och bättringsord och tag det som min allvarliga och fasta öfvertygelse i den saken. Skriftställarens verksamhet har något berusande, och glansen af hans kraft, hans omedelbara framstigande för världen såsom en högre vishets tolk förbländar äfven mig ofta, — men jag är ej så barnslig att icke snart känna att jag är *bländad*; att icke erkänna att läraren som i ungdomens själar utsår frön för evigheten, att presten som i lif och lära predikar kärlekens Evangelium lefver lika fullt för världen som den store skriftställaren, att hans kraft kan vara lika stor, ehuru den är af annan art, eller ock kommer genom omständigheter att mera yttra sig på ett än på ett annat sätt. Alldrig ett barnsligt ord af mig mera häröfver.

Du måste min goda B. hjälpa mig att lösa en gåta som plågar mig, nem: förhållandet emellan den empiriske och den transcendentala tänkaren, — jag menar emellan den som i forskningen öfver tingen går ifrån periferien innåt och den som ställer sig i medelpunkten och går derifrån utåt. De synas mig vanligen missförstå hvarandra, och jag tycker dock att de nödvändigt måste behöfva hvarandra att deras åsikter icke skulle uttränga men genomtränga hvarandra i vettenskapen, att det tillhör den förre utröna tingens väsen den sednare deras mening, och att de härunder skulle stödjas och bäras af hvarandra ömsesidigt. Jag läste härom dagen igenom ett bref af dig öfver stjernhimmeln, du är der sträng emot den Empiriske forskaren, du säger att Solen och fixstjornorne icke äro kroppar, att Solen är planetsystemets själ m. m. Men nu säger mig den Empiriske forskaren Fabian att Solen och fixstjornorne ganska visst äro kroppar att Solen kan vägas m. m. och bevisar mig detta så att jag måste tro det. Mitt omdöme häröfver kan ej ha mycken vigt då jag ej kan pröfva förhållandet emellan dessa två motsatta åsikter, men min tro grundar sig derpå att jag icke kan annat än tro det en man af Fabians tankekraft och redlighet har rätt i hvad han bestämt yttrar öfver en sak i hvilken han mycket forskat och studerat, så väl som min tro på många af de sköna sanningar du bibringat mig grundar sig på kändedom af din personlighet och din kunskap ditt forskande af deras källor, — och denna grund till tro har jag gemensam med hela Meniskoslägtet, — och hvilken annan finnes väl för den ovetenskapliga mängden.

När nu två kraftfulla tänkare gående fram från två motsatta punkter alldeles skilja sig i en viktig åsigt hvad skall jag tro? — antingen tvifla om att sanning och visshet står att finna, eller ock tro att någon gripit öfver i den andras kunskapsfer på ett sätt som förorsakat villfarelsen och skiljaktigheten,*) — att tänkaren icke inskränkt sig innom det gebiet honom var gifvet, . . — jag skall ej säga mer ty jag fruktar göra det oredigare, du skall snart se hur dermed hänger i hop och upplysa mig, — och hjälpa mig till en försoning emellan de två tänkarne och deras arbete i lifvet, — ty en sådan begär och fordrar både mitt hjerta och mitt hufvud.

*) eller ock att han icke tillbörligen användt den till sin upplysning.

Midsommardagen.

Stor dispute mellan F. och mig om den transc. och den Emp. Philosophen. Vi voro ifriga, men redde oss bra, så vi kommo till klarhet och voro glada. Se här ungefär resultatet få se om du godkänner det. Båda riktningarne den transc. och den Emp. ligga inom Mskan. Den fullkomliga filosofen måste vara på en gång Emp. och transc. tänkare. Ligger det i den ena mskans kraft att par. ex. befattna sig med rönen och granskningen af den yttre världen, i den andras att construera världen ur sig eller ur förnuftet — så kunna de dock icke bli fulländade tänkare utan att upptaga i sig och använda hvarandras krafter och tänkande. Den som blott samlar facta, förhåller sig till den Emp. Philosophen som handtlangaren till byggmästaren, och kan ej kallas tänkare, lika litet som den hvilken liksom t. ex Studach construerar sitt hus i luften utan att bry sig om några facta eller någon grund (det är hans vanliga argm. emot F. »jag bryr mig ej om några facta!») kan förtjena det namnet. Bättre och mer talte vi härom, men det blir så långt. Jag önskade så innerligen du och Fab. vore tillsammans, och lärde känna hvarann, och så önskar han med.

D. 25. Vi hade stor dans i går af omkring 80 barn, och F. och jag och Ag. anförde vixelvis en kedja af 100 personer i dans kring planerne i flerfaldiga ringar och svängningar. Det såg bra ut och var innerligen gladt och lifligt. I dag reser Mamma till Staden, hvarifrån Mamma i de första dagarne af Juli beger sig till Finland med lilla Agathen, dragen af hågen att återse de nejder der Mamma tillbragt bästa delen af sitt lif, och för att låta reparera en gammal famillegraf. Emedlertid komma Hedda och jag att lefva här i största enslighet och tysthet. Förr än i Augusti kommer ej Mamma hem, vi komma sakna henne och vår lilla glada liffulla Agathe.

Jag måste sluta, och i sanning är det tid på. Mätte din resa gå väl och vara glad! vid Gullö, Toppö, och Tjuf-fallet har äfven jag stått och lyssnat och skådat, —

Om postmästaren i Chstad skulle vara mindre angelägen om att aflemna paketer och du vid din återkomst icke får ett från mig innehållande min lilla bok, så torde du vara god afhemta det, samt höra efter om Ex. W . . s Fru Peyrons och Fröken Böhnens blifvit aflemnade. (Förlåt!)

Din
Fredr.

25.

Säg mig B. hvad du gjort i dag på förmiddagen, om du minnes det, hvar du varit huru stämd till känslor och tankar. Vill du det? Jag skall säga dig någongång, hvarföre jag frågar.

174. Till Böklin.

Årsta d. 8. Juli 1834.

Och för det skepparens öfvermod skulle bli bestraffadt så fingo flickorna i Wadstena sitta emellan! Sådan är Mskornas rättvisa! Du njuter fullt och friskt lifvet och verlden min goda B., och jag njuter hjertligt deraf, njuter af att se huru hvarje föremål för tanken hvarje känslans intryck får sin plats och sin förklaring i din sköna Philosophiska Werldsåskådning.

Jag gläder mig äfven åt att i så mycket ha känt och tyckt lika med dig. Som du kände jag vid Trollhättan (men naturligtvis dunklare) och öfverhufvud vid hvart stort vattenfall, det var något emellan jubel och förtviflan, — och ett djupt begär att komma till reda med fenomenets betydelse — dit jag ej kom såsom du. Jag stadnade fastmer i en smärtsam villervalla — och det var verldshistoriens — och Mskans lif som jag såg i de blindt nedstörtande massorne dock tyckte jag om att stå så nära som möjligt den rasande jätten och lugna mitt klappande hjerta och känna mig stark. Att jag sedan i aning kom nära din åskådning ser jag af ditt bref och af ett stycke som jag skref förleden höst, — hvars innehåll är ungefär följande.

En ung man af en ren karakter och obehålladt lefverne, men blyg, ger en dag i ett sällskap anledning till löje. Detta verkar starkt på honom — små tillfälligheter i hans lif men mest arbetet af en dunkel makt i hans själ, utarbete känslan af förlägenhet tills den blir en öfvermakt en idee fixe och nästan monomanie, — han underligger ett förfärligt natur-band han är oskyldig och lider dock och skys verre än en brottsling, — hans kamp är förfärlig. En räddande Engel syns — en qvinna — men i den stund han känner sig befrias fångslar honom hans dämon — han kan blott älska — en annan kan tala och den han älskar blir den andras. Med detta nya lidande öfver sin själ irrar han ut i den vilda naturen, en skön vårmorgon vaknar hans medvetande och han önskar sig vara Veronikan som blåögd och sorgfri blickar ur gräset, han ville vara Eken som räcker sin krona mot skyarne och bjuder stormarne trots, han känner dem så öfver sig, sig så liten emot dem, — i denna sinnesstämning kommer han till klippor hvarifrån ett brusande vattenfall nedstörtar, och hans bröst fattas af nya och häftiga känslor, en vild kamplust, en mäktig dragning till djupet, här vill han brottas med den afgrunds-ande som plågat hans lif — här vill han känna, fatta, söndertrycka honom och befrias och andas, — han störtar sig utföre; efter en kamp der phantasie spelar mera än verkligheten blir han sanslös. Han fiskas sen upp

af en Gubbe som . . . — men det blir för långt och det var min aning om »Naturjetten» jag ville gifva. Originaler till denne olycklige felas Gunås ej. Jag har den närmast i en son till framlidne General v. Döbeln, en barndomskamrat till oss, nu en ung stor vacker karl — som det är en ynka och bedröfvelse att se. Han hade goda gåfvor men en stark egenkärlek — en olycklig campagne i Spanien der han straxt blef tillfångatagen, en olycklig kärlek till den behagliga och behagsjuka Gr^{nan} Ugglas, samt en obetydlig bevue i ett stort sällskap, ur hvilken han ej förstod att hjälpa sig, ha varit de yttre tillfälligheter som gjort honom till den bedröfliga varelse som han är. Ett ädelt, själsstarkt men nästan på samma sätt olyckligt fruntimmer nära förenadt med mig, några iakttagelser hos mig sjelf, på hvilken hon stundom smittande har verkat — ha gifvit mig drag och färger till denna teckning kanske en af de starkaste min penna gjort. Trösten för denne olycklige sådan min teckning gifvit den är — ett slags natur-lif — skiljsmåssa från Mskorne och sällskapslifvet, — lif med naturen böcker, och djur, dem han vårdar och ger sällhet samt en stark åskådning af det i sjelfva verket föga olyckliga af detta lidande — åskådning af christendomens sanningar — och Mskans möjliga befrielse från Naturens herravälde.

Lidande lidande! du tusen-hufvade tusenringlade och lemmade hydra! — dig vill jag söka, dig vill jag följa, efterforska, — för att der jag kan förtaga giftet af dina bett.

Men åter till ditt bref och några frågor deröfver. Hvad menar du med Materiens afgrundsdrift? hvad med affall afgrund i denna bemärkelse? Materien är ju oskyldig — och evig, har du sjelf sagt. Af Fabian vet jag huru alla oorganiska kroppar tendera till förening och hvila och skulle hvila om ej ett högre lif fattade dem. Är denna hvila hvad du kallar afgrundsdrift och hvarföre så?

Nu vill jag följa vidare dina res-spår ty de ha äfven varit mina. I Wennersborg har jag i ett sällskap upplefvat en högst egen små-stads scen. Om Marie-stad tyckte jag som du — men vi hade gräl med alla Meniskor der. Vid Mottala har jag ätit Lax och undrat på Canalen som jag då föga begrep. Wid den klara Wettrens stränder vid det vackra Medevi lefde jag igenom mitt lifs första Idyll — och ung och ren och ljuf var den och är ännu för minnet. Både i Wadstena och i Geneve hörde vi berättas en anekdot den jag låter dig tro hvad du vill om: En tjenstflicka hade en gång vid Wadstena brygga stjelpt i Wettren ur sin disk-balja och med det samma en mindre silfversked; Hon misstänktes af sitt herrskap att ha stulit den, men se! ett år derefter (tror jag) fiskades vid Genf upp en Gädda, som befanns hafva uti sig besagda silfversked som igenkändes på ett

svenskt namn Gullsmedens stämpel o. s. v. I hvad man berättar om sjöarnes farlighetsart är fullkomlig likhet, deras vatten lika kristallklart och något stötande i blått om jag rätt minnes. Eget är att se vid Geneve den mörkgröna häftiga Rhone störta in i sjön och strömma fort utan att blanda sina böljor med dennas. Detta påminner mig om Jean Pauls vackra liknelse »en stor och kraftfull man gående fram genom sin tid, såsom genom hafvet en ström med egna vågor».

Jag läser jag studerar »Jean Paul» uti ingen författare ännu fann jag en så rik en mig så passande näring som den jag finner hos honom. Ja du har innerligen rätt: »Att kunna förlora sig i ett stort lif, är att djupare fatta sig»; men att kunna förlora sig — ge bort hela sitt lilla svaga sjelf se det är det svåra och det lycksaliga.

Jag sade i ett föregående bref att jag fann någon likhet emellan Jean Paul och mig — man skäms inte heller! Nu skäms jag för den djerfheten, men jag hade då först börjat läsa honom, — ju närmare jag kommit honom ju större ju väldigare har han blifvit — ju mindre jag — o! men så gerna. Det är en så herrlig så upplyftande känsla att få se upp att få beundra. Hvad jag ej älskar i Titan är sjelfva romanen och det onaturliga, svulstiga språket af hjeltar och hjeltinnor, — sedan — får jag ej interesse för någon af dem utom för Liane.

Det grumlar uti mig att jag begått någon confusion i den der filosofiska frågan, och förblandat physikern med den Emp. Philosophen. Den Emp. Ph. mot hvilken du ifrar är visst en helt annan karl — en af Locke et Comp. eller så kallade sensualistiska skolan ell. huru! De välsignade namnen — det otäcka skoltermsverket jag ger det t . . n!

Fab. äfvensom Berzelius o. a. kunna då ej kallas emp. Ph. ty de draga af de fysiska rönen inga slutsatser öfver den inre verldsordningen. F. t. ex. har en föga stadgad tro öfver dessa högre ämnen och talar ej gerna derom — antingen undviker han dem eller erkänner han sin obekantskap, lungt, men med en viss plåga. Dock tror han på en Gud, på jorden såsom uppfostringsanstalt för ett högre lif der alla tullar och prohibitiflagar af hvad slag det vara må ej skola finnas mer — äfven har han ett ovanligt starkt och rent moraliskt sinne.

Induktiv måste ju all filosofi vara, och den Emp. Phi. har orätt blott så vid . . . min goda B. jag lemnar honom i dina händer, och ber dig säga mig hur han gör och reda för oss den der bråkiga frågan

Jag får nu från många håll mycket godt och mycket glädjande för min lilla bok, som går åt ur bokhandeln som färskt bröd ur Baggar Karstens bod. Någon Tidningrecension har jag ännu ej sett. Det säges Salig Heimdall (Rydqvist) skall rusta sig fram med en sådan i Upsala Lit. Tid. Mätte den vara sträng och god skall den glädja mig, och må den hugga det som är hugg värdt, och sådant är väl ej ondt om i boken.

Jag undrar hvarföre det går mig så litet till sinnes hvad jag får af beröm eller tadel? Jag saknar antingen Geist eller har för många oberoende sällhetsämnen — eller känner för starkt att detta lilla lif är så snart öfver och ryktet så tomt — så vattenbläddra! Äfven har jag ej tid tänka på det frångjorda — jag har så mycket att göra, att läsa, att söka, att arbeta, måste framåt framåt genom skog och mark. Dock motser jag med glädje att få ett ord af dig till upplysning för det sagda och för det att säga. Jag är nu sysselsatt med en slags fortsättning af boken Edla skall fara till himla. Min hjelte är en prest och en krona till karl. Fab. är uppledsen vid Gref Alarik som han finner pedant, informatorstyf, obilligt fordrande, oförståndig, och Gud vet allt hvad. Men jag tänkte ej heller göra något mönster.

Vi ha haft stor examen i vår Lankasterskola — märkvärdigt huru den, särdeles genom den förträffliga lärarinnan verkat på barnen på orten, de ha blifvit helt menskolika och lifliga, och begripliga! Sen middag för Grannar bland hvilka en famille Bahr för innerligt hygglig och lycklig, och liflig.

Jag har en hälsning till dig från Gr^{nan} Sommerhjem som jag jemte bref skall visa dig en gång.

Mamma reser i dessa dagar. Sen bli Hedda och jag ensamma. Jag skall arbeta flitigt, och söka bli bättre värd de Meniskor som jag innerligt värderar. (avis au lecteur.)

Ännu en fråga innan jag lägger ihop brevet. Du nämner det Poetiska såsom liggande i det egna lifvet. Vill du utveckla detta något för mig jag funderar deröfver men förstår det ej.

Jag hoppas du i dag hvilat i någon rätt sval och skuggig lund — ty det är förtärande varmt. Och mätte du rikt njuta ditt friska fria lif

»Glädje och dygd
Elda hvarannan,
kransad om pannan
wisheten skämtar i winrankans skygd.»

Du finner mycket af mig i ditt hem i Christianstad — kanske för mycket i volym, — skall du äfven fullt se det egentligaste det innerligaste — min djupa hängifna vänskap, mitt innerliga önskränkta förtroende, — ser du, förstår du känner du rätt '

Din
Fredr.

175. Till Erik Gustaf Geijer.

d. 25 Juli 1834.

Med tårfyllda ögon med klappande hjerta fattar jag pennan i brinnande begär att tacka, — måste icke den törstige försmäktande som läskas af en dryck till lif och kraft, — måste han icke näst behofvet att tömma den, känna ännu ett lika om ej ännu mera mäktigt — det att tacka att välsigna välgöraren, — han vore eljest icke meniska. O låt mig tacka innerligt utsägligt tacka för hvad Professor Geijer i sina »Minnen» gifvit mig, för dessa ord fulla af lif, af klarhet, och kraft — som så stärka, så lifva, så förklara, gripa djupt och välsignande i själen såsom ett Evangelium. Jag ville uttrycka mig bestämdare, men finner ej ord — och kan ej säga om Professor Geijers ande annorlunda än jag säger om Solen om det eviga ordet, — den upplyser, den värmer, den organiserar det bäfvande lifvet, och lockar det upp till sanning och sjelfständighet, — ja till den sjelfständighet som erkänner hvar och en annan, och känner sig sjelf blott i Gud. Ack! det äro rader det äro ord som gifva i en blixtnad hvad man under långa år, och i hundra-tals volumer förgäfves sökt — den mäktige fattar sig kort — (den Allsmäktige (säger skriften) gjorde werlden med ett ord,) — o låt mig tacka ännu en gång innerligen tacka för de skapar ord som i dag fattat mitt inre de ha verkat der — den sjunde dagen, — själens rika ljufva sabbats-ro.

Hvem som här prisar och välsignar? — en bland de tusende som beundra Professor Geijer, som han gjort lyckliga — en landsmännina till honom, en Svenska, — det är namn och värdighet nog; — Och låt mig äfven tillägga det, — en som i lifvet känt hufvudsakligen ett behof, sökt ett enda godt, nem: sammanhang; som sen barn- domen likt Byrons Cain pekat på allt och frågat: »hvad är det?» och som ännu söker sig sjelf, — som i denna stund af en vigtig brytning i hennes lif blifvit hjälpt och ledd af en mäktig hand — den svenska häfda-tecknarens. Välsignelse öfver honom — ja, välsignelse och glädje öfver den store skriftställaren, och öfver hvad han ger åt

Meniskorne! — jag söker ord för att beteckna det och finner blott hans egna: »Allt hvad den friskaste luft har renande, allt hvad den klaraste våg har läskande, allt hvad det skäraste ljus har lifvande, är ett intet deremot. Själens läkedom och spis!» Ja visst själens Spis! lifvets bröd!

Tag vänligt upp detta lilla gröna blad som strös på Er väg — Ni har skänkt åt tvenne systrars hjertan en ren sommardag — som lik den jordiska sommarens ej skall gå bort, — den ena hade blott den djupa känslan det tårfyllda ögat, — den andra har skrivit detta — ack åt henne gaf Ni ändå mer!

Fr.

Hvarföre är jag ej en karl, en student och får vara vid Universitetet och höra föreläsningar, och bli klar med mig sjelf och med verlden?! Gode Gud du förlåte detta knot!

176. Till Böklin.

Årsta d. 2 Septem. 1834.

Jag ser af ditt bref som du af mitt sista att både godt och ondt hindra dig att i höst återse din lilla vän; det blir väl lugnare och klarare tider för oss båda. Ännu ha vi ej Choleran här, men rödsoter och febrar båda dess ankomst. Man bad förleden Söndags i kyrkan en vacker bön i anledning af den härjande farsoten, — en äkta christlig bön, — det var Wallins herrliga ande uti den, — den rörde mig så godt. »Lifvets och dödens Herre» ja, ske din vilja i allt i allt!

Vi söka att på allt vis sörja för våra underhafvande. Alla enskiljta intressen äro nu så uppsväljda af den allmänna nöden eller oron. I Stockholm griper sjukdomen ännu blott långsamt omkring sig, och man har öfverallt förträffliga anstalter. Att man spärrat länet synes mig dock hårdt och onyttigt. Nu ett litet ord om annat. Är det nya skolhuset i ordning i Christianstad? Och är det der du nu ordnar lif och lära för dina barn? Det är en skön och välsignad sak en god och fullständig skola — den synes mig såsom det första i samhället.

Jag träffade häromdagen en Adjunkt Bergfalk med hvilken jag mycket samtalat före min resa till Skåne, och ej sett sedan. Han läser Ekonomi för Upsala ungdom och är nu på besök hos sina föräldrar vårt prostfolk. Han är en liflig man, full af kunskaper, och med en alldeles sällsynt lätthet att uttrycka sig. Det var roligt att nu åter tala med honom och känna huru mycket hade sen sist ljus-

nat hos mig — dock mindre till visshet, än i allmänhet förmåga att begripa och jemföra olika åsigter. Mitt tadel öfver Geijers stycke om verkligheten och sanningen är jag glad att återtaga sedan Berg-falk upplyste att här var menat den historiska sanningen ej den ide-ela. Jag skall nu taga de vackra orden till motto för min bok. Jag skall följa ditt råd att ej ändra den förra fast jag tycker några små tillägg ej kunde skada, och skulle väl behövas i afseende på den kommande.

Jag skrifer väl duftet i dag ty mitt hufvud är duftet och då du-ger jag ej stort. Snart skall jag komma igen till dig friskare och gladare.

Din
Fredrika

177. Till Böklin.

Årsta d. 4 Sept. 1834.

Friskare och gladare kommer jag åter, kurerade i går min första Cholerapatient (en gammal duktig arbetskarl) med Steevens saltkur, och har tillbringat hela dagen med att dela ut läkemedel åt folket på godset som kommit från östan och västan att afhemta dem. Ännu gå vi här i oskuld och ro äta paradisäpplen och nötter, men vänta dageligen på att farsoten skall bryta allmänt ut; i Stockholm skördar den 70 a 80 personer på dygnet. I dag blåser här efter en reg-nig natt en frisk vind och molnen simma så granna och stilla i det milda blå.

Jag såg nyss Humlorne suga honung ur Solrosen, och lilla flugan sprida sina azurvingar på gröna bladet bestänkt af honungsdagg. Hvad det är vackert det lugna lifvet derute — dock för ögonblick och så-dana har menskolifvet äfven. Men det der medvetlösa och dock så vetande lifvet i naturen är som en frisk vind för själen, — de födas, de lefva, och bygga, och skaffa, så utan bråk och tråk i hjerna och hjerta, — det går så lätt, det går så väl, — och solen välsignar allt och alla. Vid betraktandet af Mskolifvet hur de trängas, knuffas, sucka, tråla, skrika, storma, bankrutera, då tar mig en skräck för lifvet, ett innerligt begär att göra mig rätt smal för att så obemärkt som möjligt komma igenom och efter förmåga blott hjälpa de som tråla och pusta och hungra.

Jag läser Cousin, och skulle ha mycket att tala med dig i anled-ning af honom. Hans raska conturer, improviserade språk, djerfva och concreta framställningar behaga mig väl, jag följer honom med glädje

i så mången utveckling, men ofta kommer han till slutresultater mot hvilka hela min själ reser sig och som ge mig ond blod. Sådana äro la moralité de la victoire hans teori af det blodiga krigets nödvändighet, öfverhufvud hans teori de necessité, men måste han icke nödvändigt råka deruti då han ser allt i denna verlden godt allt utveckling af Gud och nödvändig utveckling?

Äck verlden med ondt och utan ondt är svår att begripa! På den »wise färgblandaren som äfven begagnar skuggan för att förherrliga sin dager», som icke verkar oordningen i verlden men vet att förmå äfven den att tjena sig vill jag så gerna tro — men ser honom blott genom töcken och begriper ej hans verld utan strid, utan passioner, utan natt. Dock — jag kommer väl alldrig ifrån denna punkt — förrän jag gjort bekantskap med Englarne.

Du har flera gånger gifvit mig rådet att studera historien sjelf, ej philosophemer deröfver. Jag vill äfven göra det — något. För en liten amatör som för sina litterära blommor behöfver suga saft och färg och doft från många elementer, kan väl dock ej ett större historiskt studium vara möjligt, — det skulle svälja allt annat. Dock tycker jag det måtte vara roligt öfver allt roligt. Jag läser nu gamla Testamentet med ett obeskrifligt nöje sen jag ej mer känner mig störd af en slags pligt att anse det som ett omedelbart Guds ord. Som ung var jag alldeles förtviflad häröfver. Du talar i ett bref om Kyrkans verkliga authoritet. Du säger i ett annat att ingen Konung är legitim som icke legitimerat hvar medborgares personlighet. Borde det icke äfven vara så med hans Majst kyrkan? — borde ej det Gudomliga förnuftets representant legitimera det Gudomliga hos Meniskan hennes sunda förnuft, innan den tillvällade sig att vara dess legetima regent. Gud låte det vara förnuft i frågans uppställning jag har så brodtom för budet? Godnatt min goda B!

Din
Fredr.

178. Till Böklin.

Årsta d. 12. Sept. 1834.

Det låter så sorgligt och hemskt från Stockholm! Öfver 200 meniskor dö om dygnet och de lefvande äro fulla af ångest och smärta. Utmärkta män, fruntimmer kända för skönhet talanger och älskvardhet ha blifvit borttryckta af farsoten. Af närmare bekanta ha vi ännu ej förlorat någon, men äro oroliga för Claes som är bland de frivilliga vid Sundhetsbyrån i Jakobs församling och som sjelf besöker de

sjuka, som är dessutom öfverhopad af affäirer. Fabian gör sin vakt hos Konungen denna månad hvilket är en egen lycka då det tvingar honom att skona sig.

Denna tid påminner mig om Holbeins Toden-tanz af hvilken jag såg teckningar i Basel samt ett stycke af sjelfva målningen på muren, eller rättare sagt ett stycke af muren der den varit målad. En slags digerdöd gick i Holbeins tid öfver Europa och tog bort en mängd utmärkta och högt uppsatta personer (så åtminståne berättades det för oss.) På muren kring en kyrkogård afbildade Holbein dessa. Det är alltid döden i sin skelettskepnad som kommer och på knittelvers bjuder »Frau Kajserinn» eller »der herr prelat» till att afgå från scenen, men de ursaka sig allesammans (äfvén på vers) utom en tiggare. Jag har frågat mig huru jag skulle vara till mods vid en dylik upp-bjudning; det är stunder då äfvén jag skulle ha god lust att ursaka mig och säga: »jag har ej tid, jag har ännu mycket att utträtta, mycket att verka, älska, lära, lefva för!» men det är äfvén andra då jag villigt skulle lyda, lungt lägga ned mitt hufvud och blott säga till dansmästaren: »led mig der Hedda är!»

Emedlertid lefva vi ännu alldeles fredade här, de sjuka som ha varit ha tillfrisknat, här på godsét har ej på flera år varit så friskt. Gudskelåf för hvar dag som går så förbi. Ibland komma nyheterne ifrån Stockholm och betrycka och förskräcka oss — men friden och glädjen som lefver innom och ibland oss göra sig snart åter oemotståndligt gällande, — Agathe låter oss snart alla skratta, och en halftimme efter dödsposternas ankomst dricka vi the och äta potatis med samma aptit och samma förnöjlighet. Är det godt eller är det ynkligt?

Lifvet har så olika taflor, och under det att i Stockholm man ängslas och dör, bergar folket häromkring in den herrligaste skörd, och träden svigta under bördan af den vackraste frukt. Gudskelåf! vi kunna veta att i höst är nöd innom ingen stuga. Det är nu höst, men denna årstid har ett eget behag för mig; dessa stormar, dessa stilla melankoliska dagar då ett flor tyckes betäcka allt, och vinden blott suckar i träden, drifva våg på våg igenom min själ, äfvén jag skördar om hösten årets gröda.

Jag har fått ett porträtt af dig — nem i Geijers som pryder hans bok Svea rikets häfder den jag nyligen köpt. Jag finner en likhet emellan ditt utseende och hans som roar mig. Jag undrar om denna likhet ej till någon del äfvén sträcker sig till det inre.

Jag har läst en bok som gjort mig nöje nem: Franz Sternbalds wanderungen jag hade velat läst den långt för detta. Der äro drag ur konstnärssjälen af en djuphet af en riktighet . . . hvem har fått

något af denna själ och måste icke vid dessa skildringar utropa: »det är sannt! så just så har jag känt!»

Min goda B. mången gång känner jag behovet af en vän som hjälpte mig till klarhet öfver mig sjelf. Skall du ej bli denne? Jo visst, — om någon. Ofta känner jag som jag blott under eget arbete och under sjelfva lefvandet kunde bli klar deröfver, och att mitt jag måste sätta och bestämma sig sjelf. Mitt lif blef tidigt söndrat, olika rigtningar uppkommo och bestodo bredvid hvarandra, — det har vållat ett slags amatörskap i allt. Men hvem ville ej hellre bli artist i en konst än fuska i flera? Lefväl så länge min goda B. min vän den bäste!

Fr.

179. Till Böklin.

Årsta d. 28 Sept. 1834.

Det anstår verkligen väl för den som ej skrifvit på mer än en månad att morra öfver att han ej fått bref på 14 dagar! O de männerne! Dock frid nu med dig, ty nu har jag från dig hvad som gör mig rik för långa tider. Ditt Bref af d. 14. det gjorde mig så godt — det andades ljuft och varmt öfver min själ. Der låg ett djupt förstående en innerlig fattning af mig af förhållandet mellan oss, — som var för mig så glädjande så stärkande, — det var en blick ur evigheten; — »vi skola alltid söka upp hvarandra» vare det så som du säger min vän, Amen!

Jag hade ej väntat ditt bref så — det rörde mig till tårar, du är god B. och du förstår mig väl.

Men nu vill jag ändå litet larma och gräla.

Säg mig min goda B huru kan du försvara inför dig sjelf att du är så lycklig, att du finner dig så väl så muntert i lifvet, och njuter och gläder dig af dess rikedom? Är du ej rädd att vara förkastad af Gud? Bör du icke längta efter kamp och lidande, du som tror att herrlighetens krona är en törnekrona? De sublimes dåranne af fordom som korsfäste sitt kött, som begärte lidandet som en balsam, — de voro dock efter allt de egenteligen vise. I sanning jag har alldrig varit längtifrån att tycka så; — men du B, är du väl rätt consequent uti ditt lif och i din lära? (Förlåt mig min goda lärare jag vill vara oförskämnd i dag.)

»Afsigt afsigt med lidandet» — gif djuren odödlighet, gif dem förmåga att genom lidandet utbilda en kraft, och jag skall knäböja för den stränge men barmhertige, och hans afsigt, men som det nu ser

ut — så kan jag ej vara nöjd, skall ej, vill ej. Med meniskans lidande har jag försonat mig till en viss grad, med djurens ej,

»Christendomen legitimerar den fria forskningen.» Vackert så! Hur står det i Marci Evang. och på flera ställen?

Cap 16 v. 16. »Then ther tror, och blifver döpt han skal varda salig: men then ther icke tror han skall varda fördömd.»

Jag vet att detta kan förklaras (och hvad kan ej?) jag vet att du lätt med andra citationer, och bäst utan dem, kan bevisa hvad du säger. Icke dess mindre synes mig Evangeliums versta fiende ligga inom Evangelium sjelf eller skrifterna som tolka det. Hvarföre min goda B. dessa motsägelser som ha förvirrat verlden och badat den i blod, hvarföre denna öfverdrift i de moraliska lärorne, detta mörker i talet om straff och belöning m. m. Gode Gud hvarför! Svara mig icke som prest min goda B (jag tycker du har gjort det ibland) svara som den enkla, sanna kännande meniskan som jag älskar i dig.

Ser du så kättare jag ännu är, — ja, så tviflar jag nästan dageligen, — men nära tviflet står tron, ja de följa som våg på våg. Ju bittrare tviflet varit ju högre stiger ofta tron, ett innerligt kärleksfullt öfverlåtande — som har äfven en njutning af att äfven i mörkret omfatta den älskade, att »icke se men dock tro», och ger en klarhet en glädje som allt grubbel allt lidande ej kan förtaga. Var min dag alldrig så stormig, så var min afton alltid ljus och lugn, — och ingen bitter känsla har ännu nalkats min bädd. Så var jag före jag kände dig, så är jag ännu — dock med en skiljnad — läran om »ordet som vardt kött», är mig klar; och Gud mig begripligare, kärare; — Jesus är mitt lif, min fasta borg, oakttat allt, och vittnena för Christendomens Gud finner jag der du finner dem. Blott en skiljnad sade jag, — ja min goda lärare men med den har ljuset skiljt sig från mörkret i lifvets öfriga sferer och det sammanhang som du ser och jag skymtar gör sig gällande i trots af motsägelser, och ger ett stort lugn. Men och men och åter men, och så blir det väl alltid för mig.

I går afton fick jag ditt bref af som jag nu först ser är skrivet d. 7de; det kom en post-dag efter brefvet af d. 14, har således legat öfver på något post-kontor och gjort att jag i onödighet bekymrat mig, — och haft en misstanke som jag innerligen ber dig förlåta.

Jag undrar ej på att tanken på en möjligen hastig död förekommer den driftige och verksamme mannen otreflig och hemsk. Han verkar i det yttre, och bildar hvar dag för efterverden, han förenar sitt lif med tillkommande dagar och växer in i det verk han verkar både för nu och framtid, — det är ett våld som döden gör på hans lif — under det den mera löser än rycker på banden af qvinnans. (Dock för en mor af ännu unga barn måste det vara gruffligt att

ryckas bort, det är ett våld.) För mig vore förändringen lätt — den var under så många år målet af mina innerligaste böner, och denna tid har lemnat i min själ en slags likgiltighet för sjelfva lifvet som jag knappt önskar skall lemna mig. Det låter andas så fritt.

Med oro ser jag att orten der du och Quidings bo ej frias från landsplågan. Vi borde vara tillsammans nu och reda lifvet bortom grafven, — der ha i dessa dagar mina tankar bodt och byggt, och deras frukt (äfven din,) skall jag snart underställa din pröfning. Ja min goda B. om afton som om morgon tänker jag på dig, ber Gud bevara dig — tycker att det är oförståndigt och onödigt att så bedja, och kan ändå ej låta bli. Min tro är, att du får lefva och verka tills du talar om »Cholera som gick för 50 år sedan, d. v. s. 1834».

Jag tackar dig tusenfalt för böckerna. Hvad jag innerligen gläder mig öfver Faust hvad jag skall läsa den med heishunger! Göthe lär jag dagligen bättre känna och beundra — hans reflexioner äro mig ljusstrålar dem jag ej kan tröttna att sola mig uti. Men hans moral synes mig ofta bra omoralisk. I Schi-king har jag ren läst ett par små bitar, vackra och behagliga genom känslans sanning och enkelheten af dess yttrande. En Chinesisk roman i fyra delar öfversatt på fransyska af Abel-Remusat och som jag läste i våras, lät mig ej förmoda i China sånger sådana som dessa.

Nej, jag väger ej Solen, fast jag ej kan låta bli lifligt deltaga i stridiga meningar öfver den — och det mer för tänkarenas än för solens skuld. Den må nu vara en själ eller en kropp, för mig blir den alltid glädjefvaren, Guds öga, en vän nästan så kär som en meniska. Jag går och betracktar den verld som den lyser. Jag ser huru blommorne inrätta sina visthus och lägga samman sina frön eller så dem ut; — huru vackert huru väl det göres, o den store Werldsekonomen der äfvan som blåser sin anda öfver de lydiga naturens barn — han vet konsten! Men i denna egenskap framstår han i naturen först sen hans uppenbarelse som konstnär som det skönas fader är förbi. Kanske är det så äfven i verldshistorien, kanske är nu verldens blomma förgången för att lemna rum åt fröhuset. Och de små gräsen! — vi tala om blommornes men glömma de små gräsens ja mossornes skönhet; jag samlade mig ett glas fullt af bara olika gräs, — de voro så vackra så konstrika, — det rörde mig till tårar denna vård, denna mångfald och skönhet äfven i det obemärkta. Skapare! du är både konstnär och husmoder och präglar ut ditt lif i minsta lif. Och hvilken luxe, hvilken rikedom! o den som hade känsla och tid nog för att rätt se och beundra!

Jag har nyligen studerat Göthes Kunst und Altherthum och ditt bref öfver konsten, och har en hoper att säga och fråga dig deröfver.

Men det får bli till nästa gång. Ännu är det friskt omkring oss. Men vi lefva i ständig Choleraväntan, och bereda oss på bästa vis. Det svåra på landet är folkets spridning öfver bygden. I byarne kan man lätt ordna sig, men bondgårdar, torp, och backstugor, ligga spridda på par mils afstånd från oss och från hvarann. Emedlertid ha alla medikamenter för det första, och om sjukdomen får fart, så skola vi ha en läkare här ute. Jag känner ingen fruktan för mig, och folket äro i allmänhet ganska trygga och tro ej att sjukdomen kommer hit.

Min lilla Agathe har haft en häftig attaque, men vi tro ej att det var riktig Cholera. Gud vare innerligen låf emedlertid att hon blef bra! Huru älskad hon var syntes af husfolkets långa ansigten och tårar.

Lef väl min goda B tack för allt godt som du skänker

Din *Fredr.*

180. Till Brinkman.

[Okt. 1834.]

Lingonens petition till Honingens lofsjungare.

Vi föddes på heden. Inga bevingade artister beredde oss med konst och möda till en njutning för människorna; solen gaf oss sitt leende, dagen sin tår, och vi växte och rodnade och prydde med svällande klasar den moderliga tufva, som skänkte oss lif. Hackspetten försmådde oss, ekorren skuttade öfver oss och herregårdsflickorna, som nyss ätit syltad persika, gingo oss grinande förbi. Oktobernätterna kommo och frosten hotade att ta oss, då ingen annan ville ha oss. »Hvad skola vi göra? hvart skola vi taga vägen!» så hviskade vi skälfvande i den kalla morgonvinden. Och vinden bar frågan till en viss husrådinnas öron och hon talade sålunda till oss:

»O! I hedens döttrar, I blygsamma lingon! gån till skalden! Den vise försmår inga af de gåfvor, som Gud låter växa. — — Han är ju naturens herrliggörare — böra då icke dess ädlaste safter förena sig att bereda hans lifs- och helsodryck?! Nyligen har han lofsjungit honingen så skönt och så sött, att man säger det alla bisvärmarne på en viss herregård ärna en vacker dag draga åstad till den honingsälskande vises hemvist och der surrande bygga och bo, honom till heder och mycken ro.

O I blygsamma rodnande lingon! Viljen I ej äfven bjuda er enkla, men välgörande, kraft åt den ädle?» — — —

Så talade den rådvisa och villigt låta vi oss plockas af hennes hand, för att föras till er och förblifva era i lif och död.

181. Till Böklin.

Årsta d. 6 Oct. 1834.

Jag är yr i hufvudet af Faust och har i det hela blott haft ett otäckt intryck af den, och med dig måste jag läsa den åter om jag skall kunna beundra eller blott begripa detta Hexeri. Det må nu hvila till dess. Den första delen kände jag ungefär förut. Det är mycket der som jag innerligt förstår. Den andra lät mig känna intrycket af stark sjögång och det sorts obehagliga behag som Wateauska målningar alltid väckt hos mig. För att fatta den allegoriska tråden saknar jag kunskap, men ur denna labyrinth har jag hemtat några rent menskliga drag vid hvilka jag hvilar mig, och utgången har gladt och stärkt min själ. Beskrifningen af »Sorgens» väsen igenkänner jag drag för drag, äfvenså Fausts känsla då han blir blind:

Die Nacht scheint tiefer tief hineinzudringen
Allein im Innern leuchtet helles licht,
Was ich gedacht, ich eil' es zu vollbringen;

Ja! så kan man öfvervinna, och denna kraft är glädjande och herrlig.

Scenen vid grafven emellan Mefistofeles och Englarne har roat och rört mig, det måste ligga djup sanning derunder. Då Englarne bortförde Faust, knotade min rättskänsla, och tillerkände mefistofeles den största rättigheten till honom. Men Englarnes sång

Wer immer strebend sich bemüht
Den können wir erlösen,
Und hat an ihm die Liebe gar
Von oben, etc etc.

Försonade mig och glädde min innersta själ. Ja, så måste det vara. Men måste icke sträfvandet ändå ha varit på något vis ädelt? Betracktar man Faust som meniska (och att man äfven kan det, synes mig att slutet utvisar) så ser jag ej hur man skall få sammanhang på hans lif och sedoläran som Englarne sjunga. I ett anfall af verkligt raseri förskrifver han sig till Djefvulen — men hvad han vill är njutning! Han samtycker att upphöra att lefva, samtycker att bli Djefvulens i den stund han skall säga åt ögonblicket

Verweile du bist so schön!

Sådana ögonblick får han flera, då han äger den han älskar, och ofta äfven eljest njuter af lifvet och sina känslor; emedlertid gå de opåttalt öfver, och under loppet af hans lif drifver han åtminståne lika ofta Mefistofeles att uppfylla hans begär, som denne frestar honom.

Om samvete, om kamp mot frestaren, om kärlek till det högre, är föga fråga. Faust låter lätt tala med sig. I det sista uppträdet se vi honom som rik och vid ett ganska tvifvelaktigt humör; på en gång stiger han fram och à propos om en liten mordbrand som han tillställt eller animerat till, håller han ett tal om kraft, och menskoväl, och paradisk nejd, som han vill skapa, njuter i förväg sin sällhet och sin ära, ber ögonblicket dröja och — dör, och himmelföres af Englar. Min goda vän huru i Guds eller i den andras namn hänger detta ihop? Kanske har Göthe lagt Fausts ädelhet och frälsning just deri att han ej lifligt njuter förrän i den stund då en högre kärlek slår upp i hans själ? Då må ni gerna sjunga ljufva små Englar, då måste han tillhöra er.

En anmärkning som jag gjorde var, huru mycket djupare Göthe förstått det Sataniska väsendet än Byron. Dennes Lucifer är en fallen Engel men stor genom sin sorg och i sjelfva sitt uppror. — I oriktigheten af denna skildring ligger mycket af det förrvirrande och plågsamma intryck som Cain gör. Mefistofeles är slug som B...s Lucifer, men tillika brutal, och full af låg lust, — kan ej sörja, kan ej älska rent, — en äkta äkta Satan som man måste afsky ur sitt innersta hjerta. En melankolisk och stolt satan dras sinnet ovillkorligt till; den hänskrattande och svärjande vill man ingenting.

Göthes förfarande med Meniskan Faust påminner mig om hans framställning af Lothar i Lehrjahre. Wi se honom som Aurelias förförare, sedan som Julias, och mir nichts dir nichts kommer han öfver oss som en förträfflig man den man straxt måste förtjusas af — jag begriper ej hvarföre.

Walter Scott! Min goda B hvad jag älskar honom. Hvilken renhet i sedlighet hvilken consequens i karakterer. Man blir bättre af att betrakta hans hjeltar och isynnerhet hjeltinnor, man förälskas i den dygd som står så skön fram, man vill äga den. Läsande Walter-scott känner jag klart att den rigtning roman och Theaterlitteraturen i flera länder tagit till det otäcka och ohyggliga, verkligen är skadlig. Bekantskap med det låga och grymma i fantasie och tanke verkar förnedrande, det är en du-skål med Satan.*) Man vänjer sig vid — hvad den rena aldrig borde se och tänka utan afsky. Renhet! det är ej blott ett ord det är en skönhet en Englaskönhet, — huru

*) dertill inbjuda den ädle Boolwers förförande brottslingsromaner, och den förderfvade Balzacs talangfulla teckningar af hvardagslifvet. De lästes med passion i Stockholm sista vintern och det föll ganska få in att afsky deras sedolära eller bli varse svagheten af den inre logiken.

ljufilig i sin clairvoyence bredvid det skarpsinnigaste sofisteri. Detta kan gå intill lasten betrakta anatomisera den och säga: det är ej ondt! Men det rena hjertat vänder sig bort och afskyr och förkastar.

Jag påminner mig dunkelt ett ställe i en bok af Baader som du lät mig läsa i Christianstad. Han adlar denna ädla sjäalars instinkt till *Empfindung* och låter Förnuftet upptaga dess varning eller maning såsom ett säkert argument. Kanske säger jag illa, men du förstår nog huru jag menar.

Walterscott lät mig i går aftons ha en syn. Jag vill säga den. Jag såg ett land, och jag såg strömmar som vattnade det. Jag såg breda ädla floder som strömmade stollt och lugnt fram mot hafvet, och buro på sina böljor krigsskepp, handelsskepp, lustvandlande fartyg och båtar; de hade rum för allt; en hel mensklighet vaggades fram på deras bröst. Det var en herrlig syn! Jag såg äfven i landet en mängd små Elfvar, åar, bäckar, som smögo och ringlade och vinglade torftigt nog omkring, och mången var helt stollt då en liten båt guppade upp på dess vågor. De stora och herrliga floderna som jag såg närmast hette Shakspeare, Walter Skott, Göthe Schiller. Bland Elfverne var flera namn jag kände, en hette Fredrika; då vid en bugt af hennes lilla flod hon fick se de stora flodernas herrlighet då kände hon sitt intet, och ville förtorka, ej af afvund, nej, snarare af beundran; hennes våg glömde att rinna. Men något lif, något måste innom henne mäktigare än hennes vilja, tvingade åter hennes åder att springa, men hon tänkte: »jag skall vända mitt lopp från det fria fältet och ned i öknen dit floderna ej komma, jag skall låta några grässtrån växa på den sand som förr var så naken, jag skall vatna någon försmäktande planta, och bjuda vandraren en vederqvickande dryck, och så skall mitt lif ej vara utan kraft och utan glädje.» Men ofta behöfde hon säga sig det, öfvertygelsen om värdet af hennes lif var ibland så matt innom henne — hon tänkte på de stora herrliga Floderna och kände sitt intet. Det fordras kunskap, det fordras resignation. Gud skapade krafterne äfven som kropparne af olika slag vidd och skönhet. Väl den som fullt känner sin, och vet att begränsa sig, att vara nöjd.

d. 7de.

Du har rätt min vän i afseende på Lindeberg och hans sak. Det känner jag sen en tid; och finner den slags förnäma likgiltighet som man affecterat för den i Stockholm, ingenting mindre än uppbygglig. Det är slöhet i känsla eller svaghet i begrepp. Dock är jag ännu ensam i hela min krets i att tänka så om den.

»Lycklig»?! Ja huru vara annorlunda uti detta fridens hem — då det ej är verre ondt än döden som spökar utanför? Vi ha känt af lifvet en bitterhet som har för alltid gifvit glans åt döden. Döden har lossat de tyngsta bojorne af vårt lif; — de djupaste lidanden vi ha erfarit, och sett hos andra ha kommit af lifvet ej af döden. Vi (jag) har fått vana af att säga vid dödsfall: Gudskelåf! Det är något inrotadt i denna vana. (Jag vill mycket hellre gå till Hedda än kalla henne åter till jorden.) Ett dödsfall som likväl har kostat innerligt på oss alla, är den älskvärda läkarens Linström. Sen några år var han äfven läkare i vårt hus. Han var ung, och lämnade en älskvärd hustru och tre små barn utan tillgång till uppehälle annat än det som genom insamling af gåfvor kan fås. Döende grät han sjelf öfver hustru och barn. O det har varit en skakande syn. Få läkare kunna ge ett behagligare intryck, och inbjuda förtroende såsom Linström. Det behagliga utseendet, sättet att vara och tala, lungt, mildt, belevat, (kanske något vekligt) verkade på patienten som en mild vårluft; men hvad som framförallt utmärkte honom voro de svarta ögonen på en gång så förunderligt genomträngande och milda — denna blick var välgörande. Oändligt ömt var hans hjerta, och hans omsorg och uppmärksamhet för den sjuka i hans vård gick i de minsta detalier. Man har kallat honom en fruntimmersläkare, och jag tror med rätta. Han var något helt annat än Bergholtz.

Choleraan är så godt som slut i Stockholm. Vi tyckas slippa den aldeles och äro så förvånade deröfver att vi knappt våga tro det. Säkert blir den obetydlig i Skåne. Den onda anden har rasat ut.

Det är sent. Allt är tyst, utom gårdshundarne som skälla på Echo. Godnatt min goda B. såf så godt som jag tänker på dig, äfven då jag ser och känner att du ej förstår hur jag känner. Godnatt!

182. Till Böklin.

Årsta d. 10 Oct. 1834.

Jag var litet stött åt att du kallade Cousin ett vettenskapligt flyg-fä. Var han ett flygfä så blef jag tyckte jag som hans beundrarinna ordentligt ett fä. Men du har rätt och jag ser huru du menar det. Cousin förstår hvarken det onda eller det goda. Tack tack för denna ljusa blick i det mörker som besvärat mig. Men säg mig min goda vän hvad är det då som han förstår? Mycket är det ändå, ty han lyfter i sin flygt mskoanden högt, låter se, låter uppfatta oändligt

mycket. Hans lära om ideerna om förnuftet och dess incarnation i lifvet, epokerna i tiden för dess uppenbarelse — i allt detta synes mig ligga så mycket stort, skönt, och nödvändigt. Men jag vill tycka att hans förnuft ej har hjerta, det är ej Johannes's Logos, det förefaller mig som om hans Meniska ej hade vilja, som vore hans mensklighet en Marionett, och hans »divine Providence» en blind nödvändighet som skiljer lika litet på godt och ondt som Cousin sjelf. (Du talar om en seende nödvändighet, jag börjar förstå detta, och skiljnaden mellan denna och den blinda, men ordet nödvändighet klämmer mig ännu.) Ja du har rätt, Cousin förstår ej Menskans himmel, ej hennes hellvete; men säg mig, huru har karlen hittat på att utan hjerta och vilja i sin verld göra ett sådant skönt ordnat tempel af den? Men det är ett tempel utan Gudstjenst. Hans eländiga kapitel öfver les grands hommes, och la moralite de la victoire låter först rätt känna denna tomhet. Ifrån andras böcker och tankar går jag nästan alltid tillbaka till dina bref, och frågar och jemför. O min goda B. huru mycket är ej nedlagt i dessa! Jag lemnar dem sällan utan att en tår af tacksamhet står i mitt öga. Huru mycket har du ej gifvit mig! Var jag, är jag det värdig? Blir jag det någonsin?

Mitt luftiga väsen vill ej kan kanske ej rota sig, det gungas af vågor det lyses af blixtrar, och så blir det väl tills natten kommer. Men jag rår ej därför min goda B. Naturen gjorde mig så. Håll af mig sådan jag är, förlåt mig förlåt mig mycket om du kan, och låt mig hvila stilla vid din större kraft ditt klarare väsen, vid tron på dig äfven då jag ej tror mer på mig sjelf. Låt mig få hvila vid dig ske hvad som vill i det yttre lifvet. Jag trotsade förr på denna bön, jag känner det ödmjukt nu, jag tror jag känner mig och dig bättre.

Jag hade velat tala i dag om den bildande konsten, om meniskan såsom en afskiljd eller egen verld, men i dina djupsinniga arbeten vill jag ej nu komma med mina grumliga frågor, hellre ville jag förströ dig om jag kunde. Men det är så svart October i afton och stormen hviner omkring oss. Jag har ju skrivit redan att vi få lefva för Choleran? Som Gud behagar! Mamma och Hedda ha farit till staden i dag för första gången sen Cholerans utbrott der. Jag skall nu gå och öfva min lilla Agathen i att sjunga efter noter, och så dricka vi vårt the tillsammans och gå sen att såfva hon i den ena jag i den andra ändan af huset.

Agathe är en liten älskvärd Meniska som väl förtjenar sitt porträtt i lebensgrösse, här har du det emedlertid i miniatur. »Då hon föddes» sade häromdagen Mamma »var hon ren som ett litet färdigt fruntimmer.» Der är något som karakteriserar henne. Hon har alltid va-

rit så till sägandes färdig, och sin egen bestämda sort; vet föga at grubbel, och frågande och vacklande; hon står fast på sina små fötter i lifvet och dansar stundom och alltid i takt. Då hon var barn och vi gjorde spatsergångar, och Agathe blef bra trött tillät hon aldrig min brors informator (en ung mycket hygglig man) att bära henne »om han ej hade handskar på händerna». Det är äfven ett karaktersdrag som bibehållit sig. Hon behöfver för att lefva finhet i umgänge och ton, och är fallen för att se de haut-en-bas på allt som ej är god ton. Ett ypperligt förstånd och en djup känsla skymtade fram under hennes första ungdom men fingo ej utveckla sig. Hon var sjuklig och hade afsmak för att lära. Man kan knappt säga att hon haft lärare i något, och ändå kan hon förträffligt flera språk, och har ett connaisseurssinne som låter henne nu njuta och förstå det yppersta, Rafael, Mozart Shakespeare, och sätter henne i öppen fejd med allt svagt och medelmåttigt. Hennes vistande i Frankrike utbildade det kritiska i hennes lynne, lärde henne visor och en mera förfinad takt både för umgänge och moder. Då hon kom hem gjorde hon och jag bekantskap. Vi voro olika som natt och dag, men min var den starkare känslan, och den grep in i hennes då något ytliga lif. Sedan några år har hon till kropp och själ stärkt och utbildat sig på ett sätt som vi knappt vågade vänta. Agathe förstår nu lifvets egenlighet, kunskapens värde, det ädla i personen, hennes tankekrets har utvidgat sig hon förstår nu ofta i stället för kritisera, är god vän med meniskorna ehuru hon märker förr en svaghet än en förtjenst. Hennes satyr har ej grand af bitterhet, och det goda fattar henne djupt. Hon är sann som dagen, och ren — ja jag tror man kan säga Englaren, — men just derföre böjd att känna för mycken afsky för det grofva och lastbara. Hon har en stor fruktan att bli upprörd. Det gör henne så grufligt ondt att gråta. Hon har behof af glädje, men fordrar ej mycket för att vara glad. Meniskor som hon kan älska och som älska henne, det bildade lifvets bekvämligheter, ibland litet omvexling, en consert ett spektakel; men kan äfven vara det förutan, och lefver glädtigt fram sin dag sjungande och sysselsättande sig med — just ingenting; men aldrig sysslolös, aldrig ett ögonblick vid dåligt lynne, aldrig tung. Hon har en stor fruktan för alla »Entrepriser» för msklighetens nytta och gagn, och vill ha så litet besvär som möjligt i lifvet, — och man vill så gerna ställa sig derefter för henne. Under denna skenbara lättja och lätta sinne lefver dock en stor karakterskraft; — hon skall aldrig, ske hvad som helst, förneka sin öfvertygelse eller sin vän.

Åtskilligt hade jag ännu att säga om Agathe, men måste nu gå och läsa litet Walterscott för henne ty hon har litet tandverk och

behöfver muntras. En annan gång vill jag tala för dig om min Hedda, min goda Engel, hon som gör mitt egentliga hem, som med mycket mindre natursgåfvor har en mycket ovanligare karakter och kraft än Agathe. Du måste lära att hålla af dem båda de äro ömt älskade systrar till

Din
Fredr.

183. Till Böklin.

Årsta d. 12 Oct. 1834.

God morgon Petrus min goda min älskade vän! Det är söndag och klart och soligt. Kyrkans klockor sjunga sin morgonsång, och skicka dess toner genom den friska luften till mitt öra. Nattfrostens försvinner från ängarne der kreaturen börja muntert beta. Hvad Söndagen är en vis inrättning, så för meniskor som för kreatur som eljest meniskan ej skulle unna att hvila en dag i veckan.

Jag har läst Johannes. Min goda B. det är stunder då förståendet, kännandet af försoningsläran, af Gud i Christo verkar öfverveldigande; kunde man utgjuta, kunde man meddela hälften af det lif som då genomtränger själen, och tyckes villa rycka den ur sina kroppsliga band, så vore det nog för att lyckliggöra Menskligheten. Jag skulle vilja dö om jag derigenom kunde verka det. Ack att den djupa känslan, den rena viljan, så litet kunna utträtta. Den förra ligger under de nyckfulla ögonblickens makt, den sednare har tusen gårdsgårdar att klifva öfver, och tröttnar innan den hinner fram med sin kropp.

Sednare.

Nu är det qväll, och mulet; röken lägger sig tungt öfver byarne, Falkarne svinga öfver ängen (de äro två i år) och spå oväder, klockorna ringa — för döda. Så är lifvet; men just denna ombytlig het är dess tjusning och must. Hvarföre skulle den försvinna med jordelifvet? Dess behof ligger så djupt grundat i Mskans väsen. Hvarföre min goda B. skall språket upplösa sig bortom grafven? Du ser den uppståndne med kropp; hvarför ej med tunga, hvarför ej med ord? Fräl-saren talade efter sin död. Hvarföre döf-stumma i himmelriket? det blir ledsamt! Jag ville så gerna kunna språka med dig alltid, alltid, i evighet.

d. 14.

Jag läste nyss ett litet stycke af Göthe vid namn: die Geheimnisse, rikt på de vackraste och djupaste tankar. En föreföll mig framför allt herrlig, det är diktens slöja skänkt af sanningens hand. Poesiens väsen vill här bli mig klart; den är en i tingen inneboende själ en lefvande spiritus som dikten kallar fram, men dikten är ledd af sanningen, eller kunde man säga att den skådar sanningen vid sanningens ljus, och härvid påminner jag mig hvad du sade en afton i Chstad: att förnuft och Fantasi på deras högsta punkter voro ett. Men icke kunde du mena att de voro ett och samma? Äro de ej olika sferer af samma lif? är icke förnuftet mera sanning, Fantasie mera skönhet; förnuftet är tanken, iden, fantasien är dess gestalt, dess yttre lif? Hjelp mig att reda litet det der! Och nu apropos om dikt ett litet ord om den bildande konsten.

På en stor exposition i Paris, en i Berlin, och en i Stockholm sista våren märkte jag samma riktning nem: — till ämnen ur enskilda lifvet, ur hvardagslifvet. Två tredjedelar af taflorne föreställde familjescener, eller förteelser innom nu-tidens hus och hem. Portraitter, landskap, utgjorde det öfvriga, blott få taflor voro egnade åt historien, färre ännu åt heliga och idéaliska föremål. I Berlin var verkligen denna konstens ensidighet märkvärdig. Men dessa hvardags-scener voro gifna med innerlighet och fulländning. Jag minns bland dessa, en Soldat som i en hydda der allt vittnade om armod satt med förgråtna ögon och vaggade ett litet barn. I Stockholm är det en ung Herr Ekman som är hvardagslifvets poet i den bildande konsten. Jag känner honom något och älskar hans taflor. Han är en liflig ung man som jag tror att det blott felas en djupare bildning för att gå mycket långt på den väg han valt. Se här ett par af hans taflor af hvilka du kan dömma om hans sätt att uppfatta lifvet. En tiggande dalfolks-famille undfägnas i en snygg stuga. Vårdinnan sticker flitigt under det hon betracktar barnen som i åtskilliga naiva grupper sluka begärligt brödstycken. Modern sitter vid spisen med sitt yngsta barn vid bröstet, men vänder till åskådarn sitt vackra men förtärda anlete, ur de blå djupt liggande ögonen blickar ett stilla elände — det är hopplöshetens resignation. Hon tyckes säga: ha vi bröd för idag, så svälta vi dock slutligen ihjäl. En annan tafila föreställer en spinnerska — den trefligaste och snyggaste af spinnande Gummor. En mild grå dager faller in i rummet. Allt der, äfven gumman sjelf, är grått, men icke smutsgrått; — det är ålderdomsgrått, skymningsgrått. Man ser spår af färger på täcke, kjortel, och mössa, men de ha nöts

bort och vändt i grått. Äfven katten är grå om jag minnes rätt. Gumman ser nöjd och ifrig ut och spinner så fitigt. Denna så naiva framställning af Ålderdomen i almänhet och bondgummans ålderdom i synnerhet har innerligt roat mig. Vi ha här på Årsta flera originaler till denna tafla, och jag vet få meniskor lyckligare än dessa gamla ensamma Gummor i deras ljusgrå skymning nötande fram lifvet mellan psalmbok, spinnrock och katt.

Men nu ett litet anfall på denna sida af konsten; — den är god — men tillfredsställer ej mina esthetiska behof. Den kan visa föga öfver de scener jag nu beskrifvit, — men detta är dock torftig föda för själen.

Hvad säger min goda B. i sin recension öfver min misslyckade Angelika? »Det högsta är öfverallt och ingenstädes, det är ett tanke-ting.» Göthe vill i konsten framför allt se det sköna och behagliga, den glada Grekiska andan; han tillåter neppeligen att framställa Martyrer för det högre lifvets skuld som i deras blickar uppenbaras. Men om konstens kall i dess högsta mening är ett medlarekall, så måste dess förnämsta och värdigaste ämnen vara Frälsaren, Jungfru Maria, och den grupp af Johanneiter och helgon och martyrer som förklaras af den herrlige, och som förklara honom. Scener ur historien der ett kraftfullt lif uttalar sig, idealiskt sköna gestalter som uppenbara den himmel som inspirerat konstnären, — det äro ju de högsta ämnen för konsten! Och detta högsta kan ej inom hvardagslifvet uppenbaras åtminståne genom penseln. Ditt bref öfver konsten har en åsigt full af lif och glädje och sanning, — som jag allt mer skall tillegna mig. Men jag tror ej att den upphäfver de inkast jag här gjort. Paulus kan vara sublim om äfven hans kropp är vanskaplig, det är visst; men du skall då framställa honom predikande för hedningarne, — du skall med ett ord rycka honom ur hvardagslifvets inskränkande atmosphere. Ehuru hvardagslifvet är ett mera magert fält för den bildande konsten så synes den mig deremot ett rikt för Litteratören och romanskrifvaren.

Ligger det icke i sjelfva tiden en rigtning till det enskilda lifvet, till det individuella, till lifvet innom hemmet, der Meniskan framför allt är Meniskan den älskande och lyckliggörande? Jag tycker mig se deri en frukt af Christendomen, och en dagning till förnyade samhällen och lyckligare Meniskor. Den gläder mig så mycket, derfore äfven att jag här ser en gryning till friare existens för qvinnan (ty hennes lif och lidande bär jag i mitt hjerta) hon skall erkännas vara till ej blott för mannen, hon skall lefva genom sig sjelf, och för samhället enligt sin kraft. Man skall ge henne medel att lefva god och lycklig och ansedd äfven utom äktenskapet. Denna tidens riktning

(om jag har rätt uti att den är sådan?) tycker jag mig äfven igenfinna i litteraturen. England Frankrike och Tyskland ha fullt af: scènes de la vie privée. Äfven jag är väl ett barn af min tid, och jag ville kunna göra af mina teckningar allt hvad de kunna bli. Jag tror att det knappt ges ett vidsträktare fältt — och himmel och hellvete böra lefva der. En oändlig mångfald och den högsta enhet kunna finnas der — måste finnas. Jag anar, jag känner, jag ville så mycket, — men är så blott amatör ännu, så lärling, så omyn-dig. Jag skulle förtvifla ibland om det icke vore för stunders verklig inspiration som ge mig visshet; och sen sträfvandet i min själ. Vist måste den komma till mera dager?!

Jag ser att mina frågor och min framställning ha något dunkelt och förvirradt, — det tolkar troget mina begrepp i frågan. Af dig hoppas jag reda och ljus.

»October-solen! den milda den lunefulla» hemtade mig några så vänliga ord från dig. Jag har ej ännu svarat på dessa.

Mina recencenter — ja, de gjorde på mig ett intryck som kan kallas intet. De föreföllo mig ogrundliga i beröm och tadel; — ett par satyriska välförtjenta anmärkningar (såsom t ex öfver Edlas böcker) skrattade jag godt åt. Klandret mot mitt försänkande i speculationen, var mindre än intet för mig, och något, blott så vida anmärkningen öfverensstämde med din, öfver formen i hvilken de speculativa åsigterne framlades. Jag sysselsatte mig dagen sen jag läst Palmblads recension med vida djerfvere speculationer men framställda i helt annan form. Jag skall snart skicka dem till dig. Är du road af att se Afton-tidningens recension så skall jag skicka dig den, om ej bladet finnes i Chstad. Jag har en liknöjdhet som förvånar mig sjelf öfver det offentliga berömmet eller tadel, och det är egenteligen af något helt annat som min tro eller misstro på mig sjelf bestämmes. Denna kommer för det mesta innefrån mig sjelf af inspirationens makt, eller af dess uteblifvande under längre tid.

Kalla ej denna liknöjdhet öfvermod min goda B. Jag känner att den är något helt annat. Medvetandet af det händelsevis i litterär lycka, af denna gunsts ombytlig-het, — äfven en viss känsla som gör att jag har svårt taga mig sjelf och verlden på allfvar, som gör att hela lifvet ofta liknar en dröm, och att jag ser mig sjelf blott som en af de millioner små vågor som stiga och sjunka på ett oändligt verldshaf; — alla dessa känslor som sen några år ligga djupt i min själ, verka en stillhet och en likgiltighet, — som jag ej är ledsen öfver; — jag känner dock lika varmt för de jag egenteligen arbetar för — för de olycklige, och från många sådana har jag ord rika nog för att glädja mitt lif och stärka mitt sträfvande. O min vän, min

egen goda B. då jag fullare tillegnat mig hvad du gifvit mig, skall jag bättre trösta bättre glädja, Gud välsigne dig derföre!

Jag återkommer nu i mitt tysta rum efter några dagars sällskapslif. Vi ha haft här Mathilde Montgomery, denna Italienska som för några år sen förtjuste halfva Sverge med sitt behag sin skönhet och sin sång, och som nu fick det infallet att i regn och rusk vilja tillbringa några dar på ensliga Årsta. Jemte henne ha vi haft Reuterborg, som jag förut omtalt för dig, denna man med det redliga och varma hjertat, och Svedenborgska systemet med alla dess spöken i hufvudet. Gr^{nan} M..y har börjat den allvarliga perioden af sitt lif, och har svårt att finna sig deri. Älskarena ha flytt hon ser sig om efter något annat, hon känner behofvet af ett stöd som ej sviker af något som lugnar och som gläder hjertat. Ack hon får svårt att finna det. Hon har Heddas fel, många af Heddas gåfvor, men ej hennes höga och eldiga själ, ej hennes förmåga att älska och tillbedja det Gudomliga. Mathilde är god, oförarglig, men saknar ordning och sanning. Hon sjöng för oss, vi talade litet moral och andlighet med henne, hon var begärlig derpå, — men då Reuterborg i sin ifver kastade henne in i hela Swedenborgs ande-verld blef hon yr i hufvudet och ängslig, — det var lustigt nog att se och höra dessa två så motsatta Meniskor tillsammans; — dock förstodo de att värdera hvarann. Hvad redlighet hvad redbart värde är skönt bredvid talang och skönhet och förfinad bildning som saknar denna karaktrens kärna!

Jag skrifver på min bok och är ömsom nöjd och missnöjd. Jag sträfvar der med den fråga jag nyss bråkat med. Edla har uppfattat Christendomens dystra sida, hennes lösen är: lidande, strid, och försakelse. Herder L. min prest, och min hjelte, är vänd åt solsidan; hans lösen är: kärlek och glädje! Men han bär sitt kors som en Christen. Edla kommer i sin ensidiga riktning nära grymheten; dock förblir hon sjelf ädel och storsinnad. Många komma att stöta sig vid denna utveckling af Edlas lif; — jag tror ej du blir bland dessa, och tror ej att jag genom hennes förrirrelse skall skada den sak jag genom henne velat föra fram. God natt, haf frid, o ja! haf frid med din lilla vän!

184. Till Böklin.

Årsta d. 16 Oct. 1834.

Hvarföre så förtörnad min goda goda B.? Men då du är det så på allvar så måste det vara med skäl. Och derföre först — förlåt mig! förlåt! tag denna tår i mitt öga till borgen för att jag alltid djupt skall känna ditt missnöje. Och nu blott några ord öfver hvad som föranledt det. Huru kan min vän tro att jag icke längesen skulle förstått hans mening öfver djurverlden?! Slägtets odödlighet är dig 1 | nog — för mig är det intet; — jag knotar öfver individernes lidande, hvilket intet verkar för dem. Det är detta alla djur-individernas lidande och död, — dessa millioner lifs slafveri, ångest, och plågor, som du kallar en knuff och jag en orättvisa, — det är detta lidande mot hvilket mitt hjerta, mitt förstånd så smärtsamt upphäver sig. 2 | Om slägt-begreppen Hare eller Dufva aldeles förgå ur lifvet gör mig ingenting, men att Haren jagas så länge han lefver af hundar och menskor och dör utan uppståndelse, att Dufvan svälter ihjäl under en hård vinter eller dör för alltid under örnens klor, det gör mig ondt, det låter mig ibland känna oändeligen bittert. Jag ville ej att Gåsen skulle bli en Seraph, men jag ville att den finge lefva sitt lif i lugn och munterhet på jorden till dess dödsstund, — men är den dömd att i fransyska köken hänga hela dygn med en spik genom hufvudet och flaxa för att genom dödsarbetet mörna — o! då vill jag att den skall få slå sina vingar och två blodet af dem i böljorne af något Bethesda bortom denna verld eller skall jag klaga och säga: hvarföre o skapare satte du djurslägterne i det samband med Mskan att de måste lida genom Meniskans fall, eller om detta var oundvikligt — hvarföre skapade du Meniskan då du i din allvishet såg att hon skulle falla och vålla all denna förbistring? Och från denna klagan vet jag ej om min Petrus skall föra mig med all sin vishet sin godhet eller wrede. Kunde jag förflytta mig i de lidande djurens kroppar och känna graden af deras lidande så skulle jag kanske bli lugnare.

Hvarföre lägger min goda B i mina ord något wrångare än de hafva? Ack det är dock alldrig alldrig i verlden sättet att upplysa att förklara! Ingen prest har gifvit mig tro på en Gudomlig försyn, — intet lidande äfven det bittraste skall förtaga den. Jag har ofta sagt det, — denna tro går med mig sen min första barndom jemte mina tvifvel. Det är det harmoniska ackord som jag jemt hör ljuda, som upplöser alla dissonanser — och förviser dem törhända aldeles ännu innan denna jordens dag är ute.

Du har gifvit Gud i Christo åt mitt förnuft, en djup och omfattande verldsåsig, som säkert skall gå opp allt klarare för mig, säkert skall försona mig med himmelen, världen och naturen med mig, — om jag är mächtig att utveckla det ljus jag fått. På mina knän hade jag ofta velat tacka derföre, — jag skall blifva OurangOutang förrän jag upphör att glädja mig öfver detta dyrbara, oskattbara, — och det är blott mot några uttryck mera kufvande än upplysande, mera ämnade att imponera än att förklara som jag klagar. Du »låter ej predika från dig din tro»; godt! Jag ej heller skrämja bort mina tvifvel; de måste upplösas af Solen — då först skall jag se att de voro dunster.

Frälsaren skickade i församlingen sin heliga ande. Den födde kyrkan. Den borde väl ej ha tillåtit någon tunga tala i Nya testamentet som ej var dess egen med himmelsk eld invigda. Mitt hvarföre? står då kvar omedelbarligen till den helige ande i församlingen, medelbarligen till Gud och frågar hvarföre en uppenbarelse så viktig för jorden icke blef klarare och bestämdare? Hvarföre icke de Christna kunna säga som en gång Apostlarne: se nu talar du uppenbarliga och icke med förtäckt ord! Hvarföre äfven nu de bästa meniskor stå nedslagna och säga: vi begripa icke dessa ord denna lära, dessa motsägelser hindra oss att se, att tro.

Tro likväl ej min vän att detta hvarföre är ett djerft knot — blott till dig kommer det stundom fram som sådant — ty jag tror att du kan stilla det, — det är snarare en stilla fråga som hoppas sin upplösning. Ja — jag hoppas på Guds godhet och eviga rättvisa, på min större förmåga att fatta dem, — jag vet hur mycket med åren och med ett växande förnuft kan synas annorlunda, och förstås bättre. Jag gör som min lilla Hedda förmanar, — jag väntar på mig sjelf, — gör det äfven du med mig — det är så värdigt din godhet och vishet.

Du skref »en fallen verld som ej hemsöktes af lidandet» vore »förkastad af Gud». Jag återgaf dig dina ord lekande vända mot dig sjelf. Gud välsigne dig och låte dig alltid med ditt lif som hittills få och gifva glädje! Men mot din lära om lidandet har jag något som egentligen kanske gäller dess missbruk. Jag har ej nu tid att utveckla det — men nog tyckes det mig som den hvilken consequent följde denna teori vore berättigad att förorsaka sina medmeniskor en mängd lidanden för Guds skuld. Fanatismen har i alla tider fört detta språk; och detta vapen. Franzen förde det för kort tid sen då han ville frälsa en gammal gummas själ, och skrämde henne från lifvet. B... jag vet det du skulle stå vid den döende syndarens säng som en skyddande Engel och afvärja allt störande — men då

är du otrogen din lära, — då är du som nu och alltid min egen älskade vän, — men som ibland så litet känner och förstår sin

Fredr.

185. Till Böklin.

Årsta d. 20 Oct. 1834.

Ett ord i dag om lidandet, — denna försonarinna mellan fallna världar och en helig himmel; — ett ord äfven om glädjen, denna sol i lifvet, denna utvecklarinna af alla blommor, af all vår, denna kraft utan hvilken ingen varelse ville lefva! Gif mig förlåtelse för de uttryck som sårat dig genom det du hjälper mig att reda de ännu dunkla begrepp som framkallat dem.

Huru lefva de tillsammans dessa Englar med så olika lynnen, — huru förena de sig på jorden, huru i evighet? Christendomen visar korsets väg som vägen till förklaring, visar lidandet som vägen till försoning, — på andra sidan upphäfver den lidandet just genom Evangelium, och genom budet »älsker eder» etc ty följes detta — huru ringa blir ej lidandet på jorden — dess udd — bitterheten är borta! Hvad gör då Christendomen? upphäfver den sina egna bud — eller ger den ett nytt lif åt lifvets stridande krafter — försonar den dem? Lys mig! ty följande läran om lidandet i sin consequens, och till gerningarne, blir det mig mörkt, — och jag ser en stor del af fanatismens gerningar rättfärdigade, och mången godhet, mången älskvardhet flygta ur lifvet; — jag måste kunna glädja mig öfver min väns lidande, och förtjena hennes naturliga afsky!! — vid Heddass plågobädd gjorde jag mig mången sådan fråga. Ej heller kan jag misskänna lidandets helgande kraft. Jag har mitt lidande att tacka för hvad godt jag har, för hvad kraft till andras hugnad jag kunnat utveckla, — jag var god då jag led — mycket bättre än nu! Jag har sett lidandet förbättra alla de menskohjertan som det ej förvitttrat, (ty sådana finnas äfven). Ja visst kan med skäl olyckan kallas »den helige», visst är lidandet en försonare med himmelen, — men i himmelen — skall den ju äfven vara — hvarföre? för att lyfta ännu högre. Äro då smärta och lust Mskoandens vingpar?

Glädjen! — hvem vill ej gerna äga den? Icke blott den andeliga fröjden, men den som uppkommer af sammanlefnadens behag, af naturens skönhet, af denna världens goda. Det gör så godt att få glädje det gör god det ger kraft att verka — glädjen upplåter så mången tillvarelsens blomma. Den låter andas fritt och friskt. Utan glädje vore lifvet en eländig fångenskap.

Huru förenas nu på jorden denna nödvändighet af lidande, och denna nödvändighet af glädje? Huru förena vi dem inom vårt eget bröst? Känner man djupt att man lefver i en fallen verld, att man sjelf är en sådan, tror man fullt och fast att ingen försoning vinnes utan genom lidande, — huru kan man då vara glad, vara munter? Borde man ej som fordom Martyrerne (de sublimes dåranne jag mente) längta efter lidande (äfvén Paulus fröjdade sig åt sitt lidande) borde man ej så väl hos sig sjelf som hos dem man älskar vilja föda denna smärta som renar och befriar. Med en sådan tro — huru kan man utan lättsinne vara glad?

Och på andra sidan — känna vi hvad Gud gjort för oss, huru han älskar oss — förstå vi försoningsläran och den verld den upplåter så full af kärlek af öfversvinnelig glädje — huru kunna vi lida? Bör ej en glädje hvila på djupet af vår själ som förtar lidandets allvar och djup, — som borde åtminståne göra det? Tro vi på Gud som kärleksrik fader, som vill lyckliggöra oss alla, — huru förnuftigt är det då att fröjda oss öfver hans gåfvor, och hjälpa alla till denna fröjd. Men då måste vi förklara krig mot lidandet, och söka tillintetgöra hvad vi nyss erkännt som en helsokälla, som enda försoningsmedlet.

Hjelp mig lösa dessa motsägelser (som kanske är det blott för mig) hjälp mig meddetsamma lösa gåtan af ditt eget väsen. O min goda B icke kan det såra dig att jag så öppet talar med dig, — att jag i ditt eget lif söker förklaringen af din lära? Jag är enkel i sinnet, söker blott sanningen, frågar kanske för litet efter sättet — men icke kan min vän derföre misskänna mig! Men du har ej gjort det, hittills, du skall ej göra det utom för ögonblick, — är det ej så min egen goda B.?

Jag ville säga ett ord om Meniskan såsom en »egen verld». Jag förstår ej rätt huru du menar detta. Min goda B. visst måtte väl samma verld ligga inom alla meniskor, de se, eller äro, blott olika sidor af denna verld. Och här ett ord ännu om Ågrenska läran, som jag begriper litet bättre sen jag ej mer hör honom. Å. menar (och jag tycker det måste så vara) att alla de åskådningar som sedan utveckla sig till vettenskaper, finnas alla hos alla meniskor, blott mer och mindre utvecklade. Att de ej utvecklas fullständigt och i ordning hos barnen är (menar Å) orsaken till all ensidighet intolerans m. m. Å. tror ej att Newton kunde vara Moore, eller Moore Newton men han tror att de ömsesidigt borde kunna förstå hvarann, eller åtminståne rätt värdera hvarandras vigt och värf i samhället, — och så i allt och med alla. För att åstadkomma detta vill han i tabellrisk ordning ge barnet en öfversigt af alla vettenskaperne eller bättre

sagt bibringa det deras första elementer i en viss ordning låta det se hur de uppkomma, hur de gripa i hvarann och utgrena sig i samhället.

Ack! min goda goda B. mitt hjerta blir varmt när jag tänker på allt hvad som kan ge barnet någon ordning något sammanhang. Mina lifligaste barndomskänslor, ännu mer min ungdoms, voro bitterhet och plåga öfver det oändliga chaos omkring mig — som ingen ingen gaf mig en hjälpsam hand till att reda. Jag var 29 år gammal och kände ännu blott af lifvet, lidandet och himmelen! Då kom först denna älskvärda Frances L. med sin Locke och Bentham; sedan du med Christendomen och hela världen. Huru annorlunda rikt och skönt är ej lifvet nu! Men jag har pratat länge nog i dag. Mycket ville jag ännu fråga om, — min själ arbetar och vill söka reda sig — huru godt att då få komma till dig!

Din
Fredr.

186. Till Böklin.

Stockholm d. 12 Dec. 1834.

Hvad jag håller af din tanke om Meniskans genius! Den blir mig allt rikare, allt nödvändigare, allt gudomligare. Den för till en tro på meniskan, som åter föder hopp och tålmod med egna och andras brister. O denna tanka ger så mången skön ljusblick in i lifvet hvars dunkla arbete den reder, hvars tillfälligheter den genombryter med en lugnande klarhet. Jag vill så gerna säga det för dig B. sedan denna tanke kommit mig innerligt nära och byggt bo i mitt hjerta, har min känsla för Meniskorne blifvit mild mitt omdöme upplystare. Den jemnlighet emellan dem, som jag förr fattade litet likt de franska frihetsvännen, har nu fått en sann grund, ett sammanhang ett inre lif som jag känner oändligt välgörande. Jag ser öfverallt först efter Meniskans Genius; förr såg jag först de moln som skymde den och tog dem för det verkliga jaget. Jag var tolerant emot alla tänkare, ty jag förstod ej att se det högre och det lägre, jag var ofta intolerant mot meniskan, och värderade blott den intellectuella, den sköna eller den talangfulla. Huru ofta har jag ej kallat »vattsoppa» den vid hvars sida jag nu står helt ödmjuk i känslan af deras högre värde, deras ståndaktiga fromhet och christeliga hjälpsamhet; huru ofta föraktat de obemärkta och mosslika lif der en caffe-kopp eller en solstråle »gör helgdag nog»; lif som jag nu med glädje betraktar, och kärleksfullt sluter mig till der jag kan. Du min goda

B. är oändeligen mild emot meniskan och har alltid varit det. Men jag har ej alltid så som nu förstått det.

Att meniskans Genius måste vara individuell synes mig nödvändigt, men innefattar den äfven den intellectuella kraften, talangen, som Meniskan här på jorden kan förvärfva? Kan Meniskan förvärfva något? eller utveklar hon i allt blott sin individuella Genius?

Timmar och dagar gå. Vi äro nära Jul. Jag skall njuta den heliga högtiden bättre i år än någonsin. Vill man se en skön och storartad Gudstjenst, så skall man besöka Stockholms kyrkor då en god predikant talar till församlingen. Det är en ofantlig folkmassa, uppmärksam, tyst, då ej någon innerlig rörelse låter gå derigenom ett sakta sorl. Sången stiger af fulla hjertan, ledd men ej öfverröstad af den brusande Orgeln. Söndagen då kyrkoåret å nyo gick in bivistade jag en skön Gudstjenst i Jakob. Under låfsången kände jag mig liksom bortsmält från mitt sjelf för att blott vara en ton i den Eviges låf. Det var ljufligt!

Vi lefva stilla och gladt som vanligt åter. Om dagarne är jag ensam, skrifer och läser, känner en obeskriflig törst att fatta lifvet djupare, att komma från det alldagliga det ytliga, — lider ofta djupt af min ofullkomlighet, men känner i detta lidande sporen som för mig fram. Om aftnarne är det nästan alltid folk hemma som dröja till qvällen, ofta intressanta Meniskor. Men denna stund är den minst goda på dagen. Jag är nerfsvag, ehuru frisk för öfrigt, och är ej bra bland främmande meniskor. De oroa mig. Fabian läser Humphrey Davys sista dagar högt för oss. Ibland disputera vi ända till kl. 11 a $\frac{1}{2}$ 12 om aftnarne. Men det blir merendels munterhet af Studach var i förrgår här, sig alldeles lik, god, glad, och yster med sin älskvärda fromhet. Han tänker nedergöra Danskarne med heydunderande bevis på att inga Runstenar funnos i Hedniska tiden, tvertemot deras lärdas påstående. Men Ensamhet min goda B det är så skönt så godt för mig, och jag har så oändligt mycket att lära. Det går bra långsamt dermed. Jag gläder mig åt Schlegels bok, men om du ej ren afskickat den min goda B. så gör det ej, ty den finnes här öfversatt på Svenska, och jag skall köpa den. Den är af de böcker som man bör äga. Jag har så många af dina böcker kvar, dina Rückert St Martin m. fl. Vill du jag skall återsända dem? Får jag ännu behålla Schelling så är jag tacksam därför. Tack för allt godt! Tack min goda Engel för hvar vänlig tanka på

Din
Fredr.

187. Till Böklin.

Stockholm d. 22 Dec. 1834.

Jag ser på lifvet och söker fatta det djupare, concretare, bestäm-
dare och mer mångfaldigt. Det är ej lätt för mig, mångfalden vill
sönderfalla, det djupare vill isolera sig. Denna lefvande gruppering,
der genom kontraster och harmonie alt bidrar att upphöja och för-
klara sig inbördes ondt och godt, individualitet och idealitet; — med
ett ord konsten formen, composition! — o min goda B. det är ett
qual jag stundom känner vid att se mig så långt långt från hvad som
gör konstnären. Lifvet ser jag rikt, men jag kan ej sammanföra dess
strålar. Det är så lappverk hvad jag gör, så pot-pourri-mässigt, så
litet likt en Symfoni af Haydn eller Mozart. Förr ledde mig instink-
ten, det var bättre då tror jag — fast nej! Dess makt hade slocknat
med min ungdomseld — och jag hade då stått öde. Det förestår
mig att kunna stiga öfver tröskeln vid hvilken jag nu står, om jag
skall kunna bli något verkligt, sjelfbestående, och icke blott händelse-
vis. Jag börjar ana djupare källor, jag skymtar konstens innifrån bil-
dande makt — ack »mig törstar!» Min goda vän skall jag någonsin
bli mer skall jag kunna stiga öfver denna tröskel, och skapa af fri
och medvetande ande utan att förlora inspirationen af min okunnig-
hetstid? Skall jag bli half och fragmentarisk här, som i så mycket
annat. Jag har alldrig förr så känt detta qual denna tvekan, detta
begär till klarhet med mig sjelf, detta behof af fullkomnande. Jag
är så missnöjd med allt allt hvad jag hittills gjort, ännu mer med
hvad jag gör. Det är ej bra. Ingen karakter har fritt andrum så
mycket personerna än fara kring i verlden. Det är ett högre sträf-
vande ett djupare lif än i hvad jag förr skrifvit, särdeles mer än i
det sista arbetet, — men mindre hållning mindre — — I det hela
vet jag ej hur och hvad det är, jag kan mindre bedömma detta än
något som jag skrifvit. Jag ville kunna läsa det för dig och få veta
mer derom. Summan är att jag är missnöjd.

Lifvet är rikt, ja rikt isynnerhet på mångartadt lidande. Det är
detta som jag vill se allt närmare fatta allt skarpare. Frukta ej min
goda B. det är ej för att sända upp ett knotfullt jemmerrop. Jag ser
allt mer en vink af Gudomligheten i den slags rysning blandad med
kärlek som han gifvit mig för dessa taflor af lifvet. De finnas, det
rysligaste som fantasien kan uppdikta är verklighet, är en bild ur
hvardagslifvet. Nå väl! jag skall se dem förstå dem, vid ett högre
ljus, smärtans dödskramp skall blott fastare fästa vid tron på odödlig-
heten. Jag skall ej vända mig bort, ej glömma, ej förströ, ej slå

ifrån, betrackta vill jag — om möjligt förstå. O min Gud skall jag ej tro på dig genom lidandets djupaste natt, så vore det föga värddt med min tro.

Dagarne som gå — jag vet ej huru — föra månget samtal af interesse å bane. Kocks båda, Fabian jag med liten Agathe till skarp-sinnig sekundant äro merendels de stridande. Härom dagen angick striden det Sköna, der jag höll för dess eviga ide som utvecklas och erkännes i tiden, F. fattade det sköna blott som ett relativt, den fulländade ekonomin af ett väsen eller ting, dock förklarade han det mera poetiskt än det låter. Vi fingo lustiga saker fram i dagen. En annan dag var striden mindre lustig, och angick rangordningen i vettenskaperna. F. är ömtålig för sin Fysik, och vill ej veta af rangstrid emellan vettenskaperna. Jag kan ej finna mig uti att sätta dem på samma rad, om ock jag gerna vill medgifva F. att de ej kunna umbära hvarann, att Moral och filosofi ej hade kommit till deras renhet och höjd utan naturvettenskapernas framsteg. Jag skall vid tillfälle bättre söka redogöra för dig huru jag tänker mig förhållandet. F. är vanligen för ifrig i discussion och blir lätt het i detta ämne. Han har ej hvad som är mig så oändeligen dyrbart hos dig förmågan att fatta frågans rot och kärna, men han har något redande, classifiserande som gör att det alltid är roligt strida med honom och att man alltid vinner derpå i någon mån; och det finnes en fond af mycken billighet hos honom som gör att han sen han uttömt en viss makt i röst och ord, gerna låter gälla andras stilla öfvertygelse. I förrgår aftons hade vi hos Kocks en strid som man måste säga var riktigt vackert stäld, angående Mannen och Qvinnans intellectuella företräden.

Fab. Cock, och en ung Engelsk läkare ifrade med all makt för att det var alldeles ingen skiljad emellan Man och Qvinna i det intellectuella. Att uppfostran och samhällets tvång gjort den som ännu syntes, att ursprungligen var ingen, att Qvinnorne kunde vara allt hvad männen äro. Fruntimmerne åter särdeles Fredr. ville se skiljad, ville gerna hos mannen erkänna det högre förnuftet och fann den skönaste mening just i denna delning af livvets krafter emellan Man och Qvinna som verkar att de blott tillsammans utgöra ett fullkomligt helt. Att en sådan discussion kan föras på en gång ganska frispråkigt och fullkomligt blygsamt (derföre att det är fullt allvar) emellan flera ogifta män och fruntimmer är ett tecken till tidens upplysning.

Men jag går alldrig nöjd från alla dessa våra strider. Ack det felas mig grund-ordet, rot-taget; F. reder frågan alltid på något håll, men det blir endast partielt, — i mina försök att föra den till inner-

ligare enhet se Engelsmännen merendels poesi och Tyska, under det jag in petto finner [dem] så oändligt öboer så sammanträngda i vissa begrepp så utan mottaglighet för vidsträktare. Det är F. ej, men han är häftig och öfersittare och ej klar. Men hvad gör det. Han är rar med alt det.

Det var en liten alltför söt prospektus jag nyss läste öfver mitt lif! och så alldeles trogen är den väl ej om äfven månet drag är sanning. Hvad jag vet är att om den goda brummande vännen skulle se mig i mitt hem så skulle tonen förändras och bli mildare. Jag är vaken min egen goda B. men på mitt vis och så tyst jag lever inverkar jag på min omgifning ingenting mindre än passift. Äfven min Mor lyssnar till min blick.

Mera om mig framdeles när du vill det, du skall alltid få se klart i min själ min goda B. och derföre vet jag äfven att nära mig skulle — åtminståne kan jag nu ej fatta det — ingen bitter klagan dröja i din själ, — der är så stilla B. så undergifvet så troende, bortom all denna oro och dessa tvifvel, — och din din din blir jag alltid alltid här och härefter huru än ett och annat sträfvar deremot.

Många nycker hindra ej en inre consequens, men det fordras tid för den sednare att utplåna de förra. Dock hoppas jag du skall se de[n] hos mig och — förlåta mig hvad du ej förstått, hvad jag ej rådt för, men hvad jag sörjer öfver, ty ostadighet och obestämdhet är så dåligt.

Tack tack för löftet om din bok. Jag skall läsa den, jag skall läsa om den, och göra anmärkningar och skicka dem till dig.

Nu är det Jul. Ack hur öfvergifvet hur förtjusande glad denna högtid var för vår barndom! Hvad det är vackert låta barnen fröjda sig vid Gudabarnets födelse. Min egen B. välsigna din lilla Fredrika, den svaga men kärleksfulla med det att du tror på henne och låter henne få bo i din själ.

Juldagen.

Jag har nyss besjungit af hela mitt hjerta det lilla barn som föddes till verdens frälsning. Julfesten är ett Bethesda der de sjuka själar kunna hemta hälsa, de friska ett högre lif, så ljuflig så rik på de herrligaste tankar är den! Doktor Petterson predikade i Jakob. Det är en man med ett pontificalt utseende och hållning med stor förmåga i röst och declamation. Hvad han förstår, hvad han talar om med kraft, och med en känsla som framkalla hans egna och för-

samlingens tårar, är: Jesu väsen, hans verkan på Meniskornas hjertan, deras behof af honom hans tillkommelse hans kärlek. Hvad P. ej förstår hvad han framställer på ett sätt som innerligen grämer mig [är] Guds förhållande till Mskoslägtet, huru Jesus gick ut af honom — försoningen i sin idé. Det bär han fram så rådt så obegripligt. Det stackars folket står så begärligt och lyssnar men ser föga uppbyggt ut. Talar han åter om Jesus om hans lif i oss om den himmel han öppnat då röras alla hjertan. Likväl stötte P. sig vid att Jesus föddes i fattigdom, trodde väl att äfven härmed kunde vara någon afsigt, men tröstade för öfrigt sig och oss med att »det ej var så dåligt så uselt i Bethlehem!» Hur är det möjligt att öfverhufvud uppfatta Jesu verksamhet på jorden, och icke känna hvad denna hans födelse i armodet vill säga? att ej se huru den upplyfter hur den förklarar hela den mörka sida af lifvet som en tredjedel af Mskoslägtet rör sig uti? Denna Gudabarnets födelse i krubban — hur har den ej jemnat dalar och höjder, palatser och kojor?! Jag hade en stund så obeskriflig lust att stå på predikstolen i stället för P

D. 29 Dec.

Du vill min goda B. att jag skall låta Naturens och verdens lif strömma in i mitt. Du har rätt att det skulle vara godt, och en och annan lång vandring under dessa herrliga vinterdagar har låtit mig känna lifligt hvilken frisk makt detta naturens lif har öfver mina sinnen. Hvad verden beträffar så får jag mer fragmenter och confusa bitar derur än jag kan smälta, meniskorne tycker jag äro bra goda bra hyggliga, men är hellst dem förutan. De störa mig alltid, det ligger alltid inom mig böjelsen att skjuta dem ifrån mig eller trycka dem till mitt hjerta, den vanliga sorten sittning talning m. m. kan jag ej med, och har aldrig kunnat. För öfrigt känner jag framför allt nu behofvet att läsa att orientera mig i lifvets och Meniskans filosofi. Jag kan mycket hemta ur böcker, jag behöfver göra det, — och något måste man försaka för att vinna något. Det yttre lifvet må fara så länge. The lägger jag af med det gamla året, tänker dricka svag buliong och bli orimligt stark.

En rolig bekantskap har jag gjort i dessa dagar som jag måste nämna om. Det är en Kapten Stockenström och hans fru. Båda äro födda och bosatta i Cap, men resa nu för nöje och nytta. Hon är Engelska lugn mild samlad, och uppmärksam för andras samtal.

Han har en blixtrande liflighet och ovanliga utförsåfvor. Är mycket bildad, philanthrop och en högst interessant Meniska. Han har varit vicegouverneur öfver ett district, haft mycket att göra med Caffrer och Bushmänner, och gaf oss öfver dessa förra de interessantaste underättelser. Jag ville redogöra något därför äfvensom för Fabians och Stockenströms strid öfver Meniskoracerne och deras utbildningsmöjligheter men det blir för långt och jag behöfver komma till något annat, till något för mig af mera interesse.

188. Till Brinkman.

Den 1 Januari 1835.

Återkommen från kyrkan, der jag fått en dundrande påminnelse om mina synder och om lifvets vedermöda, erhöll jag er vänliga nyårshelsing, så väl egnad att försona med lifvet och lidandet. Ack! huru gerna ville jag ej hålla gudstjenst med er, i tålmod mot plågorna, i vishet under tidens gny och med er läsa den andeliga skrift i tidens bok, som för så många är blott ett oskrifvet blad. För mig önskar jag — det tålmod ni har, en 24-del af de kunskaper ni eger och se'n, att få behålla mina älskades ömhet, mina vänners vänskap.

Hvad skall jag önska er, bästa B.? Framför allt en bättre helsa för att rätt kunna njuta af det myckna goda ni eger. — Ni vill skämta med plågan, jag förmår det ej, och medan ni, kanske lidande, gör en »tankebild» öfver glädjen, så ber jag af innersta hjerta: »Gud lindre smärtan! er och allas! Gud tage bort denna kalk!» Först då skall jag med er och Egmont kunna säga: »Lifvet är skönt!»

189. Till Conrad Fredrik Lang.

Stockholm d. 2 Jan. 1835.

Min bästa Herr Lang! Nyårs-visiter och prat ha stulit från mig tiden i dag, men jag vill ej en post-dag längre uppskjuta med att hjertligen tacka för Herr Langs kärkomna bref, och vet att Herr Lang skall se till hjertat och ej till radernas antal.

Att min lilla rara Mamma dröjt så länge med svaret på ett bref som hon och vi alla voro tacksamma för, kommer sig af att hon är litet skriflat, ville skrifva ihop med Fru Philippsen o. s. v. Claes åter ville dröja tills hans stora affair »tournerat» väl och han kunde underätta derom, och så, och sedan, kom det sig så, att vår allas goda vän fick skäl till missnöje, och att den till hvilken han med innerlig godhet yttrade det nu måste åtaga sig att försvara släkten.

Ja min goda Herr Lang vi ha haft sorgliga tider; och i Götheborg var det rysligt! I Stockholm hade man haft beredsetid. Man vände döden der med lugn. Mången uppoffrade sig der för andras väl, och dog under det han sökte rädda och hjälpa olyckliga medvarelser. Vi ha fullt af vackra exempel på sjelfförsakelse och modig Menskokärlek under denna tid af hemsökelse. Vi (familje Bremer) väntade med visshet Choleran till våra nejder, och hade fullkomligt beredt oss på att emottaga den, — men vi blefvo fria. Vi voro ej rädda. Vi Systrar önskade blott att ej bli skiljda, men att få dö tillsammans, i innerligt hopp att få vakna opp tillsammans vid en skönare sol. Men Gud lät oss få bli tillsammans på jorden, och vi tacka honom därför ty vi äro lyckliga så lyckliga med hvarann och af hvarann min goda Herr Lang, och våra dagar äro dagar af frid.

Det är en så stor lyck-träff här i lifvet att man får lefva tillsammans med dem man på en gång innerligen kan värdera och innerligen kan tycka om! — och utom aktningen och vänskapen, är det ännu ett villkor för vänners fullkomliga sällhet det: att de *passa* för hvarann! — när allt det passar ihop mellan Meniskor då må man väl tacka Gud. Och det göra vi.

Jag fruktar ej att trötta Herr Lang med detta tal om syskon-sällhet, ty jag vet huru god huru hjertlig Herr Lang är, vi veta det alla, och därför hålla vi alla af Herr Lang. Huru ofta påminna vi oss ej med tacksamhet den godhet som Herr Lang hade för oss som barn! våra gladaste barn-minnen ha vi Herr Lang att tacka.

Mamma och Hedda och Agathen hälsa hjerteligen till Herr Lang. Låt mig för min barndoms vän vara — ej Mlle Bremer men — det jag alltid varit och önskar få förbli — hans

tillgifna och tacksamma
Fredrika.

Ett godt nytt år önskas Herr Lang innerligen från oss alla.

190. Till Böklin.

d. 8 Jan. 1835

Heddass födelsedag! Vi tackade henne att ha gjort sig besvär att komma till världen. En thesked af vermeil låg på hennes fruckostkopp, på det som Agathe sade »att det skulle heta att hon var född ej med silfversked men med gull-sked i munnen!» Mamma var söt och öm, tårar stodo i mångas ögon, solen sken in i våra rum, äfven betjenten kom med en frisk törnros som han skaffat sig åt Hedda, alla kände hvad hon var för alla den goda den vettiga. Det var en

ljuf morgonstund, barnslig klar och stilla — — som Heddas själ. Den goda den vettiga! Huru litet deröfver min goda vän kan Qvinnan vara. Med dessa egenskaper sprider hon kärlek och trefnad d. ä. sällhet, i sin omgifning, naturgåfvor, konstfärdighet, ja äfven snille, äro blott tafatta hjelpare ja väl äfven hindrare vid det goda verket att skapa familie-sällhet.

Några uttryck i mitt förra bref gå igen för mig, och finner du något i dessa som låter som ett försvar för hvad du ej antastat neml: rön och observationer som sådana — så förlåt mig min goda B. det onödiga besväret. Jag skall ofta läsa om dina papper och söka förstå dem allt bättre.

Boken har jag läst från pärm till pärm och slutat, men skall läsa den åter och om. Några ord blott vill jag nu säga om det hufvudsakliga intrycket den gjort på mig. Jag har känt ett stort nöje en skön consequens i systemet en hög klarhet och redighet. Från början och till slutet går i sträng nödvändighet utvecklingen efter Gudomlig lag, och i Gudomlig mening. Det är skönt i sanning! tillfredställande för hjertat och för tanken. Det tyckes mig som om det hela af Systemet är Sanning, och måste bestå om äfven några af dess delar kunna undergå förändring och dess tillämpning på historien och Individen blir annorlunda. Ty här tillstår jag att han ej tillfredsställer mig, och jag är färdig säga till författaren: du som gaf mig så mycket hvarför gaf du ej mer? Detta temligen allmänna sätt att känna är Mskans fula otacksamma sida. Förf. bestämmer Gefühl såsom hela Hedendomens karakter. Är det så? Hvad jag genom Plato lärt känna af Grekernas karakter visar tycker jag tydligen det benande redande och classificerande förståndet. Ur Hedendomens lif i och med naturen härleder förf. dess Öde-tragedier, tron på fatalismen i Menskolifvet uppkommer af tron på en blind Naturmakt i verldsstyrelsen. Råder verklig fatalism i de gamlas Tragedier? I Prometheus, i Philoctet, sådana Schlegels kritik lärt mig känna dem, ligger fatalismen i händelserna; Mskoanden är fri och förherrligas under kampen; det jordiska lifvet går under, det eviga, viljan, hjeltekraften bli segervinnare. Och är ej detta, det stora och det egentliga af all tragedie af allt djupt och starkt lif? Se vi ej denna tragedie äfven i Jesu lidande och död?

Rust visar Hedendomen på en låg punkt af sedlighet, han visar sedan Hedendomen i Christna tiden, hvarföre ej visa Christendomen i Hedendomen, att den var der visa ju Stoikernes sekter och så många Gudomliga Meniskor. Han skiljer för skarpt synes mig. Hvarföre ser han ej med dig »den Antika bildningens blomma bära inom sitt sköte fröet till en högre utveckling»? Först hos Romarne ser R.

förståndet utveckla sig likmätigt med känslan. Förstånd och känsla! de skulle bilda ett lungt och lyckligt Folk. De räcka ej till att förklara det lif som Romerska riket utvecklade. Jag ser hellre der hvad Schlegel kallar vilja, Mskoandens vilda ungdomskraft som blott älskar Kämpa-lekar, och slåss och strider af hjertans lust. Jag beundrar innerligen R..s karakteristik af så väl Gefühl som Verstand; men jag törstade efter att se honom göra rättvisa åt denna sednares verksamhet för Msklighetens väl genom de positiva vetenskaperna.

R. säger att förståndsMskan är kall är utan Begeisterung. Det är ej så. Jag känner flera äkta förståndsMskor och bland dem vettenskapsmän. De äro så varmhjertade och mer än Poeter, för sina vetenskaper ha de äkta Begeisterung och använda vid forskningar och rön kärlek snille — det bästa de äga. De äro ej i den allmänna nyttans tjänst men de äro i tjänst hos sin vettenskap och lyckliga och rika genom den.

Afdelningen: Das Gesetz slog mig med ett ljus som gjorde mig mycket nöje. Det ger en stor klarhet öfver Mskligheten och uppenbarelsen.

Hvad har R. gjort af fantasien? Hon har dock spelat och spelar en alltförstor role i verlden att förbises.

Afdelning öfver das Wissen skall jag väl mer än en gång läsa om innan jag fullt förstår det. Beviset skall jag mycket tänka öfver. Strider som jag haft med F. ha låtit mig känna behovet af ett annat än det rationella och Empiriska. R—s Idéelära lät mig säga: »kom då till saken! Säg då rent ut ej blott att de äro i Gud, men huru de äro i honom hvad de äro, huru de utgå!» Du min goda B. och äfven Cousin ha gifvit mig klarare Ideer än R.

Der Glaube, kommer såsom systemets krona, och är det i R..s framställning, den omstrålas af fläcklös Gloria, och i Jesus är Guds fullhet och herrlighet uppenbar. R. säger att så är, jag ville att han mer skulle ha visat att det är så. R. beundrar allt i nya Testamentet; han vill ej ha minsta förändring allt är Herrligt Gudomligt ända från Bergpredikan och till hvad han kallar N. T.'s herrliga Finale. (Joh. Upp.) (En herrlighet som ingen Menska förstår.) Jag hade behöft att han i stället för denna blinda beundran hade erkänt och tagit bort det skymmande, eller förklarat fläckarne i Solen, ja jag ville . . Gud förlåte mina synder och den okunnigas djerfhet att gå till rätta med en stor tänkare. Dock har han ej ondt deraf, och jag behöfver reda mig och tala ut i tid och ibland i otid. Efter en ny genomläsning af boken skall jag tänka och skriva ordentligare öfver den. Godnatt och Gud välsigne min Vän min goda B.

Fr.

191. Till Brinkman.

[24 jan. 1835.]

[— — —] Ling är en gammal bekant till mig. För många år tillbaka begagnade jag hans gymnastik. Han var mycket god emot mig (men kunde aldrig komma ihåg mitt namn) och lifvad af min varma, aningsfulla känsla för allt lif och all högre kunskap, gaf han ofta i min närvaro luft åt sin rika vena och lät den flöda, full af forntidens underbara lif och djupa åskådningar. Jag hörde honom med klappande hjerta tala om Balder, om Mimers brunn, om asken Ygdrasil, hvars rötter tränga genom jorden. Jag var mycket ung ännu, förstod litet, men anade mycket, och vid Lings tal slog mitt hjerta för den enhet i lifvet och dess uppenbarelser, som det nu är mitt lifes njutning att allt klarare erkänna. I Lings förklaring öfver Eddan, som han skänkte mig, såg jag ännu bättre det ljus, som jag skyntade under hans samtal. Den gamla gudaverlden fick mening, fick skönhet, christendomens ljus upplyste den.

Pris ske dem, som i sammanhang visa andens och historiens lif! De ha tillfredsställt människohjertats djupaste och ädlaste behof. — — Sammanhang! det är gudomligt! det ger själen frid och ögat klarhet; jag måste med Geijer utropa: »en skynt deraf är lycksalighet!»

192. Till Böklin.

[Febr.? 1835.]

Jag sade att Cousin gifvit mig klarare ideer än Rust. Gud förlåte mig denna synd mot hans heliga anda! Jag har läst om Cousins ideelära, jag hade lagt dit annat än der var. C. . . s Ideer äro blotta abstractioner utan lefvande innehåll. De likna ång-krafter som sätta verlden och mskorne i rörelse. Det är ju besynnerligt! C. förstår ordningen af verlden och dess utveckling, men ej lifvet der. De tre perioder han antar för Mskoandens utveckling äro de samma som hos Rust till namn ordning abstract innehåll, men hos den förre går allt upp i och ut på tankeformler på ett tomt vetande och representerande af — ideer utan lif. Hos Rust är allt lif, kärlek, dygd, och ett vetande hvars innehåll är det evigt visa, goda, kärleksfulla, — men ändå min goda B. har han medan han kastat ljus öfver Cousins armod, och ljus i min själ, väckt qual och bryderi der, ty dessa Ideer och deras lif har han ändå ej gjort klart för mig. Hjelp mig min goda vän! Har jag rätt fattat R. . . s Idee så är den det samma som Schellings Absoluta (så mycket jag kunnat förstå derom.) Men hvad äro

då egenskaperna af en Ide af ett lif?*) Är det att ovillkorligen utveckla sig? Men det är väl ej allt? Måste hvar ide såsom utgången af Gud och del af hans lif ej äga sanning, skönhet, salighet. Huru är det Gudomligt lif om ej det äger detta? Och huru kunne vi tillägga lifvet i planetsystemet, i det lägre naturlifvet sådana egenskaper?

Schelling ger Ideen ett själfständigt lif hvarigenom den utvecklar sig i mångfaldiga grenar Hur skall jag rätt förstå detta. Är t. ex. Naturen en Ide hvars delar äro Djur- och växt och stenriket o. s. v.? är hvart särskilt djurslägte hvar individ deraf lefvande genom Moderideen? Men då äro ju alla dessa lif eviga. Ty Enheten kan ju ej uttala sig i mångfalden utan att verkligen innehålla den, och skall som lefvande lif eller Ide i evighet reproducera den. Är Menskligheten icke äfven en idé? Huru kunne vi veta att Meniskorna existera i denna Moderidde på annat vis än Djuren i Naturens ide. Är hvad du kallar Meniskans Genius blott en högre potentierad kraft men af samma lifsart som de ideer hvilka utveckla sig i djur och vextindividerne äfvensom i planeternes lif? Måste då icke alla väsen äga en Genius eller utvecklande princip. Jag mins din vackra lära om blomornas genier som du försatte i Solens ljus, men icke blott blomorne, alla fiskar, det fula packet af alla maskar måste ju vara till följd af deras Genier eller utvecklande lifsprinciper, idéer. I Sköna Genier hvart ta'n j vägen? Och själfva meniskans genius denna lefvande Guds tanke — huru svårt att tänka sig den hvilande lika väl öfver en Fenelon och en Hottentott!

Jag har sökt i mina dyrbara bref att få mera reda på Ideernas lif, men de antydningar deröfver som i dem äro gifna äro mig ej nog. Sättet på hvilket du ser förnuftet i Naturen (i ditt svar på F. . . s anm) förstår jag ej rätt, ehuru det vill klarna för mig. Ack huru litet förstår jag öfverhufvud af det jag ville och borde, men ändå kan jag ej släppa att söka reda och sammanhang. Nu plåga mig Idéerne både natt och dag. Ibland blir jag broullerad med tanke-verden och tycker . . . stor sak i hvad jag tycker! Det slår ändå om.

Rust har fört mig tillbaka till Schelling, och nu först börjar jag förstå honom. Det är så mycket stort och sublimt i hans åsigter, men hans orättvisa mot de positiva vettenskaperna plågar mig riktigt.

*) Då Schelling säger att lifvet eller Ideen är det ideella och reella i deras innerligaste förening i deras indifferenspunkt så har jag dock ej härmed vunnit minsta klarhet om lifvet af detta lif.

hvaruti består skiljnaden emellan det lif som yttrar sig i den organiska och den oorganiska naturen?

Alltid tar han dem på deras negativa sida och ser hvad de ej kunna åstadkomma — och kunde väl menskligheten umbära en enda af dem? Gud höll sig ej för god att använda sin Gudakraft till helande af de ofärdiga, blinda, döfva, men filosofien är för förnäm att vilja göra nytta, hon vill ej nedstiga till att lyckliggöra meniskorna!! Kanske har jag missförstått Schelling. Kanske ifrar han blott i grunden som Rust mot Philos. begagnande till Nyttan efter ett krassare begrepp om denna. Jag kommer ofta ihåg ett ord af Lichtenberg: »När ett hufvud och en bok stöta ihop, och det ljuder tomt, så är det ej alltid bokens fel.»

193. Till Böklin.

Stockholm d. 10 Mars = 35.

Har jag icke någon gång yttrat till dig min goda B. missnöjda eller ogillande ord om min Mor? Kunde jag dock med en tår utplåna denna fläck i mina bref! Icke borde tillfälliga omständigheter, egen ömtålighet, eller händelsen att våra lynnen och karakterer ej egentligen passa för hvarandra, gjort mig blind för hvad hon verkligen är. Ostrafflig som Dotter, som Maka och mor, uppfyllde hon alltid troget sina pligter enligt hvad hon förstod, förträfflig Matmor och husfru behöll och behåller hon ordning och trefnad inom sitt hem. Ingen uppoffring ingen möda skydde hon någonsin för Mans och barns väl. Hon reser för deras skull när så fordras till världens ända, med alldrig tröttnande vård lägger hon det rena linnet på deras bäddar, och sörjer för att intet brister dem som de behöfva. För all praktisk hjälp i det största som i det minsta gå barnen alltid till henne, alltid vissa att vinna hvad de söka. Sedan hennes lif och hennes hjerta fått friare utveckla sig, har hon med hvart år blifvit mera god mera älskvärd. Nu betraktar jag henne och hennes väsen och verksamhet ofta med rörelse och vördnad. De ädla dragen af moders-hjertat af den rena makel-lösa Qvinnan som hon i sitt lif alltid varit komma nu fram i deras skönhet, och göra henne helig för oss alla. Hon har ej minne för en oförrätt, hon kan ej vedergälla ondt utom med godt, redlig och ädelmodig var hon alltid män om att göra rätt och färdig till gåfvor. Så är min mor, jag har ej sagt för mycket. Låt oss båda behålla denna bild i våra hjertan.

Jag har i dessa dagar haft ett besök lika hedrande som för mig oväntadt och som jag måste tala om för dig. Vi höllo på att på bästa vis beneventera vår snälla skolfru från Årsta, då en liten fryntlig man med »magen rundad af fetma» träder in, hälsar, frågar efter

Fru Bremer, sedan efter Fredr. Br. och presenterar sluteligen sig själf — det var Geijer! Jag föll som från skyarne; jag hade tänkt mig Geijers Gestalt mäktig, stor, kraftfull som hans tankar och hans språk, — jag kunde ej finna mig i den lilla muntra något vårdslösa mannen med sammanlupna plirande ögon. Rörd och öfverraskad var jag tillika af hans godhet att komma till mig. Han sade så vänliga ord, han gaf mig ett exemplar af sina nyligen utkomna skaldestycken. Sedan kom en mindre uppbygglig scen. Geijer var blyg (!) och talade afbrutet om de likgiltigaste ämnen i verlden. Jag skydde för att komma på den stora Mannen med viktigare ämnen. Hade icke Mamma varit som med sitt vanliga behagliga verlds och sällskapsvettt underhöll samtalen på tusen strunt, så hade vi troligen setat stumma. I går var Geijer här till Middagen jemte några andra Herrar. »Slå flitigt i Portvin åt Geijer! sade Claes. G. kan dricka sitt glas, och väl två, ja, tre fyra 5, 6, 7, 8, och då blir han pirum, och då håller han tal.» Mamma slog flitigt i Portvin. G. var munter språksam, sade infall, litet grofva men riktigt qvicka, och var meddetsamma så god så välvillig! Med ett duktigt plisanterie öfver yttersta Domen åt hvilket jag och alla andra hjertligt skrattade förde han mig från bordet. Efter Caffet under det att Fabian vid ett fönster gjorde till mig anm. mot Geijer satte sig den kosteliga lilla Mannen oombedd vid Pianot. De korta tjocka fingrarne rullade snart med Eld öfver tangenterna. Sjal och lif var i hvar ton. F . . s öga strålade af nöje. Så gjorde mitt. Dessa toner djupa vilda fantastiska och ändå så ljuft melodiska gingo mig till hjertat. Det var ingivelse i hans spel, det var Geijer. Han tog afsked med så godhetsfulla ord till mig, och läfvade ännu en gång innan sin afresa återkomma med några nya visor. Jag har beundrat Geijer, nu känner jag innerligt att jag kunde hålla af honom, och är redan på god väg dertill. Det är ett verkligt tycke emellan Dig och Geijer, ej i Anletsdrag, men i min och skratt, samt stundom sätt att tala; men min vän är hundra gånger vackrare och har helt andra ögon. De goda de klara som sett så ljust för mig, så godt på mig skall jag alldrig glömma.

Jag läser nu Windischmann öfver China och Indien — som jag fått låna af Studach — med så oändligt mycket nöje. Hvad jag tackar dig som hindrade mig att utgifva Berthas bekännelser, med dess eländiga ragout på historien! Hvilket vanhelgande af dess djupa lif att så vidröra det.

Jag målar ett Jesus-barn som ber som ler och strålar. Det gör mig nöje. Farväl för denna gång min goda vän!

Din *Fredr.*

194. Till Böklin.

d. $\frac{20}{3}$ = 35.

Jag tackar dig min goda B. Jag inser att du i mycket har rätt, i annat ville jag väl tvista, men vi äro för långt åtskiljda derfore. Jag vill hellre nu tro rent af på dig och följa dig i hvad jag kan. Du har rätt att jag ej ännu vet rätt hvad jag vill hvad jag bör. Hvad jag tydligt känner är att det romantiska går allt längre ifrån mig. Det synes mig ofta så onödigt, så lappri. Något innom mig frågar: Hvad gör det för godt? Hvilken olycka afhjelper det? Skrifva böcker för att bota jäspsjuka har jag ej lust till nu mer. Å andra sidan (som Grubbe säger) känner jag väl att jag med allt för oöfvad och svag hand behandlar det spekulativa. Nå! denna lilla bok må gå — sen skall jag betänka mig, och kanske efter en tid begynna på en ny väg och med mera klarhet. Hvad jag vill uträtta — det vet jag nog — men medlen famlar jag efter.

Haf ingen stunds ledsnad min goda lilla B. för det du ej nu kan sysselsätta dig med mig, och låt mig ej störa dig. Skulle jag vara barnslig nog att ej veta vänta, och gerna göra det för viktigare angelägenheter?! Du kommer ju dessutom till mig efter ett par månader. Och då i Guds namn skall du väl ej ta skolan med dig, och tar du den så skall jag ge den respass!

Jag läser Windischmann och skrifver till dig om Chinesiska Wisheten som förtjuser mig i sin sort.

Min bekantskap med Geijer har varit kort men liflig, halft rörande halft löjlig, framför allt ofullkomlig men mig kär och viktig. Jag längtar fortsätta den, (Geijer återkommer i Maj) Geijer kunde bli mycket för mig, hans ord och hans toner fatta mig djupt. Jag är ett lättrorligt instrument skall du säga. Så är det. Mången gång har det tonat mången gång skall det ännu tona vid Din beröring. A Dieu!

Din *Fredr.*

195. Till Frances v. Koch f. Lewin.

[Mars 1835.]

Goda Frances! Jag tackar Dig och din Man mycket och hjertligen, och fastän jag ej kan vara en Gud-mor som Hedda, så lita på det att den lilla Harriet har en vän för lifvet både för sin egen och för sin Mors skuld i

Gud-mor *Fredrika.*

Jag tänker framdeles skriva en bok enkom för lilla Harriet; och har den öfvertygelsen att hennes lif skall ge mig ämne till en roman der det skall i begynnelsen, i midten, och i slutet, heta om hjeltinnan, att hon var god och älskad.

196. Till Böklin.

d. 7 April [1835].

Jag ville väl veta huru symbolen förhåller sig till Idén? Jag ville väl veta på hvad sätt du skådar Idén i tinget, — och huru du skulle beteckna eller i ord uttala t. ex. Solens Idé? Jag vänder mina ord som Schlegel. Den förträffliga mannen är rysligt tråkig i sin Philosophie des Lebens. Han rent af dödar mig. Talar så mycket och säger så litet tycker jag. I Philosophie des Worts har han bättre fått ordet ur mun. Den förra förefaller mig som ett tungt preludium till den senares rika symfonie. Men kanske förstår jag ej rätt. Han ledsnar ut mig innan jag hinner till Capitlets slut. Annorlunda gör Windischman. Min goda B. jag kan ej beskriva med hvilket nöje jag läst hans bok öfver China, hvilket djupt intryck storheten och renheten af detta folks älsta läror så väl om dygden som om tingens ursprung gjort på mig. Huru väl har jag ej här erkännt sanningen af dina ord att det ej var ett nytt »Skall» men ett »kan» som mskoslägtet behöfde. Och detta gafs i Jesu!

Men en underlig inconsequens i dessa läror och deras lif i folket, plågar mig, och jag kan ej få reda på om de ligga i lärorna sjelfva eller i Windischmanns uppfattning och framställning. Hvad?! Denna höga uppfattning af dygden och renheten, — den skulle ej föra till annat än sökandet efter de fem saligheterna: »långt lif, lugn heder och ära o. s. v. samt en stilla död.» Och de begrepp som uppgått öfver det eviga Förnuftet, Dess förhållande till tingen, dess Sedliga vilja, — skulle låta riket fastna i det inskränkta af en himmelsson och Millioner slafvar!!!

I Chinesiska Philosophien synes mig den Orientaliska Dualismen vara på god väg att förena sig med närvarande tids högsta verldskådning. Äfven i Chinesernas lära hvilat det oändliga eviga ljuset, den utvecklande principen, öfver det mörka, slutna, hvilande, och upptar och införlifvar det med sig. Förnuftet (Gudomligheten) är det som skapar. Af detta utgår verldens tvenne grundreglor det oändliga och det ändliga eller begränsande, Ja och nej, fullkomligt och ofullkomligt. Alla ting äro på en gång oändliga och ändliga,

dock med öfvervigt af endera egenskapen. De äro vesentligt skiljda men dock förenade, och i deras förening lifvad af Gudomlighetens anda är kraften som utvecklar lifvet i dess momenter. Gudomligheten genomtränger och upplyfter allt. »Skaparen — heter det — gick vid tingens skapelse fram och uppenbarade sig i full vår.» När naturens sköte först upplåter sig för ljuset, då resa sig bergen och peka mot himlen, och i den rena Meniskans själ talar Gud omedelbart.

Mig tyckes dock att W. vill göra för mycket häraf då han i Chinesernes Förnuft vill se en »Personlig Gud», (?) och då han af den samhällsordning som i tidernas begynnelse flöt af denna lära, gör följande målning: »Lycka och dygd rådde öfverallt, de fattiga vunno sitt bröd utan förnedring, och de rika lefde af sitt arbete, Qvinnan var Mannens bästa vän etc.» (I ett samhälle der Polygamie var tillåtet?!) O! min goda vän vore det så, — då kunde man nu med namnlös smärta se omkring sig och fråga: »hvarföre ha vi lefvat, hvarföre arbetat?» Men jag tror ej på denna målning, ty de två verkliga urkunder jag haft tillfälle att läsa, visa mig drag från Mskoslägtets barndom, som alldeles ej komma öfverens med denna beskrifning. (men väl deremot med Rusts åsigt af denna lifsperiod.) Heims Kringla är nu — med förlåf sagt, — litet otäck; och hufvudsumman af dessa konunga och hjeltesagor synes mig nära nog kunna uttryckas i dessa ord. »Och så slog han dem, och så slog de honom ihjäl.»

197. Till Brinkman.

[2 maj 1835.]

[— — —] Jag gläder mig åt den tyska fruns brefsamling, gläder mig åt era blad öfver henne och instämmer så gerna i er tanke att hvad friskast, hvad ljufvast och liffullast har utgått af människosjälen, finnes gömdt i förtroliga bref — ej ämnade för trycket, ja, ej ämnade för mer än en väns ögon.

Geijer! — jag blir rörd då jag nämner hans namn. Jag har hans skrifter att tacka för de rikaste, mest förädlade njutningar, och jag har nyligen gjort hans personliga bekantskap. — Han kom till mig! Huru englagodt var det ej af honom!

Ni är sjelf allt för mästerlig brefskrifvare, för god kritiker att icke känna att de bref ni har af mig ej duga. Det är af innerligaste öfvertygelse jag säger detta. Jag skrifer ogera bref, och tänker jag att en kritisk blick pröfvar stil och tanke i mitt bref, så förlamas min förmåga till en grad som är löjlig. Jag kan ej ge skäl för denna skygghet att träda inför en domares ögon, då jag, jag känner det, ofta rätt ledigt uttalar mig inför allmänheten. Men det är så.

[— — —] Tro mig! ingen kan liffigare än jag känna sin ofullkomlighet — denna känsla är min bästa sporre framåt. Derför är det också ofta blott med en suck jag emottar ett loford. Jag känner huru litet jag ännu förtjenar det.

198. Till Böklin.

d. 15. Maj [1835].

Jag njuter så obeskrifligt af din skrift öfver Skolan min godaste B. Jag ville du skulle se hur det kännas i hjerta och hufvud, och jag måste tacka dig innerligen tacka dig. Allt der förstår jag ej; vigten af de skäl du anför mot de enskilda skolorna och för de offentliga kan jag ej rätt värdera, jag har så litet tänkt häröfver; men skriftens hela förtjuser mig, den är så tankediger, så omfattande och så sammanfattad; allt är så djupt tänkt och så väl, så vackert sagt! Den inre saften låter frukten rodna utåt. Hvad som äfven gör mig så mycket nöje är att så väl känna igen dig i allt, — allt hvad jag beundrat och älskat. Huru mycket lif, hvilken rik öfversigt kan ej lemnas inom få rader! Huru skönt är ej stigandet i sjelfva framställningen, ifrån betractelsen öfver folkens första bildningsgrader och upp till vinken — så mäktig så nog, gifven öfver den Eviga makt som upplyfter meniskan från århundrade till århundrade allt närmare sig, och i hvilken allt är ljus. Jag kan ej nog säga dig huru jag njuter af dessa blad. Jag skall ofta återkomma till dem.

Din bekantskap med Ex. W. gläder mig. Ni båda kunde ha mycket att säga hvarann, och skola väl få det sen det första ordet är sagt. En älskvärdare personlighet än Ex. W. . . s är svårt att finna, icke blott efter mitt men efter de bästa kännares — bland hvilka Fru Stael — omdöme.

Jag har hvarjehanda som jag ville säga dig, men jag har så förfärligt brodtom med skrifva. Jag går kl. $\frac{1}{2}$ 7 opp på min lilla vindskammare och utom för måltiderne lemnar jag den sällan förrän klockan $\frac{1}{2}$ 9 om afton. En riktigt rolig afton hade jag härom dagen i Stengalleriet och i Sergells modellkammare, som för aftonen voro eclairerade. Oden af Fågelberg! . . . det är något att se, något att tänka vid! Kraft och behag, vishet och vilja! Hvilken förening! — hade denna dundergud befallt, — jag hade lydt — det orimligaste tror jag. Jag tänkte mig der bredvid en Christusbild, — det var underligt B.! jag kände mig hedning. Det var väl derföre att jag ännu ej på långt när är en god christen. Amor och Psyche af Sergell kände jag förut, en förtjusande grupp. Men i Sergells modellkam

mare hade jag ej förr varit. Det är en njutning att se huru snillet utarbetat sina tankar till allt högre skönhet och klarhet. Tre olika modeller af gruppen Amor och Psyche låta betrackta det. I några af de andra ler-verken, andas ett lif som Marmorn troligen alldrig så fullt återgifvit. Vi hade med oss en liten landtflicka som glömde allt för att förtjusa sig i kronprinsen som gick ensam bland folkmängden, såg på statuerne, och språkade med dem han kände af åskådarne. Det är ett vackert ansigte men betydningsslöst, eller åtminståne ej betydelsefullt. Den bleka Fabian var mera prins än han.

Farväl min egen goda B. Quidings hälsa dig. Lycka till ditt sköna goda verk! Grundlägg menskoväl — huru gudomligt! Mer än Oden!

Din
Fredr.

Quidings äro roliga! De ha ett års frihet, — och de veta snart ej mer hvad de skola göra deraf, — så i vända äro de med planer och resprojekter. I dag ha vi lagt upp verldskartan för dem, — men det ser ut som de ingen ort kunde finna fullt passande.

199. Till Böklin.

d. 2 Juni = 35.

Jag ville rådfråga dig min goda B. Jag ville be dig tänka för mig öfver mig, och likväl, — huru sällan kan en meniska råda en annan vid de viktigare företagen af hennes lif, huru svårt ja nästan omöjligt är det ej för en vän att se klart i den andras själ, att bedömma att förstå rätt hvad han behöfver, hvad han kan, hvad han skall! Är ej rösten i mitt inre stark och klar, — hvem skall kunna upplysa mig om hvad den vill? Svaghet, oklarhet, vanmakt! hur jag hatar er!

Vid dig vill jag likväl nu tala. Har du ett godt ett upplysande ord att säga mig så säg det snart. Ty snart skall jag fatta ett beslut hvars följder äro viktiga för mig. Jag vill vara kort, jag måste bli ofullständig, — måtte din blick min goda B. se djupare se klarare än jag säger.

Mitt hem är en vagga, mjuk, behaglig. Heliga vaggsånger tona der, — ja! ty Englar sjunga dem. Men — de söfva! Jag vill ej söfvas, ej domna, ej somna i ro och beqvämlighet. Bort det! J Genier som lockat fram mitt högre lif! bilder af smärta, af lifvets oändliga

ve! J manen mig äfven nu att ej förlora er ur sigte, att lefva för Er.

Ack B.! jag flyr lifvets hvardaglighet, lifvets oändliga småaktighet, jag ville lefva fullare, bli bättre, under kampen med lifvet bli klarare, starkare, utbilda min kraft! Ryktbarhet vill jag ej; men verkligare värde, djupare allvar — Gud. Hvart vill jag hän? Jag har velat känna Meniskan, och genom Meniskan Skaparen. Jag har försökt studera, i böcker, — det går svagt, — och kunskapen jag vinner blir ej lefvande. Jag vill ut att lefva i verlden, bland bekanta men ej fullt kända gestalter, jag vill se Meniskan der jag alltid helst sett henne, för att söka ett odödligt hopp, — i hennes lidande, i hennes kamp, i hennes sista stunder, i döden! Såsom en annan far till Rom för att studera Meniskan i konsten, såsom man far till Orienten för att finna spåren af lifvets första herrlighet, — så vill jag fara till sjukdomens och plågornas hemvist för att der se den lidande Meniskan och lära känna Jesus.

Jag har tänkt under Gr^{nan} Sommerhjelm's beskydd vistas en tid vid Lazarettet i Christiania. Hennes hjerta och hennes hand äro färdiga att emottaga mig. Huru länge jag skulle dröja der vet jag ej. Kanske för alltid. Skall jag återtaga pennan så skall den vara doppad i en gedignare verkligare saft, och skall kunna med mera erfarenhet berätta om lidandets och barmhertighetens mysterier. Skiljande vid all verldens onödighet, yttre och inre, sanning, kunskap, lif, är hvad jag söker.

Skall jag vinna det så? Säg mig du min vän. Hvad jag fruktar — är det skenbart prålade af denna sannt ödmjuka handling, är uppseendet som äfven med iakttagande af största klokhet och försigtighet, den ej helt skall kunna undvika att småningom väcka. Detta afskyr jag. O att ingen meniska behöfde veta derom, att jag kunde vara allena med Gud och mitt eget hjerta! Skall jag äfven vinna på detta vis den utbildning, den kraft, jag törstar efter? Skall icke denna till utseendet svärmande handling, skada det inflytande, jag genom min talang kunde hafva? Skall den ej tilläfsventyrs kasta en ridikyl öfver det rena det lifligare sträfvandet hos meniskan, — särdeles om detta företag får karakteren af ett misslyckat försök; d. v. s. om jag efter någon tid skulle återgå i skötet af min famille? För ett fruntimmer, i synnerhet i Sverge, är ej lätt att bryta en ny bana, att söka kunskap på en ny väg. Det är ej för mig, för min lilla ephemera varelse som jag fruktar, — nej! men jag är rädd att skada om äfven i ringa mån den goda saken. Ganska få — kanske ingen, skall förstå min handling, och man skall göra den någon rättvisa kanske först

efter min död. (Dock skall det ej bli genom Berthas bekännelser hvilka alldrig i denna form skola se dagen.)

Har min goda B. ett upplysande ord att säga mig så säg snart. Jag låfvar ej att följa det, blott att väl besinna det kan jag låfva.

Jag är nu i fejden för att få min bok färdig, och skrifver från morgon till afton. Farväl B. min goda vän! Tänk för

Din
Fredr.

200. Till Brinkman.

[23 juni 1835.]

Jag tackar, min goda envoyé, för det ni gifvit mig anledning att söka göra mig reda för mina tankar öfver konsten såsom del af lifvet. Ni har sjelf anmärkt, att det är skrifflättjan, som vållar att man så ofta låter sig förblifva nöjd med sina half-tankar, utan att känna deras halfhet. Denna röjes först då de skola ordnas i rad och led; först då kunna de också rättas. Och i det jag nu går att uppställa mina rekryter, ber jag den öfvade fältherren — på konstens fält öfvade — att, när så behöfves, kom-mendera: rätta er! höger om! m. m.

Om i går mina ord läto er tro, min bästa envoyé, att jag ej förstär värdera konstsammlarens sällhet, så måste jag vara ledsen öfver dem, ty de voro då dummare än jag sjelf. Jag ville endast uttrycka ett sätt att känna, individuelt för mig och med tillämpning allenast på min egen existens. Min obeskrifliga njutning af konstens verk, det förhöjda lif jag känner då jag befinner mig i ert museum, de utgöra den bästa tolken af hvad jag tänker om konstens inflytande på sällheten och om konstsammlarens lif. Att jag, det oaktadt, icke någonsin blir konstsammlare, icke kommer, såsom ni, att omgifva mig med konstens synliga alster, det hörer till något, som jag önskar att ej vidare förklara. Jag säger blott att visst är, det aldrig något, som har penningevärde, kommer att trifvas länge hos mig — icke ens en medalj af Svenska Akademien. Bjud mig 50 rdr för hvad som helst, utom för ett varmt öfverplagg, och jag släpper det straxt. Men ändock, min goda envoyé, tillber jag konsten och går — låt mig säga det i ödmjuk glädje — fram i lifvet såsom en begynnande konstnär. Af allt hvad jag upplefver, njuter, lider och förnimmer i människorna, i naturen, i eget själs-hem, af detta allt söker jag med kärlek fatta meningen och musten, enligt mitt mig förlänta pund, och att deraf bilda en klarare och helare bild utaf lifvet med dess makter, det vill säga: en grupp, der Gud, människan och tingen lefva i harmoniskt förhållande. Detta skulle jag vilja kalla: lifvets konst. Denna synes mig tillhöra hvarje intelligent varelse och utan denna konst förstår jag ej lifvet hvarken på jorden eller bortom den. Det är min innerliga tro, att universums eviga konstnär har lärosalar och verkstäder nog, och modeller äfven, för att denna bildningens gudomliga utöfning aldrig skall upphöra för den tänkande och kännande anden. Konstnär i

den nyss antydda meningen ville jag kalla icke blott den, som skapar estetiska konstverk, utan äfven den rättsinnige, som framlefver sitt lif enligt stränga och rena grundsatser, äfven den gode, hvars lif uttalar sig i rena kärleksoffer. Han diktar sin verld med hjertats snille. Dessa äro menskliga konstnärer, lika så väl som Schiller, Shakespeare och Göthe.

Jag har nämnt Göthe och detta namn besvärjer upp för min tanke konstens verld par excellence, den i sköna former lefvande, för våra yttre sinnen fattliga verkligheten i sin verklighet, i sin sanning. Jag har aldrig förstått den motsägelse, som skall ligga i verklighet och dikt, och om hvilken många — äfven Schiller — tala. Just lifvets, varelsens, tingens innersta verklighet har synts mig vara dikten eller poesien, och denna — men huru kunna uttala det ofattliga? — denna har synts mig vara en ton, en kraft, en andlig must, något evigt, lefvande, lifvande, något af Gud, något, som uppenbarar honom både i oss och utom oss. Ack! det är vid sådana möten, som skaldens harpa ofrivilligt klingar, som Erosbilden födes i konstnärens glädjedruckna bröst, som äfven Paulus-kraften förstummas, men för att pånyttfödas förherrligad, ty han har skådat in i Gudomsväsendet. Konstnären uppfinner då ej, han blott uppfattar i en viss gestalt det evigt lefvande. »Ingifvelse» kallas ju lifvet i dess högsta momenter. I dessa födes Gudabilden; den är ingifven, medfödd.

Göthes lif synes mig vara ett af de rikaste, mest fulländade konstnärslif. In i hans sista stund var hans genius med honom. Hans tecknande med fingret i luften, då tungan ej mera ville göra sin tjänst, detta det jordiska organets sista försök att ännu bilda, är rörande skönt. Detta tecken synes mig såsom en helig signatur öfver den fulländade banan, så nära gränsen af en ny. O! han har ej slutat, den herrlige. Konsten är evig som lifvet. Båda lefva i Gud.

Konstnärens särskilta uppgifter: att troget återgifva verkligheten i sin hvardagsdrägt, att uppenbara den i dess idealiska gestalt, att afbilda dess delar, att af många delar göra helheter, hafva ofta varit ämne för mina half-tankar. Det har synts mig att intet konstverk kan i dess högsta mening vara skönt om icke den sköna formen uppbäres af en evig gudomlig sanning. Då skall Miltons »Paradise lost» stå högre än Byrons alla verk, La Madonna di San Sisto vara mer än Laocoons grupp, Fogelbergs Oden — uttrycket af kraft och vishet — mer än Hogarths karrikatyrer. Jag ville hafva för det sköna, likasom för det goda, en Jakobsstege med en mängd trappsteg från jorden upp till himlen; men de lägsta skulle ock prisas såsom de högsta hyllas. Att värdera allt, njuta af allt, göra rättvisa åt allt, deri ser jag högsta sällhet och en afundsvärd förmåga.

Jag har ännu ej rätt sagt er hvad jag tänker om konstsammlarens lif. Att det är ett lyckligt lif, det har jag dock sagt. Det är ett sällskapslif i dettas ädlaste gestalt; han umgås med hvad lifvet har ädlast och bäst. Vore det blott ej i ting! Ser ni, min bästa envoyé, häri ligger en del af det, som gör mig oförmögen att vara konstsammlare och som bestämmer min smak för ett lif à la Diogène. Med hvart och ett litet ting smider man åt sig ännu en liten boja till, hvilken fäster vid jorden.

Men jag vill ej trötta er längre. Jag är nybegynnare, ehuru gammal nog i lifvet, och mina försök att reda mig sjelf kunna ej vara roliga för andra.

201. Till Böklin.

d. 7 Juli 1835.

Så är det då åter vänligt och ljusst i det goda hemmet der jag vandt mig att vara hemma, att se himlen klar! Gudskelåf derfor! Ej att jag tviflat, — men ändå! Jag vet att det är stunder då en yttre motgång kastar en lång skugga öfver det förflutna, och allt sjunker tillbaka i en mörk färg, — och denna skugga är ofta det versta af motgången. Men hos dig får ingen sådan dröja. Välsignelse öfver dig min egen goda vän! Din tillfredsställelse öfver ditt hem gör mig nöje. De vexlande dagrarne öfver Skånes slätter, dem jag från Chstad vallar ofta betractadt, ha synts mig äga ett helt eget rörande behag, och som väl ersätter bristen af berg och skogar. Jag följer din blick i tanken, vid det du betractar denna bild af det vexlande lifvet, och känner med dig.

Jag reser efter två dar härifrån. Mamma är så innerligen söt följer mig till Medevi. Några af dina böcker har jag återsändt med Quidings. Två andra skickar jag med diligensen om Fredag. Rust har jag tackat och kysst. Han har gifvit mig mycket vid den andra genomläsningen. Vid en tredje och fjerde, skulle han troligen ge mig ännu mycket mer. Men jag vill ej nu längre behålla den, ty kanske återkommer jag ej. Kanske, — nu kan jag ej säga visst derom.

Tack för de goda böckerna alla. De ha gifvit mig sköna stunder, och riktat eller bättre öppnat min ande. Huru långsamt går det ej dermed efter en bortfuskad ungdom! Godt likväl att känna att det går, och äfven det kännes med mången smärta öfver egen inskränkt-het, eller rättare chaotism.

Goda goda min B. var min trogna Engel som alltid; vi tillbedja vid samma altaren, våra hjertan röras af samma toner vi skola i evighet ej skiljas åt.

Din
Fredr.

202. Till Brinkman.

[9 juli 1835.]

Den der »Lycksalighetens ö» kan lätt föra till drömmarnes saliga holmar. Den synes mig tung och — — men jag vill ej visa hvad jag är — den dåligaste recensent i verlden. Tillåt mig hellre, bäste B., att yttra ett för-

klarande ord öfver den tro, jag uttalade härom aftonen och som ni bestred: den »att tro och veta de äro eviga syskon». Jag vill här ej strida mot er, endast, så godt jag kan, förklara mig.

Tro är i min tanke ej blott känsla eller aning, ej mening, ej dunkel föreställning; den är klar och omedelbar åskådning. Vetande är mig medelbar åskådning. Vetande är tankens fattande och i begrepp förklarande af hvad tron omedelbart förnimmer. Möjligheten af allt vetande grundar sig på en sådan tro. Förutan den a tro eller åskådning och tro på dess sanning är intet vetande möjligt. Ni talade om »det mathematiska beviset», såsom ett, hvilket af ingen kunde motsägas, som det förstod. Men på hvad grundar sig er visshet om beviset, om ej på er tro, att ni har något inom er, som kan förnimma en sanning eller verklighet. Ni måste tro på lifvet i er, tro på er tankes riktighet, på de yttre tingens verklighet, och er förmåga att sannt uppfatta dem — således, ni måste tro på en mängd saker, om hvilka ni ingenting kan veta utan genom antagande af den inre erfarenhetens visshet, af att er tro, er åskådning är grunden och det nödvändiga vilkoret för ert vetande.

Nekar ni möjligheten att veta något om ert väsens sanning, så förkastar jag ert mathematiska bevis och säger, att ni har ingen visshet om att ej era sinnen bedraga er, att de yttre tingen kunna vara illusioner och förespegla er annat än hvad som är — i fall något är. Antar ni åter den omedelbara åskådningen, tron t. ex. derpå att ni har en själ, som kan fatta sanningen — såsom ett bevis att så är — så tillåt mig att fråga hvar gränsen finnes der tron kan säga till vetandet: hit skall du gå men icke vidare?! Tron utvecklar sig fullt i det religiösa lifvet. Uppenbarelsen öppnar för tron det allraheligaste, den lyfter tillbedjande sina vingar till den högsta himlen, men vinkar till sin broder Vetandet att följa; evigt följer han den gudaingifna system, evigt förklarar han de sanningar, som han [hon] åskådar; båda förena de sig att för jorden uppenbara den Allrahögstes lif, vilja och tankar, och människosläktet tillber dem under namn af Religion och Philosophi. De äro eviga syskon och föra båda till Fadren öfver allt hvad skapat är.

Tro är den utvecklade känslan, Vetande är den utvecklade tanken.

Tro är omedelbar visshet. Vetande är medelbar (förmedlad) visshet. De äro eviga syskon.

203. Till Böklin.

Medevi d. 28 juli = 35.

Det är vackert här min goda B. och godt och gladt äfven, en rik, välsignad jord, Vettern, klar himmel, goda meniskor; blott ingen tid att göra bekantskap med något utom brunnsvatnet. Vid Mottala har jag varit och tänkte med dig »hur herrligt!» och såg städer och »lyckor» uppväxa i kommande tider, men frågade mig betryckt: skall äfven dermed en större summa af godhet och sällhet uppblomstra? Jag vill hoppas det.

Bland de beskedliga meniskorne här intresserar mig ingen, utom en professor Ekenstam som gör mig nöje med sin vänliga godhet och sina stycken ur orienten. Gr^{nan} S. . m håller jag af och är lycklig med. Hon är god, klok, originell, och har ett det lyckligaste lynne. Jag följer med henne till Norrge, och gör dervid emot din önskan min goda vän emedan jag måste det, — måste. Hvarföre? Jag kan ej säga det. Det hör till frimurarehemligheterna innom familjen. Jag skulle dock säga osannt om jag sade att detta måste var mig ovälkommet. Det gjorde slut på ett långt vacklande, och bestämmer min framtid på ett sätt som länge varit min hemliga önskan. Jag vet nu väl hur jag skall ställa mitt lif. Det blir väl ej så som jag först tänkte, men blir dock likt min första plan deri att jag bryter med sällskapslifvet, att jag lefver som eremit i Christiania och umgås med meniskorna blott der de komma mig verkligen nära och jag dem — i deras nöd och armod. För öfvrigt vill jag göra ett allvarligare försök än hittills med studier — jag vill allvarligt försöka. Det går friskt igenom mig vid tanken på denna enslighet och detta beslut med verlden och lifvet. Det skall hoppas jag stadga och lugna mig. Jag vill bjuda allvarligt farväl till dessa känslor af qvinnlighet som tidsals så djupt beherrskat mig och låtit mig räcka armarne till föremål som dock ej passade i min verld och för hvilka jag ej passade. Hjertat får ej mera slå för de fröjder som välsigna de flesta af mitt kön, det får åtminståne ej önska mer. Till de lidande, till betracktelstens stilla verld, till himmelen, vare det allena vändt, och hvad det vinner der skall helgas till det älskade land, till de kära vänner som genom ömhet eller lära utvecklade mitt lif. Du som varit så god emot mig, gif mig din välsignelse på vägen, och kan du ej såsom förr känna för mig o! så känn så tänk dock alltid mildt för

Din
Fr.

204. Till Charlotte Bremer f. Hollström.

Tomb den 30 Augusti 1835.

Jag trakterade mamma i mitt sista bref med så ängsliga berättelser, att jag nu känner ett behof af att komma med litet roligare, och ännen för sådana fattas mig ej heller. Jag börjar med den, som rör mig närmast. Min goda, älskvärda vän är hemma efter en resa till Alingsås. Hon

är så glad och lycklig att åter vara här. Jag begriper icke huru denna så varmhjertade, så liffulla människa kunnat resignera sig att i nära åtta år lefva alldeles ensam på detta ensliga Tomb. Men ingen öfvergår henne i förmågan att med lugn fatta ett parti och sedan utföra det. Detta kallar hon sin »dumdristighet». — Jag skattar mig lycklig att kunna vara något för henne. Vi passa väl för hvarandra. Den enslighet, i hvilken hon lefver, är förträfflig för mig. Här i stillheten, i ett nytt land, bland nya föremål vaknar hos mig mången downad känsla, månget söfadt intresse. Jag genomgår en andlig brunnskur, som skall stärka mig till kropp och själ. Och båda behöfde stärkas. Norges historia, forntid och nutid, dess litteratur, natur och förhållande till Sverige ingifva mig månget intresse. Jag frågar, jag tänker om och på saker, som förr aldrig framkallat någon min fråga eller väckt någon min tanke. Planer till nya »Teckningar» uppstå, tanken befriar sig; jag känner att denna tid, denna ställning äro viktiga för min utveckling. Att den vårluft, i hvilken grefvinnan S., genom sitt hjerta, sin karakter och sitt lynne beständigt låter mig andas, verkar mycket godt, det är visst; men än mera verkar, att jag får vara så fullkomligt i ro. Mamma kan icke tro huru ljufvigt jag känner det att vara så långt ifrån alla bekanta, att inga besök ha att göra, inga att få. Denna slags folkskygghet utgör en verklig sjuklighet, men är för närvarande oöfvervinnelig. Mitt nervsystem är försvagadt. Jag hoppas att med åren, under ett stilla lefnadssätt och klok kroppsbehandling kunna stärka mig och bli qvitt denna högst plågsamma känsla; men dittills är det så välgörande att få skona den. När jag är i mitt tysta rum och ser himlen blicka dit in och har mina böcker och papper omkring mig, då tycker jag mig äga hela världen, i synnerhet om något kärt bref ligger framför mig, som säger mig godt om de mina och visar att de hålla af mig. Då slår hjertat så tacksamt för den allgode Fadren, så hoppfullt att kunna uträtta något godt för mina medmenniskor. Då lefver jag fullt så lyckligt som någon, då älskar jag bäst menniskorna och lefver bäst för dem.

I Söndags hade grefvinnan S. samlat några personer till en liten ostronmiddag. På eftermiddagen höll jag den yngre personalen flitigt vid fortepianot och lät den sjunga både stora och små norska sånger. Emellanåt lärde **, som skall vara beläst, och jag, som äfven vill vara det, hvarandra en hop saker om lord Byron, allt under det jag i hemlighet beundrade vår ihärdighet att hålla ut med en ömsesidig undervisning i hvad vi begge tycktes känna ungefärligen lika mycket — eller lika litet.

Nästan alla, med hvilka jag här kommit i beröring, synas mig äga ett samfäldt karaktersdrag af välvilja, munterhet och lefnadslust, samt af en tarflighet, som är nästan för naiv. Från detta sednare undantar jag dock grefvinnan W., som öfverallt skulle utmärka sig genom sin naturliga qvickhet och fina takt. Lifvet här är mycket nedgräfdt i det materiella, och af bildade eller efter bildning längtande hör man ofta en smärtsam klagan öfver att de stå ensamma, ha ingen att tala med och att de jordiska bestyren alldeles förstöra och uppsluka deras »aand». I allmänhet tycker jag de norska husmödrarne vara att beklaga, emedan de måste vara hushållerskor till en grad, som vi i Sverige ej hafva föreställning om. För öfrigt läses här begärligt alla moderna författare, unga damer rasonnera öfver Bulwer tout comme chez nous, och vi ha äfven i Moss våra maskerader med grekinnor och schweitzerflickor. Mycken gästfrihet, tjenstaktighet och

välvilighet möter man här. Jag har deraf fått min goda del, som jag bevarar i tacksamt minne. Men af kulturen bland befolkningen på landet är jag föga uppbyggd. Med förvåning såg jag förleden Söndag, då folket vandrade till gudstjensten i kapellet vid gården, bönderne och torparne i frackar och moderna hattar, riktiga dandys, deras hustrur, pigor med flera i hattar och gaze-band af alla slags färger, likaså schalar, negligéer, gigot-ärmar och lockar, alldeles så som de bättre handverksfruarna i Stockholm. Äfven jag gick i kyrkan, och väntade att gudstjensten skulle motsvara framstegen i moderna; men o ve! det var helt omvänt. Sången var rent af barbarisk och predikan så oförnuftig och oupplyst att den var att gråta åt. Presten, en ung man med hyggligt utseende, var deremot högst omsorgsfullt klädd och såg bra ut i den stora ringkragen à la Henry quatre, hvilken hör till prestdräkten härstädes. Gudstjensten skiljde sig något från den svenska, ej, såsom jag tyckte, till den norskas fördel.

Jag är glad öfver att mamma finner sig nöjd med den hvilstol jag låtit köpa utaf förtjensten af min bok. »Nina» var just skyldig sin goda beskyddarinna detta tackoffer. Att mamma från början så antagit sig henne har alltid varit mig en tröst och en glädje. Nu synes det som äfven annat folk följde exemplet. Från östan och vestan får jag hugneliga notiser om hennes upptagande till nåder och heder. Bra många fel har hon väl ändå, och framförallt ett, som jag gerna ville gifva mycket till att kunna taga bort — rörande åtskilligt, som angår Edla. Också »Grannarne» ha många fel och jag erkänner dem innerligen, likasom min stora ofärdighet och ofullkomlighet; men jag hoppas ändock godt för — framtida »Teckningar».

205. Till Böklin.

Jag har inga bekanta här, ingen som kommer och fordrar ut mig till samtal och sällskap, inga visiter att få, inga att göra, inga sällskaps-skyldigheter att uppfylla; jag är allena, i främmande land och får äga mig sjelf i ro! Om du visste min goda B. huru lycksalig denna känsla, denna tanke är för mig! Och hvarföre vill jag vara i ro? Emedan jag vill mogna, stadga, utveckla mig och känner att jag ej kan det utom i ensligheten med böckerna, naturen och himmelen. Himmelen, — ack! det är till innerlig förening med den som min ande mer än någonsin sträfvar, till renhet i dess renhet, till ljus i dess ljus. Kunde jag öppna för dig hela mitt inre, så skulle du se der blott ett allvarligt arbete till klarhet och förklaring, ett arbete eggat både af kärlek för det evigt goda och af begär att göra min verksamhet god och gagnelig för mitt älskade fosterland, för mina lidande bröder. Jag har fattat mig sjelf och min gåfva allvarligare, lifvet djupare, enhet och sammanhang komma mig närmare och de Gudom-

liga frön du min vän, min dyrbara vän, utsätt, gro dageligen kraftigare upp i åkern. Mycket ordnar sig och vidgar sig, månet trångt och barnsligt dör ut. Jag kan ej säga allt hur det är, men känner på friden och lifvet inom mig att det är godt. Begäret efter »enfaldigt öga», efter barnasinne, blir allt innerligare. Såsom medel att vinna hvad jag önskar anser jag för mig ensamhet, stilla betraktelse och arbete. Meniskorna störa mig, derföre undflyr jag meniskorna mer än jag skulle sky pesten. Denna känsla är till en del sjukdom, till större delen är den äfven en ren känsla af hvad som är min helsa. Ack! jag älskar ju dem ändå alla och ville om jag kunde göra alla godt. Oändligt mycken godhet och välvilja har jag rönt, och under sista sommaren särdeles mycket, som borde kännas angenämt. Vänliga inbjudningar ha kallat mig till Upsala; Geijer tillbjöd mig sitt hus; så mången annan godhet gick emot mig; — du kan ej tro med hvilken aptit jag flydde från allt det, begärande bort, bort, till någon vrå der jag fick vara ensam och ostörd. Och jag har funnit den, och jag välsignar Norrge och ser min framtid klart och stilla utveckla sig. Denna vinter blir jag stilla på Tomb hos Gr^{nan} S. men i vår flyttar jag i en liten Eremitage i Christiania, der jag skall lefva med böcker och egna tankar samt deremellan med fria luften och Naturen. Det blir väl med få afvikelser min position för listiden. Den verksamhet jag hungrade efter i våras blir väl ej af för det första. Jag vill först allvarligt se och försöka hvad jag kan på en annan väg. Du ser min goda B. att mina beröringar med Meniskorna ej bli många. Vore jag man skulle jag väl handla annorlunda, men som Qvinna och i denna ensamma belägenhet måste jag lefva som Mullvada, åtminståne tills jag blir några år äldre. Hvad jag mycket önskar, är att någon tid få lefva tillsammans med en af de stora Natur-scener hvarpå Norrge är så rik. O vore jag man och finge ströfva kring berg och dal! I min Eremitage skall jag studera. Jag känner mig så okunnig. Jag är hungrig på historien och på biografier. Jag vill se Meniskan. Philosophi vill jag begrunda efter förmåga. Som du, som Windischmann, som Baader behandla den, är den mig en Olympisk Nektardryck, — men i Stenmarken, vore det äfven sten af ädlaste art, kan jag ej gå. Framför allt vill jag begrunda och betrackta Evangelium och försoningslärans väsen och lif. Ja! den är, den blir, — och det är ditt verk — den sol ur hvilkens ljus jag egenteligen kommer att betrackta allt annat. Det ligger för mig att jag en dag — törhända i Berthas bekännelser — skall kunna göra denna Gudomliga lära fattlig och klar för de som behöfva begripa den, och som äro för olärda att förstå de lärdas förklaringar. Jag har känt det sjelf, ord och uttryck, sätt att raisonnera, gör ofta de sednare

oåtkomliga för de förra. De stå för högt och förutsätta hos de andra begrepp ö kunskap som dessa oftast sakna. Den olärda som kommit till ljuset, skall bäst kunna tala med de olärda, men hvem skall hon väl tacka därför, om ej den gode lärde som länge hade tålmod med henne? O min goda B. kunde jag lyckas i detta — då — tycker jag — kunde jag dö så glad.

Om några bekantskaper jag gjorde i somras måste jag säga dig litet. Innan jag lemnade Stockholm återsåg jag Geijer. Jag talte med honom öppet om mig och den tveksamma sinnesförfattning i hvilken jag då befann mig. Goda Geijer! huru väl förstod han ej mig, och hans ord hans vinkar huru betydelsefulla! De upplyste, stärkte och lugnade mig. Denna kraftfulla Mskonatur, detta så rent sedliga Snille, har genom sina skrifter och genom hela sitt väsen gjort ett intryck på mig som skall vara hela mitt lif. På ångbåten mellan Stockholm och Norrköping gjorde jag bekantskap med Musikdirektör Lindblad; Geijer, törnrosens bok, förde oss tillsammans (ehuru på olika sätt) vi skiljdes ej på hela dagen, men talade om hvad lifvet har mest djupt och rikt för själen. L . . s sinne var förstäm̄ mot verden, men hans själ var full af rena melodier — en verkligt rik och god Mskonatur tyckte jag, och som ingaf mig denna känsla af dukskap som man stundom får med Mskor, utan afseende på kön, tid och omständigheter. Vi skiljdes i Norrköping men låfvade att råkas åter.

Jag har nämt för dig en Professor Ekenstam som var vid Medevi. Jag lärde känna honom mer och lärde hålla af honom. En innerligt god liflig och naif meniska! Lärande alla i hjertats ifver och dock lemnande alla i frihet; genomträngd af försoningslärans vigt och Gudomlighet, visste han att förklara den lika tydligt som varmt. Att han som tänkare var djuptänkande tror jag ej, och hans Christliga tro syntes mig i vissa afseenden inskränkt och sammanträngd af hans Svedenborganism. En god, älskvärd och interessant Meniska var han och genomträngd af tacksamhet öfver den sällhet han njöt som äkta man och far till 9 barn. »När man frågar mig — sade han — huru jag blifvit så lycklig i mitt giftermål så svarar jag att jag sen mina unga år genom ett hemligt knep verkat därför. Hvilket då? jo, jag har alla dagar bedt Gud om en god hustru.»

Atterbom med hustru och en liten vacker flicka, såg jag ett par dagar. Mycket god, mycket vänlig var han mot mig. Hans väsen är fullkomligt enkelt, utan allt anspråk, hans uttryck godt. Jag tyckte om honom därför, men kände mig ej intresserad af honom och hans samtal, ehuru jag tyckte jag borde, och att vi talte om saker af interesse. Kanske var jag ej rätt disponerad och tiden var dessutom kortt.

För öfrigt vid Medevi godt folk; ej utmärkt på hvarken ett eller annat sätt. Werldens medelsort är stor. Ifrån M. reste vi till Alingsås der jag i Gr^{nan} S...s familie dröjde en tio à tolf dagar. Mången vacker bild medtog jag derifrån. Vackra fästmör, lyckliga unga par, vackra naturscener, der sjöar, berg och gröna lunder lefva i-hop som en lycklig familie, framför allt det gamla hemmet som står sig likt sen 60 år och der den gamla vörnadsvärda och älskvärda modren och mormoderen ännu står kvar, så fridfull och vacker i sin ålderdom och samlar omkring sig barn och barnabarn.

Vägen emellan Uddevalla och Svinesund erbjuder en egen och besynnerlig anblick. Bergstrackten påminner om den träffande bilden af »ett haf i uppror hvars vågor plötsligen stelnat». Vid Svinesund stiga höjderne som högst på Svenska och Norrska sidan, men kläda sig i rika gran-skogar och sjunka sen i sundets bölja som skiljer och förenar deras stränder.

Nu skrifver jag till dig på Tomb, i mitt vänliga rum. Omkring ligger en ej stor men vild och fri natur. Bortom ängarne skymtar Christiania Fjorden, bortom den i det blånande fjerran stiga Westlandets snöiga höjder. Vid mitt fönster slåss qvittrande småfåglarne om de brödsmulor jag på ett bräde der utanför utströr för dem.

Oaktadt allt mitt bemödande har jag ej kunnat undandraga mig några få ehuru flygtiga bekantskaper här; och har anmärkt åtskilligt smått. Norska fruntimren äro lifliga, pratsamma, mycket Naturliga och i mitt tycke trefliga. En större enkelhet och Naturlighet än i Sverige synes råda så i samhälls som i sällskaps och familieförhållanden. Barnen så väl bondens som Grefvens kalla föräldrarne du far! du mor! Hus-junfrun (hushållsmamseln) är du med döttrarne i huset och med deras bekanta och har del och röst i familjens innersta angelägenheter så godt som medlemmarne sjelfva. Hon lagar maten till middagen och far med Comtessen på besök och på bal. Prestens dotter är fröken, den rikaste possessionats dotter, om ej hennes far har Embetsmannarang, eller är af adel, heter blott Jungfru. Bildningen synes mig mera spridd, stånden mindre åtskiljda än i Sverige. Norrska Gudstjensten skiljer sig i åtskilligt från den svenska och vid nattvardens begående mycket som mig tyckes till den förras fördel. Denna måste vida mer verka på sinnen och hjertan. Så har den verkat på mig. Af Sockenpresten här, har jag haft mycket nöje för den verkliga talar-förmåga som är hans. Han improviserar alltid sina predikningar och skulle jag jemföra hvad jag hört af Svenska predikanter med dennes sätt, så skulle jag säga: de förra läsa för folket, den sednare talar till dem. Hvad jag hört af sången här och i Rhode kyrka, är en verklig korsfästelse för Öronen.

Jag har ännu ej talat med dig om den som här gör mitt lif så lyckligt och lugnt, som jag håller af, af hela mitt hjerta och för hela mitt lif, om min värdinna och min vän, Gr^{nan} S . . m. Det vore långt om man ville beskrifva henne något när, och ändå skulle beskrifningen bli ett matt porträtt. Blott så mycket vill jag säga: det är en kraftfull och lefnadsfrisk Meniska, med ett varmt hjerta och detta sunda förstånd som man lär högre värdera ju längre man lefver. Allvarlig och fast i karakter, leende och lekfull i lynne, gör hon lifvet lika tryggt som gladt. Öfver den verld som Gudsfruktan och klokhet ordnat, leker och spelar oupphörligt det mest träffande och mest harmlösa skämt; hennes blick in i Meniskan säker och skarp — för det mesta full af mild satyr. Hon har gjort och gör mig oändligen mycket godt.

Vi äro tillsammans vid måltiderna och om aftnarne; deremellan har jag mycken tid för mig och det måste jag ha om jag skall trifvas. Jag använder den på mitt vis. Jag har i dessa dagar studerat litet på Nordiska Mythologien. Lings Eddornas sinnebildslära synes mig mycket otillfredsställande i dess förklaringar; och litet underlig och grumlig synes mig äfven sjelfva den gamla vördnadsvärda Mythistorien.

Atterboms filosofiska skrifter ligga der framför mig. Skall jag läsa dem? Skall jag vinna mycket på det svåra arbetet? Skall jag förstå dem? Du var ej nöjd med dem. Jag har öppnat boken ibland, men stängt den snart. Det synes mig så tungt, så hårdsmält, och språkets tillbildning stäcker meningens kraft. För öfrigt arbetar jag på en ny liten bok som heter: Grannarna, eller bref af en ung fru. Den blir väl färdig till tryckning under vinterns lopp. Vill du fråga Herrarne som ha tryckeriet i Christianstad, om de vilja trycka den? D. v. s. om du är qvar der i winter, ty eljest är ingen till hvilken jag kan anförtro ej korekturet — ty det är föga — men granskandet af sjelfva manuskriptet. Jag känner ej mitt språk grammatikaliskt, versens teknik är mig ännu en gåta, och då allt går så der blott efter gehör, måste jag ofta fela och tarfva rättelse. Boken blir omtränt tolf à fjorton ark, och hör till Teckningar ur hvardagslifvet. En annan torde snart följa. För bestämmandet af förf. Arvodet m. m. må Herrarne gerna vänta tills de läst Manusc., eller tills man får se hvad reception Nina som nu är under trycket får af Allmänheten. Det är ej något missnöje med Herr Hjerta som gör att jag går ifrån honom. Han har på allt vis varit bra och hederlig mot mig. Jag hoppas godt om Grannarne. Jag känner mig bland dem befriad från mycket som hittills förlamat mina fjät, som vidhängde presidentens döttrar, och som väl äfven något tynger den yngsta af dem

— Nina. Här har jag kunnat följa ditt råd att låta Philosophien vara verkets osynliga Genius och förf. har sjelf vikit undan för att låta sina personager föra fritt spel. Lifvets verkligheter o! den som blott rätt kunde uppfatta dem, — i den Mening Geijer talar om Verklighet — då skulle man skrifva både goda och roliga böcker.

Jag har talat så mycket om mig, men ej sagt ännu hvad som från början af mitt bref legat mig på läpparne. Tack min B, tack för de känslor af glad och tårfull tacksamhet som sen jag fick ditt bref uppfylla och lyfta mitt hjerta. Jag tror på din sällhet och jag älskar din handling mot Carolina och mot mig. Min vän, min bror, härefter i mina bref och när vi återse hvarandra skall du se och känna, huru godt, huru sannt, huru evigt Fredrika är

Din.

Tomb d. 14 Oct.=35.

206. Till Peter Wieselgren.

[Okt. 1835.]

Min herre!

Ert för mig smickrande bref af d. 5te Oct. har jag haft äran emottaga. Blif ej missnöjd utan förlåt om jag derpå endast kan svara följande:

Skrif ej biografi öfver den som så nyligen börjat sin bana och som i så många afeende ännu blott är en försökande, framför allt en sökande!

Skall hon nödvändigt sättas i Lexicon, så säg allenast: »hon har skrifvit Teckningar ur hvardagslifvet. Hon sträfvar — äfven hon — allvarligt att bli en liten qvist i det sanna vinträdet.»

Historien om författarinnans utveckling är historien om hennes hjerta. Den hvilar tyst der — tills vidare. Böcker ha gjort föga.

Om »teckningarne» ha ingifvit er någon välvilja för tecknarinnan så uppfyll hennes bön att låta henne blifva i den skugga der hon älskar att dölja sig. Må hennes ord förtjena att gömmas af några goda och ädla meniskor; hon sjelf, hennes namn må så gerna glömmas!

Jag vet att jag skrifer till en tänkande och bildad man och hyser därför den innerliga förhoppning, att för de skäls skull som jag anført, vinna ursäkt — törhända äfven gillande — för min vägran att uppfylla Er begäran.

Med fullkomligaste högaktning

Fredrika Bremer

207. Till Frances v. Koch.

Tomb d. 26 Nov.=35.

Goda Frances!

Den tack för dina vänliga rader som så länge legat mig på läpparne, måste ändteligen släppas ut. Låt den nu äfven säga dig, att det gör mig så innerligen godt att du tänker på mig, att du ibland har nöje af mina brefflappar; i sanning, — jag tackar Gud för det, — och det är helt naturligt att jag så gör.

Många, många gånger har jag tänkt skrifva till dig, och orda med dig om det reela och det ideela, om det positiva och det relativa, om religion, moral, o. s. v. Jag ville säga dig mina tankar härom och få dina i utbyte, men då har jag alltid kommit ihåg någonting sen förleden vinter. Mins du då vi tillsammans läste ett stycke ur Miss Martineaus vackra lilla roman Briery Creek? Mins du att vi när hon — besynnerligt nog för en så upplyst person — yttrar tanken att Vetande är Odlingens och Meniskans högsta mål, och dygden att anse blott som medel dertill, mins du att vi båda ifrigt instämde i att säga: »Nej! Dygden är målet, vetande blott medel dertill!»? Men när vi komma öfverens om detta — har jag tänkt, — hvad i all verlden skola vi då strida om? Och det syntes mig nästan onödigt att kriga i något, när vi hade slutit fred i det viktigaste. Ty jag vet, vi äro ej blott ense om Dygdens värde, men äfven om dess eviga ursprung, om källan hvarifrån sanningens och kraftens ådror utgå.

Vi komma öfverens om att Dygden är det högsta, och vi äro ju äfven ense i, att hvar på vår väg söka utöfva den! Ditt lif synes mig likt en lång kyss, en innerlig omfamning, uti hvilken du ger dig sjelf för älskade varelsers väl; mitt, omfattar törhända en vidsträcktare krets, men är äfven mindre varmt, mindre innerligt, tör hända mindre godt. I sanning, din del synes mig den skönare, och jag tänker ofta på Byrons ord:

»Many are poets who have never penn'd
Their inspiration, and perchance the best,
They felt, and loved, and died, but would not lend
Their thoughts to meaner beings, they compress'd
The God within them, and rejoin'd the stars
Unlaurell'd upon earth, but far more blest
Than those who are degraded by the jars
Of passion, and their frailties link'd to fame» etc.

Ofta då jag så tänkt, så känt har jag varit frestad öfvergifva en väg på hvilken så lätt sjelfviskhet, äregirighet och så mången svaghet, kommer in i hjertat, och välja en, hvars tendens är att göra själen ren och hjertat kärleksrikt och tåligt. Men en oafvislig kallelse har lockat mig, satt penna och bok i min hand och sagt till mig: gå fram! Jag har beslutit att gå, men har bjudit allvar och kärlek att följa mig på vägen, för att leda, stödja och upplysa mig.

Jag vill erkänna för dig att det lif som ligger för mig gör mig glädje, att den fullkomliga frihet jag får, att öfverlemna mig till älskade sysselsättningar, är för mig såsom en frisk och klar luft i hvilken man andas och lefver med glädje. Jag tänker att min rätta arbetstid skall nu först begynnas. Mycket har jag att lära och stor är min hunger derefter. Meniskan, är ämnet jag framför allt skall behandla, det är då meniskan jag framför allt bör studera. Som jag hoppas, skola isynnerhet Philosophi och historia gifva mig Nyckeln till henne. Philosophien, genom det hon reder för mig Meniskan i allmänhet, hennes krafter, hennes beståndsdelar, hennes sammanhang med himlen och med naturen; Historien genom det hon visar mig den Concreta Meniskan i handel och vandel, i alla hennes olika kultur-perioder, i olika klimater, i alla lifvets vexlande uppträden. Först derigenom hoppas jag rätt kunna bedömma Meniskan i det närvarande, så väl i afseende på tidens almäna rigtning som i afseende på hennes egen individuella sort. Meniskan äfvensom staten, äro ju icke barn födda i dag? Icke heller äro de födda af intet. Deras inre organism har sina rötter djupt i forntiden, deras lif har sitt ursprung i ett, öfver all tid och öfver all förvandling. Blott genom att betrakta dem i deras sammanhang med ett historiskt fordom och ett öfverjordiskt Ewigt, kan man rätt lära känna dem, — d v. s känna deras kärna, deras innersta, vesentliga, verkliga lif — och hoppas som moralist att för dem utträtta något godt. Mycket ville jag säga dig härom, och om jag nu hastigt kunde flytta mig till dig, eller flytta dig hit i min soffa, så skulle vi — om du orkade med mig — ha en god stunds prat. I skrift har sig pratet i sådana ämnen långt och tungt och derföre — till något annat.

Du har varit i norrge Frances, du har farit öfver Svinesund; du har då sett huru där vid gränsen bergen efter att länge på svenska sidan ha följt oss åt i kala och vilda vågor, nu resa sig som högst på Svenska och norska stranden, men kröna sina hjessor med »Evergreen» såsom till hälsning för hvarandra, och sjunka sen stilla i sundets böljor som skiljer och förenar dem. När jag gick upp för berget på Norrska sidan, läste jag på några röd-och-hvit-målade vägstolpar, ordet: »Sorgen-fri». Jag tog tacksamt ordet såsom profetiskt, och lät

ej störa mig af några kacklande gåsar, som fientligt kommo emot mig nedför berget. Och hittills goda Frances har ordet spådt sannt, ty ej allenast har mitt eget lif varit så sorgfritt och ljuft man kan äga det på jorden, men jag tycker äfven lifvet för innevånarne här, har något sorgfriare och friskare än i Sverge. Jag har sett föga sjelf, men hört åtskilligt, dels af Gr^{nan} Sommerhjelm hvars fina tackt sällan för henne vilse, dels af infödingarne sjelfva. Här har du några få och strödda iakttagelser. En större enkelhet än i Sverge en större naturlighet såväl i samhällsordning som i sällskapslif råder här. Bildningen är mera allmänt spridd och ståndsskiljnaden (i följd deraf) nästan ingen. Hus-junfrun (hushållsmamselln) lagar maten till midnatten och far sedan med Comtessen på visiter och på bal. Hon är du med husets döttrar och det kan ej tänkas en angelägenhet i famillen som hon ej känner så godt som famillens medlemmar och har råd och stämma i. Förvaltaren*) på Tomb far till middag till Ellinggård (Baron Wedels) utan att vara bjuden. Han föres till högsätet. Man samtalar med honom som lika med lika. Man visar honom fröknarnas broderier, de språka med honom han dansar med dem; N. B. när så faller sig. Grefvens dotter äfven som bondens, säger till sina föräldrar: »du Far, du Mor». Prestens dotter är fröken, då den rikaste possessionats dotter, om ej hennes far har embetsmannarang, blott kallas Jungfru. Jemte denna humana jemnlighets-anda går en dämon af inbördes afvund och förtal med de goda Normän, och deras National-stolthet urartar ofta till en viss personlig råhet och »dorskhed», eller hvad de bättre sjelfva karikera med namnet »norrskhed» i hvilken andas de tyckas säga: »Gå ur vägen du för mig. Ingen i verlden är bättre än jag!»

Trondhiemarne lära i synnerhet utmärka sig genom denna anda och på namnet en Tronder, sätta all verldens höghet. Bortom Trondhjem, i städer skiljda från hvarann genom trettio mil och omgifna största delen af året af mörker och köld, läser finnas en högre och ädlare kultur än i Norges sydligare trakter. »Huru kommer det till?» frågade jag Förvaltaren här, som är född der uppe. »Emedan Meniskan der har få förströelser, svarade han, och drifves sålunda tillbaka i sitt inre intellektuella lif. Der måste hon söka hvad som gör henne lifvet kärt och skönt.» — »Men arbetet för bröd, för att kunna existera är väl tungt der, och kan ej lemna mycken tid för en finare bildning.» — »Nej, deras näringsomsorger äro ej tunga. De stora fiskerierna, som utgör deras förnämsta handlingsgren förskaffar dem lätt allt hvad de behöfva, och deras behof — de materiella —

*) Fogden eller rättare Inspektorn.

äro få. Större delen af innebyggarne äro välmående, och finna sig lyckliga.»

Frances! låter ej detta lungt och trefligt? Månne ej Innebyggarn der uppe i det ödsliga Norden lefver fullare, bättre, Menskligt skönare än de fleste af Innevånarne i det Oroliga Paris, i den stora Werkstaden London, de stora hufvudstäderna för tidens Civilisation och konst? Gudskeläf, det behöfs ej så mycket för att lefva Menskligt rent och lyckligt!

I afseende på Sverge är Norrmännens lynne något aigredoux. Nore gör sur min åt Unionen med Svea. Den bästa och mest utspridda tidning (Morgonbladet) är ett Opositionsblad, men af god styl och af ingen elak tendens; det tillkännager mycken aktning och kärlek för konungens person, men klandrar regeringens åtgärder, ofta med häftighet. Jag har läst några artiklar, der det klagas med djupt eftertryck öfver att Norrge ej får föra sin egen flagga, och att i den svenska som de måste föra, behandlas Norrge såsom en under sverge lydande provins, och med grämelse se de det lilla röda korset i hörnet af Sverges flagga.

Jag kan ej neka att jag känner med Norrmännen i denna sak. Fosterlands-kärleken rätt förstådd, är visserligen en af Meniskans ädlaste känslor och drifjädrrar, och den flagga under hvars skydd landets handel blomstrat, den flagga som fört landets barn an i striden, den för hvilken de blödt, för hvilken de segrat, bör vara dem dyrbar som signalen af deras sjelfständighet som nation. Nationens sjelfkänsla, dess ärorika minnen, hela dess historia, samlar sig kring dess flagga och uppbär den. Sänker den sig för en annan (utom till salut) så har härmed hela nationen ödmjukat sig. Och det bör en Nation ej, och det ville ej de stolta Norrmän. Union var ordet, under hvars lösen de kommo till Sverge; de ha då fullt skäl att klaga ö hota öfver deras flaggas förnedring. Jag vet med hvilken förbittring jag skulle se Sverges flagga i hörnet af en annan. I sanning! — då jag ej kunde slåss skulle jag gråta blodiga tårar derföre. Jag känner nnerligt i denna sak för Normännerne.

Om Norrmännerne ej äro fullt nöjda med sverge, så äro de dock vida mer belåtna att vara ett med Svenskarne än med Danskarne som de afficera att anse ringa. Bäst äro de nöjda med sig sjelfva, men de bättre räkna dem denna sjelfförnöjelse som brist. Historien visar Normännen städse som ett tappert, men oroligt och knotande folk. Törhända kommer den filosofiska (dermed humanistiska) bildning som allt mer börjar här gripa omkring sig, att ändra detta och verka frid mellan granngårdar och Grann-land.

Du finner mig, söta Frances, törhända för hastig, att tala så mycket om ett folk hos hvilket jag så nyss blifvit Gäst. Men också skrifer jag detta blott till dig, och törhända skall längre fram mina egna och nogare iakttagelser föra mig att berigtiga åtskilligt af hvad här står. Om hvad jag personligen erfarit af Norrmän har jag blott godt att säga. De ha varit mycket vänliga och goda mot mig. Norrska fruntimmeren i synnerhet synes mig oändeligen behagliga genom ett godt, lifligt och naift väsen. Man känner sig treflig med dem.

Gr^{nan} S. håller sig i förträffligt förstånd med både Normän och Svenskar och gör det på sitt eget vis. Ex: Hon säger alltid till Norrmän att det var ren nåd af vår Kung, att han vid Moss tillbjöd dem fred och Union; åt Svenskarne åter säger hon att det icke så var, att om Kungen ej gjort ett för Norrge så förmånligt tillbud så hade hela Norrge rest sig som en man och fäktat till sista blodsdroppan hellre än underkasta sig, och att således kampens utgång blifvit ganska oviss. Jag kunde berätta dig mången liten rolig anekdot, som visar den fina takt, med hvilken hon sätter ner all »Norrskhet» under det hon aldrig sårar National-känslan eller den Gästfrihet som råder här. Ja, huru mycket kunde jag ej säga om henne som skulle göra dig nöje; men jag har ren skrifer så långt och kommer jag en gång på det kapitlet så slutar jag aldrig. Blott det vill jag tillägga: du hade innerligen rätt då du sade: »hon är af de få meniskor med hvilka det är lyckligt att lefva.»

Jag vet lilla Frances att din hälsa är bättre och det gläder mig innerligen. Hvad det gör mig godt att min lilla Hedda har dig, nu då hon är så ensam hemma. Gudskelåf! i dig har hon ännu en syster och en vän, och har du icke äfven en i henne? Ack! huru godt, när varelser som passa hvarann träffas, och få vara tillsammans!

Gr^{nan} Sommerhjelm ber hälsa dig mycket, hon har af dig behållit ett mycket angenämt intryck och hoppas få se dig åter. Hälsa din Man hjertligt från mig, äfven din bror och Lieutnant Jean.

När du är frisk och känner lynnet fritt, — någon gång när du gör musik — tänk litet på min Kerstin! Hennes lif är så omusikaliskt och du gör henne så godt!

Dina små barn, lilla sköna Tommy, lilla Älskliga Harriett, kyss dem för mig! jag har ofta en innerlig aptit på att göra det sjelf. Du skall få se att Harriett blir god som en Engel.

Må väl söta Frances, var frisk var lycklig. När jag hör att du njuter, njuter jag med. Alltid och af innersta hjerta

Din vän
Fredrika.

Jag beder dig ej att skrifva till mig, men om du gör det, så gör du mig sann glädje.

Har jag sagt dig om mina små fåglar? O! du borde se de söta små i deras gula tjäder-pelsar med svarta brämer och det opoetiska namnet Taljoxar! De qvittra utanför mitt fönster under det de äta af skorpsmulor som jag der på ett bräde strör åt dem. (Fast Gr^{nan} S. ropar att jag ruinerar henne genom fågel-mat.) De äro nu så tama att man kan stå vid fönstret och se på dem och min vän är lika förtjust af dem som jag. Också — ingen misericorde för hennes skorpor!

208. Till Böklin.

[24—28 dec. 1835.]

Det är Jul-afton och jag är dock så nedslagen. Det är Julafton, Frälsarens födelsefest; — kan väl en qvinna rätt fatta meningen af denna fest och ej smälta i saliga tårar? — Nu jubla små barnen, nu smaka de fattiga öfverflöd; solen har åter vändt sitt ansigte till jorden, men jag är ändå betryckt och sorgsen. Jag fick i går ett bref af dig. Det brefvet har gjort mig sorgsen. Det var länge väntadt detta bref och när det kommer säger det mig att du ren i två månader varit gift!

Har jag gådt miste om något bref från dig? eller har jag blifvit för dig en blott vanlig bekannt? Jag har ej fått be för dig på din bröllopsdag, ej fått kasta en blick i ditt hjerta, ej dela med dig en känsla, under hela denna för dig rika och viktiga tid. Ack det gör mig ondt B! Svag och underlig har jag varit, men din vän med själ och hjerta är jag dock, och ditt lif och din sällhet äro mig dyrbarare än jag kan säga. Det andades kallt öfver mig från ditt bref; — detta bref var ej likt det förra, det i hvilket du sade mig om din förlåfning. Är jag för ömtålig, o så förlåt mig min B! Men känner jag rätt, — har jag förlorat din vänskap, — hvarföre då gifva mig af din lärdom? Gör det ej B! den hade då förlorat sin fruktgivande kraft. Jag skulle känna mig tryckt deraf såsom af almosor. Ack! hör hellre upp att skrifva mig till, eller dröj — dröj tills du kommer till Norrge till dess jag vid ditt bröst, eller på din hand, får gråta bort denna köld som vore mitt hårdaste straff; dröj till dess du åter af ditt fulla hjerta kan kalla mig syster och vän, till dess den förlåtelse, den försoning som ditt Engla-hjerta vill skänka mig blir fullbordad innom

dig och jag i dig finner en mildare domare än jag någonsin blir för mig själf; ack! du har ju redan varit det, du milda klara ande, och jag har intet att klaga öfver; men sörja vill och måste jag öfver snön som ännu ligger på ditt hjerta för mig.

Mätte du känna dig lycklig i afton B! lycklig i ditt treffliga hem, med din hustru, dina Jul-ljus, din julgröt! Kunde jag dock flytta mig till ditt hem och osynlig titta in och se dig lycklig! Ingen syn vore mig så kär. Nyss kom Gr^{nan} S—m in till mig med fyra tända vax-ljus. Ljusen gjorde mig ondt i denna stund och vid hennes trogna bröst grät jag mina systrar, mitt hem och mången för alltid flydd sällhet.

Jul-dagen. Det är yr-väder och jag far ej i kyrkan som är en half mil härifrån och der dessutom sången låter mig hemligt skära tänder. Men det är en helgdagskänsla den att veta alla ha godt och glädje. Äfven små fåglarne fira Julen. Vid hvar lada står hafverkärfven på hög stång och lockar till sig luftens barn. Den fattigaste torpare som ej har själf hafra, begär en kärfve af bonden och får den och låter fåglarne jubla vid hans tomma lada. Framför mitt fönster är upprest ett högt, smidigt furuträd, i hvars topp vaggar en gullgul kärfve, och tjojtals små gul och grå sparfvar svärma deromkring, plockande och qvittrande. Liffulla täcka bild af Naturens lif! Den påminner mig om hvad du en gång skref i anledning af Nattvarden: »om Naturen såsom en sig själf offrande Gudomlighet».

Jag vill våga några tankar öfver dessa frågor och lysa mig dervid med det ljus jag fått af dig. Om jag stapplar och famlar, skall jag ej nu — såsom väl förr — anse min närsynthet såsom mörker i ämnet. Innerligen tackar jag dig för det du väcker den makliga tanken att arbeta.

Ingen tanke var mig — sedan jag började tänka — så motbjudande, så orimlig, som den af en straffande Gud, af en sträng hämnare som efter döden med oändliga qual hemsökte den på jorden syndande och med synd födda Meniskan. Jag kände tidigt att jag ej kunde tänka mig Gud, ej tillbedja honom, utan såsom allgod och allsmächtig. Men väl var min Gud mer den »som öfverser med vår slarf-viga rättfärdighet» än den »som den orättfärdige gör rättfärdigan». Du har lärt mig bättre känna både synden och heligheten, både syndaren och Gud. Vid din fråga: »då hvad vi här kalla Minne och erinran är i en förklarad verld en verklig närvaro, huru är syndaförlåtelse och salighet möjlig?» väckas hos mig följande tankar: »Gud ingår i Mskolifet. (Jesus!) Hans kärlek väcker Meniskans kärlek, hans helighet och herrlighet syndarens åtrå till en förlorad himmel och så väckes inom honom en mäktig och helig vilja och så dör han ifrån

syndakroppen; han blir en ny Meniska och denna pånyttfödelse och befrielse förverkligas i historien ell. i Mensklighetens hela utveckling. Så tror, så känner jag, tillgår försoningen; genom Gud, i Gud, till Gud. Men när den jordiska slöjan faller, när i en förklarad värld det förflutna står närvarande, (men blott dunkelt och med svårighet kan jag tänka mig detta) huru är salighet tänkbar. Ack! ren kan ju erindringen af fordna felsteg, af förflutna lidanden, låta hjertat känna ett aggande ondt; — och här i töckenverlden se vi dock godt och ondt i dunkel dager emot der »i det andra ljuset». Men upplyser detta ljus klart det förflutna, så måste det äfven upplysa det tillkommande; se vi bättre det ondas fulhet och vår synd, så måste vi äfven bättre se Gud och hans ordning. Vi se då huru hans makt och kärlek inträngt i det sönderfallna lifvet, huru de uppfyllt det af Evigt lif, vi se huru detta lif fått makt öfver det onda och tvungit det att tjena det goda, huru Gud förvandlat mörkret i en skugga som tjenar och upphöjer hans ljus, vi se häruti våra synder och deras naturliga följder utplånade, hellvetets makt och seger tillintetgjord. Detta menar jag är syndaförlåtelsen, detta äfven ljuset i hvilket lifvets stridande massor »äro eviga vänner» och i hvilket vi tillbedjande, tillbedjande och lycksaliga igenkänna Gud (Ack huru ej lik Semele förtäras — men af kärlek — i denna syn?) — och skåda oss sjelfva såsom hans rena tankar, hans försonade och heliga afbilder, hans älskande och älskade barn.

»Kan möjligheten af en sådan expiation äfven för Forskaren få spekulatif visshet.»

Här möter mig först svårigheten att rätt begripa hvad »spekulatif visshet» är. Hvad förutsätter hvad behöfver den som sådan? Hvad är villkoret för det säkra vetandet. Att förnuft och förstånd äro byggmästare vid denna mur det begriper jag nog. Hvad fordra de? Att länk skall sluta sig till länk i logisk nödvändighet och den sista länken åter gripa i den första, så att ingen är öfverhoppad och ingen hänger lös, och att på denna grund byggmästarne kunna bevisa att ringen är felfri och säker? Men den liknelsen är tråkig och luktar fängelse. Jag vill söka att reda mig med en annan. Jag ville föreställa mig vettandets fasta byggnad såsom en sfer, ifrån hvars medelpunkt otaliga radier utgå till periferien, vid en sol med dess planetsystem der de särskilta världarne alla lysas och lifvas af den strålände själen, och beviset för systemets visshet skulle vara det, att man kunde med logisk eller Mathematisk nödvändighet (jag har ofta haft en aning om att du vill sublimeras det Mathematiska beviset till något högre än hvar till man i allmänhet anser det brukbart) bevisa huru alla radier utströmma från och sammanströmma i medelpunkten, huru denne lefver i hvar

punkt af periferien, huru alla planeter lefva och röra sig i den eviga solkraften. Men huru ernå detta vetande i frågan om Meniskans innersta lif och Gudomlighetens väsen? Huru utföra detta bevis? Hvad Rust sade om Wetenskapen och beviset läste jag om och om, men måste erkänna att jag ej förstod; väl den organiska enhet och rörelse han ville ha i vettenskapen, men ej huru han ville tillvägbringa den. För att öfverse hela synkretsen ställer sig Rust på ståndpunkten »der reinen Geist». Men huru fatta denne? Det måste ju vara att fatta den rena personligheten, lifvets medelpunkt, Gud! Till Vetandets visshet, till systemets fullkomlighet, måste då förnämligast ankomma, att rätt bestämma begreppet om personlighet och om Guds personlighet. Huru uppstiger forskaren till detta? O! jag vet, genom Guds nedlåtande, genom Gud uppenbarad i Christo som upplyser personligheten i forskarens egen själ. Men huru blir detta en visshet som kan få evidensen af ett Mathematiskt bevis och gör att man kan säga: så är det och icke annorlunda. Genom hvilken trollform kunna förnuft och förstånd förmås att erkänna: det är nog.

Kan forskaren, till visshet bringa, begreppet om Guds och Meniskans personlighet, så synes mig gifvet att med det samma skall syndaförlåtelsen för honom få spekulatif visshet, ty han ser ju då att »synd och mörker ej äro absoluta makter», han ser det ljus som genomtränger, besegrar och förklarar allt; han ser i detta ljus hvad de fromma säga i klar och innerlig tro, att »en dag skall allt bli godt!»

Se der min goda B. de dunkla aningar som din fråga väckt och som jag längtar att se berigtigade och upplysta af dig. Ehuru svag min spekulativa förmåga än är, så känner jag med oändelig glädje att jag dock allt innerligare fattar »den Evige tänkarens ljus i hvilket massorna i evärdelig frid röra sig i och med hvarann». Behofvet af en sådan åskådning låg tidigt innom mig, anande och trängande. Det fick föda i Herders Ideen, som jag med förtjusning läste vid 20 års ålder. Men ljuset i dessa är sväfvande och ensidigt och intet blef klart i mig. Huru denna åskådning kom mig närmare vet du min goda, välsignade lärare. Nu tycker jag mig ej långt ifrån att göra denna åskådning fast innom mig, (på ett sätt emellan tro och spekulation.)

Jag har sen någon tid mycket sysselsatt mig med dina bref och sökt genom att betrakta dem i sammanhang, göra mig reda för din verldsåsig. Mycket är mig der ännu dunkelt (så t. ex. tillståndet, existenssättet efter döden;) mycket förstår jag nu vida bättre än förr. Jag ser allt mer o! min goda B., ser det med det gladaste hopp för

mitt fädernäsland och för Mskligheten, att detta Gudomligt försonande och förklarande ljus som vi talat om, är det som lyser din blick, och derfore skall du verka befriande och ej fördömande — som så många andra — på tidens sträfvande. Gud lyse, Gud rödje din väg!

Jag sänder dig här ett bref från Agathen. Om du orkar läsa igenom det, skall du få underättelser om Quidings som du har vänskap för, och du skall se en älskvärd själ som njuter fullt af lifvets herrlighet. Den sak som hon i början af brefvet alluderar till, är en olycka som hängt hotande öfver vår famille i öfver ett års tid, och som nu tar sin vissa och väntade form. Genom att bära den gemensamt skola vi dock lyckas att göra den mindre kännbar, särdeles för vår Englagoda Mamma som väl hade förtjenat en lugnare ålderdom.

Nina är nu ute i verlden. Jag har bedt en vän i Stockholm att sända den till dig. Du har hittills varit mycket skonsam mot författarinnan. Var det ej mer om du vill mig väl. Låt mig klart erkänna de fel som jag anar. Jag har i Nina för mycket vistats utom hus, för mycket i reflexioner, i mig egna själstillstånd. Compositionen är mager, sammanhanget löst; mer hopskrufvat än gjutet. Jag är i Grannarne på väg att gå mera innom hus och att innom mer slutna och enkla kretsar göra bekantskap med lifvets mångartade och originella figurer.

I mången riktning arbetar nu min själ att reda sig; den söker, söker

Din hustrus friska husmoderliga kraft gör mig glädje att tänka på. Den skall ge trefnad åt ditt jordiska lif, och desto friare skall du rikta ditt klara siareöga mot de himmelska ljusen. Gud välsigne henne och dig!

Din
Fredrika.

D. 28.

Har man sett på maken? Ha äfven bref-couverter ideer om att hålla tillbaka hvad man längtar efter? Först i dag upptäckte jag i kuvertet till ditt bref ännu en liten skrifvelse. O tack, tack B! för de goda, söta, vackra orden som slutade den! De gjorde mig så oändeligen godt. Jag kysste dem och ville omfamna och kyssa henne som är så god och älskvärd. Säg henne ett hjertligt ord från

Din *Fredr.*

209. Till Geijer.

Moss och Tomb d. 21 Jan. 1836.

Det otäcka, snåla folket i Christiania skall minsann få släppa ifrån sig brevet som de behållit! Anstalt är redan fogad derom. Tack, innerligen tack du goda kära Geijer för ditt bref! Ja, du har rätt om min bok; den är »öfversvallande» för full af betraktelser utflygter m. m. Ack ser du, jag var länge sjelf såsom flamman i milan, med natt och aska öfver mitt hufvud utan luft och andrum. Sedan när jag gjorde mig väg och såg ut i lifvet, fann jag det så fullt, så rikt både af fröjd och smärta, af skratt och af tårar; lifvet öfversvallade i mig. Men jag vet, jag känner det allt mer, det duger ej så. Här-efter vill jag i lif som i skrift söka »den bundna värmen» i den mening du nyttjar det uttrycket på ett ställe i dina sköna minnen. Ack! mycket annat inser jag äfven, ser det genom en tår. Men strunt, om ögonvattnet svider, blott ögat blir klart!

Tack äfven för Dina Evangeliska ord öfver Evangelium. Jag vill nog besinna dem. Besinna vill jag äfven det stora lif öfver hvars enskilda delar jag stundom knotat och tvekat och frågat. Huru skulle jag göra om den Gudomlige nu vandrade på jorden? Följa honom skulle jag, lyssna, gifva akt, besinna, inte dömma, inte göra mitt inskränkta förnuft till måttstock för hans, men låta omdöpa mitt i hans, och der jag sökte och likväl ej fann, der jag tänkte och likväl ej förstod, der ville jag — vänta hans dag, hans stund. Jag vill så göra äfven nu. Visste man blott att det är honom man alltid följde och icke Apostlarnes egna ideer, icke skrifttolkarnes ensidiga meningar! Men derföre äfven måste man fly till andan, till sammanhanget. Hjelpe den evige anden, den eviga harmonien!

Lef väl goda, älskade Geijer! (Jag får ju säga så goda Fru G—r? Jag får ju sjunga denna Duo med Er? — det går så af hjertats grund.) Tack innerligen tack för hvart ljust och vänligt ord du skänker

Din
vördnadsfullt tillgifna
Fredrika.

Var så innerligen god låt vid tillfälle Fru Löfvenhjem få inneligande billet!

210. Till Böklin.

Tomb d. 1 Febr. = 36.

Jag förstår dig väl min goda B. och känner djupt sanningen och skönheten af dina ord. Gerna önskade jag en något närmare utveckling af ordet Idé såsom du fattar det. Jag menar du tar det likmätigt med lif ö ande, äfven Genius. Det ges då Ideer som äro personliga ex. Gud, Mskorna, och ideer som äro opersonliga, djurens, blommornas genier. Huru jag försökt för mig reda orden personlighet, individualitet visar medföljande papper. Det roar mig att tänka inför dig. Under inflytelsen af din (äfven blott tänkta) närvaro reda sig begreppen bättre.

Din borgarskola min goda B. och de följer ditt förslag haft, glädja mig så innerligen. När man besinnar Svenskarnes obenägenhet för alla nyheter och särdeles borgarens att beröfva sig någon materiel arbetskraft, så synes mig det mottagande ditt förslag rönt, ett lika sällsynt som utmärkt hedrande bevis på samhällets förtroende, och ett exempel på hvad personlighet kan verka. Denna inrättning synes mig af hög vikt i sina följder äfven för Sverge. Ty att en sådan plan ej blott göres, men verkligen utföres och genomföres, på något ställe, det ger ideen häfd, och kraft att reproducera sig flerfaldigt. Att verka så mycket godt och se det så erkänt, visst måste det ersätta hvad en svag regerings handlingsätt låter gå miste om! Tör hända äfven vill en högre vilja behålla dig längre tid kvar på din närvarande post, för att du må fullborda det goda du der begynnt.

Det gör mig mycket nöje när du talar om din hustru. Hon ser mig helt söt och liflig ut. Du kan ej tala för mycket om henne. Det hyggligaste jag vet i verlden är en ung lycklig Fru. Er Trettondagsfest var sorglig i sanning; och af hjertat beklagar jag Thorsell.

Hvad skall du säga om Nina? Jag fruktar — intet godt. Jag hade sett den boken såsom genom ett flor när jag skref den. Jag blef skrämmd för den när jag såg den face a face med afslöjadt ansigte d. v. s. tryckt. Jag ser så oändligt mycket fel som jag förut ej såg.*) Men hvad jag förut kände och allt starkare känner är nödvändigheten att inskränka mina compositioner både i form och yttre handlingssfer. Jag känner ett djupt behof att samla mig, att fatta

*) Några ohyggliga tryckfel oberäknade af hvilka ett förderfvar versarne efter Göthe.

mig på en punkt, i en omkrets den jag fullt kan öfverse och der jag verkligen är hemma. Må Grannarne vittna härom. Dock — i dem i detta glädtiga, rörliga lif, blir ändå blott halfva mitt jag. Det andra vill till rymder, — hvarifrån man med all gevalt vill utskjuta mig. Se äfven i detta afseende medföljande tidningsbit. Nina hade i begynnelsen i Stockholm stark medvind, sedan lär det börjat blåsa mot, och nyligen slog ur Dagl. Allahanda ner ett åkslag ämnat att alldeles förkrossa boken som der fränkännes allt utom stylistiskt värde. Denna Rec. skrifven med lif och med en viss välvilja för författarinna (hvilken ej hindrar den att sönderslita boken) är i mycket obillig, i mycket osann, öfverallt hård. I åtskilligt har den visst rätt. Det vill jag bära och bota. Den bit jag medsänder rör en fråga som ligger mig ömmare om hjertat än min egen lilla författarära. Jag vänder mig med denna fråga till dig B. och ber dig med upprört hjerta upplysa mig. På dig vill jag tro. Säg mig B. är det från msklighetens djupaste lidanden som konsten skall vända sig bort? Skall dess läkande hand sky just de smärtsammaste såren? Skall konstnärn fly, der Christus stadnar? Ve öfver Esthetiken om den skall vara så skygg? Jesus skall en dag från sin thron förvisa den pjunkigt fina damen. Kotzebue nej! bort med honom. likheten är ej sann. Der går det ur vända och i vända. (Se Ortenbergska familjen.) Men att nedsänka sig i de djupa qvalen och dyka upp till resignation, eller till frihet och förklaring, det menar jag är ett arbete ej ovärdigt konsten; det är hvad jag vill hvad jag söker, och blott derföre vänder jag såret åt dag-sidan och skyr ej att visa dess djup. Är betraktandet af hvad i lifvet är sorgligt, uselt, af det andliga och lekamliga lifvets hospital, ovärdigt konsten, oesthetiskt o. s. v. säg mig B. hvad är då evangelium, hvad är Frälsaren sjelf om icke det mest oestetiska i verlden? Äfven du B. har synts mig hylla den Göthes åsigt som vänder sig ifrån Martyrens sår och smärftfullt-förklarade blick, och till de leende Albaniska bilderne, till Rafaels lugna Madonnor. Frälsarn dröjde vid de förra ej vid de sednare. O B.! visa mig att jag får vara Christen såsom konstnär, eller kastar jag bort penna, esthetik, och konstnärns-ryckte och går, föraktad af alla att sköta — såren på ett hospital.

[Bilaga.]

»Europeiska bildningen tar en allvarlig riktning, äfven åt de materiella behofvens område; äfven här vill Menskoanden sin befrielse.» Dessa ord af B. gjorde mig glad. Jag behöfde höra dem. De äro

en af filosofien uttalad befrielse öfver en tidens riktning som så många filosofer blindt fördöma, och som synes mig skadlig blott i dess ensidighet. B. vill motarbete ensidigheten och sammanlänkar klokt den materiella utbildningen med den själs-utbildning som helgar den förra så för samhällets som för individens lif. Hvad hans ord för öfrigt innebära vill jag söka för mig utreda. B. anser industrien med hela dess mekaniska apparat vara en del, en kraft i Msko-anden. Msko-anden är Guds beläte och äger intet som den ej undfått; vi måste således se denna kraft äfven som en egenskap hos Gud. Men hvad är den hos honom? Eller är det samma skaparkraft som hos Gud yttrar sig organiskt hvilken hos meniskan, arbetande i det ändliga, yttrar sig mekaniskt? Är det det Gudomliga förståndets kraft i verldens ekonomiska anordningar som i det Mskliga förståndet afspeglar sig i den kraft som nu med ångvagnar, järnvägar och alla slags machiner, uppfyller jordens Laboratorium? Är denna kraft i grunden en annan än den som förr vändes uteslutande att reda och ordna alla bestämningar i filosofiska tänkandets område, och som nu vid folkens rop: »Nöd! Bröd!» vänder sig mot jorden för att uppdrifva dess närande krafter? Industri hos Gud skulle då vara den kraft enligt hvilken han utvecklar och ordnar sina skapelser i oändlig ändlig verklighet, Industri hos Meniskan är par Ex. att hon i det materiella utvecklar sin skapar-förmåga under anförande af det beräknande och ordnande förståndet.

Industri hos Gud! Uttrycket stöter mig. Törhända är det opasande för den hvars »Warde!» föder verldar? Törhända tillhör det blott den sinliga, fattiga Menskan, som måste sy länge på ett par stöflor och hamra länge för att få opp ett hus. Och likväl synes mig att allt i Mskligheten (som ej är ondt) måste ha något motsvarande i Gudomligheten, något hvaraf det är kommet. I stället för att reda saken ser jag att jag trasslar in den, således, halt här! Törhända skall B. säga ett ord för att hjälpa mig fram.

Denna Mskoandens utveckling — är den oändlig? Är Gud oändlig? Måste vi ej tänka oss honom såsom färdig, concret, i sig sjelf och af sig sjelf bestämd och begränsad? Jo, men för (af) ett Thema, kan tänkas (flyta) en oändlighet af variationer. Msko-andens utveckling i normalt, ej i fallet tillstånd, skulle den då vara Guds variationer af sitt eget väsen, der temat alltid och åter i nya former uttalar sin melodi? Tonerna äro meniskorna som under den stora artistens fingrar

leka, älska, bedja, slingra sig kring hvarann i saliga sånger under utförandet af den eviga Grundharmonien, — o jag förstod detta en gång, då jag spelade en symphonie af Beethoven!

Gud är en och treenig. Meniskan är en och treenig. Hon är Guds afbild. Men hvad är då Man och Qvinna? Hvaraf komma de.

Personlighet.

Personlighet har den som kan bestämma sig sjelf, som kan göra eller låta efter sjelfvalda grunder; alltså är ett väsen som äger förstånd, vilja, och frihet. Hedendomens Gud är en opersonlig makt och föresväfvar Mskligheten som naturmakt (Pantheism) eller som öde (fatalism) eller som mångfaldig och oändligt delad inom sig sjelf, (Mythologien.) Den Gud som Christendomen uppenbarat är en personlig Gud, ett älskande, tänkande och viljande väsen.

Såsom han är person så är äfven hvar meniska person och hans afbild.

Evig personlighet är det uti meniskan, som är del af den Eviges personlighet och derföre är odödligt. Den sanningsälskande, den goda, den rena återgifva alla i olika strålar den eviga personligheten. Hvar Mskas eviga personlighet kan äfven kallas hennes Genius och är den makt som kallar henne till förklaring och utvecklar henne till förening med Gud, livvets och kärlekens eviga Genius.

Individualitet.

Det finnes i naturen släkten, inom dessa mängd af arter, inom dessa mängd af enskilda väsen. Hvert väsen utvecklar sig enligt någon lag allmän för släktet eller arten, hvart har äfven något som skiljer det från andra och detta egna kallas individuellt. F. e. a. g. Hvad Individualitet hos Mskan är och huru den tillkommer förstår jag ej. Är den äfven del af hennes Genius och odödlig?

211. Till Böklin.

Tomb d. 4 Mars. = 36.

Jag hade stark migraine om aftonen när Gr^{nan} S. bar till mig ditt bref. Jag kunde ej läsa det då, hon lade det bredvid mig på lilla gröna bordet. Det gjorde mig så godt att veta det ligga der. Om morgonen vid första skymt af dagerns tillåtelse, höll jag mig ej längre. Jag bröt brefvet, läste det, och kände ej på länge mer till någon plåga. I min glädje räckte jag det åt min vän, och nu satt jag och hörde henne ropa vid hvar sida: »kors! hvad jag tycker om det! — min lilla unge det var ett roligt bref! Nå hvad jag tycker han säger det bra!» (och slutligen:) »ja! han är den enda som jag tror på! Men hur är det med dig? Jag tror du är bra nu? Du ser helt liflig ut!»

O B.! min sanna, sanna vän och lärare, det gjorde godt att höra ett ord klart, befriande och upplysande, och fullt af godhet, då man en tid bortåt varit belägrad af så mycket torftigt, inskränkt, och smått bland hvilket jag måste räkna ett bref på 120 sid. af Br..n. der han afråder mig från speculation och råder mig att antaga hans enkla lefnadsphilosophi som består i ett slags blundande för lifvets verkligheter och en viss aning om ett godt och en Gud i allmänhet o. s. v. Fruntimmer ha skrivit och sagt mig att jag förnedrat mig och mitt kön; vänner ha gifvit mig välmenta ledsamma moraler och råd, alla träffande falskt och derföre utan verkan på mig. Missmodig har jag ofta varit, men ej allvarligt störd, utom ett ögonblick. Jag kände att jag felat, men kände att jag kunde göra det godt och mer än någonsin visste jag på hvem och hvad jag trodde. Nina och det ledsamma släp den medfört har lärt mig mycket. Min goda, kloka Fru Stina, min engla-Clara Hedda ha stått lugna i strömmen, och när du kom B. så ställde du i ett klarare ljus hvad dessa trott och sagt hvar på sitt vis. Huru nära slägt är ej den rena känslan, det sunnda förståndet, med den fulländade filosofien.

På hvad du säger om Nina i synnerhet, och om min talang i allmänhet, vill jag svara dig med Grannarna. Jag skrifer den i känslan af att ha kommit hem, och med ett djupt behof att göra dig nöjd, att visa mig förtjena den omsorg och det tålmod du haft för mig. Långsamt klarnar ofta lifvet, men Gud skeläf det klarnar! och med det samma tron på högre sanningar, tron på dem som skänkte oss dessa. O hvilken ousäglig tacksamhet fyller icke då hjertat! hvarföre skola just då smärftulla tårar vara så nära? Men

äfvén för minnena finnes en försonande makt, i Gud, i den ädla, goda Meniskan — åter måste man tacka och välsigna!

Du har mycket rätt med svaret på kritiken och så mycket gerna afstår jag derifrån; ja, jag tror jag gör bäst att öfverge alla slags polemiska tankar mot de som strida mot mig. Det sätter vid godt lynne och gör att man friare går sin egen stilla väg. Emedlertid förtretar det mig att de der herrarne skola tro sig så mäktiga, då de, — åtminståne för mig — alltid varit vanmäktiga, och i den känslan har jag skrivit medföljande lilla stycke. Tör hända är bäst att låta det gömmas af byråslådan, men en dag vill jag med några enkla och allvarliga ord säga hvad de varit och hvad du varit för mig, och de stora rec. skola känna sig, som hackorna i åkern bredvid såningsmannen. Dock var Ups. Rec. mild och välvillig. Jag är tacksam därför.

Tack för din anm. öfver Kumba. Du gaf mig nyckeln till hennes fängelse i dessa ord »Aningen om en christlig Gud måste antingen lösa K. ur sin förbannelse eller upptända hennes hat mot sig sjelf». Du får se i medföljande blad huru jag sökt att begagna din vink. I Kumbas monolog »Välsignelser förbannelser etc» blir lösningen förberedd, genom hennes önskan om återgång, hennes med möda öfverröstade ånger; men »det är för sent» tror hon och hon söker att stegra sin förhärdelse. I sista scenen*) smälter dock den, för Ennas mildhet och sköna resignation; Kumba rasar mot sig sjelf och vill straffa sig med Ennas hat. Men dennas kärlek är mäktigare, och ångerfull sjunker K. till hennes fötter. Ennas tröstar henne och dör, och behofvet och aningen om ett försoningslidande uppstiger hos Kumba; med en förhoppning i sitt hjerta, hängifver hon sig som offer till de mörka makter med hvilka hon införlifvat sig. Forn tidens skönaste aning, far sen som en ljus sky öfver dödsscenen, i Alf-chören. Är du nöjd med detta slut min goda B.? Mig tillfredställer det, det känner jag, vida mer än det förra; och Gr^{nan} S. som detta alltid plågat, tackar dig ordentligt för det du kallat fram ett annat. Jag anade din anm. mot det lilla stycket såsom teckning ur forntiden jag kände att jag blott i en annan drägt hade klädt mig egna känslor och sjäslidanden. Men jag tänkte: Dessa känslor äro dock rent mskliga och måste ha funnits i alla tider. Trälen i Norden måste lika väl som Österlandets Paria, ha anat sitt mskovärde och upprest sig mot ett onaturligt förtryck samt med denna känsla före-

*) Jag har blott der antecknat Kumbas [—] i den ordning de förekomma. Ennas ord äro oförändrade utom vid slutet af scenen.

nat de passioner som förde frihets-känslan ned i afgrundens fångelser. Hade ej aningen om Christendomens Gud uppgått för Kumba, så synes mig att hennes förra slut varit naturligare än det senare. Men denna aning har uppgått, och du har rätt — hon kan därför räddas.

Törhända bör man ändra namnet på Jätteqvinnan. Sindra var en af de nio mör som födde Heimdall, och det torde vara bättre att kalla det här förekommande trollet Hyndla. Hyndla, i sången som bär hennes namn, är en arg och otäck person. Man kunde ock taga ett annat namn.

Vore ej bäst att alldeles taga bort den lilla dedication till Ling? Den är bra obetydlig och röjer dock törhända något anspråk. I stället kunde man som motto sätta dessa ord som börja så mången barn-saga: »det var en tid då allting kunde tala».

Men goda B. beslut och gör härmed som du finner för godt. Som du gör det är jag nöjd.

Hela lilla stycket uppstod på några dagar, ja, egentligen på en timma, i följd af en komisk wrede hos Gr^{nan} S. mot nordiska Mythologien om hvilken vi läste i Geijers Svea R. H...r. och som hon kallade en »röra» som gaf henne »qväljningar». Skrattande satte jag mig till verket för att söka reda för henne våra fäders odödlighetslära, men snart blef mitt hjerta varmt och med en tår i ögat skref jag i ett drag dessa scener. *)

Grannarne hoppas jag kunna sända i April men jag önskar att Hr S. et Com. skicka derförinnan trälinnan ut i verlden. Jag har intet skäl att beklaga mig, tvertom allt att berömma mig af Hr. Hjerta, och ville därför när jag går ifrån honom, helst börja med något alldeles nytt. Det skall då ej stöta honom, och hvardagslifvet skall sen helt naturligt smyga sig in i den nya kanalen. Dock vill jag be att ditt öga pröfvar det nya godset ehvad det heter Grannar eller annat innan det går i trycksvärtan. Det är tid att lägga allvar i spelet och jag vet, min goda ledare skall här ej svika mig.

Förlåt att jag fyller dessa blad blott med mina saker. Jag kommer snart med hvad jag länge haft på läpparne om Norrge och åtskilliga litterära allster här. Det skall kanske roa dig.

Ack jag är så nöjd att vara här! Jag är mycket ensam här. Det

*) Att för sanna målningar ur forntiden allvarliga studier fordras, inser jag innerligen väl; och just därför bli dessa målningar väl ej min sak. Ack! blicken som ej stadigt kan hvila på det nära och närvarande, skall alltför lätt fara vilse i det dunkla fjerran.

gör mig godt! Huru mycket lugnas ej, klarnar ej i ensligheten. Och Fru Stina är mig en vän så klok så god, så älskansvärd!

på hennes och på mina vägnar får jag bedja dig att subscribera för oss på det verk i Astronomien som du är i begrepp att öfversätta. Vi önska att äga hvardera ett exemplar. Farväl för i dag min goda B. Gud välsigne dig med allt godt!

Din
Fredrika.

212. Till Casper Wrede.

Bästa Casper!

Länge har jag tänkt skriva till dig och fråga: hur är det med Agathe och hennes halfva lif lilla Hans, hur är det med Casper? Länge har jag töfvat, men nu kom ropet: »Casper är förlåfvad!» Paff! som en elektrisk stöt flög det i mitt hjerta och från hjertat i handen, och handen flög till pennan och pennan for på papperet och papperet måste nu föra till dig i matt gestalt den lyckönskan som är så liflig i min själ:

Gud välsigne min lilla Casper! Gud gifve honom all den husliga, heliga sällhet, som han är så skapad att njuta!

Det gläder mig så hjertligt goda Casper att veta dig på vägen till äktenskapet. Jag är viss på att det är för dig vägen till sällhet och trefnad i lifvet. Och den lilla söta kusin, som skall göra dig lycklig och bli lycklig genom dig, hvad jag gerna ville se henne och tänka: hon är för söt, för hygglig! Hvad det skall bli för ett finurligt äkta par!

Amén, ett vackert namn! 17 år, en ålder — något ung! men 17 år gå snart öfver till aderton, och aderton — nå, det låter höra sig. Vacker skall hon också vara; goda Casper du får låf att säga mig litet om fästmon och säga mig att fästman är lycklig. Något mig kärare kan jag knappt få höra.

Också jag är lycklig bästa Casper på mitt vis. Jag har enslighet, landluft en god och älskad vän och mycken tid att arbeta hvilket så väl behöfs, om man, särdeles på min väg, skall bli något af.

Min goda Mamma och Hedda! De ha ingen rolig vinter haft. Och stackars olyckliga Claes, som har dragit sig och andra i olycka! Fabian har haft en ledsam tid, bråk och förlust. Ack! om han kunde få en liten Amen eller Aimée, så skulle nog han finna sig

lyckligare här i lifvet. Men han borde komma i håg bibelns ord: »den som söker han finner». Och Fabian söker ej. Det är felet.

Skall du bli på Johannishus med din hustru? Det blir roligt för Agathe. Säg litet om allt detta till mig. Hälsa så hjertligen Agathe från din alltid

hjärtligt tillgifna
vän *Fredrika*.

Framför äfven en vänlig hälsning till den tillkommande älskvarða Fr^{nan} Casper Wrede, om hon vill ta emot den från en obekannt, som en gång hoppas [bli] bekant med henne.

Moss och Tomb d. 12 Mars = 36.

213. Till Adolf Lindblad.

Tomb, d. 14 Mars = 36.

Det var mig en sann glädje att i skrift återse min bekant från Ångbåten sig så lik, att han på en gång stod lifslevande framför mig, och jag hörde honom nu som då, låfva att säga »ingenting», och likväl låta förstå mycket, beklaga att han ej som han ville kunde förklara sig, och likväl liksom den gudomliga konst han öfvar, väcka en verld af aningar, känslor och tankar, verksammare ofta till själens förädling än bud-ordet i sten.

Tack för då, tack för nu. Nu såsom då förstår jag er väl, och hör så gerna de ord som hos er äro mera lika toner än ord. Tack äfven för det obeskrifligt roliga, afbrutna uttrycket af den förträffliga och älskade Geijer.

Det är santt — jag vågade tadla Göthe, och törhända har hans mäktiga ande hämnats på den förmättna; törhända ha hans skrifter som jag under föregående vintern mycket läst, öfvat på mig ett hemligt inflytande; törhända har jag velat behandla mina personer med en opartiskhet — hvaraf jag ej var mäktig . . . vist är, att jag i Nina ej frågat efter att tillfredsställa mig sjelf och derföre lyckats att tillfredsställa — ingen.

Dock — kom ihåg goda Herr L! — jag skrifer teckningar; man bör ej fordra af dessa hvad den fulländade romanen skall gifva. Muntligen vore roligt att med er få utveckla detta en gång. Men ni får ej tro att jag är nöjd med Nina. Nej, nej! ingen kan vara missnöjdare med henne än jag, och just det — gör mig nöjd.

Ni är ton-konstnär och vet då bättre än någon huru underligt lifvets toner spela innom oss. Ibland komma de spridda, enstaka; vi

kunna fatta dem rent, men ej sammanbinda dem; de irra som skuggorna vid stygens strand och längta öfver till Eliseiska fälten; de ana, söka och sucka ofta länge (kunde man ej med dessa jemföra Almqvists genialiska foster?) och så kommer en lycklig stund en solstråle, en hviskning af vår eviga genius, och de spridda tonerna förbinda sig till meningsfulla melodier, de längtande andarne nå sitt elysium, och få frid, — frid, icke dödt lugn, — nej! fullt lif och klarhet; det är frid.

Ja, så är det för konstnärn, så är det för hvar lefvande Meniska som vill i sig utbilda ett högre och bättre lif. Låt oss då hoppas och arbeta, och vänta, ja, ofta vänta äfven på oss sjelfva. Den viktiga frågan är, att ha ett Elysium som man sträfvar till, och att ej hvila innan man hinner dit, att aldrig vara nöjd med det ofullkomliga.

Våren sjunger i lärkan, sjunger i vinden, i hvar fallande tö-droppa; måtte den äfven sjunga i Er och låta Er känna sin oändliga fröjd! Men ni är i Stockholm! Hvem trifs i Stockholm? Blott på landet är lif.

Framför min hjertliga hälsning till Er älskvärda hustru. Era små söta barn mins jag så väl. Jag hoppas få återse Er framdeles och skall så gerna i vårt gemensamma hem möta Er som Er

vän

Fredrika Br.

214. Till Brinkman.

[18 mars 1836.]

Ni har gått min önskan till mötes, och såsom ett af de vackraste bevis på att ni är min vän, anser jag det bref, som jag nyligen af er haft glädjen emottaga.

Tack för mången vink, mången anmärkning, lika sann som mildt och vänligt uttalad. Tack äfven för det ni gjort mig den rättvisan att tro det jag ej gillar de förirringar jag berättar; tack för att ni ej förblandat mig med de personer, jag låtit uppträda, drifva och försvinna som moln. Ni kunde fråga mig hvarför jag så gjort och jag kunde svara er tillbaka: äro de icke till i jordelifvet, dessa moln, som likväl genomstrålas af mången evig stjerna?

Ni frågar: »Hvarför dessa mörka skuggor, denna nattliga dysterhet? Konsten, skönheten, stå i evig förklaring på det ljusomflutna Thabor!»

Ja der! men icke der allenast. Icke var det glädjens sol, som lyste i Gethsemane; icke var det jublande kärleksröster, som höjde sig kring korset på Golgatha; och likväl har lifvet och konsten inga högre föremål. Hvad frågar den, som söker, som strider för sanningen, efter hvardags-

lifvets solsken? I sanning, lika litet som den stoiska qvinnan frågar efter älskarens kyss.

Men tro ej att jag med dessa reflexioner vill söka försvara min egen pennas svaga foster. O nej! tro det ej. Mitt största fel i Nina är, att jag der velat försöka en objektiv behandling, som jag ej var mäktig. Jag ville ej älska mina döttrar och derfor har jag ej gjort dem älskvärda för någon. Emellertid, om jag hade låtit den olyckliga sluta med förtviflan, den dygdiga sluta med att falla — då, gode B., fördöm mitt arbete och mig. Men om den lidande, som jag målar, reser sig, om den dygdiga människan, ehuru felande, dock står fast i något evigt godt, om den svaga i stilla undergifvenhet småningom förklaras — o! då, min vän, förstå hvar jag syftar, förlåt mina fel och — vänta! bedjande med mig att knoppen, som trängtar mot ljuset, må ega kraft att utveckla sig och uppenbara den verld, som den bär inom sig.

Jag ser många sidor af lifvet, men blott en sol, förklarande alla; ännu är dock mitt öga osäkert och handen svag. — — Jag har befunnit mig i ett öfvergångsmoment, under hvilket jag gjort bättre törhända att intet skrifva — och likväl har jag lärt mycket af mina egna fel. Jag hoppas att besegra dem, hoppas att komma till klarhet, men ej genom att gå tillbaka utan genom att gå fram, fram på en väg, som jag se'n min barn-dom sökte och på hvilken en älskad lärare har fört mina steg; ty lika visst, som vi kunna älska genom samband med världens eviga hjerta, likavisst tror jag att vi kunna tänka — och veta sanningen — i den evige tänkarens ljus.

Ni utan christendom?! ni, som ömmar för allt godt, som brinner för all ren skönhet — ni utan christendom, utan religion! Ni, som uppenbarar er dyrkan för det högsta i så många sköna konstverk — ni utan religion?! Blott en hedning kunde påstå detta, och af en sådan hedendom har jag aldrig haft minsta anstrykning. Jag är för god christen att ej ha sett den christne i er; det gudomliga ljuset är såsom solens; det kan brytas i mångfaldiga strålar och förblir dock alltid ljus och en ren förklarande kraft.

Med innerligt intresse har jag läst berättelsen om den religiösa krisen i ert lif. Välsignad den ljusstråle, som genombryter ett sådant mörker! välsignadt hvar ord, som likt er andelige rådgifvares, lugnar själens oro och skingrar tviflen, genom att ingjuta i hjertat en innerligare tro. Mannen, som gaf er detta svar, kom mig att tänka på Carlos i Schillers sköna skådespel, då denne är i begrepp att tvifla på sin vän, som höljt sig för honom i mörker, men frålsar sig från denna osalighet genom ett riktigt gudomligt förtroende, genom att tro, äfven der han ej ser.

Och dock, S—s svar upplöste ej svårigheten, han genomträngde ej detta djupa mysterium; han undvek, han kringgick det. Äfven jag har frågat som ni, men fick ett annat svar, ett, som småningom lät naturen och materien uppgå för mig och gör att jag af djup öfvertygelse och med lofsjungande hjerta bekänner mig till den Lutherska läran om nattvarden. Mystik är häruti, om man så vill; men ingen mörk, ingen oförklarlig; tvärtom är naturen, är sinneverlden mig mörk och tillsluten, om jag ej ser den i ljuset af nattvarden ord.

Också för mig uppsteg en gång ett helvetiskt spöke; dess namn var lidande.

Min kind var blek, en långsam, bitter tår
 Rann der, mitt öga, som förtviflans lära,
 Såg lidandet, likt ett omätligt sår,
 Guds hela sköna skapelse förtära.

Ack! hvad hjälpte det att vända mig emot lifvets ljussida, att omgifva mig med Raphaeliska madonnor, med Albanos leende bilder; hvad var det mig, att det fanns ett sollyst Thabor, med hvita gestalter uppå och röster, som ropade: här är oss godt att vara!? Jag visste, ja, jag kände att nära derbredvid låg lifvets Hvergelmer, ett mörkt djup der ormar och gift och köld och namnlösa qual förtärde lifvet. Der, der midt i farorna, i mörkret, i qvalen, der skulle jag se Gud, eller Han var icke till för mig. Jag skulle se befriaren, ej blott i mitt eget hjerta, men i hela mensklighetens historia, i naturen, om jag skulle få tro och — ro.

Mina tårar rinna och en brinnande, tillbedjande tacksamhet fyller mitt hjerta, nu då jag kan säga: Jag har funnit Honom!

Filosofien lärde mig att förstå sambandet emellan lifvets riken, lärde mig att lyssna till den hviskning, som gått igenom alla tider, detta: »si jag säger eder en hemlighet», som i alla religioner har mer och mindre klart berättat för menniskan om hennes samband med ett högre väsen och med en bättre verld. Filosofien lärde mig förstå att christendomen uttalat hvad forntiden hviskat om, att den uppenbarat hvad forntiden anade: en personlig Gud (samt rätta begreppet om personlighet), människans sanna storhet, Guds kärlek och kraft, syndens och lidandets upphäfvande, samt lif efter döden. Men icke blott mensklighetens lidande, äfven naturens, djurens — jag såg en ny himmel och en ny jord. O! i den stund då jag såg detta, såg jag äfven himlen öppen och kände de himmelskas lycksalighet. Hvad jag lidit, hvad jag njutit — står ej att beskrifva; berätta derom vill jag dock framdeles i en religiös bekännelse, som skall bli mitt testamente. Era ord, min gode B., ha nu lockat fram mina, och jag har antydtt hvad jag framdeles vill förklara. Måtte mina krafter och mitt lif bära vittne om min tro! Jag vet, att ni då ej skall bli missnöjd med mig. Mycket har jag ännu att göra, att arbeta på, innan mitt öga blir klart och någorlunda stadigt. — Ni, bästa B., önskar att jag med mina teckningar skall gå mera inom hemmet och familjens lif. Ni har mycket rätt, der är mitt rätta hem. Jag finner det och är på vägen — hem. Jag ger er så rätt deri, man behöfver ej fara till Lappland, för att se solen i midnattens timma. Hvad lifvet har ljufvast och mest sublimt kan lefvas i ett stilla, slutet hem.

Ett litet ord nu om fröken Greta. Hon har vissa drag af, men skall ej afbilda grefvinnan S. Denna senare står vida högre [— — —]

Enslighet, böcker, natursköna omgifningar, en vän — bättre, ljufvare lott kan ej verlden gifva! Enslighet! hvad den är för en herrlig sak, hvad jag älskar den! I ensligheten blir man bättre — jag åtminstone blir bättre — och man sluter först rätt frid med människorna och verlden, då man står i ringa beröring med dem. Lifvets och människornas eviga genier komma mig nära i ensligheten; jag ser dem klart och älskar dem. De skymmas ej mer af tusen småsaker, som förekomma i det dagliga umgänget och hvilka lika små otäcka troll gyckla kring den eviga anden. Redan ordet är ett täckelse för känslan. Verlden är full af svårigheter,

när man vill bemänga sig med den, och först i ensligheten, der man är utom frestelsen, är man äfven utom svårigheten. Jag har känt dessa svårigheter så plågsamt, att de skulle gjort mig olycklig, om jag ej i tid besinnat ordspråket: »bättre fly än illa fäkta» och — flytt.

Här i ensligheten går upp för mig ett lifligt intresse och det heter Norge! Nyligen har jag gjort bekantskap med tre utmärkta skalders skrifter, som förtjena namnkunnighet, icke blott inom Norge. Skulle jag jemföra dem sins emellan, så ville jag säga, att Foss skrifver ur en mild själ, Welhaven ur ett skarpt förstånd och Wergeland ur ett starkt hjerta, ur en glödande, men ej klar fantasi. (Hans stora dikt »Skabelsen — Mennesket — Messias» är bästa beviset härpå.) Den sist nämnde är dock onekligen den störste skalden. Jag vill som prof af hans sångmö anförä följande strofer, öfver hvilka ni är en bättre domare än jag:

Land forgaaer — mon synker Verden?
 Mend forgaae — mon Frihed vel?
 Födt med förste Engel er den,
 Döer ej för den sidste Sjæl.
 Da tilbage
 Maa du drage
 I Guds egen Barm din Sjæl.

215. Till Böklin.

d. 20 Mars — 36.

Det vårar min goda B.! Snö ligger ännu på marken, men våren sjunger i lärkan, sjunger i vinden, i hvar fallande tö-droppa, o måtte den sjunga sin högsta visa i dig, som nu står i blomman af ditt lif som Meniska man och medborgare! Mätte du njuta lifvets rikedom så fullt som du kan njuta den. En enslig fågel från Nordanskog vill nu komma och sjunga för dig en visa om brödra-landet. Låna den ett vänligt öra och den är nöjd.

»Frihet, sjelfständighet, vårt fädreland, vårt Norrge! Norrges fria söner!» Så tala alla röster här. Äro de lifvade af den sanna frihetens rena, heliga anda? Ack, jag fruktat det är annorlunda. Inbillskhet och sjelfkärlek spela fritt under de vackra orden. Den mest utspridda och omtyckta tidningen »Morgonbladet» är ett oppositionsblad. Den är full af personligt gräl och småaktigheter, samt bittra klagomål, och ofta hotelser mot Svenska regeringen. Möjligen ha de klagande rätt i hufvudsak, men sättet är så enstörigt och »mauvais ton!» Ingen ren och upphöjd anda lifvar deras klagan öfver Norrska flaggen — eller snarare den Svenska — öfver Norrska myntets präg-

ling, öfver Kungens benämning af Carl d. 14de, öfver att Norrge i Utländska handelsstäder ej representeras af egna Consuler. SVERRGE norrge, skrifva de klagande spefullt, och öfverse i bitterhet allt det goda som de njuta, eller tillskrifva det helt och hållet sig sjelfva. Vid Universitetet är — så vidt jag kunnat förnimma — tonen försigtig och föga uttalad. Lärarne förmana ungdomen till stillhet. Ingen af dessa synes vara utmärkt, eller mycket älskad. Inrättningen är ung och har ej fattat svängkraft men man hoppas mycket af flera unga män som sen några år der studera med stor ifver och framgång. De mest betydande och tongifvande der — och deras inflytande sträcker sig öfver hela landet — äro två skalders och ännu studerande, I. Velhaven och H. Wergeland. De ha båda anhängare, äro båda utmärkta genom talang och kända för deras bittra personliga hat som urartat till en offentlig polemik ovärdig det ädla snillet. En tredje skald, men af mindre inflytande är Foss, kapten vid Artilleriet och stortings-man. I en digt kallad Tids-nornorne har han nyligen gifvit prof på sin vackra poetiska talang sin qvickhet och sin politiska tro hvilken är — ett tvifvel — ett erkännande att icke rätt veta hvad striden vill säga »Allt är sammanblandat i tidens grytor, på botten är grums, och äfvanpå blott fragga», men han hoppas det bästa, och tror att blott ljuset får fritt inströmma i hvar vrå så skall nog hela huset bli ljust. Wergeland är en folkets man och ropar för upplysning och Mskoväl. Velhaven talar föraktfullt mot »skriket» och ser med axelryckning på tidens sträfvande. Velhaven gaf i Vintras ut ett poem vid namn Norrges Dæmring der han i vackra och lifliga verser dundrar mot eller rättare lastar sitt fädernäsland och tidens sträfvande, hoppas dock att Norrge ännu kan resa sig »och bli hvad det varit hafver» men hvarigenom, har han lemnat i mörker, och tyckes lika litet ana folkets sanna storhet som meniskans sanna värde. Denna skrift väckte lika mycket harm som uppseende. Allmogen i Christiansands stift församlade sig till tusental och brände boken offentligt, retade dertill — som man tror — af Prosten Wergeland, skaldens far. Skalden W. skref till svar på Dæmringen farcen Pappögöjen, obeskrifligt qvick och obeskrifligt elak, innehållande sinnrika ideer ur själavandringen, samt sköna lyriska bitar. Skulle jag jemföra de tre skalderna sinsemellan så ville jag säga, att Foss's vena flyter ur en mild själ, Velhavens ur ett skarpt förstånd, Wergelands ur ett starkt hjerta, ur en glödande men oklar phantasie. Hans kärlek för djur, och apell — genom Wessle-Brunen — till »menschligheten i Menskeheden» har vunnit mitt hjerta för honom. Hans gestalt är mer än vanligt hög, hans väsen och ansigte godt,

djerft och öppet. Han tror sig sjelf om ganska mycket. Velhaven är vacker, sluten och så stolt att han väl har anhängare men inga kamrater och vänner. Den förres rop är »Nutid!» den sednares »fortid!» Så sjunger han i dämringen:

»Og trods den megen Nutidsklögt man trycker,
Trods al den Frihed, her man proklamerer
Er dog den Aand der egentlig regjerer
En Pudersky fra Fædreneres Perycker.

Omsider gaaer selv Længselen till Grunde
Og man er Borger, Embedsmand, Förpagter;
Man har det hedt med Skjøder og Contrakter,
Og skaffer Brödet till familiens Munde.

Og Maverne bli'er meer' og mere runde,
Og Hjernerne gaae meer og mere agter,
Og Aandens Higen hedder »Daarefagter».
See, dette er de Grundige og Sunde.»

Men nog af denna grundige tänkare. Som hans mildare Echo klagat Foss:

»Jeg ynder Livet, som sig driftigt rörer
J Möllens klappren og i Hammrens slag;
Jeg gaar af Veien för hver Plankekjörer,
Jeg veed han virker för en vigtig Sag;
Men naar för lutter Klipp-klap man ej hörer
Et Klokkekald till Tankens Helligdag, —
Er det kun Skinlif som hvor Foden dandser
Mekanisk, uden Aand, fast uden Sandser.»

Här en strof af Wergeland som skall låta dig se flykten i hans phantasia samt äfven de moln i hvilka den stadnar:

Land förgaaer — mon synker Verden?
Mænd förgaae — mån Frihed vel?
Födt med förste Engel er den,
döer ej för den sidste Sjæl.
Da tilbage
maa den drage
i Guds egen barm sin Sjæl.

Här äfven en strof af en romans i Farcen Papppegöjen. En Fiskare ser en slup föra Danskar öfver till Norrge och sjunger:

Trællende Bølge hvor er du fød
 skjön som en Aand, som muldklumpen död?
 Mulden dog fast vid sin Klippe sig fæster;
 Aanderne eje selv Fædreneland.
 Du kun o Sjø,
 følesløs ruller fra Öster og Vester
 kjender ej Strand
 hvor du vil leve og döe.

I allmänhet, lägger Velhaven mycken vikt på språkets behandling, och förebrår Wergeland, ej med orätt, sin vårdslösa djerfhet, och klandrar hans »Norrskhed» då denne deremot söker förlöjliga sin fiendes »Danska manie».

Wergelands största och otvifvelaktigt mest märkvärdiga arbete är en stor Dramatisk Digt på nära ottahundra sidor stor octav kalladt: Skabelsen — Menesket — Messias och dediceradt till nutidens frihetshjeltar och filosofer, La Fayette, Steffens m. fl. Det synes mig ett förvånande verk för en ung man, som vid dess författande var knappt tjugu år, men för öfrigt är det ingenting mindre än tillfredsställande. Man umgås här med den tron att det är omöjligt att begripa. Min önskan att göra dig redo för det samma, förmådde mig att ta reda på det, och jag tror mig här utan att göra skalden orätt kunna återgifva dess hufvud-idee och hufvudmomenter.

Första uppträde.

Jorden är i sin första chaotiska bildning. Tvenne Andar Phun-Abiriel och Ohebiel betrakta densamma. Abiriel är en manlig, djerf och tviflande ande. Ohebiel en qvinlig, kärleksrik och troende. Abiriel knotar och frågar. Han ser Guds kraft, men icke Gud, och tviflar att han är. Ohebiel vill locka honom att tro, älska, och sålunda vara lycksalig. Men det är fåfängt. Messias och en här a himmelska andar framträda för att vara vittne till Jordens skapelse. Cajahel och Obbadon komma. De äro Guds skapelse-krafter, Guds ut och inandning. Cajahel är den qvinliga och djuriska allt frambringande och lifvande goda principen, Obbadon den manliga, mörka, begränsande förstörande och dödande det ondas princip. Båda tillsammans utgöra lifvet. De älska hvarann under det de söka förstöra hvarandras verk, och erkänna att de ej kunna vara till utan genom hvarandra. De komma öfverens att ömsevis skapa och beherrska jorden; Cajahel skall skapa om dagen, Obbadon om natten; i skymningen skola de mötas, vexla och kyssa hvarann; ehuru Cajahels kind svartnar vid Obbadons kyss, mottager hon den i kärlek

Och nu börjar det märkvärdiga skapelseverket. Hvilken flod af rik men oklar phantasi! Till allt det goda och sköna som Cahahel skapar lägger Obbadon ett ondt, en på en gång begränsande och förstörande kraft. (hela denna act synes mig en orimlighet. Det är en strid af hat och kärlek — i frid.) Cahahel ser sig slutligen på vägen att öfvervinnas, ty hon ser att de elementer och djur hon i sin kärlek frambringat förstöra hvarann. Hon gråter, och tanken på meniskan uppstiger i hennes själ, såsom Naturens ordnare och bevarare. Hon skapar ett hvitt mskopar. Men nu gläder sig Obbadon, nu först är rätta förstöraren funnen, verre än pesten värre än hungren. Han skapar synden och alla onda passioner i Mskohjertat. Emellan hvar skapelsedag och natt sjunga Messias och Andarne: »Gud ser att allt är godt!»

Skapelsen är fullbordad, men Mskoparet såfver på marken, och tyckes ej stå högt öfver djuren.

Phun-Abiriel framträder åter, mer än någonsin tviflande och olycklig. Han ser Adam, och i trånande begär att lära känna verklighet och njutning, besluter han att upplifva Adams gestalt med sin odödliga själ, att ingå i honom. Det sker. I samma ögonblick springer Adam opp och förskräcks för blixten som ljungar i skyn. Han har medvetande af sitt lif, af sitt nu, men har glömt sitt högre ursprung och allt hvad dermed sammanhänger. Nu kommer Ohebiel sökande sin älskade i himlarne, och upptäcker honom slutligen på jorden i Adams Gestalt. Förtviflad gråter hon öfver hans fall. Hon ser honom länkad vid qvinnan »ett blott djur» som evigt skall hålla honom i stoftet. Kärlek inger henne tanken och medlet att frälsa honom. På det han i qvinnans öga skall se en gnista som motsvarar hans, på det hennes kärlek skall hos honom återlifva himmelska minnen, så skall Ohebiel gå in i Qvinnans gestalt och följa Adam på jorden. Det sker. Och Eva uppstår medveten af sitt jag, men har såsom Adam glömt sitt ursprung och förra lif. Messias och andarne sjunga om denna handling, säga att Abiriel-Ohebiels andar, nu skola fortplantas genom hela Mskosläktet, och slutligen genom en förlossning återvända till Gud.

Eva och Adam fröjda sig i paradiset. De njuta lifvets fullhet i hvarandra. Andra scen i paradiset visar Eva under ett träd med sitt barn på armen. Hon känner ett fördubblat lif genom sitt barn, men börjar för barnets skuld — förstå hvad fruktan är. Adam kommer, flyende för ett Leijon, vänder sig sedan om, strider med Leijonet och dräper det. Adam och Eva resa altaren till Solen, till Månen och stjernorna. Men ett anfall af Berserk-mod kommer öfver Adam. Han känner sig stark nog genom sig sjelf allena, vill ej tillbedja, och slår

omkull de altaren han rest. Åskan dundrar, blixtrar ljunga, Eva gråter, Adam ångrar, båda nedfalla och bedja, men — det är för sent. Detta är här syndfallet, ganska motsatt det i Bibliska traditionen. Adams söner uppträda, och tvista om jord, om egande rätt. I nästa uppträde offra de, och Cain slår ihjäl sin broder, såsom i Bibeln berättas. Adam och Eva framträda förbannande.

Härefter utvecklas i en lång räckta af scener och Monologer Msklighetens förirrelser och lidanden, alla religionens missbruk, maktens tyranni, prestväldets och kunga-despotiens ohyggligheter. Folket skildras som förblindat och lidande.

En annan scen. En öken. Jesus står vid ingången till en håla och läser på en papyrus-rulla.

Jesus

»Er dette Menskehedens minde-rulle?

O! (brister ut i graad.)

I Jesus — som är blott en Meniska — ha Abiriels-Ohebiels kraft på det renaste vis smält tillhoppa. För honom står klar begreppet om andens frihet och skönhet, och han begär att väcka det hos sina medmeniskor. Sättet, medlen och hoppet, gå fram hos honom i en ljus syn, men nästan i samma ögonblick förkastar han dem och förtviflar. Då nedstiger Messias, och talar till honom som hans genius, (men ej som hans eget bättre jag) och hans bättre jag uppvaknar, han får högre klarhet och kraft, och besluter försoningsverket.

Detta består nu deri, att genom Jesu lära och vandel skall Mensklighetens minne om en högre sanning och skönhet bli väckt, deras hjertan vinnas, och Guds rike stiftas på jorden. I scener och Monologer framställes Jesu lif på jorden, men o huru svaga äro dessa långa tal ja huru svag är ej hela denna gestalt emot Evangeliumskraftiga Messias. Jesus är här onekligen en mycket älskvärd meniska, en Engel i Meniskonatur, och stor genom sitt mål och sin ihärdighet. Men ofta misströstar han och förtviflar, då kommer Messias — nästan en lyxartikel i denna historia — och tröstar och upplifvar, och med honom följer ett chor af alltid sjungande och förnöjda andar. Jesus fullbordar loppet, dör och uppstiger till Messias och de himmelska andarne. Hans glädje och godhet är rörande skön. Men från sin himmel ser han sina bröder på jorden förstöra hvarandra öfver hans graf; de ha ej fattat meningen af hans lif. Då förtviflar han åter, och får af Messias ingifvelsen att sen han dödt för Menskligheten, uppstå för densamma. Men nej, jag förblandar något; jag har ej boken här; mins jag rätt, så gå genast efter Jesu Död Apostlarne ut och predika hans lära. Epicureer, Stoiker m. fl. sekter igen-

känna sanningen af deras läror i den nya läran och sluta sig till den; men kungar och prester bekriga densamma. Då, för att sluta striden uppstår Jesus och aflägger en slags årsberättelse af Msklighetens historia och af sitt värf. Vid dess slut kasta Kungarne ner sina spiror, presterne sina tiarer, och den jublande Mskligheten igenkänner sig sjelf ångrar sin dyrkan af stoftet och helgar sitt lif till sanningens och kärlekens rike. Man omfamnar hvarann ömsesidigt och Jesus uppfar till himlen. Chörer af Jesu disciplar och af hela Mskligheten sjunga försoningens fullbordan. Nu är allt fullkomligt.

»Hver sin Thronehimmel i egen Pande har;
Hver i eget Hjerte har Altar og Offerkar.»

»Drot er hver för Jorden, Prest er hver för Gud.»

Jag tror mig kunna gissa hvad du min goda B. skall säga om detta Gigantiska ungdoms-försök. Men W. sjelf tyckes tro sig för väl att ana dess brister och oklarhet. Men han är ung ännu. Nyligen har han gifvit ut en Norrges historia för Allmogen. Smak för bildning och läsning är mycket allmän bland allmogen. Det är vanligt att på Bondens bord se Norrges historia, och Tegners skrifter. I skogarne långt uppom Trondhiem, tona sånger ur Frithiofs saga. Men — der vår Herre bygger en kyrka reser hin onde straxt ett kapell — en stor böjelse till fritänkeri förspörjes på flera håll. 2000 exempl. af Volneys ruiner förskrefs förra året från Christiansands stift, men beställningen blef afböjd, jag mins ej huru. Hvad förödelse denna bok kan verka i en okunnig eller obildad Menskas själ har jag här tillfälle att se. Trädgårdsmästaren I. har genom den blifvit Atheist, orimligt sjelfkär och högfärdig, och derjemte dålig make och far, samt en verkeligen fridlös meniska, hånande andras tro predikande sin egen otro, och kännande sig som den olyckligaste meniska på jorden. Han värderas dock med skäl för två, här på orten, mycket sällsynta dygder: redlighet i handel och vandel, samt Nykterhet. Folket här lefver för det mesta i ett tillstånd af osedlighet som förlorat till och med begreppet om oskuld och känsla för skam. Men i andra delar af landet lär detta vara mycket annorlunda. Mina egna beröringar med Norrges söner och döttrar ha endast varit behagliga och tillfredsställande; men det är naturligt i min ställning.

En daglig komedi har jag haft tillfälle att se innom hus, emellan den Norrska Förvaltaren härstädes och den Svenska hushålls-mamseln, han qvick och retsam, hon mera enfaldig och blindt patriotisk — hvad de ha grälat om Sverge och Norrge, och hvad Gr^{nan} S. har

retat upp dem, och sedan skrattat! Ja, Solens och månens »blankhet» ha äfven varit ett stridsämne emellan dem. »Vår Naucclér» påstår på fullt allvar att »Solen och månen äro mycket blankare i Sverge». Dessa tråtor ha gifvit mig tanke på en teckning ur hvardagslifvet som jag framdeles skall utföra, när jag blifvit bättre bekennt med land, historia, m. m.

D. 21. Mars.

I dag erhö^{ll} jag ditt bref af d. 6te dennes, och tackar dig så hjertligen därför. O ja, min goda B. jag har förstått dig längesen — men blott i sednare tid, — ty samma blick som du fästar på tiden och lifvet, har du äfven fäst på mig. Du har låtit det tillfälliga det obehöriga falla, och behållit klar den eviga anden. Måtte min renade Ande kunna tacka dig en dag för denna klara, välgörande blick! Men sen jag förstått den, sedan har min själ med ett oändligt interesse och hopp fäst sig vid ditt lif och din verksamhet. Jag förstår huru och hvad du kan verka, och gläder mig så innerligt och skulle göra det lika högt om äfven jag sjelf ej fick del af de ljus som uppgå i din stilla Ande. Mskoväl är och blir min idol. Hvad ett ord i sinom tid, kan verka, det har du lärt mig, och skall nog lära det äfven åt samtiden, i mer än en fråga.

Ja, de der Ultras och Liberala, de ha gjort mig yr i hufvudet, och hvar parti har gifvit mig afsmak just för dess egna satser. För-liden vår trasslade jag med dem. På ena sidan Geijer, på den andra deriktörer af barnängsskolan. Geijer älskade, jag, men jag har ett behof att tro på sanningen och verkligheten i tidens sträfvande, som gjorde att jag ej kunde tro på honom; men dessa Liberala, ja de voro för orimliga! Jag var uppfödd med deras grundsatser och i en slags opositionsanda mot all regering — utom den husliga; — men nu, när jag betraktade de vanliga meningarne, blef jag förvånad och kom jemt i strid med dem. En gång bland dessa upplysta dref jag på frågan: »hvad är då Uppllysning?» då kom fram underliga saker, och jag fick slutligen nära nog medhåll för mitt påstående att Cathekesen var den bästa upplysning för folket. Emedlertid står jag ännu sjelf i skuggan öfver striden, och arbetar med aningar åt den sida der du ser klart.

Min goda B. huru skall Mskligheten på denna väg hinna till sin Sabbath? Ju mera Machinerna fördubblas och fullkomnas ju mer tyckas Mskornas kroppsmöda och mekaniska arbetskraft tas i anspråk. Hundratals mskor — i England, — arbeta på blott en enda liten sort, de utgöra liksom en skruf i machinen och bli till kropp och nästan till själ förvridna och fast-skrufvade i en form. Man känner

sorten på benens ställning, på den hektiska hostan. Ren små barnen böjas och förbråkas och ha ingen barndom. O de små arma, arma! Hvar synes ännu den för Mskligheten verkligt välgörande frukt af denna tidens riktning? Är den till någonstädes utom i hoppet och i tänkarens ljusa, profetiska blick?

Den speculativa-Ekonomin — hvad är det? Skall jag förstå, om du säger mig det? Ack låt mig åtminståne ana hvad du utvisar som frälsningsmedlet.

Ett nytt grundande arbetar sen en tid i mitt hufvud och det heter — Bibeln. Hvad är den? frågar jag mig, hvad äro dessa gamla traditioner på hvilka man ömsom stödjer sig som på Guds ord, ömsom så fritt förklarar och förändrar? Jag söker då påminna mig de ord jag hört dig falla om dem. Men kan ej erhindra mig något utförligt eller bestämt. Chatolska kyrkans lära om en fortgående tradition och grunderna därför, slogo mig såsom något träffande, ja, nödvändigt, men consilierna etc. gåfvo mig knuffar.

Men jag måste sluta mitt törhända för långa bref. Ack! för första gången i mitt lif lefver jag fullt för hvad jag älskar och får helt egna mig åt böcker och penna, och det låter så mångt fjäll falla från ögonen, så mången tanke ljusna, och glädje och smärta vexla i mitt hjerta. Goda, kära enslighet! Gud välsigne dig och din hustru!

Fredrika

216. Till Böklin.

Tomb d. 10 April =36

Jag tackar dig innerligt min goda B. för dina anm. öfver Kumba. Jag har anat dem före ditt bref, och i hemlighet gjort sådana för mig sjelf, men klart har jag [ej] fattat dem, ej heller insett deras hela vigt förr än nu. Jag återtager mitt lilla stycke;*) att lappa och flicka derpå på detta afstånd är omöjligt och skulle tillvägabringa blott ett lappverk. Det måste omgjutats, jag känner det, och innan jag gör det vill jag väl besinna dina djupa tankar, och bättre forska i Nordiska mytherna, samt skaffa mig en afhandling »om trälarnas rätt i Sverige» som nu är utkommen i bokhandeln.

Blott i ett par afs. ville jag reservera mig mot dina anm. Jag har hos de författarne i hvilka jag forskat, funnit begreppet om Allfader högst sväfvande. Ling vill bestämt skilja Allfader från Oden, och

*) Jag torde kunna få det åter fram på sommaren.

anser att Surtur eller urelden är den förre, den af forntiden anade Allfadren. Då Mytherna låta Oden på Ragnarök uppslukas af Ulfven, och likväl sedan en ny jord och nya Mskor uppstiga, har det synts mig troligt att förfädren antagit ett högre Väsen som råder öfver förstörelsen och under hvars öga och vilja gudar och verldar förgås och födas åter, utan att han sjelf fattas och rubbas deraf. Emedler-tid må gerna Ennas uttryck gå ut. Det är onödigt.

Kumbas anticipation synes för mig djupt naturlig och nödvändig, så när som på ett par uttryck. Jag har ej tänkt mig henne såsom blindt rasande i denna scen; men blott som djupt skakad, och jag tror att alldrig mskan är så nära de djupaste och klaraste tankar, som i de första sansade ögonblicken efter utöfvandet af ett stort brott; det hon begår för första gången.

Men djupt känner jag huru sanna dina anm. äro öfver det orediga och ofulländade i mitt försök att föra K. ur sitt hellvete. Oriktig-heten i Ennas sång om verdsbranden viste jag, men tänkte »det kan kanske passera!» jag tackar dig min godaste B. att ej ha låtit det passera. Jag vill göra allt detta bättre eller också — öfvergifva mitt försök. Hvarföre skall jag ideligen hålla allmänheten med försök? Jag måste bli färdig eller — låta vara att trycka. Mina Grannar må då komma först. Med dem tror jag det blir bra. Men få se huru du tycker. Förrän i slutet af April komma de väl ej till Chstad. Boken blir större än jag ämnat, men då inga episoder och nästan inga reflexioner töja ut den, men allt har afseende på historiens och karakternas utveckling så får det vara. Jag söker att komma på mitt gebiet, i mitt hem. Men hvar är det? Jag hör röster från så många håll; tragik, komik, romantik, hvardagsväsen m. m., locka och draga hvar åt sitt håll. Jag känner mig ibland dragen ej mellan 4 utan mellan 8 hästar. Ofta är det ett riktigt qual. Lifvet är mig ännu öfvermågtigt och jag har ej magt deröfver. När skall jag få det?

Jag har nyligen varit mycket betagen af en bok, en stor-tjufs historia, skrifven af honom sjelf. Kanske du hört talas om Gjest Baardson? Han har varit mycket beryktad i Norrge, har en tid haft ett stort anhang, och öfver 50 gånger brutit sig ur hårda fångelser och de svåraste jern. Nu sitter han sen otta år på Aggershus fästning och har der skrifvit och gifvit ut sin lefnadsbeskrifning. Det är en historia om Mskan och lifvet värd att begrunda. Här ser man en ädel och kraftig natur, småningom dragen i ogenomtränglig labyrinth af last och elände; de skönaste anlag tvungna att tjena de uslaste mål, och under en fortgående väf af brott och lögner den bättre Mskan likväl hålla sig oppe i obrottslig trohet vid löften, i sann kärlek, i kraft att lida, och i en godhet, en känsla för Naturens

skönhet och skaparens storhet som beständigt håller sig lefvande. Boken är skriven med en enkelhet, klarhet och ledighet som vittnar om lika mycket talang som sundt förnuft. Beskrifningen på listidsfångens öde och en varning gifven till vilseförda medvarelser äro skrifna med djup känsla och kraft. En berättelse som förekommer i boken om en medfånges dödsberedelse af en förträfflig prest, är innerligen vacker och rörande. Karakteren af sanning som denna bok ända igenom har, mängden af äfventyr — visserligen enformiga i sort men alla rika på interesse genom frågan: frihet eller fångenskap? lycka eller olycka? — samt den skrivandes sinnelag, ger den ett interesse som ingen roman så har.

Jag skall i sommar göra en liten resa till Christiania. Jag skall der förskrifva Rusts bok, samt den af Tchirner som du en gång lånade mig. Vill min goda B. säga mig [om] du tycker mig böra förskrifva någon dessutom? Ännu en gång: innerligen tack för dina upplysande ord!

Fr.

217. Till Böklin.

Tomb d. 16 april = 36.

Jag har läst om och besinnat dina anm. öfver Kumba. Huru vackra, huru djupa! Min goda B. jag vill söka att rätta mig efter dem, och göra med trälinnan som du vill. Af hela hjertat måste jag instämma i Gr^{nan} S...ms enkla uttryck när jag för henne läste brevet: »det måste vara roligt att så der kunna göra reda för sina tankar!»

Klarhet, — ja det är skönt; klarhet i själen är en herrlig gåfva af Gud. Ty visserligen är denna redande förklarande kraft en gåfva, som man ej kan ge sig själf.

Ju mer jag betraktar meniskorna, och ju allvarligare jag eftertänker, ju större role synes mig de naturliga anlagen spela. Du har ofta gjort mig uppmärksam härpå. En gång i Chstad sade du: man säger vanligen om en viss fågel med lång spetsig tunga: »han har fått en så lång tunga på det han må kunna samla myror». Men man borde säga: »derföre att fågeln har en spetsig tunga så tager han myror». Detta korn föll i god jord, men först nu börjar det gro opp med makt. I enlighet med dess lära ville jag nu säga: derföre att skalden fick en himmels-syn derföre ordnar han verlden till ett Eden; derföre att filosofen fick den klart tänkande anden, bröt han genom tvingande omständigheter, och skapade själf sin lycka och samlar kring sig lyssnande och tacksamma vänner. Vidare: emedan

Egyptiska folket ägde den dystra djupsinniga anden, derföre byggde det bo mellan öknarne och hafvet och lefde och tänkte i grafvar. Emedan Grekiska Nationalandan (Genius) var glad, sinlig och skön derföre slog den ned på vänliga öar och skaffade sig en luft, en verld, der den kunde uttala sitt lif. Men vid antagandet af detta och vid betractandet af verldens förteelser, drifves jag mot stranden af ett haf vid hvilket jag svindlar och bäfvar. Jag går derifrån och drifves dock alltid dit igen och söker att bland töcknen upptäcka några rediga bilder.

Förunderligt! Två ord sade du mig i våra första samtal, det ena föreföll mig då obegripligt och det är nu ljuset och glädjen af min själ. Det andra föreföll mig som en onödig dröm, och denna har nu blifvit mig nödvändig, och ehuru ännu dunkel synes mig allt obegripligt utan den. Det förra ordet var »en seende nödvändighet», det andra — Præexistens.

Hur skall jag kunna reda de orediga tankar som arbeta inom mig häröfver?

Ett fall i mskligheten måste ha ägt rum utom denna jordiska tid. Men huru har det skett. Har hvar individ sjelf genom lif och handling förskyllt det tillstånd i hvilket den uppträder här i lifvet, eller har i följd af det innerliga samband som är mellan mskorna, en slags andlig smitta kunnat ifrån varelserna fallna inom tid ö rum, utbreda sig till andar ännu utom tiden, och likt en ond luft förpestat hela den region i hvilken mskoanden föddes? Men hvar är denna region? I Gud? Huru kan den då förderfvas? Eller gå alla andar rena ut från honom och först vid deras ingående i tid och rum, vid deras utprägling i verkligheten, smittas af det onda som ren rotat sig der? Att fallet träffat mycket ojemnt, kunna vi här på jorden se af mskor som ända från deras födelse äro så goda att de utgöra allas kärlek, allas beundran, och synas ren i barndomen ö ungdomen vara färdiga för en bättre verld. Andar sådana som forntidens ädlaste vise, vår tids christna tänkare, goda konungar, ädla hjeltar, synas uppträda här på jorden för att uppenbara för den, mskans ofallna herrlighet den de bibehållit. De herrliga följa mskligheten i dess vandring genom detta jorde-lif, men de fördunklas ej af dess töcken; de gå upp som solen, de sjunka som den lugna och strålande. Gudomliga och stilla andar! sen min barndom var min blick fästad på er och jag tillbad er, ty jag kände att jag aldrig kunde likna er.

Dessa uppenbarelser i jordelifvet af synden af onda och goda Mskor synas mig häntyda på en preexistens inom tid och rum. Andra uppenbarelser såsom de nys omnämnda af olika slägtlynnen och karakterer hos folk-slag och enskilda individer, synas mig blott

fordra en preexistens af iddeer i den eviga ideen eller anden, som tänker världen, och hvars tänkande är ett: »warde!» Jemte olikheterna mellan Nationer och mskorna ser jag äfven stora likheter. Särdeles bland meniskorna märker jag vissa sorter som liksom klasa sig tillsammans, och stå ofta i fientliga partier mot hvarandra (emedan de stå i sin ensidighet.) De poetiska, de förståndiga m. fl. äro dessa sorter jag menar. Jag ville jemföra dem med hvad vi se i naturens rike der en genus utvecklar sig i många species, men trycker på alla sin egna stämpel. Förstod jag rätt ett ställe i Schellings åsigt af naturen, så antar han att hvar evig idé har en genererande kraft och föder af sig sjelf nya men i densamma innehållna lif. Egentligen vill väl ej detta säga annat än att den utvecklar sitt innehåll genom den kraft den har i och af Gud.

Får jag tänka mig på samma sätt Mskornas tillblifvande? får jag så förklara deras olikheter och likheter? Hvar och en sort och hvart och ett litet lif i den sorten finner i alla fall sitt rum och sin verkningsskrets, sin njutning af lifvet, just i den ordning som den stora ordnaren stadgat. På samma vis ville jag äfven betrakta Mskokasterne och folk-slagen. De ha sin grund i eviga Genier och utveckla sig derur. De kunna förädlas och förklaras men ej förändra sin natur. Fransosen skall alltid blifva universums »nation chantsoniere» Tysken dess djupt-tänkande ande. Lappar, samojeder m. fl. skola förbli liksom Msklighetens moss-växter men bli som sådana vackra och goda i deras ordning. Alla sorter, alla klasser äro bestämda att lefva med hvarann — ej i strid som ofta nu — men i frid som tonerna i en stor symfonie. Just deras olikhet blir deras skönhet deras fröjd, och är vilkoret för en rik och fullkomlig harmoni.

Just som jag grumlar i preexistensen kommer en fläckt ur det närvarande och gläder och upplifvar mig. Tack min B. för det lilla vänliga brevet, o haf tack för det! Sådant är bättre än våren. Det kommer af och inger vår i hjertat. Hade du sett med ögonen de frågor som voro i min själ, det behof jag så djupt kände att höra något från dig som sade mig att du var lycklig? Tack för löftet om boken. Den skall bli mig kär, den skall göra mig godt.

Vi ha en — ännu hemlig — plan Gr^{nan} S. och jag, och den är att nästa vinter ett år till, tillbringa en tid i Köpenhamn. På denna resa vill jag göra en pilgrimsfärd — du vet hvart.

En hemlig önskan har jag äfven, — hvarföre skulle jag ej säga dig den — den är att längre fram mot min afton, bygga mitt bo ej långt ifrån ditt, och dö i din närhet, hållande din hand. Denna tanke är mig mycket glad och kär.

Jag är frisk nu. Jag har länge varit sjuk till nerv-själén, snarare i nerv-kroppen, ty min plåga har icke stört själens egentliga lif. Jag har liknat den olycklige som jag skref om, men icke i misströstan. Jag bar helt stilla hvad jag ej kunde hjälpa. När jag såg mig verka obehagligt på Meniskor resignerade jag mig — med en suck. När jag såg mskor sky mig tänkte jag: det är godt! och var nästan tacksam. Jag fick denna underliga sjukdom genom smitta och smittade dermed min lilla svaga innerligt älskade syster Agathe. Det var qual. Då beslöt jag att resa till norge, och bland eländets barn stärka min ande och tänka: »A. ser mig ej.» Jag for, och har nu i flera månader druckit af en lefvande hälsokälla, och den heter Gr^{nan} Sommerhielm. Hennes älskvärda umgänge, hennes klokhet; enslighet, allvarliga och ljufva sysselsättningar

»and mirth

that humblest harmonist of cares on Earth»

samt en sund diet har återställt mig nästan fullkomligt. Gud vare låf jag behöfver ej sky mina medmeniskor mer. Hjärtat är stilla och blicken klar. Jag har återfått mig sjelf. Herrliga känsla!

Nästa gång måste jag tala med dig om Gr^{nan} S. en högst egen och ovanlig person på hvilken jag har lärt mig mycket. Vi ha tillbragt våra aftnar i vinter med läsbibliotheket. Jag syr under det Gr^{nan} S. läser, och denna läsning af en mängd olika men goda romanförfattare jemte min väns reflexioner, har varit mig nyttigare tror jag än några Esthetiska föreläsningar kunnat vara. Jag har derigenom bättre lärt att inse min plats. Mycken godhet erfar jag af några norrmän som skaffa mig böcker så mycket jag vill. Tienstvillighet och hjälpsamhet lär vara ett af de vackra hufvuddragen i den Norrska fysionomin.

Säg ett hjertligt ord till den som gör dig lycklig från

Din
Fredr.

Nyss skref min lilla Hedda till mig så här:

»Böklins bref!» (jag hade skickat till de mina ditt bref öfver Nina.) »Huru väl, huru bra, huru klart han skriver! Man känner sig en smula mera meniska när man läst hvad han skrivit. Det brefvet har gjort alla som läst det mycket nöje. Mamma var smått förtjust. R. . g ber mig mycket tacka dig. Fabian (du nämde ej honom, men jag vet, du ville ej utesluta honom) läste brefvet med en sådan ifver att han alldrig visste ut och in på sidorna. Jag skickar dig hans bref tillbaka, — jag tycker det just kostar på att skiljas vid det.»

Min goda B. haf tack för den glädje du gjort de mina!

Grannarne komma väl ej förr än i May, de äro såkigt folk.

218. Till Frances v. Koch.

Tomb d. 18 April = 36.

My dear Frances!

Tack innerligen söta Frances för tvenne bref, och i synnerhet för det sista, så godt, så likt dig sjelf, och som ger mig lust att skriva en volym i svar. Först, låt mig lyckönska dig till att återse ditt fädernäsland, din släkt och dina vänner, låt mig säga dig min innerliga önskan och mitt hopp att denna resa, frisk luft och glädje, vår och kärlek, skola återlifva dina krafter och stärka din hälsa! Må du vara lycklig söta Frances, och njuta lifvet så som jag vet att du kan njuta det! Att få höra det, skall bli mig mycket kärt, ty du skall alltid vara mig kär, och hvad du var för mig en stund af mitt lif glömmmer jag alldrig.

Ja min lilla Frances, visst stå kropp och själ i nära förening. Den förra verkar på den sednare, den sednare på den förra. Jag har alldrig misskänt denna vevlar, men under vissa förhållanden kan det vara godt, ja nödvändigt, att låta kroppen lida på det själen måtte ta en friare flygt. Barndomen och ungdomen måste sorgfälligt kroppsligt vårdas och utbildas, men den man, den mogna meniska som mycket sköter sin kropp sin sömn sin måltid, med ett ord sin kroppshälsa blir alldrig en stor man. Vakor, mödor, ansträngning af mångfaldig art fordras dertill. Theori och erfarenhet bekräfta detta. Och skulle jag duka under på något vis, så ville jag hellre göra det för min själ än för min kropp. Men i de flesta fall fordras ej detta alternativ, och blott det första ordet i lifvet heter själ så må det andra gerna vara kropp, neml. vid mogna år. De kunna godt följas åt. Min plåga, har liksom sutit emellan själ och kropp, men den förras egentliga lif har den ej vidrört. Äfven då jag kände den som verst, då jag kände mig vara ett obehag för mig sjelf och andra, då jag måste sky mina närmaste ö käraste, äfven då kunde jag svara med Gregoire (i Notre dame de Paris) till hvilken någon sade: vous etes donc bien miserable et malheureux?

G. »Miserable, oui. Malheureux, non!»

I sanning, jag vet blott en sak som nu mera kunde göra mig fullkomligt olycklig, förutsatt att jag får behålla mitt sunda förnuft. Vet du hvad som skulle göra våren till vinter för mig, all glädje usel, allt interesse i lifvet stoft, hvad som skulle låta min kropp mögla och förtorka och göra mig lifvet till en börda? — det vore att förlora tron på en allgod Gud och verldstyrare, och på hans fullkomliga

uppenbarelse i Jesus! Då skulle jag gå ut till de usla och vanlottade i världen och ropa: »mina bröder! låt oss dö. Lifvets bästa sällhet är blott flärd, och derunder är allt förruttnelse!» (Och jag sjelf skulle lägga mig ner, och ej äta eller dricka mer.)

Men jag behöfver ej ropa så, ty en annan röst har ropat och gifvit dager åt lifvets mörkaste gåtor, och grafvens sten har blifvit afvältad.

Och sen jag blifvit viss derom, sen jag stadgat mig i denna visshet, sen har jag fått lugn. Det är denna visshet söta Frances som gör att jag ser världen »couleur de rose», och att mina kinder så lätt bli det äfven. Ty blott tyngden ej ligger i själens helgedom, så reser sig nog min kropp. Och den har gjort det. Jag är frisk Gud skeläf åter; åtminståne mycket bättre. Visst har Seltzer-vatten, lugn och afläggandet af the, gjort mycket; men det som verkat mer än allt annat är att jag nu flera månader druckit af en lefvande hälsokälla, och den heter — Gr^{nan} Sommerhjelm. Jag vill ej beskrifva henne, du har anat henne goda Frances, men känna henne måste man, för att förstå hvad hon kan vara för den hon håller af. Vi ha tänkt, talat, gråtit och skrattat tillsammans, och jag — har blifvit frisk.

Lugn, enslighet, landluft, en vän, allvarliga och kära sysselsättningar,

»and mirth,
that humblest harmonist of cares on Earth»

huru med allt det skulle jag ej bli frisk?

Visst, min goda Frances, är det så, att med olika naturliga anlag, olika lynnen och karakterer, följa olika arter af verksamhet och sällhet. Men — det finnes ett namn som innefattar hvad lifvet har mest starkt och mest ljuft, mest sublimt och heligt, ett namn som blir till kamp mellan lif och död, ett som Gud sjelf en gång uttalat i kärlek och smärta och det är — Moder. O Frances! hvad detta namn, hvad denna egenskap utvecklar i meniskans hjerta, af dygd, af kärlek af ren sjelfförsakelse, af sann skönhet, det skänker ingen annan egenskap, och intet annat namn. Och derföre har jag prisat din lott skönare än min. Men tro ej att jag misskänner min. Nej! Jag tackar Gud för den, och vill söka frälsa mig från den egoism och småaktighet som så gerna vilja göra en författare sällskap, genom det allvar som fattar lifvet i dess djup och tänker så: »Ett blott är viktigt, — att det goda sker. Jag, på min väg, vill äfven söka verka derför. Skulle jag misslyckas, så vill jag gläda mig öfver att andra lyckas bättre. Att Guds vilja och Mensklighetens väl gå fram, det är det viktiga det sköna, och goda af lifvet.»

Jag tackar dig innerligen min söta Frances för dina anm. öfver Nina. Vill du skänka mig några fler så skall jag vara tacksam därför. Dina ord äro mig alltid ljufva och ge mig alltid att tänka. Du har rätt deruti, jag skulle ej vika tillbaka för den strängaste kritik, blott den tillika vore djup, sann och upplysande. Men en som lika Herr A . . . ns, är anspråksfull och ytlig, skarp ö förhastad, med motsägelser innom sig sjelf, hvarken klok eller sannfärdig, kan ej annat än väcka harm.*) Den goda afsigten förderfvas genom det ovisa utförandet, och sanningen vinner i sanning ej derpå. Det är ingen lätt sak att vara en god kritikus det behöfs dertill en kunskap, och en djuphet som vanliga Recenter ej en gång förstå. Lycka att en förf. har andra källor än dessa ur hvilka han kan söka ljus och kraft. Bildade fruntimmers omdöme är för mig af oändligt värde. De ha i känsla och omdöme en rigtighet som jag nästan tror ojäfbar i frågan om Mskor och deras förhållanden. Fruntimmer ha varit mina bästa kritiker, och hade jag kunnat mera rätta mig efter dem, så hade jag undvikit många fel. Ja, många och stora fel har jag begått på min bana; ingen kan känna dem djupare än jag, ingen vara så missnöjd med Nina som jag. Herr A ** kunde gerna ha ropat »ve, ve!» öfver Nina blott han gjort det med förnuft. Men jag vill honom intet ondt, han mente mig väl, och hvar och [en] har sitt sätt. Men le måste jag när jag ser huru Herrar Rec. tro sig göra »la pluie et le beau temps» för förf. Hvad som ger tanken ljus och hjertat kraft, kommer ej af dem.

Ja, min söta Frances, det ges en källa af sällhet och äfven till godhet — ty själen blir god vid att njuta af den — en källa som gör oss oberoende af egen lycka eller olycka och den är — philosophin, (betraktandet ö besinnandet) af lifvet, af mskan, af Gud och hans verk. Ju mera man der vinner ordning, klarhet ju mera det stora och det lilla, det förflutna det närvarande och tillkommande får sammanhang i ett högre ljus, ju lugnare och lyckligare blir sinnet, o! det finnes på denna väg, glädje, andakt, salighet, som blott den känner som med varmt hjerta vandrat den. Malebranches vision en Dieu är rätt förstådd tror jag resultatet af all sann filosofi. Och därför är den så lycksaliggörande. Den som här skulle tro mig mena en phantastisk syn, ell. hvad man i dagligt tal kallar en vision, skulle förstå mig bra illa. Men det blir ej du Frances.

Ja visst skulle jag goda Frances önska att fara till England, visst ville jag gerna lära känna de personer du nämner, hvilkas verksamma

*) Men du får ej tro att min harm var bitter eller långvarig. Den var April-snö och sprakande af gran-ved.

Mskokärlek gjort dem så älskansvärda; visst ville jag oändligt gerna lära mig bättre värdera de viktiga frågor, de nyttiga och goda vetenskaper som ditt fädernäsland par Excellence arbetar ut för hela Mensklighetens väl! (När jag säger värdera så nyttjar jag ej det rätta ordet. Jag kan värdera dem ty jag vet deras tendens, men jag ville kunna förstå dem bättre.) Emedlertid, vore kanske ej detta af vigt för min egentl. utbildning. För att kunna verka något godt, måste man fullkomna sig i någon viss kunskap ö förmåga. För att kunna det, måste man framför allt lära känna sitt verkliga pund. Jag tror mig nu ha kommit underfund dermed, och tror att min litterära verksamhet bör inskränka sig till behandlande [af] familjen, (men familjen är statens och det eviga lifvets amma) samt af den enskilda meniskan. Att framställa hvad som gör familjebanden ljufva och säkra, hvad som i alla belägenheter gör den enskilda Mskan trygg ö god, detta, samt skildringen af originella karakterer, och särskilta förhållanden, anser jag vara min uppgift, det hvori jag bör söka fullkomna mig. Enslighet, besinnande och goda böcker skola tror jag kunna föra mig till målet ehuru visst samtalet med upplysta personer, och en vidsträcktare verldskänedom vore mig mycket nyttiga, men — man kan ej ha allt på en gång, och för mitt hufvudsakliga syftemål äro mig de förstnämnda medlen viktigast. — Jag kommer kanske ej att se dig på många år, och jag ville dock att du som varit så god mot mig, som jag så innerligen värderar, skulle rätt förstå mig. Tag därför goda Frances detta flygtiga utkast af den plan, det arbete som jag framförallt åsyftar, det hvartill alla mina andra arbeten äro som preludier, det hvilket alldrig går ur mina tankar, för hvilket jag vill arbeta och mogna ännu i många år. Det hänger noga tillsammans med min åsigt af lifvet. Kom i håg söta Frances, jag uttalar här inga axiomer för andra, jag uttalar blott min åsigt.

De religiösa begreppen äro Mskans viktigaste interesse. Medvetet eller omedvetet rättar hon sitt lif sin moralitet efter dessa. Huru hon tänker sig Gud, hans vilja ö verksamhet hans förhållande till Menskligheten, dess mål och ett lif efter detta, derpå beror förnämligast Mskans sällhet och godhet. Svagt ersätta alla polis-kontroller hvad som ej finnes i samhället när denna lifvande kraft till allt godt, kunskap om Gud och kärlek till hans vilja, är borta. Nå väl! Dunkla slöjor skymma Evangeliums sanningar för mängden af Mskor. Philosophien har i flera rigtningar i vår tid upplyftat dem. Men denna filosofi är ingenting mindre än populär. Min innerliga önskan är, mitt allvarliga arbete skall blifva, att göra denna filosofi populär. Detta arbete skall bli mitt testamente. Hvad philosophien lärt mig

det skall jag lära andra, och i enkla ordalag som de lärde ha svårt ja kanske ej kunna nyttja. Det blir hufvudsakligen följande.

Philosophien har lärt mig inse sambandet emellan lifvets riken, har lärt mig inse huru samma kraft, fast i olika grader verkar i alla. Philosophien*) har lärt mig förstå att den röst som genomgår hela menskligheten detta »Si! jag säger eder en hemlighet!» som i alla religioner berättat för Mskan om ett högre väsen, om ett lif efter döden, om straff och belöningar, har renast och högst uttalat sig genom Jesus, att christendomen är sanningen af alla religioner, och Brahma, Buddha, Oden, Fo, i deras bästa läror m. fl. endast uttalat delvis och ofullständigt hvad som i Christendomen fullt uppenbarat sig; och denna uppenbarelse, dess lära om Gud, Mskan o naturen,**) — det är goda Frances hvad jag vill utveckla, såsom jag fattat det, men hvad jag naturligtvis ej kan här göra redo för. Det fordrar en bok och ej ett bref. Mätte jag en gång kunna häruti göra fullt och väl redo för mig! Då skall jag dö med glädje. Kan jag gifva åt andra något af den glädje som jag sjelf känt och känner af min åskådning så är jag nöjd.

Jag säger med dig min söta Frances, att det finnes en mängd goda, hyggliga och tänkande Mskor i verlden. Jag håller hjertligt af dem (i synnerhet när jag [är] långt ifrån dem) men jag kan ej låta bli att tycka »ensam är bäst». Min söta, älskvärda vän Gr^{nam}S., vänjer mig dock smått af med att tycka så. Du skulle hålla af henne Frances, och hon skulle hålla af dig. Det är något hos er båda som väl skulle passa i hop.

Hälsa din goda Man så hjertligen från mig, säg honom att jag gådt hans önskan i förväg, och ren antecknat åtskilligt af en liten roman, som har till ändamål att i munterhet och allvar, söka lösa de missförhållanden han nämner om, mellan tvenne brödrafolk. Men jag måste samla kunskaper i ett och annat ännu, för att kunna utföra en plan som mycket roar mig.

Hittills har jag blott gjort försök-teckningar. Gud gifve jag en gång kunde komma fram med en fulländad.

Kyss dina små barn för mig, och två gånger lilla Harriet, som jag tror har jemt opp en Engels själ i sig.

Vi tala ofta om dig, min vän och jag; jag minnes med tacksamt nöje så mången stund som jag tillbragt med dig, i angenäma samtal, i musik vid pianot, vid the-bordet, och tycker mig känna smaken af ditt kostliga the och dina Pickles.

*) här särdeles historiens filosofi.

***) betraktad i sammanhang med andra religions läror, samt i förhållande till Mskonaturen.

Om du ser Miss Martineau, säg henne lilla Frances — om du så finner för godt — att det sitter någon i Norrge som med glädje skulle kyssa fällen af hennes klädning, men fråga henne huru hon kan anse dygd medel, och kunskap mål?

Ja, visst är min Mamma söt och älskvärd och min Hedda är — min Hedda. Det finnes ej bättre folk.

Tycker du om Pot-pourri? Du ser att jag är i fart att traktera dermed.

Gr^{nan} S . . . m hälsar dig hjertligen.

Mätte din resa vara lycklig, och dina vänner i England såsom du önskar finna dem. Gud välsigne dig min söta Frances och allt hvad du älskar!

Ålltid din innerligt tillgifna
Fredrika Br.

219. Till Böklin.

[22 maj 1836.]

En hjertlig goddag! till min goda B. på Pingst-dagen. Fridens och glädjens anda vare med honom och hans hem!

Vill du ta emot Grannarnes besök fast de dröjt så länge? I hopp om att de det oaktat ej skola fara förgäfves, sänder jag med nästa post en del — rättare en tredjedel af boken. Om fjorton dagar tänker jag kunna sända ännu en del, och efter fjorton dar till, det återstående. Törhända drar det dock något längre ut. Att du vill läsa Manuskr. samt rätta mindre fel, hoppas jag af din godhet; äfvensom att du upplyser mig om de större brister boken kan ha; men då du har så många och viktiga sysselsättningar för skola och vettenskap så få ej Grannarne för öfrigt göra dig något besvär. Antingen torde Hr^{rar} Schmidt et Com. sjelfva ansvara för korekturet, eller ville du vara god utvälja någon som åtager sig att genomse det, (jag vet ej om det säges så, eller blott åtager sig korekturet) emot vanligt arfvode p. ark, som jag får erlægga.

Jag vill ej skicka något recommendationsbref med Grannarne. De få tala för sig sjelfva; men det skulle göra mig ondt om du ej vore nöjd med dem. Jag har skrifvit den boken af mitt fulla hjerta, och under inflytande af en sann Mskokännarinna, min goda, älskvärda fru Stina.

Du tycker kanske vid denna början att jag har samlat på mig för mycket folk. Men de gå undan efter hand sen de gjort ett tecken

(ehuru icke under,) och interessen samlar sig kring ma chère mère och Bruno, samt björn och hans hona, Serena, Patriarkerna och deras Guldrörlöpp göra en liten fridfull grupp för sig. Efter strid och äfventyr blir Bruno försonad med sin mor, vinner sednare äfven den behagliga Serenas hand, — Men hemligheten som hvilat öfver Brunos lif under de 17 åren af hans frånvaro blir i denna bok ej upplöst. Den har jag tänkt mig förklarad först i en liten bok som skall följa grannarne och heta Serena, och hvars scener och styl jag tänkt mig i egen ton och ganska olika Grannarne. I slutet af Grannarne tillkännages denna följd på ett litet muntert sätt. Slutet på Grannarne skall dock i många afseenden tillfredsställa den tänkande och kännande läsaren.

Vill du läsa ett litet bref från Agathen. Inga rese- och konstbeskrifningar läser man der, men väl läser man i en liflig och känslig Msko-själ, och jag vet att du håller af sådant.

Jag hade i förrgår bref från Charlotte. De hade då varit en månad i Rom, hon var full af förtjusning öfver hvad de der sett och njutit. I slutet af Juni tänka de vara åter i Christianstad. Min lilla kära Agathen! — Gud vet när jag återser henne.

Men här är skönt, — ty här är ensligt. Blott i enslighet lever jag fullt.

Gud välsigne min vän i sin verld och i sitt sköna viktiga värf.

Din

Fredrika.

220. Till Böklin.

Tomb d. 3 Juni = 36.

»Tala med dig!» Ja min godaste B. jag begär icke bättre, och skulle göra det oftare om du ej vore så tyst. Och månet ord talar jag äfven med dig som blott våren och den evige hör. Det är så; jag erfar sällan något intryck utan att i min själ tala med dig derom. I en bättre verld min goda vän skola vi ju lätt meddela oss till hvarandra äfven om »tungomålen återvända»? Huru mången känsla meddelas icke ren här i verlden utan ord, när icke tid och rum ligga i vägen! En innerlig tack nu för din Pingst-gåfva, för dina svar på mina frågor! De ha gjort deras vanliga verkan, de vidga min synkrets och föra mig djupare in i mig sjelf. I nästa bref vill jag bättre utreda hur jag fattat dem, och bättre förklara min fråga om Traditionen.

Ack min goda B.! huru längtar äfven jag efter solskensdagen, helgdagen som skall ge dig ro att utveckla dina vingar, och lyfta dig och andra uppå dem, och huru ond är jag icke på en styrelse som ej förstår en gång sitt eget väl! Men du hämnar dig skönt goda B. och — förlåt mig det B. — jag har nästan känt nöje af dina motgångar — ty det har lärt mig att bättre känna och hålla af dig. Låter icke detta fasligt illa? Goda B. du skall förstå känslan, och ordens mening och då ej vredgas på dem.

Du säger att du nu först insett orsakerna till mitt vistande i Norrge. Det är en sägen i Lewenhauptska släkten att allting har sina två skäl. Ack ja, icke blott två, utan ofta sju; och minst sju hade jag för min resa. Det viktigaste — ty det var grunden till alla andra, var det som jag sagt dig — ett obeskrifbart behof att finna mig sjelf, att få lugn och klarhet i själen. Gud ske innerligen läf, jag har funnit det och allt skall bli godt. Ensam kommer jag härefter att lefva; blott så får jag lugn, blott så kan jag lefva för meniskorne. Slutet i mitt nötskal skall jag äga en rik verld, och sårad och störd af ingen skall jag kunna blott välsigna. Jag har lemnat min mor och mina systrar, — och återvänder blifvande ej mer till dem. Men det skola de älskade ej veta. Gud välsigne de kära, goda! När jag skall skilja mig från den vän jag här har vet jag ej. Hennes vänskap och min hålla mig kvar. Vi ha nu snart lefvat ett år tillsammans och hvar dag varit lyckliga genom hvarandra. Vi passa ihop. Hon är en mycket egen slags meniska. Det kraftiga sunda förnuft, den enkelhet som tillhör folket, och det högvälborna som tillhör en hög rang eller kanske snarare vissa släkter innom samhällslifvets högre sfer, är på ett märkvärdigt sätt förenat hos henne. (men denna förening tror jag är vanlig nog hos utmärkta personer som kommit att sitta högt upp. Gud vet om ej den största natur och originalitet just utvecklar sig der?) Det renaste allvar bor på djupet af hennes själ, och deröfver spelar en oupphörlig lekfullhet som gör det hvardagliga lifvet till en succession af små komiska scener, ofta af den sorten som låta munnen le till ögats tår. Jag har knappast sett någon så fullt sig sjelf, och så väl vetande sin egen vilja, så litet frågande efter le qu'en dira-t-on? Mensklighetens väl ligger henne icke mycket om hjertat, men att göra allt för den meniska som hon håller af, att gå om så fordras i döden för den, det faller sig af sig sjelf för henne. Hennes mun har en mängd grofva talesätt, och den finaste grannligheten lefver i hennes hjerta och handlingar. Hon afskyr metafysik och öfverhufvud alla invecklade reflexioner som kosta möda att reda ut. Förstår man henne att läsa något sådant, blir hon ifrig, ond, uppgifven, tvingar man henne vänligt att fortfara, så blir hon verkligt illamående.

I sina egna talesätt eller med ett ordspråk, återger hon dock en annan gång törhända just den sanning hon ej ville eller ej kunde fatta i den filosofiska drägten. Men jag vill ej beskrifva henne, det lyckas ändå aldrig. Jag minnes ej om jag omtalat för dig historien om min bekantskap med henne. Den lär bättre känna henne än dessa beskrifningar.

Nu måste jag berätta för dig en liten händelse som gjort mig stort nöje. Jag har sett en fjäril krypa ur puppan. Det var en Nattsvärmare af det största slaget. Jag hade haft puppan i mitt fönster hela vintern, och min goda Fru Stina förifrade sig emellanåt öfver »det obegripligt ledsamma sällskapet». Härom dagen när jag satt och skref hörde jag en sakta sprakning i fönstret. Jag skyndade dit, såg i glaset der puppan låg på sin jord-bädd, och fick se en luden nacke som arbetade sig fram ur det spruckna skalet.

Djuret arbetade våldsamt, rullade sig, sprutade ut en brun vätska och var inom få sekunder aldeles befriad ur fångelset. Det såg besynnerligt ut. Kroppen var beklädd med en slags pels randad i vackert ljus-rött och svart. Lif och hufvud voro grå-ludna, fyra små vingstumpar dallrade på ryggen och hade ej minsta makt att lyfta den tunga stora kroppen. Hade djuret hittills varit stilla så blef det nu oroligt. Det fäktade utan rast och ro kröp och tullrade om. Vi satte den kämpande i en stor fyrkantig glaslåda, öppen åfvan till. Här sträfvade den oupphörligt till dess den lyckades att komma upp i ett af hörnen, der den med fötterne hängde sig fast på några små bleckbeslag. Då blef den stilla och vi märkte att vingarne började växa; äfven manövrerade den med en lång snabel som den än rullade opp än drog ihop. Vingarna växte omärkligt för hvar sekund, men inom tio minuter voro de öfver halfannan tum stora; först hängde de slaka som tygstycken, sen togo de hastigt spänstighet och bestämd form. Ännu stodo de uppåt som man ser det på dag-fjärilar, men på en gång skiljde de sig, svängde om, lade sig längs med kroppen, och nattens son stod nu der i munk-kåpa. Kroppens rödrandiga pels, samt de rose teinterna på de undre vingarna, voro öfverskylda af de stora dystert tecknade yttre. Och ändå voro dessa i sin art vackra. De mörkbruna skiftningarne voro klara och silkesmjuka, och den breda borden af silfverhvitt var så fin och prydlig. Fjäriln var ett barn af natten men af vår-natten. Nu började den åter att bli »ledsam» och Gr^{nan} S. att bli uppgifven på den, ty nu satt den åter orörligt stilla; satt så hela följande natten och äfven dagen derpå. Men om aftonen mot kl. 10 då Gr^{nan} S. läste högt, hörde jag ett svirrande af vingar, och ropade: »fjäriln flyger!» Riktigt; — tjäriln hade fått lif och svärmade om i sin glas-bur. Vi sågo att den åter kastat ifrån sig ymnig

vätska (det sista förmodligen af dess jordiska tyngd) och att den nu var mogen för friheten. Vi öppnade fönstret och flyttade glaslådan dit. Det var en sommarafton så skön lugn och mild som man kan tänka sig den; Hägg och syren doftade, Aftonstjernen speglade sig i det lugna vattnet. Fjäriln besinnade sig en stund, så lyfte den de stora vingarne och sköt ut rakt som en pil öfver syrenhäckarne i den lugna klara luften under ett sakta surrande. Jag kunde ej låta bli att följa den med ett fröjde-rop; jag tyckte det var så skönt så symboliskt, och i fjärilns befrielse firade jag alla Menisko-själar.

Jag var innerligen glad att ha fått se denna lilla tilldragelse så fullständigt. Den gaf mig så mycket att känna och tänka. Ren här på jorden så i det stora som i det lilla Mskolifvet finnes mycket som liknar fjärilns befrielse ur puppan, men huru mycket större och skönare är denna likhet för den färdiga själen i uppståndelsen bortom grafven. Jag har en vän — jag har ibland talt om henne med dig — en lidande olycklig varelse. Hon har mycket och länge kämpat och bedt, men krops-sjuklighet, underliga och djupt inrotade fåvitska egenheter ha verkat hos henne ett tillstånd gränsande till monomanie tryckande för henne sjelf och för andra. Evtigt vänder hon kring sitt mörka sjelf, plågas deraf och kan ej låta bli; — kasta det renaste frö i hennes själ af ömhet eller kunskap och det förvrides och blir en orm utaf; — ack det är synd synd med henne — ty mycken kraft, mycken kärlek, mången god gåfva ligger innom henne, men allt blef af omständigheterna tillbakaträngt och fångslat innom hennes bröst, och der knöt det sig slutligen i krampaktiga, förstörande ryckningar.

Och likväl klagar jag ej mer för henne. Ty sitt hjerta, sin vilja har hon verkligen under kampen renat, nu tyckes äfven hyddan luta till sitt fall. O huru skall det kännas en gång för henne, när hon får afkasta den sjuka kroppen och dess plågsamma nervösa tillbehör, det nät i hvilket hennes lif är fångat, och hon får flyga ut och andas i en vår-varm verld?! Jag tänker mig ej i henne någon ljus, leende Engel, så som jag tycker mig se Agathen en gång, badande i oförgängligt solljus. K. blir nog likt Natt-svärmaren ett allvarligt barn af vår-natten, men som sådan skön och fullt sig sjelf. Skapelsens mångfald, den rikedom af gestalter som vi beundra här i jordelivet upphör ju icke i en högre verld. Den blott förklaras der. Natt och dag, fröjd och allvar, tår och leende afspeglar och prisar den eviga kärleken den eviga skönheten. Så har du ju lärt mig min vän!

Jag känner ibland som om något nöje väntade mig, och när jag tänker efter så är det böckerne från dig som jag får afhemta hos Poppe. Brevfen skall jag läsa som man äter karameller. Hvad jag gläder mig åt dem och tackar dig innerligen. Att åter hålla uti

dina böcker skall bli mig en riktig fröjd. Ack om du brukade stryka under de ställen du tycker om så visste jag hvad jag företrädesvis skulle hvila vid.

Jag läser om några ord i början af mitt bref. De låta för ohyggligt, men goda B. du förstår mig ju? När jag sett dig öfvervinna det onda med det goda — då har jag sett glad upp till himlen, men när jag får se detta handlings-sätt belönadt äfven i yttre välgång, o då vet du väl att jag skall vara lycklig! Ingen B. skall efter Carolina hålla så sannt af dig som

Din
Fredrika.

221. Till Böklin.

Åter ett litet paket med grannar. En långvarig fluss och tandverk har hindrat mig att afsända dem förr. Snart hoppas jag kunna sända återstoden. Jag saknar mycket min goda B. att icke muntligen kunna samtala med dig derom och få dina råd. Att rådgöra skriftligen på detta afstånd är nästan omöjligt. Ett löst blad medföljer på hvilket jag skrifvit några ord att insätta i första brefvet; hvar, synes lätt, af första och sista orden. Pip-scenen som sedan följer synes mig litet stötande, om icke den på Fransiskas sida är motiverad af litet god tanke om sig sjelf, och några anspråk i följd deraf. Finner hon att alla meriter äro på björns sida, så har hon ingen ursäkt att förhäfva sig som hon gör. Äfven får jag nämna att jag tror jag glömde skrifva på tittelbladet: »Gr^{ne} eller bref af en ung fru.» För öfrigt vore väl bättre och ledigare sätta »Nyare Teckningar» etc än »Teckningar nya etc.»

Min lilla Agathe kommer troligen snart till Chstad. Var så god och låt henne få till genomläsning den del af Manuscriptet som ankommit. Hon har fått carte-blanche på att förändra ord och uttryck som stöta henne. En ren finkänsla vill jag ej sära.

Om några dagar tänker jag få se Christiania. Der skall min första vandring bli till Bokhandlaren Hoppe. Sedan vill jag skrifva till dig ett bättre bref än detta. Glöm icke

Din
Fredrika.

Tomb d. 26 Juni = 36.

222. Till Böklin.

Tomb d. 28 Juni = 36.

Ett recidif af de der jordens stora småplågor har fördröjt vår Christianiaresa. (Man måste betala sin tribut till klimatet här, och rummen med Jern-kakelungnar) Nu är den fastställd till i morgon bittida. Men dessförinnan måste jag tacka dig för det goda, vänliga, mig så kära bref som jag nyss emottagit. De sista orden gör mig så godt, så tacksam så lycklig, det är i dem hvad som lockar fram glädje-tårar och just derfore kan jag ej tala vidare om dem.

Din Geniuslära — så skönt sammanfattad i detta bref — tror jag mig ha förstått riktigt och innerligt. Att den måste bli min, känner jag ty är den icke förklaringen och stadfästelsen af den tro som varit liksom sammanväfd med mitt lif allt sen jag började tänka, den på en evigt försonande magt, på upprättelsen [af] alla fallna och suckande själar, på möjligheten äfven för den mest söndrade och sjunkne att förenas med ett gudomligt ursprung?! Har jag icke djupt känt genom den välgörande lyftning, den frid som följer på hvar fullbordad inre seger, att »den rätta kärleken till mig sjelf är äfven den rätta kärleken till Gud», då jag älskar mig i honom, älskar jag honom i mig och i alla andra! Hvad som ännu står mig emot samt huru jag vidare fattat din Genius-lära vill jag reda, och hemställa till dig vid lägligare tillfälle. Nu behöfver jag tala med dig om något annat äfven i anledning af några ord i ditt bref.

»Först när fienden hotar — säger du — söker man en fast position!» Det är så sannt min goda B. och i denna stund känner jag det djupt för mig. Jag känner att min litterära existens — just i det ögonblick jag bestämdt mig till en sådan — står i fråga, och att i denna stund gäller det för mig att stiga eller falla. Falla känner jag ej böjelse för, men stiga?!

Nu borde jag utföra med klarhet det thema till hvilket jag preluderat, jag borde ej sudda, ej sväfva, ej tatonnera, — allmänheten har rätt att fordra det, — du Böklin som ledde mig in i ett djupare och mera medvetet lif, har mer än någon rätt att fodra det, och du — min vän, — fordrar dock minst och talar mildast! Jag ser mig om, söker fatta mig och lifvet bli klar och viss, — och jag känner mig så långt tillbaka, så långt efter hvad jag ville och tycker att jag borde vara!

Låt mig framställa ett exempel, och försöka derunder att reda mina egna tankar eller törhända locka ur din själ någon af dessa ljustrålar som så ofta ha upplyst dem. Jag går till mina Grannar. värman, kraften, lifvet af mitt lif är tron på tillvaron af försonande makter som försköna och befria lifvet. Det är deras verksamhet jag ville framställa; (N. B. jag ville så, omedvetet medan jag skref dem, men sedan har jag sökt göra mig redo för hvad jag ville.) Med björn och Fransiska är jag nöjd, de lefva sig under glädje och sorg under hvardagliga tilldragelser in i en allt skönare förening; med Bruno och hans mor är jag äfven så. De andra grupperna äro alltför bleka säga alltför litet; jag är missnöjd med dem, men de ville ej ha sig annorlunda. Den öfverbildade kusin Stellan är nästan blott en Machin för att skjuta fram andra — bland annat chimären af tio flickor — det är ju icke bra? Men nu kommer det versta Neml. Bruno. Jag svärfvar i en slags oklarhet med honom. Jag vill säga huru ungefär jag tänkt mig honom och utvecklingen af hans lif. Du har af de senast afsända delarne sett skymtar af det chaotiska och motsägelsefulla lifvet innom honom. Annorlunda blir han ej i denna bok. Det är en passionfull oklar Meniska men som längtar till ett högre lif. Jag har tänkt mig hans historia så. Bruno har blifvit rik på handel — med Meniskor. Hans vilda kraft, hans njutningslust och tillfället, har vållat det, jemte den känsla af förkastelse och förbittring som det sista uppträdet med Modern lemnat i hans själ. En ryslig händelse — en historisk, — har väckt honom till besinning — sedan får han i Engelska parlamentet höra Canning tala för slafhandelns tillintetgörande (En af C. .s största och skönaste momenter) och begreppet om Menskoadel om medborgerlig dygd, vaknar mäktigt hos Bruno. Begäret till försoning blir hos honom allt djupare; mot detta strider minnena af hans lif och hans ännu egoistiska och oklara själ. Men intet kan lyckas innom honom, innan Modrens förbannelse blir bort-tagen. Medan han tvekande dröjer att fresta sitt öde, möter han Serena. Nu förstår han himmelen, och han vill rycka den till sig. Han vill äga Serena emedan han känner att blott en sådan maka kan förena honom med ett bättre lif, kan försona honom med sig sjelf; han vill det äfven emedan han älskar henne och vill ej vilja förgäfves. Af allt detta synes i denna bok blott det sednare, eller hans försoningskamp, man får blott ana förhållandet under hans förflutna lif. Bruno vinner, (och på naturliga och enkla vis) allt hvad han önskar. Sen han är vigd med Serena förklaras hans väsen af en ovanlig frid. Sköna och lugna melodier tona från Ramm, och tyckas säga att den felande och längtande ingått i försoningens gårdar. Här slutar boken i hvad som angår Bruno. Men så får det ej sluta med honom. Är det ej så?

Så har jag ej heller ämnat. Serena, den lilla bok som skall följa denna har till motto:

»Öfver Lokes hufvud upphängdes en etter-orm etc
Men hans maka Sigyn sitter hos honom etc.»

Bruno har brutit mycket, Nemesis såfver icke i den rättvise domarens rike och Brunos försoning är ännu blott skenbar. Hagar — en person som kommer fram i Grannarne men som du ej ännu sett, blir Brunos onda Genius. Hon har delat med honom brott och utsväfningar, och aflägsnar sig i slutet af Gr^{ne} Men med en hotande åtbörd. I Serena är hon återkommen. Hon hatar, hon vill hämnas. Bruno hvars samvete väkt till allt högre medvetande genom Serenas själs-renhet alldrig tigit, måste darra för att se sin maka känna hvad han brutit och förlora hennes sköna kärlek, han måste äfven darra för hennes och sitt barns lif. Hagar öfvar på honom ett förfärligt tyranni. Men Serenas ande stiger i den stigande stormen. Hon öfvervinner Hagars hat genom sin ööfvervinneliga kärlek, och viger in henne sjelf till försoning genom kännedom af Evangelium. Hagar hotar Serenas lif men offerar sig sjelf, och för henne blir likkistan som ma chère mère beställt för sig. Serena vet nu allt om Bruno, men

»Pourquoi fit-on l'amour si son pouvoir n'affronte
et la joie et les pleurs, et la haine et la honte?»

Ett högre ljus lyser dessutom Serena, hon går in i hans lidande och bär det med honom; och slutliga försoningen? Den förmögenhet han vunnit på en vanlottad msko-klass, skall användas just för densamma. Serena följer sin Man i landsflyckt, och i ett lif af försakelse. Idén med den försonande qvinnan är vanlig, — slutet låter öfverspändt romaneskt, och likväl — hvad annan försoning är i ty fall tänkbar? Nödvändigheten att tillfredsställa den moraliska känslans fordringar, formen af den lilla romanen, samt vissa ljusmomenter locka mig att skriva den. De yttre händelserna bli så lätt som möjligt vidrörda, det inre lifvet blir det förnämsta. Emedlertid blir dock denna episod alltför litet hvardagslif, och det är något i den som icke behagar mig. Jag men jag har skrivit inpå sena aftonen, och i mörkret, jag måste sluta.

Som du uppgjort min affair med H^{rar} förläggare är jag fullkomligt nöjd, och tackar dig innerligen för den del och det besvär du vill ha godheten öfvertaga dervid. Hjertas upplaga var stor 1500 exempl.

Skulle H^r Schmidt et comp. vilja låta större delen af mitt Arfvode stå inne i deras rörelse såsom lån vore jag mycket nöjd härmed. Dock derom framdeles.

Din Moore vill jag läsa och besinna med hela det interesse som de frågorna nu ha för mig.

Förlåt förlåt min slarfskrifning öfverse med glömda strek och prickar och förstå ändå

Din lilla
Fiken.

Gud välsigne min goda C^{na}! jag håller af henne.

223. Till Böklin.

Christiania d. 3 Juli = 36.

Jag kommer ifrån »Krogs-stötten», och har der haft en glad stund. Derföre känner jag behovet att tala med dig min goda B. Jag ströfvade ensam ut i staden på Söndags-morgonen, lät någon visa mig vägen till Krogs-stötten och blef sedan ensam der. Till förnämsta författaren af Norges konstitution reste Medborgerlig tacksamhet detta Minne. Det ligger något utom staden hvilken man ser på ena sidan; på den andra ligger en rik dal beströdd af lyckor (lyckligt namn på små landtställen) och begränsad af skogvexta dystra höjder. Nu stego svarta hotande åskmoln upp öfver dessa. Helgdagsklädda barn och fruntimmer vandrade här och der i det gröna. Det var högtidligt ute och högtidligt i mig. Monumentet är af Jern, enkelt och vackert; inskriften säger mycket, utan prunk. Vid pelarens fot ligger ett Lejon med tassan hvilande öfver en hillebard. Det ser sig om med ett eget uttryck af fromhet och vrede och tyckes säga: »lemna mig i fred eller!» En stor vit fjäril flög dansande kring monumentet. Lärkan sjöng deröfver sin evigt unga sång.

Sådana stoder min goda B., som icke smicker, och flärd men sann tacksamhet upprest äro dock sköna. Man ser dem icke utan att orden: samhälle, fädernesland, Medborgare kännas i hela deras djup och heliga betydelse. De fästa vid jorden, de höja mot himlen. De äro viktiga för Vandrarne på jorden, men för anden som de föreviga der, och som ren gått till sin faders hus, ha de väl föga eller ingen betydelse. Jag tänkte så under det jag stod ensam vid stötten och såg ut öfver det sköna landet; och jag tyckte det var skönt och lyckligt att under sitt lif verkligen kunna fullborda något. Kr. lär ha varit ovanligt långsam, och arbetade med stor svårighet, — men han ville alltid ett, och han utförde ett stort verk. Ovillkorligt bad jag ur mitt rödda hjerta vid monumentet om »fullbordan» för mig och för

flera. Äfven i mitt bröst hvilar ett thema, fullt af lidande och försoning. Mätte jag lyckas att utföra det, och sedan en gång der uppe se ned i tröstade och stärkta Meniskohjertan!

Vi kommo hit för tre dagar sedan. Utsigten ifrån Ekebergs-baken strax äfvanföre Christiania är öfverraskande och stor. Jag tyckte mig i den se en bild af hela Norrge. Inga palatser, inga enstaka storverk som rycka till sig uppmärksamheten,*) men en oräknelig mängd små lyckor som likasom strömma ned från bergen, fylla den stora slätten, och tränga sig allt tätare tillsammans mot hafvet, såsom sökte de vid dess bräddar lyckan. Så ser Christiania med dess omgifning ut. Det är ett stort borgarsamfund, der hvar har sin boning sin trädgård sin Comfort. När vi kommo in i staden var der mycken rörelse, men som Gr^{nan} S. anmärkte »en ful rörelse» kärror, lass med matvaror, gummor med fisk-korgar o. s. v. Den stora Borgarboningen kan vara god; intressant är den ej, den ger en enkel föga rik tafla. Men jag tycker det kunde vara annorlunda, och kanske blir det. Man förebrår Norrge hvad man förebrår förenta staterna, en alltför uteslutande riktning på det materiella, och brist på ett högre, andligare lif. Man säger äfven att detta ej kan uppstå der lifvet blir så stadat ordnat och smått. Är det så? Jag undrar! Kan icke ett innerligare ett andligare lif än någonsin, uppstiga just ur den jordiska ordningens sköte, och göra af familie-lifvet ett lika högt som stilla och lyckligt lif? Söker ej tidens ädlare tendens just att tillvägabringa detta? Är det blott i striden och under tvångets jern-sporre som krafterna kunna i jordelifvet utveckla sig stor-artade och sköna?

Jag har mycket besökt boklädorne här. Dina böcker äro troligen nu ankomna, men jag kan ej få dem medan jag är här. Jag har köpt några som göra mig stort nöje. En af dem är af en Sekreterare hos Göthe (Ekermann) och innehåller dennes samtal med den store Mannen, yttranden af Göthe öfver mångfaldiga ämnen m. m. Denna bok är mig i denna stund en ovärderlig juvel. En annan med den enkla titeln Tagebuch är af samma Bettine Brentano hvars brevexling jag får af dig, den räcker bortom Göthes död, och innehåller utgjutelser, tankar, fantasier, som evigt lifvas af och vända sig kring samma Sol neml. Göthe. Skriftsättet bjöd mig i början emot, (ty falsk exaltation begagnar så ofta ett sådant,) men lifvet intog mig och rörde mig slutligen i hjertats innersta. Lycklig lycklig den som så älskar ett sådant föremål! Dess väg är klar dess väsen harmoniskt. Jag har haft stunder tider af sådana känslor, men de ha upphört. Var det

*) Men det kungliga slottet som är under byggnad får genom läge och storlek en verklig herrskare karakter.

mitt fel eller deras som jag tillbad? Men alldrig har jag erfarit en högre en lycksaligare känsla än just denna dyrkan som intet begär annat än att dyrka. Lyckliga Bettina! Göthe framstår i denna bok i en underbar och älskvärd skönhet. Sådana ord som dem han säger till Bettine, ja, de kunna trolla till sig en själ! Lyckliga, nej Saliga Bettina! här och i evighet har hon sin plats, evigt sitter hon vid Göthes fötter, lyssnar till honom, ser upp till honom och saligöres af hans blick.

Jag har äfven genombläddrat en bok af Heine über die Romantik. Jag blef förvånad; jag hade ej förr läst något af denna författare. Skön eldig styl, men hvilken afskyingifvande Galla! och hvilken inre tomhet i hela åsigten af lifvet! Min goda B. kan man nu mera på allvar mena så der? Drifver icke begär till besynnerlighet och uppseende sådana pennor? Må man ej säga om Heine, som Wergeland om sin antagonist Weelhaven: »Han gör som racketten, han puttrer för att komma opp.»?

Tomb d. 9 Juli. Åter i mitt goda lugna hem i mitt »fågelkamere» vill jag sluta mitt bref. Om aftonen samma dag jag skref dig till i Christiania, gick jag ned till hamnen; en stor mängd folk af alla klasser hade samlat sig der för att afvakta Ångfartygets ankomst. Man spatserade fram och åter på de långa bryggorne, det var lifligt och gladt. Jag såg inga vackra ansigten men många täcka, de flesta hyggliga röjande något godt och humant. Blott två fruntimmer förenade med en grannare klädsel, ett anspråksfullt väsen och tycktes vara sysselsatta med andras blickar på dem. När den dundrande sjö-draken kom skjutande framför sig en massa af hvit fragga, fylldes sjön af små båtar med folk från stranden, och vimlet på bryggorna blef allt lifvigare.

Jag följde i spåren, några vandrare upp på fästningens vallar. Der voro promenader och sköna träd. Jag gick rundt omkring fästningen. Öfverallt de herrligaste utsigter; hafvet, gröna öar med vackra lyckor, skogvexta och dystra höjder, längst bort blånande berg, sjön full af små segel och båtar, rundt omkring mig trefligt vandrande meniskor, vackra barn, välklädda och välvexta fruntimmer, ett sorl af glada röster, och öfver allt detta en klar himmel, en skön aftonsol, — jag tyckte om den stora borgar-boningen. Jag tyckte att frid och glädje kunde trifvas der.

Dagen derpå reste vi ifrån Christiania. Hvilka ohyggliga backar i Norrge! Och hvilket geni är ej Hermanson (Gr^{nan} S...s betjent) på kuskstället! Han blott talar med hästarne och de förstå honom. Vi fara utan stängsko och gaffel och det går förträffligt. Om aftonen drucko vi the och souperade hos Gr^{nan} Wedel som badar på moss.

Denna Fru känd som det mest behagliga och belevade fruntimmer i Norrge är verkligen oändligen treflig, och har det oskattbara sätt att vara som sätter folk à leur aise. Samma måste man säga om den goda, glada håf-fröken Haxthausen; dock utmärker den förra sig mer genom en fulländad verldsbildning, då den sednare behagar framför allt genom en ren och frisk natur. Af dessa två hörde jag till min bedröfvelse, att de små lyckorne som oftast äro olyckor för deras ägare. Christianiaboarne, sade de, åka dit ut men krypa tillbaka. De ruinera sig genom en lyxfull inredning m. m. som de kosta på dessa landställen. Äfven sades att prunk i möbler, kläder och mat på några år mycket tagit till, äfvenså högmod, borgar-högfärd, skryt och prål med denna jordens fåfänglighet.

Just nu kommer hit underättelsen att konungen upplöst Stortinget och att en stor bestörtning råder i Christiania. De som nyligen så mycket pockat på folksouverainiteten i Norrge måste bli något slagna. Jag förstår mig ej på dessa saker, och har ej tänkt på att göra mig redo för förhållandet emellan nuvarande regering och folk. Men jag har haft tillfälle att på nära håll se huru oändligt småaktig en viss stor och god man kan vara, huru spökrädd för alla nyheter allt som liknar opposition, tagande för en personlig förolämpning åt sig hvar äfven obetydlig yttring af tidsandan. Men jag tycker å andra sidan — emellan oss sagt — att de här Norrmännen äro bra pockande, bra egenkära på sig, och bra småaktiga i deras opositionsanda mot den som de ha mycket att tacka för. Men det vilja de ej erkänna. Emedlertid råder nu en stor förfärelse och spänning här, och tidningarne yttra sig i starka ord.

Snart hoppas jag få dina, mina kära böcker. Bokhandlarne i Ch . . . a voro litet konfusa. Hvad jag gerna ville tala med dig om de Göthska samtalen! De lifva mig på månet vis, men tillfredsställa ej. Här en stor, herrlig tanke, der åter en som, men jag hinner ej skriva derom nu. En annan gång mera från

Din
Fr.

224. Till Böklin.

Tomb d. 31 Juli = 36.

Ännu ett paket med grannar! De ha dröjt länge. Jag har varit håglös med dem. Det blir väl ett litet häfte till. Sen slipper jag det folket. Jag håller dock litet utaf dem. Min godaste B! huru gerna ville jag du skulle göra det äfven. Jag vill nu säga ett par ord till

om Bruno med hvilken jag ingått en slags försoning sedan jag vidare besinnat honom. Jag har tecknat denna karakter utan kärlek, och likväl måste jag finna den högst naturlig. Dämoniska makter beherrska Brunos själ, sedlighetskänslan är i sitt gryende, därför oklar och underkastad återfall, den bättre viljan äfvenså; förmågan att älska, och sträfvandet, ell. längtan i hans själ, äro ljuspunkterna i den, de goda Englar som bereda hans högre försoning. Få nu se, när du min goda B. får slutet af Manuskriptet, (som jag hoppas snart kunna sända), om du billigar den åsigt som vill inlysa mig med afseende på honom. Att han alldrig kan bli rätt lycklig, äfven förenad med Serena, ser man ren i Grannarna, men de fridfulla melodierna från Ramm antyda dock att han ingått i försoningstillstånd; »Necken sjunger och spelar åter, ty han vet nu att han kan bli salig!» (Att meniskor sådana som Bruno blifva ofta först genom en huld maka fästade i det goda veta vi.) Jag ville lemna Bruno här.*) Hvarföre icke min goda B? I historien om den förlorade sonen, är ingen fråga om straff. När han återkommer ångerfull (och sålunda och genom de naturliga följderna af sitt fel bestraffas) mottages han af fadern med kärlek och glädje. Att Hagers figur står hotande i fonden, att likkistan liksom väntar sitt rof, vid slutet af denna bok, skadar törhända ej, och behöfver ej vidare utförning; ehuru detta sätt att icke sluta, något närmar sig Hr Almqvists besynnerliga Esthetik. Men annat är dock att lemna bisaker eller att lemna hufvudsaker utförda. Kommer nu an på om Hagar och likkistan få anses som bi-saker. Skulle du min goda B. finna någon större förändring i boken af nöden, och detta föranleda återsändandet till mig af ett, ell. fl. häften Manuskr. så ber jag dig skriva upp kostnaden därför på min räkning. (så äfven med trälinnan.) Du min goda vän skall icke plikta för det jag gör dumheter. Jag längtar få Grannarna ifrån mig och sen få tala med dig om interessantare ämnen.

Jag fick härom dagen ett par numror på en gång af Litteraturtidningen (som jag håller först sen jag kommit till Norrge.) N. 27 hade en recension af Geijer öfver Ansgarius. »Goda, sköna Geijer!» tänkte jag dervid. Visst är att den mannen har blickar och ord som genomtränga och upplyfta själen. Mången gång likväl när jag skärskådar hans ord, tillfredsställa de ej. Så äfven nu i vissa afseenden. Så t. ex. tycker jag han med orätt kallar snille hvad som är blott talang. Det förra neddrages derigenom. Sedan gör hans missför-

*) Och ej såsom först var min afsigt fortsätta Grannarna genom Serena, utan alldeles afskeda denna något oformliga idé.

stånd af tidens anda och sträfvande, mig ondt. Huru kan detta musikaliska öra så förblindas af instrumentenas buller att det ej hör orden »Meniska! Individ!» som harmoniskt genomgå den stora Symfonien. I nästa Nummer såg jag någon uppresa sig mot Upsala puissancer och särdeles mot »Studier till Philosophiens historia af A». »Det är Böklin!» tänkte jag. Och jag var glad deråt, så som jag är, då jag tror att en högre sanning gör sig väg mot en ensidigare uppfattning. Det var med verklig förvåning jag i nästa nummer, vid Artikelns slut, såg ett annat namn. Jag tyckte mig ha känt igen ej blott dina åsikter, men äfven ditt sätt, ditt språk. Herr S...n. vare nu hvem han vill så tycker jag hans artikel talar om en mäktig filosofisk ande. Jag är dock långt ifrån att kunna fullt fatta kraften af hans kritik, och denna sats, att Gud kan af Meniskan på jorden fullt begripas, begriper jag ej. Men jag sätter felet hos mig.

Jag har i sednare tid börjat läsa i A...s bok. Hans förklaring af Schellingska filosofien har innerligen gladt och tillfredsställt mig som sådan; det är, utom hans föga filosofiska polemik mot Liberalismen, förnämligast hvad jag läst af boken.

Vi fortfara här att ifra mot storthingets upplösning, mot regeringens åtgärder, vi stämma för krigsrätt Statsministern o. s. v. Besynnerligt nog ha alla enskilda norrmän som jag hört yttra sig i dessa saker, varit mot Storthinget och för konungen. Jag är yr i hufvudet af tidningarnas för och emot. Gr^{nan} S. har tagit sitt parti och säger att hon alltid håller med den som skrifer sist. Jag håller mig fast vid tvenne punkter 1mo att ordet folk-souverainitet är oriktigt användt då intet starkare kan finnas för en fullkomlig Demokratie 2° att Kungens proposit. om att få större makt i vissa saker, äro okloka och stridande med tidens förnuftiga anda. Du ler väl min goda B. åt dessa försök att politisera. Du må gerna, gerna le åt dem.

Gr^{nan} S. påminner mig att be dig om något som hon (och jag äfven) mycket önskar, d. ä: upplysning om huru det gått med Bergmans skol-process; om han eller Hamiltönerna ha vunnit?! Det sednare synes mig dock ej troligt.

Dina böcker ha ännu ej ankommit till Christiania. Jag längtar efter dem. Äfven skall jag efter grannarna, med riktigt nöje omarbete trälinnan, och tackar dig så uppriktigt att du hämmat hennes fart ut i världen. Huru skönt att ha en klok vän! Jag har varit mig sjelf otrogen i det första slutet af Kumba, men angående det som skall bli, måste jag ännu en gång tala med dig.

Gud välsigne min vän och hans hem!

Fr.

Jag skrifver till mina systrar i dag på Christianstad. Nu åtminståne hoppas jag de äro ankomna dit.

225. Till Böklin.

Tomb d. 17 Augusti = 36

Det var då så som jag anat! Jag har nu med tårfulla ögon setat och betraktat ditt barns hårlock. Välsignelse öfver den lilla! Mätte lifvet bli henne så ljuft som hennes hår är vackert och silkesmjukt! Mätte hon göra dig så mycken glädje som hon skall bli lycklig genom dig. Öfver detta barns födelse vill jag glädja mig, ty ett klart och kärleksfullt öga hvilar öfver henne. Hon skall icke känna lifvets mörker och motsägelser, själens fattigdom. Hemmet skall ej bli för henne ett trångt fängelse. Lycklig hon! Framför min innerliga hälsning och lyckönskan till den unga modren. Om du så vill — omfamna henne för mig; jag ville kunna göra det sjelf! Hvad du min vän, känt, tänkt och lefvat under denna tid, förstår jag väl. Att i hvardagliga lifvets händelser uppfatta den djupa mening som de ofta hafva, förstå så få; men huru skönt och rikt kunde lifvet blifva om man gjorde det! Då skulle man äfven mindre resa och mera blifva i sitt hem.

Tack min innerligt goda B. för dina reflexioner öfver Norrge. Jag vill väl besinna dem och nästa gång skrifva åtskilligt mer som jag förnummit om tillståndet här. Nu vill jag tala några ord om Grannarne. Sista häftet afgår i dag, och nu som vanligt sen jag lemnat mina barn ur händerna blekna de bort till matta skuggbilder. Dock bleknar icke allt i Grannarne, vissa figurer och scener stå liffulla kvar för min blick, men — — se här det tokiga, det ledsamma, det är bitar och intet helgjutet. Somt gör sig af sig sjelf, annat skapar sig omöjligt icke, jag må vända det hur som helst. Kasta bort, min goda B., det der magra odödlighets-samtalet; och gerna kunde de små otäcka bitarne öfver konst och natur följa med. De stå der för att ge någon betydelse åt de båda famillierne; (som jag hade gjort bättre att alls icke befatta mig med.) Kärleks-scenerne mellan Br. och Serena äro mera uppskrufvade än sannt passionerade, jag känner det, ty jag har förlorat sinnet för sådana. Brunos bref är — i mitt tycke — det bästa, och målar på en gång hans kärleks kraft och egoism. Angående fortsättningen af Grannarne har jag åter ändrat mig. Jag tycker nu en sådan är nödvändig, och vill längre fram sända dig en prospectus och några scener af det lilla bihanget. Mu-

sikbitten är af mig, men öfversedd af musikderiktör Lindblad, så att den är riktig. Efter Grannarne vill jag ge ut Trälinnan. Sedan vill jag vänta och mogna, länge mogna. Mina brister plåga mig. Jag känner äfven att jag bör inskränka mig till mindre stycken och färre personer. Det skyntar för mig bilder sannare, innerligare än dem jag hittills tecknat mångfaldiga, mångsidiga, — men förklarade i det Ena som du lärde mig förstå. (O haf tack, tusengångar tack därför!) Jag vill betrakta dem, jag vill tänka, teckna, men icke trycka på länge. Om möjligt, skall jag bli färdig, och ej mer tråda fram blott försökande.

Min goda Fru Stina reser i morgon till Sverge för att råka sin gamla mor, och jag kommer att några veckor lefva som Eremit. Då vill jag mycket läsa, (Ack om de der böckerna ville komma!) och skrifva till dig om åtskilligt jag längtar att reda mig med.

Adiö goda, goda, B. Gud bevare dig och de dina.

Din
Fredrika.

226. Till Böklin.

Tomb d. 27 Aug. = 36.

Du som så ofta haft tålmod med den förhastade Fredrika, min godaste B. haf det äfven denna gång då jag söker förbättra ett förhastande, ehuru jag derigenom kommer att förorsaka dig en fördubblad möda. Min goda B. låt upphöra med tryckningen af Grannarne! Ett bref öfver dem som jag fått af Agathe har bestämt mig till att återtaga dem och smälta om dem för att söka rena dem från obehörigt slagg innan de komma ut i verlden.*) Jag inser väl svårigheterna vid saken då tryckningen ren är så långt kommen, jag känner isynnerhet den stora svårigheten som uppstår för mig vid att tillvägabringa en reform med mina herrskaper men jag känner att den bör ske, och vore jag värd den godhet man visat mig, vore jag värd din omsorg B. om jag skydde möda för att söka tillvägabringa något bra och helgjutit? Att Herrarne vid boktryckeriet skola få fullständig ersättning för den kostnad som detta mitt förfarande kan förorsaka dem, kunna de lita på, antingen genom en ersättning i penningar, om icke Grannarne komma att tryckas, eller genom nedsättning af priset för Manuskriftet i fall jag lyckas att skapa om det till

*) Personer och detalier skola dragas in.

nästa vår så att det i fullbordad gestalt kan flyga ut i världen. Vill du min goda B. ställa denna sak med h^{arne} och låta mig veta dess resultat, kostnadsförslag, o. s. v.! När Herrarne göra någon afsändning af böcker till Christiania torde jag kunna erhålla mitt Manuskript åter, samt ett ex af hvad deraf är tryckt, alltsammans under adress till Bokhandlar Dahl Christiania, som fortskaffar det till mig. Förlåt mig min goda B, att jag gör dig detta besvär, förlåt mig att jag ej skrifver bättre och ej besinnar förr; gör med Grannarne som jag bedt dig, och haf ändå godt hopp om

Din
Fredrika.

Om min lilla Agathe ännu när detta kommer skulle vara i Christianstad så var god låt henne få ineliggande lilla billett. Skulle hon vara rest, så bränn upp den; jag har dessutom skrifvit till henne på Årsta. Innerlig helsning till din C. . . a och kyss till den lilla!

Något säger mig att du min goda B. äfven skall vara nöjd med detta mitt omstöpningsbeslut, och det stärker mitt mod. Snart om annat än det otäcka Grannpaket!

227. Till Böklin.

Tomb d. 4 Sept. [1836]

Jag är så ängslig min goda B. att du blir alldeles uppledsen vid mig och mitt verk! men jag måste säga dervid som den Amerikanske Incas på sin glödande kålbädd: »tror du att jag ligger på rosor?» Det kännes i sanning odrägligt att vara så långt ifrån den som man så väl behöfde tala vid, och att icke veta hur man skall bära sig åt för att ställa det bra. Agathes sista bref visar mig hvilka stora svårigheter uppstå vid att hålla upp med tryckningen, och jag hade väl ej rätt besinnat det*) då jag skref derom. Emedlertid min godaste B., se här hvad jag nu föreslår och ber dig se om det låter göra sig. Af medföljande scener skall du se hvad jag tänker lägga till trälinnan. Att den genom dessa skall bli helgjuten och bra tror jag. (och tackar dig innerligen därför.) Jag ville be Tryckeri Hr^{ne} sluta opp med Gr^{ne} och låta mig få dem igen efter hvad jag förra gången skref,

*) samt att det skulle förorsaka tryckeriherrarne en kostnad som jag ej nu kan med penningar ersätta.

men i deras ställe taga trälinnan. De skola ej nu ge mig något för den, men inkomsten af den skall först ersätta den förlust som uppskofvet och förändringen med Gr^{ne} kan förorsaka, och om något blir öfver sedan detta och deras skäligen vinst är i ordning så kunna de gifva mig hvad billigt är. Men detta är ett lappri nu; hufvudsak för mig nu, vore om Trällinnan kunde köpa Gr^{ne} fria. Agathe var så missnöjd med dem att det gjorde mig ondt, och jag är helt ängslig för dem. Om du min goda B. ville så fort du får detta återsända mig Trälinnan*) (ty det utkast af piesen jag har kan jag ej rätta mig efter), så kunde jag inom få dagar ha den i ordning, och jag tror den skall bli bra, ty jag har nu bra gjort mig hemma både i dina tankar öfver den och i Myth-läran. Att få den hit och tillbaka skulle vara en sak af 14 dagars tid. På andra fjorton dagar kunde den lilla piesen vara tryckt och Förläggarne kunde då i god tid få den till Stockholm; och jag finge sedan i allsköns ro reformera Grannarne under nästa vinter.

Jag undrar om icke Tryckeriherrarne Grannarne och jag skulle alla vinna derpå. Min innerligt goda B., tänk på detta och se om det kan göra sig. Jag ville det gerna. Trälinnan är visst något mycket bättre än Gr^{ne} i deras nuvarande något lösa skick. Nu lägger jag med förtröstan den saken i din hand. Går det ej an att ta trälinnan såsom lösen för Gr^{ne}, så må då de sednare gå sin gång, och de ändringar göras som Du och Agathen föreslagit, neml. H. . ska visiten må komma bort, och i följd deraf talet om Mostrarne, döda och lefvande; L. . s., m. m. En liten bit om Caffekalaserne bifogar jag här som kunde sättas in i stället (eller rättare kvarstadna) för det som tages bort. Likaledes må det ledsamma odödlighetssamtalet såsom sagt är gå ut. Ett par små ändringar för de sista häftena skall jag sedan skicka. Ack det der afståndet! Och — ännu en bön: Min goda B! ändra så litet som möjligt! Om icke det är alltför rasande så låt det vara; (litet rasande får gå.)

Ser du! Jag vet nog att hvad du gör är det alldrarättaste; men mitt eget slarf passar ofta bättre min sort, än en annans riktighet. Man har sagt mig att jag med full rättighet kunde sätta »Nya Teckn.» äfven på dessa; och går det ännu an för tryckningen, så tror jag att det vore bättre än »nyare». Ack! måtte framför allt det föreslagna utbytet gå an, och jag återfå mina vilsefarande får! Så illa kan jag ej tro om dem som Agathe,**) (hon tycker likväl om åtskilligt,) men

*) Äfvensom de scener som här nu medfölja.

***) Och tycker att mycket i dem är af det bästa som jag skrivit, och så tycker Gr^{nan} S. . . m med.

i alla fall känner jag att de äro mycket ofullkomliga; och jag kan ej säga min goda B. huru ondt det gör mig att finna mig så bristfull och att derigenom göra dig (som nog dessutom har mycket att sköta) möda och ledsnad! Jag vill bättra mig!

Din
Fredr.

Var så mycket god och låt Agathen, om [hon] ännu är i Chstad, få ineliggande billett, hvarom icke, gif den åt lågorna.

228. Till Böklin.

Min goda B. se här ännu ett par små bitar till Gr^{ne} ifall de skola resa ut i verlden. Törhända skall jag ännu (i tyfall) göra litet vid episteln till mina döttrar, samt vid Fröken Husgafvels tal vid tableauerne — om du så tycker.

Jag är ännu ensam på Tomb, och lefver som en klostersisters. Jag äter allena, går ut i parken genom en bakport skuggad af åldriga fläderträd, till hvilken jag ensam har nyckeln. Jag studerar Finn Magnusen och Göthe, särdeles i hvad som angår lifvet efter döden, eller rättare, sjärens art och lif. Du med dina åsigter är dervid beständigt närvarande. Jag ser märkvärdiga sammanträffningar mellan forntidens tro och nutidens spekulativa läror. Jag längtar få det der så redigt i mitt hufvud, att jag kan teckna upp för dig, de utsigter som din Genius belyser.

Jag längtar att få ett ord ifrån dig, ett ord som säger mig att du och de dina finna sig väl, ett ord till tröst öfver Gr^{ne} och ett som säger mig att du icke är alldeles uppledsen vid

Din
Fredrika.

Tomb d. 7 Sept. = 36.

229. Till Böklin.

Tomb. d. 13 Sept. = 36.

Jag låg nedgräfd i forntidens mythverld och historia. (Eddorna.) Nu fick jag ditt bref af d. 8de och dykar mig åter upp i hvardagslifvet. Min goda B., du har väl vid denna tid fått ett bref som jag skref otta dagar efter det förhastade om tryckningens upphörande,

och i hvilket jag lade Grannarnas öde i din hand. Som du nu afgjort det är jag tillfreds, och vill söka förändra sednare delen så att den bättre förnöjer dig. En sådan förklaring af Brunos väsen och lif samt försoning med och genom Serena som du antyder har föresväfvat mig länge, men jag har ej mäktat bringa den till klarhet. Nu vill jag sätta all min förmåga på att i denna bok tillvägabringa en sådan; och önskan att göra dig till viljes måtte väl skaffa fram denna själfsvåldiga spiritus som jag har så litet egen makt öfver; och som ibland hoppar ifrån mig då jag behöfver den som bäst. Du har rätt min goda vän. En vesentlig förbättring kunde jag ej åstadkomma. Jag har sednare känt det och äfven skrivit det till Agathen och upprepar här de ord jag sade till henne: »Jag håller med dig att de der Stålmårks, v. P...s, äfven Petters, vore bättre borta; men jag kan icke anse detta som något vesentligt. För öfrigt kan jag ej vara rätt orolig för Gr^{ne}. Jag har själf varit djupt skakad vid de scener jag skildrade, jag har gråtit vid de tårar jag låtit andra fälla. Är det nu så att boken är svag så är äfven min själ mycket försvagad. (Men — — detta är väl möjligt; ty mycket sker inom Mskan som hon ej vet af och ej kan hjälpa). Likväl kännes det ej så.»

Medan Gr^{ne} gjorde sig i mig, hade jag en underlig och stor fruktan för att dö. Jag var nästan rädd att gå ut blott af rädsla för något olycksfall. Det förekom mig som om en hop folk skulle bli ihjälslagna med mig som jag hade att svara för. Men sen denna compositionsfeber var öfver, var äfven min dödsfruktan borta och sedan och nu tycker jag att en stilla död här, och i min väns armar vore mig ljuflig och kär. Dock ville jag gerna derförinnan fullborda något — och derom vill jag längre fram utförligare tala med dig.

Tack min goda B. för det du återsände sjunde häftet och ger mig tillfälle att söka förbättra mitt arbete.*) Huru oklar, osäker, ofärdig är jag ej! Blir det någonsin annorlunda? Jag vill nu vänta och mogna. Men när jag får mera ordning, mera klarhet, då kanske är min smula eld förkolnad. Och jag blef väl endast ämnad till en skizze, som alldrig blir fullfärdig; en bön utan Amen; men färdig eller ofärdig, i glädje som i sorg, här och härefter, är jag din tack-samma, din

innerligt tillgifna

Fredrika.

*) Jag ville nu ställa det så att intet slags efterspel af Gr^{ne} blir nödvändigt. Serena med några starka ljus och skuggpartier skulle dock i flera afs. endast ha blifvit en imitation af Trälinnan. Den förra må då gå upp i rök; den sednare hvila sig tills vidare.

230. Till Böklin.

Tomb d. 22. Sept. = 36.

Då jag fick ditt sista bref min goda B. var den önskan du der uttalar ren fullbordad. Bruno och Serenas karakterer hade »afslöjat sig för hvarandra, och de stodo förklarade och förenade i kärlekens ljus». Den vink du gaf i ditt förra bref var mig tillräcklig, och i en blink var sjunde häftets innehåll förvandlat, allt mörker upplyst, Hagar död, och läsaren (i min tanke) försonad med Bruno och bokens utgång; Grannarne skola ej mer återkomma. Jag skall nu alldeles skrifva om det sjunde häftet, men hoppas ändå att det inom en månad skall åter vara i Chstad, ty oakadt betydliga tillägg, komma så stora indragningar att ske, så att häftet nog blir mindre än det var förut. Vattenliljan kommer äfven att gå ut, och det var just ingen skada på den bleka blomman. Huru mycket tackar jag ej dig du min goda B. för denna (såsom mig nu synes) vesentliga förbättring af boken! Så vida blott har jag afvikit från din åsigt, att förklaringen först sker efter förlåfningen. Mer vill jag skrifva om saken när jag sänder häftet.

Men enständigt ber och begär jag å nyo, att intet af mina ord och uttryck i Manuskriftet må ändras och andra sättas i stället, så vida det icke är för gramatikaliska fel, eller för missskrifnings skull. Gör det icke min goda B. om du icke vill göra mig riktigt olycklig! Ingen karl-hand, om den än tillhörde en Plato eller Cicero eller sjelfva Aposteln Paulus, kan förändra fruntimmersbref ell. uttryck utan att vanställa dem.

Agathens utstrykningar hade jag ingenting emot; de voro bra. För öfrigt har äfven jag tagit ma chère mère i försvar mot henne, och skref ren i mitt första bref till henne: »Ma chère mère är litet »intraitable» och tänker behålla sitt »böfveln», sina ordspråk och fasoner, ehvad man må tänka eller tycka om dem. De andra personerne äro medgörligare» etc.

Agathes anm. till mig, gällde dessutom nästan icke alls ma ch. M. utan blott »det myckna lösa folket», samt nu sist det otillfredsställande slutet; Brunos outvecklade karakter o. m. som hon tyckte i likhet med dig.

Det är en dårskap att låta trycka något på så långt afstånd ifrån sig, och en desto större dårskap då man i många delar är så ofärdig och haltande som jag. Jag går för ensam på min väg, och derföre fastnar jag lätt i buskar och snår. Dock, dig vare tack min goda B. för hvart ljus du tänder, för hvar vänlig handräckning du ger! Gud välsigne dig, ber

Din *Fredrika.*

231. Till Böcklin.

Den 14 Oct.=36.

Nyss läste jag dina reflexioner öfver Norrge min goda B. (Skulle du ibland se i min själ huru dina tankar verka der så skulle du vara glad — af en Sol-glädje!) Jag tackade dig innerligt för dem, och skall nu genast begynna att läsa Norrges historia af Falsen, och N. Hist. af Wergeland. Sedan måste jag skrifva en liten bok hvars Materialier ha under sommaren samlats i mitt hufvud och som hålla der ett så väldigt tumult att de snart måste ut. Men ut i stora verlden skall boken ej, innan den väl mognat, innan du sett den och tänkt öfver den, och blifvit nöjd med den.

Tack äfven min godaste B. för det du tänkt öfver Grannarne! De må tacka sin lycka därför. Jag är nu glad att vara dem qvitt, och ehuru jag är blott en dålig recensent särdeles öfver mina egna barn måste jag nu säga ett litet ord om dem:

Den inre utvecklingen, den mellan Bruno och Serena ger mig nu en sann tillfredsställelse. Jag har i den följt din åsigt. Formen har gjort sig sjelf med en slags nödvändighet. Att ingen annan än Serena (än hans tillkommande maka) bör och behöfver veta Brunos innersta hemlighet, säger min känsla. Hvad skulle ma ch. m. göra med den sjöröfvaraffairn? Hur skulle hon smälta den? Det vet jag i sanning icke. Att stor ömhet kan finnas mellan personer, utan att föda egentligt förtroende har jag sett på nära håll. Dock bör försoningen med modren verka på Brunos hjerta (såsom du säger) och den gör det äfven, i det hans karakter mildras; i det han känner sig vilja lefva för henne om äfven han förlorar Serena, såsom det efter reformen i Manuskr. visar sig. I de yttre händelserna tycker jag ligger något klumpigt. Jag kan ej hjälpa det. Läsaren måste taga sitt parti deröfver. Ingen orimlighet ligger dock i dem, och Brunos långa tal vid Hagars dödssäng påkallar samma öfversende som man har med tragediens hjeltar och hjeltinnor hvilka ofta hålla långa berättelser på vers vid deras anhörigas lik. Att Bruno »friar» till Serena, tror jag ej bör förefalla underligt. Bruno vill, medlen äro för honom lika goda blott de föra till målet. Han friar för att vinna hvad han tror skall föra frid till hans oroliga själ, så som han tager åran och ror, då han vill till Svanö. Jag frucktar att Skuggbilderna ofta röja en osäker hand; att de ej bringa nog klart i dagen, hvad de skulle. Jag önskade att läsaren skulle känna att Bruno tiger öfver Hagar, af grannlagenhet för henne, hvars kärlek är större än hennes laster, och att han aflägsnas från Serena och lider, genom den vaknade känslan

af egna brott och af sin dubbelhet mot Serena, hvilken känsla skärpes af Hagars dolk.

Werners lilla nöd har jag låtit vara. Den hörer till deras lilla grupp som i hvardagslifveis clair-obscur, i lust och nöd skall framvisa en bild af äktenskapet der innom fullkomligaste hvardagslif uppenbaras något af dess dolda himlalif.

Under allt detta fruktar jag att f. d. sjunde häftet har fått en anseelig tillökning, oakadt mycket af dess förra innehåll kommit bort, och bäfvar något för bokens tjockhet och dyrhet. Många utvexter många fel ser jag. Törhända min goda B. ser du afven många fel på den reformerade delen. Säg mig dem min goda vän, på det jag nu, om tiden tillåter, må rätta dem, eller göra mig dina Anm. till nytta för framtiden.

Nu till ett par små saker. Jag har på ett ställe vid Fransiskas visit i Serenas rum gjort ett prisande utrop öfver Danmark. Skulle du finna det ej sannt i anseende till det »stora i Danmarks intellektuella sträfvande» så var god min goda vän stryk ut hela saken om bokskåpet, och låt ifrån granskningen af taflorne öfvergå till läsningen af Kernell. Sverge och Sverges män vill jag icke mer berömma utan i förening med andra Nationers män. De goda norrmännen ha gjort mig så oändeligen mätt på ett fosterlandspris som ingenting annat är i grunden, än en utvidgad egenkärlek.

Jag har åter inflickat Wattenliljan, men tycker du att denna blomma är alltför obetydlig så kan den lätt åter mönstras ut. Dina vänliga anm. öfver det utelemnade samtalet om odödligheten, ha låtit mig lifligt känna huru litet mogen jag ännu är att behandla sådana ämnen. Med Guds hjälp skall jag ännu mogna. Min själ är ung fast mina år ej mer äro det.

Du min goda Vän gör som Göthe du liksom »bär verlden i alla fyra hörnen på det intet godt må blifva föspillt». Ack det är en skön en välgörande filosofi!

d. 16.

Medföljande lilla bit till hvilken jag begagnat några ord i ditt sista bref torde kan hända (om det ännu är tid) få komma in i manuskriptet på ställe som är anvist.

Adieu godaste B. Måtte solen skina så vänlig in i ditt lyckliga hem som i dag i »fågelkammerset» på Tomb!

Din
Fredr.

»Ingen karakter, ingen talang, ingen konst, om också urartad, är utan sin tanke, sin eviga betydelse.» Tack B. för de orden, utsägende en sanning som jag länge anat och sökt. De stå nu i Gullbokstäfver i min själ.

232. Till Böklin.

Tomb d. 26. Oct.=36.

Jag hade glömt Elsa i slutet af Grannarne, och det fick jag ej göra. Hvem är värd att minnas om icke den trogna tjenaren som för det mesta ger så oändligt mycket emot hvad den får? Då boken visst icke ännu är färdigtryckt kan lätt medföljande lilla bit bifogas på ställe som är anvist. Min godaste B! Jag ber dig rätt innerligen förlåta allt det besvär mina Grannar göra dig, och som jag icke hade besinnat då jag sände dem till Chstad! Jag kommer nu med bön om hvad jag hoppas skall bli det sista bråket med detta herrskap. Du torde påminna dig att det enda vilkor jag sjelf uppgjorde vid öfverlåtande af mitt Manuskript till H^{rar} S. et comp. var: att jag skulle få 30 tryckta exemp. af boken, då den kom ut. Då du sedan hade gjort upp affairn med H^{ne}, och skref till mig om vilkoren, var icke bland dessa nämt det som jag förbehållit mig. Jag kom icke då att vidare påminna derom, hvaröfver jag är ledsn, ty törhända har det förbehållet blifvit glömdt, och kan icke mer förnyas, åtminstone hvad det först nämnda antalet angår. Men är detta så, torde dock H^{rar} Sh. et comp. finna billigt att lemna mig en del exempl., huru många — ber jag dig ha den godheten afgöra med dem, samt vara god underätta mig huru denna sak står. Hjerta lemnade mig af första boken han tryckte 25 exempl., af den andra 50. Af Palmblad begärte jag och erhöll 12.

Öfver de exempl. som tillkomma mig denna gång önskar jag beställa som följande och ber dig mycket och hjertligt vara god bestyra om att så blir.

2 ex. ber jag dig göra mig nöjet hålla till godo.

1. lemna till Quidings.

2. Sända till Årup under adress till Fröken

Kerstin Leijonhufvud.

Tre lägga in under adress till Gr^{nan} Sommerhjelm, samt 1 under adress till EnkeGr^{nan} Ch. E. Lewenhaupt född Ahlströmer. Alingsås. Och försegla dessa två paketer i ett adresserat till Handlanden C. J. Bresander Götheborg. Dit få de fortskaf-

fas med Diligensen från Chstad. Herr Bresander som tillskrifves härifrån, fortskaffar dem sedan vidare. Trälinnan kunde få medfölja detta paket.

I Exempl. önskar jag mycket att få mig tillsändt med posten så fort boken blir färdig.

De öfriga mig tillhöriga Exempl. ber jag må under Adresse till Fru Bremer få medfölja H^{rar} S . . . et Comp försändning af boken till Stockholm, samt paketet till Fru Bremer inlemnas i Wiborgs bokhandel, hvarifrån Mamma sedan hemtar det.

På kostnaderna vid dessa sändningar samt andra af Gr^{nes} resor ber jag få en liten nota.

Öfver mitt arvode och dess placering får jag framdeles tala med dig. Min godaste B. det kostar på mig att jag gör dig all denna möda då du visst har på flera håll fullt opp att sköta! Det var icke väl betänkt af mig. Farväl för denna gång. Var icke ledsen på

Din

Fredrika!

Jag läser Göthes samtal. (med Falk.) Hans Monader och dina Genier hålla bröllop hos mig och göra mig stor glädje. Snart mera härom.

233. Till Böklin.

Ännu ett litet bråk med Grannarne N. B. om de ännu ej fullkomligt ha gått igenom pressen i hvilket fall de få hjelpa sig som de äro, och bråket bortfaller. På sista sidorna af Manuskriptet är något som går igen och misshagar mig. Det är lilla båten med konfekt som kommer från Ramm och de små billetterna. Allt det der förefaller mig på en gång för högtidligt för en lapprissak, och för lappri-muntert för att gälla Bruno och följa så snart på Hagars döds-scen. Jag tror det vore bäst att intet talade om Brunos lycka utom de försonande melodierna. Tycker du så, och går det eljest an så kunde hela den lilla billettintermezzon utgå och scenen ställas så som medtöjljande blad utvisar.

Ack B. huru oändeligen långt är jag ej från att vara konstnär! Detta vårdande af ett konstverk för dess egen skull, detta trogna fulländande som blott söker fulländandet, harmonien, och hvilat ej förrän den hvilat deri som Gud i sjunde dagens skapelse, — — huru

långt är jag ej derifrån! Jag tänker ofta på hvad jag såg i Sergels Atelier. I Stengalleriet på Stockholms slott står den gudomliga gruppen Amor och Psyche fulländad mäterlig och förtjusande. Några rum derifrån ser man huru Sergell arbetat för den. I hans Atelier stå tre modeller af samma grupp alla olika i ställningar och uttryck, den första är klumpig och utan behag, den andra har mera lif; den tredje lefver, andas, — af den är Marmorgruppen trogen copia. Ja, så, så borde man göra, så välja, förkasta göra om, söka och ej hvila förrän i det fullt sköna . . . ack! God natt godaste B. säg snart ett par ord till din

Fr.

Tomb D. 2 Nov.=36.

234. Till Böklin.

Tomb d. 9 Nov.=36.

Huru kommer det sig min goda B. att jag så ofta ej har makt att föra ut i handling den inre stämma som varnar eller manar mig? Vid anm. i ditt sista bref känner jag innerligen igen — men der klart utsagt — hvad som föresväfvat mig, men som jag ej förmått bringa till klarhet. Wattenliljan har öfver en månad legat på mitt bord för att bli omskapad, — omöjligt! Intet lif ville komma i de lama våg-slagen. Jag blef helt matt deråt och lät stycket fara. Vid dina ord blef det med ett förvandlat, och blomsterranken vände sig villigt kring cirkeln som du tecknade. Neckblomman har emedlertid nu blifvit en hel historia. Få se hur du blir nöjd med den. Den ger nu en bild af Brunos och Serenas roman. Men mycket ofullkomligt är visst ännu i den. De versstumpar som stå här och der vid sidan af sången, äro förslag till ändringar, som jag ber dig pröfva och besluta öfver. Jag tror dock att det blir bäst hålla sig till det först nedskrifna. Versen som börjar »ur klara vågor stiger» vore kanske bättre än den »vid milda vindars susning» o. s. v. men rimmen »fin» och »in» rimma väl icke.*)

Det vore mig allt kärt om musikbilagan kom med, ty ljuden och orden uppstodo på en gång och äro sammanvigda hos mig. Men om någon olägenhet uppstår för att få den tryckt, så må det gerna låtas

*) Vid närmare besinnande tror jag att Neckens sång är bättre i ändringen.

bli. Musik får stycket nog ändå och jag kan alltid gnola det på min melodi.

De öfriga ändringarne skall jag utföra efter din önskan min goda vän. Det var icke min mening att Serena skulle tveka om hvad hon efter Brunos bekännelse hade att göra. Nej, nej! Huru vore det tänkbart? ty innerligt sannt säger du: »om Br. är mer eller mindre skyldig gör här intet till saken. Kärleken gifves och återtages icke efter godtycke.» Nej icke en gång offer kommer här i fråga. Hängifvenheten är här naturlig, är nödvändig är — lycksalig! Endast en ögonblicklig häpnad skulle intaga den rena, för minsta brott främmande Serena. Men åter har du innerligen rätt, denna långa häpnad, Hagars uppvaknande och advocerande för Bruno, låter Serenas gestalt och kärlek blekna och träda tillbaka. Jag har dunkelt insett det, men ännu en gång: jag vill göra som du säger min goda Vän.

Hvad vårdslöshet i uttryck och vändningar beträffar så inser jag väl huru ofta jag felar häri; och lätt kunde jag vid minsta vink rätta och hjälpa. Men på detta afstånd är det ej tänkbart och så får jag väl — hvilket är rätt — bära mina fel. Men sådana uttryck som till ex. det citerade af Franciska, böra ej — tror jag — räknas till dem. Här vill sjelfsvåldet vara sjelfsvåld och passar som sådant godt i ett fruntimmersbref. En stor del af behaget i sådana är ju deras »laissez aller», och derföre passa visst i dem egenheter i ord och uttryck som icke öfverenstämma med stylens och tankens strängre fordringar. Men detta allt vet du bättre än jag. Jag tillstår att just det sjelfsvåld, den inkorekthet som finnes i lifliga och natursanna och tillika bildade fruntimmers bref ha ett eget behag för mig. Nådigaste Rektor! förlåt — ett fruntimmer.

Min egen goda B. dina böcker äro svårare att komma åt än förtrollade prinsessor. Tidt och ofta har jag låtit efterfråga dem skrifteligen och munteligen; och fått muntliga och skriftliga svar på att de ej voro ankomna. Det finnes icke i Chrania någon bokhandlare vid namn Poppe, men väl en som heter Hoppe och är en af de förnämsta der. Hos honom har jag hört mig om, ty jag förmodar att denna lilla olikhet i namn, ej bör göra något, (om paketet blifvit adresserad till Poppe) helst som det förmodeligen äfven hade någon anvisning till mig ell. till Gr^{nan} Sommerhielm? Det finnes i Chrania en handlande vid namn Poppe; och jag skall nu då jag får snart ett bud till staden låta höra efter hos honom. Jag längtar efter de kära böckerna! Och nu godnatt och innerlig tack till dig från din

Fredrika.

235. Till Böklin.

D. 12 Nov.=36.

Ändteligen, ändteligen min godaste B. äro de kära, de efterläng-
tade böckerna ankomna! Hvad det skall bli roligt få läsa dem, lära
af dem, och berätta dig mina intryck. Det underbara Barnet Bettine
känner jag, skall gifva mig mycket. Jag vill med Barnasinne lyssna
till hennes uppenbarelser. Hvad du hade varit snäll om du gjort
tecken vid de märkliga styckena! Jag hade då läst boken bättre.
Men äfven nu skall jag läsa den liksom med dig, och njuta den
såsom blomman suger solens strålar. Med Moore vill jag trofast
vandra och slutligen vandra med honom till dig och gå hos dig i
lära.

Jag har länge längtat men har icke haft rätt sinnes-ro att tala med
dig om Göthe denna märkvärdiga man som jag mera undrar på, än
beundrar; hvars makt jag begriper men älskar icke.

Tacksam vill jag dock vara för honom ty oändeligen mycket har
han i sednare tid gifvit mig. Som du, finner jag i »Eckermanns» och
äfven Falcks »samtal med Göthe» de »betydningsfulla fröna glest sådda».
Ofta har en förvånande ensidighet i denne såkallade Allsidige, samt
något som jag ville kalla — brist på sann storhet, på ädelhet, myc-
ket förvånat mig. Men många ord ha äfven varit för mig Juveler
af oskattbart värde, och som ha kastat klara strålar så väl i mitt eget
som i världens lif; och dessa strålar goda min B. ha alltid förenat
sig med, eller låtit hos mig mera klarna, de ljus som din blick tändt
i min själ. Gud signe Dig!

Men jag får icke ännu tala i ro med dig härom. Annat smått bråk
hindrar mig. Var så god Bästa B. läs inneliggande bref från en Herr
F. och säg mig din tanka derom, äfvensom öfver Agathens förslag.*)
För dig min goda B. vill jag så gerna säga det: jag är innerligen
missnöjd med Nina; ville så gerna icke ha skrivit mången sak i den,
vill gerna att den icke skulle öfversättas. Men då det icke står i
min makt att hindra detta, ej heller att hindra en mig främmande
öfversättare från att göra hvad uteslutningar och förkortningar han
behagar, så är det väl bäst jag har min hand med om saken, så att
den icke må falla ut verre än jag vill svara för. Bör jag ändra
Nina, B? Du ville icke att jag skulle ändra något vid Presidentens
döttrar; och jag gjorde det derföre ej. Men nu goda B. Skall ju
boken ses af ögon som aldrig ha sett den förr, ett fremmande folk

*) och bränn sen upp de båda epistlarne.

skall läsa och bedömma den, — hvarföre skulle jag ej få nu rätta på de fel dem jag så gerna ville bekänna inför hela världen? (och tänker en gång göra det.) Jag talar icke om de uteslutningar Agathe föreslår; jag tycker de gerna kunna ske, de äro jemförelsevis småsaker. Fabian sade: »du har gjort Edla orätt!» Och detta känner jag i sanning såsom bokens vesentliga och stora fel. Icke bör den som sjelf lidit mycket, den som födt och luttrat sin själ i Philosophiens himmel — icke bör hon kunna i sin dödsstund handla så ensidigt så hårdt? Jag förstår icke nu huru jag kunde så fela emot sundt förnuft, emot min egen bättre känsla. Jag var liksom under en ond förtrollning. Jag såg icke då huru jag kunde göra annorlunda. Men kort efter sen boken var utgifven gick det upp för mig huru lätt jag hade kunnat ställt slutet på annat sätt. Många fel bli alltid i boken och i hållningen af Edlas karakter, men hennes dödssång hade dock kunnat försona med henne, och Ninas lif förklaras och slutas vida skönare. De förändringar jag önskade göra i boken äro således först att Claras hemlighet må upptäckas, sedan att Edla på sin döds-sång ej må handla så oförsvarligt. Sitt löfte att skiljas vid Hervey skall Nina sjelfmant ge henne, rörd af den ångest som yttrar sig i Edlas yrsel. Edla skall upplösa systemens förening med Ludvig (med dennes samtycke) och förtro henne i Fr^{ns} H...s vård. Nina skall sedan under dennas vingar och vid Claras sida sväfva fram en stund som en välgörande vårdimma öfver jorden, tills hennes etheriska lif förklaradt och renat upplöser sig och försvinner i ett leende sol-ljus. Goda B. jag ville nästan säga med Agathe: »jag ber dig så innerligen vackert att få göra så!» En gång B. vill och skall jag högt säga inför alla: »jag har felat, mycket felat i Edla! Ära vare Sanningen allena!» Hvarföre då icke indirekte säga det nu? Hvarföre icke så godt förr som sednare? De flesta författare förändra och förbättra sina arbeten, hvarföre skulle jag då icke göra det, särdeles i dessa omständigheter.

Hvad Herr F...s begäran vidkommer att få ett exemplar af Gr^{ne} innan de komma ut i det almäna, så ber jag dig att låta det ske, om det går an. Han tyckes vara en kunnig och särdeles omsorgsfull öfversättare.

Är det icke underligt B. att ehuru missnöjd jag är med Nina, ville jag dock på det hela icke ha den oskrifven? Den och dess motgångar ha fört mig till klarare medvetande, den har liksom öpnat framtiden för mig, och gifvit min själ en ny spännkraft, hvilket alltid är verkan af hvart felsteg hos mig. Jag har kastat en lyra — och misslyckats; välan! Jag skall kasta en annan, och törhända — lyckas!

Äfven Gr^{nes} omarbetning har gjort mig mycket godt. Jag känner

som om jag nu fått mera makt att handtera mitt ämne, att se begynnelsen och slutet, ändamålet och medlen, att välja och förkasta men — kanske gör jag mig illusion deri. Sannt är likväl att nu nya bokämnen bearbeta sig innom mig på helt annat sätt än förr. Ack B. denna enslighet, detta lugn är mig en herrlig sak; och sedan — denna innerligt älskvärda vän som förskönar hvar dag! . . . Men jag får ej i dag prata längre. Tack ännu en gång min innerligt goda vän och lärare för de sköna böckerna! Skänk snart ett ord till svar på detta bref åt

Din
Fredrika.

Med nästa post tror jag mig kunna sända sista skuggbilden af Gr^{ne}

236. Till Böklin.

Få nu se min godaste B. hvad slags arbete blifvit här gjort vid elfte timman! Jag tror idén med Brunos vansinnighet är god, ty starkare blir derigenom intrycket af Förbannelsen, och först härigenom kan Serenas offer verkligen kallas ett offer. Gr^{nan} S. säger: »jag är bra glad att inte Hagar qvicknar ve' och börjar prata så ångt. Böklin är just bra!» Jag rimmar härtill med »ja» och är

Din
Fredrika.

D. 16 Nov.=36.

237. Till Böklin.

Jag är »glad i Bettine» min godaste B. Jag lyssnar till det inspirerade barnet som till ett orakel; jag förstår och älskar henne. Jag har genomsett boken så att jag ungefär har dess innehåll inne; och hvar morgon efter fruckosten läser Gr^{nan} S. högt derur så att jag sålunda riktigt får njuta och insuga doften af hvar herrlig blomma. Jag ville du skulle höra Gr^{nan} S. under denna läsning, huru hon ibland blir alldeles uppgifven på Bettine, på hennes färder och fasoner, kallar

henne »en gifven skutt-nos! ett litet as! den lilla trollan»*) o. s. v. skrattar ibland högt och ropar: »och detta är en blott trettonårig flicka?! Nej, jag kan alldeles förgäpa mig öfver henne! — Bevars det här är både hiskeligt och grufveligt!» — blir så rörd och förstår och älskar Bettine lika innerligt som jag, och har hjertligt roligt af sin lästimma och är särdeles förtjust af »Frau Rath». Det är en söt gumma!

Men Göthe — huru har han kunnat förskjuta detta älskande väsen som blott ville älska honom och begärte af honom blott en blick, ett vänligt ord? Men fåfängt förskjuter han henne. Vile Bettine trotsa, — men det vill hon icke — så kunde hon säga i samma anda som Byrons Tasso: »Förgäfves har din stolthet förkastat mina offer; — fåfängt har du velat skilja mig vid dig, — med lagern som växer på din graf är min murgrönsranka sammanflätad, och efterverlden skall förena våra namn!»

Vignetten är förtjusande och en tableau af hela boken.

Moore är ren läst från perm till perm under idkelig strid med hans förvånande ensidighet och inconsequens. Innerligt tackar jag dig för boken. Den skall hjälpa mig få fram de ord som länge sväfvat på min tunga. Men jag vill bättre samla mig innan jag för dem fram. Hvad verlden är stor min goda B; hvad lifvet är rikt! Hvad allt det bär, när och utvecklar i sitt sköte! Catholska kyrkan och Luther; Göthe och Bettine Solen som nu lyser på Westlandets berg små hundarne som glädjeyra rasa i den nyfallna snön; fåglarna som fruckostera vid mitt fönster, och äro öfversittare öfver deras smulor så godt som Göthe och Luther öfver deras herredömen. Hvad verlden är stor! Man kunde gråta öfver att den är så stor, om man ej måste jubla deröfver och glömma sig, och vara glad i den rika mångfalden, i den stora gudomliga enheten. Jag kände mycket denna glädje i Söndags då jag gick till Herrans Nattvard. Jag sökte dervid göra mig klarare reda för mitt begrepp om Nattvarden, jag besinnade Luthers, jag läste om dina sköna djupa ord. Hela Naturen blef för mig bröd och vin, och med glädje mottog jag den i dess förklaring, vigande mitt lif in i försonarens lif i hvilket allt är förklarat och ett. Jag var äfven glad i dig min goda B. glad åt din trogna, starka vänskap och tackade för den gifvaren af all god och all fullkomlig gåfva.

Jag tänkte att nu få skriva till dig några ord utan att tala om de eviga Grannarne; men denna gång blef det ej min lott. Det är nu åter Herr Julin Fabricius som mycket önskar att om möjligt få första delen af Gr^{ne} en fjorton dagar förrän boken kommer i bokhandeln

*) Äretittlar som vanligen tilldelas mig.

på det han må vara den första att öfversätta den. Mannen lär vara hygglig och skicklig.

Professorerna dö vid universitetet i Chrania. Unga och skickliga komma i stället. man spår sig ett förnyadt lif. Jag har haft tillfälle göra mig bekant med ungdomens Nattvardsböcker. Chatekesen krånglig, historieboken andlös. Ack det tål mycket innan det der blir bra! En Theologisk tidsskrift af Wessel har jag sett, och gladt mig åt en förklaring af Fader vår; för öfrigt stor kamp mot Rationalismen och fodran att förnuftet skall tas till fånga under trons lydno.

Jag hinner nu ej mera, men skrifer snart åter och är

Din
Fredrika.

D. 30 Nov. 1836.

238. Till Böklin.

Tomb d. 11 Dec.=36.

Ja min godaste B. du har så rätt med Nina, och hon må då stå kvar felfull och klandrad, och den nya Edla, den »Aurora» som nu mornar sig i min själ som aldrig blifvit till utan den förra, som jag vill bilda på ännu i många år, må en gång förklara hvad som förr var skymning, och försona meniskorna med »den philosophiska Qvinnan» och mig med mig sjelf. Några uteslutningar låter jag ske i Nina, emedan jag i alla fall ej kunde hindra öfversättaren att göra dem och vill dessutom i något göra min lilla Agathe till viljes; men karakterer och handlingar stå oförändrade kvar.

Också dina anm. mot Gr^{ne} underskrifver jag af allt mitt hjerta. Jag har haft ett oändligt felaktigt sätt att componera. Vål har jag sagt mig att i verkliga lifvet går till som i Gr^{ne} att bekantskaper ofta göras som leda till ingenting, att mskor mötas, prata en stund och skiljas sedan utan vidare resultat af mötet; men jag känner innerligen att teckningen af hvardagslifvet bör gifva något mera än sådana lösheter, att alla figurer, och alla momenter kunna der [få] sin betydelse. En liten Novell af Tieck som jag läste i somras (»der Gelehrte») gjorde mig mycket nöje och mycket godt. Der kastade alla personerna ljus på hvarandra, allt var så nätt, så samanfattat, så enkelt och det hela bar dock fram en stor och skön sanning. Så ville jag kunna ordna mina teckningar; och jag hoppas verkligen framdeles kunna det. Det har skett en stor ljusning innom mig sen en tid.

Brunos sena vansinne visar bäst huru felaktigt jag komponerar, ty visst hade det varit bättre att låta det förr bestämdare framskynta, men äfven som det nu är, tror jag det kan gå an. Brunos karakter visar sig ända igenom våldsamt och öfverspännadt, och den första handling man ser af honom (då han skjuter hästen) visar ingenting mindre än sundt och lugnt förnuft; de vinkar han sjelf ofta ger om mörka stunder om något hemskt i hans lif, kunna äfven häntyda på detta ögonblickliga vansinne. Jag känner mer än en person behäftad med en sådan slags sjukdom. Vid sista tecknandet af denna scen rann upp för mig minnet af ett liknande tillfälle. En mycket bra och allmänt aktad man fick plötsligen anfall af denna sinnessjukdom, som sen långliga tider gått i arf innom familjen. Han blef tvungen att taga afsked från sin höga post och drog sig tillbaka till landet. Här friade han till ett ungt och älskvärdt fruntimmer som med full kunskap om hans ögonblickliga sinnessjukdom och mot slägt och vänners inrådan gaf honom sin hand. Hon blef hans goda Engel, och länge vek dämonen för hennes röst och blick. Tyverr har nu hans sjukdom antagit en vildare karakter, och dertill är hans envishet och egoistiska sinne orsaken. Hade jag förr kommit i håg denna händelse så hade jag bättre begagnat den än nu skett.

Ma chere M. är en composition à la Zeuzis. Minst sju fruar ha fått släppa till deras egenheter. Den ena Slurkan, den andra ordspråken, den tredje »trallen» o. s. v. men i det hela är hon representant af vår generations far och mormödrar, dessa kraftiga fruar som under Adolph Fredriks och Gustaf d. tredjes tid ej voro sällsynta inom så väl borgarklassen som den högvälborna; dock nekar jag ej att jag i synnerhet haft en person i sigte, och huru månet märkvärdigt drag, huru månet både lustigt och tragiskt bevis på den starka personlighetens herrskaremakt, trots samhälls ordningar, och sällskapskick och convenenser har jag ej måst utelemna, endast för att ej alltförtydligt utpeka personer och komma in i verklighetens »histoire scandaleuse!»

Verkligheten, den objektiva verkligheten, ja min goda B. jag kan inte nog säga dig huru starkt jag känner, att den innebär allt det bästa som meniskan kan fatta och uttala — ack ja, mycket, oändligt mycket mer. Alltid har jag anat det, nu vet jag det; — både med jubel och qual. Lifvets verkliga gestalter, med deras tusenfaldigt olika anleten tränga sig på mig, och förebrå mig, att jag så illa, så litet uppfattat, så svagt återgifvit; att jag låtit hvardagslifvet synas så fattigt! Jag erkänner det, jag ville gråta deröfver, och drar anden med möda, känner lifvet så kort, konsten så lång, och sörjer öfver att jag ren är trettiofem år! Det är qvalet, ofta djupt, men stär-

kande. Jag ville ej vara det förutan. Och glädjen? När Nina så skarpt recenserades, när jag från många håll hörde mig klandras, och sjelf kände mitt arbete förfeladt, då lade sig en klippa på mitt bröst. Det var en dag som denna obehagliga störtsjö kom öfver mig; men om aftonen denna dag ville jag bedja. Sedan jag blifvit ensam drog jag upp gardinen till fönstret i mitt rum, och derute var månsken, och jordens snöklädda gestalter och himlens stjernor och skyar stodo lugna och förklarade. Då uppgick innom mig stark känslan af lifvets rikedom, och jag knäböjde i glädje, och tackade Gud att han var så stor, så rik, så mäktig, att meniskans fattigdom och vanmakt betydde så litet, att han öfverskyldede den med sin herrlighet; och att det ord som vanställdes på mina stammande läppar hade och skulle finna tusende bättre tolkar. Jag kan icke säga allt hvad jag kände och tänkte, och kanske säger jag det illa, men stunden var skön, jag grät ljufva tårar och min plåga var borta.

En glädje af denna art går allt mera upp innom mig, i detsamma som jag söker att mindre än hittills stamma de ord Gud gifvit mig att uttala.

Jag vill nu läsa historien, B. den drar mig mäktigt till sig; — ack! jag känner den ju knappt ytligt. Det blir en läsning för lifstiden. Jag har sen jag kom hit, sysselsatt mig mycket med Eddorna och Sturlesons historia. Jag trodde ej jag skulle finna der så mycket interesse. Interesse är ett svagt ord; jag har känt mig lefva in i denna verld. Mythologien förtjuser mig i synnerhet. Fantasien synes mig der ha förnummit mycket af hvad nutidens förnuft ell. Philosophi fattat i begrepp. Detta är illa sagt min goda B. men du förstår mig ju! och jag förstår nu fullt de ord du en gång yttrade i Chstad: Fantasie och förnuft äro i deras högsta potenser ett. Jag måste nu så fullt jag kan tillegna mig denna forn-verld. Jag får ej frid för den eljest. Men sedan vill jag med all ifver börja studera en historia — det är Religionens, Christendomens, Evangeliums. O min B. på dig hoppas jag för att tyda denna skrift. Och var det ingen tillfällighet utan Guds goda ledning att jag träffade dig just i begynnelsen af min väg, voro ej de saliga tårar du lät mig gråta vid aningen om en lidande Gud, om en försonad verld, endast förspillda vattendroppar — o då skall du ju fullborda ditt verk och göra mig fast och klar i den lära som jag omfattat med kärlek, men ännu långt ifrån tillegnat mig fullt. Du vill ju hafva tålmod med mina inkast, med mitt oförstånd, och upplysa mina tvifvel och stilla mina qual! Du allena kan hjälpa mig i det arbete som jag känner ännu förestår mig. Och lyckas det mig att bli klar och fast och viss. Blir jag hemma i Religionens verld, i dess eviga och timmliga, dess förr och nu, dess betydelse för verlden

för hvar enskilt meniska, för Naturen, blir jag hemma deri som matmodren i sitt hem, som barnet i sin moders hjerta och makan i sin makes, då skall »Bertha» återtaga sin penna och säga meniskorna sin tro och sin glädje, utan philosophemer utan lärdomsanspråk, klart, innerligt, enkelt, fattligt för hvar och en — så med ett ord som du min vän och lärare ville det. Och när Berthas bekännelser ligga bredvid aftonlampan på de kännande de tänkande menskornas bord, och ger dem sådana stunder som dem du gifvit mig, och bär vittne om din anda och Guds godhet, o då kan Bertha dö med glädje, hon har lefvat nog. Du gode Gud låt detta verk ske, låt mig bli värdig att utföra det! Så är min morgon och afton bön som icke slutar utan att nedkalla välsignelse öfver dig.

Men jag ser att jag idkeligen skrifer om mig och mitt. Ack, om denna fason kunde smitta litet! Det är mig så godt höra litet om dig, om din husliga lycka, om det lilla barnet som jag längtar en gång trycka till mitt bröst. Och din Borgarskola, som jag så mycket gladt mig åt! Den är ju nu i gång? Det är ett skönt ett välsignadt verk!

Julen nalkas med sina ljusa fröjder och låfsång och barn-glädje. Äfven jag vill i Jul glädja några små. På dig skall jag tänka om Julafton, och på Julljusen i ditt hem. Framför en hjertlig hälsning till din hustru från

Din
Fredrika.

239. Till Böklin.

[Dec. 1836.]

B. min goda B! här kommer jag åter till dig, kommer med tankar som tränga sig på mig som vilja reda sig och bli klara, — men förmå det ej på egen hand och söka derföre ett högre ljus.

Du vet att ehuru skön och tröstefull jag funnit din Geniusslära, har alltid något stått emot som hindrat mig att med full förtröstan antaga den. Jag har äfven sökt uttala detta något, och det ligger i den ofantliga olikhet som uppenbarar sig hos andarne, och svårigheten att antaga det Gud har högre och lägre, bättre och sämre ideer. Det är icke »meniskan under raçen» som gör mig bryderi; man kan antaga att civilisationen skall upplåna detta chaos; det är icke heller den brottslige, den djupt förvillade Meniskan, som låtit tveka om sitt ursprung; hvarhelst finnes kraft, der glöder en gnista gudomslif;

hvad som stör mig, som står mig emot, är mskan midt i civilisationens verld, den välbildade väluppfosttrade och dock så fattige, dessa otaliga moss-naturer som stå pygmelika midtiband Jetteverk och förmå icke höja sig ur deras inte-lif. Sant säger Edda: »små som sandkorn äro låg-tänkande meniskors små tankar»; och att se sådana meniskor med väldanadt yttre, under gynnande omständigheter men med knappast mera själ än som kan bevara den från att ruttna det — det är en hård nöt att bita på.

Så kände jag ännu då jag fick läsa Göthes samtal öfver monaderna. (i Falcks skrift) Jag har svårt att beskrifva för dig hvilket nöje det gjorde mig, och hvilken klar och liffull dager nu gick upp öfver skapelsen och lifvets ordning. Först nu fick Geniusläran full klarhet, och olikheterna bland Andarna stöta mig ej mer, ja synas mig naturliga så fort jag får betrackta andeverlden såsom en högre naturverld, men underkastad samma ordning och gradationer som denna, hvilken ordning då måste vara grundad i Guds egen Natur. Högst märkvärdigt var mig att Göthe från blotta ståndpunkten af Naturbetraktelse kommit till visshet af personlig odödlighet, och märkvärdig synes mig äfven den punkt på hvilken han måste stanna, den att ej kunna säga hvad af vår personlighet är värdigt att lefva evinnerligen. »Det måste vi öfverlemna till Gud» säger han. Nu först uppgingo innom mig med fullt lif dessa frågor: hvad är personlighet, evig personlighet? Hvad är som ger hvar enskilt Mskoande rättighet att evigt och medvetande fortvara, i alla lifvets vexlingar. På Göthes ståndpunkt synes mig massorna flyta i hvarandra såsom i forntidens Pantheism, endast den stora talangen, den starka viljekraften stå kvar som skimrande stjernor och tvinga de lägre monaderna att tjena sig; ondt och godt betyda föga i denna verldsordning kärleken har der ingen thron och de enskilda lifven uppslukas af det allmänna. Du gode Gud! vore det så — icke skulle jag knota för mig; jag har älskat och tillbedit och tänkt och njutit, — lifvets bästa dryck har jag smakat, och skulle, om jag måste återlemna lifvets gåfva, säga: »tack för den. Jag ville ej ha varit den förutan; min glädje har varit större än mitt lidande!» Nej, för mig skulle jag ej klaga, men klaga och knota skulle jag dock för alla de väsen som här lefvat utan glädje och gå bort utan fullbordan, — i den eviga rättvisas namn som i djupet af min själ ropar högt på likhet och sällhet för alla, skulle jag klaga. Goda, heliga, eviga Rättvisa! du skall icke göra det så; du skall icke lemna ofulländadt ett enda lif en enda önskan som gick ut af dig; det tror jag innerligen och vill nu söka hvad vi kunna veta härom. Jag sökte bringa till någon klarhet hos mig personlighets-begreppet. Steffens Evige persönlichkeit syntes mig

confus (kan dock vara fel i mitt förstånd) Atterboms Personlighetsbegrepp syntes mig utan allt verkligt innehåll, hans individualitet äfvenså. Jag fick ingenting der att hålla mig vid. Du hade i ett af dina bref antydt den högre arten af Hegelska personlighetsbegreppet. Jag längtade veta mera derom och sökte emedlertid förstå hvad Christendomen lärer i denna fråga. Du sade en gång på min fråga: hvad har Jesus egentligen gjort? — »han har räddat personligheten». Detta vill väl säga att han räddat den icke blott för föreställningen, för begreppet, men just i dess innersta och verkliga lif. Går jag till mig sjelf så finner jag att jag i mitt begär till fortvarande innesluter begäret att förblifva just densamma jag är, men bättre och befriad från de lyten som här vidlåda mig. Jag kan ej tänka mig personlig odödlighet utan att tänka mig att förblifva densamma till alla mina förnämsta egenskaper till medvetande, minne, kärlek talang o. s. v. Är Jesus kommen för att ej blott gifva oss en borgen på denna slags personliga odödlighet (genom sin uppståndelse som visar att man efter döden förblir densamme man var före den) men för att upphöja personligheten i allmänhet, och för hvar enskilt till en Evig? Christendomen bjuder kärlek och dess lära rätt förstådd väcker kärlek. Är då kärlek till Gud det Spiritus vini i hvilket allena Mskornas väsen kunna skyddas mot förvandling och upplösning; är kärleken den eviga personligheten, mskans Genius, skiljd från hvilken mskan alltid blir till en viss grad opersonlig och i fara ryckas bort och underkufvas af lägre makter.

Parabeln om punden tyckes visa hvar talang och gåfva såsom produktif kraft, men verksam för ägarens eviga väl blott så vida den användes i Husbondens mening. Sinnelaget, viljans rigtning till det goda är då i christendomen hufvudsaken, kärleken till det goda ell. till Gud säges vara »det eviga lifvet», är detta då för hvar Mskoande enskilt, evig personlighet? O min godaste B. allt detta är väl bra famlande bra oklart; men du skall väl förstå hvad för tankar som arbeta i skymningen. Och ännu ett; du har mer än en gång sagt att du icke tror på någon flyttning efter döden i en helt annan verld men på jordelivets och den jordiska kroppens förklaring i ett högre ljus. Hjelp mig min goda vän att förstå detta, och tro icke att jag mera barnsligt bäfvar att förlora den sinliga verld i hvilken jag nu rör mig. Jag har lärt mig skilja på sken och verklighet. Må gerna min kropp i dess nuvarande form försvinna, blott jag kan trycka någon verld till mitt hjerta; må »tungomålen afkomma» blott vi i symboler kunna uttala vår själs ingifvelser. Huru mycket fullkomligare och Gudaalikare blir ej detta språk — ett evigt inspireradt skapande!

Ville du min godaste B. tala litet med mig om Hegel och logik. Hvad Atterbom säger derom förstår jag ej det ringaste, men mig föresväfvar en aning, att om visshet i tankens rike skall kunna vinnas, så måste det vara genom en Logisk method, att det måste finnas en högre logik som gäller begreppens och tingens ordning och att man på denna stege bör kunna uppstiga till sjelfva skaparens panna — tillbedjande det förstås, eljest svindlar man väl på färden — och ett särdeles starkt beskaffat hufvud måste man väl ha för att vandra den.

Munteligen skulle jag villja säga mycket i dessa ämnen, om huru jag uppfattat Schellings personlighetsbegrepp och hvilken fullbordan och lif jag tycker mig finna att detta begrepp fått i din Geniuslära, men skriftligen fruktar jag att trassla in mig. Det kan vara nog för denna gång.

Midt opp i dessa funderingar kom ditt Jul-bref, — min käraste Julklapp! Tack för den blick du lät mig kasta in i ditt hem, som gjorde mig lycklig genom att visa mig det du är det. Din borgarskola, ditt lif i hemmet, din hustru, allt var mig så godt och tillfredsställande. Och det der lilla sköna barnet sedan! — hvad jag gerna ville kyssa opp och rita af henne! Jag känner mig vara hennes Gu-mor. Du kallar din verkningskrets trång! Stor och välsignad kallar jag den. Jag vet ej om det finns en större; visst icke en ädlare om ock mödosam.

Jag har hört om Straus. Ack det är icke sådana tvifvel som väcka mina; de springa upp ur Evangelium sjelf, de men jag har ren mer än en gång talt om dem och måste ännu framdeles tala. Adieu för denna gång min goda goda vän. Himlen välsigne dig för allt hvad du skänkt och skänker

Din
Fredrika.

240. Till Böklin.

Bettine är för söt, för märkvärdig och förtjusande! Krankhet och främmande ha alit sen Julen hindrat vår morgonläsning. Nu ha vi återtagit den. Fru Stina läser högt; jag syr derunder, men släpper ofta arbetet och lyss och får tårar i ögonen af glädje och rörelse. Så var det i dag vid Bettines ord öfver den lilla Septiman. Mycket af hvad hon säger skrifver jag opp åt mig för att begrunda det ofta och lefva mig in deruti. Ack! så mycket af hennes lif har förr rört

sig i mig men huru dunkelt och oskönt i jernförelse med hennes. Bettine var fri; jag var fången. Dock, Gud vare tack för lidandet såsom för lyckan! Hvad B. säger om Dygden såsom ren konst förtjuser mig. Lilla Bettina jag vill vara din lärjunge! Detta inspire-rade barn är väl ett af tidens (och alla tiders) märkvärdigaste pho-nomen.

Det har varit roligt att tala om henne med en Kammarherr Löf-vensköld som varit flera år i Berlin som LegationsSekreter och ofta sett henne. Göthe är än i denna stund hennes lif och förtjusning, men Bettine är ingen förtjuserska mer. Liten hopkrympt gumma med exalterad själ och ingen takt för husbehovslifvet följer henne ett lätt åtlöje samt medömkan, ty hon ställer illa för sig och sin stora familie och tänker på intet vis »för morgondagen». På L...ds ord: »man finner henne löjlig» utropade jag: »ja, hvad gör det?!» Och Gr^{nan} S. instämde »ja, det gör rakt ingenting!» Bettine har dock ut-talat det sublimala och — »hvad som är skrifvet är skrifvet».

Dagarne gå min goda B. gudskelåf mot våren, den ljufva upplif-vande. Men huru går det med Gr^{ne}?! Först var det så hiskeligt angeläget och viktigt att de skulle komma ut innan Jul; sedan skulle de bli färdiga till Nyåret, och nu rulla vi af i Februari och de höras ej af, och jag får bref på bref som fråga mig hvart de tagit vägen. Ha de sjunkit? Gerna för mig!

Min Fru Stina har gjort mig mycken oro en tid genom sitt sjuk-domstillstånd. Nu gudskelåf är hon bättre. Jag studerar mig efter förmåga in i Norge samt i Nordiska fornlitteraturen. Från hemmet har jag kära ord, allt så godt, så täckt, så älskligt. Mamma blir allt mera god och Englalik säga systrarne. O min B! familjelifvet, — hvilken källa till salighet och till osalighet, till det ljufvaste till det bittraste! Jag vill se ditt en gång, och lita på det att jag skall passa på husfadren! Jag har ännu ej sett en sådan efter mitt sinne, och nyligen har min galla kokat vid att höra en Mans despotiska husbondeton mot den tåliga makan. Afskyvärdt!

Sjunga lärkorna ren öfver ditt hem? Är allt godt och gladt der-innom? Är du lycklig och tänker du på att säga ett godt ord till

Din

Fredr.?

Tomb d. 4 Febr. = 37.

241. Till Böklin.

Tomb d. i Mars = 37.

Sedan någon tid min goda B. kunde någon anmärka om vårt skriftliga samtal: »my Sister speaks entirely alone»; men ändå talar hon, ty hon vet att den broderlige vännen bevarar både henne och hennes ord i sin själ, och hvilar öfver dem med sin klara, mognande blick. Ofta önskar jag att vara dig närmare, mycket för min skuld, något också för din. När du är så länge tyst, förefaller det mig att du ej är rätt lycklig, — då tycker jag att ingen bättre än jag skulle tala med dig, ingen bättre förstå dig och dina tankar. En gång B. måste vi komma hvarann närmare. Jag har skrivit öfver odödligheten min goda B. till en olycklig tviflande och förtviflande mor som fruktade att för alltid ha förlorat sitt barn, en liten flicka halftannat år gammal, som dött efter en lång och plågsam sjukdom. Jag ville gerna att du hade sett brevet; jag kände der att jag hade tagit ett stort steg framåt sedan afhandlingen i Berthas bekännelser. Ändå kände jag med qual huru svårt det var att ge modren en tröst sådan hon behöfde den. För vissheten om personlig uppståndelse och odödlighet kan man hänvisa på Jesus, men huru visa att det utbildade barnet ännu bortom döden hade samband med modren, ännu var och förblef hennes barn?! Jag arbetade med aningar häröfver men kunde ej reda dem och slutade med att kasta hela saken på Gud (hvilket visst är det lättaste) och hänvisa till Evangelii uppenbarelse att Gud är en kärleksrik Fader, såsom, den enda tillräckliga tröst i all sorg och vid alla tillfällen.

Jag har haft stort nöje af några Norrska böcker. I presten Rein har jag lärt känna en äkta poetisk natur, med varm känsla för det sköna i Naturen, i religionen och i Meniskan. »Kongsspeilet» en af de äldsta Norrska skrifter och som man tillskrifver kung Sverre, är en kostlig bok, full af en barnslig men högsinnad och stark Gudsfruktan, trög och inskränkt i ideerna om stånd och former, men mycket ren och klok i andan. Tankarna om Kungens ställning och pligter, hans förhållande till Gud och till folket äro mycket storartade, men bra långa böner får kungen bedja.

Norrge har flera sköna skalde-ämnen, Schwach, Olsen, Bierregaard äro mycket öfver medelmåttan, sann känsla och lif utmärker deras poesier, men de likna Stararne som om våren fylla Norrges skogar med liffull sång, såsom dessa sjunga de en stund, bygga sen bo, sätta hushåll och tystna. Brödsorgen uppslukar sångarkraften. Hit kommer ibland unga fruntimmer från granngårdarne. Dem tvingar jag

att sjunga om de ha röst eller icke, och får då höra många små »Norrské viser» hvars täcka, friska, nationella melodier göra mig hjertligt nöje. De tvenne folksångerne »Hvor herrligt er mitt Födeland» och »Söner af Norrge» ha vackra lifliga melodier; orden rulla som vanligt kring »old-tidens minder» och »Norrges fjeld» som skola stå, fast »Kloden rockes». I brist af högre historiska minnen hålla sig Norrmännen fast vid sina berg. Dock må de med skäl vara stolta öfver sitt lands skönhet. Linnæi uttryck: »Guds skugga genomvandar naturen», begriper man fullt i skuggorne af dessa Jetteskogar, af dessa dalar och berg.

Dageligen tackar jag dig för Bettine. Den boken är och blir mig ovärderlig. Jag måste äga den. När jag kommer till Stockholm skall jag skaffa mig ett ex. som jag skall sända dig, men detta vill jag behålla, detta i hvilket du läst, och tänkt för mig, och som du sändt till mig. Jag reser hem i sommar på ett besök af en tre veckor. Jag behöfver omfamna de mina. Sedan kommer jag åter hit. Här är mig godt att vara.

Grannarne min goda B. efter allt hvad jag hör från post till post från olika kanter, göra en lysande lycka. Många utropa dem för mitt bästa arbete, trösta sig ej öfver att ej boken har 10 delar, o. s. v. Agathen är så hjertglad; hon är söt och älskvärd. Hvad som gör mig oändeligen godt, hvad som låter mig känna innerligen tacksamt för den allgode Gifvaren, är, när jag får höra sorgbundna själar bli glada; nedtryckta och tunga bli upplifvade, — o! då fattar jag allt innerligare min kallelse, den som alltid legat i min aning, i mitt begär, att som ett bi flyga öfver jordens blommor och suga ur dem himladaggens honung och så hemta in i Moderkupan. Ack hade jag alltid blifvit denna kallelse trogen! Men jag vill bli det hädanefter. »Ångern är en Gudinna; hon beskyddar den som felat.»

Glad är jag att det första arbete af mig som tryckes i Chstad lyckas; — i Chstad der jag åtnjutit så mycket godt, så mycket för hela lifvet glädjande och välgörande! . . .

d. 2 Mars. I dag har jag fått ditt recommenderade bref, och innerligen tackar jag dig min goda snälla B. för din omsorg i denna sak. Ett litet qvittens medföljer. Var god framför hälsning och tack från mig till Compagniet. Det trefliga utseendet af boken, och det nätta och lagoma i priset bidrar nog mycket till dess afsättning.

Postpengar för H^r Littorin medföljer. De sk. som för sedelns skuld komma till öfverlopps torde min goda B. lägga i någon fattigbössa.

Borgarskolan ja, den som vore der! Den som kunde förvandla

sig i en puer och der taga dig fatt öfver Bibeln. Det vore min stora håg och begärelse. Du skulle då icke komma så snart lös, du skulle troligen bli litet stött och förvånad åt den frågvisa, näsvisa pilten, och ge honom anvisning på ett enskilt sammanträde, och det — vore precis hvad han önskade. Jag tror jag är biten af Bettina, ty jag känner just en obegriplig lust att våga äfventyret. Se väl upp på dina skolepiltar min goda B.! Emedlertid är jag nu här i fågelkammerset af själ och hjerta

Din
Fredrika.

Jag tittar tillbaka på mitt bref och får då se ett ord som jag måste göra anm. vid. »Icke lycklig» var ej ordet jag ville nyttja, jag ville säga »icke rätt modd, icke rätt glad». Jag tror att du är lycklig, (Gud ske låf därför) men jag känner att du står för ensam med dina tankar, och känner att det mekaniska i din verkningskrets måste trycka dig. Ack att du snart måtte få andas friare! Men Gud bevaré Borgarskolan!

242. Till Brinkman.

[4 mars 1837.]

Det är här i verlden, en helt egen och kinkig sak med grannar. Man må finna dem hyggliga eller ohyggliga, man må önska dem i sitt förmak — eller till blåkulla, ett är man dock tvungen till med dem, om man icke vill få namn för att vara en riktig björn — nemligen att taga emot dem, när de komma på besök; och hvem får vara i fred för grannar?

Ni torde i denna stund, min bästa B., suckande bevitna sanningen af mina ord, och jag kan blott bedja er om ett undseligt emottagande af mina grannar, för hennes skull, som härmed sänder dem till er.

243. Till Carl Wilhelm Böttiger.

Man skulle verkligen vara af en Ourang-Outang-natur, för att icke blifva både rörd och glad och tacksam öfver så mycket godt i både poesi och prosa, särdeles ifrån en Skald hvars Sångmö man redan länge älskat! Men att jag ej på minsta vis har att göra med det omenskliga släktet, det kände jag granneliga då jag med tårfyllda ögon läste de vackra, liffulla versar och det så vänliga bref hvarmed Hr Böttiger hedrat mig. De förra ha bestämt makt att locka fram »Morkullor», och Gud gifve att de blott i någon mån kunde uppfylla kallelsen i Er sköna sång! Jag skulle då vara nöjd.

Det sednare ingaf mig flera olika känslor. När jag får hoppas och tro att jag skänkt en lidande någon lisa, någon stunds glädje, då är jag lycklig, och vet ingen högre lycka; men när jag får höra att en ung man, skönt begåfvad för egen och andras glädje, och med många kära band fästad vid jordelivvet — är på vägen att lemna detta lif — då måste jag sörja öfver honom, öfver de som äro honom nära och ha honom kär, öfver lifvet att det är så ofullkomligt, så vanmäktigt att kvarhålla de som försköna dess vägar. För honom sörjer jag kanske minst. Det ligger något så skönt uti att dö som ung, att dö sjungande likt svanen tjust af hägringen af en skönare strand, — ack! under många år af mitt lif var mig en sådan död det bästa, det mest önskansvärda på jorden. Men ni är Man, har mera lärt känna Friheten än försakelsen, ni har mycket njutit af lifvet och af Naturen, — kan njuta ännu högre och mer, — det vore då ej underligt om Ert hjerta hänger fast vid en jord och ett lif som varit Er mycket hulda. Är det så — o! då vill jag hoppas att Era dödsaningar icke skola sannas, att Ert hjerta skall befrias, och ännu länge på jorden få klappa för allt godt och skönt. Det långvariga af Er sjukdom låter mig äfven hoppas att den icke är dödlig. För ett par år sedan vårdade jag en vän, sjuk af dödlig hjertsjukdom. Efter fyra månaders plågor fick det hjertat hvila — Gudskelåf! Men jag känner flera personer (bland hvilka Env. Brinkman) som med organiska fel i hjertat, upplefvat öfver 70 år och utan att ha mycket ondt. Brinkman skryter än i denna stund af sin »eviga ungdom».

Tack för hälsningen från Augusts graf. Alldrig lemnade väl någon efter sig ett renare, vänligare minne. Han var så god, så glad, så enkel; så vaken för allt godt; han var skapad för familiens kärleks och oskuldslif! Vi ha med honom förlorat mycket på jorden, men han har knutit oss närmare till lifvet bortom grafven.

Med glädje och tacksamhet skall jag emottaga ehvad Ni vill meddela mig; — låt det följas af underättelse om Er sjukdom och hvad vändning den tar! Hjertligt deltagande ber derom. Min adress är Moss och Tomb.

Måtte våren göra Er godt! Man får ej vara sjuk i sällskap af våren och — Geijer! Låt mig ännu en gång tacka Er och försäkra Er om

innerlig högaktning
och hjertligt deltagande af
Fredrika Bremer.

Tomb d. 12 Marts = 37.

244. Till Brinkman.

[16 mars 1837.]

[— — —] lycka till, att icke mera lida! lycka till att lefva för att njuta lifvet. Ty för er är lefva och njuta lifvet ett och samma. — — O! min gode B., huru skall man lära människorna den sköna konsten att lefva, d. ä. att njuta lifvet. De elaka, de som lida af någon på sinnet tryckande sjukdom sätter jag här ej ifråga; icke heller de olyckligt gifta; men de många andra, som genomvandra lifvet utan svår sjukdom och utan Herzenhjemska synder, de många, harmlösa människorna, som gå tunga och sömniga eller oroliga och otrefliga omkring — kunna de ej läras att bli lyckliga? Öppet öga och öra, vakna sinnen för lifvets rikedom — mera fordras ej. Kan det meddelas? Jag ville veta det. Jag skulle tro, att det kan ske till en viss grad och under vissa omständigheter. Men trögheten! och hvardagsbestyren sedan! En ljus och harmonisk verldsåskådning fordras framför allt, och sedan att kunna se den afspegla sig i alla riktningar och i allting, så som man ser solens ljus i hvar darrande dagdroppe — och man skulle på jorden räkna timmar, ej dagar af ledsnad och sorg, och tillvarelsens skönhet skulle öfverväldiga människans själ med glädje, dess rikedom med känslan af att en evighet behöfves, för att hon skall kunna fatta och njuta allt, som här omger henne i det hvardagliga lifvet.

Jag såg häromdagen humlorna med deras rika guldgula last krypa in i små mullhögar på sandgången; de sökte sig ned till deras små honungsfyllda palats, belägna ofta en half aln under jordytan. Det gjorde mig nöje och jag såg deri en bild af människornas verld. Så döljer sig under jordiska höljen öfverallt en skatt, ljuf och närande — visste vi blott vägen så väl som humlorna! — — Jag kan icke säga er, huru se'n en tid denna lifvets rikedom likasom öfversvämmar mig; ja, jag måste ofta gråta att min själ är så fattig, min kraft så inskränkt, mina sinnen så matta, att jag så oändligt litet kan fasthålla af dessa lifvets gnistor, som springa ut från skapelsen i alla riktningar. — — Men det gör dock godt att förödmjuka sig inför Skaparen. — — — — — Jag skulle vilja berätta för er hur mycket vackert och godt det finnes här i Norge — i dess natur — dess qvinnor — dess poesi och musik. Norge har många goda skalder. Religionen, naturen och de lyckliggörande förhållanden, som göra att »människan är människans glädje» besjunga de med kärlek och skönhet. Hat till svenskar har jag sett fylla tidningsbladen, men af individer har jag blott hört godt om vårt folk, vårt språk m. m., och sjelf har jag öfverallt mött blott godhet och välvilja. — — Man säger att Tegnér är dyster och sorgmodig — jag önskade han kunde höra hur sångerna i Frithiof tona i Norges skogar ända långt upp emot Norden, under yxans slag och trädens fall; jag ville han kunde se huru hans Nattvardsbarn lifva och helga unga själar. Och visst skulle då den goda människan, som nog utgör en god hälft af den goda skalden, glädja sig och ingifva den senare nya herrliga sånger. Ty finns väl någon större sällhet än den, att förädla och lyckliggöra människohjertan?! För sådan lott och sådan gåfva bör man tacka Gud.

Min fru Stina gör mig »särdeligen» lycklig, och af hela mitt hjerta och hela min själ har jag fäst mig vid henne. Det är en kraftfull, ren och rikt begåfvad natur, ur hvilken känslor och tankar, infall, ordspråk, vrede, bannor, ömhet och godhet framvälla, likt flodkällorna ur klippan, af en oemotståndlig ingifvelse, öfver all beräkning, öfver all uppfostran; ty såsom bondhustru vore fru Stina till hufvuddragen af sin karakter densamma som nu. — Och detta väsen, detta friska källsprång ur en grund så fast och viss, har på mig en obeskrifligt välgörande och lifvande verkan. — Ja! människosorterna äro mångahanda! alla kunna dock vara goda och välgörande, om de äro helgade i det ena, eviga ljuset.

245. Till Charlotte Quiding. Tomb Påskafton [25 mars] 1837.

[— — —] Hvad skall jag gifva dig, söta Charlotte, för allt det myckna goda och roliga, som ditt bref skänkt mig? — Mitt lif är så stilla och enformigt till det yttre, att en dags beskrifning kunde gälla för alla dagar. Inombords lefver och rörer det sig fullt nog, och, under tre fjerdedelar af dagen helt ensam på mitt rum, känner jag huru dåraktigt det skulle vara om jag hade gift mig; ty jag måste nu med qual inse huru litet dagen och årena räcka till för allt hvad jag behöfver och vill inhemta och reda för mig. Mera än någonsin arbetar jag att bli färdig i min gåfva, för att härnäst mindre ofärdig uppträda inför allmänheten. Dermed tänker jag dröja en god stund. Det gör mig obeskrifligt godt att vara ensam, att se föga människor, att få i ro lefva för mitt yrke. Jag har dessutom en slags nervsvaghet, som gör mig alldeles oduglig och äfven obehaglig för människor. Det kostar mycket på mig ibland; men jag känner med tacksamhet, att det kan hafva med sig ett viktigare godt. Jag vill desto fullare lefva blott för min kallelse. Med vissa människor finner jag mig ändock väl och för dessa känner jag en slags tacksamhet. Du, bästa Charlotte, är — jag minnes det med glädje sedan jag sist var hos dig — en af dem. Jag fann mig alltid lugn och treffig med dig. Så äfven med min präktiga fru Stina. Det är en klar, kraftig och enkel natur, i hvars sällskap man måste bli uppfriskad till kropp och själ. Hon är dessutom så god och älskvärd. Jag håller innerligen af henne.

Du har hört om Heddas underliga åkomma. Jag är obeskrifligt orolig öfver den. Det ligger för mig, att den skall bli farlig, och Gud bevara oss för den sorgen att Hedda — jag kan ej skriva ut det, jag kan ej tänka det — jag vet icke då huru allt skulle blifva. Gud bevara vår lilla Hedda!! Jag längtar att återse henne och reser väl hem i sommar på tre veckor. Sedan återkommer jag hit. Det är bäst så för oss alla.

Du har rätt, söta Charlotte: »jag har ej kunnat få Bruno nog lågt sjunken» i afseende på gerning; ty blott då kunde den sanna kärleken rätt uppenbara sin kraft och höghet. Ack! när den brottslige för likgiltiga blickar försvinner i djupet af sin mörka afgrund, när allas deltagande och intresse tagas bort från honom och de rena och goda vända sig ifrån honom med fasa, då är det som den sanna kärleken, med segerjubel,

känner sin kraft, nedstiger till den öfvergifne, håller honom fast och släpper honom ej förr än hon lyft honom upp ur djupet. Jag vet att så är och att denna teckning är sann. Men jag tror, med dig, att jag skulle hafva gjort bättre och riktigare i att hafva valt för Bruno en annan slags brottslighet. Ett mord hade varit mera öfverensstämmande med hans karakter — men ett mord har något så afskyvärdt. Deremot låter ett visst sätt att deltaga i en expedition för slafhandel tänka sig utan att den deltagande är en förhärdad bof, i synnerhet om hans verksamhet dervid snart öfvergifvits, såsom det antydes i hans bekännelse. Det hade derföre väl varit bäst om jag närmare bestämt den andel Bruno haft i ogerningen. Några hafva förebrått mig, att jag till slut gjort Bruno lycklig. Men derpå kan jag blott svara: han blir aldrig lycklig, ehvad än så må synas för andra (såsom för Rosenviksboerna). Han säger det ju sjelf i sin bekännelse, och man känner att han säger sannt. Åskviggen, som vidrör hans tinning, ljungar äfven i hans själ och skall straffande ljunga der till dess hans dag är ute. Samvetet och minnet äro hans bestraffare. Men han har inträdt i försoningens gårdar — himmelska melodier skola för ögonblick ljuda genom hans själ, och den engel, som fått makt öfver hans hjerta, skall föra honom till målet.

246. Till Böklin.

Tomb d. 28 Marts = 37.

Det ser då ut min goda B. som om du snart skall kunna fullborda och stadga ett godt och ärorikt verk. Hvad det är skönt min B.! Hvad det gläder mig! Din Hustru kan ej känna varmare derföre än jag. Sådana verk äro vår tids pyramider. Jag hade med sista posten bref från Charlotte der hon nämner att hon träffat din hustru och talar om hennes behagliga och intagande utseende. Det gjorde mig nöje att höra min vän. Ack! måtte du och alla de mina vara lyckliga! Jag önskar ingenting högre; och för mig — för mig att vara allena, fri från alla jordiska band, vigd allena med den idé som föddes i mig under lidande och tårar, och som nu är min glädje, min kärlek, för hvilken allena jag vill lefva och verka.

Hvad som förde mig i denna välsignade enslighet var någonting likt den instinkt som förer flyttfågeln till den strand der han skall bygga och bo. Jag har här funnit mera än jag vågade hoppas, — jag har funnit mig sjelf. Den plan jag hade vid min hitkomst är visst förändrad, — men mera till form än väsen, — för dess väsen lefver jag nu som förr men bättre än förr. Det är ändå blott den som ger mitt lif värde.

Jag har i denna förflutna vecka mycket sysselsatt mig med Skriften och med dina bref. Jag ville fråga mig: huru långt har jag

hunnit; hvad har jag vunnit? Jag blef bedröfvad att i så mycket se mig stå ännu på samma punkt, att känna huru mycket var mig ännu oklart och obegripet, men med glädje kände jag dock att ett var mig kommet oändeligen mycket närmare, hade uppgått i innerligare klarhet för mitt begrepp, och det var — Försoningslärans idé. Och jag kände att just genomträngandet af denna ide skulle förr eller senare hjälpa mig öfver ell. igenom de enskilda delar i skriftens lära som så ofta plågat och ännu ofta bittert plåga mig. Huru vist och väl gjorde du icke min vän, som från begynnelsen höll min ande fast vid denna lifvets enda sanna ljuspunkt, till dess den klarare och klarare uplät sitt ljus för mig! Huru djupt erkänner och känner jag att blott i detta ljus, i denna lära kunde min själ finna sitt rätta lif, sin tröst, sin utveckling, sin kraft, ja hela mitt väsen sin förklaring. Egentligen är det väl så för alla, men mig tyckes att det är ändå mer egentligen så för mig, ja, ty många ha icke innom sig de rörelser som skaka mig och många äro uppehållna och återhållna af band som för mig vore utan all kraft. Men denna Gudomliga försoningslära! Den tanken, kommen i mig till klar öfvertygelse, ja, äfven till insigt, att Naturen skall försonas genom Meniskan, att jag äfven i min mån kan bidra att förlossa det »suckande Creaturet» hvars lidande genomträngt mig djupare än mensklighetens, o min B.! jag kan ej säga dig hur ljuf hur vigtig den är mig, hur den bidrar att rena min ande från hvar oren fantasi, hur den hjälper mig att öfvervinna alla trångsinta passioner, rörelser af harm och bitterhet ja äfven i sömnen befriar den mig, och när drömmen vill gykla fram retande men orena bilder då hviskar naturens Genius till mig: »var ren! ty du skall förlossa mig!» och — jag blir ren! Och sedan — det är så skönt att jag vet man kan säga till verdens ringa och ringaktade varelser, till dessa tusentals qvinnor som i de kulna hemmen gömma sig likt skygga fåglar, gömma deras qual och deras öfverflödiga tillvarelse, det är så skönt att kunna säga till hvar och en af dessa. »ditt värf är stort, din varelse af oberäknelig vigt för verdens samhälle, ty — om du vill det — kan din del vara stor i det allmänna återlösningsverket!» Sköna, älskade, gudomliga Försoningslära!

D. 5 April.

Om du kastar en blick på de lappar som ligga här inneslutna skall du se min goda B. hvad som sysselsatt mig nu någon tid. Jag tänkte renskrifva dem i mitt bref till dig, men tycker ej de löna mödan. Du ser i alla fall nog i dem af hvad som rör sig i mig, för att när du vill ge mig ett ledande och upplysande ord. Jag slutade

min lilla undersökning af Protestantismens väsen med omläsning af din Skrift vid inbjudning till Skolans invigning, ett stycke der Protestantismens positiva funktion (som Atterbom kallar den) synes mig i högsta grad lefvande, såsom i hela dig. Jag gladdde mig åter så hjertligt åt det kärnfulla stycket. (Der är ett uttryck som jag ej förstår »En bildad man är den som med en fond af ärfda(?) dygder» etc.)

Jag har rönt mycket godt både enskilt och allmännt för Gr^{ne} min goda Vän. De ha gjort lycka utöfver mina förhoppningar. Det förundrar mig litet att nästan alltid mina offentliga Recensenter fränkänna mig all talang för det tragiska? Och likväl söker jag ej att framställa denna sida i lifvet; den lefver verkligen innom mig och försöken att skildra den utgå af hjertats erfarenhet. Olärda men själfulla personer känna det anorlunda än Recensenterne, jag har många bevis derpå. Men när man säger att det ej är »rätt allvar» med det onda så har man rätt. Den svaga den felande förstår jag af goda skäl, men icke den förhärdade.

Adieu min B.! Lef lycklig i ditt milda skåne. Här är idel is och köld. När du får tid, gif mig ledande ord, äfven i frågan om personlighet och individualitet som ej vill lemna mig i ro och ej vill rätt klarna. Men tro mig goda B. skrifver du blott orden: jag är lycklig och mitt verk går fram! så är det en rik post för

Din
Fredrika.

Tack å nyo för Bettine min godaste B. tack — ack för så mycket godt!

[Bilaga.]

d. 4 April. 1837.

Jag ville säga dig några tankar som läsningen af din Moore och åtskilligt dermed sammanhängande väckt hos mig, men jag ville också säga dem med någon ordning och se! detta är just svårigheten. Se här ungefär min goda B. hur det talat innom mig: »den Katholska läran om tradition innom kyrkan — den är ju ypperlig, sann och riktig? Det muntliga ordet har föregått det skrifna och då d. H. Skrift måste i följd deraf antagas såsom ett blott förkroppsligande af d. muntliga traditionen, följer ju nödvändigt att den anda som dikterat ordet, äfven måste vara med om att tyda och förklara det. Frälsaren har låfvat sända sin församling sin heliga anda som skulle undervisa den i all sanning, och visst måste denna anda närmast bli uppenbar för de män som egna lif och kraft till begrundande och utöfvande af Christendomens lära. Kyrkans fortfarande Autoritet,

Conciliernas rätt till maktspråk synes då grundade icke blott i enskilda ord innehållna i Evangelium men i det eftersinnande förnuftet. Men hvar har då denna Kyrkans makt och myndighet fört under seklernas lopp, hvad har den utvecklats i världen? Visserligen å ena sidan mycket godt, det vet och tror jag; men å andra förtryck fanatism, inquisition Autodafe och hela denna massa af missbruk och utsväfningar som slutl. frambragte reformationen. Hvad ville reformationen? Bibeln, bibeln allena, frigifven till alle mans forskning, Bibeln allena till rättesnöre för tro och lefverne. Men reformationens hufvudman, Luther, förklarar Bibeln! Härmed antager ju han en del af Catholska läran om traditionen han tillväller sig den makt som Concilierna hade, han sätter öfver ordet och bokstafven en Anda som genomträngd af lärans Gudomliga anda bestämmer öfver ordets mening, samt äfven hvarest ordet bör tagas efter bokstafven och hvar icke. Calvin, Zwingli m. fl. äro ensidiga utgreningar af hans verk som allt mer sätta det blott individuella förnuftet*) till mästarinna öfver det eviga ordet, och deras lära blir då derefter, mörk och matt. Förnuft! -- icke är det blott individuellt, det är ju äfven ett allmänt ett evigt ett Gudomligt. Reformationen och Luther — protestantismen i dess egentligaste mening, synes mig då vara en appel till det eviga Gudomliga förnuft som incarnerar sig i alla Mskoindivider och utgör deras rena Msklighet.

Till detta förnuft evigt ett ehuru spriddt bland otaliga varelser vädjar reformationen ifrån Katolska kyrkans despotiska spira (urartade herravälde), och den antar att ur individernas massa frigifven att fritt forska i den Gudomliga läran, skall det Gudomliga förnuftet i mskligheten uppstiga frigjort och förklarat och all individuell mening och tycke skall i dess sköt upptagas och förklaras så att Gud äfven i denna mening må bli lefvande i alla. (Är icke det samma ide som arbetar i vår tids alla rigtningar, i det politiska i det Ekonomiska, i det borgerliga lifvet samma ide som kämpar mot alla skrå-författningar är icke hela den nya tidens kamp ett Echo af Reformationens?) Om denna idé inspirerade Luther så begick han genast ett fel mot densamma då han tolkande Bibelns lära, äfven tillvällade [sig] Catholska Kyrkans ofelbarhet och var ofördragsam mot all tydning som icke var hans. Men törhända drefs han af omständigheterna att för ett ännu omoget slägte fastställa en viss lära och form utom hvilka man ej fick gå, och sedan — var han Meniska. Ack ja! och derföre felande — och så äro alla Meniskor och derföre när och hur skall det ljus uppgå som Meni-

*) är det icke det som du kallar »det ändliga förståndet?»

skorna så väl behöfva? när skall Uppenbarelsen bli verkligen uppenbarad

Bibeln! sen mina barndomsår var den mig en ljuflighets och en bitterhets kärna och ofta är den mig det ännu. Det plågar mig så att der, der, i denna skrift som heter Evangelium, der är Gnistan nedlagd som sednare har tändt fanatismens och Auto da Feernas lågor, der är Grundstenen lagd till inquisitionens fångelser, till Calvinismens mörka källarhvalf, deraf äfven den naturliga följdén att en så stor mängd Mskor nu rädda sig ut på den falska rationalismens platta torg. Blif icke ledsen min B. öfver denna hos mig så ofta återkommande klagan, — jag har mig närvarande hvad du svarat derpå, men jag kan icke hjälpa att åter och åter det svarar hos mig: läran heter ju uppenbarelse, den fordrar tro, den heliga anda var gifven till dem som lärde och nedskrefvo läran, hvarföre då blef den icke öfverallt klar och Gudomlig hvarföre lät den sig skymmas af omständigheterna under hvilka den växte upp? Ack! Visst måtte det varit i den eviga vishetens vilja att detta mörker skulle existera, och dessa ensidigheter och strider uppkomma, — det måste ha legat i hans plan att under dessa stormar världstrådet skulle uppvexa och rota sig i jordelifvet. Ja — jag vill tro det och skulle jag än aldrig här förstå och inse bättre den allgodes vägar, skulle än mången gång — såsom nu — mina tårar rinna öfver det dunkel som marterat världen och mig, o så kan jag och vill jag gråtande sluta mig till den Korsfästade, den uppståndne, och fast omfatta försoningslärans Gudomliga, allt-omfattande idé, och lefva och dö i tron på den. Ja det vill och skall jag.

Aningsfull motser jag äfven ett uppgående ljus. Protestantismen apellerade till Guds ord och förnuftet. Är det då icke detta förnuft som upplyst af Guds ord nu uppgår i den Speculativa filosofien och förklarar Christendomens läror, som skall åskådliggöra idén och i den belysa alla skriftens enskilda delar. »Der Geist will sich vermählen mit den Begriff.» Och visst måste härvid den Hel. Andan vara närvarande, och allt renare ljus vara dess verk i Mskans anda. Men det var ju äfven Catholska kyrkans princip vid tydandet af skriften? Catholicismen urartade. Hvar är borgen för att den nya tidens forskning skall komma till Sanningen?*)

Bibeln — får jag betrakta den så här?: Den är historia såsom

*) Männe deruti att en mångsidigare kunskap än förr råder i världen, samt att Bibelforskning och Theologi icke längre är inskränkt inom ett visst stånd, men öppet för alla? Den rätt fattade Liberalismen vore väl då msklighetens verkliga befriare.

alla andra folks historia; den är äfven par Exellance historiens historia. Under det yttre höljet af vanliga jordiska tilldragelser, fortgår en utveckling lik den vi se föregå i hvar planta, der den organiska kraften i stjelkar och blad redan arbetar för blomman som är dess mål och tillika plantans fullbordan. Evangelium är Bibelns blomma, dess Genius Guds och Mskones son uppenbarar sig här icke blott i sitt förhållande till den enskilda Meniskan, men till Familien och till Nationen. Så ingår han i alla Mskans förhållanden och upplyfter dem till evigt lif.

Jag säger detta bra ofullkomligt, men du skall förstå huru jag menar det. Det är något eget sublimt och fullkomligt deruti att Bibeln begynnes med skapelsen, och slutas med alltings fullbordan i det Nya Jerusalem, men med riktig smärta har jag på dessa sista blad ännu läst om ogudaktiga och fördömmelse. Ack jag ville dock tro att allt en gång skulle blifva godt och Gud vara allt i alla! Det borde ju så bli, — Han är allsmäktig och allgod.

Men förlåt goda B, att jag kommer på dig med alla dessa half-tankar! De ville så gerna bli helare.

247. Till Frances v. Koch.

Tomb d. 5 April =37.

Nyss var det så mulet och så tyst som om ingen vår och ingen sång fanns i världen, men plötsligen kom en vind, molnen delade sig och en Lärka svingade sig sjungande mot höjden. Jag lyssnade till henne och tänkte på Dig bästa Frances och såg i lärkan en bild af din elastiska själ som väl ett ögonblick kan låta sig nedtryckas af den mulna dagen, men snart åter höjer sig med lif och vårfröjd upp i det fria, det höga. Och vinden, och ljuset som väcker dem, — o! jag vet väl från hvem de utgå; är det kärlek, är det vårsol, eller en hemlig onämnbär förhoppning på lifvet, på den eviga godheten, allt är dock från Honom, från Honom som i alla rigtningar genomströmmar tillvarelsen med sitt lif och sin kraft, och som här på jorden väcker för att en gång uppfylla och fullborda, — all kärlek, all förhoppning, all begynnelse, allt lif. O min lilla Frances derföre att jag tror detta så af hela min själ och hela mitt hjerta, derföre tänker jag så tröstfullt på Dig och på din lilla bortgångna älskling, ehuru jag vid läsningen af ditt bref grät öfver er båda. Sista gången jag såg det söta barnet gjorde hon på mig ett lifligt intryck; hon var icke vacker, men jag vet mig alldrig ha sett i ett mskoanlete ett

sådant uttryck af Englagodhet. Att stilla sörja en bortgången älskling är visst en god, en välgörande känsla, det gör oss på förhand hemmastadda i en annan värld, det är en begynnelse för oss till flyttning (»der er skatt är, der är ock edert hjerta») en flyttning som förestår oss alla.

Agathe hade som yngre en obehaglig och fruktande känsla för döden, men när August, hennes älskade bror, dog, försvann den. Känslan att August väntade henne bortom grafven tog bort för henne grafvens mörker. Jag fruktade alldrig döden, tvertom, — men ingen tanke skall så förljufva min sista stund som den att få träda i närmare gemenskap med den vän som jag så innerligt älskar, som jag förlorat för jordelifvet, men som dock alltid lever i mitt hjerta, så god så älskansvärd, så — som världen icke kände henne!

Tack min söta, goda Frances för ditt bref; tack för hvad du säger om Gr^{ne}, både godt och ondt. Hvad som kommer från dig gör mig alltid godt. Ett litet försvarsord vill jag nu här smyga in i afseende på din anm. öfver Bruno. Jag tror att det med skäl stöter läsarens öga den plötsliga öfvergången från Hagars dödssäng och Brunos bekännelse af sina brott, och till solskenet på Rosenvik i hvilket man ser samma Bruno som en lycklig brudgum. Men detta solsken är i afseende på Bruno, mera sken än verklighet. Bruno blir alldrig lycklig på denna sida af Scenen; (lifvets scen) han har sagt det i sin bekännelse till Serena, och man känner att han säger sannt; Åskviggen som lidelserna tecknat på hans tinning ljungar äfven i hans själ; samvetet och minnet äro hans bestraffarinnor, — han får i jordelifvet ingen ro, (och det skall framdeles visa sig) blir alldrig lycklig ehvad det än må se ut för världen och för Rosenviks-boarne. Men han skall och måste ha ljusa ögonblick; himmelska melodier skola med försoningsaning draga igenom hans själ, och en god Engel skall ingå i hans lif och lidande och föra honom till målet. Jag tror att det varit bättre om jag låtit Bruno ha begått ett annat slags brott än det han bekänner, eller ock att jag nogare angifvit hans deltagande i slafhandeln, ty ett sådant låter visserligen tänka sig der den deltagande icke behöfver vara en förhärdad bof, särdeles då hans rol härvid är en kort och hastigt öfvergifven, såsom det angifves i hans bekännelse. För öfrigt är det min älsklingstro och öfvertygelse att ingen syndare är så djupt sjunken att icke han kan uppflyttas och försonas, och att den stora försoningsakten i oändlighet fortsättes tills en gång allt blir fullkomnadt. Att meniskor kunna vara försonare för hvarandra, kunna rena, förädla och lyckligöra hvarandra inbördes, se vi ofta exempel på i dagliga lifvet — men allt är genom och af Gud, — det är hans kraft som verkar i oss. Försoning, — det

ordet har framför något annat blifvit lagt på mina läppar. Mitt lif skall vara en sång om det ordet. O men att jag kunde bättre fatta lifvets oändeliga rikedom dess mångfald, och bättre begripa dess enhet, den Sol som upplyser och lifvar alla gestalter allt lif! Det nedtrycker mig ofta att min uppfattning är så fattig, så inskränkt, så ofullkomlig. Kanske blir det bättre.

Jag är sorgsen till mods i dag. Jag är orolig öfver Hedda. Denna hennes åkomma fruktar jag mycket för. Gud bevara henne — för oss alla! Adieu goda, bästa Frances, måtte våren välgöra dig till själ och kropp och föra nytt glädjefullt lif i ditt hem. Din lilla präktiga Tommy! jag kan se honom för mig när som helst med sin vänliga min och sitt »momo tytter!» Res icke från Stockholm innan jag får se dig och Gr^{nan} S. äfven, vi önska det båda så mycket. Hon hälsar nu hjertligt, och jag ber dig bästa Frances framföra en hjertlig hälsning till din Man från

Din
innerligt tillgifna vän
Fredrika Bremer.

248. Till Elisabet Bergfalk f. Lindmark. Tomb d. 3 Maj. 37.

Det var mig en sann glädje min lilla Mor, att se af din egen hand bekräftelsen på din hälsas förbättring. Mycket har det kostat på mig att höra huru sjuk du varit, huru mycket du lidit; — Gud gifve att den svåra tiden nu vore för alltid förbi, och att jag måtte få återse dig i sommar, om ej lika stark dock så lefnadsfrisk som förr! I Augusti Månad hoppas jag få omfamna mina älskade i moderhemmet, samt den jag har kär i ett annat mig kärt och fridfullt hem, — gissa hvem!

Det är med glädje men äfven med en ängslig känsla som jag tänker mig att snart komma hem. Du har förmodeligen hört om Heddas underliga och svåra åkomma. Jag fruktar obeskrifligt för den, och att dess utgång icke skall bli god, jag fruktar så att se henne förändrad, och tryckt af plågor. O min lilla Hedda, Gud bevare dig — och mig derifrån!

Jag kommer med min Vän, Gr^{nan} S. Du skall i henne se en sällsynt kraftig, klar och originell natur, dock kan allt hvad hon har behagligt och älskansvärdt blott uppenbaras under en längre bekantskap.

Jag har nu snart med henne lefvat två år; två lyckliga och lugna år ha de varit. Jag har känt derunder som om jag sjelf och verlden sakta dagades innom mig. Jag har blifvit äldre och lugnare och det har gjort godt. Ofta har jag tänkt på dig och din Hedda, och hållit af er båda. Vi skola åter en gång tala om henne min lilla Mor, om hennes rena längtan, och högre kärlek, och huru hon på jorden vann en vän som blef henne trogen i döden, och vi skola gå till hennes graf på Österhaninge kyrkogård och hviska till stoftet der, att hennes lif icke var förgäfves, icke var utan sin stora betydelse. Jag är innerligen öfvertygad derom att icke många gå ur jordelifvet mera färdiga och wärdiga ett högre ljus, ett högre lif än din Hedda.

Vi skola äfven tala om Carolina, och om svårigheterna med henne, ty att dessa icke bli få i anseende till hennes natur och hennes omständigheter ser jag nog. Oskattbart är det i alla fall, att hon under snar sagt den viktigaste perioden af sitt lif, varit under så ren och moderlig vård. Det är viktigare än alla talanger och »pena» kunskaper. Roligt skall det bli att få se och höra mera om henne, samt med dig och systrarne få tala om utsigterna för hennes framtid. Oändligt mycket har hon och äfven vi att tacka dig för!

Våren är kommen med sina sippor och Lärkor. Jag vet att den gör dig godt till själ och kropp och det gläder mig.

Framför min hjertliga hälsning till de dina. Huru oskattbar måtte icke Thilda varit för dig under dessa pröfvande tunga tider! Mätte Prostinnan min lilla mor, med hälsa och äfven med — lite nöje, i sommar under sitt tak återse

Sin
Fredrika.

249. Till Böklin.

Tomb d. 21 Maj — 37.

Hjertligen får jag tacka dig min goda B. för ditt bref af d. 27 April. Det skall hjelpa mig att tänka redigare i detta viktiga och rika ämne. Ditt sätt att uppfatta saker och förhållanden — så åskådligt äfven här — detta fasthållande af det verkliga, med urskiljande och frånskiljande af öfverdrifter eller ensidigheter, detta omfattande, utvidgande och ändå innerligt sammanfattande, harmonierande, är mig så kärt, så dyrbart, så oändligen välgörande! Jag ville kunna införlifva med mig denna åsigt af lifvet, och jag hoppas verkligen komma den alt närmare.

Jag är bekymrad sen en tid för en af mina systrar; min älskade Hedda har en farlig och underlig sjukdom, som flera läkare hvarken rätt kommit underfund med, ännu mindre lyckats att i minsta mån hjälpa. Jag fruktar en djup störning inom min famille. Vi ha nu vändt oss till den skicklige men ack, för långt aflägsna Jacobi på Årup. Mitt hopp står till honom. Gud bevare Hedda för alla de som älska henne, som hennes sköna lif ger trefnad på jorden! Jag hade ingen ro om jag ej visste att jag om två månader får återse henne. Kanske stannar jag hemma. Kan jag så återvänder jag hit. Denna enslighet med Fru Stina är mitt jordiska paradiset.

Jag har ingen puppa i år ur hvilken jag kan få se fjäriln framspringa, men jag har godrom ur hvilken jag ser djuret utveckla sig ifrån en rund punkt till fyrbening genom åtskilliga metamorphoser. Det är mindre vackert, men icke mindre märkvärdigt än fjärilns förvandling. De små djuren ha ännu inga ben men äro fulla af snålhet och sprittande lif. Jag föder dem med bröd och oblat.

Jag har läst böcker som intresserat mig. Nordiska sagor, myther och Mythförklaringar som låtit Trälinnan få ett och annat tillägg. Om förenta staterna i Amerika. Hvilket märkvärdigt lif, och hvad skall det komma deraf? Männe ändå icke detta system är det mest passande för Msklighetens närvarande utvecklingstillstånd? Meniskornas dårskaper göras oskadliga, genom sjelfva tolerancen som vederfares dem, »Shakers» skaka blott sig sjelfva, och all högre kraft och konst får obehindrat utveckla sig, allt får gälla hvad det kan gälla. Så är det ju godt min vän! Den som genom solen ger färg och doft åt blommornas hundrafalldiga slægter, är mäktig att fylla med positift innehåll alla dessa särskilta rigtningar. »Ljuset är kommet i verlden», må det blott fritt nu få inströmma hos alla. Fängelsernas inrättning i Am. har isynnerhet gladt mig. Det är vist och skönt tänkt med denna tystnad och arbetsflit; och sen om afton då efter en dag af stillatigande brottslingen är allena i sin cell med sin bibel och allt är dödyst i det ofantliga fängelset, presten smyger in i den trånga boningen och öppnar himmelen för den olycklige och mottager hans klagan hans ånger, och ger honom tröst — — ack huru skönt, huru ljufligt! Detta har rört mig djupt.

Mins jag rätt så såg jag i Christianstad i det historiska bibliothek som du och Hr Hjertman gifva ut, historien om Amerikanska frihetskriget. Jag har ofta varit förtretad på mig att jag ej dä iakttog det tillfälle jag hade att läsa detta intressanta verk. Men det kan återkomma. Ack hvad ville och borde jag ej läsa allt!

Verldshistorien t. ex. har jag längtat få uti mig, för att få en öfversigt som sen skulle låta mig med lugn läsa speciella historier.

Jag tog Rottecks Allmänna H. men lade bort den full af ovilja öfver en sådan förening af pedantism och ytlighet, ehuru jag måste göra rättvisa åt det slags åskådlighet och lif han förmår ge åt hvad han framställer. Jag har begynnt med Becker, och har haft deraf stort nöje, men hinner ej nu långt med honom. En liten bok vurmar i mig och jag måste skrifva i den. I nästa vecka skall jag resa till Christiania och bli der en otta dagar, skall undertiden gräfva i biblioteket, och taga några lectioner för en Ehsteticus, som skall tala för mig om Norska litteraturen. När jag kommer derifrån skall jag skrifva till dig. Innan jag reser lägger jag in i en liten jernkoffert alla mina juveler och dyrbarheter; d. v. s. Dina bref och — för att icke göra mig blygsammare än jag är, — äfven ett par egenhändiga Manuskr.

Jag ser sällan någon här om jag kan slippa. Borta har jag dock varit med om att fira ett silfverbröllop och dervid besjungit troheten, såsom något

»fastare än Norrges fjell
och skönare än Norrges dalar»,

För öfrigt lefver det i mig som förr. Lifvets rikedom öfversvämmar mig ofta så att det är nästan en ångest; jag känner min fattigdom min jordetyngd i min oförmåga att fasthålla och genomtränga tillvarelsens gestalter, och ändå finnes der knappast någon som jag ej känner förmåga att begripa, begär att uppfatta, men jag hinner ej till; intet mskolif, intet jordelif kan hinna till, om äfven vida fullkomligare än mitt . . . — allt är så djupt, så oändligt!

O! min goda B. när skola vi åter ha lugna sköna samtalsstunder och hvar? Men jag hoppas innerligt att njuta ännu den sällheten på jorden.

Adieu! Jag gläder mig åt ditt verk, mer än om du hade skrifvit ryktbara folianter. Det hvilar min själ att tänka deruppå.

Hjertlig hälsning till din hustru från

Din
Fredrika.

250. Till Böklin.

Min egen goda B! Min resa till Christiania har blifvit länge uppskjuten, och nu då jag ville tala litet för dig om den, är min själ full af andra — sorgliga — intryck och tankar. Jag är i begrepp att

säga Norrge och lugn ett — troligen långt — farväl! Om fredag reser jag till Sverge, till mitt bekymmerfulla hem till min Heddass sjukbädd, — den mildaste varelse som jorden bär är dömd till svåra och långvariga plågor — om till lif eller död är ovisst. Hennes sjukdom är mycket ovanlig, dock vårdas den nu Gudi låf af skickliga händer. Chirurgen Ekström har henne nu i sin vård. Jag längtar hem, dock far jag med tungt hjerta emedan jag anar hvad som hemma förestår, emedan jag lemnar en lefnadsställning och en vän för mig de mest passande, de mest sällhetsgifvande i verlden. O min B. huru ofta har jag ej i mitt stilla »Fågelkamarse» slagit ihop mina händer och gråtit af glädje öfver att vara — ensam, fri för alla sällskaps-lifvets band, fri att fullt egna mig till mina älskade stilla sysselsättningar. Och Gr^{nan} S! huru ljuva voro mig ej de dagens stunder jag tillbragte med henne! Alltid förstod hon mig, alltid öm och klok och klar, deltog hon i alla mina känslor, skämtade bort mina tårar och stärkte och vederqvickte mig med sin kraftfulla, lefvande själ. Vi passade fullt ihop, vi ha varit mycket lyckliga tillsammans. Kunde alla äktenskap likna denna vänskap — då vore det godt. Nu slites jag från allt detta — kanske för alltid; — men jag vill icke klaga; tacka vill jag för denna tid af ren lefnadsnjutning som räckt i nära två år.

Från Christiania medför jag ej denna gång särdeles lefvande intryck. En långvarig tandoperation som Gr^{nan} S. genomgick hindrade oss emottaga några bjudningar som kunnat gifva mig intressanta samtal. Welhaven, en ung litteratör, känd genom sin skrift »Dæmringen» och sin fientliga position till Wergeland, besökte mig och höl för mig enskilt de föreläsningar öfver Norrska språkets sköna litteratur som han begynnadt hålla för allmänheten i Christiania och som ha stort tillopp. Vi hunno dock ej långt dermed, ty min tid tillät det ej. Jag fruktar att brist af filosofisk djupblick hos honom kommer att betaga hans arbete ett lifvande lif som all språkets skönhet samt utförandets klarhet och qvickhet ej förmår ersätta. Det skulle intresserat mig lära känna honom närmare. Han är en mycket egen, rikt, men ej lyckligt begåfvad natur. Han är en flamma som närar sig af galla, en grundlig hatare af djefvulen, men för litet älskare af Gud, en arg kritikus som vill mer nedrifva än bygga och ser förr det onda än det goda i all riktning och utveckling. Med allt det kunde jag ej låta bli tycka godt om honom, och se en redlig själ och ett godt hjerta genom den mask af hat och bitterhet som lynne och omständigheter påsatt honom. Sjelf erkänner han faran af sin negativa riktning, och tror sig kunna höja sig öfver den till en viss grad. Men jag fruktar; — han står mycket ensam, och dödsfiendskapen mellan

honom och hans ungdomsbekannt Wergeland och dess talrika parti är en ständigt bittert aggende sporre som ej lemnar honom ro. Naturen har gifvit honom ett vackert och interessant yttre. Hans drag likna de vi se på Tassos bild, och han har en organ som förvandlar Norska språket i en Nordens italienska.

Ehuru litet jag förmår tänka och dömma i sådant ämne påtvingar sig dock mig omedelbarligen en öfvertygelse om det opassande och ofärdiga af föreningen mellan Norrge och Sverge. Den olycksaliga godtycklighet som äfven här ofta röjes från styrelsens sida i afseende å befordringar, väcker nu här djup bitterhet. Tegner liknade föreningen vid Starkodder, och med rätta, ty Starkodder var ett troll.

Hos bokhandlarne rådde en allmän klagan mot de svenska bokhandlarne. Det var lättare att få böcker från Amerika än från Sverge. Här hade varit stor begäran efter Grannarne, men oakadt förnyade reqvisitioner hade man ej kunnat erhålla från Sverge mer än fem exemplar.

Adieu nu min B, Adieu för Norrge! Tack för allt det goda du skänkt mig här. I mitt hem hoppas jag få höra ifrån dig. Mätte sommaren som nu blomstrar så skön skänka dig hvila och njutning!

Din

Fredrika.

Tomb d. 20 Juni = 37.

251. Till Geijer.

Om bord på Ångfartyget
Amiral Platen d. 28 Juni — 37.

Min innerligt goda Geijer

Här är en Herr Andersen med något besynnerligt yttre, men enkel, känslig varmhjertad, god, barnfrom och författare af goda böcker! Han längtar så »uhyre» göra din »bekiendtskab» ja, blott få se dig. Låt honom få se dig! Du gör honom glädje och han förtjenar det. Han ville ha några ord af mig till Dig, jag kunde ej neka det ehuru det törhända af mig liknar ett anspråk. EnglaGeijer förlåt

Din

Fredrika.

252. Till Böklin.

Årsta d. 21 Juli — 37.

Från mitt svenska hem skrifver jag åter till dig min goda B. Jag är hemma utan att känna mig hemma, ty de som gjorde hemmet lefvande och skönt, de äro långt borta, och bilden af min lidande Hedda breder ett moln öfver både himmel och jord, ehuru sollysta och sköna de här stå omkring mig. Blott fjorton dagar fick jag vara med de mina, i staden, innan vi åter måste skiljas. Jag hade förr ansett Heddass död såsom en af de svåraste olyckor som kunde träffa mig, nu när jag fick se hennes plågor måste jag önska hennes död. Den naturliga känslan ryser för dödar af våldsamt art; drunkna, brinna opp, slås ihjäl förefaller oss fasansfullt; — hvad är det dock emot en sjukdom af den beskaffenhet som Heddass! Din hustru skall föreställa sig det, när jag säger att det är som att hvarannan dag ligga i svåra barnsängsplågor, — och ingen utsigt till lindring utan genom en död som måste långsamt beredas genom våldsamma plågor! Heddass kropp är fullkomligt frisk utom den ena locala åkomman som man nu anser bestå uti skirrösa knölar man fruktar — kräftknölar i tarmkanalen, hvilka hindra naturens uttömningsfunktioner. När dessa måste ske, är det genom ett grufligt våld, och de starkt lösande medel som ständigt måste brukas för att hindra excrementerne att hårdna, underminera småningom den eljest så sunda kroppens krafter. Under de 14 dagar jag varit hemma har Hedda för hvar dag blifvit mer svag och mer lidande, en häftig attack af plågor några dagar före min hemkomst, tyckes ha gjort början till detta hastiga utförskridande. Den Chirurgiska behandlingen, i sig sjelf så upprörande för en fin kvinnas känsla, har ej verkat godt. Ekström hvars ömhet och vård om Hedda ej kan nog berömmas, insåg det snart, förklarade att det ej stod i hans makt att hjälpa henne, och i det han för sin del ansåg hennes casus alldeles hopplös, rådde han till en resa till Paris der möjligen man kunde vänta hjälp eller åtminstone lindring, ty Heddass sjukdom alldeles okänd (i denna form) här, lär icke vara utan exempel der; — en större erfarenhet hos läkarne, mera rikedom på medel att använda mot sjukdomen, se der hvad man bjudit på, hvad vi måst fästa oss vid, ack nästan som den drunknande vid halmsträet. Heddass själ har mycket arbetat mot denna resa, våra böner ha öfvertalat henne, hon har låtit gå hvad hon ej kunde hjälpa — hvad hon icke sätter hopp till. Agathe blef hennes följeslagerska och är den

bästa Hedda kan ha. Hon har det lyckligaste lynne, en märkvärdig reda och förmåga i alla ekonomiska arrangementer, och den sista långa resan har utbildat hos henne en stor lätthet att röra sig med meniskor, en duglighet och rådighet som riktigt förvånar mig hos henne. Mamma följer sina döttrar till Hamburg der Quidings (till hvilka vi skrivit) taga emot dem och föra dem fram till Paris, der det tros att Hedda ej skall behöfva stanna längre än en månad för att konsultera och få föreskrifter, efter hvilka sedan Ekström åtar sig att sköta henne här. Mamma återvänder ifrån Hamburg hit, der jag vill försöka att vara en god dotter för den bästa mor. Mamma kan och bör ej mer vara ensam. Hedda har mycket lidit till själ och kropp, hennes själ har upprest sig och klagat med Job*) och ännu har den ej fått kraft att böja sig under plågans hand, — och jag B. — jag har mycket gråtit, mycket mycket bedt, jag har alldrig haft så mycken kraft så mycken tröst dervid, jag tror på den bödens kraft för henne. Se här hvad jag sagt mig derom:

När den Gudomlige vandrade i Meniskogestalt på jorden, hörde han ju deras böner som mycket både om kroppens befrielse från plåga. Hvarföre skulle det ej vara så ännu, om vi blott kunna bedja så starkt och innerligt som de hvilka sågo frälsaren lekamligen framför sig?! Finnes det icke ett ropande ur hjertats innersta djup som tränger längre än Menskobegreppet kan fatta? Ack! vågorna som slå och slå och slå med outtröttliga tårar mot stenen, förmå ju att omforma den; — kunna då icke själens vågor oupphörligt svallande i en och samma bön icke väcka krafter, barmhertiga krafter som bryta de hårda materiella — männe detta icke hör till en högre naturens ordning. Förnuftet talar därför, Uppenbarelsen bekräftar det, många det dagliga lifvets erfarenheter vittna derom. Dock vet jag väl att bönhörelsen är låfvad under villkåret: bed rätt, bed träget! Gode Gud! du som allena är mäktig styrka och upplyfta våra andar så att de komma i gemenskap med ditt väsen, lär oss bedja!

Mamma och systrarne reste den 15 Juli, jag följde dem om bord. Hedda var då bättre än vi vågat hoppas. Och dessa 14 dagar som vi voro tillsammans, tror du väl de voro en enda lång sorgeton? Nej, de voro den märkvärdigaste blandning af smärtfullt och angenämt, af onda och goda stunder. Ack! i en innerligt enig famille, bland meniskor som passa hvarann, får sorgen så svårigen inträde, den kommer

*) dock — jag har orätt; hon har icke såsom han pockat på egen rättfärdighet, men hon har ropat: tag bort, tag bort kalken, jag kan icke dricka den och det kan ej vara Guds vilja, att jag skall så hårdt plågas.

in den ena stunden och jagas ut den andra. Blott Hedda var litet bättre voro vi lyckliga med hvarandra, ja, mången gång kunde vi skratta och skämta som förr, nu begriper jag knappt hur det var möjligt, nu när jag är ensam, när bilden af min djupt lidande Hedda skymmer all glädje jag eljest kunde hafva. I Heddas plågotimmar blef jag likgiltig för allt hvad som i verlden vanligen gläder eller sårar, jag kände djupt sanningen af orden:

»När Menskan står vid grafvens dörr
och när den långa natten skymmer
hur annorlunda då än förr
syns lifvet med dess små bekymmer.»

Också du min B. känner då välsignelsen af ett lyckligt hem, känner hur det bibehåller meniskan sund och låter lifvets pilar falla bort och läker såren. Gudskelåf för att du det gör! — och du som så skönt i kamp och motgång håller fast vid tron på en evig och segerande verklighet — du skall segra, segra i det mindre såsom du ren har segrat i det större och svårare! Men innerligt längtar jag med dig efter en friare verkningskrets för din djupa ande, — det förefaller mig att den är nära; jag tror — jag vet ej hvarföre — att du får det pastorat du nu söker.

Norrge gaf mig ännu en skön och rik dag innan jag lemnade det. Jag gjorde en liten resa för att bese Tönsberg med slottsberget och Jarlsberg. Reser du någonsin till Norrge min B. så bör du se Jarlsberg för dess vackra tafvelsamlings skuld. Du skall se Statsmannen i hela pompen af lifvet, den som inre kraft och yttre herrlighet ger; du skall se tänkaren som icke behöfver något af verlden, som bär verlden i sin djupa blick och äger der en rikedom som intet kan beröfva honom; du skall se qvinnan i all den tjusglans som skönhet hög rang rikedom och — ett brustet hjerta kunna gifva henne; der bredvid, qvinnan vanlig men trefflig och glad i sina hvardagsbestyr. [— — —] Sen du besett slottet gå till Capellet helt nära och se den sköna Altartaflan, tacksamhetsgård af en ung konstnär som den nuvarande Ståthållarens välgerningar satt i stånd att i Rom utbilda sin talang, se dessa qvinnor vid Grafven, de äro ädla gestalter men tagna ur det alldagliga lifvet, makar, mödrar som ha erfårit lifvets små bekymmer och stora sorger och förstått all dess oro, — nu vid Engelsns ord: »han är icke här, han är uppstånden!» genomtränger dem odödlighetens aning med häpnad och en bäfvande glädje. »Är det möjligt, är det möjligt!» står att läsa i deras blickar som äro på vägen att lyfta sig från grafven. Maria Magdalena, en herrlig kraftfull brunnett, knäböjer i djup tillbedjande förundran. Engeln är lugn och mild

som — en Engel bör vara; på afstånd randas morgonen blå och klar öfver Golgatha med de tre röfvarekorsen. Jag har ej sett en Altartafla som genomträngt mig med ljufligare känslor och der utförandet så fullt tillfredsställande svarat mot ämnet.

Den 2 Augusti väntar jag min Mamma åter till Stockholm. Vackra Stockholm! Jag kunde ej låta bli känna stolt öfver staden när jag återsåg den efter att ha sett Christiania. »Böklin borde se och glädja sig åt detta!» sade jag till Agathen när jag med henne gick på quaierna omkring norrbro och såg hur svenska folkets ädla och rika historia hade koncentrerat sig i de sköna statuerne i präktiga bygnader, Kyrkor konunga-slott och publika verk, och kring dessa, blåa vågor med fartyg, gröna trädgårdar, öfverallt fria utsigter, — det är oändeligen rikt och vackert!

Dels på min resa till Stockholm dels der, har jag gjort flera nya bekanskskaper för mig smickrande i anseende till sätt och orsak; jag har dock ej haft af dem något djupare intryck. Mycket vänligt har kommit till mig från Danmark.

Mitt porträtt i Gr^{ne}! O nej min goda B. det vill jag ej se der, och ej annorstädes heller, åtminståne ännu. Man har flera gånger anmodat mig låta måla af mig, men jag har ej mod dertill; och att i en bok sätta en ännu ofärdig, ännu begynnande författares porträtt, har något så fåfängligt så — fransyskt med sig tycker jag. Granarne skulle ganska visst förlora derpå och hvarken jag ell. H^{rar} S. et comp. skulle vinna. Blir en ny upplaga utaf får jag väl höra mer derom, (om upplagan neml.) jag måste anmärka några tryckfel, samt några misstag af mig begångna. Min goda B. framför min porträttvägran till Comp. så artigt som möjligt.

Din Bettine har skänkt Hedda några angenäma stunder; jag läste högt ur hennes bref när Hedda orkade höra, Agathe skall fortsätta läsningen af andra tomen. Jag skulle läsa och skriva här i min enslighet men ingenting vill gå. Kanske blir det bättre, får jag höra godt från mina kära resande blir det visserligen så. För första gången är jag ensam utan att deraf ha ro. Hjertat är sjukt af Heddas lidande.

Din
Fredrika.

253. Till Böttiger.

Årsta d. 28 Juli — 37.

Här, i en vacker och blomstrande natur har jag läst Hr Böttigers skrifter, och härifrån sänder jag min hjertliga tacksägelse till naturens unga och lyckliga sångare.

Att så känna sig in i vårens, i blommans och forsens lif och så uttala det, är att göra Naturen lefvande för Meniskan, att föra dem närmare hvarandra — ett rent accord i den gudomliga försoningsmelodi som genomgår lifvet. Muntligen hoppas jag framdeles få nämna hvad som särskilt på mig gjort lifligt intryck.

Mätte Er hälsa fortfara att förkofras, måtte Ni länge lefva för att sjunga hjelten och våren och den Gud som inspirerar dem och skal-den, som är den bedröfvades tröst och sjuklingens bästa läkare.

Vänligen och tacksaml.

Fredrika Br.

254. Till Frances v. Koch.

Årsta d. 30 Aug. — 37.

Min lilla Frances! Här har du ett litet bref från Agathen. Det har gjort mig godt, ty enligt det och ett yttrande af Ekström kan jag ej annat än hoppas att Heddas värsta plågotid är öfver, och att befrielsen (och ingen smärtsam sådan) är nära. Ekström tror med säkerhet i följd af Roux's yttrande, att icke kräftan bryter opp, utan att inflammation i magen kommer att göra ett hastigt och lindrigt slut. Ack detta är en nåd, i jemförelse med hvad hon kunnat lida om kräftan brutit opp! Jag skall bli så lugn, så nöjd när jag får veta henne befriad från plågor.

Huru mår min lilla Frances, och din goda man (en vacker titel tycker jag) och barnen? Mätte ni alla vara friska, en depit af detta afskyvärda väder som nu hotar att dränka vår Hesslingbyfête och allt hvad vi till den brassa på, baka, koka, steka i dag. Ingenting stör vår Friherinna här; hon spritar lappar och gör genealogier i ostörd comfortabilitet; ser ibland i Svecia Antika och gör högt sina anmärkningar: »Näsby! Der har jag varit.» — Frösunda! der har jag icke varit. Nynäs! Der äro många byggningar. Tidön! — der är också mycket byggt! Se der gå de och promenera sina charmer! o. s. v.

»Hvad det är roligt se Makar som lefva väl!» sade hon med ett ljust leende när ni voro resta; »det är förbålt — tillade hon — hvad han håller af den lilla hustrun! Och altför söt ser hon ut det är visst, ja alltför söt!» Gumman är god och förståndig och lycklig. Visst är ålderdomen i allmänhet lyckligare än ungdomen. Den har lugn, och alla dagens små Comforts bli så väl och uppmärksamt njutna; inga passioner grumla Caffekoppen, intet oroligt sträfvande förstör »the evening talk», och lättare än någonsin kastar man sorg och omsorg på »vår Herre!» Ett bref från Grefvinnan Sommerhielm talar om Statsrådet Voigts skiljsmessa, och den underliga och miserabla anledningen; miserabel emedan det är för ynkligt och bedröfligt af en gammal meniska och Mère de famille att så glömma sig. Men kanske har ryktet här som så ofta förvärrat saken.

Jag hade i dag en riktig grämelse vid middagen. Vi hade rökt fläsk, och Mamma sade: »det hade du bort traktera Frances med; hon tycker om sådant!» Det visste jag icke när du var här, och det kan jag riktigt ångra mig åt. Nu kan det för denna gång ej hjälpas. Må väl söta Frances, hälsa innerligen din man och gif lilla Tommy en kyss från

Din
tillgifna
Fredrika.

255. Till Hans Christian Andersen. Årsta d. 3 Sept. — 37.

Just som jag ville skrifva till Er bästa Herr Andersen, för att tacka Er, erhöj jag en förnyad anledning dertill. Er *O. T.* blef mig hemtad! Innerlig och hjertlig tack nu för alltsammans! Jag har blott sett Er några timmar, och likväl tycker jag mig känna Er väl, och måste skrifva till Er såsom till en vän. Tag denna bekännelse i stället för de grannlåter som man vanligen plär säga en ung författare och en person af hvilken man rönt mycken godhet och artighet.

Låt mig nu tala om Improvisatorn och Agnete; — man talar så gerna om hvad man mycket tycker om! Jag älskar i Improvisatorn den lifliga, sanna skildringen af barnasinnets, af folklivet, de herrliga Naturscenerna. Ni har en sällsynt gåfva att uppfatta verklighetens poesi, att återgifva den så att den fattas af läsarens öga och njutes af hans hjerta. Ni har en klar blick för livvets sköna sanning. Jag älskar den gamla Dominica, jag älskar »den lille Abedisse» och den

oskuldsfulla kärleken emellan Antonio och henne; jag älskar hjeten sjelf för hans sällsynta renhet och godhet — men alldrig hade jag blifvit kär i honom!*) Man skulle önska honom mindre svag, mindre vek under sina välgörarens odrägliga despotism; — men äfven i hans svaghet är en så stor och sann godhet att den afväpnar klandret, — man frucktar nästan att taga bort stoftet från fjärilsvingen, af fruktan att skada vingen sjelf. Egenteligen borde denna man ha vingar, — han kan ej hata eller harmas, — — han är en Engel.

Francescas och hennes mans uppfostringstyran är taget lifslevande ur naturen och förtjente att läsas och behjertas af alla uppfostrare och soi-disant välgörare. Det har mycket roat mig — och för huru mången tanke, huru mången god väckelse har jag ej att tacka Improvisatorn!

Det var väl att jag ej läste Er Agnete vid sjutton års ålder, — jag hade då visst kastat mig i sjön af begär till böljornas verld, af längtan till djupets under. Men fast jag nu, efter läsningen, blifvit kvar på torra landet, har jag icke mindre — ehuru lugnare — beundrat denna tjusande skapelse. Agnete är en perla, skön och helgjuten. Jag är icke värdig tala om den, jag kan blott njuta den utan »men» utan »om». Och språket huru skönt och friskt, versen huru dansande! Ni är lycklig Herr Andersen, lycklig genom Er talang, lyckligare ännu genom Ert hjerta!

Nu skall O. T. af mig läsas och njutas. Min Mor som läst Era böcker med stort nöje vill att jag skall framföra hennes helsning och tack till Er.

Från Upsala hör jag att Er Improvisator äfven der blifvit mycket omtyckt. Ni måste återkomma till Sverige och närmare betrackta folket och naturen der, och lära oss se opp på hvad vi ha för ögonen.

Förlåt att jag så länge dröjt skrifva Er till! Jag är en lat brefskrifverska, och jag har lefvat nu en sorglig tid; — och en sorgligare förestår! Min innerligt älskade syster Hedda, som ren var sjuk då jag såg er, har blifvit allt sämre; vi ha fört henne till Paris; i nästa vecka återvänder hon derifrån — — utan hopp! Och för oss återstår blott att önska den mest älskvärda meniskas död, på det hon måtte befrias från grufliga plågor.

Och nu — förlåt mig äfven att jag så fritt skrifvit till Er mina tycken och intryck. Det är till en del Ert eget fel, ty ni har väckt

*) Och jag kan ej rätt förlåta Anunziata att bli så mager för hans skull. Men väl och med sorglig sanning äro hon och hennes öde tecknade.

hos mig en känsla af förtroende till Er. Jag tycker jag kan säga Er allt, så som jag känner det.

Hvad Ni berättade mig om Er sjelf och Er första ungdom, en afton på Ångfartyget, skall jag aldrig glömma. Det har väckt mitt lifliga deltagande för Er framtid. Jag hoppas få veta om den — åtminståne genom Era skrifter!

Lef väl bästa Herr Andersen, lef lycklig. Ännu en gång tack för all godhet och vänlighet Ni visat Er Svenska vännina

Fredrika Bremer.

256. Till Frances v. Koch.

Årsta d. 5 Sept. — 37.

Goda snälla Frances! Innerlig tack för ditt bref och så månet kärt och godt ord der — icke mycket svårlästa heller! Mamma talade med Ekström sist i staden min lilla Frances, och hörde då af honom hvad jag i mitt bref omtalade för dig. Vi väntade bref i går aftons ifrån Paris men fingo intet, nu står vår väntan på Thursdagen och jag tror att det brefvet blir ett viktigt. De böra nu kunna veta om de måste stanna i Paris öfver vintern eller kunna återkomma i höst, om med eller — utan Hedda. Detta är en bra orolig tid och så tunga, tunga stunder! Men allt blir lugnt och godt en gång, — det tror jag så innerligen med den goda som ofta sade så.

Du är bra snäll som är road af mina bref och deras sillsallat-sort, — men i dag har jag bara vattsoppa att tracktera med — jag är så betryckt! Examensdagen gick väl för sig; Löfqvist brillerade med arangering af fruckostar, oppassning etc. Vädet var vackert, barnen snälla, främmandet complimenterade och fruckosterade, presterna examinerade, församlingen af Mödrar fäder och slägtingar admirerade. Kyrkorådet nio man högt kyste hand på Mamma och mig; jag var så artig jag kunde, Mamma så söt och artig man kunde vara. Prosten skyndade och skyndade igenom examen som började kl. $\frac{1}{2}$ 11 f. m. och slutade kl. 4 ef m. och var i en stark oro att få slut, men när han kom till sitt eget tal, fick han en välsignad ro, och sade om och om och åter om samma sak, visserligen riktig och uppbygglig, men icke att stå ut med höra så ofta ömsägas. Ändteligen blef det slut. Barnen hade sin fête på Årsta söndagen derpå. Stackars ungar! de ville för sitt lif så gerna springa, skrika och dansa, men vädet var ohyggligt kallt, regnigt, blåsigt. Smörgåsar kaka, och bär, gjorde

dock sin goda verkan. Några och ottatio små ungar hade vi till gäster. I fjol dansade Hedda och lekte med dessa barn!

Ja, är icke lilla Agathen snäll?! Visst fruktar jag att denna tids ansträngning kommer att kännas efteråt. Men vi skola så hålla af henne. Jag vill göra mitt bästa att vara bra för henne, och Heddass Englaanda skall hjälpa mig. Hon skall göra mig bättre — jag känner det.

Jag är glad åt den hyggliga Meniska du fått åt barnen och hoppas innerligen att den kommande vintern skall bli lugnare än denna tid varit. Vi komma nu mycket nära ihop, — Agathe och du skola muntra opp hvarandra. Det riktigt kostar på mig hvad du säger om K. L. både för din och hennes skuld. Hennes hjerta är ädelt, varmt och godt men det felas henne tackt

»et l'absence de mesure est pire q'un vice, (men det tycker inte jag) c'est une organisation defectueuse qui repousse amis et ennemis et delustre jusqu'a la vertu même.»

Jag har lidit af samma fel och känner det. När vi få bref från systrarne skall jag skriva till henne och då ge en vink som icke kan såra, om att du bör lemnas i ro. Jag kan icke fördraga att du skall störas så, och att hon skall ruinera sina affärer hos dig — jag menar din tanke om henne. Hon är dock ingen vanlig meniska. Men var icke rädd Frances lilla att jag skall såra henne. Jag skall veta akta mig. Adieu, blif frisk så är du så snäll! Mamma och Fr^{nan} hälsa hjerteligen. Hälsa din man

från din tillgifna vän
Fredrika Br.

257. Till Frances v. Koch.

Årsta d. 12 Sept. — 37.

»Inte plågor» »utan alla plågor», Ack! min lilla Frances hvad de orden göra mig lycklig! Och hon kommer hem! Jag får återse henne, Vi få återse henne; jag är så tacksam därför! Du skall se allt hur det är af inneliggande bref.

På bättring våga vi ej hoppas, men någon stor förändring tyckes tydligen ha inträdt i sjukdomen, — få se om icke plågans bittra tid är förbi! Ett bref från Charlotte till Mamma är skickat till Fabian. Hon gör der reda för hela resans tillställning. Som i dag skulle de vara i Hamburg om allt gick efter uträkning, och d. 22 eller 23 Sept komma de till Stockholm. Och nu måste jag tala ett par ord med

din Man som jag vet håller broderligen af Hedda; Mamma ber med mig: goda, bästa K. S. Kock, var så snäll och se efter våra rum på Norrlandsgatan och skynda på målningen så att den ändteligen må bli färdig i denna vecka! Det vore så högst viktigt att vi kunde få flytta, innan Hedda kommer hem, så att hon genast kunde komma i ro, slippa intrycken af de gamla rummen och få nya och behagliga. Låter det göra sig för rummen så komma vi in och göra flytningen i nästa vecka och göra allt färdigt tills våra vänner komma. Mätte det gå an!!

Om Lördag reser Mamma in på ett par dagar och får då vidare tala vid dig och din Man. Söta Frances, när Ni läst brevet, skicka det till Kerstin Leijonhufvud. Hon skickar det sedan till mig åter. Mamma ber hjerteligen hälsa. Huru mår hostan och hela hälsan min lilla Frances?

Din tillgifna
Fredrika

Allt tjenstfolket tåras i ögonen vid orden: »Hedda kommer snart hem!» Fr^{nan} är innerligt öm och deltagande för henne. Ack! det är roligt se hur älskad hon är!

Fr^{nan} läser Eugène Aram af Bulwer, och gör derunder sina anmärkningar: »Kors, den här Herr Aram har alltför otäcka connoissancer!» Och vidare: »hu! Det var en stygger pojke! Kors att han skulle vara en sådan! Nå, han var då alltid sournois, men ändå — un savant! — brukar ej bära sig så åt! Gud vet hvarför hon skulle bli kär i den otäcka kroppen!»

258. Till Böklin.

Årsta d. 15 Sept. —37.

Tack B, tack min vän för det du vill dela min sorg, mitt lidande, — och jag vet det, jag vet att du är min vän, i ordets sköna, heliga bemärkelse. Ack det är godt att veta det min vän, och att utan tvifvel och tvekan hvila dervid. »Om jag behöfde tigga mitt bröd», sade jag till systrarne innan de reste, »så skulle jag gå till honom (till dig) hellre än till någon annan!» så känner jag det, känner äfven så godt och tacksamt att hvarken dörr eller hjerta eller den ljusa, redande tanken, skola tillslutas för mig när jag söker dem, — ack! det är så skönt!

Jag har varit lycklig några dagar, — Hedda kommer hem; i morgon otta dagar till får jag — vill Gud — omfamna henne. Hon har fått en stor lindring i sina plågor, Sjukdomen tyckes efter en svår maginflammation, ha undergått en förändring, — jag hoppas att hon får dö snart och stilla. Ett svaghets tillstånd hade inträdt — när systrarne sist skrefvo — likt det som hos August föregick döden. Mätte, ack mätte hon hinna hem! Agathe hoppas ännu på bättring — Charlotte icke; enligt egna, samt franska och Engelska läkares intyg, är hennes sjukdom — i anseende till dess läge — obotlig. Jag har länge trott det. Hedda har skrivit till mig så länge hon förmått föra pennan — ack hvilka ord hvilken själ och hvilket lidande!

Kan du B. verkligen tro att jag bedt om Heddas lif?! Har jag då sett detta jordelif i en så glad dager, jag som sjunkit tillbaka för tanken att föda ett barn till jordens dag?! Nej, ofta har jag bedt om Meniskors död, alldrig om deras jordiska lif. Men jag har bedt om lindring af plågan, mycket och starkt; — att jag med mitt förnufts hjälp skulle söka göra mig reda för möjligheten af min böns verkan för Hedda, är väl icke mer än naturligt och du B. — borde icke missnämna detta bemödande! äfven om det skulle felat i sina uträkningar.

Tack för de sköna orden om »den Underlige som slår hjertat, och af sjelfva såren gör öppna sinnen för sig». Detta är, tror jag, lidandets almännaste, äfvensom den är dess ljusaste sida. Men skola vi lösa den mörka gåtan så är det väl blott genom att i dagen upptaga äfven den mörkaste. Se vi icke denna tillfällighetens makt sträcka sin jernhand öfver hela jordiska lifvet, öfver ett långt mörkt jordelif utan att någon nådens stråle upplyser fångelset och hugsvalar meniskans själ?! Jag behöfver ej framtaga exempel härpå — de möta öfverallt den blick som vill se dem. Dock — jag har länge nog stirrat på dessa afgrunder, — det finnes ur dem en utgångsport, döden, och bortom den — Gud. Du B., har lärt mig förstå honom Christendomens Gud, och dermed berett min själ ett Bethesda i hvilket den vid hvar ny pröfning nedstiger och hemtar hälsa och kraft. När jag blef tröstad för fångarne som i spanska inquisitionens fångelser stirrade på Murarne tils deras förståndsljus sjönk i mörker, blef jag äfven tröstad för mitt eget och mina närmastes lidande, vore det äfven hungerdöden. Du min B. har fört mig bort från afgrunden och nu — låt mig ännu en gång föra dig dit. Frågor mig förr bekanta, ha under denna tid kommit mig närmare — hjälp mig se ljus i dem! Tillfällighetens makt kan sträcka sig öfver hela mskans jordiska lif; — hvad ondt gör hon när hon med våldsamt hand griper in i denna makt och upphäfver den?

Måste icke mord och sjelfmord under vissa omständigheter vara en lika naturlig som tillåten gerning? Professor Liljegrens sjelfmord, inträffade i de dagar då jag i våras kom till Stockholm, han tog lifvet af sig för tryckande sjuklighets skuld. Vid öppnandet af kroppen befanns hjerta och hjerna så förtorkade att läkarne ansågo galenskap blifvit en oundviklig följd af hans tillstånd om han icke förekommit den. Han var allmänt känd som en god och stilla man. På Hedda gjorde denna händelse djupt intryck. Nyss förut hade hennes svåra plågor börjat, hon trodde sig med visshet ha begynnt sin dödssjukdom, men såg med fasa mot en tid af plågor för hvilka hennes kraft ej var vuxen. »Jag måste visst mycket plågas innan det blir slut» sade hon till mig, »ty jag känner att jag är stark. Jag ville dö i morgondag hellre än att längre uthärda sådana plågor.» Hon undrade på att ej flera meniskor gjorde af med sig för plågors skuld. O det var svåra stunder när under timmar den Englamilda marterades, när hon vred sina händer sägande »om Gud ville, så kunde han hjälpa mig!» Det var svåra stunder då man hörde hennes ängsliga klagan om natten och då man såg det af plågan förstörade ögat dystert blicka ut i en mörk framtid.

O B! Hade hennes själ förtviflat, så som den ofta var nära, hade hon beslutit sjelf sluta denna tid af fasa och hade hon meddelat mig sin föresats och anropat min hjälp, — ja, då hade jag först gjort som jag mången! gång gjorde, jag hade bedit: »o Hedda försök att hemta kraft! Du vet ju att Gud ser dig att han ej öfverger dig.**) Vi skola bedja, Hedda, mycket bedja!» Hade hon icke dess mindre blifvit vid sin föresatts — ja, då hade jag hjälpt henne,**) jag hade — och jag vet ej att något annat än yttre våld kunde hindrat mig derifrån — jag hade skaffat henne en djup sömndryck skulle jag ock derföre ha gått till döden. Hade jag derföre förtviflat? — nej visst icke! En själ sådan som Heddas — en renare vet icke jag — måste upptagas i de heligas verld och jag — stor sak hvad jag hade blifvit af, det hade jag då ej frågat efter — men jag vet att jag ej heller blifvit förkastad — dock detta är barnsligt taladt — jag ville blott säga att jag tycker mig kunna med full förtröstan på Guds nåd och kärlek begå en sådan gerning. Om Gud ej kan annorlunda förhindra tillfällighetens makt hvarför skulle ej meniskan sjelf kunna anse sig

*) »Det är ju Guds vilja» sade jag gråtande »att du skall ha detta lidande!» »Ack sade Hedda när det sätter till för hårdt då kännes det som om ej Gud kunde vilja det!»

**) Ekström hade då förklarad för mamma och mig att hon ej kunde hjälpas.

ett redskap dertill? Upplys mig om jag irrar! — men Qvinnan som dödar sig innan hon blir rof för fasoner af en stormning under krig — mannen som slutar sitt lif innan det blir rof för galenskap — göra de annat än hvad naturligt och tillåtligt är. Jag vet att det när då mskan har låf att sjelf sluta sitt lif eller en annans är svårt ja omöjligt att bestämma — att det derföre är farligt tillstādja att ett sådant finnes; — men finnas måste det, — så tycker jag, och det på den grund att vi ofta se, det jordiska lidandet — utan allt meniskans förvällande bli ett lidande till mörker och ej till ljus. Jag vet att Lagstiftaren ej bör i den svaga meniskans hand lemna en sådan makt; den skulle i oändlighet missbrukas. Men skulle du B. medgifva mig att en sådan makt, under vissa omständigheter, kan och bör finnas, så — o det skulle ej göra mig mera mordiskt sinnad; Ack! och i motsatt fall kanske icke mindre. Gud bevare mig för en sådan frestelse som den jag nyss omtalat. Jag kunde icke motstå den.

O nu! nu hoppas jag plågans udd ändteligen blifvit bruten och att den milda anden får mildt sjunka i den långa sömnen. Jag är så tacksam för hennes lindrade plågor, tacksam för att hon kommer hem, att jag åter får se vara omkring henne — den mest älskade af alla de mina!

Bönen, — o den som kunde bli klar öfver dess kraft och verkingar! Hur den verkar på eget hjerta derom kan jag ej vara oklar; — den är ett mäktigt föreningsband med det eviga lifvet, — men för andra?! Du säger: »bed icke om underverk, bed icke att barnet skall födas utan smärta; men bed att det icke må förqvävas i födelsens djupa dop — bed om kraften af det lif hvartill det skall framfödas.» Goda B! är icke den ena bönen lika rimlig eller lika orimlig som den andra? Ja, fåfängligast synes mig den sednare bönen — ty, först äro vi ju vissa på att detta lif icke förqväves, att »fröet icke undgår ljuset» utan uppväxer förr eller sednare deri, och sedan huru skall min bön verka på det andliga lifvet för henne, det andliga lifvet som ju måste vara ett verk af Meniskans egen vilja och Guds kraft. Det är möjligt att en medmeniskas förböner kunna äfven här verka, men jag förstår ej hur det kan vara möjligt. Om hon är nära mig, om jag kan genom bönen rena och upplyfta min själ, och derigenom verka på henne under det dagliga umgänget då — ja då blir min bön verksam för hennes andliga lif; men hur den omedelbart kan bli det, förstår jag ej.

O min B. jag vill så gerna lära af dig — ingen har lärt mig så som du; men icke må du undra på att jag derföre söker fram till ditt djupare jag och kallar på det att söka ljus åt mig. Du sjelf har

öfvat min blick att söka djupet — du skall ej bli missnöjd om jag ej vill derifrån innan jag der ser klart.

Och nu låt mig se åt lifvets ljusare sidor. Du måste komma en gång till Årsta B! Du måste gå med mig i parken vid sjön, vi måste vandra och samtala i dessa långa hvälfda gångar som omgifva trädgården och der det alltid är så lugnt. Det nedersta hvalfvet är af Hassel det öfre af Ask, rönn och Selj, — det hela bildar ett ljusgrönt hvalf af lefvande göthiska arkader som lekande och hviftande än öppna sig för solstrålen, än sluta sig öfver våra hufvuden och genom hvars milda grönska man ser himlens milda blå. Ja, du måste komma, vi måste vandra der.

Hela sommaren sen Mamma kom hem har här varit främmande ute och är ännu. Det är, som du vet, icke min förtjusning. I medlet af nästa vecka flytta vi till staden för att der emottaga våra älskade resande. Den lilla Agathe hvad hon har blifvit för en bra och duktig meniska! — och lilla, fina fransyskan sitter i henne lika fullt. Bli jag ej allvarligt förhindrad så kommer jag åter ut för att sylta Lingon, dem ingen annan — med förlåf sagt — kan sylta oss till pass. En Lingonburk måste din hustru hålla till godo. Hvad det gör mig godt höra om trefnaden och glädjen i ditt hem! När detta bref kommer till dig äro väl Quidings redan i Chstad. De ha varit så förträffliga för Hedda. Måtte jag nästa gång få säga dig att hon ej mera lider!

Fr.

259. Till Malla Silfverstolpe f. Montgomery.

d. 26 Sept. 37.

Här på Norrlandsgatan sitter någon, så hjertligt tacksam för Fru Silfverstolpes bilett och för all godhet der står att läsa, någon som af fru Silfverstolpes ögon kunde hemta mod att låta henne se och veta hvad för ett underligt djur hon — den på Norrlandsgatan neml. — är; huru hon ville dö för meniskorna, och ändå känner en slags vattuskräck vid tanken att sällskapa med dem, — och som ändå nu känner sig oemotståndligt dragen dit den vänliga biletten kallar henne! . .

Goda, söta Fru Silfverstolpe! jag kommer en afton, ty jag känner att jag ej kan annorlunda — men i går mottog jag en döds-sjuk,

ren halft förklarad syster, — jag vet ej när jag kan lemna henne, — kanske repar hon sig något efter res-tröttheten — får jag då höra åt när jag får komma till Fru Silfverstolpe till Linblad, till hans hustru — Kernells syster? Var så god säg ett vänligt ord till Lindblad från Fru S—s

tacksamma
Fredrika.

260. Till Charlotte och Peter Quiding.

Stockholm d. 29 September 1837

Goda syskon, Charlotte och ***, goda vårdare af Hedda, ni, som höllen af henne, som sett hennes plågor, hennes ohjpliga lidande — ni skolen vara nöjda, ni skolen tacka Gud, såsom jag gör det, då ni fån veta, att hon fått ro, att Gud tagit henne till sig. I Tisdags, då jag skref till er, då ännu var hon lycklig, njöt af hemmet, af de sina, af att tala med dem om allting. Mot aftonen den dagen tilltog plågorna. De mot dem använda medlen blefvo utan verkan. Morgonen derpå likaså, och nu begynte, o Gud förbarme sig! hvilka plågor. Läkaren kom vid middagstiden. Hvad han föreskref medförde lindring, och vi tackade Gud. Händer och fötter kallnade, och jag anade befriarn. Han arbetade under natten. Första delen deraf var Hedda, ehuru ständigt liggande i sängen, oupphörligt färdig att svimma. Så somnade hon, och var, när hon åter vaknade, i en verkligt himmelsk glädje. Hon kunde ej nog säga huru lycklig hon kände sig, huru fri från plågor; hon prisade Gud, hon kysste oss på mun och hand, ögonen lyste i en förklarad kärleksfull glans, allt under stilla, djupa suckar, som mer och mer syntes mig bebåda döden. Han kom också, men sednare, och derförinnan kommo stunder af qual och af plåga; men de gingo öfver och Hedda fick slutligen insomna så lätt och stilla, som ett barn slumrar in. Hon dog klockan en quart öfver tio i dag förmiddag. Agathe har stått outtröttlig som en tröstens engel vid hennes hufvudgärd. Stackars lilla Agathe! Ingen förlorar så mycket som hon i den bortgångna. Hedda ligger nu så behaglig och lugn och plågfri i sin bädd. F., som med oss delat dessa dagars vedermöda såsom en son och en bror, K. och Frances och flera andra ha i dag suttit omkring hennes bädd, begråtit henne och talat om huru älskvärd hon var. Ack! som en engel i mennisko hamn var hon under dessa dagar. Hvad hon sade var så rikt på kärlek, på renhet, tålmod, frihet från all sjelfviskhet. Hennes blick, hennes ord, hennes tårar, hennes undergifvenhet och tacksamhet till Gud, hennes bittra lidande ha gjort på mig ett outplånligt intryck, och hennes kalla hand, som under dödsvändan smekte min panna, har icke förgäfvets hvilat der. Gud vare lofvad! säger jag af hjertans grund, när jag tänker på att hon har ro. Men nu kommer en smärtfull saknad och sedan — det synes mig så hårdt, att hon skulle så bittert lida — bittra tårar måste jag gråta deröfver. Och min lilla Agathe, huru skall det bli för henne? Hvad jag kan det vill

jag söka vara för henne och för mamma; men det blir aldrig Hedda. Goda syskon! Ni ha gjort mycket för Hedda — detta minne måste göra er godt. Adjö för denna gång. Det är skumt på mer än ett sätt. Tänken i vänlighet på er

Fredrika.

261. Till Charlotte Quiding.

Stockholm d. 4 October 1837.

Min goda, lilla Charlotte! Åter en tung dag har gått öfver, och nu blir nog allt bättre, allt lugnare. Agathe känner det så. Hon bär väl sin stora förlust, är snäll och stark till både själ och kropp. Du vet ju, att vår Hedda önskat blifva begrafven på Solna kyrkogård. Vi ha der sett ut en plats åt henne. Men hon kunde ej genast föras dit. Det fordrades många förberedelser, och derföre har hon blifvit bisatt i Jakobs kyrka. Det skedde i förrgår, och en så sorglig dag gaf dock det angenämaste intryck en sådan någonsin kan gifva. F. hade i våningen afstängt ett rum och med hvitt tyg bildat ett litet graf-kapell. Det öppnade sig åt salen, der begrafningsgästerna samlades. Derinne stod Heddas sista hvilobädd. Der låg hon, mycket vackert svept såsom en sofvande, så lugn, så mildt allvarlig, så helgonlik i hela sitt uttryck. Hon var mycket lik sig och lampskenet ofvanifrån det lilla hvalfvet hindrade oss att märka den begynnelsen till förstörelse, som vid dagsljus var synbar. Hon höll sin myrtenkrona i handen, buketter af myrten och svarta penséer klädde kistan vid hennes fötter. Katafalken var rikt prydd med vackra blommor och golfvet beströdt med myrten och blommor. Det hela utgjorde en vacker syn. Det var skönhet omkring denna dödsbädd. Den var lik Heddas minne. Alla sade att de ej förr sett döden i så behaglig skepnad. Många fälde uppriktiga tårar öfver henne. Brinkman — besynnerligt nog — gret strömväs. På den ena plåten var skrifvet: Salige äro de fridsamme, ty de skola kallas Guds barn. På den andra: Hedda Bremer, sin mors och sina syskons älskling, född — död —. — Efter begrafningen, till hvilken blott våra närmare bekanta och släktingar voro bjudna, blefvo F. och K—s kvar hos oss under aftonen, och den var icke dyster. Ack! hon var fri från plågorna, fri och frälsad i den Allgodes sköte — o, det var så skönt att veta. Jag kan icke säga dig, huru mycket jag i synnerhet känner med njutning denna frälsning. Hennes lidande var mig en bitterhetskalk — jag fasade för den, jag var upprorisk; hennes död var ett opiat så för mig, som för henne. — Mamma är bedröfvad, men god och temmeligen lugn. I morgon fara vi ut till landet, men komma åter hit i nästa vecka för att föra Hedda till hennes sista hvilorum. Jag hoppas att Agathes helsa och hennes vänners ömhet skola hjälpa henne att hålla modet uppe.

F. har varit förträfflig för oss under hela denna tid. Broderligt ömt har han begråtit Hedda, vid hvars dödssäng han var närvarande, och sedan har han varit såsom en son för mamma, såsom en bror för oss. Måtte du och din man hafva godt af en resa, hvars ena hälft var så full af oro, men

som genom er och Agathe blef välgörande för Hedda. Jag har af oss alla gjort minst för henne; men jag har trofast hållit af henne, och den verkan hon haft på mig skall aldrig upphöra.

262. Till Böklin.

Årsta d. 9de Oct. —37.

Och nu hvilar hon! — Ingen verk intet ve hinner henne mer, — hon är skiljd från sin smärtoboning — ack hvad döden är god, — Gudskelåf för döden! O min goda B — det är bittert, det synes så hårdt, att ett tåligt lam, att en så mild, en redan så hårdt så svårt slagen, skall ännu in i dödens armar så rysligt lida, — o min Gud min Gud, hvarföre — ack! den dåraktiga frågan, så ofta gjord, så obesvarlig! Gud är, han gör en ända på plågorna han skall veta trösta för dem, — han skall låta henne i dödssömmen glömma att hon led så bittert, och när hon vaknar — o han är mäktig, han är god — Hedda är salig, salig! Gud var nådig som lät henne komma till sitt hem innan hon dog. Längtan till moderhemmet tycktes ha uppehållit hennes lif. Hon kom — ett lik, ur hvars anlete en meniskas hela kärlek hela glädje strålade genom smärtans tårar. Hon fördes i triumph in i sitt hem, hon njöt mycket, mycket, hon kysste oss, grät, tackade Gud — allt hvad hon sade var kärlek och tacksamhet. Men bittert, bittert hade hon känt lidandet, hon talte med mig derom — o med hvilka ord! Hon talte äfven om sin död med mig, om mig om Mamma, Agathe, hon hade tänkt på o för oss alla. Dock hoppades hon att få lefva »för att tacka er» som hon sade. En och en half dag fick hon vara lycklig med oss, så begynte plågorna. Dagen före dödsdagen, 4de efter hennes hemkomst led hon — o min Gud — skall det bittra minnet af dessa timmar någonsin lemna mig?! Dock knotade hon ej — men djup var hennes klagan. Natten var föga annat än ett dödsarbete. Dock hade hon derunder en stund af riktigt himmelsk glädje. Var det verkan af opium som hon om afton intagit, eller var det en förkänsla af hennes snart stundande befrielse — allt nog, denna stund var skön; hon kunde ej nog säga huru lycklig hon var, hon kunde ej nog tacka Gud, hon kunde ej nog omfamna och kyssa oss; — dödens skuggor lågo på ansigtet, men ögonen strålade af lif, af kärlek och glädje. sedan kommo åter stunder af ångest, af mörker under hvilka världen tycktes förvandla sig för henne. Hon sade ofta: »huru underligt! se, se! Huru underligt! Jag förstår det icke alls!» Men — tillade hon ödmjukt, — »det är så mycket som vi icke förstå!» Hon yttrade missnöje med hvad hon

såg, — hennes sista ord voro häftiga »nej!» emot plågorna som krampaktigt förvredo hennes ansigte. Hon var icke fri från yrsel stundtals, men oss kände hon och talade klart till oss. In i döden var hon älskande och det var med en dödsfall hand som hon sist smekte min panna. På morgonen dog hon — så lätt och sakta som ett barn insomnar. När hon låg med brustet öga i den sista slumern, gräto omkring henne Mamma, hennes trogna, ömma lilla sköterska Agathe, och Fabian; — jag grät icke, jag var så glad att plågans tid led mot sitt slut. Sednare samlades kring hennes lik en krets af vänner som begräto henne, talade om hennes godhet, upprepade hennes ord, berättade hennes handlingar. Ett vackrare liktal kan ej hållas. Hon var ömt värderad och älskad af många. Och nu — ja, nu lider hon ej mer, — det säger jag mig ofta med glädje, men o huru underligt, huru underligt att det på en gång skall vara så stängt, så afbrutet mellan meniskor som förr lågo så fullt, så innerligt öppna för hvarandra! — Det skall bli skönt att dö!

Vi äro på Årsta nu, vi äro lugna, ofta glada med hvarandra. Jordelifvet har mycket skönt och glädjande. Fabian som varit den ömmaste son och bror för oss under denna tid, och kommer nu och blir hos oss en tid. Till November flytta vi in till Stockholm. Agathe som har makalöst vårdat Hedda jemte Quidings är stark Gudskelåf nu till både själ och kropp. Ingen tanke är för henne så tröstande som den att August, hennes älskade broder, och Hedda äro tillsammans. Hedda och August höllo mycket af hvarandra, — de hade i grunden samma sjukdom — men Hedda hade större plågor — båda hade de lika tid af lidande. De sjuknade i December och dogo året derpå i September. O huru deras goda ögon strålat, huru deras hjertan klappat i kärlek och glädje vid det stora mötet! — om man så får tänka sig det. Lef väl min goda B. min vän, och bevare dig Gud från att se en älskad varelse lida svårt och utan hopp utom döden!*)

Fr.

*) dock — och vare det sagt med innerlig tacksamhet — Heddas lidande var henne till helgelse. Ren och älskansvärd var hon då hon lemnade oss förleden sommar — men en förklarad Engel var hon när hon återkom. Hon hade fått ett djupsinne för lidandet, ett förbarmande för alla varelser, en kärlek — som yttrade sig på djupt rörande sätt, — Frälsarens verksamhet på jorden var henne klarare, — skall icke hennes lidande göra henne till ett verksamt medel i Förbarmarens hand?

263. Till Casper Wrede.

Årsta d. 27 Oct. —37.

Skulle jag inte gerna skriva till min lilla goda Casper när han så vänligen ber derom? Och om det äfven kostade mig tårar — jag vet ju att han gerna gråter med mig! Ack Min lilla Casper du borde komma till oss, — då skulle vi tala mycket för dig som nu faller sig i dubbel bemärkelse så tungt att skriva. Kommer du ej till Stockholm på en liten resa i Vinter? Det vore oss så kärt se dig åter. Vet du hvad Hedda sade om dig med en suck en tid före sin död: »han borde ha kommit närmare oss!» Ja min snälla Casper så känna vi alla, vi tycka — egoistiskt folk! — att vi ha rättigheter till dig, att vi borde mera rå om dig. Men vi äro bra fattiga nu emot förr. Hedda är ej mer hos oss att göra hemmet varmt och trefligt. Det är mycket ödsligt efter henne, men hon — har frid; hon bor i ljusets hem, ingen verk, intet ve hinner henne mer, — o jag måste säga mig det ofta ofta när minnet af hvad hon led vill förbittra mitt hjerta. Ack Casper! hon led så mycket så djupt, hon var så god, så englagod — in i dödens armar tänkte hon mera på andra än på sig. Det var en smärtsam njutning att se henne under de få dagar hon fick tillbringa i sitt hem. Hon njöt så innerligt, grät af glädje, tackade Gud, var så öm och kärleksfull; — tänkte på alla som voro henne kära. Gudskeåf att hon fick komma hem! Agathe var för henne en makalös vårdarinna och tröstarinna och hade sjelf kraft att hoppas nästan till det sista. Dagen före sin död led Hedda plågor — som bragte mig nära förtviflan; och nu måste äfven den arma lilla Agathe misströsta om hennes lif. O det var så synd om henne. Gråtande stod [hon] i 24 timmar eller låg på knä vid Heddans hufvudgård. Några timmar före sin död fick Hedda en stund af riktigt himmelsk glädje. Alla plågor voro borta hon kunde ej nog säga oss huru lycksalig hon kände sig, hon kunde ej nog tacka Gud. Dödens skuggor lågo på hennes ansigte, men hennes ögon strålade af kärlek och glädje. Denna stund försonade Agathe med hennes bortgång. Hon förstod hvilken lott som väntade den älskade hårdt pröfvade systemen. Några timmar sednare fick Hedda afsommna så stilla som ett barn somnar in.

Du frågar huru Agathe bär sin stora förlust? Bättre än jag vågat hoppas. Hennes hälsa är stärkt genom resorna, hennes lynne är af Naturen mycket lätt. Visst gråter hon ofta sin vän, sin kamrat, sitt kära dagliga sällskap, men denna smärta är ej bitter. Mycket och ofta tala vi tillsammans om Hedda. Det gör oss mycket godt. Det är något så heligt och ljuft vid hennes minne. Man känner att hon

måste nu vara oändeligen lycksalig, — hon var så ren, så god och kärleksfull!

Mamma är god och lugn, och för mig var Heddas plågotid långt långt bittrare än hennes död! Den gaf ju henne frid, och om det, blott om det bad hon Gud så innerligt. Nu vet hon, nu känner hon hvad hon så ofta och innerligt sade på jorden: »en gång blir allt godt, allt klart!»

Vi ha varit en tid på Årsta men i början af nästa vecka flytta vi till Staden. Jag tror allt det blir bra för Agathe. Der är meniskor som kunna roa och förströ henne. Vi få oftare se Fabian, och han blir oss allt kärare. Jag kan icke säga dig, till huru mycken tröst och stöd han varit oss under denna sorgliga tid. Han har varit så god, så förträfflig; Gud välsigne honom därför!

Du skrifer att du är lycklig min lilla Casper! Gudskeläf därför! och hvad det vore oss kärt se din lycka på närmare håll! Din lilla hustru — det gör mig godt att hon heter Hedda. Jag känner mig litet gammaltant emot henne, men jag tycker mig kunna hålla af henne. Men hur skall jag rätt kunna fatta dig vara en gift karl, en helt respectable personage, du som vi så ofta tokats med och så länge kallat »lilla Casper», kastat servietter på, o. s. v.?! Jag kan knappt tro det förrän jag får se dig, styf och stadig, père de famille från topp till tå. Emedlertid går jag på med att kalla dig »lilla Casper» och nu farväl tills vidare min goda, lilla Casper, Mamma och Agathe hälsa dig innerligt, och alla förena vi oss i att omfamna din lilla hustru för det hon gör lycklig vår Casper.

Din
hjärtligt tillgifna
Fredrika Bremer.

264. Till Böklin.

Stockholm d. 1 Nov. —37.

Du har så vänligen min goda B. hugnat mig med dina bref under denna tid som saknad och sorg så mången gång gjort tung, och innerligen tackar jag dig därför. Med dig tror jag på verkan af bönen såsom »ansträngning i Gud». Jag har mer än en gång anat den mystiska sida af lifvet du talar om, — en gång skall den väl bli oss klarare! Bedja måste vi för dem vi hålla af, ja för alla, af hjertans grund, när hjertat är rätt varmt — och en viss ljuf tro på bönhörelse lemnar oss icke. Den bedrar väl ej heller fast bönhörelsen dröjer.

Jag har mycket och starkt bedit under åtskilliga perioder af mitt lif dels om andligt, dels om timligt godt oeh blifvit rikt och fullkomligt bönhörd, endast bönen mot Heddas lidande — — dock äfven den blef ej ouppfyld*); — jag bad att hennes själ ej måtte få förtvifla i plågorna, — och den fick ej förtvifla, snarare var den starkare i att bära och hoppas mot slutet än i början af den grymma sjukdomen. Hennes sista »ske Guds vilja!» två dagar före hennes död, när hon motsåg en dag af svåra plågor, glömmet jag alldrig. Det var Guds vilja att hon skulle plågas rysligare än någonsin, — o jag måste vända bort min blick från dessa fasansfulla stunder, från denna djupa — djupa nöd, — när de komma för mig, då älskar jag ej Gud, ej hans skapelse, — — tala ej om Jesus och om hans lidande, det tröstar ej! — hvem ville ej lida som Jesus?! Hvem ville plågas som Hedda?! Dock — han är ändå min enda tröst, mitt hopp, min glädje; endast vid hans kors finner jag ro. Ack om mitt hjerta för ögonblick vändes ifrån Gud så är det blott för att sedan dessto innerligare vända sig till honom den Ende, den ende som har makt att utplåna att trösta.

Milda, milda Hedda ren har han tröstat och hugsvalat dig, — jag tror det fullt och fast. Jag tycker mig se ditt helgonlika väsen, dina sköna, välsignande ögon huru de stråla i förklaring och uttala hvad du så ofta på jorden sade till den oroligt grubblande systemen: »en dag blir allt godt, allt klart!» O ja, min lilla Hedda, jag tror dig!

På sin död tänkte Hedda nästan blott i afseende på andra. Mer än någonsin under sin sjukdom lossnade hon från sig sjelf för att blott tänka på andra. »Jag tänker ofta» — sade hon i de sista dagarne till mig — »på att» — — — hon stadnade, såg starkt upp till himlen och fullbordade med någon möda — »på att dö! Men — jag vill icke att era ögon skola gråta!» Hon såg på mig så kärleksfullt. Jag satte mig nedlutad vid hennes säng, jag grät, hon strök sin hand smekande öfver mitt hufvud och fortfor matt men ömt: »Om jag dör — så sörjer jag mindre för dig, — du vet så väl hvart allt går, du har så mycket tänkt deröfver och — du lefver ett så fullt lif; — men — — min lilla Agathe! — hvad skall hon göra?!»

»Söta Hedda — sade jag — jag vill säga dig det, — är det Guds

*) Gud som förutsett allt har då äfven förutsett våra böner, han som ordnat så mycket i vårt lif så att af en viss orsak följer en viss verkan hvarföre skulle han ej äfven låta bönen den starka, rena ihållande eröfra hvad den beder om? Jag bad i 9 år en och samma bön — och fick vid det 10 hvad jag så mycket bedit om.

vilja att taga dig ifrån oss så är det mitt beslut att söka blifva hvad jag kan för Agathe,» — »Ack ja! sade Hedda glad, — och för Mamma! Blif det! Öfvergif dem alldrig! Tack min lilla Fredrika!» . . .

Agathe kom in och vi afbröto, men mer än en gång under dagen såg hon på mig, med sina goda, strålande ögon sägande: »ack det har gjort mig godt hvad vi talte om!»

Huru mycket mer kunde jag ej berätta dig om henne och dessa sista dagar, men jag skulle dränka mitt bref i tårar om jag gjorde det nu, — jag vill gömma det tills vi en gång träffas vid hennes graf. Om mitt minne af henne somnar, om min känsla för henne domnar då skall — jag anse mig beklagansvärd. Jag tror, jag hoppas att alldrig upphöra lefva inför hennes blick, och ledas af hennes ande, — jag känner henne ständigt närvarande. Jag är tacksam för hennes heliga sköna minne, för det milda som oaktadt plågorna dock omgaf hennes dödsbädd. Hon fick ju komma hem, hon fick gråta glädje och ömhets tårar; — när hon häftigt och ångestfullt i de sista plågorna ropade »Mamma! Mamma!» var mamma der att taga henne i sina armar o det var så mycket som var godt och nådefullt! Jag vill mycket tänka derpå.

Jag måste nu gå till ett annat ämne. Vet du min goda B. att H^{rar} Schmidt et Comp. bära sig litet underligt åt tycker jag! Jag kan ej begripa att de icke tillsagt mig innan de begynnt tryckningen af andra upplagan (särdeles då jag uttryckeligen begärt det,) både för de anmärkningar jag kunde vilja göra, och för bestämmandet af det arfvode som vid ett arbetes andra upplaga tillkommer förf. Det förvånar mig att de uraktlåtit hvad Palmblad och Hjerta varit angelägn om då jag haft affairer med dem!

Jag hoppas af din godhet att du för mig ordnar den sednare saken; — den blir mig allt mindre och mindre oviktig. Hvad den förra angår, finnas flera mindre tryckfel i boken, dem Gr^{nan} Sommerhielm uppskref men som jag glömt och ej nu orkar åter uppsöka. De viktigare samt ett par misstag af mig begångna i Manuskr. har jag upptecknat på medföljande lösa blad och ber att de som äro för sent hielpa i boken, må bli upptagna under rubriken: rättelser, vid slutet af boken.

Ännu en gång tackar jag dig innerligt för ditt sista kära bref öfver bönen, som ingifvit mig mången lugnande tanke och känsla. Ack Heddas inflytande på mig äfven ur den verld som gör henne osynlig för mina blickar är mig ingen hemlighet. Jag känner det och böjer mig därför i lydnad och tacksamhet.

Jag fick ditt sista bref på landet, men hade ej Grannarne der, måste därför dröja att besvara det till dess jag kom till staden. Vi

äro nu inflyttade för vintern. Vi äro lyckliga genom inbördes tillgifvenhet och hemmets ljufliga frid, men jag erkänner att jag ej utan lidande känner mig störd i de sysselsättningar som blifvit mig så kära, och till hvilka jag i Norrge fick fullt egna mig. Jag var mycket lycklig i Norrge!

En ny bekantskap har gjort mig nöje, den af Professor Fahkrants i Upsala. Hans fromhet och själsenkelhet intager mig under det hans oupphörliga infall och ordlekar innerligen roa mig. Jag kände mig genast innerligen bekant med honom.

Äfven Fabian har gjort mig stort nöje återse. Det är så mycket lif, så redbar kraft hos honom. Han var sist några dar ute på Årsta och mycket vurmade vi med infusionsdjur hvars lif och lefverne vi genom microscop betrackade.

Lilla Studach har slutat sin kyrkobyggnad, är så glad, så god, full af sanning och af en fromhet som medelar sig ovillkorligt till dem han talar med. Jag önskade dig och dessa i närmare beröring. Godt och roligt skulle ni ha af hvarandra.

När får min vän ett lugnare friare lif? Hvad det skall glädja mig att höra!

Din

Fr.

265 Till Frances v. Koch. Söndag Morgon [hösten 1837?]

Min lilla Frances! Om du icke följer med din man bort till middag i dag så proponeras dig min lilla Frances att taga a little dinner with the little Bremers and little Studach and tree little boys, och bedes du dertill vara hjerteligen välkommen.

Vill du föra fram till din man följande anhållan från mig? .

Om han träffar Hr Hjerta ville han vara god samtalsvis fråga honom om han förlorat på Nina? Har Hr Hjerta det, och kan uppgifva huru mycket, så vill jag framdeles ersätta honom det. Jag kan ej fördraga att någon skall förlora på mig, eller mitt. Excuse!

Och du min lilla Frances låt mig få veta om vi få säga dig här nere »god Middag!» En attendant: »god Morgon!»

Din *Fr.*

266. Till Frances v. Koch.

[1837.]

Jag håller af dig — vi alla hålla af dig söta Frances, vi känna för dig och med dig. Huru gerna ville jag ej vara för dig en bättre vän än jag känner mig kunna vara det! Jag ville gerna se dig i dag! — Får jag komma opp till dig? — eller, vill du komma ned, sitta i det lilla rummet der Hedda sist lefde, led, älskade, njöt och dog? Säg hvilketdera och huru du vill min söta Frances till

Din
Fr.

Onsdag morgon 6 Dec.

267. Till Böklin.

[1837.]

Några så ljufva tårar ha nyss fuktat mina ögon, och till dig min B. hembär jag min tack för dem. Tack för borgarskolan, tack för de Sabbaths-stunder du tar från din ro och helgar till de ungas eviga väl. Huru skönt B. att istället att såsom Atterbom i blind ifver skrika mot tidens riktning, förstå den, sätta sig i spetsen för dess rena mening och ge den ordning och sammanhang! Min egen goda B!

Din
Fr.

d. 9 Dec.

268. Till Charlotte Quiding.

Stockholm d. 21 December 1837.

Nu, min Charlotte, vill jag just sätta mig att skriva ett någorlunda ordentligt bref till dig och med detsamma hjertligen tacka för ditt. Gudskelof att du och din man äro friska och hafva godt courage med de många soupeér, som det förestår er att genomgå. Jag skulle bäfva i ditt ställe. Din högst delikata souper-mat skulle det deremot varit bra roligt att smaka på. Jag förklarade mig särskildt för »zampa», mamma höll sig till orrstecken. Agathe, det lilla snålhjäpet, förklarade sig vilja ha af alltihop.

Jag har haft nöjet se Geijer flera gånger sedan en tid (det är ett stort nöje för mig) och jag måste säga dig något om en liten tillställning, som vi i förra veckan hade för honom. Jag hade skrivit ihop en liten scène, som skulle spelas af Frances, Agathe och mig. Jag hade skaffat mig

vackra blommor; några få bekanta voro bjudna på the, och bland dem le héros de la fête, Geijer, som kom älsklig och glädtig, mycket olik hvad man säger honom vanligen vara i sällskap. Sedan sällskapet samlats och man språkat en stund, öppnades dörrarne till salen och der utförde vi den lilla scenen, hvaraf jag nu ger dig ett utkast. En god, men något gammalmodig tant finner sina niëcer läsande: den ena Svenska folkets historia af Geijer, den andra Skaldestycken af Geijer. Hon ger dem mercurialer härför, fördömmar fruntimmers läsande af historien och poesier, far ut öfver Geijer o. s. v. Niëcerna försvara honom och hans skrifter, visa dessas inflytande på lifvet och sinnet, åtskilligt skämtfullt, åtskilligt allvarligt säges, och tanten låter slutligen öfvertala sig, ger niëcerna lof att läsa allt hvad Geijer skrifer och lofvar att sjelf bjuda honom till att komma och prata med henne vid en kopp the. Hon går och niëcerna samtala ännu en stund, förtjusas af Geijers ord öfver bildningens ändamål, hvilka citeras af mig, önska sig kunna tacka honom för så mycket godt, få plötsligen den sublima idéen att gå till honom och gifva honom den krans de på morgonen flätat, och jag utropar: låt oss föreställa oss att han nu sitter här framför oss, och att vi gå fram till honom med kransen och säga (vi gingo härvid fram och jag reciterade följande:)

Du för svenska hjertan kär,
 Du, som skrifer dina »Minnen»
 In i alla rena sinnen
 Och oss lifvets vishet lär! —
 Lagrar har du för hvar dygd,
 För hvar smärta — melodier,
 För hvart missljud — harmonier
 Ur en högre fosterbygd.
 Sverges häfder ger du glans,
 Tacksamt Sverge ger dig ära;
 Hemmen ger du blommor skära,
 Tag ur hemmet — denna krans.
 När historien ditt namn
 In i sina taflor skurit,
 När re'n seklerna det burit
 Utí efterverldens famn,
 Skall i hemmets stilla hamn
 Ännu höras många gånger
 Med förtjusning dina sånger,
 Med välsignelser ditt namn.

Det var med osäker röst jag uttalade de sista stropherna; jag var rörd, Geijer var så också, alla voro det. När jag slutat fattade han om mitt hufvud och kysste min panna, så gjorde han äfven med Agathe. Huru älskvärd och liffull var han ej sedan! Ett par gudomliga capriccios spelte han på fortepianot, så snillrikt och eldigt, samt ackompanjerade Frances till några täcka visor af honom sjelf. Frances och hennes bror sjöngo sina vackra irländska sånger, vid soupéen berättades anekdoter och skrattades öfverljudt. Alla voro glada och trefliga — utom jag. Jag vet icke hvilket sorgligt allvar hade lagt sig öfver mig denna afton, och oakadt allt var vänligt och behagligt och hade lyckats mig så väl, kunde jag ej bli

varm hvarken om kind eller hjerta. Frances hade varit mycket rädd för sin roll och K. i stor ångest för sin hustru. Också strålade han riktigt af glädje när betan var väl och lyckligt öfverstånden. Och Frances hade verkligen gjort sin sak öfverträffligt. Hon predikade och moraliserade med en så bekymrad och allvarlig ton, att man knappt kunde tro att hon blott utförde en roll. — I förrgår kom Geijer för att taga afsked af oss. Det ligger en så stor och kraftig hjertlighet hos denne man — jag håller verkligen af honom. I går hörde jag honom tala i Svenska Akademien, der han presiderade som direktör och helsade baron Berzelius vid dennes första inträde såsom medlem af Akademien. Hans tal till honom väckte allmänt nöje. Jag satt tyvärr för långt bort för att kunna rätt följa honom, särdeles som han ibland mycket sänkte rösten. Ett par uttryck vill jag söka återge så som jag uppfattade dem.

Han talade om det inflytande Sverige haft på den öfriga världen, icke blott genom krigiska, utan äfven genom fredliga idrotter. Sveriges konungars namn, sade han, hade gått långt; Linnés hade gått längre. — Tilltalande Berzelius sade han: hela den bildade världen kommer öfverens om att anse ert namn förenadt med Sveriges ära. — Sedan Geijer slutat att tala, uppläste Berzelius sitt inträdestal, som skulle innefatta en éloge öfver salig erkebiskopen. Ämnet var magert nog, värtalighetsgåfvorna här icke stora. Berzelius förfor som en klok man och afgjorde saken enkelt och kort. Jag hörde icke väl, emedan Berzelius har en svag röst. Det enda som fastnat i mitt minne var den anmärkningen, att naturstudierna icke ingå i ungdomens bildning till så stor del, som sig borde, och Upsala fick sig härvid en släng. Berzelii inträdande i salen åstadkom en glad och allmän sensation. Slutligen belönades en ung prest för ett poem öfver Luther och hans vän Alexis, hvilket vår nya erkebiskop (Wallin) uppläste med sin sköna, ljudande stämma. Det var vackert; men den enkla historien om sanna tilldragelser har i min smak vida mera must och poesi än verser öfver dem. Öfverdriften skadar sanningen, och med sanningen bleknar äfven skönheten. Drottning och prins och prinsessa voro närvarande, salongen full af folk. Mesta nöjet hade jag af Geijer, af hans värdiga sätt och kraftfulla ord. Min själ har denna höst varit såsom en mulen dag. Geijer har gått deröfver såsom en ljusning — på flera år har ingen meniska gjort på mig ett sådant intryck. Jag är glad att i Mars få återse honom.

269. Till Böklin.

Stockholm d. 22—24 Dec. —37.

»Jag vet en hälsning mera kär,
än verld hvad du kan ge,
den heter frid, Guds frid det är,
Och derom vill jag be.
Kom då o frid, dröj i mitt tjell,
blif bästa bästa gästen min,
ty dagen sjunker, det blir qväll,
Och natten bryter in.»

Jag sjunger alla dagar denna lilla sång af Geijer kallad »första aftonen i det nya hemmet» och hvars musik liknande ljuft vemodiga suckar, uppkallar en sinnesstämning som måste likna den förf. sjelf känt, — en skön välsignelsefull känsla af lifvet, af hemfriden af lugn i dem man älskar och älskas utaf. Jag tänker dervid på dig, hoppas och tror att äfven i ditt bröst sjunger denna bön om frid, så melodisk just emedan hon ren känner sin uppfyllelse. Mätte så vara min goda B., måtte så förblifva, och måtte jag en gång få sjelf njuta af att se dig lycklig, ja, icke blott tro utan äfven se.

Jag har icke skrivit till dig på länge, — det har legat liksom ett moln öfver min själ denna höst, men nu har en ljusning gått deröfver. Jag talte om hemmet — denna Qvinnans sköna verld, som hon i allmänhet vet för litet att skatta, kanske emedan Mannen i allmänhet ej förstår värdera det inflytande på Mskliga lifvet hon der utöfvar. Min hela ungdom förgick under förtrycket af en manlig jernhand, — jag kan icke säga dig med hvilken stolthet och med hvilken bitterhet jag på den tiden kände all nedsättning af Qvinnans värde och frihet, huru jag hatade huru jag föraktade de som betjenade sig af yttre makt för att förtrycka varelser som dock kunde stå i jernbredd ofta högre än förtryckarne. Det var godt — nu sen den tunga tiden är långt förbi, känner jag att det var godt — att förtrycket varade så länge tills den bittra tåren blef förvandlad i en af oändlig smärta. Dock reste sig ännu ofta inom mig ett rop, en fordran på erkännande af värde, på medgifvande af rättigheter, en smärta en rodnad öfver den ställning som samhället och ännu mer opinionen tvingar in Qvinnan uti. Nu har jag i nio år lefvat i frid och frihet, jag har lärt känna männer fulla af godhet och kärlek — du min B. ibland dessa — och mycket har förändrat sig inom mig. Jag har lärt älska det rent Manliga och vet ingenting bättre än det rent Qvinliga. O att Man och Qvinna blott rätt viste att värdera hvar sin krets och hvar den andras! Jag har blifvit ledd att nu tänka närmare deröfver af två ganska motsatta röster. Den ena är Miss Martineau's som i sitt nya verk öfver Amerika har upphäft ett kraftigt rop för fruntimmernas politiska rättigheter, och nekat sig vara pligtig att lyda lagar till hvilka hon icke gifvit sitt samtycke. En liberal man och stor vän af fruntimmerna, blef högst upprörd öfver detta upprop af en förf. som han högeligen värderade och gaf sig ej ro innan han fått ihop ett litet sällskap för att discutera den frågan. Jag var deribland, och det föll sig så att de flesta af herrarne stodo upp för Fruntimmernas emancipation, Fruntimmerna emot den. Jag kände lifligt huru litet både samhället och Qvinnan sjelf skulle vinna genom detta hennes utgående ur den henne af Naturen anvista sfer; ja, huru

oändligt mycket de skulle förlora. Det ges ju något högre än lagen, något viktigare än lagstiftning, det är den sedliga anda som ingjuter i lagen sitt välgörande lif. Qvinnans deltagande i statslifvet på samma sätt som Mannen skulle förstöra hennes Qvinnlighet förtaga det välgörande af hennes inflytande på lifvet och sederna, och under striden med Män skulle Mankönet snart bli för henne hvad den gamla Tanten hos Washington Irving kallade det, neml: »the opposite sex». Mycket annat sade jag för att söka visa att samhällets och köns lycka berodde på att Man och Qvinna troget hölle sig vid den fördelning af Arbetet som skaparen i deras olika Naturer anvisat dem. Fabian höll fullkomligt med mig, och redde väl ut saken med afseende på satsen att inga rättigheter kunde erhållas utan åtagande af motsvarande skyldigheter. När Männen vilja ge mig låf att vara Man, då får jag så hjertlig lust att vara rätt Qvinna.

Män när Män upphäfvat sig och vilja af lifvet gifva Qvinnan en viss ensidig och väl kringkänd del och derutom ej vilja medgifva henne hvarken värde eller salighet, se, då reser det sig åter stolt inom mig och jag ropar — om och tyst — på rättvisa och billighet. Jag hörde Ärkebiskopen i går i ett tal koka opp sina gamla maximer öfver Qvinnans bestämmelse och uppfostran och jag tänkte på ord som Tegner skall hafva sagt om honom: »W. är ett snille men han är ett dumt snille!» När jag hör Qvinnans enda mål här i lifvet sättas i att blifva maka och mor, när jag hör hela hennes bildning skola afpassas så att hon kan passa för sin man, och hela hennes väsen, hennes anlag hennes talanger skrufvas efter denna enda norm, då såras min känsla och mitt sunda förnuft. Jag förstår icke rätt gränssorna inom hvilka Qvinnans sfere kan anses afsluten, och kanske kunna inga sådana gränser uppdragas, men det känner jag att det är dumt att misskänna det inflytande Qvinnan i hela sin Qvinnlighet kan och bör hafva på Mskliga lifvet äfven utom äktenskapet, och att det är sårande för Qvinnans Mskovärde och skadligt för hennes bildning hennes sällhet, att visa henne hela hennes vikt och värde och sällhet fäst vid möjligheten att blifva gift. Huru mycket elände, huru mycken trängsinthet, bitterhet, fattigdom, alstras ej af denna inskränkta åsigt af Qvinnans lif! Du min goda B. kunde nog gifva oss den rätta hvilopunkten i frågan om Qvinnans verld och verksamhet. Jag vet att du icke ser den med fördomsfull eller inskränkt blick, jag vet äfven att du fattar dess grund med bra olika Grundlighet än verlden gör. Sjelf har jag sökt besvara mig frågan genom att söka upplysning i alltings Grund — Gud; i hvilken äfven den dualism som uppenbarar sig i könen måste vara grundad. Se här hur jag anar

Man och Qvinna
i
Gud.

Gud bär uti sig Naturen, och skapar den ur sig. Naturen är den Qvinliga principen i Gudomen. Gud är Man, Naturen Manna, den af honom frambringade, i honom lefvande hans väsen återspeglade och honom sjelf förklarande. I jordiska Mannen och Qvinnan och alla djur och växtsläkten igenom upprepas detta förhållande. I Gud ligger denna Dualism grundad men äfven i honom enad och förklarad. Så äro då könen eviga och afa i evighet med hvarandra, såsom Gud aflar i naturen och hon åt honom evigt framföder hans foster.

Men denna förklaring tillfredsställer mig alldeles icke, ty dels får Qvinnan genom den dock en underlägsen plats — och jag kan ej se att hon förtjenar den; dels får jag ju en person till i Gudomsväsendet, icke blott fadern och sonen och anden men äfven Qvinnan! Hur skall jag komma till reda med detta? Jag har ibland tänkt att denna könsskiljnad kunde vara blott en jordisk apparition, här, der så mycket antar ett sken af dualism; — Frälsarens ord till Saduceerna tyckas bekräfta att den icke fortvarar efter döden, (ifall han icke blott velat motsäga de gröfre begreppen om könsskiljnad) men det ligger just i könen andliga Naturer — tycker jag — en så vesentlig olikhet, att det är svårt icke tänka sig de måste af evighet vara och förblifva Man och Qvinna.

Men jag har för länge trasslat med detta, jag ville säga dig att jag studerat och snart slutat en kurs i allmänna historien och att den har gjort mig mycket godt. Min blick har vidgat sig öfver lifvet, dess strider, dess behof; den hvilar klarare på Christendomen, — o mycket, mycket vill — och med Guds hjälp skall — ännu klarna för mig, och sänker jag mig i verdens blodbad så är det blott för att så mycket innerligare rena mig i Evangeliums Bethesda. O B. två sig och två verdens blodiga sår rena, — se i sin själ allt klart och kunna göra det klart för andra, — se diamanten stråla äfven i stoftet der den fallit — hvilken stor sällhet! Lycklig den hvars del det blir, lycklig äfven den som i minsta mån — lika mycket om med en tår eller ett leende — kan verka i det verket! Och dig som gjort mig kraftig dertill, som gifvit mig ljus och frid — huru tackar jag ej dig du goda Guds gåfva till mig!

Din Borgarskola, ja hela din verksamhet gläder mig hjerteligen; ditt arbete och du sjelf likna ej vår brådsakande tid. Det är godt att medan så många tänka på att klippa trädets krona, någon tänker på rötterna och vattnar dem.

Den tanken lånade jag från Geijer, och måste till tack litet tala om den Mannen som nyligen skänkt mig mången rik stund. Jag håller af honom och hans närvaro ger fullhet åt mitt lif. Han är bra litet skön, och i de flestas tycke bra litet behaglig, men mig behagar han, mig synes han skön, i sitt allvar, sin godhet, sina raptus af vildt lynne, och sen — han är så god mot mig! Han liknar sina skrifter, åtminståne för mina ögon; det ligger en slags muskelkraft i hela hans väsen, han är sjelfsvåldig men inom en sfere af renhet och harmoni, stolt eller ödmjuk, glad eller dyster, öm eller sträng, är i allt en enkel och frisk natur; toner, ord, blickar, lynne allt springer ur en sjelfständig lefvande källa, — och i denna källas djup speglar sig en klar vårhimmel.

Huru olika är till sitt väsen Wallin. Här är äfven kraft, men utan harmoni. Gång, rörelser äro utan all värdighet; det ligger äfven der det »Mjukastetjenare» som så beständigt ligger på hans läppar, och bildar en underlig contrast med hufvudets kraftfulla karakter i hvars panna tyckas bo orden: »jag vill herrska!» I de djupa stora ögonen ömsom drömma, ömsom ljunga passioner; der bor en rik men ej lugnad själ; så äfven i rösten; denna är full af makt, der är åskor, der är äfven milda sommarvindar, glädje, tårar, kärlek, hat, — allt! Man kunde älska honom, mera ännu frukta honom; — men — det finnes alltid, tror jag, en väg till hans hjerta. Meniskan är starkare i honom än despoten. Christendomen har lagt verklig ödmjukhet in i denna dystra vilja. Men dessa principer strida alltjemt och segra ömsom. Gud vet om de här i lifvet hos honom sluta fred.

270. Till Frances v. Koch. Lördag morgon [23 dec. 1837].

Min lilla Frances! Mamma Agathen och äfven jag, önska hjerteligen att du din Man och din bror ville tillbringa Julafton med oss och hos oss. Om ni vilja det, skola vi i all stillhet vara tillsammans och lätta för hvarandra denna afton som i år har för både er och oss så sorgliga minnen.

Agathe och jag ämna oss i Julmarknaden på f. m. (Jag måste nödvändigt taga fatt på Tommys höna.) Har du lust att vara med oss och lätta ditt sinne genom anblicken af andras glädje?

Jag har skrivit några anm. öfver Paine, samt svar på några af

dina frågor.*) Vill du läsa dem vid tillfälle? Anm. öfver Paines bok önskar jag sedan återfå, för att vid tillfälle utföra den bättre. I Soame Jenyns afhandling »of the internal evidence etc» har jag satt märke vid ett ställe som gjort mig nöje, ifr. pag 305 och till slutet af Pag. 308; det enda som synts mig tillfredsställande i detta svagt utförda försvar för något som — bäst försvarar sig sjelf.

Din

Fr.

271. Till Frances v. Koch.

[24^d Dec. 1837.]

Min lilla Frances! Jag kommer icke opp till dig, efter du önskar vara allena. Men säga dig måste jag, att jag gerna skulle ha gråtit med dig öfver din lilla Engels bortgång, att jag innerligen känner din saknad och äfven ditt sköna hopp. Jag är ej vissare på att jag sjelf nu är lefvande, än på det att våra älskade bortgångna lefva välsignande för oss, och locka sakta våra hjertan upp till det hem dit de gått förut. Låt oss lockas så, — om äfven under tårar! af sådana blir ögat klarare. Hedda, Harriett — de lefva, de skola en gång möta dig i kärlek i glädje. O! att du vore viss derom som jag. Gud välsigne dig min söta Frances!

Din

Fr.

Söndag afton

272. Till Böklin.

Stockholm d. 24 Jan. —38.

Du kom på Julafton så god, så full af Julfrid min goda B, och lät mig kasta en blick i ditt hem som gjorde mig hjertlig glädje. Låt mig få se denna syn mången gång! Meniskosällhet, framför allt i en vännis boning är ljufligaste skådespel som lifvet kan ge. I ditt hem har du frid, ute i verlden har du strid och mången kamp och möda. Också jag har strid, — strid med sällskapslifvet, som icke

*) Och jag är tacksam för alla du vill på detta vis gifva mig att besvara, ty det är mig ett nyttigt och kärt bemödande att försöka besvara dem.

passar mig, som tar bort min lust och must och stör mitt lif om ock det kan skänka mig en och annan stund af muntrande och utvecklande lif. Mine Norske fjell! bland er var jag så lycklig.

Dina ord öfver Man och Qvinna skola hjälpa mig att utveckla mina tankar i detta ämne. Men huru svårt att komma till bestämd reda — i detta såsom i allt annat. Sorterna spela så öfver i hvarandra, att man aldrig — så känner jag — kan yttra sig i något utan reservation, utan att lemna ett obestämt bredvid det man ville bestämma. Hvar begynnes, hvar slutar något? — Gränsor äro det obestämdaste af allt, dock måste sådana finnas och sökas. Det är väl dermed ungefär som med elementerna. De lefva i hvarandra och af hvarandra, dock bör det ena heta företrädesvis luft, det andra företrädesvis jord o. s. v.

Men af allt dunkelt torde dessa funderingar vara de dunklaste. Det är väl, att en gång förståndet skall återvända och tungomålen afkomma; de äro bra ofullkomliga anstalter.

Penaternas ha äfven hittills varit bra inskränkta gudar; Millioner Qvinnors lif och lust har vissnat, Millioners vissna i denna stund under dessas fromma tyranni. Säg min goda lärare, du goda solstråle som ville upplysa och lifva min själ och har gjort det, säg, vill du gifva Qvinnans själ luft genom att öppna henne verkningskretsar i de flesta af de kretsar der männer arbeta, blott hon arbetar och verkar som Qvinna? Konsten Vettenskapen, industrien ha ju (så säger äfven du) sina hem-sidor, sina Qvinliga gebiet, der Qvinnan kan verka nyttigt, enligt sin Natur. Verkligheten har praktiskt visat huru detta kan lyckas, men lyckligt och fritt blir [— — —] derom gjort sig klar i teori och i tillämpning på uppfostran. Borde icke hvar Qvinna så bildas (om möjligt) att hon kunde sjelfständigt bestå och verka, utan afseende på äktenskapet? Huru mycket friare och ädlare skulle icke då äktenskapet blifva, der det slöts utan allt tvång, utan det nödortfiga, som nu så ofta hänger dervid, och huru mycket Nyttigare och lyckligare skulle icke Qvinnan i allmänhet stå i samhället!

Vi lefva mycket stilla i vinter. En af de angenämaste dagar den skänkt mig var den då vi, Agathe och jag, vandrade ut till Heddas graf, och lade friska blommor på dess snö, och solen sken fram på den och på oss. Hedda, — såfver hon? Eller vakar och njuter och lefver — ehuru osynligt — för oss? Ofta frågar jag mig detta. Jag ville så gerna tro att hon förnimmer något af hvad så ofta mitt hjerta talar till henne, jag ville tro på att den mera omedelbara inflytelse jag någongång tyckt mig erfara från henne icke låg blott i min inbillning, eller i mitt minne min tillgifvenhet för henne. Jag har frågat skriften. Den är bra dunkel i dessa ämnen. Ibland tyckes den vittna

att själen fortsätter sin verksamhet genast efter döden, ibland och oftast, tycker jag det låter som om [—] skulle ligga i dvala eller sömn tills på den Yttersta dagen de uppstå för att dömmas i massa med alla jordens barn. Såfver du Hedda? Dock om du såfver — välsignad vare din sömn! — du behöfde hvila från minnet af de bittra plågorna. Medan du såfver rullar den långa tiden som en sekund förbi. Dess tunga fotsteg gå ej öfver Grafvarne. Också jag skall somna, och vill hvila bredvid dig, och om vi vakna på en gång efter årtusen så — skola vi känna igen hvarandra hos Den som bevarar både kropp och själ till evinnerligt lif.

Jag beundrar Agathen. Du skulle se henne om dagen, — man kan ej förmoda att hon gjort någon smärtsam förlust. Hon sköter det lilla hushållet, för räkningarne och gör syslorna lätta för folket, hon är Mammans glädje, med sitt behagliga skämt sitt fina vett, och så kommer en liten fransysk sångbit, ett nytt sätt att ordna håret o. s. v. som allt muntrar hemmet. Men om afton, när hon skall gå till sängs, när hon blifvit ensam i sitt rum, (mitt är derbredvid) då gråter hon, gråter hon så smärtsamt! — Jag måste då gråta öfver henne och öfver den förlust hon gjort, som alldrig här på jorden kan ersättas. Men innerligare än förr har jag fäst mig vid henne —

Posttimman har kommit öfver

Din
Fredr.

273. Till Andersen.

Stockholm d. 24 Jan. —38.

Man kan inte få en vänligare förebråelse, en behagligare påminnelse än den jag härom dagen genom Hr Marmier, erhöill från Er min bästa Hr Andersen! Ni har skäl att förundra Er öfver att jag icke längesedan besvarat Ert första vänliga och goda bref, men jag är viss om att ni skall förstå min ursäkt, — — Jag har haft en stor sorg. En af de Meniskor jag mest älskat på jorden har bäddats i grafven. Sedan har det legat likasom natt öfver min själ. Jag har haft håg och lust till ingenting i verlden. Icke blott hennes död, men hennes rysliga lidande har nedböjt min själ. Hvilka mörka sidor har icke lifvet! Månader ha gått om sen hennes dödsstund, och jag har legat liksom i dvala. Nu kom Er »Spillemand» och väckte upp mig, och så gerna låter jag hans toner föra mig till Er, på det jag må uttala hvad jag så ofta känt och tänkt i mitt hjerta, — en in-

nerlig tacksägelse för de böcker och bref hvarmed Ni gladt mig! Då jag nu åter läser om Ert första bref, kan jag ej låta bli önska Er en Syster, en syster sådan som min bortgångna Hedda var det för mig. Hon skulle mottaga all Er brusande oro, hon skulle förstå allt som lefver i Er själ, och säga er ord som förde lugn och klarhet dit in. Tiden är också en god, en lugnande vän, — jag hoppas Ni skall erfaras det Hr Andersen. Vid mognande år reder sig verden (när hjerta och vandel förblifvit rena), och om än blicken är mindre eldig, så är den mera klar. Man finner lättare sin plats i lifvet, man begriper sig och sitt pund och lär att begränsa sig. För denna resignation köper man sig lugn och lycka. Beskrifningen öfver Ert själs-tillstånd, och min egen erfarenhet af lifvet ge mig anledning säga detta. »Hvar och en af oss kan blott uppfatta sin bit af verlden; den måste han se till att få reda på!» sade en gång den goda förträffliga Geijer. Ni ber mig, i mina skrifter gifva mera natur-scener, målningar af Sverges egenheter; — se min goda Hr Andersen, jag skulle förfela min »bit» af verlden om jag sökte skildra en sida af lifvet för hvilken det verkliga sinnet felas mig. Det har varit ett misstag att jag någonsin försökt det, och jag har genom egna felsteg blifvit upplyst derom. Denna sida af lifvet är åter i sin hela rikedom öppen för Er. Hafvet och heden, Grottan, skogen, källan blomman, himmelens och jordens skiftande scener röra sig så liffullt i Era målningar, en frisk, upplifvande vind far deröfver; man andas lätt antingen ni för oss in i Grotta Azura eller öfver Jutlands slätter. Och på dessa fällt, i dessa lundar, gruppera sig bilder ur folks och barndoms-lifvet, forntidsminnen, m. m. med oändlig friskhet och täckhet. Ni vill att jag skall säga Er intrycket som Era böcker gjort på mig. Det vill jag ärligt göra, efter Ni önskar det, och utan allt anspråk att gifva annat än mina intryck. Jag är ju sjelf ännu blott en begynnande, en sökande, som icke ännu rätt funnit sig sjelf. »Spillemanden» kan jag nu icke tala om, ty min Mor har accaparerat sig af den och vill nödvändigt i en fart läsa den till slut; jag åter vill icke längre dröja att skriva till Er, och uppskjuter derföre till en annan gång att tala med Er om »Spillemanden». Er O. T. släppte jag ej ur handen till dess jag slutat den. Naturbeskrifningarne, scenerna ur folkslifvet i Danmark glädde mig innerligen, jag tyckte dem förträffliga; mången teckning ur det husliga lifvet roade mig äfven, men karaktererna syntes mig mindre lyckade, och personerna icke intressanta såsom Improvisatorens. Förträfflig i sin sort är dock den industrielle Kammarjunkaren, som visar huru originellt ni uppfattar lifvet; ty Kammarjunkaren i vår tid är verkligen en helt annan karl än Kammarjunkaren för 50 år tillbaka. Men de flesta romanskrifvare

följa icke med tiden, utan röra sig gerna i de länge brukade och nästan utslitna formerna som en gång haft sanning. Mången blick in i småstadslivets fattigdom är (i er bok) oemotståndligt muntrande; men — borde man ej akta sig att upptaga alltförmycket kända anekdoter? De höra tyckes mig till Anekdot-samlingen och misspyda den ädlare romanen. Er O. T. har en ädel karakter — men med en sådan — huru kan han lefva i frid, när han kan tro att hans enda syster förgås i elände? Hvarföre söker han henne icke oupphörligt, rastlöst? Hvarföre har ni kastat ifrån Er ett så stort medel till interesse och liffull handling, och som låg Er så nära?

Det är bra lätt att tadla, ingenting är lättare, men jag hade icke gjort dessa anm. om icke Er egen önskan min goda H^r Andersen framkallat dem äfvensom det hjertliga förtroende jag känner för er. Ty jag vore icke sann mot Er om jag ej sade mina mindre goda intryck äfvensom de jag först nämnt. Men dessa sednare (de goda) ha varit så öfvervägande att de låta de andra stå långt tillbaka. Era böcker ha alltid verkat högst välgörande på mig, och jag har icke hört någon som icke älskat dem. Jag gläder mig åt att se Svenska scener skildrade af Er hand, men önskade att Ni hade tillfälle göra närmare bekantskap med Sverges nutidsfolk och dess historiska minnen. Jag tror Svenska Nationallynnet [—] mycket olika det Danska. Något mera förbehållsamt och [—] något som fattar lifvet djupare och som rör sig trögare i lifvets vanliga förhållanden finnes visserligen der. Stilla och dystra lynnen äro vanliga.

Sol-längtan felas icke, men den långa vintern, liksom skrämmer själen bort ur det fria och ljusa, man drar sig tillbaka undan Menisksors blickar; man känner sig Ugglas, och gömmer sig i mörka skogen. En svensk förf. (Ehrnsvärd) har kallat svenskarne: »en kall Nation full af hetsigheter». Detta har nog sin sanning. Hos männen isynnerhet, är Hekla-Naturen vanlig; lågor döljas djupt under snöhöljet och bryta ofta äfven innom husliga lifvet förödande ut. Kärlek till oafhängighet genomgår alla stånd. Deraf sinnet för Naturen, kärleken till landtlifvet. Man har anmärkt som en egenhet hos Svenskarne att så fort ett ungt par gifter sig, söker det att bosätta sig på landet och der i ostörd ro utveckla sitt famillielif. H^r Andersen med sin egna gåfva för localegenheter, för det egendomliga i Natur och folkslif, borde ändteligen se närmare på hvad Sverge i detta afseende har att erbjuda. Kom och se våra vinter-scener vid Bruken, våra skridskotåg med faktlor, våra slädpartier, kom och se våra Grufvor, och den olika karakteren af Sverges provinser! Lappland och Skåne, Småland och Norrland o. s. v. hvilka kontraster hvilka olika scener tillbjuda ej de! Ännu en gång, kom och se! Kom och se

Sverges dag och Sverges Nattsida så i Meniskor som i Natur. Talangen föder ju sig icke blott af ingifvelse men af studium. Och en trogen, uppmärksam betraktelse af det verkliga lifvet, o! det finnes ingen medecin så stärkande, ingen lugnare så god som den.

Jag fruktar min bästa Herr Andersen att Ni i dag finner mig allt för mycket rådgifvande; men jag har några år mer än Ni, jag är fruntimmer, och detta må vara min ursäkt. Sedan — känner jag så vänligt för Er, — och djupare än någonsin har jag i sednare tider känt att det icke kommer an på huru mycket man skrifer men hvad. Himlahvalfvet har millioner stjernor men blott (för oss) en enda sol, — men den lyser och värmer hela jorden. Af hvad jag här sagt skall Ni lätt dömma att jag sjelf nu icke hastar med någon produktion. Jag söker att fatta mig och lifvet djupare, jag läser, betraktar, skrifer, men ger icke ut något. Jag låter ligga, och vill gerna om möjligt hädanefter gifva mina vänner blott mogen frukt.

Det var mig ett sannt nöje få tala om Er med Herr Marmier. Han sade mig att han (i en tysk tidsskrift tror jag) utgifvit Er Ungdomshistoria. Det gläder mig ty det är en liten god och stärkande bit, af dessa som ingifva förtröstan till försynen, till egen kraft och till medmeniskors godhet. Jag hoppas att Era arbeten icke bli öfversatta på Svenska. Det är ett stort misstag att öfversätta från så nära beslägtade språk, man förlorar dervid alla de fint nuancerade egenheterna som finnas dels i språket dels i författarns sätt och lynne — ty dessa äro oöfversättliga — och man vinner ingenting som man ej kunde ha det förutan. Hvar förnuftig Svensk bör med litet öfning kunna läsa Danska så godt som sitt eget modersmål, och äfvenså bör Dansken kunna läsa svenska. Ni har helsat mig från åtskilliga personer i Danmark; var god framför till dem min tacksamma återhälsning. Mätte jag framdeles allt bättre förtjena att de tänka godt på mig! Min mor och min syster hälsa Er på det vänligaste. Och nu lef väl lef lyckligt min bästa Herr Andersen; Gud välsigne Er! Ännu en gång hjerteligen tack för all bevisad vänlighet och godhet. Tänk på mig alltid som på Er

vän

Fredrika Bremer.

274. Till Frances v. Koch.

Mondag afton [jan.? 1838.]

Min lilla Frances! Jag kan icke säga att jag skulle ha lust duellera med Mr Hanbury Smith, inte heller bli utropad för quacksalveri, kärring-kurer, o. s. v. likväl tar jag på mig att utsätta mig för alla dessa faror, och vågar midtför Hr Smiths näsa (vi borde duellera med näsorna, om duell kommer i fråga) proponerar jag en huskur för hans patient N. v. Kock. Jag hör af Agathe att han är mycket svullen i ansigtet, att det verker, — jag tror att ett imbad af fläderblommor för hufvudet, skulle göra honom aldeles obegripligt godt. Det har hjälpt så många just i hans casus. Tänk på det min lilla Frances, bed honom tänka derpå, och bed — i versta fallet — Hr Smith tänka derpå. Man kastar en handfull Fläderblommor i ett handfat, slår kokhett vatten derpå och håller sen hufvudet deröfver; ett kläde kastas öfver hufvud och handfat så att imman icke bortdunstar. Sen man hållit så ut en quart timma, sveper man väl om hufvudet och går till sängs. N. B.

Din
Fredr.

275. Till Frances v. Koch.

[Febr.? 1838.]

Huru mår du min lilla Frances och huru mår din caro sposo's »Gumboil»? Mamma is making biografies with Mrs Görvell and little Agathe beating Miss at Chess. Jag reser omkring med lord Maltravers, Mamma och Agathe äro nu mycket upptagna af honom. Nu ville jag veta huru det står till der uppe, och ber dig min söta Frances sända ned »den blå boken» samt »litteraturbladet» om din Man läst det, och nu God Natt min lilla Frances et Comp.

Din
Fr.

276. Till Frances v. Koch.

[Vintern 1838]

Dear Frances! Jag träffar i Paley på saker som glädja mig in i själen för den kraftiga och klara tanke som der uttalar sig. Jag måste

äga alla hans verk särdeles de två första: on Natural Theol. och »Evidences» etc, men just därför blir det väl bäst att jag icke nu tar det Foyska exempl. utan forskrifver hans samlade verk från England. Jag kan då få dem till våren då jag ämnar företaga mitt egentliga Bibelstudium. Säg detta söta Frances åt din man som jag hjertligen tackar för bekantskapen med Paley.

Tror du vi skola gå till Spektaklet? Agathe och jag tycka vi kunna men ville gerna veta huru vår lilla fru tycker. Det är en så liten bit väg!

Jag måste sluta med en citation ur Paley som jag känner vara så sann:

»What is clear in Christianity we shall find to be sufficient and infinitely valuable; what is dubious, unnecessary to be decided, or of secondary importance; and what is obscure will teach us to bear with the opinions others may have formed on the same subjects.»

Ja, om Gud i den synliga skapelsen har uppenbarat sin makt, Förstånd och skönhet om han i lifvets oräkneliga gestalter har låtit oss ana sin outtömliga rikedom, så har han i Kristus företrädesvis uppenbarat oss sitt hjerta, sin vilja sin karakter, om man så får säga och dermed »fullkomnat» sitt verk på jorden.

Din
Fr.

277. Till Frances v. Koch.

[1838?]

Var hjertligt välkommen min lilla Frances och med dig den unga Musikälskaren hvars toner vi nu höra hit ner!

Fredr et Comp.

278. Till P. D. A. Atterbom.

Goda, bästa Professor Atterbom! Innerlig och åter innerlig tack för de vänliga ord och den dyrbara gåfva Professor Atterbom gladt mig med! Mer än en gång har jag frågat: hvad ville egentligen Phosphoristerna, och hvad betyder i grunden den revolution de verkat i den svenska vitterheten? Men jag har förblifvit utan tillfredsställande svar. Nu hade jag beslutit sjelf taga reda på saken, dock under ledning af den som varit dess revolutions A. Jag kan knappt begripa att jag ej förut begripit förhållandet nu då jag finner mina aningar bekräftade och så skönt upplysta, i den förklaring, som är bifogad andra delen af Prof. Atterboms dikter. Med en

klarare blick skall jag nu se mig om i en verld der mitt hjerta ren är hemmastadt. Det är så tillfredsställande att kunna riktigare värdera; det gör så godt att få beundra! För dessa njutningar skänkta af Professor Atterbom tackar å nyo och hjerteligen

Med vördnadsfull tillgifvenhet

Fredrika Bremer.

Stockholm d. 24 Febr. —38.

279. Till Andersen.

Stockholm d. 15 Mars 1838.

Jag har slutat Spillemanden, och sörjer riktigt deröfver, ty något som gjort mig större nöje, har jag [ej] på år läst. Af mitt hela hjerta, och hela min själ tackar jag Er min bästa Herr Anderson för denna bok! äfven min Mors tacksägelse får jag framföra och min syster Agathes. Hon har mycket rest, mycket sett, och äger en sällsynt fin och säker smak. Hon gläder sig innerligen med mig åt Er talang — särdeles sådan den framträtt i Spillemanden — hvilken bok låtit henne vaka långt inpå natten — och vi kunna ej nog för hvarandra prisa, originaliteten af er uppfattning af lifvets föremål, samt den sanning, den trohet, det lif med hvilken allt är återgifvit. Lefve »Spillemanden» Hr Andersen; Hurra för Spillemanden! Inte ett blad, icke en sida önskade man annorlunda. Denna »Spillemand» har Er goda Engel spelat in i Er själ. Den är en herrlig bild ur det verkliga lifvet, som skall upplifva Meniskornas själar hvarthän den kommer bland alla folk och alla klasser. Ni får icke vara missmodig Hr Anderson, eller missnöjd med Er ställning, Era förhållanden; nej, i sanning Ni får icke! Nöjd måste Ni vara, tacksam för Gifvaren som låtit Naturen så dofta för Er, att dess upplifvande doft andas ur Era böcker, som öpnat för Er Barndomens tjusande verld, och Meniskans mångsidiga, gåtfulla sinne, så att man vid era teckningar måste utropa: »så är det!» eller att en tår mer talande än ordet, fyller läsarens öga, och att man sörjer öfver Anunziata, öfver Christian, såsom vore de våra egna kära vänner; — nöjd och tacksam måste ni vara öfver att konstnären i Er själ äfven under missgynnande yttre omständigheter, fått så skönt utveckla sig, till Era medmeniskors glädje. Att kunna göra godt åt Mskohjertan, att kunna glädja dem, att äfven efter sin död kunna gå som en lifvande vårvind genom jordiska lifvet — finnes väl en ädlare, en skönare lott?!

Herr Marmier har ur ett bref från Er till honom, medelat mig ett stycke som rör mig — i ordets dubbla bemärkelse. Huru skall

jag svara på så mycken godhet, så mycken vänlighet? Bästa Herr Anderson! framför till Fröken Wolf min innerliga tacksägelse för hennes godhet för mig! Huru gerna ville jag ej sjelf munteligen tacka henne derfor! Och jag hoppas det kan ske, om hon i sommar kommer till Stockholm, ty mitt Familiegods (Årsta,) på hvilket jag i sommar kommer att vistas är blott beläget tre mil från staden. Danmark får jag väl ej tänka på att så snart besöka, men en gång, o ja, en gång hoppas jag få komma till landet med de svala Bokskogarne, med det goda och vänliga folket, till landet som Era målningar gjort för mig så liffullt, så lockande, till landet hvars litteratur verkat så välgörande på min och mina landsmäns bildning!

I Er Spillemand läste jag med stor njutning en scen som var mig oförgätlig sen en afton på Ångbåten då Ni gaf mig en hastig skizze af den.*) Hvilken förunderlig och mäktig Allchemist är konsten! Ur lifvets mest ohygliga händelser, ur ämnen råa och fula, som i verkligheten blott väcka vår afsky, samlar han vid sin luttrande eld, det renaste Guld, och vi förtjusas af hvad som eljest hade låtit oss fasa. Ännu en gång innerlig tack! Och måtte många skapelser fulländade som Spillemanden utgå af Er hand! Ingen skall varmare glädja sig öfver dem, ingen lifvigare önska Er lycka än Er

»sande Veninde»
Fredrika Bremer.

280. Till Böklin.

Stockholm d. 20 Mars —38.

Denna vinter är lång! Jag tror att äfven du frusit in min goda B. Men det blir ändå vår en gång och den vissheten är rolig. Också Menskans hjerta har sina vårstunder (och Gudskelåf oftare än året,) då det plötsligt töar opp och blir helt varmt. Dessa töstunder bli sällsyntare under tilltagande år; det är illa. I ungdomen är fara för att man upplöser sig och förinner likt vårströmmen; under äldre år får man akta sig att ej stelna. Men därför finnes äfven i verlden Evangelium, och vår, och goda, ädla Meniskor. Har du sett Litteratur-bladet min B.? Det är vår deruti. Hvad jag älskar hos G. hans öppna sinne och hjerta! Aldrig fanns väl ett mindre sjelfviskt jag. Dock finnes der (i bladet) saker som kostat på mig, yttranden alltför ensidiga. Atterbom kan med skäl säga: »Vännens hand slår

*) den mellan Steffen Kareet och matrosen.

hårdare än ovännens», och Ideerna kunde med skäl ropa: »vi få ej rum i din definition! Gör icke dumhufvudet alltför egenkärt!» Vän, vänskap? Kalla icke vän den ni karikerar för skadeglada blickar. Icke kunde du Böklin så handla mot mig! O det är faran af sådana skrifter, att i dem känna behovet att genom udd och qvickhet behaga allmänheten. Mätte den himmel som Geijer nu ser så öppen öfver sig, (enligt hans egna ord), icke mulna under detta företag! Med smärta har jag hört sägas att behof föranledt det, eller rättare sagt föranledt formen i hvilken det framgår. Dess Malm och mærg har Gud gifvit, och jag gläder mig innerligen åt det goda det skall verka, åt de lifvande och försonande krafter som skola utgå derutur.

Om du frågade mig hvad som hufvudsakligen passerat för mig under dessa sista tre månader, så skulle jag svara »tre månader». Att lefva i Stockholm gör mig tung och dum. Det har ingen art eller fart. Dock har jag läst och tänkt åtskilligt. Jag har skaffat mig från Tyskland Rust's bok über Glauben und Wissen, och skall läsa och läsa om denna förträffliga redande bok. Ibland lockas jag in i disputer och kallas då att stå emot sådana satser som den: att medeltiden var en tid af mörker och barbari, den bedröfligaste för Menskligheten, o. m. s., hvarvid jag blir lika uppgifven på mina motståndares ensidighet och sjelfklokhet, som öfver min egen oförmåga att bra försvara hvad som i oförsvarlig fåvitsko angripes. Jag måste läsa historia mer och djupare. Jag känner att den blir mitt älsklingsstudium.

Bibeln vill jag äfven läsa, ja, studera och begrunda efter förmåga, och söka skapa mig en sjelfständig åsigt, — och en god ledare har jag som jag vet skall dertill räcka mig sin hand. Det är i sin helhet, sitt sammanhang som jag behöfver begripa den. Jag har sagt om den att den är »historiens historia», men gud vet hur klart jag förstått detta. Wisst är att jag nu ej begriper rätt i hvad mening den kan så fattas. Jag har begynnt skriva på en liten bok. Den

skall heta »Hemmet». Dess figur skall bli denna . Inga ytterliga karakterer, inga dolkar och giftbägare. När Rec. hunnit få den uti sig och fägna sig öfver att Förf. nu ändteligen insett sin krets och tagit sig tillvara för onaturliga och passionfulla karakterer och situationer, då vill jag slunga dem min Kumba i halsen. De må se till hur de svälja den. Sedan — ja sedan som Gud vill! Mitt lif räcker nog ej till för hvad jag önskade utträtta. Min lilla norrska »Alette» får kanske ännu en gång se sig om i Norge innan hon kommer ut i verlden.

Äfven om uppfostran ha vi här läst och talt ifrigen. Huru innerligen delar jag ej Geijers, och väl alla tänkande meniskors önskan, att se ungdomens lärare stå i yttre villkor, och anseende innom samhället, på den upphöjda plats de förtjena. Ett mödosamare, ett viktigare ett ädlare kall än Skol-föreståndarens finnes icke.

Barn-ängen går syperbt nu åter. Fabian hvars verk detta till en stor del är, erkänner nu djupare än någonsin, huru mycket i en sådan anstalt beror af Rektorns personlighet, och huru litet reglor och lagar kunna verka, der denna ej ger dem anda och lif. Utmärkt hyggliga gossar lyckas de att bilda på Barnängen. Vi ha der några små släktingar och bekanta som göra oss stort nöje.

I Choret i Jacobs kyrka har jag under denna vinter lefvat några af mina skönaste stunder, der har jag bedit och gråtit — glädjetårar. Framför den vackra, solbestrålade Altartaflan, vid den enkla, sköna Altar-gudstjensten, vid den heliga sången, hvars ljust-allvarliga toner tyckas tolka saliga andars tillstånd, har jag tänkt på Hedda, på allt hvad som var stort och ljuft och tröstfullt, och förstätt hvad Gudsfrid vill säga, och önskat dig der med mig, för att njuta och tacka med mig, och »vara glad i» din vän såsom hon är det i dig.

En sång, en skönhet af annan art har äfven nyligen gladt min själ. En ung Mlle Jenny Lind har uppträdt i Agathas role i Friskyttan och förtjuser alla såsom sångerska och aktris. Jag har alldrig haft nöje af Mlle Höggqvist, men denna lilla Jenny Lind går mig till hjertat, med sitt enkla och själfulla spel; hennes röst är ej mycket stor men krystallren, och sången fullkomlig, äfven efter de finaste kännares omdöme. Det är märkvärdigt att hos denna knappt tjuguariga, fina, hvita, täcka flicka, se det lugn, den säkerhet, som vi finna hos den fulländade sig medvetna konstnären. Hon tyckes sjunga i ren glädje öfver sången.

Gud signe min vän, hans verksamhet, hans husliga glädje, hans lilla barn, som jag hoppas en gång få trycka i mina armar!

Fr.

281. Till Frances v. Koch.

[Våren? 1838]

Min lilla Frances! Om din man har lust se en bit af Hr Almqvist, proponerar jag honom såsom accompagnement till eftermiddags-Caffet ett samtal mellan far och son som begynnes der märket sitter

i boken. Troligen skall han skratta om icke åt qvickheterna så åt dumheterna, hvilket kan vara rätt så uppqvickande. På afton skall jag be få igen boken.

Din
Fr.

282. Till Böklin.

Stockholm d. 23 April. —38.

Jag förstår dig väl B! förstår hvad du känner, och kan gråta öfver hvad du känner när du känner det så. Ofta har jag tyckt det varit annorlunda och att du med tillfredsställelse och behaglighet betraktadt din ställning. Dock är det så naturligt att för dig andra stunder måste komma, då du måste trängta till mera lugn och mera frihet. Säg mig min B. — tror du att jag kan tjena dig vid ett befordrings-tillfälle? Väl är jag en stilla liten meniska, men kan dock ibland sätta både folk och saker i rörelse. Om du tror att jag kan vara dig till någon tjänst, så säg mig det ändteligen, och gif mig en vink om huru. Detta medel kan ej vara »ovärdigt», och du kan vara viss på att det skall handhafvas så att hvarken du eller någon skall comprometteras.

Lemna mig emedlertid den »gamla Skollärarens» interesse och behag oantastadt! Det är urgammalmodigt att anse honom som »stroffil». Walter Scott, Charles Lamb m. fl. snillrika män ha i denna gestalt framställt sina vackraste och interessantaste karakterer. Sedan ha de kommit på modet — och det med skäl. Det är något förtjusande och djupt rörande uti att se på en gång klippans barm öppna sig, och de herrligaste rosor springa derur och juveler derinne leka med solens strålar. Sluter sig åter klippans bröst öfver den underbara verlden derinne, så har den ej förgäfves brutit fram och skall åter och åter uppenbara sig, kanske i desto ungdomligare, heligare skönhet just emedan den ofta gömdes för verdens blickar.

Jag har haft glädjen i dessa dagar återse den älskvärda Gubben Franzen, ung ännu till själ och väsen vid sina sex och sextio år, och hade stort nöje af att samtala med honom. Det är dock ett vackert exemplar af en prest och biskop! Det är en Engalisk ödmjukhet, och en fågels behag i den lilla något böjda gestalten i hufvudets egna hållning, i de milda, lätta rörelserna; blicken på ett eget vis riktad uppåt är innerlig och genomträngande — det är skaldens blick. Rösten med en liten finsk brytning är melodisk, orden milda och tydliga —

en stor intagande enkelhet och vänlighet i hela meniskan. Oaktadt den milda karakteren af hans väsen, ser man tydligt att han är allvarlig och fast, man läser detta äfven i ansigtets betydningfulla linier och i vissa, röstens böjningar. Sådan ser Franzéns dagsida ut, men ack! han har äfven, som alla, sin skuggsida. Våga en i tre minuter fortfaren motsägelse och du får se en nästan vansinnig meniska framför dig; uttryck ett tvifvel om Christi Gudomlighet, eller ock om någon annan mindre viktig sak i religionsläran och du får höra fanatismens vilda språk. »Lamsens Wrede!» kallar Wallin denna Franzens häftighet, men den är det blott så vida att den snart går öfver, och snart infinner sig Engeln åter och ber förlåta stundens brott. Här ett exempel på renheten och despotismen i hans karakter. Hans älsta son, en vacker men utsväfvande ung man, förförde under äktenskapslöfte en ung flicka som försålde frukt i ett stånd på en af Stockholms gator. Hon blef hafvande, hennes förförare ville öfvergifva henne, då fadren (hans far) blef bekant med förhållandet. Han tvingade sin son att hålla sitt löfte, och gifva sig med den fattiga, obildade flickan; och gjorde sjelf hvad han kunde för att hjälpa de unga i deras ytterst nödställda belägenhet. Saken har slagit lyckligt ut. Den unga frun var af naturen frikostigt begåfvad, och blef en förträfflig och älskvärd hustru. Hennes man blef ifrån en lättsinnig oduglig säll, en verksam och god hufvader, deras omständigheter ha förbättrats och, med ett ord, — de äro lyckliga.

En ny bekantskap har jag gjort i förf. till Törnrosens bok, Hr Almqvist, en med många rika och sällan i förening sedda gåfvor, utrustad natur. Hans sort tyckes vara att begripa många sorter, att framför allt i lifvet se den »styckade poeten». Men den harmoniske försonade, försonande ser han ej — utom skymtvis och oklart. Så har jag tyckt. Djupa blickar kastar han i det felande, irrande, lidande, »brustna» Menskohjertat, det till renhet sträfvande, till klarhet längtande. Mindre väl förstår han det verkligt höga och ädla. Dygd, och det naturligt goda, älskliga, förblandar han gerna. Detta omdöme hemtar jag från hans böcker. Honom sjelf har jag blott litet sett.

Interessanta män, lärda, vittra se sig tid efter annan om i mitt hem, se sig om på mig. Komma och gå. Jag känner litet nöje när de komma men större när de gå. Det finnes ej i mig hvad som håller dem kvar hvarken i vilja eller annat. Ville jag, så kunde jag skapa mig en interessant krets. Dock jag har orätt, ty i den ställning jag nu lefver kan jag det ej; men kunde jag äfven så ville jag ej. Bäst blommar min själ i enslighet. Bäst håller jag af meniskor när jag ej ser dem. Men att jag kan finna mig lycklig med några, tackar jag Gud. Det är en ljufvig känsla.

I Stockholm spelar, sjunger, dansar man nu af alla krafter, allt för Wexiö, Bohuslän och Dalarne. Man liksom skrattar bort nöden för sina medmeniskor. Det är en qvick fason. Erkebiskoppen uppmanar och predikar slår härvid takt och convenence emellanåt för örat, klandras derföre af några, berömmes af andra, bland hvilka jag räknar mig, ty han drifver dock raskt igenom verket till de behöfvandes hjälp.

Våren kommer så långsamt! Så gör all god utveckling, allt godt. Guds fred min goda B!

Fr.

Litet nytt från Upsala som jag hörde i går aftons måste jag säga dig. En vän till Geijer, Direktör Linblad, en qvick, interessant man, men full af olynnen och paradoxer, var högeligen uppbragt på G. för hans företag med Litteraturbladet särdeles för hans ton och sätt deri och sade allt möjligt både qvickt och orimligt ovett om honom och hans företag, och vi ha kämpat deröfver mången timma. Plötsligt greps L. af en hemlig ånger att så mycket ha förtalat G. och kände behovet att åtminståne för G. sjelf bigta detta. Han reste derför öfver posk till Upsala, och återkom ännu uppsatt mot Lit. Bl. men helt vek för dess Förf och hans mäktiga och älskvärda personlighet. Här är i korthet den teckning han gjorde af Upsalasocieteten. G. är allvarlig men lugn. Ett våldsamt inre behof har drivit honom, och äfven afspeglat sig i tonen af hans utfall eller »affall». G. . . s förra vänner äro mycket missnöjda just med denna ton och det sätt på hvilket han framträtt, ty de se sig derigenom tillbakavista i en vrå der de ej vilja, och ej anse sig böra stå. Förhållandet är spändt emellan parterna, men inbördes aktning och gammal vänskap håller i grunden ihop, och då man mötes i sällskap griper man sig ömsesidigt an, på det ej spänningen må märkas hvilket gör att sällskaperne äro roligare och lifligare än förr. Aterbom är älskvärd i sitt förhållande till G., är för öfr. lugn emedan han tycker att det värsta som kunnat hända honom nu inträffat, (G. . . s satyr!) och att derföre han ej har mer något att frukta i den vägen. Fahlkranz och Hvasser äro de på G. mest förbittrade. De litterära fruarne ha suttit svårliga emellan, hjälpa sig dock fram genom den godhet och hjertlighet som i allmänhet utmärker dem och deras krets der.

En något tung-skrefven och svårläst mening på sista bladet i G. . . s tredje blad har gjort mig stort nöje. Den förde mig att tänka på dina ord om hvart och ett folks genius. Det är denna fördolda Gudatanke som G. vill afslöja för svenska folkets blickar, att det må bli medvetande af sitt eviga Jag. Mätte han lyckas!

Men denna Genius huru skall jag tänka mig den? Personlig kan den ju ej vara såsom Meniskans genius är det! Icke heller kan den vara såsom en elementarande. Högre måste den stå — Han är ju folkets individuella ande, den som trycker en egen stämpel på dess lif och verk? Odödlig måste han vara, ty han är Guds tanke, — men kan han säga »Jag!»? Jag tappar bort honom under det jag söker få honom fatt.

283. Till Böklin.

Stockholm d. 4 Maj —38.

När jag bodde i Chstad skickade jag dig blommor ibland min goda B., — jordiska, förgängliga blommor till tack för de eviga du skänkte mig. Äfven nu ville jag så gerna sända dig några blommor, men maj har ännu ej bestått en enda blåsippa, — dessutom skulle den vissna på den långa resan, — — — stora svårigheter! Blommor vill jag ändå skicka, — nå väl, jag har sjelf tillskapat några som icke vissna så hastigt; — jag sänder dem med dagens paketpost, — du skall ju icke försmå dem derföre att de mera ha blomstrat ur hjertat än ur jorden, att de mera äro meniskohandens än naturens verk! Det lilla portraittet af Carl d. II som gosse, ber jag dig ge en plats i ditt arbetsrum. Jag har copierat det efter en äkta Ehrenstrahl. Den lilla »brochen» — bed din hustru bära den för min skull, för hennes mans väns skull; — och knyt schawletten om din lilla flickas hals, — jag har i den insvept en kyss åt henne; — och om du är god, så känn vid dessa småsaker litet af det nöje jag har af att sända dem, af att säga dig genom dem också, huru innerligt jag är din vän.

Geijers fjerde litteraturblad kom ut i går. Jag kände mig litet tryckt af det. Äfven han rör sig der ej fritt. Han hvilar på vingarne. Pressen har tryckt honom. Han arbetar tyckes mig med stora tankar öfver stora, mycket stora ting, men det kännes dunkelt i honom. Det var en mager orlofssedel han gaf Pressen — detta mäktiga organ för folkens utveckling. Mig tyckes mäktiga ord kunde sägas häröfver. Men jag blott anar dem. Jag hör dem ej redigt. Jag förmodar G. fortsätter ämnet i nästa blad. Han kommer till Stockholm om en otta dagar, som det säges för att taga kännedom om några skolor i hufvudstaden, bland hvilka Barnängen. Min goda B. han bör ej förblifva i okunnighet om din borgarskola vid detta tillfälle; en så vigtig så betydningfull stiftelse bör ej gå honom förbi; men det torde den göra om han ej påminnes derom. Vill du icke sätta dig i anledning

deraf i beröring med honom? Eller om du icke vill göra det sjelf, vill du tillåta mig att påminna honom om hvad som dock icke bör vara honom alldeles obekannt; och om så — vill du sända mig den prospektus till inrättningen som för ett par år sedan stod i Aftonbladet, samt nödiga notiser om skolans närvarande tillstånd? Jag önskade mycket att detta kunde ske innan G. ger ut sitt nästa blad, — ty en vigtig vink för honom och andra skulle derigenom bibringas, som kan få vidare utveckling der.

För din Moore som nu återsändes tackar jag dig hjerteligen. Den har varit mig interessant och välgörande, det sednare särdeles i dessa dagar då jag gjort honom ett afskedsbesök. Du vet huru det plågat mig att i världen se så mycket olika meningar öfver religionen och dess dogmer, läror o. s. v. Jag såg inga två som tänkte alldeles lika i alla delar. Jag trodde slutl. att man ej kunde vara viss på sanning i någon gestalt. Detta stod emot mig med dig ty jag tänkte: hvad vet han mer än andra? Du vet också huru djupheten, skönheten, det omfattande af din lära småningom gjorde sig gällande hos mig, hur den blef mig nödvändig i dubbelt afseende, hur den blef mitt lifs starkhet och glädje. Jag ville att andra skulle dela min glädje, jag tyckte alla skulle se hvad jag såg blott de blefve upplysta om rätta synpunkten. Jag tror gerna att min oförmåga att rätt belysa ämnet ofta stått mig i vägen, men äfven den oberäknad, tror jag ej mer att något Mskligt ord kunna komma Mskorna att se och tro på lika sätt. I Moore ser jag lika som i en focus röra sig massan af stridiga meningar och skiljda åsigtter, hvars yttringar så mången gång i lifvet ha förorsakat mig tvifvel och qual. Äfven nu stirrade jag med plågad blick på den röran af hundrade sinom hundrade sekter. Då bredde plötsligen dufvan sina vingar öfver chaos och hviskade till mig ett försonande ord, som gjorde mig glad, ty det bekräftade mina egna iagttagelser under ett temligen mångsidigt lif. Jag vill uttrycka det för dig min goda vän så godt jag kan. Ser du det förefaller mig att Mnskorna omöjligt kunna på samma sätt emottaga det af det gudomliga ordet som skall fattas af intellectuella krafter, emedan dessa äro så oändligt olika utdelade både i art och i mått. Det felas många de organer hvarmed andra tränga i djupet af Gudomlighetens mysterium, eller äro de jemförelsevis till andra organer undertryckta; i alla fall är det visst att vissa platthufvade meniskor med bästa vilja i världen ej kunna nå de begrepp som uttala sig hos dem som ha djupsinnighets organ högt utvecklade. Och så är med mycket annat. Det måste således finnas i världen Unitarier och Trinitarier, rationalister och supranaturalister m. m. Det måste finnas i intelligensens verld arter och sorter såsom i Naturens. Skall detta bedröfva mig?

Nej. Äpelträdet och rofvan suga strålarne af samma sol, bilda dervid hvar efter sin Genius (din lära) ell. spiritus en olika frukt, men hvar frukt har sötma och saft och godhet, — hvarföre? — Emedan de druckit af samma lifgifvares strålar. Så äfven Sekterna, så alla Meniskor som till grund för lif och lära lägga Christendomens sedolära och dess eviga hopp. Det är märkvärdigt att så få Meniskor i den Christna verlden äro skiljaktiga härutinnan, åtminståne i erkännandet. Alla erkänna att »älska Gud öfver all ting och din nästa såsom dig sjelf» är det rätta och goda i lifvet.

Mskligheten måtte ha en moralisk organ af helt annan beskaffenhet (i afseende på dess likhet hos alla individer) än den intellektuella. Också är det väl till detta organ som Jesus förnämligast har talat såsom till Msklighetens gemensamma öra, derföre har han lagt så stort ansvar på detta, derföre säger han »den som gör min faders vilja den är» o. s. v. och den som älskar ljuset han kommer till ljuset. Och lyckan och frälsningen och saligheten är deruti, att ljuset har uppenbarat sig på jorden, att Jesus står der och att Menskorna icke (om ej med elak vilja) kunna undgå att höra hans röst och se hans ljus och inverkas af hans exempel. Blomstren således J tusentals sekter, men blomstren i Jesu namn! Blifven vid ert ljus, om J ej kunnen hinna ett högre, men slungen ej bannstrålar mot hvarandra, och när J begripen hvarandras irring så glömmen ej att göra rättvisa åt hvarandras eviga sanning.

Så ungefär har jag tänkt, men tänkt det litet bättre än jag uttalat. Gerna vill jag äfven tro att en tid skall komma då vetande och tro ej för den större almänheten skola stå som stridande makter, och att då äfven den större mängdens sinnen skola kunna fatta religionsläran på ett djupare sätt än nu är vanligt, och en större enighet i det religiösa vetandet uppkomma. (Djupsinnighets organ skall upparbetas.) Jag har nyligen mycket sysselsatt mig med Unitariska trosbekännelsen yttrad i den utmärkta förf. Miss Martineau's stridsskrifter mot åtskilliga kyrkor. Jag har måst beklaga hennes ståndpunkt; moraliskt och logiskt synes den mig i afseende på Gudomsväsendet, föga uppbygglig. Dock är Jesus hennes frälsare, och hennes begrepp om Menskans pligter och mål äro ädla och sköna. Ett mönster är hon för polemiska skriftställare, genom ädelhet i ton och klarhet i framställning, särdeles af egen tro. Men huru viss är ej hon, den snillrika, att ingen högre religiös ståndpunkt än hennes finnes!! Adieu! och se blott i dessa redningsförsök, hur det gror i jorden som du odlat.

Din *Fredr.*

284. Till Frances v. Koch.

Årsta d. 23. Juni —38.

Du har varit sjuk min lilla Frances, och jag har i dag fått veta af hvad orsak! Du måste ha haft en bra plågsam tid der om bord på ångbåten! Jag känner det djupt för dig. Agathe och jag säga: »Gudskelåf att hon hade Jenny med!» Någon slags tröst, något slags tålmodnsrecept vill jag alls icke komma med söta Frances; ty den som har ett klart och i sanning så gudfruktigt sinne och en så god man, den för trösten och kraften med sig. Visste jag blott att du nu vore i ro, på väg att hemta krafter till själ och kropp så skulle jag tycka (låt mig hviska till dig det) att den der händelsen ändå intet var så ledsam. Jag har ett sådant behof att veta folk — och särdeles dig — gå omkring utan börda; och sedan — Gud välsigna barnen! men af den sorten finnes i verlden mer än nog allaredan.

Nu min lilla Frances vill jag föreställa mig att du ligger på din hvilobädd, och jag kommer smygandes in till dig med håg att få förströ dig litet med allahanda prat. Först ett ord om din bror som vi sågo innan vi lemnade staden efter återkomsten från Upsala. Han var då »quite happy, quite charmed» — intet åt Ole Bull som vi aftonen förut hört tillsammans, nej bevars, han kunde på sin höjd kallas »en genialisk charlatan», »en fallen Engel», intet åt Apelsinerna som bjödos honom att smaka på »no indeed, he very seldom ate apelsines» och denna gång icke alls; icke åt Liljecovaljerna som honom bjöds att lukta på, nej, också dessa voro för honom fallna Englar som hade nu förlorat all deras första »fragrance», nej, men lycklig, förtjust af att ha haft lyckan bli genomvåt af en duktig regnskur, lycka som visst icke förskaffar honom afvundsmän. För öfrigt var han rolig, god och alvarlig så som han kan vara det, vi talade mycket om dig och hade en angenäm stund tillsammans.

Att Kejsar Nicolaus slog ned som en Bombe i Stockholm vet du längesen, och har väl hört alla de tusen och en anecdoter som gruppera sig kring detta »Leijon» dem alla veta och alla dock outtröttligt berättat hvarandra. Det almänna omdömet om honom kan uttalas med Edw. Lewins ord: »he is indeed a very imperial looking fellow». Fabian äfven var riktigt frapperad af hans utseende och väsen — det personifierade regent-majestätet. Dock var det väl mera kraftens än mildhetens majestät. Men äfven detta har sin stora skönhet. Huru rik är ej skapelsen! Och af alla dess former, dess uttalade tankar, är icke en som ej har sin egna skönhet. Den är en diamant hvars alla facetter kunna vändas mot ljuset och hvar gifva en ren och lysande

stråle. Hvar tid, hvar utveckling, hvart folk, hvart Menskotillstånd, hvar Meniska, bär innom sig denna ljus-sida, denna Guds stråle fast den icke alltid kommer i ljuset. Lidandet, — kan icke äfven det uppkalla en helt egen skönhet, en bredvid hvilken glädjens, hälsans all verdens prakt bleknar? Den renaste, herrligaste Guds-stråle jag sett, var i ett döende öga, den skönaste glädje såg jag skina på ett ansigte förtärt af bittra lidanden och svartnande under grafvens skuggor. Gud ske låf för denna syn! Som ett stilla, klart brinnande ljus skall den följa mig genom lifvet ned till min graf och kasta ljus deröfver.

Jag har kommit långt ifrån Nicolaus min lilla Frances, men det gör ingenting. Agathe tål icke heller att man mycket sysselsätter sig med den ryssen, hon talar hellre om Upsala och folket der som hon tycker voro »så riktiga meniskor». Jag säger icke nej härtill, ty roligt var att se många meniskor med bestämda sorter, så inre som yttre, och dessa roliga älskvärda hvar i sin sort och i beröring med hvarandra. Så muntert och fritt sällskapslif har jag ingenstädes sett. Mycken godhet, mycken välvilja fingo vi njuta på alla håll, slöto duskap plutonvis med både sjutton års flickor och sjutti års gummor, och kände oss dessutom helt du med både professorer och studenter. »Bror Törnros, bror Atterbom, bror Fahlkrans, bror Bergfalk» ville springa af sig sjelf från tungan. Fahlkrans var hela tiden förträfflig för oss på en gång god, rolig och treflig på allt vis. Vacker sång fingo vi höra både natt och dag, och njuta af conversation och märkvärdigheter mer än man kunde väl smälta. Lärdomsvishet kan jag ej säga jag fått några guld-korn af i den lärda staden, icke heller är nu mera mitt sinne så mycket vändt ditåt. Hellre hör jag nu en liten historia om ett stilla Meniskolif med dess lycka och olycka, än lyssnar till abstrakta reflexioner öfver tider och seder och historia och konst o. s. v. Dock kommer det väl deraf att jag i denna abstrakta verld, som söker i enhet fatta och förklara alla lifvets vexlande phenomener, ren fått kasta en blick som ger mig ett visst lugn, att jag deröfver hört ord och har ännu i bref förvarade, som ha ett helt annat djup och klarhet än dem jag sedan på många håll fått höra. Dessa ord — Gud signe honom som lärde mig dem! — ha hjälpt mig äfven att se mening och betydelse i det skenbart ringa, ha förädlat det hvardagliga lifvet. Geijer var i Stockholm under vårt vistande i Upsala; blott aftonen innan vår afresa fingo vi se honom i sitt hem, i sin trädgård, gladare och behagligare än vi någonsin sett honom i Stockholm. Ja, honom är det dock en glädje att lyssna till, — den rika rena menskosjälen! Men han talar bättre och lättare med pennan än med tungan.

Caroline Rosen hade vi mycket godt af; hon syntes oss mildare och behagligare än vanligt, jag har alldrig känt mig så treflig med henne och tyckt så mycket om henne.

Du har varit i Upsala lilla Frances och jag kan således intet nytt säga dig om den stadens märkvärdigheter. Sandbergs Frescer har du dock väl ej sett. De äro vackra, men de flesta, som mig tycktes icke väl och djupt tänkta. Hufvud-personen (Gustaf Wasa) är nästan öfverallt mindre lyckad. Bäst synes han mig på taflan föreställande Gustafs afsked från ständerna. Man ser här den gamla men ännu kraftfulla kungen, med anletet bleknat af ålder och möda men ögonen ännu fulla af blixtrar, taga af det folk som han i ondo och godo beherrskat, älskat och på det hela lyckliggjort, sitt sista lefväl, vid känslan af dödens annalkande. Man tycker sig höra honom säga: »Om jag något godt verkat, gifven Gudi ärona. Hvad jag af mensklig brist och svaghet felat förlåten mig för Christi skull. Många »hafva kallat mig en sträng herre; men den tid warder kommande då »sverges folk skall vilja rifva mig upp af jorden.» Orden i guldbokstäfver skurna, stråla på koboltblå fond under taflan. Denna tafla är enligt kännare den bästa af frescerna, och syntes mig äfven så. Vacker synes mig tanken att kring grafven der den store kungens Marmorbild ligger stum (som han sjelf nu för jorden) låta detta galleri tala om hans gerningar, och lifligt påminna om hans lif lidanden och ihärdiga kraft. Mins du Skyttes graf? Mins du denna bön i marmor, detta andaktsfulla, vakna öga, dessa sammanknäppta händer, som så vaka och be sen århundraden? Det rörde mig. Vore jag en stor man, ville jag så framställas efter döden, eller ock alls icke. Såg du Linné der han sitter fördjupad i Naturens bok förtjusad af hvad stor vishet och mening han läser i en liten blomma? Statyen är en af Byströms vackraste, ehuru ena handen icke är rent manlig och icke fri för afectation. Men jag får icke springa ifrån Domkyrkan utan att ha gjort min reverens för det djerft höga, herrliga hvalfvat. Det är ock på sitt vis en bön — ett modigt, innerligt uppstigande mot höjden, ett sakta sammanslutande till en himmel under himmelen. Fahlkrans sade: »när man blir småaktig och nyckfull som väl ofta händer under detta hvardagliga lifvet så vet jag ingen mer upplyftande, mer befriande känsla än den man får vid inträdet i detta hvalf.» Och härmed lemnar jag kyrkan. Af märkvärdigheter jag såg på vår lilla resa är denna den enda som lemnat hos mig ett stort och lefvande minne. Hvad som var innerligen roligt var att Mamma och Agathe roade sig så väl. Mamma var riktigt ungdomligt glad, sade (enligt hennes eget uttryck) »chosetter» åt professorerne, var omtyckt af alla Meniskor och dansade till och med »nigar-polskan» en afton

med Fahlkrans. Carl Kock sågo vi åtskilliga gånger ute och språkade äfven med, men voro ej hemma när han en dag sökte oss.

Men hur vågar jag skrifva så här tranquil om professorer och domkyrkor och nöjen, allt under brinnande uppror och väsen i Stockholm?! Af tidningarne få Ni på Blomsholm förr än af detta bref veta hvad som varit å färde. Vi lefva i hoppet att det väl ej är så farligt, att det nog snart stillar sig; men ledsamt är det dock. Vi unna Nehrman hvad som skett honom, men stor synd är att den gamla, i botten så goda Kungen blifvit så uppskrämd såsom synes af vissa tillrustningar man vet om, utom de allmänt synliga af trupper omkring slottet och kanoner. Dumt på alla sidor har man burit sig åt med Crusenstolpe. (Jag hoppas att jag slipper komma på fästning för dessa yttranden.) Vi hoppas få vår Fabian hit ut med första och det skall bli trefligt både för honom och oss.

Vi längta mycket höra ifrån dig min lilla Frances. Tänk på att dagarne gå undan och att du skall komma till ditt lilla landsställe och njuta der den bästa delen af sommaren, hvilket i min smak alltid är den del som går mot hösten, och säkert blir det isynnerhet detta år då våren varit så sen.

D. 24

Det är midsommardag och så vackert! Många Meniskor ha godt här af och det är roligt att veta. Enligt tidningarne i går var allt åter lugnt i Stockholm. How is it with you dearest Frances, soul and body? We long so wery much to know! Tell oss snart, snart! Hälsa din man hjerteligen som vi alla hålla af, hälsa till hela famillien. Mamma omfamnar dig och skickar her very best kisses till dina små, och så gör

Din
innerligt tillgifna
Fredrika.

Jag visste ej att Agathe äfven skref till dig i dag. Nu fruktar du får i våra bref några repetitioner af samma ämnen; hvilket du måste min lilla Frances benäget förlåta

285. Till Böklin.

Årsta d. 29 Juni —38.

Jag har länge och för länge dröjt att tacka dig min goda B. för ditt »Helge-Thorsdags»-bref. Det kommer deraf att jag gerna velat tala ett förnuftigt ord i det ämne du der bjuder mig att tänka öfver. Men jag har efter flera förnyade genomläsningar ej kunnat bli klar med brevet, och ämnet är mig ännu dunklare. Det kommer visst i mycket deraf att jag alltför litet känner till definitioner och begrepp som i den lärda världen äro som dagligt bröd.

Så frågar jag mig: hvad är egentligen Saga? Hvad är historia? Hvari består skiljnaden emellan båda, och hvad hafva de för gemensam verklighet, — hvad är Sanning? Nej jag vill icke tala i detta ty jag skulle tala för mycket illa. Men jag vill säga dig huru förhållandet emellan det naturliga och öfvernaturliga alltid förefallit mig, och hvarföre undren och undersynerne i frälsarens historia alldrig varit mig stötestenar vid den, fastän mången rullat dem som sådana mig i vägen. Den historiska verkligheten har alldrig förefallit mig något så bastant, som jag vet den är för många meniskor. Sen bärndomen har jag trott på Johanna af Orleans syner och på många under jag hört om skedda i det hvardagliga lifvet. Jag har sett lika mycken verklighet i dessa öfverjordiska uppenbarelser, som i de jordiska påtagliga verkningar som utgått från dem. Det ligger uti mig att ej kunna känna det annorlunda. Sannt är att man känner att vid dessa mera subjektiva erfarenheter, betraktaren ej kan bestämma huru mycket är verklig sanning; — men är det icke i mycket äfvenså med den såkallade objektiva verkligheten? Det har alltid dunkelt föresväfvat mig*) att formerna under hvilka vissa uppenbarelser skedde, icke hade objectiv verklighet, utan lånade form af den Meniskans jordiska imagination inför hvilken de uppgingo. Du har låtit mig ännu klarare ana detta, och ehuru jag tror på undret vid frälsarens döpelse, har jag alldrig trott att den Helige-ande verkli[gen] antog en dufvas hamn isynnerhet sedan jag af närmare bekantskap med dufvorne lärt känna huru elak karakter dessa fåglar hafva och huru litet de förtjena sitt ryckte för mildhet och trohet. Tyst! Nu tycker jag mig höra dig säga: »Om du ger dig frihet att förklara dufvan för en sken-bild, huru kan du försvara Meniskan Jesus från att förklaras på samma sätt.» Och nu inser jag »att det i sanning kan bli vanskeligt nog att bestämma gränssorna för denna subjectiva etheratmosfere»

*) Allt detta är bra dunkelt både tänkt och sagt. Jag ville skilja på sjelfva sanningen och de former i hvilka den uppenbarar sig för jorden.

(jag förstår ej det uttrycket här; jag ville hellre läsa »åskådning».)
»och finna den objectiva verkligheten».

Men huru innerligen känner jag ej nu mera med dig att »för kritikens synglas kan mycket i den evangeliske historien förflygtigas, — det största undret står dock kvar» etc. Innerlig bekantskap med Jesu personlighet och Msklighetens tillstånd, ger åt hans lif och historia en verklighet, för hvilken alla tviflets och kritikens anfall nedfalla vanmäktiga. Jag har sagt dig att undren i frälsarens historia aldrig varit mig emot; det ligger i mig att finna sådant helt naturligt. Anorlunda har det varit (och du vet det äfven) med åtskilligt af den objektiva verkligheten, sådan neml. Mskoorden (men måste de icke ofta anses ö behandlas såsom sagan?) gifvit oss den. Så till ex. läser jag aldrig utan en viss plåga 9 v. i 17 Cap af Joh. Ev. ty jag måste alltid fråga: »Hvarföre bedes för dem som ren äro frälsta, och icke för den syndiga verlden? Just för verlden behöfde bedjas?» Och med mycket annat*) går det mig så, och jag kan ej heller här anorlunda. Dock öfvertager kärleken till den Gudomlige, tillförsigten till honom, dagligen mer och mer oron i sådana intryck, och mina frågor sjunka tåligt väntande ned till hans fötter. Ack så många, många frågor göra så!

»Hegels Philosophie der Weltgeschichte» har jag ej, kan ej heller få i Stockholm, och skulle tacka dig mycket för det dyrbara lånet. Wille du äfven hjälpa mig att reda förhållandet emellan Sagan och historien vore det bra roligt.

Ännu en bön: Sänd mig ett ex. af ditt tal vid Chstad skolas invigning. Det jag hade har jag gifvit Geijer. Jag lät det åtfölja reglementet för Borgarskolan på det G. deraf måtte lära känna något af dina åsigter. G. kom till mig samma dag tackade mig upprepade gånger och yttrade öfver sändningen oförställt nöje. Men emedlertid vill jag för ingen del, icke en gång för G. . . s skuld förlora det kärnfulla stycket. Så min goda vän, var ändteligen god och sänd mig det.

Vi ha nyligen under Fahlkranz behagliga tyranni tillbragt en vecka i Upsala, och jag för med mig derifrån angenäma minnen af Domkyrkans höghet, och Meniskornas godhet och hygglighet. Vi lefva nu stilla på Årsta och jag arbetar ifrigt med att utrusta Hemmet till hösten. Få se om jag då ej ännu en gång tar flykten till Norrge. Stockholm är mig ej godt. Hälsa din hustru så vänligen från

Din
Fredrika.

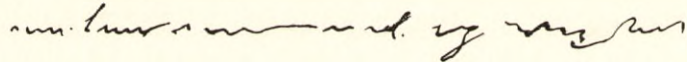
*) som synes mig mer bära prägeln af msklig intolerans än af gudomlig klarhet och billighet.

286. Till Andersen.

Årsta d. 7 Juli 1838.

Det var en rik post! Ett bref och två böcker från Andersen! Bästa Herr Andersen! Om ni hade sett huru glad, huru hjertligt deltagande och glad jag blef vid den underättelse som Ert bref innehöll, så hade ni gerna förlåtit mig min långa tystnad, och förstått att fast jag är en ohyggligt trög corespondent, så är jag dock en varmt kännande vän. Ack! en god Meniska som ser sin framtid tryggad för brist och oro, som nu med glädje ser sig om i lifvet, och dertill en som med sin sköna gåfva kan verka så välgörande för sina medmeniskor, — fjäriken befriad ur puppan — o ni kan ej visa mig en gladare, en mig kärare tafsa! Och när jag läste att ni var lycklig, och såg ut från mitt fönster öfver ängarne och skogen som stodo der i morgonglans, då först blef min morgonbön rätt varm, och jag tackade skaparen för all glädje han skänkte jorden. Gud ske låf bästa Andersen! Känn huru denna lyckönskan går af hjertats grund, och huru gerna jag dervid skulle trycka Er hand! Er Konung är just en karl af förstånd och godt omdöme, och förstår att lägga välgerningen der den blir räntebärande för hela landet. Jag gläder mig åt att ni nu skall så sorgfritt som Biet kunna svärma om i verlden, och suga honungen ur dess blommor, och bringa den in i säker kupa, den må nu heta Poem eller Roman; Min Mor och syster skulle helst se det sednare, och Gud vet om ej jag förenar mig med dem. Era romaner ha gjort mig så stort nöje. Spillemanden framför alla andra. I Improvisatorn och äfven i O. T. finner man samma originella och trogna uppfattning af lifvets mångfaldiga scener som i Spillemanden, men i denna sednare samla sig scenerne till ett dramatiskt helt, som fångslar mitt hjerta vid personerne, och mitt interesse vid utvecklingen af deras öde så som mig tyckes blott det fulländade konstverket kan göra. Dertill har det moraliska sinnet här tecknat så rent, så ädelt sannt, att oaktadt Naomis glans och Cristians armod och sorgliga belägenhet, kan läsaren intet ögonblick tveka; — han ville hellre vara Christian än Naomi. Skall jag bekänna för Er att jag önskat ni kastat en varmare solstråle öfver Christians sista stunder, — en ljusare känsla i hans egen själ! Och jag är ej den enda som önskat detta. Men äfven Ch...s melankolie är skön! Frid öfver honom, och lefve, lefve Spillemanden! Era böcker äro mycket och med lätthet lästa här. I den bildade verldens salonger ser man dem på bordet framför soffan, så i Stockholm som i Upsala.

Ännu en gång tack för böckerna! Det var »Samlede Digte» och »årets tolf Maanader» som nu kommo mig tillhanda. Men »Eventyr för Börn» har jag ej fått, och det är rätt snålt och obeskedligt af bokhandlaren. För brefvet och portraittet jag fick i vintras tackar jag Er äfven nu innerligen. Brefvet var så hjertligt att det gick rakt in i hjertat, och portraittet var förträffligt likt, Alls icke embellerat; snarare motsatsen. Men mycket likt är det och gör mig stort nöje. Det sitter nu i sällskap med Thorild, Franzén Geijer. Apropos af Biskop Franzén, skall jag rätt innerligen hälsa Er från honom. Han ålade mig det då han för en månad sedan hälsade på mig i Stockholm. Han har fått och läst Er Agnete med nöje, och hade gerna velat skrifva till Er, men han kommer sig icke till att skrifva bref; — och emellan oss sagt har Ni ej mycket förlorat derpå, ty det är oftast aldeles omöjligt att läsa hans bref. Hans styl ser ut så här ungefär

Han kan icke läsa den sjelf när han får återse hvad han skrivit. En Engel skulle ej stå ut med att ta reda på hans bref, ehuru gerna de än må läsa i hans hjerta, ty en mera ren, mera himmelskt sinnad meniska finnes svårligen på jorden.

Jag har nyligen gjort en liten resa till Upsala, och der tillbringat otta glada dagar. Jag är ledsen ni ej kom att se Geijer! Det är en äkta Svensk man, som jag tror i sin personlighet framställer det bästa af Svenska national-karakteren. Hans Litteraturblad som kommer ut en gång i månaden och skrives af honom ensamt, är ett af dagens stora intressen — som jag tror, öfver hela Sverge. — Hans verksamhet gläder mig storligen. Han är ett Snille som endast inspireras af det rena i seder, i skönhet, af harmoni och ordning. Hans blick har en organiserande kraft, [—] ser sammanhanget och låter se det. Och det är med blixtrar han upplyser detta sammanhang. Men blixten har han hemtat af Guds ljus. Mätte han länge lefva!

Jag lefver nu helt stilla på landet med min Mor och syster och är lycklig deraf, och söker rusta ut en liten bok till hösten som skall heta »Hemmet». Till Er skall den visst sändas så fort den kommer ut. Af våra tidningar förmodar jag att Ni sett att vi i Stockholm haft hvarjehanda buller för oss, — endast echon deraf äro nu kvar som röra sig i skrift och tal. Men jag finner det bra roligt att slippa både tala och skrifva derom.

Jag säger Er lefväl för denna gång. Mätte Ni rätt mycket njuta af Er sommar, och Nektergalar sjunga i Bokskogarne för den som

besjunger dem så väl. Min Mor och syster längta mycket efter en bror till Spillemanden och be hjertligt hälsa Er. Era Digter skola försköna min sommar. Och ser ni från Era öar sverges kust, så tänk att ni der har en vän och hjertlig välönskarinna i

Fredrika Bremer.

287. Till Böklin.

Årsta d. 17 Juli —38.

Har du sett mitt Hem i synenom min goda B.? Ty i sanning du har tecknat det troget. Landkyrkan ligger i dalen (eller på höjden) och meniskor vandra dit på smala stigar, än rödjande sjelfva, tistel och törne ur sin väg, än rätkande hvarandra handen till hjelp vid ett kinkigt steg. En förvillad varelse återvänder från verdens breda vägar och knäböjer i den hittills misskända helgedomen. — En Fjäril fladdrande öfver sin puppa skall bli vignett till boken, ty den säger precis hvad jag önskar säga med boken. Puppen är der, i all sin fattigdom, sin bundna stoftgestalt, och befrielseverket ser ofta kinkigt ut. Men solen och våren genomtränga småningom, lem-marne utbilda sig till mognad och den färdiga gestalten spränger sitt skal och är mogen för ett högre lif, ett bättre tillstånd. Det blir i full bemärkelse en teckning ur det hvardagliga lifvet, och vill låta se huru Hemmet detta fädernesland i sammandrag, kan när kärlekens anda (En sann Christlig anda) verkar der, utveckla och förädla alla anlag, försona allt stridande af små fel och svagheter skapa behag och leenden — och af sjelfva olyckan och lidandet bilda friska blommor att fläta in i sin högtidskrans. Jag har också önskat låta se hvad rätt vårdade förhållanden emellan föräldrar och barn och emellan syskon kunna vara för hjertat och lifvet. Derföre är kärleken (i vanlig bemärkelse) här hållen i bakgrunden (jag misskänner ej denna jordens herrliga blomma, men den är mer än tillräckligt prisad allaredan) och vänskapens lif deremot framhållet. Döttrar i hemmet bli fullbordade och lyckliga Meniskor utan att gifta sig. Hemmet får fyra afdelningar och uppenbarar sig under de fyra Mskoåldrarne. Jag har ej ännu skrivit något under så fullt medvetande af mål och medel, och likväl fruktar jag — fruktar att ej göra full rättvisa åt det så rika ämnet, fruktar att sjelfva de lugnade känslor som nu låta mig rätt värdera hemmet och vänskapen, skola matta färgerna på min tafra.

Huru ofullkomligt är ej allt på jorden, hur bristfälligt och styckat! O mig trycker larfven, puppan som tager själen igen efter hvar utflygt! Jag längtar ofta att få afkasta den, innan den får mera magt öfver mig och jag blir vand vid dess boja. Huru rikt, huru herrligt är ej lifvet, när varma känslor eller klara tankar gå upp som solar i själen! hur den badar i deras sken, hur den flyger och kysser i välust alla jordens blommor! Men ack, i nästa ögonblick sluter oss larfven igen i sin famn, och vi såfva, — o jag har ibland känt denna sömn med så mycken smärta. men dessa erfarenheter ha låtit mig ana hvad vårt tillstånd kan bli när en gång larfven (jordkroppen) afkastas för alltid.

Angående Crusenstolpes dom har jag i allmänhet blott hört en mening, och den är att domen är orimlig, oförsvarlig. Den bullersamma opinionsyttring som i anledning af den, ägde rum, anser man derföre såsom fullt motiverad, ehuru bakvändt den än bar sig åt genom hurrande för Crusenstolpe. Ändå mera bakvända och orimliga anser man de försigtighetsmått (verkliga försvarsanstalter) som togos för oväsendets skuld. Annorlunda lär man dock ha sett saken på hofvet, hvilket föranledde en skarp strid emellan en viss ung kammarherre på dennes första vaktdag och hans kongl. höghet, och hans vakt, hvarvid denne dock bragte det så långt att man måste medgifva att saken kunde ses på två sätt. (Frågan angick egentl. opinionsyttringen.)

Fabians yttrande till oss i C—ps sak var: »jag hade fällt honom utan allt betänkande, för hans skrifter i allmänhet, emedan de utan fråga ha en smädlig syftning; men att fälla honom för detta uttryck (»Söndagsbrottet») hvilket man dessutom tydligen ser är ett plaisanterie, är — spektakel!» Indignationen mot Nehrman är allmän, och det är mycket att beklaga att en man af så dålig moralitet (äfvén i sina famillieförhållanden) skall ha så stort insteg hos konungen.

Om ryska Keijsaren måste vi väl också säga ett ord; man talade länge i Stockholm ej om någon och något annat. Jag såg honom ej (jag var då i Upsala) men det är blott en röst öfver det imponerande af hans personlighet. Äfvén Fabian, som i allmänhet föga fäster sig vid det yttre, var riktigt glad åt den sköna synen af det personifierade regentmajestätet. Vår C. J. lär varit mindre förtjust, och äfvén tagit sig illa ut bredvid ryske monarken, som dock visade honom den djupaste vördnad och artighet.

Jag är glad min goda B. att ha tänkt lika med dig om striden mot methodisterna. Wallins skrift måste jag läsa med riktigt nöje, för dess kraft och verve. Princip-frågan i religionsfriheten är mig för djup att rätt kunna se klart uti, min böjelse skulle låta mig rösta för en obegränsad frihet. Amerikas exempel talar visst ej ännu för, men också ej emot denna frihet. Men som du, känner jag, att tillfället att draga i strid mot sekter är illa valdt, då methodisterne i alla fall ej kunna bevisas om någon mot Christendomen stridande tro och lära. Om det hade varit mot catolisismens försök; — men månne det ej här vore bättre söka upplysa den lärans («utom kyrkan ingen salighet») rena grund, än förkasta den för dess missförstånds dess urartandes skuld? En Erkebiskop borde se huru den eviga församlingen kan i sig upptaga och förklara alla sidogrenar, alla kyrkor eller församl. som äro byggda på den enda eviga grunden. Han borde verka för denna den sanna Catolisismens tillkommelse. Jag mins att jag hört dig yttra din tro på den.

Lilla Studach var förvånad öfver Consistorii skrift och yttrade sig lifligt mot intoleransen i den. Han sade på sitt lifliga sätt om Scott: »Bredikar han icke kristendom? Nå väl! drag honom då inför rätt och bevisa det. Men bredikar han kristendom, då, låt honom vara och bredika, han må kalla sig hvad namn han behagar!»

Tack innerligen min snälla B. för dina ord om folks-genierne. Men min bekantskap med dem går trögt. »Den ethiska idéen», — men — så vida jag förstått din mening med uttrycket, synes mig att det är just denna iddé som alla utvecklade folk ha så förunderligt gemensam och lika. Lynne, talanger, synes mig mera särskilja ett folk från ett annat, än det moraliska lifvet. Dock känner jag väl ämnets djuphet och min ringa kraft. Jag väntar tåligt tills (om) det vill ljusna för mig.

Historia, Saga! Orden stå frågande i min själ som söker deras förhållande till sanningen. Huru drömmande går man ej stundom fram i tanka och handling! och huru godt att ha en vän som väcker och ropar: »se upp!»

Jag märker nu huru mycket i frälsarens historia jag tillåtit mig att behandla såsom saga utan att besinna med hvad rätt det skedde och var sagans gräns stod. Så t. ex. svarade jag för några månader sedan på en väns fråga om huru jag förklarade Jesu frestelsehistoria, sålunda:

»Jag tror att denna berättelse om frestelsen är sanning klädd i Allegorisk» (borde kanske ha hetat »symbolisk») »drägt. Jag tror att äfven på Jesus har det ondas makt försökt sig, och velat locka hans menckliga natur till affall från hans Gudomliga, velat locka honom att

till blott verldsliga ändamål missbruka sina gåfvor och sin makt. Jag tror att vi i frestelsehistorien se allegoriserad, eller rättare sagt symboliserad den kamp som föregått i Jesu bröst, kamp som jemväl hvar och en meniska på sitt vis måste genomgå, tror att vi i Jesu fått en föresyn huru denna kamp bör kämpas på vår sida» o. s. v.

Men hvem har så symboliserat denna handling? Och hvad berättigar mig att undantaga andra stycken från samma förklaringsätt? Och får man sålunda förklara bort det objektiva ur Jesu historia, hvem är mig borgen för sanningen i den subjektiva uppfattningen?

Jag skulle icke reda mig med dessa frågor. Men känner blott huru litet farliga de äro för mig. Det historiska underverket, och bekantskapen med Jesus se der min tros oförstörliga grund.

O är du icke glad min Vän att ha klarat och stadfast denna grund hos mig? (Och den skall med guds nåd bära frukt för många.) Känns det ej godt, välsignande att så ha välsignat en annans själ?!

Innerligen ö välsignande

Din *Fredrika*.

288. Till Böklin.

Ett blad till dig med höst vinden, ett ord ännu med flyttfåglarne innan jag likt dem drager bort att söka en lugnare strand. Men du som känner mig skall icke tro att jag vid denna flygt tänkt förnämligast på mig. Jag reser emedan det är bäst så på många håll, jag reser för att komma fridfullare och mer lyckliggörande tillbaka. Moders och sisters bifall och ömhet följa mig, samvetets frid tar jag med mig, min stadgade verksamhet och — dina bref. Och om jag gläder mig åt en större enslighet så skall du deri ej se en sjelfvisk njutning. Ensam begär jag att vara, men sannerligen blott för att dess bättre kunna verka, kunna gagna med det pund mig är gifvet.

Hvart har sommaren tagit vägen? Jag har knappt vetat af den i år. Men lika mycket! Den är i alla fall ej min årstid. Hösten, hösten är det. När jorden lyfter mognande skördar mot himlen då längtar också jag då tränger min själ till att äfven hembära sin skörd, sina korn till det allmänna. När luften är tung och skogen sörjer, och molnens tunga ögonlock synes färdiga att framsläppa tårar då är min själ så underligt ett med Naturens, med nordens, jag vet icke hvilken vemodig fröjd griper mig, hvilken oro full af ro fyller min själ och låter den blomstra i det den sväfvar öfver vissnande lif. Huru

det kommer sig vet jag ej, men jag lefver alldrig så starkt som om hösten, och detta inre lif är min högsta njutning i lifvet.

Jag hade velat se dig vid min sida för ett par veckor sedan på en altan vid malmgården lilla Ersta och visat dig en stolt utsigt af mitt sköna Stockholm och dess nejd. Det var ett praktfullt skådespel vid Solens nedgång. Vistandet på lilla Ersta är en egen liten episod i min sommar med sina vexlande scener af ungdom, täckhet, kärlek, och dödsörkt lidande. Men denna sista står förnämst. Åter en af de många som trängt in i mitt öga, scener af lidande utan ljus, af ett sjunkande under tilltagande kroppsliga plågor, och aftagande själskraft och undergifvenhet. Den lidande vid hvars bädd jag dröjt, var en kraftfull Qvinna, med dygder af sällsynt storhet; — hon ville men kunde alldrig komma till öfvertygelse om Christendomens sanning; derföre är hon fattig den arma på sin plågebädd, under marterna af den grymmaste sjukdom — invertes kräfte.

O att döden ville komma! Döden! Den förtjenar ej allt det förtal den fått. Jag vill en gång skriva ett låftal öfver den.

Huru skönt att se en långsamt döende, med styrka lida, med glädje gå målet emot — stödd vid Jesu kors och Jesu uppståndelse! Blifve det mig unnat en gång! Ack blifve det min död!

I dessa dagar har jag sysselsatt mig med några tyska Theologiska och Philosophiska skrifter. Jag kan ej låta bli söka reda mig i denna rigtning ehuru smått det går. I Geijers sista blad var saker som glädde mig. Uttrycket om Tron såsom Vetandets instinkt synes mig så särdeles lyckligt när N. B. man tager Tron i dess rena fastän ännu dunkla tillstånd.

Vill du glädja mig med din Hegel så dröj icke länge; ty i medlet af September reser jag härifrån.

En fråga ville jag be få göra dig som ofta legat mig i sinnet och som bekymrar mig: Huru skole vi fatta Guds väsende och verksamhet som Fader under hans inkarnation som Son? Huru så skilja på fadren och Sonen att den ena i sin ljusa himmel vakar öfver all verlden medan den andra dväljes i köttet. Och om vi ej få så skilja huru fatta att Gud kan på en gång vara fullt innom Jesus, och likväl förblifva öfver honom och öfver alla som verdens styresman? Frågan är kanske barnslig, men naturlig är den, och bra mörk synes mig saken. Gerna ville jag få äfven blott en klarare aning om förhållandet. Djupt begär min själ att icke skilja på Fadren och sonen. Men tanken har svårt att i detta förhållande se dem rätt förenade i ett Väsen.

Intet Hem kommer ut i höst. Jag har ej fått ro dertill. Få se under vintern.

Vare du lycklig min vän, min goda B! Låt mig veta hur det går dig i din verkningskrets och i din hvila — hemmet. Följ mig som förr med din vänliga blick — en af mina goda Englar!

Din
Fredrika.

Årsta d. 27 Augusti. —38.

289. Till Ebba Svanberg.

Årsta d. 7 Sept. —38.

Nu vill jag tänka mig vara på lilla Ersta, tänka mig sitta som förr mången gång bredvid min lilla Ebba, med armen omkring henne och läsande i hennes ögon hela hennes själ. Dettå är mig lätt att tänka, ty jag har nyss läst om Ebbas bref och ett sådant bref är en klar blick ur själens innersta. Du är icke nöjd med dig Ebba, du är icke i frid med ditt bättre jag, du saknar inom dig klarhet, lugn, harmoni, och du tror att en ädel kärlek (allt som uppfyller, fäster och vidgar hjertat innefattas i detta ord) skulle gifva dig detta. Du har rätt. Såsom ingen jordens planta kan utveckla sig och komma till mognad utan Sol, så kan ingen meniska hinna sin fulländning utan kärlek utan denna det innersta lifvets Sol. Gud ske låf! — för dig, för mig, för alla, — den finnes i verlden denna Sol, denna eviga källa af ljus af lif och glädje. Dess stråle hvilar på oss ifrån vår födelsetimma den väcker oss och värmer oss under vår ungdom och om vi allt mer öppna oss för den, ger den sig allt mer och mer åt oss, till dess den en dag bor i oss med Guds fullhet, — och ingen, ingen är som behöfver i lifvet stå mörk och lottlös. Allt beror på hvart vi vända oss för att söka lif och ljus. Om jag kunde vara en af dem som leda Ebba fram i det enda sanna ljuset, så skulle jag anse mig lycklig. Ty sen jag sjelf började fatta dess kraft, eller rättare, fattas af dess kraft, har jag blifvit lycklig, min själ har fått en ny ungdom och hoppas tillväxa i den, i frid och glädje, äfven under det att min kropp åldras, min jordiska hydda allt mera skall sjunka mot grafven. I all ödmjukhet hoppas jag detta, i all ödmjukhet vill jag söka göra mig värdig dertill. Och då jag känner mig så lycklig af min kärlek, skulle jag ej önska att andra måtte känna och njuta som jag? O! i sanning min lilla Ebba, det är min högsta önskan, och att arbeta derfor är målet för mitt lif. Personligen får jag troligen föga vara med Ebba, men jag räcker dock Ebba med innerlig ömhet min hand, och önskar vara Ebba nära, och verka för Ebba enligt min förmåga; och

i hvad jag tänker eller skrifer som kan vara något godt uti skall jag tänka: Ebba skall ha del af detta!

Jag har talat om en Sol, — och du lilla blomma i Guds gårdar behöfver ej underättas om hvar den finnes. Tidigt har du som christen lärt att upplyfta dina ögon till den. Men det dröjer ofta länge innan vi kunna rätt fatta dess ljus, och innan vi i dess ljus kunna betrakta både Meniskor och ting. Ja Ebba, Meniskorna och världen bli oss rätt värda, rätt interessanta, först då vi lära oss begripa det gudomliga i dem. Detta Guds ord, denna Guds bild måste vi lära fasthålla, så i oss som i andra, ehvad töcken än kunna skymma den, ehvad förvandlingar dess jordelif undergår. Då blir världen så rik, så gudomlig; och med den djupa känslan af att vi alla äro barn af samma Fader, komma alla de dygder som ge frid åt hjertat och göra sammanlefnaden behaglig, Godhet, billighet, skonsamhet, — alla inbegripna i kärleken, kärleken till det högsta goda till — Gud.

Blott om du rätt kan älska honom Ebba, blott då kan din själ få frid, blifva på en gång både varm och lugn, ty Han allena kan gifva mer än någon kan gifva honom i kärlek i lycksalighet. Lifliga, varma själar som din, stå merendels i fara att uteslutande fästa sig vid det synliga och dem närmast omgifvande. De glömma ofta Skaparen för det skapade, och om de välja mindre väl föremålen för sin ömhet och se sig bedragna, äro de nog benägna att misstro all verklighet, all kärlek, och tillsluta sitt hjerta för lifvet. O men så skall ej det bli för min Ebba! Hon skall lära sig älska Skaparen sådan han uppenbarat sig [i] Evangelium, och öfver allt och alla älska honom; så skall hon i hvart skapat väsen se ett ord af honom, icke låta dig förbländas deraf — om det är lysande — till glömska af den Evige, och leta efter ordet ehuru otydlig skriften än må blifvit i den jordiska tryckpressen, och älska det för hans skull och emedan — — mycket kunde jag hafva att säga Ebba härom, och om det höga och herrliga mål för hvilket Ebba kan lefva och verka, men tiden tillåter ej nu. Ett blott vill jag ännu tillägga hvars sanning Ebba visst med glädje skall erkänna:

det är genom goda och älskvärda Meniskor som man närmast föres till att känna Gud och det kärlekslif som är hans lif och allt lifs salighet. Lycklig derföre den som fått goda föräldrar och syskon; den har blifvit född vid en rik sällhetskälla. Om vi rätt vårda den i vår ungdom så skall den bli för vårt hela lif ett Bethesda der vi få rena oss från våra bräckligheter och hemta hälsa och glädje. Systrar kunna vara oändligt mycket för hvarandra särdeles under tilltagande år; — min lilla Ebba skall visst röna detta.

Skrif till mig när du vill, hur du vill min söta Ebba! Jag skall alltid med glädje emottaga dina bref. Jag låfvar ej att ordentligt svara — ty jag är en dålig corespondent — men hvad jag låfvar är att känna med dig, tänka med dig, på dig, öfver dig, och när något ord mognat i min själ som jag tror kan göra godt åt din, så skall det finna väg till dig. Och nu — Gud välsigne dig mitt lilla barn!

Din vän
Fredrika.

Innom kort reser jag till Norrge för att bli der öfver vintern. Min adress blir då:

Moss
och
Tomb.

290. Till Frances v. Koch.

Årsta d. 11 Sept. —38.

För den njutning ditt bref af d. skänkt mig tackar jag dig hjertligen min söta Frances! Du säger: »jag är lycklig!» Och det finnes i verlden intet ljufligare ord för mitt öra. Det smakar mig så godt att nu få höra det från dina läppar och tänka mig njutningens blick i ditt öga. Mätte din lilla Fabian (Geijers gunstling) få fred för sina tänder så att du och din man kunna i ro njuta den vackra eftersommar som vi visst få i höst.

Det är ett annat ord i ditt bref som har gått till mitt hjerta. Jag är så tacksam därför min lilla Frances, fast jag med saknad känner att jag icke varit för dig hvad jag bort vara. Mycket är mitt eget fel, fel af min brist på lugn, brist på klarhet i uttryck, mycket äfven omständigheternas. Jag kom förleden vinter ofta upp till dig med själen full af ord som jag trodde skulle göra dig godt, ty jag vet att det låg tröst och ljus i dem, det ljus som strömmar ur Ordets skatter, men som Mskosjälen icke alltid är i stånd att med lika lif och klarhet insuga, jag längtade att meddela mig med dig, men du var alldrig ensam, och att tala i vissa ämnen uti en tredje blott åhörande persons närvaro är mig rent af omöjligt. Men vi träffas väl åter, söta Frances, och då med Guds hjälp båda klarare och fastare. Åh ja, vi skola ännu en gång tillsammans glädja oss i det ljus som Evangelium sprider öfver de dunklaste delarne af vår tillvarelse, af våra öden! Detta kommande år vill jag nästan uteslutande egna till Bibelns studerande. I mycket hoppas jag vinna mera klarhet mera sam-

manhang; i detaljer vet jag nog att mycket förblir mig dunkelt och obegripligt.*) Men jag vet att det ej skall störa mig mera. Kännedom af Msklighetens behofver, och innerlig bekantskap med Jesu personlighet, ger åt hans existens, lif och lära en verklighet åt tron (den förnuftiga tron) på honom en fasthet, som inga enskilda ställens svårighet, inga tviflets anfall förmå störa. Och dessa svårigheter, tvifvel, oro qual som förr ha så plågat mig, de ha nu sjunkit ödmjukt väntande frågor till den Gudomliges fötter, tåligt afbidande stunden då det behagar honom att borttaga täckelset.

Mycket önskar jag få råka dig innan jag reser och hoppas väl få det på ett eller annat sätt, och hjertligen äro du och din man välkomna hit ifall ni besluta er dertill. D. 17 reser jag till staden för att d. 19 begynna min längre resa. Men derförinnan skall jag till Solna en dag.

Vi ha nyligen tillbragt en angenäm dag med Geijer, Lindblad och din bror hvilka tre passa förträffligt tillsammans. Din bror är hos oss ännu, omtyckt af alla och mycket språkande är emellan honom och Gr^{nan} S. Min lilla Agathe är gladare och friskare än någonsin, Gudskeläf; Mamma äfven munter, och jag kan då resa utan alltför tungt hjerta. Mera snart och muntligen min söta Frances. Hjertliga hälsningar från Alla.

Din
tillgifna
Fredrika.

*) En åsigt vid denna läsning vill jag alltid behålla i sigte och den är att: såsom all skrift har sin kropp och sin själ, så har äfven Bibeln. Kroppen kan förändras föråldras vanställas men själen kan det oaktadt fortlefva i alla sina hufvuddrag densamma. Det skrifna ordet är kroppen. Andan är själen. Genom att bli rätt bekanta med den skola vi lära bäst och sannast tyda meningen äfven der denna genom kroppsyten blifvit oklar.

ANMÄRKNINGAR

Efterl. skr. = FREDRIKA BREMER. Sjelfbiografiska anteckningar, bref och efterlemnade skrifter; jemte en teckning af hennes lefnad och personlighet, utgifne af *Ch. B[remer]*. I, II. Örebro 1868.

Biogr. = FREDRIKA BREMER. Biografisk studie af *S. L—d Adlersparre* och *Sigrid Leijonhufvud*. I, II. Stockholm 1896.

Ehnamarkska saml. = en *Kungl. Biblioteket* tillhörig samling anteckningar, utkast och excerpt av *Fredrika Bremer*.

1. Denna resjournal — en kartonnerad bok i liten kvart — motsvarar de vykort, som en nutida ung resande hemsänder från varje station eller utsiktspunkt, och har full rätt att gå under rubriken brev. Adressaten, två år äldre än Fredrika, var dotter till fältmarskalken greve Fabian Wrede och Fredrikas faster Agathe, som förut hade varit gift med kammarherre Carleson. Ovisst är om det tjocka »brevet», vars eventuella fortsättning icke återfunnits, någonsin hann sin bestämmelse. I varje fall hade det irrat på villovägar, innan det hamnade hos sin nuvarande ägare, Fredrika-Bremer-Förbundet.

Ressällskapet utgjordes av brukspatron Carl Fredric Bremer med fru Charlotte f. Hollström och deras samtliga barn: Charlotte (f. 1800), *Fredrika* (f. 17 aug. 1801), Hedda (f. 1803), *Claes* (f. 1804), Agathe (f. 1808) och August (f. 1810). Därtill kom betjänten Söderström för att komplettera det intryck av turistande lordfamilj, som denna karavan väckte bland kontinentens värdshuspersonal.

Gymnastiken (sid. 2): om Fredrikas »idrotter i gymnastikens salar», d. v. s. i Lings institut, får man en föreställning genom den överdådigt muntra skildringen i *Grannarne* I, 59 ff. Förmodligen var hon vid dessa tillfällen iförd samma uniform som Fransiska: garnerade pantalons, bonjour-rock av grönt kläde och på huvudet tyllnegligé med rosenband.

Svenske konsulin Lundblad (sid. 4) är den Fredrik af Lundblad, vars öden Cecilia Bååth-Holmberg berättar i sista avdelningen av »Morfars bok» II. Hans hustru var tyska och hette Cecilia von Norrman.

Hovmarskalken baron Achates Carl von Platen (sid. 4) hade varit svensk generalkrigskommissarie i Pommern.

Den inskription på Schadows Blücher-staty (sid. 9), som Fredrika ville utbyta mot en strof ur Schillers »An die Freude», var enkom för ändamålet författad av Goethe och lyder så:

In Harren und Krieg,
In Sturz und Sieg
Bewusst und gross!
So riss er uns
Von Feinden los.

Essler (sid. 10): Esslair skrev sig denne bortskämde aktör, som innehade så hög artistrang, att han kunde bli inropad på Weimars hovteater, något ytterst rart.

Augusta och Clara (sid. 11) äro, som det framgår av sid. 28, de unga fröknarna Rålamby, döttrar till överhovstallmästaren baron Claes R. Augusta

hade avlidit 11 aug., men vid den tiden befann sig familjen Bremer redan på sin av åtskilliga släktbesök avbrutna resa neråt Ystad. Den förlovade Constance är sannolikt en Wrede, kusin till Agathe; hon gifte sig 1825 med lagmannen på Gottland greve Carl Mörner.

Lånbetient (sid. 15): obesvärad översättning av Lohnbedienter.

Studentlivet i Göttingen (sid. 18) borde ha intresserat Fredrika även ur den synpunkten, att hennes far hade studerat vid detta frejdade universitet. Men det låg väl i brukspatron Bremers lynne att förtiga detta faktum, som kunde ha roat hans barn.

Neptuns grotta (sid. 22): skulle ett minne från Wilhelmshöhe ha varit med om att skapa den Pansgrotta, som tjusade lilla Petrea i *Hemmet* (I, 72)? Även där finner man en musicerande gudastaty och kaskader som springa fram ur väggarna och blanda sitt sorl med de melodiska ljuden från pansflöjtens »orgornas» pipor.

»Den avbrutna offerfesten» (sid. 25), denna på sin tid mycket omtyckta opera av Peter von Winter, hade redan 1812 hunnit till Stockholmsscenen, där den kallades »heroi-komiskt skådespel med sång».

Två år tidigare hade konnässören Bernhard von Beskow hört tenoren Gerstäcker (sid. 25) på Hamburgs opera och underskrivit infödingarnas mening: »eine himmlische Stimme» (»Vandringsminnen» I, 36).

Den hessiska kurfurstefamiljen var ökad för sina inkorrekt förhållanden, av vilka Bremers här fingo se en smula (sid. 25 f.). Grevinnan Reichenbach var en fru Ortlöpp, som hade sin så att säga hovcharge att tacka för titeln. Kurfurst Wilhelm ansåg, att trohet och offentlighet borde göra förbindelsen legitim i världens ögon, och långt fram i tiden, efter gemålens död, ingick han äktenskap med grevinnan. Men innan dess utspelades en lång serie skandaler, rykten om faderliga förgifningsattentat mot kurprinsen spredos, denne rymde till sin morbror, kungen av Preussen, vilket gav upphov till åratals diplomatiska förhandlingar mellan de bägge staterna, och även kurfurstinnan fann skäl att bosätta sig på annan ort. Detta riksviktiga familjesplit kan studeras i Varnhagens »Blätter aus der preussischen Geschichte» och brev till Rahel.

Baron Wiedekind (sid. 33): *Wedekind* hette mannen. Här må upprepas vad vi sagt om honom i kalendern »Fredrika Bremers bild» (1913):

»Baron Georg Christian Wedekind, denne präktige livmedikus med drag av Hoffmannsfigur och romanonkel, som bildar en så tilltalande episod i Fredrikas resekrönika, hade bakom sig en äventyrlig och politiskt vinglig bana. Som professor och kurfurstlig läkare i Mainz vid franska revolutionsens utbrott hade han i likhet med så många andra framstegssinnade lärda i dessa gränstrakter med liv och själ slutit sig till 'nyfrankerna', bistått revolutionsgeneralen Custine vid hans besättning av staden, gått jakobinerna i Paris tillhanda med rapporter från Tyskland samt som talare och publicist verkat för landsändans antagande av franska författningen och införlivande med republiken. Begreppet nationsförräderi fanns icke till för de tidernas ideologiska världsborgare, och Wedekind kallade obesvärat sin tidning 'Der Patriot'.

Men förundransvärt smidigt flöt denne frihetshjälte ovanpå konjunkturenernas snabba ström, alltid höll han sig *up to date* i sin politiska bekänelse: han vände sin penna mot jakobinerna, hyllade direktorialregeringen, blev anhängare till Bonaparte, tjänstgjorde som fältläkare i kriget mot

Preussen, och när storhertigen av Hessen-Darmstadt kallade honom till sitt hov och upphöjde honom till baron, var han snart färdig att nedlägga sina nya meningar om 'adelns värde' i ett tvåbandsverk. Denne tydliga rikt och oroligt begåvade man hade sannolikt i sitt älskvärda väsen något element, som rättfärdigade den unga patientens instinktiva motvilja.»

Särdeles roande är det att iakttaga det nyttiga inflytande exjakobinen, kanske ensam bland människor, utövade på den intet anande brukspatron Bremer, men en än mer eggande kombination uppstår, om man låter fantasin spela kring det faktum, att f. d. medborgaren Wedekind, som nu med en sextiårigs farbroderliga ömhet omgav den vardande Fredrika Bremer, i de unga och vilda Mainzdagarna hade hört till Caroline Michaelis' och Therese Hubers krets.

Caroline Pickler (sid. 34): Pichler hette denna en tid populära österrikiska författarinna, mest känd genom romanen »Agathokles».

Brygger (sid. 35) var en gottländsk färgaregesäll, som efter revolutionen 1809 spelade en förvecklad politisk intrigörsroll både i den avskaffade dynastins och senare även i Karl Johans tjänst. Det var för att sammanträffa med Gustav Adolf och drottning Fredrika som han uppehöll sig några år i Tyskland. Vintern 1821 stod han inför rätta i Stockholm och dömdes till landsförvisning. Hans angivelser mot åtskilliga höga herrar åstadkommo väl det »buller» Fredrika talar om. Se Schinkels »Minnen ur Sveriges nyare historia» XI, 293 ff.

Änglavisionen (sid. 40) kunde vara skådad av den gestalt, i vilken Fredrika många år senare sökte förkroppsliga sina just då mycket svävande konstnärsaspirationer, Angelika i *Presidentens döttrar*. Det heter där sid. 57: »En bild, en tanke, som alltid återkom i Angelikas ritböcker äfvensom i hennes större taflor var den af en engel; det tycktes, såsom föresväfvade en öfverjordisk skönhet och helighet hennes fantasi, och hon sökte uttala sin åskådning. Det tycktes ligga hos henne ett oupphörligt sträfvande att förverkliga ett ideal.»

Prinsessan Sophia (sid. 41), Gustav IV Adolfs dotter, var inte precis gift med sin morbror utan med sin morfars halvbror markgreve Leopold, sedermera storhertig av Baden.

Holbein är oskyldig till den altartavla, som Fredrika sid. 49 så ytterst oförsiktigt kritiserar. Han är representerad på annat ställe i kyrkan, och »lånbetjänten» har väl rört ihop namnen. Madonnans kröning över högaltaret är ett berömt verk av Hans Baldung.

Swets (sid. 52) skriver Fredrika såpass ofta, att vi måste anta det bero på en uttalsegenhet.

Om Charlotte Gyllenadler (sid. 55) är oss inte mer bekant än att hon levde 1799—1859 och 1833 gifte sig med generalmajoren baron G. A. Koskull.

Baron Fredrik Filip Klingsporre (sid. 56) var ståthållare på Stockholms slott och idkade målning.

Baron Astre de Feu (sid. 56): eftersom ätten Eldstjerna var utdöd, måste här menas en Stjerneld, nämligen Algernon (f. 1791), vid denna tid minister i London och sedermera två gånger utrikesstatsminister. Emilias vackra brudgum i *Familjen H**** råkar heta Algernon S.

De engelska fruntimren (sid. 58): Elizabeth Fry och hennes medhjälpare i uppfostringsarbetet bland kvinnliga fångar.

Savojardgossar (sid. 59): ännu efter trettifem år mindes Fredrika hur hon avundades dessa fria barfotalassar, när hon, som hon bittert uttrycker det, »reste i täckt vagn genom Schweits» (*Lifvet i gamla världen* I, 49).

Sentimerdalen (sid. 62): skrivet efter gehör som vanligt. Franska namnet är Val Saint-Imier, det tyska Sankt-Immertal.

Caroline—et Alphonso Bergami (sid. 69): här får Fredrika en ny påminnelse om den beryktade och förföljda drottningen av England, som hon hade hört så mycket talas om i Celle (sid. 14). Bergami, namnet på den ställmästare eller kammarherre och i varje fall nära förtrogne, röjer att det är hon som menas. Paret hade väl passerat orten på sin resa från Italien till Schweiz och Tyskland 1818, men förmodligen var det en okynig främmande hand som hade klottrat deras namn, eftersom Caroline hade all politisk anledning att undvika en dylik affischering.

2. Brevet är adresserat »Köping et Häggstad». Louise Forselius (f. 1791, d. 1851 i Söderköping) var dotter till komministern i Linde Olof F. och Christina Elisabeth Gyllengahm. Den här omtalade kusinen var en av rytmästare Fredrik Gyllengahms döttrar. — Vistelsen i Paris skildras en smula utförligare Efterl. skr. I, 43 och *Lifvet i gamla världen* I, 148 f. — 1823: felskrivning för 1822. — 15 maj 1824 uppfördes i Ladugårdslandskyrkan Haydns »Skapelsten» av hovkapellet och operans kör samt Harmoniska sällskapet, under Berwalds anförande och till hans förmån. Karsten uppträdde som solist.

3. Sommaren 1826 hade Fredrika besökt baron Leuhusens på Björnö i Roslagen. Herrn i huset var ett slags anförvant till Bremers: han hade varit gift med en Wrede, svägerska till brukspatronens syster. Hans andra gemål, till vilken detta brev är ställt, tycks ha varit inte bara högst älskvärd utan därtill intellektuellt livaktig, ty i prästens personalier vid hennes begravning heter det: »Frieberrinnan Leuhusen hade en hos hennes kön mindre sökt och ännu mindre funnen prydnad. Ty utom de yrken, som utmärka Fruntimmer i allmänhet och hvari hon dem öfverträffade, hade hon genom läsning förvärfvat sig vetenskapliga kunskaper. Hon ägde en fullkomlig kännedom af Historien och Geografien. Hon bedömde värdet af vetenskapliga afhandlingar och lemnade sinnrika yttranden öfver skaldkonstens och musikens alster.» — Backa: en Leuhusen tillhörig gård nära Björnö. — Detta paradisiskt vackra ställe (sid. 74): egendomen Lisma i Södertörn, där Fredrika nu uppehöll sig. Fredrique Burenstam var frun på stället, gift med öfverste O. J. Hagelstam. — Fru Bremer hade med Charlotte och Claes rest till Paris för att avhämta Agathe och Hedda (se sid. 73). — Henrika var Leuhusens dotter i första giftet. — Ökner: komminister i Österhaninge 1808—1826. — *Axel och Anna* (Teckningar utur hvardagslifvet I), sid. 24: »Du har väl hört talas om den genifulla mannen, som tände eld på huset, för att få omfamna sin älskarinna. Hvad tycker du om honom?»

4. Efterl. skr. I, 109. — Charlotte vistades från början av 1828 till aug. 1829 i Blekinge hos kusinen Agathe Wrede, som 1827 hade blivit änka efter två års äktenskap med landshövdingen greve Hans Wachtmeister. — General G. A. Hjerta var Augusts chef vid Livregementets dragoner. — F— betyder helt visst kusinen Fabian Wrede, artilleriofficer.

5. Efterl. skr. I, 114. Lyckönskan till Hans Wachtmeisters, den blivande landshövdingens, födelse.

6. Efterl. skr. I, 117. Det är tydligen fråga om de sjuksköterskeplaner som under många år tidvis upptogo Fredrika. Jfr sid. 80. — Berättelsen om kriget med Barbareskerne är en heroi-komisk skildring av ett äventyr med lösslupna grisar på Årsta, införd i den unika tidningen *Årsta Dagblad* för måndagen den 2 april 1827, som utomordentligt sirligt präntades av Fredrika till faderns födelsedag (tillhör Kungl. Bibl.). Bladets allvarliga avdelning består av ett högstämt födelsedagspoem under rubriken »Officiel Artikel», vars konventionella fraseologi på intet sätt kännetecknar det verkliga förhållandet mellan brukspatronen och hans barn, samt en Årstasägen från 1600-talet, berättad efter »ett Manuskript, för kort tid sedan funnit bland Årsta gårds archiver». Som stülprov må inledningen återgivas:

»Det hör till nyare tiders smak, att ur de gamla forntidsminnen allena söka och hemta ämnen för sagan och sången. Det är synnerhet Medeltiden som med sin gigantiska kraft, sitt barbari och sin rysliga storhet, talar ett språk som vår lungna verklighet ryser fasar vid, men ändå älskar att höra; så lyssnar man med hemlig njutning en lungn aftonstund till aflägsna Åskors dån; de tyckes berätta om faror hvilka ej mer, kunna störa vår frid.

Förgäfves drillar nu Sonnetten, förgäfves suckar Idyllens ljuft jollrande Lyra, förgäfves ljuda ur hvardagslivets tysta uppträden sanna rena men enformiga melodier, och förgäfves äfven hviskas ur håfsalarne och de storas palats om intrigens små vägar och stora syften, — alt förgäfves, — vi gäspa, vi somna! Det är utur ruiner, ur mossbeväxta grafvar, ur ramlande fängelsehvalf, som Skaldens röst skall än dåft mumla, än med kraftfull basstämma ropa, om han vill vinna vårt öra, och vill historiens genius förblända och förtjusa vår syn, så skall han höja våra segerrika fanor, öfver blodiga stridsfält, sedan välsignade med hundraåriga skördar, och det är vid den återväckta flamman af de för sekler sedan slocknade vackteldar, vi med hänryckning läsa om våra fäders bedrifter, och utropa med Correggios känsla: 'Äfven vi äro hjeltar!'

För Svenska hjertan fästade vid moderjorden, vid en jord, der gamla minnen med gammal ära stiga stolta som granitklipporne och i lika mängd med dessa, mot skyn, bör i synnerhet talet om fordom vara kärt, och väcka lika behagliga känslor som det väcker ärofulla minnen.

Knappast finnes i Sverge ett gammalt herregods, som icke bevarar traditioner om fordna märkvärdiga händelser, och kan efter dessa uppvisa minnesmärken. Ägare och underhafvande, älska att berätta derom, och finna alltid villiga åhörare, ja sjelfva spöksagan enkelt berättad som vore den en sanning, har, då den talar om fordom, ett rysligt behag, och hvem som sett lemmingarne af Wadstena slott stiga utur Wetterns vågor, Kronobergs ruiner spegla sig i Heliga sjön, han sätter gerna en barnslig tro till de vidunderliga berättelser. Ljungby horn, Ramunders svärd och Signilds källa, med flera, äro almänt kända märkvärdiga antiqviteter, men tusendtals ännu nästan aldeles okända, finnas, hvilka i sig sjelfva obetydliga, äga värde genom de uppträden de påminna om, och från hvilka oftast blott en besynnerlig slump lyfter det fallna täckelset.»

Bladet avslutas med ett par småbitar i spextidningsgenre, som möjligen kunna härröra från Claes eller Agathe. Följande insändare gycklar med Fredrikas kvacksalveri (jfr sid. 80):

»Medborgares tacksamhet, äro deras belöning, som uppoffra tid och insigter för mensklighetens bästa. Till uppfinnarinnan af den af sju och sjuttio ingredienser bestående Fråskuren hembäres härigenom af de alt jemt frysande patienterne Varma tacksägelsor.»

Berättelsen om »Barbareskerne» återgives med smärre ändringar Efterl. skr. I, 118.

7. Efterl. skr. I, 121. — Johannishus och Tromtö, Wachtmeisterska egendomar i Blekinge. — Psyke i Sergels ateljé: denna passus måste vara insatt ur ett långt senare brev; jfr n:r 198. — En blomma, en bok, en vacker dag: i *Den ensamna* (Teckningar utur hvardagslifvet II) heter det sid. 66: »En blomma, en klar dag, ett oväntadt vänligt ord — en glad dröm, en känsla af välbehag, ja tusende små af mig förr öfversedda njutningar, dem äfven det glädjefattigaste lif ej aldeles kan sakna, — äro nu för mig oändligt dyrbara.»

8. Efterl. skr. I, 123. L—sens: Leuhusens på Björnö.

9. Augusts »generalinna»: friherrinnan Hedvig Hjerta f. Ridderstolpe. — Lilla Antiquen: en gammal fransyska, madame de Laval, f. d. lektris hos änkedrottning Sofia Magdalena och anställd som förkläde för systrarna Bremer under deras ensliga Årstaliv. Hon karakteriseras i ett dialogiskt tillfällighetspoem av Fredrika från dec. 1828 (Ehnebrandska saml.):

Men hvem är der den lilla glada frun

Fru Delaval till namn Fransyska till Nation

Till lynne till natur och till conversation

10. Efterl. skr. I, 124.

11. Efterl. skr. I, 125. — Den nye biskopen i Strängnäs, Per Thyse-lius, hade 1805—1815 varit kyrkoherde i Österhaninge. — Wallins mycket beundrade och i långa tider som orakelspråk citerade predikan om »Qvinnans ädla och stilla kallelse» hade föranlett Fredrika att skriva ett kraftigt och utförligt genmäle till herr biskopen. Enligt Charlottes berättelse skulle detta ha blivit anonymt avsänt till Wallin, och det är i så fall efter ett koncept det högst intressanta dokumentet publicerats av Anna Hierta-Retzius i »Tvenne efterlemnade skrifter jämte några bref af Fredrika Bremer» (Sthlm 1902). — »Eländets son» finns i ett av Fredrikas album, tillhörigt fru Agathe von Koch. Poemet om honom återfinnes *Teckningar ur hvardagslifvet* II, 256 och (starkt förkortat) Efterl. skr. I, 127.

12. Efterl. skr. I, 131. F.: Fabian Wrede. — De verser du begärt: »En olyckligs vaggsång», Efterl. skr. I, 132; det manuskript, som finns kvar (Ehnebrandska saml.), visar många avvikelser.

13. Efterl. skr. I, 135.

14. Efterl. skr. I, 135. — En af Walter Scotts personager: här menas väl den giftashågade grevinnan Hameline de Croye i »Quentin Durward», som vid ett tillfälle yttrar: »A thousand times rather would I be beaten twice a-day, by a husband whose arm was as much feared by others as by me, than be the wife of a coward, who dared neither to lift hand to his wife, nor to any one else!» Hade Fredrika läst romanen i en mycket fri fransk översättning? — Jag skickar dig här några verser (sid. 89): »Julottan», Efterl. skr. I, 138. — *Teckningar utur hvardagslifvet*, första häftet, hade nyss utkommit hos Palmblad i Uppsala.

15. Leuhusens tillbragte vintersången i Stockholm. — Överste Carl Johan Hederstjerna var gift med Fredrikas kusin Sophie Carleson. — Lord Byron och familjen: tydligen verk av Fredrikas crayon eller pensel; familjen kanske en »sainte famille» (se nr 6). — Om Constance Mörner se anm. till nr 1, sid. 520. — Education de Jésus: ett konstverk till kopiering? — Henriette: Henrika Leuhusen.

16. Efterl. skr. I, 140. — Den med tre diskreta stjärnor betecknade var assessorn vid Skånska hovrätten Peter Quiding (f. 1797). — Friherrinnan J—s: Jennings f. Rosenhane. — De bägge porträtterade äro sannolikt baron Leuhusen och grevinnan Bunge f. Creutz, i vars hus Louise Leuhusen hade vuxit upp. Fredrikas författarskap var ännu så fördolt, att man berömde hennes målningar i stället för hennes »teckningar».

18. Efterl. skr. I, 141.

19. Efterl. skr. I, 143. — Stycket om atomen medtogs ej i »Teckningarna». — »Bönens hem»: Efterl. skr. I, 145.

20. Charlotte hade troligen kommit hem den 2 aug., efter mer än ett och ett halvt års bortovaro.

21. Claes Bremer var anställd vid legationen i Berlin. Om denne föga omtalade medlem av familjen får man en smula upplysning genom en obskur liten pamflett av C. D. Arfwedson, »Studenterna i Utcheu eller Zierbenglarnes historia i China» (Sthlm 1828). I denna plumpt ilska satir uppträder Claes under namnet Claes Elegant som framstående ledamot av ett uppsaliensiskt snobbkoteri, huvudsakligen bestående av högvälborna ynglingar och stiftat av Ludvig Manderström, sedermera utrikesstatsministern. I motsats till denne slipper Claes undan utan ärerörigheter; jämte Confucius Dorff (H. G. Warendorff, sedermera hovmarskalk) skildras han sålunda: »Hvilken människa, Christen eller Hedning, Chines, Turk eller Jude har uppnått deras förfining och goda smak? Hvilken bland narrar äger så stora talanger som de i konsten att lägga sin halsduk originelt, att slösa bort penningar på kläder? Och hvem öfverträffar dessa tvenne Lillipyttar i konsten att kunna visa hvad de äga? Smärta som Fransyskor på en bal, parerade som en Kabinetts-Sekreterare, med ena Fransyska handsken i ena hand och näsduken i den venstra — skroderande och skrikande om både det de förstå och icke begripa, agera de tvenne stora roller i den der ryktbara Orden.» Frånräknas författarens gallsprängda överdrifter, så återstår den säkert autentiska bilden av en liten kokett diplomataspirant, som nog hade utvecklat sig i många riktningar sedan den gången då han som en snäll gosse satt hos sin sjuka syster Fredrique och diskuterade Luther och Calvin (sid. 39). Även August har, förmodligen mera oskyldigt, under namnet »le petit Elegant» fått en recentiorsplats bland Zierbenglarna.

22. Denna lapp var inlagd i ett brev av Charlotte och åtföljdes av en skåpmodell i sepia. Charlotte skriver: »Några intressanta främmande ha vi ej haft här sedan Herrskapet reste, utom Envoyén Brandel, som med sina Systrar passerade här ett par dagar under hvilken tid vi musicerade förfärligt, och spelade billiard.» Genserik Brandel, Claes' chef i Berlin, var såpass musiker, att han kunde föra en stråke på familjen Mendelssohns söndagskonserter.

23. Louise Leuhusen dog 15 jan. Vid läsningen av den räcka brev, varmed Fredrika nu söker trösta änklingen, bör man erinra sig, att han var född 1768 och således vid detta laget över sexti år.

25. Friherrinnan Hjerta: se anm. till n:r 9. — Baron Herman Fleming på Lindholmen i Södermanland var gift med en syster till Leuhusens första fru.

26. Fredrique Carleson, Fredrikas kusin, var gift med sin styvfarbror överste Carl Henrik Wrede. — Charlottes äktenskapsskygghet har givit upphov till Emilias dito i *Familjen H****.

27. Casper Wrede, yngre bror till Agathe och Fabian. — Beateberg: grevinnan Bunges egendom, där Henrika Leuhusen bodde.

28. En bok av den hedersgubben Knös: helt säkert professor Gustaf Knös' älskvärdt fromma »Santtal med mig sjelf om Verlden, Menniskan och Gud» (Uppsala 1824). — (*och pappa*): i originalet icke bara understruket utan inramat, som en mycket tydlig viskning avsidet. — Lilla Ingemarshof har uppslukats av den växande Roslagsförstaden. — Fabian Jakob: så kallades kusin Fabian Wrede till skillnad från sin tjugo år äldre halvbror Fabian Ernst. — Lilla Ernst: Louise Leuhusens åttaåriga brorson Ernst Creutz skulle få förmånen att uppfostras vid Hillska skolan på Barnängen, som invigdes 2 juli detta år. Denna gossension, upprättad av ett bolag, till vilket greve David Frölich tagit initiativet, var formad efter Hillska institutet Hazlewood vid Birmingham, med mycket moderna principer i fråga om realistisk undervisning och elevernas självstyrelse, och lade an på att fostra medborgare och gentlemän. Fredrika hade och skulle få många anledningar att intressera sig för detta experiment.

29. Minnesorden över Louise: »Minnesord vid Friherrinnan Eva Lovisa Creutz's Jordfästning uti Frötuna Kyrka d. 21 Jan. 1830, af Christoffer Olofsson Humble, Pastor» (Sthlm 1830). Se anm. till n:r 3. — Grevinnan Wirsén: änka efter statsrådet. Hennes son Axel Emil var liksom August Bremer kornett vid Livregementets dragoner och hörde enligt Arfwedson till Zierbenglarna.

30. Den förutgångna dottern var Sophie, som dog 1819 vid nära fjorton års ålder.

31. Luckan sid. 109: en liten bit är bortriven med sigillet.

32. Fru Bremer, Charlotte och Agathe ha undertecknat egenhändigt, och den sistnämnda svarar för Hedda och August.

33. »Soln gått ner i vesterns skyar»: citat ur ett självbiografiskt poem av Fredrika, »Wandreriskan i Österhaninge», skämtsamt angivet som »Legend hemtad ur en gammal Krönika» (i ett album tillhörigt fru Agathe von Koch). — Jöns Angelini (1781—1807) hann under sin korta skriftställarbana förvärva en viss popularitet, särskilt genom »Historisk Handbok för Fruntimmer» (Sthlm 1805). Citatet är hämtat ur poemet »Månen» i hans »Sånger för barn» (Sthlm 1802), imitation av C. F. Weisses »Lieder für Kinder». Dessa små nätta och sedelärande visor hade nog barnen Bremer fått lära utantill, och Fredrika bör särskilt ha fäst sig vid det djupt riktiga uttalandet om mänskan:

Hon blir grym mot andra djur,
Mer af vana än natur.

35. Efterl. skr. I, 149.

37. Efterl. skr. I, 150. — Ett litet muntert stycke: »Våren i Norden», Efterl. skr. I, 152. Det ingår ej i Teckningarna, vilkas andra del nu var ute. — »Goa» trädgårdsmästaren: så kallad, emedan han ideligen använde

detta adjektiv som tilltal. — Jubeldagen: svenska kristendomens tusenårsjubileum firades söndagen 28 nov. — Anders Hallin var 1827—1855 komminister i Österhaninge. Fredrika har förevigat honom i en vanvördig teckning.

38. Detta odaterade brev ha vi placerat här, emedan det till papper och handstil är besläktat med de från denna tid bevarade breven, och att det är skrivet vid en avflyttning från Årsta framgår av innehållet. Adressaten, född i Tripolis 1822 och således nu åtta år gammal, var dotter till sekreteraren vid svenska och norska konsulatet i Marocko Nils Elias Frumerie och Raphaela Bertolon, spanjorska. Caroline blev vid mycket späda år föräldralös och skickades jämte sina fyra äldre syskon till Sverige, där hon togs om hand av släkten. Kapten Erik Frumerie, vars tillmötesgående vi ha att tacka för alla upplysningar om Caroline, meddelar vidare, att hon efter inträdet i skolåldern inackorderades i ett prästhus på landet nära Stockholm, där hon vistades flera år, under vilka hon tillbragte ferierna på Årsta, där hennes faster, Sara Eleonora Frumerie, hade varit guvernant. Brevet är adresserat »Solberga», vilket var namnet på prästgården i Österhaninge, och alltså är »Prostinnan» identisk med fru Bergfalk. Om Carolines ytterligare öden blir det tillfälle att tala längre fram, då hon på 1850-talet åter dyker upp bland Fredrikas korrespondenter.

40. Efterl. skr. I, 155. — Brinkmans brev: denna entusiastiska epistel av 6 dec. är efter Heddas avskrift återgiven Efterl. skr. I, 156. — Franzéns lovord: de i Heimdall 13 nov. publicerade verserna »Till Författarinnan av Teckningar ur hvardagslivet». — Reuterborg: f. d. informator hos Bremers.

41. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 34. Över Fredrikas många brev till Brinkman ruvar ett hemlighetsfullt olycksöde. Efter adressatens död gingo de jämte hans övriga massor av värdepapper till Trolle-Ljungby arkiv, där de vilade i gott förvar, tills de på 60-talet vandrade till Stockholm, där Sophie Leijonhufvud, red. av Tidskrift för hemmet, önskade utdragsvis publicera dem i sitt organ. Enligt bevarat kvitto ha de visserligen riktigt återkommit till dåvarande ägaren, excellensen H. G. Trolle-Wachtmeister, som då bodde i Kristianstad, men de blevo aldrig inordnade i arkivet och äro alltjämt spårlöst borta. Lyckligtvis hade ett brev råkat stanna kvar i arkivet, n:r 65 i denna samling. Dessutom finns ett senare i Uppsala Universitetsbibliotek. Vi meddela i texten de någorlunda sammanhängande styckena ur Esseldes publikation och infoga i noterna övriga brottstycken.

Enligt Esselde skulle Fredrikas svar på Brinkmans ovannämnda skrivelse ha föregått brevet av 8 dec.; det måste då ha varit skrivet dagen förut. — *Tankebilderna*: de då ännu otruckyta epigram och små elegier, som Brinkman gärna skickade omkring till sina korrespondenter.

42. Efterl. skr. I, 158. — Medborgaren: radikal halvveckotidning, utgiven av Gustaf Hierta. Den innehöll 26 nov. en prisande, ganska illitterat anmälan av Teckningarnas andra häfte. Underligt att inte Fredrika nämde det tidigare! Men dateringen av detta som många andra brev i Efterl. skr. är högst otillförlitlig. — Fru De R—: Marianne v. Imhoff, Amalies syster, gift med grosshandlaren Fredrik De Ron. Med Amalie von Helvig voro hr och fru Bremer sedan gammalt bekanta; de hade bland annat träffat henne under en badkur i Schwalbach sommaren 1810 (Hen-

riette von Bissing, »Das Leben der Dichterin Amalie von Helvig». Berlin 1889). — B—au: denne husvän hette kanske Bibau; jfr sid. 40.

44. Denna lapp är klottrad med så osäker hand, att den klart vittnar om migränens våldsamt.

45. Constance Bunge: dotter till grevinnan Bunge på Beateberg, f. 1796. Se Efterl. skr. II, 12. — Åt mamsell Kilblad har Fredrika rest en liten minnesvård i sina Teckningars tredje häfte, sid. 219: »ädla Thilda R., sörjande brud af den ädlaste man» o. s. v., troligen nedskrivet omedelbart efter det här berättade sammanträffandet.

46. Den unga fru Wahrendorff: Alexandrina Wilhelmina Holterman från Paris, gift med hovmarskalken Martin von W. Hon var väl dotter till den madame Holterman, som enligt Charlottes berättelse tog så trogen vård om Agathe under hennes Parisvistelse 1824—26.

47. *Teckningar* II, 269: »Du säger dig hata människorne! Betänk att bland dem alla finnes icke *en* som ej skall lida! . . . o beklaga och älska dem!» — »Jag har blifvit sticken ondsint m. m. *fråga bara Casper*»: jfr 43.

48. Efterl. skr. I, 160. — »Sångföreningen»: det lysande »Sällskapet för sångövningar», som mycket tätt hedrades med den kungliga familjens höga närvaro. Händelsevis är det oss bekant, att det var H. M. Drottningen samt DD. KK. HH. Kronprinsen och Kronprinsessan som vid detta tillfälle (15 jan.) hade infunnit sig. — Baron Å—: Gustaf Fr. Åkerhjelm, f. d. direktör för Kongl. Maj:ts Hovkapell och Spektakler, statsråd 1831, »tonkonstens varma vän och idkare», tragedieförfattare och Hamletöversättare. — Nya upplagor av bägge häftena *Teckningar* utkommo på våren.

50. Heddas Berlinresa tycks inte ha blifvit av.

51. Denna lilla biljett markerar inträdet av en ny livsperiod för Fredrika.

Vid den i juli 1830 startade Barnängsskolan hade man lyckats för kort tid engagera en mycket rekommenderad elev från Hazlewood till hjälp att införa den rätta engelska andan och som levande åskådningsmaterial för undervisning i gentlemannamässighet (varjämte en fransman skulle meddela Pariskultur). Det var den tjugoårige Edward Lewin, student i Cambridge. På den äventyrliga färden medföljde för roskull två av hans äldre syskon, Tom, som redan avslutat sin inbringande ämbetskarriär vid Supreme Court i Calcutta, och Frances (f. 1804). De stannade i Sverge för denna gång till mars 1831.

Syskonen Lewin tillhörde en gentryfamilj i Kent, vilken i socialt och ekonomiskt hänseende tycks ha innehaft ungefär samma ställning som den familjen Bremer intog i Sverge, men i kulturella resurser var den naturligtvis långt före. Den var sammansatt av idel skarptutpräglade och delvis excentriska individualiteter. De älskvärdaste medlemmarna torde ha varit just de tre, som råkade komma till Sverge, men den mest lysande var Harriet, sedan 1820 gift med den sedermera ryktbare historieskrivaren och politikern George Grote; denna rikt begåvade och våldsamt originella person, utilitaristiska filosofers och radikala politikers liksom Fanny Elsslers och Jenny Linds patronessa, Tocquevilles och Guizots såväl som Varnhagens vän, figurerar ofta i 1800-talets memoarer, alltid i överensstämmelse med det av Herbert Spencer i hans *Autobiography* (II, 155) citerade utlåtandet: »Ah! I like the Grotes very much: she is so gentlemanly and he is so

ladylike.» Det var den i Frances' tanke Kristuslike George Grote som Fredrika Bremer kom i beröring med, när hon mötte Frances Lewin, ty av den lärde svågern hade denna mottagit sin intellektuella uppfostran. Själv var Frances vid denna tid icke på långt när så stadgad och mogen som hon med sin engelska nimbus och världsvana tog sig ut för Fredrika, men hon var liksom denna en ständig sökare och självtuktare.

Den närmare bekantskapen med Frances Lewin tycks datera sig från mars 1831. I en anteckning från detta år (Ehnamarkska saml.) heter det:
»Mars, 1 till 10de. Epok i mitt intellectuella lif alstrad af Miss Lewins, Bentham—Wrede.

Genom motvigt
af

Studach et Bergfalk.»

Biljetten är tydligen avskedshälsning till Frances vid hennes hemresa.

53. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 35. Brinkmans »Filosofische Ansichten» (Berlin 1806). Han stavade tyskan efter en egen metod. I denna lilla sirliga, Jacobi tillägnade samling essayer och aforismer, i vilken författaren nedlagt sin till livets slut gällande åskådning, förekommer en ypperlig skildring av de *syntetiska* naturerna, där Fredrika — naturligtvis *icke* kände igen sitt porträtt. De »gerathen bald in Verlegenheit aus Reichthum, und der Philosoph kann in ihnen nie vollendet werden, bis es der Mensch wenigstens in einem vorzüglicheren Grade schon ist. — — — Nur Samen mögen sie auffassen, der dann in ihrem Innern nach und nach von selbst aufspriesse und gedeihe. — — — Nicht Mangel an Abstraktionstalent, sondern gerade eine höhere, den gesamten Menschen umfassende Kombinationsfähigkeit verhindert sie mit dem blossen Kopfe zu filosofiren. Sie müssen ihr System eben so sehr zusammenempfinden, wie zusammendenken, und als das ihrige erkennen sie es nur alsdann, wann es ihnen gewissermassen 'an das Herz gewachsen' ist. — — — Ihr beweglicheres, Gedanken und Empfindungen zugleich ergreifendes System gleicht weniger einem genialisch entworfenen und vollendeten Kunstwerk, als dem natürlichen Organismus eines menschlichen Körpers. Ihm genügt weder Gesetzmässigkeit noch Schönheit der Form; lebendige Persönlichkeit muss aus ihm athmen.» — Esselde refererar slutet av brevet: »Emellertid erkänner hon, att skrifter i sådana ämnen sedan någon tid fått för henne ett högt intresse och uttrycker sin förhoppning att, likasom Brinkmans afhandling 'Om snille och smak' gifvit henne den första, rätt klara och tillfredsställande insigt i dessa ämnen, hans 'Philosophische Ansichten' ock skola ge henne det ljus, hon hittills i flera filosofiska skrifter förgäfvets sökt.»

54. *För-rätten* måste ha kasserats sedan den redan var tryckt. Första arket av *Teckningar III* har ett blad för litet. Det är Sigrid Leijonhufvud som har fäst uppmärksamheten på detta i tidningen *Dagny* 1908, sid. 88.

55. Den Troil, som *icke* duellerade i Hagaparken, var kamrat med Claes Elegant i Kabinetet för utrikes brevväxlingen, sedermera ministerresident i Konstantinopel. — »Soupé-sirocco» förekommer på flera ställen i *Bref öfver Stockholms Soupéer* (Teckningar I).

56. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 35. »I Maj 1831 skrifver Fredrika Bremer för att tacka sin korrespondent för den glädje läsningen af hans 'Pensées diverses' skänkt henne — för hvarje ny, frisk och klar tanke, hvarje ljuf, med lifvet och människorna försonande känsla, som

hans själ väckt i hennes. 'Gud välsigne er därför! — se der, mitt hjertas tack!' tillägger hon och slutar med den enkla, men hjertliga försäkran: 'Ni har gjort mig mycket godt!'» Därpå följer det i texten upptagna stycket. — Polyglotten Brinkman, vars egentliga fosterland var »snilletts värld», skaldade obesvärat på svenska, tyska, engelska och latin, men för prosaisk levnadsvishet ansåg han väl franskan lämpligast. »Penséerna» tyckas ej ha blivit tryckta — *Nina*, sid. 298: »Hvad är att märka om Don Juan? Att han är hjälten i Byrons längsta poem, kusin till Richardsons Lovelace, och lik honom beryktad för sina segrar hos de *svaga* af könet, och följaktligen, efter vissa tänkares utsago, en afgjord gunstling hos alla fruntimmer. Heliga Clarissa! Aurora Raby, du skönaste stjernbild som Byron kallat upp på sin stormiga himmel! I era namn, och i era förebilders, protesterar vi mot detta inskränkta omdöme, och förklara, att dessa tänkare ha blott känt qvinnan i stora städer, och re'n förderfvad af verlden, ej sådan hon är i sin sanning, — i sin egentlighet.»

57. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 36. »Brevet af den 1 Juni börjar med erkännandet, att brefskrifverskan länge väntat och längtat att höra något från sin korrespondent, samt att hon, då det dröjde, började frukta att han vore missnöjd med hennes sista lilla arbete och ansåge henne för pjåkig att tåla vid *kritikens* välgörande medicin.» Esselde måste ha feldaterat brevet, om inte Fredrika gjort det själv, ty den ytterligt rosande och con amore skrivna recension av Rydqvist över Teckningarnas nyss utkomna tredje häfte, som här åsyftas, publicerades 25 juni och 9 juli. Brevets datum är kanske 1 juli, ty Fredrika behöfde inte ha läst mer än första artikeln, där det heter: »Hvad som i de förra häftena var frö, är här vext; alla de strålar, som förut i spridda riktningar brutit sig, äro här samlade i en brännpunkt. Det som t. ex. i den lilla romanen *'Axel och Anna'* var barnsligt joller, är nu ungdomlig värma: det som i *'Den ensamma'* var ängsligt och nedtryckande, ehuru sannt, är nu djupt tragiskt: det som i *'Bref öfver Stockholms Supéer'* var roligt nog, är nu mycket roligt.» — Luckan inom klammer sid. 137 utfylles med följande referat av Esselde: »Hon tillägger några skämtsamma ord om, huru vishet och moral länge nog burit peruker och barska miner, talat ur predikoton, och varit, visserligen mycket *respektabla*, men på samma gång hjertans tråkiga, samt huru de säkert ingenting skulle förlora, om deras läror uttalades af leende läppar, och sålunda blefve äfven *'aimabla'*.»

58. Adress: »The Stollies. Near Eltham. Kent. England.» Lewins egendom hette The Hollies, vilket i engelsk piktur lätt kunde vålla missläsning. Brevets ena blad, viket som kuvert om det andra, har farit mycket illa på resan, är trasigt och bär märken av väta; därav luckorna. — Vilka skrifter av Jeremy Bentham, utilitarismens grundläggare, Fredrika hade fått läsa nämnes aldrig, men man kan med full säkerhet fastställa »Introduction to the principles of moral and legislation». — Cock: kunglig sekter Nils von Koch (f. 1801), som bodde tillsammans med Fabian Wrede och liksom denne hade mycket att göra med Barnängsskolan samt i följd därav med syskonen Lewin. — Le livre de M. Mill: James Mill (John Stuart M:s far), »Analysis of the phenomena of the human mind» (1829). — Vad Frances vid denna tid tänkte om sällskapslivet röjer ett brev, som hon kort före sin avresa från Stockholm skrev hem till England: »After this I shall have had enough of what is called

Society; I trust to have less of such stupid fun hereafter; I never like and now have better grounds for knowing and despising its worthlessness for either pleasure or profit.» — *Votre Beau frère*: George Grote hade ännu icke uppträtt som historiker, men ägnade sig energiskt åt politik och kom följande år in i parlamentet. — Om den *école*, som nämnes i de bristfälliga raderna nederst sid. 140, se 59. — Den namnlöse herre, om vilken det talas sid. 140 och 141, är väl Nils von Koch, som var bohussläkting, och vad han med nöje betraktade torde ha varit ett porträtt av Frances. — De dyrbara böcker Fredrika fick voro icke av Mill, utan två volymer av Samuel Bailey, »Essays on the formation and publication of opinions» (1821) och »Essays on the pursuit of truth» (1829). — Bracebridge Hall: denna intagande skildring av engelskt lantliv tycks Tom Lewin ha lämnat efter sig till fögnad för familjen Bremer, som därigenom kunde bilda sig en föreställning om de nya vännernas miljö. Boken kunde intressera Fredrika även därför att Rydqvist i recensionen av Teckningarnas andra häfte hade framdragit Washington Irvings graciösa humor som befröjdad med författarinnans.

59. »Soeur Grise»: i ett av Fredrikas album förekommer detta dystra epigram:

Migraine.

Grå är himlen grå är jorden
Gråkall luften på Guds dag,
En Soeur Grise natur'n är vorden
Som naturen — så är jag.

Sångarn Berg: Isak Berg (1803—1886), den ryktbare sångläraren. — Nils Flemming och Hinrik Wrede: mycket unga kusiner till Casper. — Kammarjunkaren Röök: sedermera hovintendenten vid Kungl. museum Lars von Röök, den välvillige man, som brukade förevisa skulptursamlingen i fackelbelysning för utvalda sällskap och servera smörgåsar på Endymion. — Fru Reuter: intendenten Reuter och hans maka hade till uppgift att ägna föräldravård åt de små gentlemännen på Barnängen. — Expeditionssekreteraren Per Ulmgren (1767—1846) var stor konstsammlare. — Detta års akademiexposition i prins Carls palä väckte utomordentligt uppseende. Norrmannen Dahls och tysken Etdorfs »realistiska» samt Fahlcrantz' romantiska landskap kommenterades livligt, men mest frapperade den av allmänheten ditills okände major Södermark, som uppträdde med tjugofyra porträtt. Westins Hebe var avgjort nummer ett bland »historiemålningarna».

61. Grevinnan Montgomery: den fagra, sjungande och besjungna italienskan Mathilde d'Orozco, änka efter Josias Montgomery sedan 1825.

62. Uddarp: se sid. 148. — På Hellinge hos Sophie: Sophie Hederstjerna f. Carleson, Fredrikas kusin och Caspers halvsyster.

63. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 38. — Andra luckan sid. 147 innehåller enligt Esselde »en lockande skildring af den förtroliga umgängeskrets, af hvilken han, om han ville åtlyda inbjudningen, skulle blifva en frad medlem», och den tredje »några uttryck af saknad och längtan efter hem och vänner». — Er »Tankebild» *Glädjen*: tre av Brinkmans tankebilder bära denna rubrik; troligen menas de sju distika, som återfinnas

»Vitterhets-försök» I, 151. Det distikon om glädjen, som står i *Presidentens döttrar*, sid. 13, hör till en tankebild »Sällskapsnjutning». — Esselde meddelar vidare: »Redan den 11 September griper hon på nytt till pennan, för att skildra den trefliga familjescen, som afbröts genom ankomsten af den försonade vännens bref. 'Glädje bad jag er skänka mig. Jag hann knappt uttala min bön och er hand räckte mig hvad jag bad om. — Ni är för god emot mig nu som förr — men akta er, jag sqvallrar också derom för alla!' — Brevet innehåller för öfrigt blott några spridda tankar, väckta af de ämnen vännen anslagit. Så yttras, i fråga om anblicken af ett skönt ansigte: 'Jag vet intet, som ger ett så djupt och ljuft intryck; det på en gång gläder och rör — man tycker sig förstå en af Skaparens tankar.' Brefskrifverskan slutar med beviljandet af vännens bön att erhålla en målning af hennes hand. 'Men', tillägger hon, 'om det blir en engel eller en bengel, det vete ödet, hvars hand styrer min. Min hela kraft är min stackars goda vilja.'»

64. Leuhusens melankoliska brev innehöll bl. a. följande: »Glömmer dig gör jag aldrig. Din vänskap, ditt deltagande, dina brev, de prov du lämnat mig av tillgivenhet och välvilja utplånas ej af tiden. Tacksamheten fäster dem djupt in i minnet och ett upprört och blödande hjärta vet att värdera dem. [— — —] Jag har någon gång haft projekter för min framtid, men de kunna troligen ur mera än ett skäl ej realiseras. En trevlig ålderdom har stundom hos mig varit en ljuv tanke, men den har och den bör förflyga med vinden» (efter koncept i Börstorps arkiv meddelat av Sigrid Leijonhufvud, Dagny 1908, sid. 104). Charlotte Bremer i *Efterl. skr. I*, 68: »Ett ögonblick tvekade hon — men blott ett ögonblick — då en älskvärd, god och originel äldre man hoppades att genom en förening med henne finna ersättning för den husliga lycka han förlorat genom en älskad hustrus död och som såg i Fredrika den enda varelse, hvilken skulle kunna skänka tröst och glädje åt hans återstående dagar.»

65. Bonne amie: mamsell Frumerie, se anm. till 38. — »Den ädle och snillrike Excellensen W***» uppträder ett ögonblick i *Presidentens döttrar*, sid. 49 f. (kapitlet har ett motto av Brinkman), och Årup får en liten mention därsammastädes sid. 438, noten. — Schlegels *Vorlesungen: A. W. Schlegel, »Vorlesungen über dramatische Kunst und Litteratur»* (Heidelberg 1805—1811). — F. W. von Ehrenheims »*Samlingar i allmän Physik*» (1822), prisbelönt av Svenska Akademien för sin lätta och behagliga stil, är en kompilation av notiser till vetenskapshistorien eller snarare naturfilosofins historia. Om Fredrika behöll i minnet hur t. ex. professor Tieftrunk betraktade »das Ding an sich» är tvivelaktigt, men på bokens första sida frapperade henne säkert uttrycken »begäret att veta» och »begäret att njuta», vilka hon med stark tonvikt begagnade på ett par ställen i sina denna höst nedskrivna självbiografiska anteckningar (offentliggjorda av Charlotte *Efterl. skr. I*, 93). — Versen sid. 151 hör till ett av Brinkmans konfektsöta hyllningspoem, »*Våren och hösten*» (*Vitterhets-försök I*, 101). Om en »ungmor» tycks här inte vara fråga, snarare om en »vestal», ty det nämnes ingen annan brudgum än våren. — Recension i *Aftonbladet*: stod inne 1 aug. och var så lång, att den fyllde ungefär halva den lilla tidningen. Recensenten var djupt förargad över att Heimdall, som *Aftonbladet* inte tålde, hade kommit honom i förväg och gav sina bittra känslor luft såväl i en elak not som inuti själva anmälan, vilken bredvid Rydqvists pedantiskt

eleganta essay tar sig ganska torftig ut. Den slutar med nära nog ett giftermålsanbud från mankönet i gemen till författarinnan, som hade ådagalagt »en lika djup som skön uppfattning af 'qvinnans ädla och stilla kallelse'» (Wallin! Se anm. till 11). Men därpå meddelas ett insänt poem, som nästan gottgör platityden: »Diotimas syn» i ståtliga distika, den pompösaste hyllning, som någonsin kom Fredrika Bremer till del. Diktaren var den unge pastorsadjunkten och skriftställaren G. H. Mellin, och att Fredrika med tiden fick hans anonymitet avslöjad synes av 172. Poemet återfinnes i Mellins »Samlade dikter» (1852), där det inleder avdelningen »Rhythmiska noveller».

66. Efterl. skr. I, 162. — Bruhnska huset: Bremers Stockholmsbostad vid denna tid, enl. Biogr. I, 190 (not) nr 1 B Arsenalsgatan eller 14 Blasieholmstorg. Vi anta det senare.

67. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 39. »Brefvet af den 14 November rör sig kring någon skämtsam tvist, rörande värdet af och vilkoren för en förtrolig brevexling.» — Luckan sid. 153: »Några uttryck af det bildande nöje brevexlingen med Brinkman skänker henne följa.»

68. Charlottes hopp (sid. 155) slog fel. — Er lilla Locke: vi ha starka skäl att förmoda den lilla boken »Of the conduct of the understanding». — »Systrarne»: Efterl. skr. II, 41—63, ett mycket löst sammanhängande utkast, tydligen avsett bara för familjekretsen. Sid. 55 står en lustigt infogad reminiscens från de utilitaristiska studierna. — On the Pursuit of Truth etc.: se anm. till 58.

69. Grevinnan Wrangel: Hedda Lewenhaupt (f. 1792), gift med överstekammarjunkaren baron Henning Wrangel. Hon bodde denna vinter i Kristianstad. Den lilla vackra, talangfulla och graciösa flickan i Cronstedtska hemmet på Karlberg, som man lite känner genom Malla Silfverstolpes memoarer, hade, sedan en furstlig förmögenhet lagts till hennes övriga förmåner, utvecklats till en lysande världsdam, som i svenska småstads-societeter sågs med misstänksamma ögon. Till fru Quidings aldrig övervunna ledsnad ägnade hon Fredrika en passionerad hängivenhet, som varade till hennes sista stund. I en anteckningsbok (Ehnamarkska saml.) skildrar hon Fredrika sommaren 1834:

»Hon var blott ett skönt fragment af en skön och stor själ — dock skall minnet af henne försköna hela mitt lif, hoppet att återse henne förklara min dödsstund. Som en eldfull dithyramb flög hon fram genom lifvet. Sång och kärlek voro hennes lif. I momenter då hon eldades af dessa förnam man henne fullt, och meddetsamma aningen om en kraft en skönhet en fullhet och herrlighet af lifvet, som väl blott skymtar fram för att väcka anden och bevinga den till flyckt mot högre solar. Så var hennes lefnads dag — bländande men full af förgänglighet, berusande men som det flygtiga champagnes kummet, — mot aftonen då lifvets vindar lugnade och dess sol blef mindre glödande, då först samlade den eldiga anden sina spridda gnistor, och samlade dem till förklaring.»

Första bandet av Tegnér's »Tal vid särskilda tillfällen» utkom i nov. 1831.

70. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 41. — Luckan sid. 162: »Lemnande det allvarliga ämnet med dessa ord, öfvergår brefskrifverskan till några lifliga skildringar af sällskapslifvet i Christianstad, men afbryter sig plötsligt sjelf med utropen: 'Underverk! Underverk!」

71. Det vore värdefullt att säkert veta i vilken månad Fredrika gjorde bekantskap med rektorn vid Kristianstads lärdomsskola, Per Böklin; de stegrade uttrycken för intellektuell lycka i 67, 68, 69 och 70 kunde tydas som vittnesbörd om detta nya moment, men frihet och ensamhet med böcker kan tillräckligt förklara detta sällhetstillstånd. Själv skriver Fredrika 3 jan. 1833, att hon icke känt Böklin mer än ett år, och fastän denna uppgift icke behöver fattas bokstavligt, bör den väl anses mera autentisk än den om »hösten 1831», som Biogr. framlägger efter Böklins på gamla dagar nedskrivna relation (vilken vi icke haft tillfälle att studera). Därtill kommer, att det brev, som vi måste anse för det tidigaste i korrespondensen, efter all sannolikhet stammar från februari. Vi anta fördenskull, att de muntliga konferenser, som föregingo detta, togo sin början i januari.

Per Böklin (f. 1796, alltså bara fem år äldre än Fredrika) var en ung lärd av förnäm intellektualitet, sammangjuten med en rik och förädlad mänsklighet. Filosof, teolog, diktälskare, drömmare, pedagog och vad man nu för tiden kallar »socialt intresserad» — allt detta var han i betydande grad, och man måste undra över att denne sällsynt välutrustade man aldrig drevs ut ur den tämligen obemärkta ställning han hela sitt liv intog. Han borde hällre varit professor än skollärare och hällre ecklesiastikminister än lantpräst, men framför allt ville man tänka sig honom som skriftställare ungefär av Wikners art.

Umgänget med Böklin betydde för Fredrika en universitetskurs, en av den gamla goda sorten utan bekymmer om ämbetsexamen. I en person hade hon förenade sin professor, sin studiekamrat och sin själsförtrogne. Den ivriga novitien hade valt ett kolossalt ämne: Gud och hela världen. Hennes frågor begärde inte att nedtystas med svar: de ville vara stimulus för magistern, trevande orientering i tankens och kunskapens värld, nappatag med problemen och ett provande av synpunkter. I sin essay »Vägen till Hertha» (»Fredrika Bremers bild») har Hilma Borelius med några haltfulla och vackra rader uttalat en liknande uppfattning av denna Fredrikas studieperiod.

Hammar: en egendom nära Kristianstad, där Böklin tjänstgjorde som informator.

73. Böklin hade lånat Fredrika den preussiske ministern Ancillons torra och snusförnuftigt klara essaysamling »Zur Vermittlung der Extreme in den Meinungen» (1828—31). — Politisk litteratur: för det som numera kallas politik hade Fredrika icke ännu intresse; hon menar statslära, statistik, sociologi o. d. En stor del av Ancillons uppsatser hör till denna sorts politiska litteratur.

74. Eva och Thomasine Stjerncrona: små döttrar till generalen baron David S.

75. Schlegels bok (sid. 172): Friedrich Schlegels »Philosophische Vorlesungen insbesondere über Philosophie der Sprache und des Wortes» (1829). Därifrån kommer »die Erinnerung aus [von] Ewigkeit» sid. 169, liksom för övrigt en del tankar och frågor i dessa första brev synas väckta av den boken. Med Böklin svängde Fredrika bra nog tvärt över från engelska utilitarister till tyska romantiker.

76. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 43. »Den 30 Mars 1832 skrifer Fredrika Bremer några ord till svar på vissa försmädliga frågor, rörande hennes talent i strumpstickning. En ny strumpupplaga förklarar hon är

verkligen i arbete, men — om någon fot nånsin kommer att inträda i den, det erkänner hon är mycket ovisst.» — Gefion: grovt skämtsamt tidning utgiven av Lundastudenter.

77. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 44. Esselde upptar detta som ett särskilt brev, men det är kanske fortsättning på det föregående. »Den 2 April 1832 besvarar brefskrifverskan en kärkommen skrifvelse, innehållande många sköna och goda tankar, men äfven hvarjehanda utsagor (hvaribland, såsom det synes, några satiriska yttranden om damernas sätt att uppfatta snillet), som hon på intet sätt vill gå in på, som hon tar såsom sannsagor [?], i det hon känner en stark lust att bevisa att de så äro. Vål har hon alltid hört sägas, att ägget ej skall vilja lära hönan, den olärde ej predika för den lärde, men i dåvarande revolutionära tider, då det blifvit på modet att vända upp och ned på så mycket, vill hon, då hon ej kan låta bli att följa med sin tid, ändå, såsom hon säger, söka vara dåraktig med rim och reson.»

79. En den sjäfullaste ton: grevinnan Wrangels sång.

80. Böklins far hade, enligt benägen upplysning från Osby pastors-expedition, avlidit 3 maj.

81. »Tröstarinnan»: i *Teckningar utur hvardagslivet* II.

82. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 147.

84. Avhandlingen »Ueber die classische und romantische Poesie» ingår i andra bandet av Ancillons i anm. till 73 nämnda bok.

85. Nils von Koch hade begivit sig till England för att eröfva Frances Lewin, vilket också lyckades. När detta brev skrefs, voro de redan vigda, och familjen Lewins känslor vid detta tillfälle uttrycktes koncentrerat i ett brev från Frances' mor till en av sönerna i Indien: »I think my son-in-law a perfect gentleman, and likely to make her happy; but what a Place for her to spend her life in!» Även utan denna tilldragelse hade Frances ämnat återvända till Sverige i sällskap med sin bror Edward, som hade givit Cambridge på båten och skulle sätta upp ett garveri vid Tegelviken i Stockholm.

86. Studach (se anm. till 51): schweizare, katolsk präst; kom hit 1823 som kronprinsessan Josefinas aumônier, blev 1833 påvlig vikarie för Sverige och stannade här till sin död 1873.

87. »Seelenlehre»: en bok med denna titel av naturfilosofen G. H. von Schubert är ej bekant; antingen menas det digra vetenskapliga tvåbandsverket »Geschichte der Seele» (1830), i vars början rubriken »Seelenlehre» förekommer, eller någon del av de populära berättelser ur verkligheten, som under titeln »Altes und Neues aus dem Gebiete der innern Seelenkunde» utkommo i fem små volymer 1817—44. — Böklins latinska dissertation hette »Lineamenta psychologiæ Pythagoricæ» (Lund 1830). — »Sfinxens ziffror. Sjuttio två theosofiska Theser öfver Verldshistorien, med afseende på Europeiska politikens och vetenskapens nuvarande tillstånd, jemte en blick på framtiden» (Sthlm 1832). I denna apokalyptiska och kabbalistiska skrift på ledig men något besynnerlig svenska, sprängfull av missbrukad lärdom, känner man dock igen Studach sådan han på flera ställen tilltalande skildras i Fredrikas brev. — Baader bodde som bekant i München, där Atterbom på sin stora utlandsresa hade stiftat nära bekantskap med honom.

88. En teckning öfver min levnad: se anm. till 65. — Nu är stilla salig vila: publicerad Efterl. skr. II, 155 efter ett originalmanuskript (Ehne-

markska saml.), med några små ändringar. Detta manuskript är daterat »d. 24 October 1828», och den mycket olika version av dikten, som står i *Den ensamma* (Teckningar II, 62), är således en (icke lyckad) omarbetning. — Herders »Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit» hade utkommit i svensk översättning 1814—15, och det var nog denna Fredrika hade studerat, ty i *Familjen H**** läser professor L. högt ur »en öfversättning af *Herders Ideen*». — Werners Katharina: Katharina von Bora i Zacharias Werners drama »Martin Luther oder die Weihe der Kraft»; citatet återfinnes i slutet av fjärde akten. Denna figur har mycket som kan tänkas ha intresserat Fredrika. — Luckan sid. 186: en liten bit är borttriven mitt ur bladet.

90. Böklins idéer om odödligheten voro djupa och svårtillgängliga. När han en gång uppträdde som opponent på ett skänskt prästmöte, med ett utomordentligt lärt och skarpsinnigt anförande, fällde någon spefågel det omdömet, att han bara ville påvisa, hur lång näsa en mänska får i uppståndelsen (berättat i »Biografiska skizzer och anekdoter från Willands härads» av Larifari). — Er Schlegel: se anm. till 75. — Brevets slut fattas. Enl. Biogr. I, 126, 129 innehöll fortsättningen bl. a. följande: »Jag har en tid bortåt så mycket och så ledsamt frågat, och ni kan med rätta snarare kalla mig frågdum än frågvis. Vill ni nu ge mig några frågor att fundera på? Och vill ni denna gång låta dem angå skön konst och litteratur?» samt »Min gode vän, låt oss låta . . . mänskan vara och fara» (ett avvärijande av Böklins fråga om hennes framtidsplaner). Ur Böklins svar (Biogr. I, 129): »Låt mänskan fara», som ni vill; men neka mig icke ett kärleksfullt förtroende — ty får jag icke tala till ett mänskohjärta, så vill jag hellre tiga till evig tid.»

91. Se 61. — August hade i början av sommaren farit till Berlin för att konsultera den ryktbare kirurgen Gräfe och blivit liggande sjuk där.

93. Efterl. skr. I, 65. — August hade dött 16 sept. — »Im neuen Kirchhof»: en av de lummiga begravningsplatser, som ligga hopklungade inom en hög mur ett stycke söder om Belle-Allianceplatz, numera kringrända av förstadsfula gator, men 1832 vilande i lantlig ro. — Hov- och dompredikanten samt överkonsistorialrådet Theremin var en elegant väl-talare och näst Schleiermacher Berlins mest bemärkte präst. — Enligt Efterl. skr. I, 65 skriver Fredrika några dagar senare:

»Vi äro nu alla lugnare. I dag på morgonen ha vi varit och planterat vackra akacier vid grafven. Kyrkogården är utom staden och i smak af 'Père-la-chaise' vid Paris, full af vackra träd och blommor. Om måndag afresa vi. I Ystad få vi en lång och tung karantän att genomgå.» Hemsan anträdde alltså 24 sept.

94. Predikokonstnären Theremin hade inget lyckligt handlag som tröstare vid begravingar. Året förut hade han åkt efter Amalie von Helvigs likvagn i sällskap med den förkrossade maken. Efter starka skildringar av den oersätliga förlusten skulle hugsvalelsen vidta: »Aber Sie sind ein Christ, und Sie wissen, was das Wort sagen will!» Upp för general Helvig och ropade: »Das ist ja eben das Unglück, dass ich ein Christ bin, denn wäre ich ein Türke, so hätte ich ja mehr Frauen, und könnte die eine schon eher missen.» (Briefwechsel und Tagebücher des Fürsten Hermann von Pückler-Muskau, herausgegeben von Ludmilla Assing-Grimelli, III, 94.) — Luckan sid. 198: kanten trasig.

95. Denna odaterade lapp utan underskrift ha vi placerat här, emedan den inte passar på något annat ställe. Den kan ha följt med någon återsändning av böcker strax efter ankomsten till Kristianstad. De uppgivna frågoämnena höras inte vidare av, men av evangelieläsningen träffas spår längre fram.

96. Se anm. till 90. — Slutet fattas.

97. Den vän Fredrika här samt i 99 och 103 talar om skulle enligt Biogr. I, 164 ff. vara grevinnan Wrangel. Så är ingalunda fallet. Frånsett att denna dystra bild starkt svär mot de glimtar av Hedda Wrangel de övriga breven meddela (jfr anm. till 69), så omöjliggöres hypotesen fullkomligt av de faktiska antydningarna i 99 och 103. Se här ett par av motsägelserna: som härskarinna över ett antal stora egendomar ägde grevinnan Wrangel de ståndsmässiga tillfällen till »yttre nyttig verksamhet», vilket hon emellertid näppeligen åträdde, och hennes mor kunde dessutom inte stå henne i vägen, ty hon hade avlidit samma dag som dottern föddes.

Här skall inte uttalas ett bestämt påstående, men ganska sannolikt synes det oss, att vännen i fråga hette Kerstin Leijonhufvud (skälen till denna förmodan framgå av senare brev). Henne ville vi även gärna identifiera med det »ädla och aktningvärda fruntimmer», som med »en vänskap, närmande sig till verklig passion», mötte Fredrika under perioden 1826—28 (Efterl. skr. I, 102): »Hon var och hon är ännu [1831] en bland de få vänner, som Gud gifvit mig och till hvilken jag kan säga: Gå! — och hon går; — kom! och hon kommer; gör det! — och hon gör så.» Likaså torde det ha varit hon som fann tröst i Frances' »lilla Locke» (se 68). Av Fredrikas korrespondens med henne, som bör ha varit både omfångsrik och värdefull, finns ingenting kvar.

Parentesen kring stycket »Ni måste ej förundra Er» etc. kan vara tillsatt av en främmande hand. — Brevets andra avdelning är tydligen skriven efter nästföljande brev, och originalet, som ej nu finns till hands, är möjligen daterat »d. 18»; Fredrikas åttor äro stundom förvillande lika sexor.

104. Schubert: se 87 och anm.

105. Utkastet (sid. 213) är okänt. Man kommer att tänka på Angelikas änglaskisser (se anm. sid. 521).

106. Den älskvärde unge kavalleriofficern i *Presidentens döttrar* (sid. 178), som dör i främmande land och efterlämnar ett religionsfilosofiskt manuskript, hopfogat av Fredrikas och Böklins brev, är en öm minnesgård åt August, vilken som kornetten i *Familjen H**** hade spelat en muntrare och för honom mera lämplig roll. — Casper studerade vid den kungliga preussiska lantbruksakademien i Möglin.

108. Henrich Steffens, »Wie ich wieder Lutheraner wurde und was mir das Lutherthum ist» (Breslau 1831). — Vännen i Stockholm: se anm. till 97.

109. Enligt annons i Kristianstadstidningen Skånska Posten höllo »F. Annato & Percini» fredagen d. 14 dec. en vokal- och instrumentalkonserter. Biljetter à 32 sk. banko såldes hos skräddarmästaren Bergqvist på Frimurarelogen.

111. Prosten hette Jöran Jakob Thomæus. Han var inte populär i staden, och om hans stadigvarande osämja med rektor Böklin samt tra-

kasserier mot denne upplyses i Carl Enghoffs historiska festskrift »Kristianstad 1614—1914», sid. 432. — Fr. Baaders skrift: vi ha konstaterat, att Fredrika denna vår läste åtminstone tre opuscula av Böklins »favoritfilosof». Här som i 115 och 124 menas nog »Sätze aus der Bildungs- und Begründungslehre des Lebens» (Berlin 1820), en verkliga ganska hårdläst skrift.

112. Den här nämnda boken torde vara H. G. Tzschirner, »Der Fall des Heidenthums» (Leipzig 1829). — »Summan av det moraliska»: dessa funderingar kunde vara väckta av en uppsats »Ueber den Charakter und die Fortschritte des jetzigen Zeitalters» i första bandet av Ancillons bok. — Agardhs Organografi: första bandet av C. A. Agardhs akademiska »Lärobok i botanik» (Lund 1829—32). Fredrika, van vid romantisk naturfilosofi, fann väl sådana satsar som denna (sid. 17) otillfredsställande: »Vi anse Naturen vid utbildningen af sina former hafva haft till föremål, att af gifna elementer och med gifna krafter framställa den största mångfald af former.»

113. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 148. — »Hemresan» är titeln på den citerade tankebild.

114. Av Tzschirners bok (se anm. till 112) utkom aldrig mer än första delen, offentliggjord efter författarens död. — Adolf Törneros hade året förut i tidskriften Svea, fjortonde häftet, publicerat en ofullbordad avhandling »Om den Esthetiska contemplationens innehåll och gränсор». — Din Schlegel: se anm. till 75.

116. Om vår datering är riktig, så hör det söndagsbrev av Böklin, som är publicerat Biogr. II, 374, till 10 febr.

118. Den lilla skriften över Goethe: förmodligen »Goethe in seiner ethischen Eigenthümlichkeit» (Weimar 1832) av kansler Müller.

119. Schlegel: A. W. Schlegel (se anm. till 65).

120. Den uppstörda avgrunden (noten): ett uttryck som Baader kör med i sin ovannämnda skrift (se anm. till 111).

122. Vid dateringen hade väl Fredrika antingen Februari eller Fabian i tankarna, eller hon hade kanske fått fatt i ett kasserat pappersark från 11 febr., som händelsevis också var en måndag. — Landshövding i Kristianstad var greve Axel Gabriel de la Gardie, gift med Maria Gustafva Adlerbjelke.

123. Eva Wrede, f. Benzelstjerna, änka efter Fabians halvbror, generalmajor Fabian Ernst Wrede, som 12 jan. detta år hade avlidit i Kristianstad.

125. Wredeska boets affärer: se föreg. anm. — Baaders kärlekslyra: här syftas på »Vierzig Sätze aus einer religiösen Erotik» (München 1831). Denna betydligt lättsmältare skrift hade Böklin kanske sänt med omgående, när den andra återskickades. Sats 2: »Der Kaufmann schreibt jeden Empfang von seinem Handelsfreund sich zur Last oder ins *Debet*, so wie er alles, was er diesem gibt, ihm zur Last oder sich ins *Credit* schreibt. Auf gleiche Weise führt die Liebe ihr Handelsbuch» o. s. v. I *Presidentens döttrar* (sid. 37) utkastar Angelika på soarén hos excellensen G. ett ohöjlt citat ur denna skrift. — Påskdagen inföll 7 apr.

126. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 149. — Brinkman hade uppvaktat med sin tankebild »Minnets Nymf», vars slutord lyda: »Lifvet var skönt!» — En tänkare: Baader i sats 30 av i föreg. anm. nämnda skrift.

— Citatet sid. 231 ur A. W. Schlegels ovannämnda föreläsningar. Det förefaller mindre troligt, att Fredrika skulle gjort sig besvär att översätta tyska för Brinkman; tolkningen är förmodligen Esseldes. — Brevets slut refereras av Esselde: »En ursäkt följer för det fragmentariska och oordnade skick, hvori de föregående tankarne, nedskrifna under många störande afbrott, visa sig för vännen, hvars tålmod brefskrifverskan ej med ett längre dröjsmål velat pröfva, hvarför hon i trots af brådska och slarf afsänder sin skrifvelse.»

128. Fredrika tycks ha fått tillbaka den första Baaderska skriften (se anm. till 111) och i samtal eller brev erhållit en nyckel till den. — Ännu ett brev skrev Fredrika till Böklin före Karlskronaresan, daterat 3 apr. Detta har av någon anledning icke kommit oss tillhanda, och vi måste därför meddela det efter Biogr. I, 155 f.:

»I Stockholm vid denna tid skickar man sina vänner påskägg. Jag är från Stockholm, du är min vän, och jag skickar dig ett påskägg.

Min gode bror, min trogne lärare och vän! Tag med godhet, med ett öppet och fördomsfritt sinne vad som bjudes dig av ett så tacksamt och tillgivet hjärta . . . Under den tid, som du gjort så rik för mig genom invigandet i en lära full av kärlek, nåd och liv, i de stunder, då, under det jag lyssnade till dig, jord och himmel förhärligades för mig och hela min själ var ett saligt halleluja, då jag vid de tankar, du uppväckte hos mig, kände mig stärkt och befriad, viss om att framdeles leva i en förnyad och förädlad anda, och jag därvid kände, hur oändligen outsägligen mycket jag hade dig att tacka för — huru du för mig öppnat ingången till ett nytt liv —, då uppsteg ofta den önskan hos mig: 'O, om jag kunde ge honom någon glädje!'

Biogr. fortsätter refererande: »Hon vet, att Böklin har en 'brinnande håg att resa', att han särskilt livligt önskat få se Schweiz. Kunde hon bära till honom 'den sköna europeiska snölockan', så skulle han visst icke neka henne det; icke kan han väl då vägra henne att, med mindre omak, göra honom och sig själv ett så stort nöje. Huru rikt skulle ej han skörda i dessa länder, som hon sett 'liksom genom ett flor' — 'och vad du skördar', säger hon, 'det skördar även ditt fädernesland och dina vänner. Res, min gode bror — res snart, om du kan — i år — nu har Europa fred —, och du är så lagom gammal för att resa . . .'

Hon har en gång sagt, att hon skall taga en systers rättighet med honom. Hon har nu gjort så. När man känner sina själar förenade och håller av varandra, då är 'ingen gåva för liten, ingen för stor'; vad hjärta ger, tar hjärta emot — 'en blomma, en bok, ett påskägg, allt är detsamma, allt uttrycker samma tanke: Jag ville så gärna göra dig och med detsamma mig ett nöje. Jag ville så gärna, ja så gärna, att tårarna stå mig därvid i ögonen. Och' — här talar hon plötsligt ur en annan helt skämtsam ton — 'vill *du* ej även så gärna, så säger jag dig, att du är ingen god kristen, förstår ej Baader och varken förstår eller håller av din syster.'»

Böklins utrikesresa blev tyvärr aldrig av.

130. Jaktsällskapet invigde en skyttebana 30 apr. Fredrikas verser, en mycket ringa produkt, infördes i Skånska Posten 1 maj.

133. Här ha vi en tredje liten skrift av Baader, nämligen det akademiska talet »Ueber die Freiheit der Intelligenz» (München 1826).

134. Rückert: L. J. Rückert, »Christliche Philosophie oder Philosophie, Geschichte und Bibel nach ihren wahren Beziehungen zu einander. Nicht für Glaubende, sondern für wissenschaftliche Zweifler zur Belehrung» (Leipzig 1825). — Fredrika skulle i maj följt med grevinnan Wrangel till hennes egendom Sperlingsholm i Halland (se 125). — Verserna: »Mig törstar!» (*Presidentens döttrar*, sid. 105).

137. På Maltesholm residerade landshövdingen greve De la Gardie. — Åkesholm eller Ovesholm (bägge namnen brukades), en Wrangelsk egendom, belägen en mil från Kristianstad.

138. Baaders skrift: återigen den besvärliga första, »Sätze aus der Bildungs- und Begründungslehre des Lebens». N:o 4: felskrivning för 40.

139. Saint-Martin: det verk av denne franske mystiker (jämte Böhme Baaders förmämste mästare), som Fredrika hade fått, var »De l'esprit des choses» (1800), troligen i G. H. Schuberts tyska översättning (Leipzig 1811—12) med företal av Baader. — Stina Lewenhaupt (f. 1790), Hedda Wrangels kusin, var änka efter norske statsministern Mathias Leth Sommerhielm. — Baron Henning Wrangel, Heddas gemål, var beryktad för sin atletiska fågring och sitt hetlevrade temperament; han duellerade gärna och ej ringa summor av hans rikedomar gingo åt till att lösköpa honom från de åtal hans benägenhet att pryglä upp varje misshaglig person hotade att föranleda. Av allt att döma var han en försenad medeltidsridhare.

140. Bladet är så fullskrivet, att ingen plats lämnats till underskrift.

145. Grevinnan Wrangel hade dött 24 juli. — Doktor Bergman: kyrkoherden i Vinslöv och Nävlinge Carl Abraham B., eget nog medicine doktor.

146. Här är fråga om sången vid begravningen, som ägde rum fredagen 2 aug.

147. Verserna »Vid Fru Grevinnan Wrangels, född Lewenhaupt, Graf d. 2 Augusti 1833», införda i *Skånska Posten* 7 aug.

148. Böklin hade mycket att göra med Schmidtska boktryckeriet, varifrån *Skånska posten* utgick och som även idkade förlagsverksamhet. Det var uppsatt av hans vän hovrättsassessorn Carl Schmidt och regementsbokhållaren Ludvig Littorin, liksom han medlemmar av den lilla krets, som representerade Kristianstads frisinna intelligen, och själv utgav han där tillsammans med kapten C. G. Hjertman en serie översättningar under titeln »Historiskt bibliotek».

149. Se 65.

150. Ur ett av Böklins brev till Fredrika under Ovesholmstiden anföras *Biogr. I*, 175 några betydelsefulla rader: »Har du hört den gamla berättelsen om dessa [Abélard och Héloïse]? Hon blev en ängel genom honom och han en troskämpe genom henne. Hon gav hans ande de starka vingarna, och han gav henne det ljusa uppåt blickande ögat — dock icke han, den ärelystne, som sönderslets i stormen av sin tid, utan den evige anden, som hon anade i hans lära och i hans kärlek och rastlösa kamp — hon älskade hans genius, och över stjärnorna — — Farväl, Fredrika, och skiljer du ditt vårdande öga någon stund från din ädla korsdragerska och går i afton ut i skogen och låter tanken spela omkring i världen, så står kanske din bror vid skyttebanan och fantiserar i aftonmolnen.»

Fredrikas stundande hemresa hade väl påskyndat den kritiska punkt, som detta sällsynta vänskapsförhållande naturnödvändigt hade att passera.

Biografer och andra skribenter, som sysslat med Fredrika Bremer, ha i allmänhet förefallit oproportionerligt brydda av denna episod. I detaljerna av sitt förlopp är den okänd och kommer alltid att förbli det delvis, ty ingen fonograf har bevarat parternas muntliga uppgörelser; men i sin uppkomst och utgång erbjuder den ingen gåta. Här hade hänt »det allra vanligaste, som händer de vanligaste qvinnor, med de vanligaste män» (*Hertha*, sid. 264 f.), och då det var fråga om ett par elitmänskor, så kunde detta vanliga sluta ovanligt — och ovanligt lyckligt. I den klärobskyr, som ställvis höljer de närmast följande årens korrespondens (vilken — utan vår förskyllan — uppvisar några luckor), bör den kunnige och fine psykologen utan vidare suggestioner finna sig till rätta.

14 aug., strax före avresan från Skåne, skrev Fredrika (Biogr. I, 175) »en liten hastig, försonande biljett»:

»Ett lidande med kval eller ett lidande med segerfröjd, förtvivlans- eller förtröstansfullt' — dessa ord, i vilka du betecknar livet av den från Gud fallna och den i Gud levande mänskan, ha livligt uppgått för mina tankar i dag — de skola bliva mina följeslagare på resan, och vad de föda skall jag skriva till dig om . . . Min gode Böklin, min trogne, förträfflige vän — jag tackar och välsignar dig av hela mitt hjärta. Din bild tar jag ren med mig — och kanske skall min en gång stå klarare för dig än nu! Min vän, farväl — så länge!»

Fredrika tog med grevinnan Sommerhjälm vägen över Alingsås, där denna hade sitt föräldrahem. — Grevinnan Lewenhaupt: f. Alströmer, sedan 1832 änka efter general Charles Emil L. — Prosten Afzelius: Lars Peter A., gift med Tullia Brun. En av sönerna var den blivande poeten »Afze».

151. I *Grannarne* (I, 160) skriver Bruno från sitt slott Ramm: »Såsom förr hviftar askens löf i aftonvinden och slår sakta mot fönstret; såsom förr svingar falken öfver storängen. Dimman ligger hvit och skir öfver gröna marker och hvilande kreatur.» — St. Martin: i kapitlet »De la génération des âmes». — Rückert: se anm. till 134. — Sperlingsholm: Fredrika och grevinnan S. hade haft resällskap med baron Wrangel till detta hans präktiga gods. — Slutet fattas, men luckan utfylles delvis av Biogr. I, 185:

»Nu behöver jag tala med dig litet — om dig, min gode vän! Jag ville kunna se in i dig och få veta, hur det är, huru du tänker, huru du känner. Av Charlotte har jag hört, att du är lugn och mycket sysselsatt, och jag visste det ren förut, ty jag känner din kraftfulla karaktär. Jag är ledsen, det gör mig ont, att vi skildes som vi gjorde, och jag behöver en gång tala öppet med dig om vad som föranledde det; förr blir jag ej nöjd. Jag måste se dig fullt klart, och du måste icke blott ej mera se en nyck i din väns själ, vilken det i denna stund hade varit oförsvarligt att följa, men även lära känna en, som jag tror, ej ovärdig sida av den kvinnliga karaktären.

Min gode vän, huru jag tror på dig, huru jag håller av dig, kan du se av detta. Ja, jag känner det med glädje, att du i mig, att jag i dig har en vän för detta och tillkommande liv. Alla små moln, som uppkomma oss emellan, skola blåsas bort och vår himmel, Guds himmel, stråla klar.

Tusende tankar, som gå igenom mig, ville jag meddela dig, men jag tänker nu en längre tid lägga bort alla tankar, endast sy och sylta. Du skall tänka för mig, och jag skall skicka dig min bästa lingsonburk.»

152. Början tycks fattas, men datum står påtecknat. — St. Martin: Fredrika driver lite med de metafysiska spetsfundigheterna om tid och evighet (»cette production étant éternelle et sans tems, il auroit fallu à Dieu un tems pour changer de projet . . . Or, dans cette région qui est sans tems, il n'a pas le tems d'avoir deux idées opposées»).

153. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 151. — »Vissnande slätter» etc.: ur en hyllningsdikt till Fredrika, vilken Brinkman sedan satte som »Till-egnan» framför en avdelning av sina »Vitterhets-försök». Man känner just inte igen henne där förrän i de sista raderna:

Hvem nu vördar ej dig som en hög mildleende gästvän?
Blef ej ditt »Hvardagslif» snillets förtroliga hem?

154. De citerade raderna ur Wilhelm Meister tillhöra visserligen en replik av Jarno, men Fredrika hör med rätta Goethes röst i dem. — Goethes personer: det är i hög grad förvånande, att »die schöne Seele» räknas bland ledsamma fruntimmer. Det hade varit på modet bland recensenterna att jämföra *Den Ensamma* med »Bekentnisse einer schönen Seele», och i denna sannfärdiga historia om en stark och andligt strävande kvinnas självständighetskamp borde hon ha funnit åtskilligt för sig. — Schlegels historiske Vorlesungen: Friedrich Schlegel, »Ueber die neuere Geschichte», troligen den i Uppsala 1813 »mit Königlich Schwedischer Allergnädigster Freiheit» tryckta upplagan. (»Få i», fordom bruklig form för »få fatt i».) — Schelling: »Philosophie und Religion», en liten skrift från 1804.

156. Just den här skildrade promenaden har bevarats i det muntra kåseriet »Vid 40 år» (Efterl. skr. II, 12). Sina Stockholmssyner under dessa år har Fredrika annars nedlagt i *En dagbok*, vars hjältinna liksom hon bodde på Blasieholmen. — Den »hopskrivna» boken var *Presidentens döttrar*.

158. Några ord av Jean Paul: ur »Titan»; denna överrika och bedårande roman gjorde mycket djupa intryck på Fredrika och under rubriken »Guldkorn» upptecknade hon i ett häfte, som finns bevarat (Ehnamarksa saml.), för henne karakteristiska utdrag ur den. »Don Juans» musik spelas i en scen av »Titan», som efter poesins logik hör nära hit. — Det här antydda mänskoödet för tanken till det som beröres sid. 181 (»En annan med samma anlag som jag») och 188. (Den lidelsernas sfinx, som här uppträder, är en helt annan figur än livsgåtornas sfinx sid. 203. Grevinnan Wrangels soliga lättsinne spåra vi lika litet här som där.) Den ifrågasvarande personen kunde vara ur bilden till pendangerna Sara i *Hemmet* och Flora i *En dagbok*; även den mycket olikartade *Nina*, som tyckes född ur den sällsamma stämning detta brev röjer, har väl något med henne att göra. — Hazlewoodska skolan: se anm. till 51.

159. Om grevinnan Wachtmeister som högt värderad medlem av Brinkmans »seralj» denna vinter se E. Wrangel, »Brinkman och Tegnér», sid. 278.

160. En gammal akademikus: tydligen Brinkman.

161. Bertha: en sjuksköterska, vars konfessioner skulle ingå i *Presidentens döttrar* men som nu förvisades därifrån. — Adelaide: ser ut som ett fantiserat ungdomsporträtt av grevinnan Wrangel. — Ingressen till Snille: se 157.

163. Grevinnan Ehrensvärd f. Adlercreutz, gift med chefen för Skånska dragonregementet. — Den nya kvartalsskriften, »Läsning för folket», utgiven

av Sällskapet för nyttiga kunskapers spridande (direkt översättning från engelskan), började 1835. — Harriet Martineaus »Illustrations of political economy» utkommo 1832—34. — Brevets sista rad är ytterst rafsigt nerslängd.

164. S. et comp.: se anm. till 148. — En avbruten mening av Böklin står som motto till kapitlet »Snille». — Böklin hade 8 febr. skrivit (Biogr. I, 197): »Vore du icke min älskade Fredrika, så skulle jag icke dölja min glädje över dig både i detta och i ditt förra försök; nu måste jag lämna åt andra att hembära dig sitt lov och själv påtaga mig den broderlotten att kanske anses tråkig med mina många invändningar och betänkligheter.» — Monologerna: är väl felskrivning; Böklin hade tidigare rätt Fredrika att »inväva sina åsikter i *dialoger*».

166. Geijers »Program vid den allmänna jubelfesten 1830». Lovordet över Ansgarius har övergått på prästen Edvard Hervey i *Nina* (sid. 441). — Sven Peter Ågren (1787—1860) var lektor i »humaniora och språken» vid Karlberg. — Inneliggande samtal: måste vara salongskonversationerna i kapitlen »Galathea, Angelika» och »Snille». — I *Hemmet* (II, 24) säger poeten Henrik, i vilken Fredrika deponerat en del av sig själv, som inte fick rum i Petrea: »Det är afskyvärdt att behöfva så mycket sofva! Hvad kan man bli för dugligt utaf, om man är en sömnlurk? 'Les hommes puissants veillent et veulent!' säger Balzac med rätta.»

167. Prinsessans sällskap: troligen Vålgörande Fruntimmers-Sällskapet, där kronprinsessan var ordförande.

168. Grubbes samhällslära: »Bidrag till utredandet af samhällslärens grundbegrepp» (Uppsala 1826), som jämte Carl af Forsells »Statistik öfver Sverige» (Sthlm 1831), Agardhs »Organografi» (se anm. till 112), Montesquieu och Platon stod på presidentdottern Edlas förhånade boklista. — Din Schlegel: troligen samma föreläsningar, som Fredrika hade knogat med i Kristianstad (se anm. till 75). — Owen: den praktiskt experimenterande engelske kommunisten Robert Owen. — Ågren sysslade i årtionden med utarbetandet av en »allmän uppfostringslära», som skulle omfatta anlagslära, vetenskaps- eller kunskapslära, metod- eller lärosatslära samt skol- och statslära. Den såg aldrig dagen. — Adressen till konungen: 28 juni publicerade Aftonbladet den petition om representationsreform, undertecknad av tusentals medborgare ur alla klasser och i alla landsändar, som greve C. H. Anckarsvärd hade åtagit sig att framlämna till konungen personligen, vilket emellertid nekats honom. Den frisinnade Böklin bör ha varit med bland undertecknarna.

169. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 152.

170. Schlegel: i föreläsningarna »Ueber die neuere Geschichte» kallas adeln »dieses erste und wesentlichste Naturelement des wahren Staats». — En anteckning från samma års sommar (Ehnebrandska saml.):

»En af de största njutningar då den ej är en plåga af vårt utbildade msko och samhällslif är den elektriska snabbfattlighet med hvilken känslor och tankar meddela sig och begripas — hur en blick säger volumer hur ett leuende mördar eller lifvar, hur en tystnad förtrycker hur en dragning af munvinkeln ej mätbar för finast graderade tumstock, hänrycker eller förkrossar hur jäsparne smitta hur löjena afla hur orden få echo hur allt går i fuga m. m. m. hvar Mska är för sin like både sträng och stråke — verlden är ett speleverk — Gud låte Symfonien gå icke blott prestissimo

allt mer Allegro allegrissimo; *Gud låte alla dissonancer* slutligen upplösa sig [i] ett enda sammanstående harmoniskt ackord.»

171. Volneys ruiner: »Les ruines, ou Méditations sur les révolutions des empires.» Denna på sin tid utomordentligt spridda bok, som på 1780-talets lediga sätt energiskt och spirituellt gjorde tabula rasa med alla religiösa och sociala fördomar, utövar en ödesdiger makt på Sara i *Hemmet*. — Lindebergs sak: kapten Lindebergs beryktade lilla majestätsbrott, som just nu var före — dödsdomen avkunnades 19 juni —, måste på det varmaste intresserat Böklin, ty han hade tillhört och kanske stått i spetsen för en »förening av sanna fosterlandsvänner», som några månader tidigare sänt Lindeberg en subskriberad briljantring till tack för hans oppositionella skrift »Sverige 1809 och 1832».

Biogr. I, 241 meddelas ett fragment från 8 juni:

»Kunde jag blott älska så fullt, som detta underliga och dock så varma hjärta behöver, huru gott vore det ej för mig, huru lyckliga kunde vi ej båda bliva! Vi ha båda inom oss vad som kunde giva oss fyllnad och kraft till högre utveckling, jag vet, jag känner det. Varpå hänger det då, att denna vink av försynen ej fullt blivit följd? . . .»

172. Adress: »Herr Adjunkten Mellin». Se anm. till 65.

173. Jag skall börja läsa historien (sid. 286): Böklin hade varnat henne för »historiska filosofemer», sådana som Schlegels: »Bättre är den nakna krönikan» (Biogr. I, 203 f.). — Fabians avhandling, »Försök att härleda ljusets absorption från undulationsteorien», infördes i Vetenskapsakademiens handlingar för 1834. — Fabians porträtt har drag som igenfinnas hos greve Alarik i *Presidentens döttrar* och greve Ludvig i *Nina*, vilket dock ingalunda betyder, att man får identifiera honom med dessa ledsamma herrar. — Fru Peyron: torde vara överstlöjtnanten E. A. Pejrons unga fru, Adelaide Elisabeth Schön. Fröken von Böhnen var en nära sextiårig dam; hon avled i Kristianstad 1857.

174. Den refererade berättelsen är episoden »Den olycklige» i *Nina*, sid. 480—518. — Döbelns son hette till råga på allt Napoleon; han dog ogift 1847. — Grevinnan Ugglas f. v. Stedingk hörde till Brinkmans seralj. — Ett ädelt etc. fruntimmer: se 97 och anm. — Idyllen i Medevi hade Fredrika behandlat mindre känslofullt i sina självbiografiska anteckningar av 1831 (Efterl. skr. I, 96):

»År 1820 följde jag med min mor och tvenne systrar till en helsobrunn. Det var tredje terminen och vi voro der ensamme. En i närheten boende älskvärd och ridderlig gammal man gjorde jemte sin fru allt för att vårt vistande skulle blifva angenämt. De hade en son, en ung, glad, god och vacker löjtnant. Han började sucka för mig, jag att känna mig litet varm för honom. Det var en idyllisk stund då jag en gång i det gröna torkade och filade tjära af min ena sko, och han med halfva ord och med suckar — ja, men mera blef det ej heller af. Vi afreste slutligen, han följde oss till närmaste stad. Jag minnes ej utan en behaglig känsla denna första stilla, vänliga samklang af min själ med en annans. Vi skiljdes; han hade af mig en nejlika och en papillote, jag af honom några qvistar lavendel. En hel natt efter skiljsmessan gret jag och länge suckade jag, men ganska lugnt, i mitt hjerta hans namn.»

En antydan av Charlotte (Efterl. skr. I, 40) sätter oss i stånd att på ett hår när identifiera hjälten i denna snart hundraåriga flirt. Konterami-

ralen Arvid Virgin, den älskvärde gamle mannen, vid denna tid ägare av Medevi brunn, hade två unga söner, som bägge voro löjtnanter; men då den äldre, Christian Adolph, hörde till flottan och således sommartiden bör ha vistats på sjön, gissa vi på Arvid (f. 1798, sedermera chef för Hallands infanteribataljon). Med den prydliga och late »löjtnant Arvid» i *Familjen H**** hade han förmodligen ingen inre likhet. Snarare lever hans minne i Axel, som skriver till Anna (*Axel och Anna*, sid. 43): »Minns du, hur vi vid Medevi med rörelse läste om detta ägta par, som ännu efter 25 års sammanlefnad, ansåg sig så obeskrifligt sällt?» Den vidare skildringen av det äkta paret röjer, att de ungas Medevilektyr var ingen ringare bok än madame de Staëls »De l'influence des passions sur le bonheur des individus et des nations», och synnerligen kapitlet »De l'amour». Längre fram tycka vi oss spåra hos Fredrika minnen av ett föregående kapitel: »De l'amour de la gloire.»

Jean Pauls liknelse: i »Titan» (cykel 1). — Liane: ej med orätt fann kritiken Nina besläktad med denna blomlika figur. — Aftonbladet hade den 14 juni en mycket smickrande längre notis om *Presidentens döttrar*, men först 26 juli kom recensionen, som dock mest bestod av utdrag. — Salig Heimdall: tidningen hade slutat med 1832. Icke Rydqvist utan Palmblad anmälde romanen i Svenska Litteraturföreningens tidning, 13 aug., och han var mera sträng än god. — En familj Bahr: kanske major von Bahrs på Margretelund; frun var född Åkerhjelm.

175. »Lansmännina»: 1830 utkom en bok av Dorothea Dunkel med titeln »Marie; en liten gåfva i bref till mina unga Landsmänninnor». — Den ena (sid. 295): Hedda.

176. Ett Årstabesök av Böklin hade varit planerat. — Geijers stycke om verkligheten och sanningen: Fredrika skulle sedan ofta citera de berömda orden i »Minnen» om »den skarpaste verklighet, i all sin höghet, litenhet, ljufhet, bitterhet, med ett ord: i all sin *sanning*», men till motto för *Nina* användes de ej.

177. Vid betraktandet av mänskolivet etc.: denna passus återkommer med oväsentliga ändringar i *Nina*, sid. 179. — Cousin: Victor Cousins 1827 utgivna föreläsningar »Introduction à l'histoire de la philosophie». Cousin var en lidelsefull krigsälskare och imperialist, alldeles efter innevarande säsong mod. Här mötte Fredrika Hegelska idéer i elegant och tillspetsad fransk översättning.

178. Fabian blev 1834 adjutant hos Karl Johan. — Holbeins Totentanz: se sid. 54 f. — Franz Sternbalds Wanderungen: Tiecks av Wackendorfer inspirerade hyperromantiska konstnärsroman (1798).

179. Ser du så kättare jag ännu är: tjugofyra år senare stod Fredrika på samma punkt. *Lifvet i gamla världen* II, 309 berättar hur »den gamla mörka frågan» åter uppsteg hos henne en natt på Vesuvius: »En starkt troende var jag aldrig, och blir väl aldrig.» — Faust II hade kommit ut 1832, efter Goethes död. — Schi-king: »Sångernas bok», översatt till tyska av Friedrich Rückert (1833). — En kinesisk roman: »Iu-Kiao-Li, ou Les deux cousines» (Paris 1826).

180. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 152.

181. »Sorgen»: Fredrika begår samma översättningsfel som H. M. Melin och Viktor Rydberg; gestalten betecknar inte den svarta sorgen utan den gråa ångslan. »Sorgens» verser ha översatta infogats i *Nina*

(sid. 508 f.), likaså Fausts anförda rader. — Julia: skall vara Lydie. — En bok av Baader: »Sätze aus der Bildungs- und Begründungslehre des Lebens.» Här syftas på sats 29, där det dock inte talas om »Empfindung» utan om »Gefühl». — Doktor J. L. Lindström är bekant från Malla Silverstolpes memoarer; han var gift med hennes systerdotter Charlotte Wrangel. — Bergholtz: regementsläkare i Kristianstad. — Av koleran profiterade Fredrika på sitt vis — med dess hjälp tog hon på några rader avdaga ett antal besvärliga personer från *Presidentens döttrar*, som hon inte hade bruk för i *Nina* (sid. 77).

182. Agathes porträtt är till punkt och pricka Gabrielles i *Hemmet*; där saknas varken informatorns handskbrist (I, 83) eller rädslan för »entrepriser» (I, 204).

183. Diktens slöja (sid. 310): den bekanta raden ur »Zueignung», som ursprungligen hörde samman med fragmentet »Die Geheimnisse». — Ekman: den finländske målaren Robert Wilhelm Ekman (1808—73) hade från 1824 studerat i Stockholm och bosatte sig i hemlandet först 1845. — Palmblads recension: se anm. till 174. Han hade mycket ont av Edlas disparata böcker. — Aftontidningen: Dagligt Allehandas litterära bilaga, som redigerades av Nils Arfwidsson. Hans anmälan var hållen i en mycket galant ton. — Reuterborg: se anm. till 40. — Herder L.: namnet ändrades till Edvard Hervey.

184. Se 179 (sid. 299 f.).

185. Ågrenska läran: se 168.

Biogr. I, 240 meddelas några rader ur ett brev av 13 nov.:

»Jag har bedragit mig över mig själv, jag är ej den kvinna, som kan göra en man lycklig, jag bör ej gifta mig . . . Ack, naturen leker ibland med mänskan så mäktigt, så ljuvt; men från erfarenheter, som skakat hennes innersta själ, från rotfasta känslor och idéer, som blivit hennes, därför att man fixerat dem under långa år, rycker hon dock mänskan ej. De återkomma och taga henne med makt igen — väl om hon då under en illusorisk stund ej har fäst för alltid andras lycka vid sin.»

186. Humphry Davys sista dagar: den berömde kemistens mystiskt-poetiska »Consolations in travel, or the last days of a philosopher» utkom 1834 i svensk översättning från *tyskan* under titeln »En naturforskares sista dagar». — Studach var mycket lärd i nordisk liksom all annan filologi (han hade utgivit Sämunds Edda och svenska folkvisor i tysk översättning); runorna studerade han på sitt kabbalistiska manér. — Schlegels bok: nu tycks det vara fråga om »Philosophie des Lebens». Den hade detta år utkommit i svensk översättning av Jacob Ekelund med förord av Atterbom.

187. En ung engelsk läkare: Samuel Hanbury Smith (f. 1810). Han hade varit kamrat med Edward Lewin vid Hazlewood och kom 1834 till Sverge som läkare vid Barnängsskolan och engelska legationen. Senare avlade han svensk examen och hade ansenlig praktik i Stockholm, tills han 1847 flyttade till Amerika. — Dr Abraham Zacharias Pettersson var sedan 1830 kyrkoherde i Jakob och Johannes. — Slutet fattas.

Biogr. I, 204 citeras »ett brev-fragment, som tydligen härrör från jul-tiden 1834»:

»Nu vet jag den bok, som jämte dina brev skall bli min livstidsläsning. Jag har i dag fått *Thorilds skrifter*. Snille! Snille! Om du ej

alltid är en säker ledare, alltid är du dock en väckare, en upplyftare och förklarare! Thorild är (var) en *sökande*, säger Geijer. Min vän är en *bildande*, mellan er båda är godt att vandra fram.»

188. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 153.

189. Adressaten, rysk generalkonsul i Göteborg och förmodligen tysk till börd, var nära vän till familjen Bremer sedan åren 1809—10, då han bodde i Stockholm. Charlotte skriver till honom 1842: »Det vore att hafva ett oförlåtligt dåligt minne, om jag kunnat glömma en person som i så många tider och år varit så obeskrifligt god emot mig och mina Syskon. I tacksamt minne skall denna godhet af mig alltid bevaras, och jag påminner mig ännu så lifligt huru glada vi som barn blefvo hvar gång Herr General Consult besökte mina Föräldrar, och huru vi då hoppande och dansande ropat: Herr Lang Herr Lang kommer! — sprungo emot den goda Vännen, — och hade inom en kvartimme förtrott honom alla våra små bekymmer.»

190. Heddas födelsedag: det var den sista Fredrika var med om att fira, och den fäste sig därför så i hennes minne, att den många år senare dök upp i *Syskonlif* (I, 91). Hedvig i denna roman är Heddas fullkomliga avbild. — Några uttryck i mitt förra brev (sid. 326): det av 22—29 dec.; här åsyftas någonting i det felande slutet. — Den ifrågavarande boken är »Philosophie und Christenthum oder Wissen und Glauben» (1825) av Isaak Rust, en hegelianskt rationalistisk teolog. — Schlegels kritik: se anm. till 65. — Cousin: se 177 och anm.

191. Tidskrift för Hemmet 1867, sid. 153. — Ling hade nyss blivit invald i Svenska akademien. Jfr sid. 17 och 30. — Lings förklaring över Eddan: »Eddornas sinnebildslära» (1819).

192. Ser ut som bilaga till ett brev. Stilen röjer brådska. — Schelling: se anm. till 154. — Vad Fredrika tyckte (sid. 329) och vad Böklin inte fick veta röjes av en anteckning från 15 jan. 1835 (Ehnebrandska saml.):

»När jag kommer så in i Tänkandets labyrinth att jag ej ser mig god till att komma derur då jag ej vet hvarthän för Ideer och irrbloss, då tar mig en otålighet och en förtviflan och begäret tar mig att vända mig ifrån detta lif och till ett verkligare. Jag vill kyssa en Man, amma ett barn, sköta ett hushåll, göra lyckliga och ej tänka utom för dem och för att prisa Gud.»

193. Windischmann: filosofen Karl Joseph Hieronymus W. Av hans stort anlagda huvudverk, »Die Philosophie im Fortgang der Weltgeschichte», utkommo, endast de två första böckerna, »Die Grundlagen der Philosophie im Morgenland», behandlande Kina och Indien (Bonn 1827—34).

194. Å andra sidan (som Grubbe säger): Grubbes samhällslära var ett typiskt prov på den liberal-konservativa juste-milieu, som i denna tid med dess outvecklade partiliv lite varstans lämnade bidrag »zur Vermittlung der Extreme in den Meinungen».

195. Frances' dotter, som fick det ansvarsfulla namnet Harriet Martineau, föddes 11 mars.

196. Schlegel: se anm. till 75 och 186. — Slutet fattas.

197. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 154. — Den tyska fruns brevsamling: naturligtvis »Rahel. Ein Buch des Andenkens für ihre Freunde» (Berlin 1834). Med Brinkmans »blad över henne» måste menas den upp-

sats han skrev på Varnhagens begäran och som återfinnes i dennes »Denkwürdigkeiten und Vermischte Schriften» VIII (Leipzig 1859). Rahelboken tycks aldrig ha kommit i Fredrikas händer, ty man hör inte vidare talas om den. — Luckan sid. 335 refereras av Esselde: »En tacksägelse följer för hvarje vänligt och uppmuntrande ord, hvarje godt råd af vännen.»

Ett fragment av nästa brev meddelas sid. 155:

»Oaktadt er obestriddliga rätt att döma i vår lilla tvist, förblir jag dock tviflande om rättvisan af er dom denna gång. Men hvad gör det? Har något af mina bref skänkt er det minsta lilla nöje, så förlåter jag dem allesamman deras synder och är ofantligt belåten med mig sjelf.»

198. 3 maj invigdes i Kristianstad en ny skolbyggnad, »Hertig Carls skola», gemensam för lärdomsskolan och den nyinrättade lancasterskolan. Till denna högtidlighet hade rektorn författat ett inbjudningsprogram, som framhöll den offentliga undervisningens sociala bildningsvärde gentemot den enskildas. — Exc. W.: se 65. — Sergels modellkammare: se 7 och anm. samt *En dagbok*, sid. 185.

199. Böklin tyckte inte om den plan Fredrika här utkastar. Enligt Biogr. I, 241 begav han sig på väg till Stockholm för att tala med henne — men under resan ångrade han sig och kom inte längre än till Jönköping. — Ur ett odaterat brev av Fredrika, som tycks höra till denna tid, citerar Biogr. (I, 242):

»Jag känner ingen kärlek, jag har ej den känsla, som gör, att man vill leva blott för en och utan vilken jag ej skall giva bort min hand.»

200. Efterl. skr. I, 263. Publicerat efter koncept och naturligtvis genomgående omarbetat av justitierådet Quiding. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 155 f., har några avvikande smärre utdrag, men då inte håller dessa ha autenticitetsvärde, är det onödigt att uppta dem här.

202. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 156. Enligt Esselde hade Fredrika 6 juli skrivit några ord och bett att få låna Atterboms skrifter. Hon måtte ha anat eller vetat, att hon skulle råka författaren i Medevi.

203. Professor Ekenstam: Atterboms svåger Wilhelm af E., lektor i Linköping, titulärprofessor.

204. Efterl. skr. I, 163. Detta brev är det mest öppendagligt apokryfiska alstret av den Quidingska utgivarverksamheten. Det förefaller som en mosaik av bitar ur ett antal brev från 1835—37. Att grevinnan Sommerhielm i samma ögonblick hon hade installerat sin vän på Tomb skulle ha störtat tillbaka till Alingsås på ett par dagar (jfr sid. 347) är av alla möjliga skäl orimligt. *Nina* kom inte ut förrän 23 dec. och *Grannarne* var säkerligen inte påbörjad. Grevinnan W. = Wedel uppträder också alldeles för tidigt.

205. Atterboms filosofiska skrifter: »Studier till Philosophiens Historia och System» hade utkommit detta år. — Carolina: Böklin hade på sensommaren förlovat sig med Carolina Nilsson, guvernant hos expeditionssekreteraren Ljunggrens på Hammar. — Biogr. I, 296 meddelas några rader ur ett senare höstbrev av Fredrika:

»Denna kärlek till konsten och betraktelsen, denna underliga bildningsdrift, som tar i anspråk hela mänskan eller motad ligger inom henne som ett samvetskval, som ett tyst hjärtegnav, det var, och jag har ren sagt det, din verkliga rival, det var det, som hos mig alltid stod fientligt mot äktenskapet . . .»

206. Avskrift av prosten Magnus Wieselgren, ägaren till originalet. — Wieselgren var den förnämste medarbetaren i »Biographiskt lexicon», som 1835—57 utgavs av honom, Palmblad och Sondén. Han respekterade Fredrikas önskan men anförde, som ursäkt inför allmänheten, detta brev — i en not till Henning Wrangels synnerligen utförliga och kuriösa biografi.

207. Baron Wilhelm Wedel Jarlsberg, bror till statsmannen greve Herman W., bodde sedan 1824 på Ellinggaard. — Löjtnant Jean: Nils von Kochs bror, kompanjon med Edward Lewin i engelska garveriet vid Tegelviken. — Kerstin: K. Leijonhufvud (1793—1877), dotter till överste Sebastian L. och grevinnan Eva Charlotta Cronstedt. (Se anm till 97.) — Tommy: Thomas Grote von Koch var född 1833.

208. Rust (sid. 358): se anm. till 190. — Herders Ideen: här antedateras läsningen av detta verk (se 88). — Agathen (sid. 359) var utomlands med Quidings, som hade ett års ferie. — Familjeolyckan bestod i att Claes hade ruinerat sig på spekulationer i brännvin, vilket vållade inte bara hans närmaste utan även den trofaste hjälparen Fabian förlust; detta var skälet till att Fredrika i sitt testamente av 1862 insatte Fabian till arvinge av halva hennes ärvda förmögenhet.

209. Flamman i milan: se verserna »Morgonsol och aftonstjerna» sid. 80. — Fru Löwenhjelm: Geijers vän Betty L. Ingen skrivelse av Fredrika till henne finns bevarad.

210. Din borgarskola: Böklin var en framsynt nitälskare för folkupplysning. 18 nov. 1835 hade han i Skånska Posten offentliggjort »Förslag till en Borgarskola i Christianstad». Den var avsedd för lärgossar och handelsbetjänter, och undervisningen skulle omfatta sex timmar i veckan, varav två på söndagen. Söndagslektionerna i »Religion och Christelig sedelära» ville han själv åtaga sig, och han hoppades, att »en ordentlig lärare i moderna språken» skulle kunna anskaffas. Något arvode för lärarna skulle icke ifrågakomma. Stockholmsbladen uppmärksammade projektet, och Dagligt Allehanda kunde 27 jan. 1836 meddela, att det blivit »omfattadt med den värma, ämnets vigtt förtjente, och sedan har, endast inom handverks-societeteten, ett antal af omkring 90 elever blifvit tecknad och det är att förmoda, att handelskorpsen likaledes låter anteckna ett icke obetydligt antal. Emedlertid har en deputation af borgerskapet för förslagens aktningvärde upphofsman, Hr Böklin, tolkat samhällets erkänsla för hans äfven i detta afseende ådagalagda nit för uppfostringsväsendet.» — En svag regerings handlingssätt (sid. 361): På grund av sin frisinta självständighet och särskilt den Lindebergiska opinionsyttringen (se anm. till 171) ansågs Böklin av höga vederbörande för rabulist och hade fördenskull trots sina utmärkta meriter svårt att få pastorat. — Verserna efter Goethe: se anm. till 181. Det ohyggliga tryckfelet måste vara »förstöra» i st. f. »förtrösta». — Dagligt Allehandas recension av *Nina*, en verklig dunderskräll, bestod av tre långa artiklar, 20, 22 och 28 jan. Den omöjliga, med sällsamt osäker hand komponerade boken förtjänade sin räfst, ehuru kritikerns estetiska grundsatser icke ha stått sig. (Han fann romanen, ehuru virrig, dock mindre tosig än »Törnrosens bok».) På den bit, som tillsändes Böklin, stod bl. a. följande: »Det är sjuksäng, brödlöshet, dåliga laster, — med ett ord, det helt och hållet *prosaiska* af lifvets vedermodor hon skildrar, och det är den frivilliga afsägelsen af all njutning, all glädje i lifvet,

för att dväljas bland det crassa eländet och afhjelpa det, som hon synes vilja anvisa människan såsom dess högsta mål på jorden. Men en sådan åsigt är, utom allt annat, oestetisk, och då den utgör den dominerande tanken i hennes bok, måste följaktligen äfven denna blifva det.» Vidare talas om »denna gråtmilda sentimentalism, som, fast bättre, — emedan der är religion — likväl har ett slägttycke med den Kotzebue-Lafontaineska». — Brevets slut fattas. — »Europeiska bildningen» etc. (sid. 362): ur Böklins ovannämnda »Förslag».

211. Det monstruösa brevet från Brinkman (sid. 365) var väl bara en av de orsaker, som kommo Fredrika att ledsna vid denne älskvärde men antikverade estet. Onkel Urbanus i *Syskonlif* har troligen honom att tacka för en del egenskaper: »Han är en mångsidig, mycket omfattande man, har den lyckan — berättar han sjelf — att vara vän med nästan alla Sveriges utmärkta män och att tänka lika med dem allesamman, och att vara i korrespondens med dem alla. Han är en äldre herre, enkling, förmögen, en särdeles vän af fruntimren i Dalbergiska hemmet, isynnerhet af lilla Göthilda [Fredrika], hvars gryende anlag för musik och poesi han söker uppodla genom att låta henne beundra sina egna fullt utvecklade. Han är i öfrigt en varm vän af det höga och sköna, en mycket aktningvärd herre» (*Syskonlif* I, 119). Han »anser det höga och det sköna såsom porten, genom hvilken man närmast ingår till det religiösa lifvet» (I, 126). — »Min Engla-Clara Hedda»: här förrådes Heddas släktskap med en av personerna i romanen. — Medföljande lilla stycke: måste ha varit »Fågel-församlingen», till vilken ett manuskript finns i Fredrika-Bremer-Förbundets ägo. Den genomskinliga fabeln lyder så:

»Det var ett skrik och flaxande i hagen. Det var en oro, en förtör-nelse öfver lilla Trasten, som de sade börjat sjunga falskt. Fåglar från östan och västan samlades till dom öfver Trasten. Påfåglar och kalkoner kommo i mängd. Somliga sade att trasten mist rösten, andra att den för-tagit sig i att sjunga högt, andra att den sjöng för lågt, alla kommo de öfverens deri, att de ville lära Trasten sjunga. Trasten satt tyst i ett furu-träd och lyddes till det underliga skränet. 'Mitt barn! skrek faderligt Hackspiken, du är sjuk, och jag har att förebrå mig, att ej i tid ha var-nat dig för din fara; men medan det är tid ännu, vill jag frälsa dig från undergång. Du sjunger falskt, du låter illa trast! jag tycker ej om det. Jag vill att du skall sjunga rent, sannt, och bestämt, ej sjunga grundlösa melodier, men sanna och verkliga, och derföre skall du i sången om jorde-lifvet ej blanda in toner om nöd, om lidande och död, — ty allt sådant — — — låter illa. Du har kommit på afvägar Trast, och det gör mig sannerligen ondt, ty du hade goda anlag; men jag anser dock din förir-relse tillfällig, och vill rädda dig. Tag här denna decoct af Ek bark, rha-barber och myr-syra — den skall klara din strupe och återgifva dig din förlorade hälsa!' Så den faderliga Hackspiken. Något förvånad och för-skräckt, flög Trasten ur furan der han satt och till en Lind aflägsen från den välmenande Hackspiken. Ur ett Lagerträd talade nu en Häger till Trasten, och gaf honom vackra ord och vänliga förmaningar, och upp-muntrade den att bättre utveckla sig, ty nu förstod man ej rätt hvad han sjöng. Trasten förstod ej heller rätt hvad den förnäma fågeln talte, men satt ändå tyst och uppmärksam. Då började åtskilliga kalkoner titta opp åt molnen och ropa: Uj! uj! uj! uj! och en Uf hviskade allvarligt var-

nande i Trastens öra: 'Min vän lyssna till Allmänhetens röst!' Då förekom det Trasten som om han vid det han lyddes längre, skulle bli helt yr i hufvudet och ej få någon redig tanke mer; och när han såg några Pappegoyor närma sig med visa miner och en mängd inlärd ord i närbarne, lyfte han plötsligen vingen och flög långt, långt bort, från fågel-församlingen till dess han ej hörde stemmet derifrån mer. I djupa Skogens tystnad fann han sig väl och han andades lättare. I den skogen bodde en vis Condor, som hade sett mycket af världen, och med djerfva vingar öfverfarit månet haf, klufvit månet moln, och hälsat solen på närmare håll än de flesta af jordens fåglar. Till honom flög Trasten och sade: 'de säga att jag sjunger falskt. Det är väl möjligt. Lär mig du hur jag skall göra det bättre; de andra kunna ej.' Vis och lugn som Telemaques Mentor, hviskade Condoren ett par ord i Trastens öra; och befriad och glad och full af förtröstan flög denne åter till sitt hemlands strand. Enslig satt han der i Furans Gren och såg lifvets sorger fara som tunga skyar, såg lifvets sanning stråla som solen genom dessa, och glädje och smärta fyllde å nyo hans hjerta; han lyddes till Naturens sång, han aktade på den vises ord, och fjerran från de störande rådgifvarne, stilla försänkt i sig sjelf, höjde han å nyo sin röst och sjöng, för dem som ville höra honom, en ny visa ur hvardagslifvet.»

Uppsalarecensionen var Palmblads i Svenska Litteraturföreningens tidning 20 jan. Den var mera klandrande än välvillig. — Kumba: Fredrika hade skickat Böklin sitt lilla fornordiska drama *Trälinnan*, som utgavs först 1840. — Luckan i noten sid. 366 vållas av en tjock bläckplump. — Ennas: namnet ändrades sedan till Frid. — Jättekvinnan fick slutligen namnet Grimgerda.

212. Adress: »Lieutnanten Friherre Casper *Wrede*. *Carlskrona*. *Johannishus*. *Sverige*.» — Caspers utkorade hette Hedvig Améen och var dotter till en amiral. — Stackars olyckliga Claes: se anm. till 208.

213. Se sid. 346.

214. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 257. — S. (sid. 371) betyder väl Schleiermacher, Brinkmans studiekamrat. — Luckan sid. 372 utfylles sålunda av Esselde: »En karakteristik följer af grefvinnan. 'Fru Stina', såsom vännen kallar henne, beskrifves såsom begåfvad med sinne och öga för hvad lifvet har djupast, likaväl som för hvardagslifvets ytliga, oskyldiga lek. Vågen som dansar för vinden och glittrar i solskenet med tusende lekande ljus, men som i lugnets stund blir en klar och genomskinlig spegel med himlens stjernor i sitt sköt — 'se der', säger brefskrifverskan, 'en sann bild af den, som jag är lycklig att kalla min vän'.» — Strofen sid. 373 är den näst sista i Wergelands »Spaniolen» (1833). I de två sista verserna skall det heta »den» och »sin» i stället för »du» och »din» (se sid. 375).

215. Med sitt referat av Wergelands vidunderliga opus tillmötesgår Fredrika omedvetet Rydqvists i Heimdall 22 jan. 1831 uttalade önskan: »Hvad denna dikt egentligen innehåller och möjligen kunde åsyfta, skulle vara artigt att få veta af någon, som har mod att arbeta sig igenom 720 dryga oktaf-sidor, fulla af de mest mystiska och fantastiska filosofemer.» — Volneys ruiner: se anm. till 171. — En daglig komedi (sid. 379): den förevigades i *Strid och frid*, där förvaltaren heter Harald Bergman och hushållsmamsellen Susanna Björk.

216. Kumbas antecipation: »Men en dag — jag vet det, — kommer en större än du! . . . Skall han förbarma sig? Skall han låta ångrande själen finna en stilla strand?» (sista scenen av *Trälinnan*). — Rust och Tzschirner: se anm. till 190 och 112.

217. Jag har liknat den olycklige (sid. 386): se 174. — Läsebiblioteket (sid. 386): en serie moderna romaner i svensk översättning. som utgavos av Hierta 1833—43. — R. . g: Reuterborg.

218. Gregoire: skall vara Gringoire. — Herr A . . . n: Nils Arfwidsson i *Dagligt Allehanda*; se anm. till 210. Hur djupt och länge taggen satt kvar efter *Allehandakritiken* synes av *Hemmet*, där Henrik förkrossas av Stjernhöks recension (II, 28 f.). — Fo: Buddhas kinesiska namn. — En liten roman (sid. 391): *Strid och frid*, som kom ut 1840. — Frances var med man och barn hemma i England ett par tre månader.

219. Quidings och Agathe återkommo till Sverige först i augusti. På ångbåten mellan Stettin och Köpenhamn gjorde de bekantskap med en tysk poet, som var förtjust att träffa systrar till författarinnan Fredrika Bremer, vilken således redan var ryktbar på kontinenten. Poeten var Hoffmann von Fallersleben, upphovsmannen till »Deutschland, Deutschland über alles». Han har omtalat mötet i sina memoarer, »Mein Leben» II, 315.

220. Jag har en vän (sid. 396): se anm. till 97.

222. Din Moore: Thomas Moore, »Travels of an Irish gentleman in search of a religion» (1833) i tysk översättning, »Wanderungen eines irländischen Edelmannes zur Entdeckung einer Religion». Kritiska anteckningar om denna en tid utomordentligt uppmärksammade bok, som på ett roligt sätt sökte nedgöra protestantismen, finnas bevarade (Ehnenmarkska saml.).

223. Eckermanns »Gespräche mit Goethe» hade nyss utkommit och likaså »Goethes Briefwechsel mit einem Kinde». »Tagebuch» räknas som tredje bandet av denna bok, men ingenting på originalupplagans titelblad antyder detta. Det var nog hos bokhandlaren Hoppe Fredrika fick tag i dessa odödliga verk såväl som »den qvicke och bildöfverlastade sophisten Heine» (så kallades han i Uppsala), ty Hoppe var känd för sina livliga förbindelser med den tyska bokmarknaden. Willibald Alexis i sin »Herbstreise durch Skandinavien» (Berlin 1828) prisar honom för att han besökte Leipzigmässorna, »was von Schweden aus nicht geschieht». Sverige bättrade sig dock småningom, ty 1834 annonserade dåtidens Bonnier i Aftonbladet, att »Utländska Böckers införskrifning ombesörjes på det skyndsammaste och billigaste af Undertecknad, som till vinnande af detta ändamål förra året besökt Leipzigs stora Bokmarknad». — Grevinnan Wedel: f. Anker, gift med Herman Wedel Jarlsberg, som i sept. detta år utnämndes till Norges ståthållare. — De hemliga och storpolitiska orsakerna till stortingets upplösning 1836 anades inte av den tidens politiska publik: det lär ha tryckts på en knapp i Petersburg (se Yngvar Nielsen, »Lensgreve Johan Caspar Herman Wedel Jarlsberg» [Kristiania 1901—02], tredje bandet, kap. XXII).

224. Ansgarius: Fahlcrantz' epos, av vilket fyra sånger hade offentliggjorts 1835. — Herr S . . n: den som kritiserade Atterboms filosofi i Svenska Litteraturföreningens tidning tecknade sig J. V. S—n och var ingen annan än Johan Vilhelm Snellman i Hälsingfors. Fredrika gjorde Böklin orätt genom att misstänka honom för denna flinthårda och hegelianskt övermodiga uppsats. — Krigsrätt (sid. 406): felskrifning för »riksrätt». Odelstinget hade stämt statsministern Lövenskiöld inför riks-rätten, emedan

han hade underlåtit att protestera mot stortingets upplösning (vilket berodde på hans vetskap om de diplomatiska drivfjädrarna), och han dömdes att böta 1,000 speciedaler till statskassan. — Bergmans skolprocess: förmodligen en skånsk lokalaffär; den Wrangelska egendomen Ovesholm nära Kristianstad hade övergått till Hamiltonska släkten.

225. Musikbiten: musik till poemet »Vattenliljan» i *Grannarne* (II, 214). Den publicerades ej.

228. Finn Magnusen: »Eddalæren og dens Oprindelse» hade utkommit 1824—26. — Goethe: se 232.

231. Ett stycke av ett brev till Malla Silfverstolpe i »Per Ulrik Kernells anteckningar under en resa i det sydliga Europa» står citerat i *Grannarne* (II, 235).

232. Elsa: denna ma chère mères värdiga tjänarinna med sin »kraftfulla trohet», som på en av bokens sista sidor visas i en liten förtjusande scen, hade tidigare (II, 140 f.) rönt äran att associeras med Helenas Panthalis i Faust II (»Nicht nur Verdienst, auch Treue wahr't uns die Person»). — Goethes samtal: Johannes Falk, »Goethe aus näherm persönlichen Umgang dargestellt». Samtalen där ha ringa anseende för äkthet.

234. Vattenliljan: denna Serenas symbol, som här avhandlas för sista gången, skulle kunna ha ett mycket avlägset ursprung. Hade Fredrika, som vi förmodade, läst Saint-Martin i Schuberts översättning (se anm. till 139), så hade hon i Baaders företal sett den skenbart rapsodiska boken sinnrikt liknad vid en stilla djup sjö om våren, »auf dessen Spiegel die Gedanken, wie schöne Wasserblumen, zwar nur lose zu schwimmen scheinen, deren aber doch jede von dem Grunde des See's sich erhebend tief in demselben wurzelt». Tidigare hade hon sett sig själv som »en rotlös planta på strömmen» (se sid. 184).

235. Bettina och Moore: se anm. till 223 och 222. — En herr F.: den danske översättaren Julin Fabricius.

237. Vinjetten: här måste menas andra bandets titelplansch, Bettinas storslagna skiss till en Goethestaty, där hon själv står som en späd fjärilsvingad genius mellan den tronande gudens knän och griper i hans lyra.

238. »Aurora»: för första gången uppdyker namnet på den idealtyp av »den nya kvinnan», som skulle föresväva Fredrika till hennes sista stund men som det inte var henne beskärt att gestalta för världen. — Ma chère mère: den förnämsta urbilden var enligt Lewenhauptska traditionen grevinnan Carolina Posse f. Stedt (1751—1835), som en tid hade bott i Alingsås, grevinnan Sommerhielms hemstad (Biogr. I, 276, noten).

239. Steffens: se anm. till 108. — Strauss: »Das Leben Jesu» hade utkommit 1835.

240. Den lilla septiman: Bettina broderar genialt ut »die kleine Sept» och dess funktion till en hel musikalisk försoningslära. — Kammarherre Lövenskiöld: son till statsministern; han gifte sig på hösten detta år med en av fröknarna Wedel på Ellingaard.

241. Frances von Koch hade 23 dec. 1836 förlorat sin lilla Harriet, Fredrikas guddotter. Det omtalade brevet finns inte kvar. — »Hvor herligt er mit födeland»: början av Simon Olaus Wolffs »Norsk nationalsang». — »Sønner af Norge»: är av Henrik Anker Bjerregaard och kallas »Den kronede norske nationalsang». — Littorin: se anm. till 148.

242. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 263.

243. Några aftnar i februari hade Malla Silfverstolpes krets med hjärtligt nöje läst *Grannarne*, och när lektyren var slutad, voterades en tack-samhetskrivelse till författarinnan. Magister Böttiger, som hade inspirerats till en varm hyllningsdikt, avsånde denna jämte ett särskilt brev. — »Morkullor»: måste syfta på något i Böttigers brev. När fröken Hellevi Husgafvel i *Grannarne* humoristiskt berättar sin ungdomshistoria, tagen direkt från Årsta, liknar hon familjedöttrarna på deras vandringar i rad efter varandra, anförda av fadern, vid »ett strek morkullor» (II, 156). — Augusts grav: i Böttigers »Sjelfbiografiska anteckningar och bref» skildras stämmingsfullt hur han en augustiafton i Berlin 1835 händelsevis råkade på August Bremers gravvård, »ett skönt jernkors», och bröt en blomma på kullen för Fredrikas räkning. Under samma resa hade han i Rom gjort bekantskap med Agathe och Quidings.

Böttigers dikt stod införd i Aftonbladet 1 mars, tillsammans med en recension av romanen, och inbragte honom en skrivelse (dat. 10 maj) av Brinkman, ur vilken följande bör meddelas (Böttigers brevsamling, K. B.):

»Jag får uppriktigt och hjerteligen tacka Herr Magisterns vänliga Sångmö för dess vackra vers till *Grannarnas* älskvärda författarinna — eller som jag kallat henne, allt sedan jag 'i familjen H*' gjorde hennes bekantskap: *Hjertats husrådinna*'. Det har särdeles fägnat mig, att dessa sköna vers genast infördes i *Aftonbladet*, emedan de derigenom fortare blefvo allmänt *kända*, och verkligen *älskade* af alla, som äga sinne för Fredrika Bremers utmärkta snille och *hjertats ingifvelser*. Dessa äro Gudskelof! dock talrikare, än man kunnat hoppas af vår *kalla*, åt den '*frisinniga*' tidningsläsningen nästan uteslutande sig hängifvande tid. Få äro visserligen *de*, som med *innerlighet* uppfatta denna *själens rena Poesi*, som utgör sjelfva kärnan af alla Fredrikas dikter; men jag är redan nöjd med dem, som intagas af hennes sköna naturbilder och *förädlade Hvardagslif*. Detta sednare tillhör henne *egendomligt*; och jag har, i anledning af Nina, besvurit henne, att ej *utvidga* dess gränser, och att åt helt andra *författare*, men åt ingen *författarinna*, öfverlemna alla *knall-effekter* af den nyare *franska romantiken*, samt dess naturvidriga *hjeltnar*, och ännu mera motbjudande *hjeltninnor*. Jag har äfven i detta afseende varit förtjust af *Grannarne*, och lyckönskat min ädla väninna till sin *hemkomst*. Visserligen skulle *jag*, vid en ny upplaga af hennes Arbeten gerna öfverflytta den af *Natur* och *Konst* missbildade *Bruno* till '*Nina*', och der låta honom gifta sig med *Fröken Edla*; ty det gör mig ondt, att så bestämdt *veta*, huru *olycklig* den stackars *Serena* nu redan är, få månader efter sitt oförnuftiga giftermål med den oomvändbara *slafhandlaren*. Men *Franciska* gjuter en sådan Gloria öfver det hela, att man gerna vänder sina blickar ifrån Rams *mörka* torn, och dess ännu mörkare *orgelspelare*. — Dock min afsigt var ej att skriva någon recension, isynnerhet som den i Allahanda verkligen ej är *orättvis*. —

Till ledsamheterna af föreningen emellan Sverge och Norge räknar jag i synnerhet Fredrikas ditflyttning, som annars aldrig ägt rum, och som nu så länge beröfvat mig njutningen af hennes dagliga umgänge på ett lefvande — Rosenvik. — Mätte våra *Cains-bröders* hättskhet emot Sverge snart blifva så afgörande, att Fredrika genom ett eget Stortingets beslut biltog dömmes, och således nödgas återvända till sina hemgudar.»

244. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 262. Brevet börjar med »en hjertlig lyckönskan till vännen att hafva öfvervunnit en långvarig och svår sjukdom». — Herzenhjemska synder: här syftas på en otroligt hemsk äktenskapshistoria, som då nyligen hade kommit till allmänhetens kännedom. En överste Hertenhjelm var stämd inför rätta som sin hustrus mördare: han hade i 33 år hållit henne, som led av en stilla sinnessjukdom, inspärrad under den fullständigaste vanvård; de detaljer, som berättades här om, överträffas av ingen skräckroman. H. dog innan domen hann avkunnas. — Hälsningen till Tegnér översände Brinkman 13 juni; hans citat, som troligen är äktare än Esseldes, återfinnes i Wrangels »Brinkman och Tegnér», sid. 304.

245. Efterl. skr. I, 166.

246. Skolans invigning (sid. 440): se 198 och anm. Atterbom hade formulerat protestantismens uppgift som »kristendom i gestalt av filosofi».

247. Se anm. till 241.

248. Adressaten, prostfrun i Österhaninge, var Per Erik Bergfalcks styvmor; hon hade inga egna barn. — Din Hedda: kanske mamsell Kilblad (se 45). — Carolina: se 38 och anm.

249. Jacobi: en ung dansk läkare, som under 1834 års koleraepidemi hade fått anställning vid egendomarna Ljungby och Årup. Han blev svensk medborgare och stannade i Skåne. — Om Förenta staterna: sannolikt läste Fredrika Tocquevilles epokgörande arbete »De la démocratie en Amérique», vars två första band hade utkommit 1835, och »Du système pénitentiaire aux États-Unis» (1832) av Tocqueville och Beaumont. — I Hjertmans och Böklins »Historiska bibliotek» ingick »Nordamerikas förenade fristaters historia» av F. Philippi.

250. Kirurgen Ekström: Carl Johan E., 1836 adlad till Ekströmer, vilket Fredrika inte fäste sig vid. Han var sedan 1821 livmedikus och hade just nu blivit utnämnd till generaldirektör.

251. H. C. Andersen skildrar livligt och utförligt i »Mit Livs Eventyr» hur han gjorde bekantskap med Fredrika Bremer på ångbåten, där hon kom ombord i Vänersborg. De stötte ihop kl. 3 på morgonen — de enda passagerare som brydde sig om att se solen gå upp; Andersen presenterade sig för den beundrade, och hon måste tillstå, att hon visserligen kände hans namn men ingen av hans skrifter. Då fick hon låna »Improvvisatoren», och sedan hon tillbragt förmiddagen med den, kom hon tillbaka och förklarade hjärtligt, att nu kände hon Andersen. Det var inledningen till en livstidsvänskap. Rekommendationsbrevet till Geijer blev aldrig framlämnat utan följde med hem till Köpenhamn.

Medan Fredrika sällskapade med Andersen på Amiral Platen, skrev Agathe med sin drivna och spensliga piktur ett brev till Fabian, av vilket vi meddela några bitar, emedan de ge en glimt av familjen Bremers sommarliv och synnerligen av Agathes manér (orig. tillhör fru Agathe von Koch f. Wrede). Fabian hade i egenskap av kammarherre följt kronprinsen till Ems.

»Vet du hvem som kommer hit i öfvermorgon [29 juni]? Du har gissat rätt om du säger Fredrika. Ja hon kunde inte längre fördraga att veta Hedda sjuk, och sjelf vara långt borta. Det ska bli bra innerligen skönt att få henne tillbaka. Grefvinnan Sommerhjelm följer henne till Wenersborg, derifrån kommer hon med bekanta Canalvägen hit. Bli vår lilla Hedda bättre och raskare, så att vi kunna vara glade tillsammans, så

kommer Grefv: S: och helsar på oss i Augusti, men om hon får Fredrika igen — det blir en annan sak.

En ann, kan vara så god som en ann, du har sommar i Embs, och vi — vi bestå oss här 29 à 30 graders värme, excusez du peu! Men hvad skall man göra med all denna rikedom här i staden, det är frågan. Vår lilla patient får ej åka, och gå, orkar hon så litet, vi ha rafistulerat efter hvar grön fläck här i grannskapet, men ingenting bra funnit. Clara Kyrkogård blir så ängslig i längden, skolgossar som springa och spela Krona och Klave på vårdslösa Grafvar, alla Kyrkherrns kläder som piskas, m: m: Directeur af Uhr har låtit tillbjuda oss sin trädgård, men det är ett litet kyffe mellan höga murar, När Hedda orkar det gå vi längs med Quaierne till Frances, men ibland orkar hon ingenting. Emellanåt fara Mamma och jag ut till Djurgården, och då känner man rätt lifligt att Gud har gjort Naturen, och Meniskorne Städerna. Det är så rörande vackert det unga gröna i sina tusende skiftningar, och luften så härlig, så full af blommornas andedrägt, jag andas in den så djupt jag kan, och sätter Näsduken för mun och näsa, bara vi komma in till staden, för att byta om så litet som möjligt, ty där Gunås! andas bara rännstenarne.

Frances har varit mycket rask, utom nu på ett par dagar, och Tommy har en liten fjorton dagars gammal rival. En liten präktig gosse, som alla dagar liknar någon ny person, sin far, Tommy, Harriet m: m: Jag har ännu knappt kunnat få reda på huru han liknar sig sjelf. Man har all anledning att tro, att han snart ska lemna anonymiteten, under namn af Fabian Wilhelm. Tommys önskan är likväl att han skall kallas Agathe Bremer. Du ser att vår vänskap fortfar.»

252. Luckan sid. 453: här äro några rader på begäran uteslutna; den som känner de första kapitlen i Yngvar Nielsens ovan anförda arbete (anm. till 223) förlorar just ingenting av det faktiska innehållet. — Flera nya bekantskaper: utom Andersen Malla Silfverstolpe och Böttiger, som bägge hade avlagt visit hos Fredrika.

254. Roux: fransk professor i kirurgi. — Vår friherrinna: lär vara friherrinnan Manderström f. Bennet (1773—1859), änka efter den Manderström, som spelade så betydande roll bland Malla Montgomerys beundrare, och mor till Claes Bremers kamrat, den blivande utrikesstatsministern. — Statsrådet Voigt: norska statsrådet Johan Herman Vogt.

256. Vi komma nu mycket nära ihop (sid. 459): Bremers och von Kochs flyttade denna höst till Norrlandsgatan 5. — Jag har lidit av samma fel: sommaren 1834 hade Fredrika i en anteckningsbok nedskrivit följande stycke självbiografi (Ehnebrandska saml.):

»Jag hade i min ungdom ej det ringaste af hvad man kallar takt. Ja jag var förunderligt illa lottad i den vägen och förfelade alltid gränsen af det passande och behagliga. Jag hade lif, mycket mod, jag var ej utan gåfvor, — nå väl, — ända till tjugusex års ålder var jag verkligen behaglig för ingen. Jag hade haft några älskare men som sågo mig blott kort tid och på lyckliga stunder, men jag hade ingen *vän*, ingen som fann sig väl med mig. Jag störde jag stötte så lätt, jag var otreflig, och den slags kraft och hurtighet jag kände innom mig narrade mig blott att göra dumheter. Jag försökte flera slags olika sätt att vara, men måste dock snart tillstå för mig att jag lyckades i intet. Jag kände det med plåga — jag tyckte mig så ensam. Det dop af smärta som jag genomgick födde

verkeligen innom mig ett nytt och sjelfständigt lif, det födde sann godhet — begär att i lifvet söka det ena nödvändiga. Men en skenbart obetydlig tillfällighet bidrog ganska vesentligt till att gifva mitt lif mera ordning och harmoni. Jag läste en dag i en bok af en St. Prosper dessa ord:

Sous peine etc.

Detta slog mig som en blix. Jag kände nu klart igen hvad som mig felades, och hvari orsaken låg att jag hittills så litet behagat andra att jag haft så mycken otrefnad innom mig sjelf. Det felades mig mått och måtta. Jag började nu fundera öfver hvaruti väl detta så nödvändiga mått egentligen låg. Det var icke så lätt att finna, men min uppmärksamhet en gång väckt härpå väckte allt mera min känsla. Jag lät mig icke gå så handlöst som förr, jag aktade mera uppå andra och rättade mig efter dem, jag vann något mera tycke men förlorade min sjelfständighet.

Vid denna tid började jag rita efter Bosse för en gammal Gubbe vid namn Fahlkranz. Han var ett för kuriöst original, fattig, smutsig fläckig (till kläderna) och så utförlig i allt att han ej kom ut med något, men funderade på en mängd saker och sökte göra sig en viss filosofisk reda för allt, hans utförs-sätt var sådant att man ofta kunde tro honom vara förryckt. Efter att ha för honom gjort några teckningar efter teckningar började jag efter Gips. En Muse ett vackert hufvud i naturlig storlek var mitt original. Under min mästars fränvaro gjorde jag med rask hand tre teckningar deraf, två profiler, en en face, och var förträffligt nöjd med mitt arbete. F...s kom och förkastade alltsammans såsom uselt fuskverk, visade betydelselösa conturer, döda former, *dubbiösa* drag som ingenting sade, brist på sanning på mening och min, m. m. Med ett ord han förkastade allt alltsammans. Jag var förundrad, jag var förtretad jag var gråtfärdig, jag blef modlös. Jag [var] viss om att aldrig kunna göra bättre, jag sade det åt F...s med ganska dåligt lynne. Han svarade icke stort härpå, bad mig försöka, och lemnade mig utan att lemna mig någon efterrättelse annat än det för mig så uppbyggeliga klandret. Jag var vid denna tid mycket olycklig innom mitt hem, — jag var utan glädje utan lust till något, jag satt mig å nyo ned till arbetet — men gråtande, — tårar och svartkrisstreck föllo om hvarann på papperet. Med en stor ansträngning öfvervann jag min nedslagenhet och började rita med en uppmärksamhet, en flit en möda som jag aldrig känt förut. Till min nästa lection hade jag åter ett hufvud färdigt, — en fullkomlig en face. men jag viste ej om det dugde bättre än de andra; jag hade förlorat tron på mig sjelf och hoppet

Med nedslagenhet afbadade jag min lärares yttrande. Föreställ dig om möjligt min förvåning och min glädje då han vid första ögonkastet med ovanlig liflighet utropade: Se detta är något helt annat! Detta är förträffligt! *Se nu är hon der!*

Tårar af ny förhoppning och glädje stodo mig i ögonen.

Jag Calquerade hufvudet på Velin, och nu blef det fråga om att skugga. Jag grep mig an med iver i min mästars fränvaro, och gjorde vid näsa ögon och mun några starka och djerfva skuggor, jag ville ha effekt. Min mästare återkom och blef consternerad åt effekten, ropade en lång rad af: Uj! uj! uj! och sade att allt var bortskämt.

Nu blef det ett kluddande och suddande med Franskt bröd och Gummi elastika till dess de präktiga skuggorne blefvo alldeles afmattade. Sedan

tog F. . s sjelf Stompen och visade mig huru man måste massa skuggorne, afpassa beräkna dem efter hvarandra så att hufvudet kom fram i helhet och hållning.

Jag började begripa ett för mig helt nytt sätt att uppfatta ett föremål och att återgifva det. Jag arbetade härefter flitigt och troget, och sökte framställa det mig gifna i dess sanning och renhet. Det låg en slags sjelf-försakelse i detta arbete.

Hufvudet kom allt mer och allt mer lefvande fram, det fick sin ljusa grund, sin slag-skugga och F. . s var mycket glad och försäkrade att M^{le} Röhl ej kunde göra bättre.

Men hvad jag vann på detta arbete af två månader var något af mera vigt än en liten kunskap i teckning. Jag har svårt att rätt beskrifva och gifva namn åt detta. Jag tillämpade mina ritningserfarenheter på en högre sfer.»

Den här citerade Saint-Prosper, en numera totalt bortglömd författare (1790—1841), gjorde på sin tid mycken lycka med moralistiskt-kåserande böcker av den art, som i franska litteraturen har klassisk hävd. Man kan gissa på att Fredrika fick tag i »Aventures d'un promeneur ou les Drames de la vie» (1827). Jfr för övrigt sid. 196 (»Teckning och målning» etc.).

257. K. S.: kunglig sekter.

258. Professor Liljegren: riksantikvarien och -arkivarien J. G. Liljegren.

259. Se anm. till 252.

260. Efterl. skr. I, 168.

261. Efterl. skr. I, 170.

266. Frances' mor hade avlidit 20 nov.

267. På denna brevlapp står tecknat av främmande hand (vi anta Esseldes): »säkerligen 37». 1 dec. detta år hade Böklin (enl. Biogr. I, 287) hållit sin »första ordentliga årsexamen» i borgarskolan, ett stort evenemang för honom. Men årtalet 1835 har också mycket för sig; här skulle då föreligga ett glädjeutbrott vid första underrättelsen (genom brev eller tidningar) om Böklins plan. I vilket fall som helst ha väl dessa rader inte avsånts för sig utan lagts in i något brev.

268. Efterl. skr. I, 171. — Salig ärkebiskopen: Carl von Rosenstein. — Ett poem över Luther: »Luthers prestvigning» av C. E. Wenström.

269. Harriet Martineaus »Society in America» kom ut 1837. — En liberal man (sid. 477): sannolikt Nils von Koch. — Det skulle inte dröja många år innan Fredrika hade korrigerat sin uppfattning om de vägar, på vilka »den sedliga andan» gör sig gällande i samhället. Redan i förra delen av 40-talet var hon avgjort vad vi nu kalla »suffragist», men i en långt djupare och framtidsrikare mening än Harriet Martineau. — Ärkebiskopen: se 11 och anm. — Wallin uppträder i *Nina* (sid. 282) som författare till »en bok öfver qvinnans bestämelse», vars huvudsatser i korthet refereras. Men i Fredrikas författarskissbok (Ehnebrandska saml.) står ett tillägg, som utelämnats ur romanen:

»Han hör till dessa goda Herrar som för att med godt samvete kunna neka qvinnan allt slags regemente på jorden, försätta hennes varelse i himmelen och gifva henne namn af Engel och rang af — hushållerska. Och då nu Engeln oakadt sin höga rang begär att tänka lefva och verka enligt sin kraft på jorden blir hon ömsom förvisad åfvan molnen eller i

skafferiet. allt hvad hon söker deremellan är kapriser, öfverdåd och olycka för staten.»

Brevets slut fattas.

270. Paine: revolutionären Thomas Paines deistiska bok »The age of reason» (1793). Fredrikas starkt ogillande anmärkningar finnas bevarade (Ehnebrandska saml.). Likaså svaren på Frances' frågor, som angå punkter i Lukas' Evangelium, t. ex. »Chap. 4. What do you make of the Devil's tempting Jesus? real or allegorical? & if the latter Please to apply it.» Frågor och svar stå jämsides i kolumner på ett brevpappersark och ge i piktur såväl som formulering stoff till nationalitetsstudier. — Soame Jenyns: denne förgätne auktor (1704—87) var en rik gentleman och M. P., som förskönade sitt liv med intellektuella sysselsättningar, skrev lättfotade poem och bedrev på gamla dagar diletantisk teologi i ortodox anda. Den här ifrågavarande boken heter »View of the internal evidence of the christian religion» (1776).

271. 23 dec. var första årsdagen av Harriets bortgång. — Efter »Gud välsigne dig min söta Frances!» står överstruket: »som jag nu gör det», vilket Fredrika vid närmare besinnande fann för pretentiöst.

272. Luckorna sid. 482 och 483: bladets övre kant har råkat bli bortklippt. — Agathens sorg: precis så sörjer Gabrielle i *Hemmet* (II, 87) bror Henrik.

273. Marmier: fransmannen Xavier Marmier studerade vid denna tid Sverige och strävade sedermera i en lång rad böcker, skildringar och översättningar, att göra Skandinavien bekant för sina landsmän. — Egna felsteg (sid. 484): det omöjliga Norrland i *Nina*. Realisten Fredrika Bremer var oförmögen att skildra vad hon inte hade sett. Ännu visste hon inte, att hon kunde se. Längre fram, när hennes inres rika värld hade ordnat sig, öppnades hennes ögon fullt för yttre syner, och på sina vida vandringar samlade hon landskap, vilkas utsökthet var förspild på hennes i detta hänseende otränade samtid. — Luckorna sid. 485: ett par ord bortrivna med sigillet.

274. På biljettens baksida står överstruken en kasserad början till föregående brev: »Har Ni någonsin bästa Hr Andersen haft en stor sorg». — Hanbury Smith: se anm. till 187.

275. Gum-boil: »a little abscess on the gum». — Mrs Görvell: kanske arkitekten Karl Gjörwells änka, f. Bromell. — Lord Maltravers: Bulwers nyaste roman, »Ernest Maltravers», dedicerad till »the great German people». — Litteraturbladet: är vår datering riktig, så talas här om första numret av Geijers tidning, vilket publicerades 5 febr. 1838. »Blå boken» hade utkommit året förut.

276. Paley: den engelske teologen William P. (1743—1805), författare till »View of the evidences of Christianity» och »Natural Theology, or evidences of the existence and attributes of the deity collected from the appearances of Nature». — Det Foyska exemplaret: tillhörde någon i den året förut avlidne engelske konsuln George Foys familj; hans dotter Mathilda (1813—69) var senare mycket bekant för sin filantropiska verksamhet.

278. Nordisk tidskrift 1911, sid. 86 (publicerat av Hedvig Atterbom-Svenson).

279. Fröken Wolf: här menas nog Henriette Wulff, dotter till amiral Wulff i Köpenhamn. Med denna Andersens trofasta vän gjorde Fredrika väl långt senare personlig bekantskap.

280. Rusts bok: se anm. till 190. — Alette: en figur i *Strid och frid*. — Figuren sid. 491: det skall vara en låga som fladdrar över pyramidens topp. — Jenny Lind: 7 mars hade den stora upptäckten gjorts, vid hennes debut som Agatha. Även 9 och 15 mars hade hon uppträtt. Om det var något av dessa spektakel innevånarna i Norrlandsgatan 5 tänkte våga sig på att gå till (sid. 488), så skulle 276 flyttas fram ett par nummer.

281. Ett samtal mellan far och son: helt säkert i den dialogiska historien »Colombine» (Törnrosens bok VII). Det långa poängterade samtalet mellan greven och hans tröge, dumkvice son Jakob (sid. 17—42) innehåller några rader, som kanske särskilt roade familjen Bremer: »Hvem har icke med förtjusning hört omtalas Fabian Wrede, hvars infall med sin guvernör under studieåren voro så originelt qvicka och glada, att en författare borde samla dem till en skatt, såsom bevis på svenska lynnets högre och friare uppfinningskraft. Wredes upptåg äro odödliga.» Tyvärr förhöll det sig inte så, ty vi ha inte lyckats erfarva vilken Fabian Wrede som åsyftas. På Fredrikas kusin tycks inte skildringen passa; kanske menas hans far eller hans äldre halvbror (död 1833). Även på andra håll i 1830- och 40-talens litteratur sammanställas en Fabian Wrede med den riksbekante infallsmakaren Hampus Mörner, vars rykte har hållit sig bättre.

Hit hör följande biljett, som kom oss för sent tillhanda för att kunna inflyta i texten:

281 a. Till Frances von Koch.

[31 mars 1838.]

Dear lilla Frances! Har du lust se Kerstin i ef. m? Får hon komma opp till dig på en stund?

Var så snäll nedsänd med budet, boken af Hr Almquist som jag bar upp häromdagen, Azouras etc. 2 Delar.

We have not seen your sweet face for several days and miss (sakna) it. Jag var uppe häromdagen men hörde dig läsa högt för din man och ville ej störa. Vi äro på Concerten i afton.

Din

Fr.

Lördag ef. m.

Lördagen 31 mars uppfördes på Kungl. teatern »en fullstämmig instrumentalkonsert» samt Fra Diavolo.

Törnrosstudiet var tydligen stimulerat av sammanträffandet med Almquist (sid. 494). Fredrika hade sina skäl att känna reserverat för den som i »Baron Julius K*» (Törnrosens bok VI, 1835) hade inte bara träffande lycklat med de uppenbara skavankerna i *Presidentens döttrar* utan exponerat hennes person och hela författarskap för en ingalunda träffande men kvickt perfid drift.

282. Geijers tungskrivna mening (sid. 495) lyder: »Om det nu t. ex. genom sådana [historiska studier] skulle blifva klart, att, oakadt allt det vackra, som kan sägas om *Stånds-monarkien* i verklig mening, Sverige merendels så olyckligt föreställt en sådan, att det snarare deraf haft olägenheterna, än fördelarna, — om man, i den söndring, hvarunder historien alltför ofta visar nationen, finner sig uppmanad att eftersöka den enhet, som, mer i sinnelaget dold än uti inrättningarne uttalad, likväl uppehållit det hela — om man önskar denna *sanna medborgerliga enhet* (väl värd namnet, då den, oakadt alla hinder, ändå ej underlåtit att visa sin tillvarrelse och verksamhet) äfven lagligen utpreglad i Svensk författning, i Svensk uppfostran, i Svenska näringsförhållanden; är det väl orätt, att både tillkännagifva (hvilket härmed sker) och att söka utveckla (hvilket, vill Gud, skall ske) en sådan öfvertygelse?»

283. Geijers fjärde Litteraturblad: innehåller anmälan av »Läsning för folkets». I själva verket synes Geijer artig nog mot pressen: »Denna nya samhällsmakt är ej allt hvad den synes, men äfven det sednare hjälper att bilda hvad den borde uttrycka och vara, liksom vindkasten också höra till Guds väderlek.» — Prospektet till Böklins borgarskola stod infört i Aftonbladet 27 nov. 1835. — Moore: se anm. till 222. — Miss Martineaus stridsskrifter: The Central Unitarian Association hade utlyst en pristävling för tre skrifter avsedda att omvända katoliker, judar och mohammedaner. Harriet Martineau vann priset och skrifterna utkommo 1831—32. Fredrika har efterlämnat anteckningar över två av dem (Ehnebrandska saml.).

284. Ole Bull gav fredagen 15 juni konsert i Ladugårdslands kyrka med biträde av Jenny Lind och hovsångaren Berg. — Om familjen Bremers Uppsalabesök meddelar Malla Silfverstolpe en del notiser i sina otryckta dagböcker (tillhöriga bibliotekarien baron G. Rudbeck). 9 juni stötte hon på de resande i Odinslund och bjöd dem genast hem till sig i ärkebiskopshuset; Wallin kom också samt Alida, Charlotte Posse och Böttiger. 10 juni hade Malla Bremers med grevinnan Caroline von Rosen och »den Hederlige Reuterborg» till middag. Eftermiddagen tillbragte sällskapet i trädgården, ökat med Theklorna, Fahlcrantz och Törneros. Ärkebiskopen uppvaktades med studentsång. »Särdeles lifligt roligt. Interessant samtal om Thorild. Fredrika Bremers umgänge gör godt.» Följande dags förmiddag kom Fredrika och satt »en god stund» i trädgården — »jag ville för henne läsa Almqvists *Människans Stöd*, som jag tycker så mycket om, men hon gaf sig ej tid därtill». Därefter blev Fredrika osynlig på grund av migrän, men 14 juni, familjen Bremers sista Uppsaladag, var Malla tillsammans med dem hos Geijers. — Caroline Rosen: f. Lagerstråle, statsfru hos drottning Desideria. — Carl von Koch: Nils von K:s yngre bror, juris studerande. — Blomsholm: egendom i Bohuslän tillhörig major von Koch, Nils' far. — Nerman: den hatade justitiekanslern, kallad »spionchefen».

285. Ditt tal (sid. 504): se 198.

286. Adress: »chez M. le Conferentsraad Collin». — Luckan sid. 506: ett ord bortslitet med sigillet.

287. Annorlunda lär man dock etc. (sid. 508): denna mening är lite oredigt komponerad men kan med god vilja begripas. — Scott: Den engelske metodistpastorn George Scott, som hade kommit till Sverge 1830, var utsatt för varjehanda förföljelser, tills han 1842 drevs ur landet. — En väns fråga: se anm. till 270.

288. Lilla Ersta tycks vid denna tid ha varit ett slags sjukhem (se nästa brev). — Geijers sista blad: Litteraturbladets julnummer har i en artikel om »Läroverksfrågan» följande ord: »Det finnes *ingen* tro (utom den lata och lögnaktiga) som själf icke är *vetandets instinkt* och vill bli ännu mera.»

289. Adressaten, f. 1821, var dotter till professor Jöns Svanberg. Hon vistades på Lilla Ersta för ortopedisk behandling.

290. Resan måste ha uppskjutits något, ty på aftonen 19 sept. hade Bremers en bjudning, där Malla Silfverstolpe träffade Fredrika och grevinnan Sommerhielm. Bland gästerna voro Geijer, Edward Lewin och den gamle vännen baron Leuhusen.

INNEHÅLL.

År.	Adressater.	Antal brev.
1821.	<i>Wrede, Agathe</i> Sid. 1.	1.
1824.	<i>Forselius, Louise</i> Sid. 70.	1.
1826.	<i>Leuhusen, Louise, f. Creutz</i> Sid. 73.	1.
1828.	<i>Bremer, Charlotte</i> Sid. 76, 79, 81, 82, 83, 85, 86, 87, 88. <i>Leuhusen, Louise</i> Sid. 84.	9. 1.
1829.	<i>Bremer, Charlotte</i> Sid. 88, 90, 91, 92. <i>Leuhusen, Louise</i> Sid. 90, 91, 94, 96. <i>Leuhusen, Louise o. Wilhelm</i> Sid. 94.	4. 4. 1.
1830.	<i>Brinkman, Carl Gustaf von</i> Sid. 119. <i>Frueritz, Caroline</i> Sid. 116. <i>Leuhusen, Wilhelm</i> Sid. 96, 97, 98, 100, 101, 103, 105, 108, 108, 110, 111, 112, 114, 117, 121, 122. <i>Quiding, Charlotte, f. Bremer</i> Sid. 114, 115, 119, 120.	1. 1. 16. 4.
1831.	<i>Brinkman, Carl Gustaf von</i> Sid. 133, 136, 136, 146, 149, 153, 160. <i>Leuhusen, Wilhelm</i> Sid. 123, 125, 126, 128, 130, 132, 133, 134, 142, 144, 144, 145, 147, 158.	7. 14.

År.		Antal brev.
1831.	<i>Lewin, Frances</i>	3.
	Sid. 131, 137, 154.	
	<i>Quiding, Charlotte, f. Bremer</i>	2.
	Sid. 127, 152.	
1832.	<i>Brinkman, Carl Gustaf von</i>	3.
	Sid. 172, 172, 177.	
	<i>Böklin, Per</i>	31.
	Sid. 162, 163, 166, 167, 168, 173, 175, 175, 176, 178, 178, 180, 181, 183, 187, 191, 196, 198, 200, 203, 203, 205, 205, 206, 206, 208, 209, 214, 216, 217, 217.	
	<i>Leuhusen, Wilhelm</i>	2.
	Sid. 195, 213.	
	<i>Lewin, Frances</i>	1.
	Sid. 179.	
	<i>Montgomery, Mathilde, f. d'Orozco</i>	1.
	Sid. 194.	
	<i>Quiding, Charlotte o. P.</i>	1.
	Sid. 195.	
1833.	<i>Brinkman, Carl Gustaf von</i>	3.
	Sid. 220, 230, 253.	
	<i>Böklin, Per</i>	45.
	Sid. 218, 219, 221, 223, 223, 224, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 229, 229, 232, 232, 233, 234, 234, 235, 235, 236, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 244, 245, 246, 247, 247, 249, 249, 251, 254, 257, 257, 260, 261, 263.	
	<i>Wachtmeister, H. G. Trolle-</i> ,	1.
	Sid. 248.	
1834.	<i>Brinkman, Carl Gustaf von</i>	2.
	Sid. 280, 302.	
	<i>Böklin, Per</i>	24.
	Sid. 264, 266, 268, 269, 270, 272, 273, 275, 277, 280, 282, 283, 290, 295, 296, 297, 299, 303, 306, 309, 314, 316, 318, 320.	
	<i>Geijer, Erik Gustaf</i>	1.
	Sid. 294.	
	<i>Mellin, G. H.</i>	1.
	Sid. 283.	
1835.	<i>Bremer, Charlotte, f. Hollström</i>	1.
	Sid. 342.	
	<i>Brinkman, Carl Gustaf von</i>	5.
	Sid. 324, 328, 334, 338, 340.	
	<i>Böklin, Per</i>	11.
	Sid. 325, 328, 330, 332, 333, 335, 336, 340, 341, 344, 355.	

År.		Antal brev.
1835.	<i>Koch, Frances von</i> , f. Lewin	2.
	Sid. 332, 350.	
	<i>Lang, Conrad Fredrik</i>	1.
	Sid. 324.	
	<i>Wieselgren, Peter</i>	1.
	Sid. 349.	
1836.	<i>Brinkman, Carl Gustaf von</i>	1.
	Sid. 370.	
	<i>Böklin, Per</i>	26.
	Sid. 361, 365, 373, 381, 383, 392, 393, 397, 398, 401, 404, 407, 408, 409, 411, 411, 413, 414, 416, 417, 418, 420, 422, 422, 424, 427.	
	<i>Geijer, Erik Gustaf</i>	1.
	Sid. 360.	
	<i>Koch, Frances von</i> , f. Lewin	1.
	Sid. 387.	
	<i>Lindblad, Adolf</i>	1.
	Sid. 369.	
	<i>Wrede, Casper</i>	1.
	Sid. 368.	
1837.	<i>Andersen, Hans Christian</i>	1.
	Sid. 456.	
	<i>Bergfalk, Elisabet</i> , f. Lindmark	1.
	Sid. 445.	
	<i>Brinkman, Carl Gustaf von</i>	2.
	Sid. 434, 436.	
	<i>Böklin, Per</i>	12.
	Sid. 430, 432, 438, 446, 448, 448, 451, 460, 467, 470, 474, 476.	
	<i>Böttiger, Carl Wilhelm</i>	2.
	Sid. 434, 455.	
	<i>Geijer, Erik Gustaf</i>	1.
	Sid. 450.	
	<i>Koch, Frances von</i> , f. Lewin	8.
	Sid. 443, 455, 458, 459, 473, 474, 480, 481.	
	<i>Quiding, Charlotte</i>	3.
Sid. 437, 466, 474.		
<i>Quiding, Charlotte o. P.</i>	1.	
Sid. 465.		
<i>Silfverstolpe, Malla</i> , f. Montgomery	1.	
Sid. 464.		
<i>Wrede, Casper</i>	1.	
Sid. 469.		
1838.	<i>Andersen, Hans Christian</i>	3.
	Sid. 483, 489, 505.	
	<i>Atterbom, P. D. A.</i>	1.
	Sid. 488.	

År.		Antal brev.
1838.	<i>Böklin, Per</i>	7.
	Sid. 481, 490, 493, 496, 503, 507, 510.	
	<i>Koch, Frances von, f. Lewin</i>	7.
	Sid. 487, 487, 487, 488, 492, 499, 514.	
	<i>Svanberg, Ebba</i>	1.
	Sid. 512.	

Anmärkingar sid. 517.

